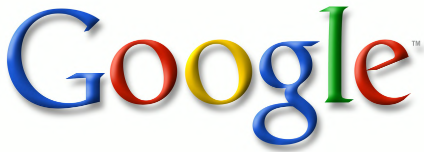
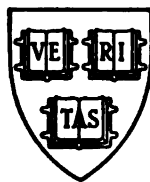

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 360 149

A
TIZENHÁRMAK BŰNPERE

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DR LENGYEL ZOLTÁN
ORSZ. KÉPVISELŐ, ÜGYVÉD

DR LANDLER JENŐ
ÜGYVÉD

BUDAPEST, 1904.
LÉGRÁDY TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

Előttem a tizenhármak bünpörének teljes anyaga. Az elővezetést rendelő végzéstől a bünpörben hozott itélet ellen bejelentett felebbezésig.

A bünpör anyagával szoros összeköttetésben jelennek meg annak aktiv szereplői: a zseniális könnyelmüséggel megkonstruált vádat képviselő, az államrezon és megsértett jogrend nevében operáló államhatalom, a bünpör politikai hátterét féltve rejtő biróság, a büntető törvénykönyvre támaszkodó védelem, a tanuságot tevő politikai egyéniségek.

Tárgyilagosan nézem az anyagot s személyeket és különösen két szempont ragadja meg figyelmemet.

Az egyik sajátságos szempont személyekre vonatkozó, a másik az anyagra, a bünpör tartalmára.

Az egyik figyelemreméltó körülmény, hogy hiányzik, háttérbe szorul, mondhatnám egészen eltünik e perben a tizenhárom vádlott alakja, egyénisége, szereplése, a másik, hogy nem eléggé domborodik ki, aminek nézetem szerint uralnia kellett volna az egész bünpert, a szorosan vett állam és szociálpolitikai háttér.

Ugy, ahogy elénk tárul ezen per, látszólag nem egyéb, mint a védők erőteljes harca, egy a büntető törvénykönyvben foglalt, de a jelen esetre nem applikálható szakasz ellen egyrészt, a törvényes alapot kereső államhatalomnak erőlködése a meghozott tételes törvény ellen másrészt.

Ennek természetes következménye a bünper tulajdonképeni szereplőinek, a vádlottaknak háttérbe helyezése, ami magában véve talán helyes dolog lett volna, ha azután a bünper odafejlődik, ahova a tizenhármak háttérbe szoritásának természetes következményekép fejlődnie kellett volna t. i. az

összes vasutasok, az egész m. kir. államvasut politikai bünperévé.

A rendelkezésre álló teljes anyag a másfél évtizedre visszanyuló előzmények az államtekintélynek szokatlanul megnyilatkozó latbavetése is rámutattak e bünper tipikusan politikai jellegére.

Az ujjászületett Magyarországnak még nem volt olyan bünpere, amelyikben a politikai vonatkozás annyira szembeszökő lett volna, mint épen e perben, melynek egyedül helyes és célravezető hivatása a magyar államvagyon tulnyomó része, a m. kir. államvasut tarthatatlan rendszerének és az ennek consequentiájakép jelentkező sociális bajoknak leplezetlen felfedése, s a legprimitivebb emberi és állampolgári jogokat lábbal tipró kormány ebbeli ténykedésének méltó világitásba helyezése lett volna.

Mert mi sem természetesebb, hogy mikor azt látjuk, hogy az államnak ugyszólván egyedüli vagyonát, az államvasutakat ugy kezelik, hogy e vállalat legkedvezőbb helyzete mellett is csak látszólag gyümölcsöző, tényleg azonban nem az; amikor azt látjuk, hogy ez állami vállalat alkalmazottait a rendszer következményekép másfél évtizeden keresztül rendszeresen belekergetik a végső kétségbeesésbe, megfosztván őket a boldogulás lehetőségétől, joguktól és szabadságuktól; akkor abban a bünpörben, amelylyel eme dolgok a legszorosabb összefüggésben állanak, a leghatározottabban ki kell domboritani a politikai jelleget, a szocialis vonatkozásokat az állam és állampolgárok létérdekét érintő általános momentumokat s igy tisztán politikai perré avatni ezt a büntető jog szempontjából amugyis lehetetlen pert.

Ezt a hivatását a jelen per nem szolgálta, vagy legalább is nem oly mértékben, mint ezt kultur-államban alkotmányos országban várni lehetett.

Pedig a biróság, a vádhatóság, a védelem, egyaránt érezte, hogy ez a per nem közönséges, hanem politikai bünper: miben kereshető tehát mégis az indok, hogy az egész ügy politikai jellege a maga teljességében nem jegecesedett ki.

A biróságnak politikától távoltartani akaró intelmeit

indokul el nem fogadhatjuk; a védelmet mulasztással, vagy pláne tervszerütlenséggel nem vádolhatjuk.

Nézetem szerint az egyedüli indok a hazánkban még kifejletlen józan szociál-politikai érzék hiánya; az az uralkodó felfogás, mely szociál-politikai kérdéseknek fejtegetésében az államérdek veszedelmét látja; az a tultengő, tisztán közjogi érzék, mely mindentől visszaretten, ami a közjoggal nem kapcsolatos; az a huszadik században igazán meglepő hátramaradottság, mely a parlamenten kivül csak a korcsmákban üzött politika létjogosultságát ismeri el és azt könnyen érthető okokból a társadalmi alakulatokból épugy számüzni igyekszik, mint Justicia csarnokából

Ezen a sürü sötétségen egy csapásra áthatolni lehetetlen volt nálunk s tisztán ennek tulajdonitom, hogy ez a pör nem lett azzá, amivé lennie kellett volna: kizárólagos politikai bünperré.

Mindazonáltal örömmel konstatálhatom, hogy e naivságában megható felfogáson jelentékeny rést ütött e per, bár szereplői nem tudták magukat egészen emancipálni az erős gyökereket vert felfogás alól!

Ha nem is lett kizárólagos politikai bünpörré ez ügy: mégsem zárkózott el senki sem a felfogása szerint kirivó politikai vonatkozásoktól. Habár a bizonyitás anyaga jóformán teljesen ment ettől, de a vádbeszéd már nem a bizonyitási anyagra támaszkodik, hanem a haza iránti kötelességek fejtegetésébe merül s minden egyéni, társadalmi érdekeknek az államérdek alá helyezés szükségességének theoriáját fejtegeti, a védbeszédek a kenyér igazsága, a közszabadság sérthetetlensége mellett törnek lándzsát; az itélet minden más tiszteletreméltó erény és igazság fölé a törvény erejét helyezi!

Tehát háttérbe szorult ugyan a szociálpolitikai jelleg, de mégsem tünt el egészen e perben.

A biróság, a védelem, a vádhatóság egyaránt elismeri, hogy a törvényen kivül is van más erő, a hazaszereteten kivül is van más tiszteletreméltó erény, a szuronyerdő támogatta igazságon kivül is létezik más igazság!

E per azt lett volna ugyan hivatva kideriteni, hogy csak egy igazság van, s ez az emberinél magasabb törvényen alapuló egyéni boldogság igazsága; de hogy ez az igazság egyáltalában meg mert szólalni egy komoly bünpörben, ez is óriási vivmány.

S én ezt a vádlottak érdemének tulajdonitom. Az ő személyük képviselte e perben eme igazságot; az ő önzetlen működésük mutatta, hogy csak nagy igazság lehet az, amelyért férfiak mindenüket odadobják!

Tizezrek keservesen megérdemelt kenyeréért, tisztességéért, boldogságáért tették ki magukat a biztos veszedelemnek s a hatalom üldözésével szemben nekik maguknak nem volt más mentségük, más szavuk, — pedig talán lehetett volna — mint erre az igazságra való hivatkozás!

Ennek az őket fanatizáló igazságnak meg kellett varázsolni biróságot és védelmet egyaránt s bátran merem mondani, hogy ez az igazán férfias, önzetlenség képviselte igazság hatása alatt juttatta érvényre a biróság itéletében a törvény erejét a hazafias szempontok fölött, s ez ihlette meg a védelmet is abban az irányban, hogy a bünügyi sablonon tulemelkedve s a hazafias aggodalmakat elhallgattatva, magasabb igazság mellett szálljon sikra!

Csak azért vallom, hogy nem volt hiábavaló e per, melyben, ha a dolgok mélyére hatolunk, nem a törvény betüje, de a megérdemelt kenyér szinarany igazsága diadalmaskodott!

Landler Jenő dr.

A TIZENHÁRMAK BÜNPERE.

A főtárgyalás előzményei.

Az előzetes letartóztatás.

F. év április 24-én, vasárnap d. u. 6 órakor hirdette ki Krecsányi Kálmán detektiv-kapitány a Demokrata-körben a tizenhármas bizottság elleni elővezetési parancsot. Az ott jelenlévő Seide Arthur főellenőr, a bizottság elnöke Joanovits Miklós ellenőr és Lorber József hivatalnok azonnal engedelmeskedtek az elővezetést rendelő parancsnak, a bizottság többi tagja a huszonnegyedikét követő napokon részint jelentkezett, részint előállittatott.

Kállai Miklós dr. a bizottság tagjainak kihallgatása után mindegyik előtt külön kihirdette az előzetes letartóztatást elrendelő végzést.

E végzés a B. T. 480. §-ba ütköző és 481. szerint minősülő hivatali kötelesség megtagadása büntettének gyanuja miatt rendeli az előzetes letartóztatást az alapon, hogy terheltek az eljárás folyama alatt folytatták a büncselekményt s illetve annak folytatásától alaposan tartani lehet, továbbá mert a kiszabandó büntetés előrelátható sulyánál fogva a szökéstől lehet tartani.

A letartóztatottak védőkül Vázsonyi Vilmos drt, Eötvös Károly drt, Győrffy Gyula drt, Lengyel Zoltán drt, Landler Jenő drt és Schaeffer József drt nevezték meg, akik a letartóztatást rendelő végzés ellen felfolyamodással éltek a vádtanácshoz.

Április 27-én döntött a vádtanács az előzetes letartóztatás kérdésében Czárán itélőtáblai biró elnöklete alatt. Előadó Makucz dr. törvényszéki biró, szavazó Ruttkay dr. törvényszéki biró volt.

A vádtanács határozata mindenekelőtt megállapitja, hogy a 480. §-ban körülirt büncselekmény alanyai lehetnek a vasuti alkalmazottak, mert a Curia 58. sz. döntvénye szerint az államtól annak közigazgatási hatósága körében nyert megbizatásuknál fogva járnak el s igy a B. T. 461. §. szerint közhivatalnokok.

Az előzetes letartóztatást kizárólag a büntetés előrelátható nagyságával indokolja.

Április hó 28-ikán hirdette ki Kállai Miklós dr. vizsgálóbiró a vádlottak és Vázsonyi Vilmos dr. és Landler Jenő dr. védők előtt a vádtanács végzését.

A védők a végzés ellen nyomban felfolyamodást jelentettek be s annak megindokolására 48 órai halasztást kértek, mit a vizsgálóbiró engedélyezett.

A védők felfolyamodása a következő:

Tekintetes Vizsgálóbiró ur!

Előzetes letartóztatásban lévő *Seide* Arthur és társai elleni büntető ügyben a kir. vizsgálóbiró által elrendelt és a kir. büntető törvényszék vádtanácsa által megerősitett előzetes letartóztatás kérdésében hozott végzés ellen bejelentettük felfolyamodásunkat és annak most a következőkben adjuk

indokait.

A vádtanács határozata szerint terhelteket a btkv. 481. §-ában ütköző hivatali kötelesség megtagadása büntettének és ezen büntettben felbujtói minőségben való bünrészességnek nyomatékos gyanuja terheli és előzetes letartóztatásukat a bprttás 141. §-ának 2. pontja indokolja.

I.

Első megjegyzésünk, hogy a nevezett büntett elkövetésének nem csak hogy gyanuja fenn nem forog, hanem itt büntett tényálladékáról egyáltalán nem lehet szó. A 481. §-ban meghatározott delictum alanya csak közhivatalnok lehet. Ámde a 461. §. világosan és taxative megmondja,

hogy kik a közhivatalnokok. E felsorolásban az államvasuti alkalmazottak nem emlittetnek.

A 461. §. „Közhivatalnokoknak tekintendők azok, kik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság, vagy község hatósági teendőjének teljesitésére hivataluknál, szolgálatuknál, vagy különös megbizatásuknál fogva kötelezvék: ugyszintén azok is, a kik az állam, törvényhatóság vagy község által közvetlenül kezelt közalapitványoknál, tébolydáknál, mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok vagy szolgák vannak alkalmazva.

A kir. közjegyzők szintén közhivatalnokoknak tekintetnek."

Ez a §. külön kiemelte még a tébolydák felügyelőit, hivatalnokait vagy szolgáit is; ha tehát a törvényhozásnak az lett volna szándéka, hogy az államvasut alkalmazottait a közhivatalnokok közé sorozza, módjában lett volna ezt expressis verbis a felsorolásnál határozottan kifejezni. Hogy ez tényleg igy van, kitünik abból, hogy a btkv. ott, ahol speciális esetben, kivételesen, a különben nem közhivatalnok és nem hatósági közeg jellegével biró vasuti alkalmazottnak hatósági közeg jelleget akar biztositani, ezt világos és kifejezett rendelkezéssel teszi meg. Ennek egyetlen esete a hatóság elleni erőszak delictuma, ahol a 164. és 165. §§. megállapitják a hatóság, a hivatalnok és hatósági közeg fogalmát és azután a 166-ik §-ban igy szól: „hatósági közegeknek tekintetnek a fennebb emlitetteken felül a közforgalomban levő vaspályák és az állami távirdák felügyelő- és kezelő-személyzete". Ez a rendelkezés a vasuti személyzet bizonyos kategoriának büntetőjogi oltalmat biztosit. Midőn azonban ezt oly módon teszi, hogy az előbbi általános szakaszok mellett külön emliti fel, hogy hatósági közegeknek tekintetnek továbbá a vasuti személyzetnek bizonyos kategoriái és ezek is csak ezen egyetlen egy esetben, ezzel egyenesen és eklatánsan bizonyitja, hogy a vasutas se közhivatalnoknak, se hatósági közegnek nem tekinthető semmiféle vonatkozásban, ha csak ez külön kimondva nincs. Ezen nem változtat az a körülmény, hogy a m. kir. Curia 58. számu teljes ülési dönt-

vényében kimondotta, de csupán egy speciális esetben, a 462. §-ban foglalt hivatali sikkasztásra nézve, hogy „a kir. állami kezelés alatt álló vasutaknál alkalmazott hivatalnokok vagy szolgák ezen minőségükben és szolgálati uton kezeikhez jutott pénzek vagy értékek elsikkasztása által hivatali sikkasztást követnek el". Első sorban fennálló törvényt csak a törvényhozás módosithat és különösen nem illeti meg a birói joggyakorlatot a reformáció in pejus joga, sőt a büntető törvény egyenesen kizárja az ő intézkedéseinek analogia utján való alkalmazását. Másodsorban megjegyezzük, hogy az 58. számu teljes ülési döntvény a 462. §. esetében, de csakis ebben az egy esetben megáll, de nem az indokolás alapján, amelynek kötelező jellege még kevésbbé van, mint magának a döntvénynek, hanem mert külön törvényben van erre az egy esetre nézve gyökere. Ez a törvény az 1881. XXVI. t.-czikk, melynek 6. §-a szerint közpénztárak alatt mindazon pénztárak értetnek, melyek az állam, közalapitványok, köztörvényhatóságok és községek közegei, vagy az államigazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok által kezeltetnek. Ezen törvény alapján a vasuti pénztár közpénztár, épen ugy, mint a diósgyőri vasgyári pénztár is. A közpénztár jellege az abban kezelt pénz elsikkasztását a pénztár kezelésével megbizott személyre nézve hivatali sikkasztássá minősiti.

De egyebekben ezen egy speciális esettől eltekintve, nemcsak a btkv. világos rendelkezései, hanem a közjogi és közigazgatási törvényeink egész rendszere kizárja, hogy az államvasutak alkalmazottai közhivtalnokoknak tekintessenek.

Ki állami tisztviselő? Az 1893. IV. t.-cikk szerint az állami tisztviselők 14 fizetési osztályba soroztattak. A felsorolást a törvény kiegészitő részét képező A) alatti kimutatás tartalmazza. E felsorolásból hiányoznak az államvasut alkalmazottai. A köztisztviselők minősitéséről szóló 1883. I. t.-cikk taxative felsorolja az egyes köztisztviselők minősitési kellékeit. Az államvasut alkalmazottairól egy szót se szól.

Az államvasut alkalmazottait mindenkor csupán egy állami vállalat, üzem alkalmazottainak tekintették. Ennek

jeléül az államvasuti alkalmazottak mindenkor községi pótadót fizettek, holott, ha közhivatalnokok lettek volna, az 1875. XXIX. t.-cikk 27. §-a szerint, amely igy szól: „az állam hivatalnokai, a katonatisztek, honvédtisztek, a törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok és a néptanitók a községi adótól hivataluk után járó jövedelemre nézve továbbra is adómentesek", az adómentességet nekik is élvezniök kellett volna.

Ezen állitásunkat még jobban megerősiti az 1900. VII. t.-cikk, mely szerint az adókedvezmény kiterjesztetik az államvasuti alkalmazottakra is. A törvény indokolása egyenesen kimondja, hogy az államvasut alkalmazottai nem tartoznak azok körébe, „kik hivatásuknál fogva az állami igazgatás és a jogszolgáltatás különböző ágaiban közhatósági szolgálatot látnak el"; majd később oly alkalmazottaknak nevezi őket, kiket az állami tisztviselői jelleg egyébként meg nem illet. Az indokolás későbbi folyamán egyenesen „állami üzemek alkalmazottainak" nevezi az államvasuti és gyári alkalmazottakat.

Törvényeink egész sokaságából ki lehetne mutatni még részletesebben a megkülönböztetést közhivatalnokok és az államvasut üzemeinek alkalmazottai között. De feleslegül a m. kir. államvasutaknak 16,287/1887. évi első számu utasitása (szolgálati rendtartás), mely megjegyzendő, 1887. február 24-én kelt, tehát az 58. számu teljes ülési döntvény meghozása után adatott ki, egyenesen kizárja, hogy az államvasuti alkalmazottak magukat közhivatalnokoknak tekinthessék. Az itt A ·/. becsatolt utasitás 1. §-a szerint „Jelen szolgálati rendtartás tárgyát azon szolgálati viszony szabályozása képezi, melyben a m. kir. államvasutak alkalmazottai a pályatulajdonos államkincstárhoz, illetve az ezt velük szemben képviselő hivatali felsőbbséghez állanak." Tehát a pályatulajdonos államkincstár és az alkalmazottak között fenforgó szolgálati viszonynak csakis magánjogi jelleg tulajdonittatik. Még eklatánsabb, sőt döntő bizonyitéku a szolgálati rendtartás 15. §-a, amely szórol-szóra ezt mondja: „Ezen hivatalos esküt azon alkalmazottak is tartoznak letenni, kik *az állami szolgálatból* léptek át az intézet kötelékébe s mint

államtisztviselők előbb már esküt tettek.“ Ez a §. az „állam szolgálatát“ egyenes ellentétbe helyezi az „intézet kötelékével“. Nem igy beszél: „azok, akik az állam *más* szolgálatából léptek át“, tehát a vasut szolgálatát nem tekinti az állam szolgálati ágának. Ezen szolgálati rendtartás alapján léptek szolgálatba az államvasuti alkalmazottak, ez rájuk nézve döntő. Ez pedig kitanitotta őket arról, hogy ők nem az állam szolgálatában állanak, nem közhivatalnokok, hanem egy üzemnek, intézetnek kötelékébe tartoznak, melynek *tulajdonosa* („pályatulajdonos államkincstár“) véletlenül a kincstár.

* * *

De nemzeti és közjogi szempontból is tiltakozunk a minden törvényes alapot nélkülöző, sőt egyenesen törvényeinkbe és a szolgálati rendtartásba ütköző közhivatalnoki minősités ellen.

Az 1868. XXX. t.-cikknek, mely a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmát országok közötti egyezményt cikkelyezi be, 57. §-a kimondja: „Horvát-Szlavon országok határai közt a közös kormányzat közegeinek hivatalos nyelvéül is a horvát nyelv állapittatik meg“. Az államvasut hivatalos nyelve tudvalevően Horvát-Szlavon országok területén is nem a horvát, hanem magyar, annak bizonyitékául, hogy a vasut üzem- és nem kormányzati ág. Közjogi és nemzeti szempontból sulyos botlás volna tehát törvény ellenére közhivatalnak minősiteni a vasut szolgálatát s ezzel a magyar nyelv területét megcsonkitani.

II.

Bebizonyitottuk immár, hogy az államvasut alkalmazottai nem közhivatalnokok; ehhez hozzá tehetjük, hogy a 481. §. által kivánt tényálladéknak minden egyéb feltétele is hiányzik.

A hivatali kötelesség megtagadása nem állhat puszta mulasztásból és a szolgálathely elhagyásából; az ilyen magyarázat ismét a törvény meg nem engedett kibővitése.

A szolgálati kötelesség megtagadásához illetékes helyről

jövő felszólitás, parancs szükséges és az ennek való ellenszegülés állapitja meg a delictumot.

Már most köztudomásu kétségtelen tény, hogy az u. n. sztrájkolók közt soha az államvasutak hivatalos személye meg nem jelent azon célból, hogy az alkalmazottakat felszólitsa szolgálat teljesitésére. A vasutasok hivatalos közlönyében sem jelent meg ilyen felszólitás. Sőt egyéb történt. Szombatról vasárnapra virradó éjjel Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter ur, köztudomás szerint, Polonyi Géza, Barta Ödön, Barabás Béla, gróf Batthyány Tivadar, Zboray Miklós és még több országgyülési képviselő jelenlétében fogadta a 13-as bizottság tagjait. Ez alkalommal se szólitotta fel őket arra, hogy térjenek vissza szolgálatukhoz, hanem igy szólott: „azzal, hogy ily késő éjjel fogadom önöket, különös jelét adom jóindulatomnak. Végleges választ most nem adhatok, de holnap, vasárnap délután egy és két óra között megadom válaszomat". A 13-as bizottság tagjait maga a kereskedelmi miniszter ur arra szólitotta fel tehát, hogy vasárnap délutánig várjanak, a miből kitünik, hogy ezen időpontig minden egyébtől eltekintve, az ellenük felhozott delictumnak nem lehetnek sem tettesei, sem felbujtói. Délután pedig elfogattak és igy cselekvésük további lehetősége is megszünt.

Hozzáteszszük ehhez még, hogy a már emlitett szolgálati rendtartás 53. §-a külön intézkedik a hivatalból való elmaradásról, az állomás önkényes elhagyásáról és a szolgálati állás elfogadásának megtagadásáról. Mindezen esetekre nézve kimondja: „végre a megelőző fegyelmi bizottsági határozat nélkül és büntetésből elbocsátható azon alkalmazott, ki felhivás dacára 14 napon tul a hivatalból elmarad, vagy a neki kijelölt szolgálati állást elfoglalni vonakodik, illetve állomását önkényesen elhagyja". E szerint egyenes felhivásnak kell történni és még fegyelmileg is csak 14 nap eredménytelen eltelése után áll be az elmaradás consequenciája.

Még egy különös momentumra hivjuk fel a figyelmet. *Sarlay* János, *Turchányi* Pál, *Kacsó* Gyula terheltek köztudomás szerint még mielőtt az u. n. sztrájk kitört volna, hivata-

luktól felfüggesztettek és igy nemcsak, hogy nem tagadhatták meg a szolgálati kötelességük teljesitését, hanem egyenesen eltiltattak a további szolgálattól.

III.

A felbujtás vádja sem állhat meg, mert a terheltek egy személyben tettesek és felbujtók nem lehetnek és nem látjuk tőlük különváltan azon tetteseket, akiket ők felbujtottak volna. Egyébként ujra itt hangsulyozzuk, hogy a kereskedelmi miniszter ur vasárnap délutánra helyezte kilátásba válaszát, amikor a küldöttséget ujból fogadni fogja; igy ezen időpontig felbujtás tényálladéka is képtelenség. Este pedig a leszerelés már megtörtént.

IV.

Mindezektől eltekintve a btprttás 141. §. két pontja, a melyre a vádtanács a letartóztatást alapitja, itt nem alkalmazható. A terheltek ellen felhozott delictum maximuma három évi börtön. Joggyakorlatunk szerint öt évi vagy azon felül levő szabadságvesztés büntetés tekinthető a büntetés oly mértékének, amelynél a büntetés nagysága miatt a szökéstől lehet tartani, ellenkező felfogás mellett mindenkinek, ki büntettel gyanusittatik, előzetes letartóztatásban kellene ülnie. Hiszen alig van büntető törvénykönyvünkben büntett, amelynek kisebb büntetési tétele volna, mint az itt szóban forgó három évi maximum, ellenkezőleg a büntettek nagy sokasága, amelynél pedig a mindennapi tapasztalat szerint előzetes letartóztatásról szó sincs, három évnél jóval magasabb büntetési tétellel sujtatik. Az az egyszerüen odavetett állitás, az előre látható büntetés nagysága, nem indokolás. Egyéb, a 141. §-ban foglalt ok sem hozható fel, ilyent különben a vádtanács nem is állit. A gyanusitottak nem voltak szökésben és akik nyomban feltalálhatók nem voltak, azok is önként jelentkeztek. Családos emberek mindannyian, akiknél az előzetes letartóztatás családjukat tönkretevő indokolatlan kegyetlenség.

A rend, nyugalom az országban már helyreállott. A mozgalom ujabb kitörésétől tartani agyrém. Nemcsak a jog,

hanem a jogba besurranó célszerüségi szempont sem indokolja tehát családos emberek fogvatartását.

* * *

Tisztelettel kérjük, hogy felfolyamodásunk ezen megokolását s nagytekintetü kir. Itélőtáblához felterjeszteni méltóztassék.

Mély tisztelettel és erős meggyőződéssel kérjük ezen magas biróságunkat, hogy változtassa meg a vádtanács határozatát és adja vissza a letartóztatott férfiaknak szabadságukat, családjuknak kenyérkeresőjüket.

Szokatlan az, hogy a védő ügyvédek együttes beadvánnyal védelmezzék meg feleiket, de ezzel az együttességgel ki akartuk fejezni mi, mint magyar ügyvédek, hogy teljes szolidaritással és minden erőnkkel helyt állunk a közszabadságért és a jog örök eszméjét minden muló szempont fölé helyezzük.

Bizton reméljük, hogy a Nagytekintetü kir. Itélőtábla bölcsesége nem fogja megengedni, hogy nem létező delictumért az uj bünvádi perrend szabadságszellemének ellenére védenceink továbbra is letartóztatásban sinylődjenek.

Mély tisztelettel

Dr. Baracs Marcell
Dr. Benedek János
Eötvös Károly
Dr. Gál Jenő
Dr. Győrffy Gyula
Dr. Landler Jenő
Dr. Lengyel Zoltán
Dr. Miklós Gyula
Dr. Perl Soma
Dr. Pollacsek Sándor
Dr. Rácz Dezső
Dr. Schaeffer József
Dr. Vázsonyi Vilmos

védők.

A királyi itélőtábla a felfolyamodás folytán vizsgálat alá vette az ügyet s az előzetes letartóztatást rendelő végzést hatályon kivül helyezte amaz egyetlen indokból, mert jelen esetben a büntetés előrelátható nagyságáról beszélni nem lehet s igy az előzetes letartóztatás egyetlen indoka elesik. A közhivatalnoki minőség elbirálásába a tábla nem bocsátkozott.

A 13-as bizottság tagjait nyomban szabadlábra helyezték.

* * *

A szabadlábon lévő vádlottak ellen május hó 8-án hozta meg a budapesti kir. ügyészség vádiratát, mely igy hangzik:

A budapesti kir. ügyészségtől.

20220., 20221. / k. ü. 1904. szám.

A hivatali hatalommal való visszaélés büntette miatt Sarlay János és társai ellen tett feljelentésre vonatkozó nyomozás iratait ./· alá idezárva a következő

vádirat

benyujtásával küldöm át:

I. *Sarlay János* szabadlábon lévő, 47 éves, ág. ev. vallásu, békési származásu, budapesti lakos, máv. állomásfőnökhelyettest, aki folyó évi április hó 23-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

II. *Seide Arthur* szabadlábon lévő, 55 éves, r. k. vallásu nagyfolkmári származásu, zágrábi lakos máv. főellenőrt, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

III. *Lorber József* szabadlábon lévő, 38 éves, izr. vallásu, dénesfalui származásu, fiumei máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

IV. *Joanovits Miklós* szabadlábon lévő, 45 éves, gör. kel. vallásu, budapesti származásu, fiumei lakos, máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

V. *Kósa Lajos* szabadlábon lévő, 36 éves, ev. ref. vallásu, kispesti származásu, zágrábi máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

VI. *Margulit Kálmán* szabadlábon lévő, 42 éves, izr. vallásu, németegresi származásu, budapesti lakos, nyugalmazott máv. ellenőr, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

VII. *Veréb Mihály* szabadlábon lévő, 33 éves, r. k. vallásu, törökszentmiklósi származásu, rákospalotai máv. kocsirendezőt, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

VIII. *Komlós Manó* szabadlábon levő, 28 éves, izr. vallásu, budapesti származásu, zágrábi máv. segédmérnököt, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

IX. *Potinca Lajos* szabadlábon lévő, 36 éves, r. k. vallásu, budapesti származásu, rákos-rpui máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

X. *Breuer Ferenc* szabadlábon lévő, 42 éves, izr. vallásu, tatai származásu, budapesti máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XI. *Kardos Antal* szabadlábon levő, 36 éves,r. k. vallásu, kapuvári származásu, budapesti máv. kocsirendező, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XII. *Turcsányi Pál* szabadlábon lévő, 39 éves, r. k. vallásu, felsőköröskényi származásu, ujpesti lakos, máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 26-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XIII. *Kacsó Gyula* szabadlábon lévő, 36 éves, r. k. vallásu, alsófalvai származásu, budapesti máv. mozdonyvezetőt, aki f. é. április hó 27-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XIV. *Faludy József* szabadlábon levő, 38 éves, r.-k. vallásu bpesti származásu, bpesti lakos, máv. állomásfőnököt, aki f. é. április hó 27-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

a Btk. 480. §-ába ütköző és 481. §-a szerint minősülő hivatali hatalommal való visszaélés büntette cimén azzal vádolom, hogy f. é. április hó 19. és következő napjain hivatali kötelességüknek teljesitését összebeszélés következtében megtagadták és erre a „A vasutasok 13-as bizottsága" elnevezés alatt a m. kir. államvasutak alkalmazottait országszerte reá birták.

Ezzel a vádemeléssel kapcsolatban a főtárgyalásra való közvetlen idézés elrendelését inditványozom, illetékesnek pedig a főtárgyalásra a budapesti kir. büntető törvényszéket jelölöm meg.

A megidézendő tanuk jegyzékét 2. ·/. alá zárom ide.

Indokok:

A m. kir. államvasutak alkalmazottainak nagy része anyagi viszonyai tárgyában támasztott követeléseinek kierőszakolása végett f. évi április hó 19. napjától fogva hivatali kötelességeinek teljesitését összebeszélés következtében megtagadta.

A forgalom ennek folytán országszerte fennakadt. Hosszabb ideig nem jártak a vonatok. Az ország kiszámithatatlan károkat szenvedett.

A terheltek a nyomozás adataival teljes összhangzásban a biróság előtt beismerték, hogy ennek a cselekedetnek véghezvitelében „A vasutasok 13-as bizottsága" elnevezéssel vezetői tevékenységet fejtettek ki.

Az ekként reájuk bizonyitható tett a Btk. 480. és 481. §-ai eső hivatali hatalommal való visszaélés büntettét állapitja meg, amely miatt a bünvádi felelősség a nyugalmazott Margulit Kálmán, továbbá a hivataluktól felfüggesztett Sarlay János, Turcsányi Pál és Lorber József kivételével mindnyájukat az idézett törvényszakaszok és a Btk. 69. §-ának 1. pontján felül a Btk. 70. §-a, a most nevezetteket pedig különösen a Btk. 69. §-ának 1. pontja értelmében terheli.

„A vasutasok 13-as bizottságá"-ba Potinca Lajos f. é. április hó 23-ik napján lépett be az akkor letartóztatott Sarlay János helyébe.

A büntett elkövetésében tehát szintén mint vezető vett részt.

Ezt a vezetői tevékenységet Veréb Mihálylyal és Kardos Antallal szemben a beismerő vallomáson felül még a 14720/904. k. ü. számu nyomozási iratok is bizonyitják.

A vádemelés tehát indokolt, a közvetlen idézésnek pedig a B. P. 281. §-ának 2. pontja értelmében van helye.

Az illetékesség tekintetében az É. L. T. 17. §-ának 1. pontja irányadó.

Budapest, 1904. évi május hó 8-ik napján.

Geguss.

Megidézendő tanuk:

Vöröss László,
Dobieczky Sándor,
dr. Serbák.

E vádiratot a budapesti kir. Törvényszék vádlottakkal és védőkkel következő végzés kapcsán közölte:

23009. B. 1904.

VÉGZÉS.

A bpesti kir. btő törvényszék hivatali hatalommal való visszaéléssel vádolt Sarlay János és társai bünügyében a kir. ügyészség 20220—20221/1904. sz. alatti vádirata alapján 1904. évi május hó 10-én tartott zárt ülésében következőleg végzett:

Szabadlábon levő *Sarlay János,* 47 éves, ag. ev., békési, máv. ellenőr, állomásfőnök-helyettes, budapesti lakos,

2. *Seide Arthur,* 55 éves, rk., nagyfolkmári, zágrábi máv. főellenőr,

3. *Lorber József,* 33 éves, izr., dénesfalvi szárm., fiumei máv. hivatalnok,

4. *Joanovits Miklós,* 45 éves, gk., bpesti szárm., fiumei lakos, máv. hivatalnok,

5. *Kósa Lajos,* 36 éves, ev. ref., kispesti szül., zágrábi máv. hivatalnok,

6. *Margulit Kálmán,* 42 éves, izr., német-egresi szül., bpesti nyug. máv. ellenőr,

7. *Veréb Mihály,* 33 éves, rk., török-szt.-miklósi szül., rákospalotai máv. kocsirendező,

8. *Komlós Manó,* bpesti, 28 éves, izr., zágrábi segédmérnök,

9. *Potinca Lajos,* abaujszántói, 36 éves, rk., bpesti máv. hivatalnok,

10. *Breuer Ferenc,* tatai, 42 éves, izr., bpesti máv. hivatalnok,

11. *Kardos Antal,* kapuvári, 36 éves, rk., bpesti máv. kocsirendező,

12. *Turcsányi Pál,* felsőköröskényi, 39 éves, rk., máv. hivatalnok,

13. *Kacsó Gyula,* alsósófalvai, 36 éves, rk., bpesti mozdonyvezető,

14. *Faludy József,* bpesti, 38 éves, rk., máv. állomásfőnök, bpesti lakos, vádlottak ellen a Btk. 480. §-ába ütköző és a 481. §. szerint minősülő hivatali hatalommal való visszaélés büntette miatt a közvetlen idézés a Bp. 281. §. 1. és 2. p. alapján elrendeltetik és az iratok a főtárgyalási határnap kitüzése végett a főtárgyalási elnökhöz áttétetnek.

Mert:

Vádlottak, mint a m. kir. államvasutak alkalmazottjai anyagi helyzetük javitására irányzott követeléseik sikeresebb keresztülvihetése céljából reávették hivatalnoktársaikat előzetes összebeszélés után, hogy f. é. április hó 19-étől kezdve hivatali kötelességeiket ne teljesitsék.

Ennek eredményekép a vasuti forgalom meg is szünt, — hosszabb időn keresztül.

Vádlottak beismerték, hogy a *„vasutasok 13-as bizottságá“*-nak tagjai voltak és mint ilyenek irányitották a mozgalmat, — de ez a nyomozat adataival is rájuk bizonyitható.

A vádemelés tehát indokolt, a közvetlen idézésnek a Bp. 281. §-ának 1. és 2. p. alapján van helye.

Budapesten, a kir. btő tszéknek 1904. évi május hó 10.

* * *

Az ügyészség által beidézni kért tanukon kivül Vázsonyi Vilmos dr. annak igazolására, hogy vádlottak nem izgattak, nem bujtottak fel a kötelességmegtagadásra, kérte Pollák Ede dr. ügyvéd, Zsoldos Frigyes, Perl Soma, Kressovszky Pál, Fuchs Dávid, Wilheim Adolf, Székács Antal, Zboray Miklós dr. és gróf Batthányi Tivadar orsz. képviselők tanukénti beidézését.

Landler Jenő dr. védő pedig Hieronimy jelenlegi, Láng Lajos, Hegedüs Sándor, Dániel volt kereskedelmi miniszterek, Nagy Ferenc, Mándy Bertalan, Kiss János dr. főfelügyelő, Justh Ferenc, Földesi, Lendvay s 6 üzletvezető beidézését.

Ezen tanuk beidézését nagyjában igy indokolta:

A tárgyalás kitüző végzés s a vádirat a vádlottaknak tulajdonitja a sztrájk kitörését.

Bár nem ez tétetett vád tárgyává, mégis ugy látszik, ebben látják a bűnper lényegét.

Én is itt keresem a lényeget s azért tartom elengedhetetlennek a sztrájk okának kideritését.

Hollandiában bizottságot küldtek ki a sztrájk okának kideritésére, egy évig müködött e bizottság s mégsem tudta teljesiteni teljesen feladatát s Magyarországon a szociális érzék óriási hiányára vall, hogy biróság, ügyészség egyszerüen odalöki, hogy 13 ember az oka a sztrájknak!

A magyar állam egész vagyonáról van szó, az állam létérdekéről, 40,000 becsületes, munkás polgár boldogságáról, nem szabad hát kicsinyes tekinteteknek vezetni a biróságot, midőn kérvényem fölött, a miniszterek stb. kihallgatása vagy ki nem hallgatása kérdésében dönt!

Másfél évtized óta igéretekkel, szép szóval tartották, biztatták miniszterek, államtitkárok e testületet; szinte tervszerüen kergették ez utra őket, kiket 1887-ben a régi szolgálati rendtartás eltörlése által joguktól, megélhetésüktől fosztottak

meg s az osztrák vasut államositása alkalmával emberi méltóságukban aláztak meg.

Ugynevezett korruptiós előléptetések háttérbe szoritották a legszorgalmasabb tagjait e testületnek, éhezésre, adósságcsinálásra kényszeritvén őket.

A nepotismust és servilizmust honositották meg e testületben s aki a rendszernek hódolni nem akart, azt feltámadhatatlanul temették el.

Az ugynevezett jóléti intézmények a legfrivolabb módon éltek vissza az alkalmazottak kényszerhelyzetével s kizárólagos részük van e testület tagjai horribilis eladósodásában a tisztviselők és altisztek hitelegyletének.

Jogukat nem respektálták, lábbal taposták, soha egy kérvényük nem került az igazgatóság elé, az üzletvezetők jogtalan eljárása megakadályozta minden esetben ezt!

Szervezkedtek tehát, gyüléseztek, deputatióba mentek s a miniszterek mindig szivükön viselték sorsukat s olcsó népszerüséghajhászásból mindent megigértek.

A sok igéret vége az lett, hogy közéjük dobtak egy fizetésrendezési javaslatot, mely sulyosbitja helyzetüket, nem hogy javitana azon, s gyülekezési joguktól is megfosztották őket!

Ezek a rettenetes okok, eme frivol játék kergette a vasutasokat a sztrájkba s ezeket akarom a hivatkozott tanukkal bizonyitani!

Kérem a biróságot, ne tekintse szorosan a törvény betüjét, emelkedjék tul a sablonon e perben, rendelje el a kért tanuk kihallgatását!

Tartsa szem előtt, hogy: Salus rei publica suprema lex!

*

E kérvények 3 nappal a tárgyalás előtt adattak be s ezek zárták le a tárgyalás előtti anyagot!

Főtárgyalás.

I. nap, 1904 junius 3-án, d. e. 9 órakor.

Elnök: dr. Oláh András, szavazóbírák: Füzesséry Zoltán és Horváth Sándor. A vádhatóság képviselője: dr. Geszti Andor kir. ügyész. Védők: dr. Eötvös Károly, dr. Vázsonyi Vilmos, dr. Bakonyi Samu, dr. Győrffy Gyula, dr. Benedek János, dr. Baracs Marcell, dr. Lengyel Zoltán, dr. Landler Jenő, dr. Polonyi Dezső, dr. Miklós Gyula, dr. Pollacsek Sándor, dr. Gál Jenő ügyvédek.

Elnök: A mai napra közvetlen idézés folytán főtárgyalás van kitüzve, hivatalos hatalommal való visszaéléssel vádolt Sarlay János és társai elleni bünügyben. Mielőtt a tárgyalást megnyitnám, kötelességem figyelmeztetni a hallgatóságot, hogy az egész tárgyalás során nyugodtan viselkedjék, tetszésének vagy nem tetszésének kifejezést ne adjon, különben adott jogomnál fogva kénytelen lennék megtorló intézkedéseket tenni.

Ezek előrebocsátása után egy kérést és figyelmeztetést kell adnom az összes jelenlevő feleknek. Arra kérem önöket, hogy a politikát tartsuk távol a mai tárgyalástól. Politikai kérdések vitatása nem tartozhatik e terembe és én attól félek, hogy ha mi politikával foglalkozunk, politikai szenvedélyeket hozunk e tárgyalási terembe, megnehezülne a biróság helyzete és talán nem találnánk meg azt a nyugodtságot és mérsékletet, mely kivánatos, hogy a biróságot el ne hagyja, akkor, a mikor érezzük és tudjuk, hogy nagy horderejü és nehéz jogi kérdést kell a biróságnak eldönteni. Midőn e kérésemet ismétlem, azt hiszem, támogatni fognak bennünket e részben minden oldalról.

Következik a vádlottak személyes viszonyainak megállapitása. *Sarlay János:* született Szarvas (Békés m.), 47 éves, ág. ev., nős, egy gyermek atyja, vasuti ellenőr, a nyugati pályaudvar helyettes főnöke; gimnáziumi érettségije, három müegyetemi éve és szakvizsgája van .Vagyona nincs, katonai kötelezettségének eleget tett, büntetve nem volt.

Seide Artur: sz. Nagyfolkmár (Szepes m.), 55 éves, nős, gyermektelen, róm. kath., főellenőr, öt reáliskolai osztályt és hadapródiskolát végzett, szakvizsgát tett; vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Lorber József: sz. Dénesfalva (Szepes m.), 38 éves, izr., nős, 3 gyermek atyja, máv. hivatalnok, érettségit tett, két évig technikán volt, majd a tanfolyamot hallgatta. Vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Joanovits Miklós: sz. Budapest, 44 éves, gör. kel., nős, 4 gyermek atyja, máv. hivatalnok, érettségit tett, vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Kósa Lajos: sz. Kispetri (Kolozs m.), 36 éves, ref., nős, egy gyermeke van, vasuti hivatalnok, vagyona nincs, büntetve volt párbaj miatt Brassóban, ezelőtt mintegy 8 évvel Szegeden ki is töltötte büntetését. Katona nem volt.

Margulit Kálmán: sz. Németegres (Somogy m.), izr., ny. máv. ellenőr, ez idő szerint ujságszerkesztő, nőtlen, reáliskolai érettségije van, rendőri kihágás miatt a mult év folyamán Zágrábban öt korona büntetésre itélték. Katona nem volt.

Vereb Mihály: sz. Törökszentmiklós (Jász-Nagykun-Szolnok m.), 33 éves, r. kath., nős, négy gyermek atyja, máv. kocsirendező Rákosrendezőn, négy elemi iskolát végzett, vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Komlós Manó: sz. Budapest, 28 éves, izr., máv. mérnök a zágrábi üzletvezetőségnél, nős, egy gyermek atyja; okl. mérnök, vagyona nincs, büntetve nem volt, katona sem.

Potincza Lajos: sz. Abaujban, 36 éves, r. kath., 3 gyermek atyja, máv. hivatalnok; gimnáziumi érettségije van, vagyontalan, büntetlen előéletü, katona nem volt.

Breuer Ferenc: sz. Tatán (Komárom m.), 42 éves, izr., nős, 3 gyermek atyja; máv. hivatalnok, főgimnáziumi érettségit tett, vagyontalan, büntetve nem volt, kiszolgált katona.

Kardos Antal: sz. Kapuvár (Hunyad m.), 36 éves, r. kath., nős, 3 gyermek atyja, budapesti máv.kocsirendező, vagyontalan, gimnáziumot végezett, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Turcsányi Pál: sz. Felsőkőröske (Nyitra m.), 39 éves, r. kath., nős, 3 gyermek atyja, máv. hivatalnok; gimnáziumi érettségit és szaktanfolyamot végzett, vagyontalan, rendőri kihágásért az ujpesti kapitányságnál egy éjjeli mulatságból kifolyólag 25 korona pénzbüntetésre volt itélve. Katona nem volt.

Kacsó Gyula: sz. Nagyenyed, 36 éves, r. kath., nős, gyermektelen, máv. mozdonyvezető Budapesten, két polgárit végzett, vagyontalan, büntetve nem volt, kiszolgált katona.

Faludy József: sz. Budapest, 39 éves, r. kath., nős, öt gyermek atyja, máv. ellenőr és az angyalföldi állomás volt fönöke. Kereskedelmi iskolát végzett, vagyona nincs, büntetlen előéletü, katona volt; ápr. 25-én tiszti rangjáról leköszönt, a melyet a honvédelmi miniszter elfogadott.

Elnök konstatálja, hogy a vádlottakon kivül megidéztettek tanukul a következők: dr. Serbak Elek, máv. titkár, inkább felvilágositóként, Vöröss László, Dobieczky Sándor orsz. képviselők, (felmentve a megjelenés alól a mai napra).

Vukov József állomásfőnök, Messinger József, Kugler Mihály ny. vasuti felügyelő, Filip Aladár, Kolossa Géza rendőrfelügyelő, továbbá a kir. ügyészség egy későbbi inditványára megidéztetett Márton Gyula főmérnök, Novák Tivadar, Mahrer Pál, Fazekas Imre (Homonna), Keith Guidó, Bodrogi András, Hauer György, Lőwi Pál, Pázmán Lipót, Farbenheim Miksa, Haner András, továbbá Indrák Lajos, Magyar József, Bauer Károly, végül Dózsa Miksa.

E szerint a tanuk közül Kugler és Fazekas nincs jelen.

A Vázsonyi Vilmos dr. védő által kért tanuk beidéztettek: dr. Pollák Ede, ügyvéd, Zsoldos Frigyes, Perl Soma, ügy-

véd (*Vázsonyi:* Elállok a beidézéstől; meggyőződtem róla, hogy nincs tudomása a dologról), Krezsovszky Pál, (*Vázsonyi:* Az ő beidézésétől is elállok), Fuchs Dávid, Wilhelm Adolf, Székács Antal.

Ezen kérvényben kéretett még Zboray és gróf Batthyányi képviselők beidézése, azonkivül dr. Landler Jenő Hieronymi jelenlegi és Láng Lajos volt kereskedelmi miniszter, dr. Nagy Ferenc, Mándy Bertalan, Hegedüs Sándor, dr. Kiss János, Földesi, Justh, Lendvay és 6 üzletvezető beidézését is inditványozta. Én elnöki hatáskörömben nem tartottam szükségesnek ezeknek beidézését, ami természetszerüleg nem zárja ki, ha erre a védelem sulyt fektet, hogy a tárgyalás folyamán meg ne ujithassa idevonatkozó kérelmét.

Meghivtuk védőügyvédekül: Eötvös Károly drt., aki Komlós Manót védi; Baracs Marcell dr. Lorbert védi; Gál Jenő dr. Kósa Lajost; Győrffy Gyula dr. Kacsó Gyulát; Landler Jenő, dr. Joanovits Miklóst; Lengyel Zoltán dr. Veréb Mihályt; Miklós Gyula dr. Kardos Antalt; Pollacsek Sándor dr. Breuer Ferencet; Rácz Dezső dr. Potincza Lajost; Vázsonyi Vilmos dr. Sarlay Jánost és Seide Arturt; Bakonyi Samu dr. Margulit Kálmánt; Benedek János dr. Turcsányi Pált; Polonyi Dezső dr. Faludy Józsefet.

Elnök: A tárgyalás megtartható lévén, a kir. törvényszék a tárgyalás megtartását elrendeli. Már most figyelmeztetem a tanukat, hogy mint ilyenek, ki lesznek hallgatva; minthogy vallomásukra esküt kell tenniök, csak az igazat mondják. Felszólitom a tanukat, hogy a tárgyalótermet hagyják el, kivéve Serbák titkár urat, aki felvilágositásokkal fog szolgálni.

Dr. *Landler Jenő* Serbák távozását is kérelmezte.

Elnök: E szerint Serbák urat is távozásra kérem fel. Ezek után a tárgyalás menetére vonatkozólag állapodhatunk meg. Minthogy előreláthatólag a védelem tanuira csak holnap kerül a sor, kérem holnap reggel 9 órára a megjelenésüket; a többi tanu délután 4 órára legyen itt.

Fel fogom olvastatni a vádiratot.

(Felolvastatik a vádirat rendelkező része).

Vázsonyi: Méltóztassék nehány megjegyzést megengedni. Semmi kifogásom sincs az ellen, hogy ez az ügy mielőbb tárgyalásra tüzetett ki, mert valóban a vádlottak ügye oly egyszerü, igazságuk oly világos és átlátszó, hogy örvendünk annak, ha mielőbb találkozunk a váddal. Minthogy azonban a közvetlen idéző végzés indokolásában az foglaltatik, hogy a vádlottak beismerték bünösségüket, egy pillanatra sem akarom azt, hogy ők a tek. törvényszék, vagy felsőbb biróságuk előtt azon prejudiciumnak nyomása alatt álljanak, mintha ők bünösségüket bármikor beismerték volna. Ők bünösségüket be nem ismerték, ők mindig tagadták azt, hogy közhivatalnokok, mindig tagadták, hogy az u. n. sztrájkot ők idézték volna elő, mindig tagadták azt, hogy bárkit is felbujtottak volna; tehát a vád egésze tekintetében tagadásban és nem beismerésben vannak. Megnyugszom tehát abban, és semmiféle inditványt nem teszek a tekintetben, hogy ügyük azonnal tárgyaltassék, sőt örvendek annak, hogy ügyük mielőbb tárgyaltatik az ő igazságuk érdekében; azon prejudicium ellen azonban határozottan tiltakoznom kell, mintha ők bármikor bünösségüket beismerték volna, mert ez a valóságnak meg nem felel.

Polónyi Dezső dr. védő: Én is egy kifogást óhajtok tenni, de előtte konstatálni óhajtom, hogy a vádirat azon része, melyben védencem a 67. és 69. §-ra való hivatkozással vádolva van, nem lett felolvasva, mert a vádirat egy későbbi részében van.

Elnök: Miután nem a rendelkező részben van, nem olvastatott fel. A perrendtartás megmondja, hogy mely rész olvasandó fel. Mindenesetre a tárgyalás során fog kiderülni, hogy a vádlott felbujtó, vagy tettestársként szerepel-e

Polónyi Dezső dr: Én illetékességi kifogást akarok tenni a kir. törvényszék ellen.

Elnök: Ha a törvényszék kitüzte a tárgyalást, nem lehet az illetékességet kifogás alá venni. De tessék előterjesztéssel élni, ha azt hiszi, hogy ezzel gyorsitja az eljárást.

Polónyi Dezső dr.: Faludy József védencem vádolva van a 480. és 481. §. szerint minősülő hivatali hatalommal való visszaéléssel, továbbá a 69. §. alapján felbujtással, és a 70. §.

szerint tettestársassággal. Midőn illetékességi kifogásaimat megteszem, egyenként kivánom venni a szakaszokat.

A 480. és 481. §-ra vonatkozólag tisztelettel bemutatom a magyar kir. államvasutak Budapest-balparti üzletvezetőségének, Faludyhoz intézett leiratát, melyben értesittetik, hogy az igazgatóság előbbi napon kelt határozatával Mezőlaborcra helyeztetik át. Minthogy a vádirat 20. és az azt követő napokról vádolja védencemet, tisztelettel kérem tudomásul venni, hogy ha védencem egyáltalában elkövethette volna a deliktumot, azt ő csak Mezőlaborcon követhette volna el.

A 70-ik szakaszra való hivatkozás, melynek alapján a tettestársassággal van vádolva, ha jól tudom a vádiratba csak tévedésből kerülhetett be, mert védencemnél a tettestársasság fogalmilag ki van zárva. Hivatali kötelességét csak egy maga szeghette meg, az összebeszélés csak egy qualifikált momentum kritériuma: a hivatali kötelesség megszegését csak a megtagadással lehet elkövetni. Ennek alapján az illetékesség meg nem állapitható.

Marad tehát a felbujtás vétsége. Itt sajnálattal kell konstatálnom, hogy a vádirat mennyire hézagos, pongyolán van megszerkesztve és a törvény által előirt kellékeknek mennyire nem felel meg, ugyhogy egyenesen a főtárgyalás megtartását teszi lehetetlenné, mert nincs benne megjelölve, hogy védencem kit és hol bujtott fel. Inditványozom tehát, hogy a királyi törvényszék illetékessége állapittassék meg; méltóztassék azonban a kir. ügyészséghez felszólitást intézni, nevezze meg vádiratában, ki, hol és hogyan követte el a szóbanforgó cselekményt.Lehetséges, hogy az országban már valahol itélkeztek és felmentettek olyanokat, akiket a vádlott felbujtott.

Lengyel Zoltán dr. védő: Teljes mértékben hozzájárulok azon indokokhoz, melyeket Vázsonyi védőtársam előadott az ügy gyorsitása érdekében, ami a vádlottaknak és védőknek is érdekében áll. Azonban a büntetőperrendtartás 283. §. 2. pontjában foglalt követelmények nem teljesittetteksminthogy ilyen bünügyekben a közvetlen idézés csak akkor rendelhető el, ha a vád- és védelem részére az összes bizonyitékok rendelkezésre állanak, tisztelettel kérem méltóztassék ezt megfontolás tár-

gyává tenni s amennyiben a 283., 254. és 271. §§. követelte bizonyitékok rendelkezésre nem állanak, méltóztassék a vizsgálat kiterjesztését elrendelni, illetve a főtárgyalásra uj határnapot kitüzni.

Bakonyi Samu dr. védő: Én kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ehhez a kérelemhez hozzá nem járulok; mi a tárgyalás mielőbbi megtartását akarjuk védenceink érdekében.

Geszti Andor dr. kir ügyész: Nem a saját érdekemben, hanem a védelem érdekében sajnálattal konstatálom azt, hogy a védelem részéről a szükséges egységet és közösséget itt nem találom. Ez az egyik megjegyzésem. A másik az, hogy Faludy védője, a bprts. 281. §-ának utolsó bekezdése szerint nyilvánvaló, most már illetékességi kifogást nem emelhet; egyébként nyilvánvaló, hogy a cselekmény itt követtetett el s hogy a sztrájkbizottság itt Budapesten müködött.

Elnök: Tehát a biróság dönteni fog a felvetett kérdésekben.

Benedek János dr. védő: A nyilvánosság szempontjából kell kérést intéznem az elnök urhoz. Személyesen meggyőződtem arról, hogy az irodaigazgató még a sajtó képviselőit sem ereszti a tárgyalóterembe.

Elnök: Természetes dolog, hogy a sajtó képviselői is jelen lehetnek, de különbenugylátom,hogy mindannyian jelen is vannak.

Lengyel Zoltán dr. Én külön inditványt nem tettem, csak kértem hivatalból figyelembe venni a 283. §. intézkedéseit.

Vázsonyi Vilmos dr: Mi itt egyértelmüleg kivánjuk a tárgyalás megtartását, mert ez védenceink érdeke. Nézetem szerint most már nem lehet illetékességi kifogást tenni.

Györffy Gyula dr.: Néhány megjegyzést vagyok kénytelen tenni. Én a védencem érdekének képviseletét magamnak fentartottam és erről senki kedvéért le nem mondok. És ezért felelős vagyok védencemnek, de senki másnak. Ami pedig azt a szolidáritást illeti, mi megállapodtunk a védelem egységében és ennek alapján igenis bátor vagyok a magam részéről kije-

lenteni, hogy amennyiben ezen tárgyalás eredményét végigvártam, megláttam, akkor fogok azon jogom használata fölött határozni. Azonkivül a kir. ügyész urnak akarok válaszolni. Hogy a kir. ügyész urnak a védelem szolidáritásához mi köze van, azt én e pillanatban nem értem.

(*Elnök:* Kérem, ne személyeskedjünk!)

Győrffy: Bocsánatot kérek, ez nem személyeskedés! A kir. ügyész ur, ha velünk foglalkozik és a mi szolidáritásunkat jelöli meg célnak, ezt én tudomásul veszem, de kijelentem, hogy én nem az ügyész ur kedvéért vagyok szolidáris a védelemben, hanem azért, mert védencem érdeke ezt ez idő szerint igy követeli.

Elnök: Azt hiszem, megértek a dolgok arra, hogy dönthessünk. A biróság határozathozatalra visszavonul.

Szünet után:

Elnök: A kir. törvényszék az előterjesztett inditványoknak helyt nem adott és a tárgyalás folytatását határozta el. És pedig Lengyel Zoltán ügyvéd ur inditványát mellőzi a bünvádi perrendtartás 283. §-ának két utolsó bekezdése alapján, mert midőn a biróság a közvetlen idézést elrendelte, mindezen kérdéseket, melyeket Lengyel ügyvéd ur felvetett, megfontolás tárgyává tette, mérlegelte és épen, mert a vádlottak érdekét tartotta szem előtt; azért már a közvetlen tárgyalás elrendelésekor szükségtelennek találta a bünpörrendtartás 15. §. előirt eljárást követni. Midőn tehát ezt már a biróság elvetette, akkor ma, midőn különösen ellentétes ezen inditvány a többi vádlott érdekeivel, annál inkább mellőzendőnek tartotta. A prts. idézett §-ának utolsó pontja különben is mindig a biróság belátására bizza azt, hogy a főtárgyalás fejleményei alapján eltérjenek-e a biróság a közvetlen eljárástól, vagy ne. Ilyen esetben mindig módjában áll a biróságnak vizsgálatot, pótvizsgálatot és a 15. §-ban előirt eljárást követni. De ettől eltekintve, az utolsó pont a biróságot feljogositja arra, hogy ha talán még nem is lenne helyén a közvetlen idézés elrendelése, egy ily közvetlen idézés folytán elrendelt tárgyalás eredményéhez képest mindig saját belátása

szerint intézkedjék. Midőn tehát a biróság ismételten hangsulyozza, hogy a főtárgyalás megtartása a legtöbb vádlott érdekében áll, mellőzte Lengyel védő ur inditványát.

Mellőzte azonban Polónyi védő ur kifogásait is, hogy itt az illetékesség kérdésében döntsön. A bprts. 281. §-ának utolsó pontja ugyanis világosan rendeli, hogy a közvetlen idézést rendelő végzés ellen a terhelt részéről illetékességi kifogás nem tehető. Minden ilyen kérdés csakis a véghatározat elleni jogorvoslattal kapcsolatban érvényesithető; ezen az alapon a biróság elvetette mindakét inditványt. Kivánnak ehhez hozzászólni?

Polónyi dr.: Semmiségi panaszt jelentek be.

Lengyel dr.: Megnyugszom a határozatban.

Elnök: A tárgyalás sorrendjére nézve az elnök hatáskörébe tartozik, kit hallgasson ki először. Először tehát *Sarlay* elsőrendü vádlottat, másodsorban *Lorbert*, ezek a felfüggesztettek, harmadsorban *Turcsányit* és *Margulitot*. Egyelőre itt marad *Sarlay* János, a többi vádlottak távozzanak a teremből.

Sarlay János kihallgatása.

Elnök: Hallotta, mivel van vádolva? A btkv. 480. és 481. §§-ában körülirt büntetendő cselekménnyel és felbujtással? Bünösnek érzi ön magát?

Sarlay: Nem.

Elnök: Miért nem?

Sarlay: Mert nem bujtottam fel soha senkit, ellenkezőleg mindig a békét óhajtottam.

Elnök: Ugy tudom, ön, mint államvasuti tisztviselő, helyettes állomásfőnök a nyugati pályaudvaron, kezdettől fogva részt vett ezen fizetési mozgalmakban?

— Igen. A 72-es választmánynak tagja voltam.

— Mi volt az?

— Ez volt hivatva sérelmeinknek törvényes kérelem alakjában való összeállitását a kormányhoz benyujtani.

— Ez még az előző évekből való?

— Nem, ez az idén alakult.

— Ezekben az ugynevezett sztrájk kitörése előtti mozgalmakban mennyiben vett ön részt?

— Én csakis a 72-es bizottság által tartott gyüléseken jelentem meg. Legutoljára április 18-án.

— Hol tartották azt?

— A vasuti altiszti körben, Justh Ferenc elnöklete mellett?

— Sokan voltak jelen?

— Csakis a tagok.

— Milyen tárgyak voltak?

— A benyujtott törvényjavaslattal szemben állást foglalni, oly célból, hogy kitüntessük azokat a sérelmeket, melyek abban a régi helyzettel szemben foglaltattak. Ezeket irásba is foglaltuk, azon célból, hogy azt a képviselőház elé terjesszük.

— Nem volt ott más valami inditvány, vagy beszéd arról, hogyha nem teljesülnek a kivánságok, sztrájkba megy át a személyzet?

— Nem voltak.

— Megelőzőleg az Angyalföldön is voltak ilyen gyülések, melyekben a sztrájkbamenetelről volt szó.

— Azokban nem vettem részt soha.

— Ugy tudom, hogy azon önsegélyzőszövetkezetekben is tevékeny részt vett, melyek a vasutasok körében alakultak?

— Arról nincs tudomásom, hogy szövetkezet alakult volna.

— Minő szövetkezete van a vasutasoknak?

— Nem tudok róla.

— Fogyasztási szövetkezetük van?

— Igen, ott igazg. tag voltam a legutolsó választás óta az összes tagok bizalmából.

— Ott is volt valami agitáció?

— Nem. Tisztán üzleti szempontból tartatott az alapszabályok értelmében az évizárszámadás felülvizsgálása céljából.

— Az ön ottani müködését főnöksége nem kifogásolta?

— Nem, mert nem kifogásolhatta.

— Nem nehezteltek önre? Mert ugy tudom, hogy ön ott

talán az illetékes felettes hatóság kedve ellenére dominált volna.

— Az az alkalmazottak részvénytársasága, melynek 12 ezer tagja van; ott nincs felettes.

— Mikor lett ön felfüggesztve állásától?

— Április 19-én.

— Miért?

— Azért, mert bejelentettem a főkapitányságnak azt, hogy 20-án országos nagygyülést fogunk tartani, melynek tárgyát és tárgysorozatát is előterjesztettem.

— Én ugy tudom, hogy önöknek nem volt megengedve, hogy ilyen gyülést összehivhassanak?

— 18-án tartott értekezlet alkalmával az elnökigazgató urnak való bejelentést, habár alapszabályaink nem irják elő, udvariassági szempontból elhatároztuk és a bejelentéssel Justhot és az orsz. bizottság elnökét, Földessyt biztuk meg. Ha ők ezt nem tették, az az ő mulasztásuk, azért tisztán ők szavatolnak.

— Az igazgatóság minden ilyen további gyülésezést megtiltott, tudta ön azt?

— Az később történt. Maga a kereskedelmi miniszter ő Nmga április 2-án mondott beszédében határozottan mondotta, ha kérelmeink nem teljesülnek oly irányban, ahogy kérelmeztük, tartsunk később gyüléseket és foglaljunk állást a törvényjavaslat ellen.

Dr. *Landler* védő: Ezt akarom Hieronymivel igazolni; jöjjön ide és tagadja le! Ő a sztrájk oka.

— Tehát ön 19-én lett felfüggesztve?

— Igen, délután.

— Mely órában kapta ön a végzést?

— Azt nem tudom határozottan.

— Mit tett ön azután?

— Minthogy épen napos voltam, ügyeletes főnök, a napközben beszállitott pénzeket beszolgáltattam Hauer kollégámnak, mint szolgálattól eltiltott tisztviselő.

— Akkor ment ön a Trieszti nőhöz?

— Nem, a Demokratakörbe mentem; még 20-án voltam

ott, megválasztásomat is csak 20-án tudtam meg a képviselőházban.

— Azt beszélje el, hogy került ön bele a 13-as bizottságba.

— A részleteket nem tudom. Engem mikor összejöttek, a közbizalom megválasztott s ezt velem délután 2—3 óra közt a képviselőházban közölték.

— A közbizalom a Trieszti nőnél nyilvánult?

— Azt hiszem ott.

— Nem volt ön ott?

— Nem. 20-án délután értesitettek megválasztásomról a képviselőházban, kérve, hogy jöjjek ki, mert a kormány megbizottja tárgyalni akar velünk. Az értesités után kimentem a Zuglóba.

— Kitől kapta ön az értesitést?

— Arra nem emlékszem. Faludy és Turcsányi is ott voltak a képviselőházban. Az idegen hirlapirók páholyában voltunk.

— Attól fogva részt vett ön a 13-as bizottság müködésében?

— Az első napi gyülésen részt vettem és akkor mindnyájan magukévá tettük a tett ajánlatot, megkiséreltük a béköltetést, de sajnos, nem sikerült. És pedig azért nem, mert mi előre megkértük Vörös őméltóságának közbenjárását, hogy a gyülés megtartására szerezze meg az engedélyt, s mi megigértük, hogy addig a tömeget, csendesen közöttük sétálva az eszmének megnyerjük; de nem tudom, mi okból, késett az engedély megadása. Én bementem a városba, hogy megtudjam, kapunk-e engedélyt, vagy nem. Mire kijöttem, a gyülésnek vége volt. Valószinüleg idegen elemek voltak ott.

— Mit reméltek önök azon gyüléstől?

— Mi ott semmi mást nem akartunk, minthogy a nép szétmenjen munkába. Határozottan azt reméltük.

— Volt önnek különös oka, hogy belépjen a bizottságba?

— Abszolute semmi, engem nem érdekelt.

— A sztrájkbizottság mi célból alakult meg?

— A sztrájkbizottságot, mint értesültem, a nagytömeg

egész józanul azért választotta meg, hogy a közvetitést a nagy tömeg és a kormány megbizottja között lehetővé tegye.

— Ön is e célból vett részt?

— Igen. Erkölcsi kötelességből tettem a kormány és kollégáim érdekében, hogy a rend minél előbb helyreálljon.

— Nem volt-e az önök célja ezzel a 13-as bizottsággal épen az, hogy a sztrájkot bizonyos irányba vezesse és azt kézben tartsa?

— Soha. Mindig a béke lebegett szemeink előtt?

— De végre is a 13-as bizottság volt befolyással a vasutasokra?

— Ami a rend fentartását illeti, arra igen; ami az elvek megingatását illeti, arra nem lehetett befolyással.

— Ugy értem, hogyha a 13-as bizottság nem akart valamit elfogadni, akkor azt nem is terjesztették elé a tömegnek?

— Egyszer volt módunkban 21-én délelőtt, hogy a tárgyalásokról értesitsük a tömeget; máskor nem is lehetett, mert a rendőrség közbelépett volna. El volt tiltva a tömeggel való beszélgetés, legfölebb, ha sétált az ember közöttük és szóba állt velük.

— Tehát csak mint egyének érintkeztek velük, nem mint komité.

— Igenis.

— Nem gondolja ön azt, ha önök nem szervezkednek igy 13-as bizottságba, ez az egész felgyülemlett nagy tömeg, a helybeliek és a vidékiek szépen szétoszlottak, hazamentek volna?

— Bátor vagyok megjegyezni, hogy mi nem szervezkedtünk, minket a kartársak kértek arra, hogy képviseljük érdekeiket a kormány megbizottjával szemben és mibennünk szent volt az a meggyőződés, hogyha sikerül a nagygyülést megtartanunk, a tömeg munkába állott volna.

— Önök mindent a nagygyüléstől reméltek?

— Igen attól.

— Akár ki lett volna elégitve igényük, akár nem?

— Kérelmet akartunk benyujtani a képviselőház elé

Ez a kérelem már 19-én nyomtatásban meg volt s mi ezt a fogalmazványt, melyben a törvényjavaslat és a régi fizetési szabályzat sérelmes volta közti külömbség volt feltüntetve, akartuk a gyülés elé terjeszteni, hogy aztán az ő beleegyezésükkel a képviselő urak támogatásának kinyerése végett a képviselőháznak benyujthassuk. Ez volt célunk, semmi egyéb.

— Mit tud ön azokról a sztrájk kiütését tudató táviratokról?

— Hozzám nem jöttek.

— Nem önök adták fel?

— Nem kérem.

— Nem is tudja ki adta ki azokat, honnan indultak?

— Nem tudom.

— Itt egy vörösszinü felhivás a sztrájkbizottságtól a vasutasokhoz. Tud ön erről?

— Tudok.

— Mi része volt önnek ebben?

Vázsonyi védő: Én tiltakozom a kérdés feltevése ellen; vagy tessék elejteni a vádhatóságnak az e tárgyban inditott sajtópert, vagy pedig amig ez sajtóper tárgya, ebbe az ügybe bele nem vonható.

Elnök: Én megteszem kérdésemet, kifogást tehetnek ellene. Belefolyt ön ebbe?

Sarlay: Erre nem felelek.

Elnök: A védő ur kifogását jegyzőkönyvbe vétetem. Később, miután a sztrájk kiütött, ön is egyik müködő tagja volt annak a letartóztatásáig?

— A sztrájknak?

— A 13-as bizottságnak.

— Annak tagja voltam.

— Tárgyalt e minőségében valakivel?

— Tárgyaltam Vöröss, Vázsonyi, Barta Ödön, Polónyi Géza, Hock János, Lengyel Zoltán képviselőkkel és a kereskedelmi miniszter urral magával is.

— Ön Vöröss volt államtitkárral, mint kormányközeggel tárgyalt. A többi urakkal, akiket megnevezett, azokkal nem olyan minőségben?

— Azt nem tudom, hogy megbizásuk volt-e vagy nem.

— Hol tárgyaltak?

— Részben az u. n. tanyán, részben a Demokratakörben.

— Ezek a tárgyalások nem vezettek eredményre?

— Nem.

— Nem volt az önök kivánsága és a kormány bizalmi embere közti eltérés kiegyenlithető?

— Tek. törvényszék! Az ügy gyorsasága szempontjából célszerünek tartom kijelenteni, hogy minthogy magamat sohasem tekintettem állami tisztviselőnek, ügyemet tisztán látom, bünösnek magamat nem érzem, s azért méltóztassék engem a további kihallgatás alól felmenteni.

— Önnek joga van a feleletet megtagadni, de nekem jogom van kérdezni. De ön ezt általában meg nem tagadta, ön bement a védekezésbe.

— Igen a mig a tárgynál voltunk. De midőn sajtópereket vonnak bele, azzal nem azonositom magam.

— Önnek joga van felelni, vagy nem felelni; a következményeket viseli. Azt kérdeztem öntől: hogy a tárgyalások, melyeket folytattak, eltérők voltak-e, álláspontjaikat nem tudták-e összeegyeztetni?

— A mi nézetünk szerint nem volt eltérés.

— Mi volt tehát az ok, hogy a tárgyalások sikertelenek maradtak?

— Az kérem, hogy az ajánlatot a nagy tömeg nem fogadta el.

— Hisz azt mondta, hogy a nagy tömeggel nem érintkeztek?

— Talán elfogadták volna, amit a kormány ajánlott, de nem nyujtottak kellő garanciát. Vöröss László ur kijelentette, hogy az ajánlatot mint privát ember saját személyében garantálja. Azt mondta, neki megbizása nincs.

Elnök: Önnek egyáltalában harcias hangulata volt a kormánynyal szemben? Vagy békésen kivánta a megoldást?

— Sohasem voltam harcias hangulatban.

Landler dr. védő: Ez politikai kérdés. Az elnök politizál.

Elnök: (Sarlayhoz). Ön nem érzi magát egyáltalában bünösnek?

— Lelkiismeretem szerint nem .

— De az tény, hogy ön részes volt a 13-as bizottság müködésében?

— Igenis beismerem, hogy kartársaim bizalma folytán a bizottság tagja voltam, de erkölcsi kötelességemnek tartottam annak maradni, különösen midőn a miniszter ur ő Nagyméltóságával cirka öt órán keresztül tárgyaltunk s akkor a szőnyegen forgó kérdésekben differenciák merültek fel s ő kért, hogy egyes kérdésektől álljunk el, mert azt személye iránti bizalmatlanságnak tekinti. Mi azt mondtuk, hogy belátjuk, hogy ez óhajtása jogos és méltányos, előttünk tett férfias kinyilvánitásai alapján teljesen bizunk Nagyméltóságodban, és igyekezni fogunk, hogy társainkat azoktól való elállásra birjuk. Ha nem tudjuk őket rávenni, akkor tudni fogjuk kötelességünket és félreállunk. Erre ő azt mondta: Sőt kérem, hogy maradjanak élén a mozgalomnak! (Mozgás.) Tehát erkölcsi kötelességünk volt felsőbb nyomás folytán megmaradni. Ezt nem akartam ugyan elmondani, de ha kivánták, elmondtam. (Mozgás.)

— Sokkal jobb, ha ön mindent elmond a saját, esetleg a társai érdekében. Hányadikán gyüléseztek akkor?

— Nem gyülés volt ez, az előtt volt.

— Ugy tudom, hogy a kormány közege önöknek tett oly ajánlatot, vagy feltételt, hogy a bizonyos idő alatt munkába lépnek,akkor az egész mozgalomnak következményeitől eltekintenek.

— Erről nem tudok.

— Nem történt ilyen nyilatkozat az amnesztiára.

— Nem. Hanem Vöröss azt mondta, hogy ő garantálja, hogy sem a jelenben, sem a jövőben nem fog ebből kifolyólag senkit bántódás érni.

— De volt e más, hivatalos alakban tudatva, hogyha önök bizonyos idő alatt munkába lépnek, akkor eltekintenek mindentől?

— Én az egészben talán két tárgyalásban vettem részt, erről nem tudok.

— Az ön felfüggesztése utáni jelekről, távirati értesitésekről tud-e valamit?

— Én a felfüggesztésem kézbesitése után bementem a Demokrata-körbe, ott hallottam mindent.

— Mikor ön be lett választva a 13-as bizottságba, akkor már fel volt függesztve?

— A bizottság 20-án alakult meg, engem 19-én függesztettek fel.

— Tehát már akkor nem volt aktiv tisztviselője?

— Nem.

Győrffy dr. védő: Bátor vagyok inditványozni, hogy a következő kérdéseket méltóztassék a vádlotthoz intézni; tudva, hogy az elnök, ha inditvány tétetik, a kérdéseket vagy felteszi, vagy nem teszi fel, egyszerüen el is utasithat vele a prts. értelmében. Méltóztassék a terhelthez a következő kérdést intézni: 1. Mivel igazolta Vöröss László, hogy ő a kormány megbizottjaként szerepel? 2. Figyelmeztette-e őt Vöröss, mint a kormány megbizottja, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény? 3. Terhelt beszélt-e valakivel, mondotta-e valakinek, hogy akár sztrájkba menjenek, akár a szolgálatot tagadják meg? Akarom tudni, kiket bujtott fel?

Elnök: Miután a prts. 304. §-ának utolsó pontja világosan azt mondja, hogy a vádlotthoz senki, se közvetlenül, se közvetve nem tehet kérdést, ennélfogva az inditvány teljesitését megtagadom. Minthogy azonban nekünk nem az a célunk, hogy a vádlott a védelemtől megfosztassék és az igazság ki ne deritessék, én ezt pótlólag magam teszem fel; ehhez jogom van. Szükségesnek látom feltenni a következő kérdést. Vörös László v. államtitkár ur igazolta-e valamivel azt, hogy ő a kormány megbizottja?

— Nem.

— Csak élőszóval mondta, hogy a kormány bizalmi embere?

— Azt sem mondta.

— Csak mint magánember jött oda?

— Mint magánember.

— Figyelmeztette-e önöket arra, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény közhivatalnokoknál.

— Nem.

— Tett-e ön valakivel szemben oly kezdeményező lépést, használt-e rábeszélést, hogy az illető ne lépjen munkába?

— Nem, ellenkezőleg.

Elnök: Azt hiszem, hogy a törvénynek is eleget tettem, az igazságot is talán sikerült megtalálni. E §-nak természetes célja az, hogy a vádlottak tulzaklatva ne legyenek, mert akkor minden oldalról tehetők ilyen pótkérdések.

Lorber József kihallgatása.

Elnök: Ön is a btkv. 480. és 481. §§-iba ütköző hivatali hatalommal való visszaéléssel van vádolva. Bünösnek érzi e magát?

Lorber: Nem.

— Miért nem?

— Mert én az állomási helyemet nem hagytam el, szolgálatomat meg nem tagadtam, miután az állomás elhagyása előtt fel voltam függesztve, direkte eltiltva a szolgálattételtől. Másodszor azért, mert közhivatalnoknak nem érzem magam, sohasem néztek annak, miután senki előtt sohasem esküt, sem fogadalmat nem tettem.

— Semmiféle esküt?

— Semmifélét.

— Talán tévedésből történt? Tudtommal az államvasuti tisztviselők tesznek szolgálati esküt.

— Se szolgálati, se hivatali, semmi néven nevezendő esküt nem tettem.

— Tudatosan vagy véletlenül maradt ez igy?

— Én bizony nem tudok erre válaszolni, mert azt sem tudtam, hogy létezik-e.

— Ön fel volt függesztve?

— Igen.

— Hol volt ön állomáson?

— Fiuméban.

— Mikor kapta a felfüggesztési határozatot?

— Már április 20-án reggel, de miután én már 19-én este elutaztam, csak fogságomból való kiszabadulásom után.

— Ön engedély nélkül jött el?

— Az engedély nélkül való elmenetelem abból állott, hogy én szabadságot kértem, de az utolsó pillanatban állitólag visszavonták.

— Én nem disztingválok, csak azt kérdezem, hogy volt-e önnek engedélye?

— Nem volt.

— És később értesült arról, hogy fel van függesztve?

— Igen.

— Mennyi ideig volt letartóztatva?

— 11 napig.

— Mikor idejött, mindjárt megválasztották a 13-as bizottság tagjává?

— 20-án reggel, körülbelül öt óra tájban tudtam meg, hogy meg vagyok választva.

— És attól fogva tényleg résztvett a bizottság müködésében?

— Igen.

— Elég aktiv résztvett minden tanácskozásban?

— Tek. törvényszék! A legnagyobb s legmélyebb tisztelet nyilvánitása mellett a bírósággal szemben legyen szabad a bprts. 134. §-ára támaszkodnom és kérnem, méltóztassék engem a további felelettől felmenteni.

— Csak arra figyelmeztetem, hogy bár e joggal perrendtartásunk szerint csakugyan élhet, de ennek következményei lehetnek esetleg önre nézve. E részben kötelességem önt erre figyelmeztetni, hogy ön ezáltal a védekezés eszközeitől fosztja meg magát. Ez teljesen öntöl függ ,mint intelligens ember meg tudja itélni, mennyiben lehet ez önre nezve előnyös vagy hátrányos.

— Nagyságos elnök ur, hallgatásom következményeit viselem.

— Még arra vagyok köteles önt figyelmezteni, hogy a vallomást önmagára vonatkozólag megtagadhatja, esetleg vádlott társaira nézve, amennyiben arra szükségünk van, felelni tartozik. (Ellenmondás a védelem részéről.)

Kérem respektálják nehéz helyzetünket, ha valaki a hallgatóság részéről közbeszól, eltávolítom.

Ön tehát a maga részéről nem akar a kérdésekre válaszolni, én azonban szükségesnek tartom, néhány kérdést tenni.

Baracs dr.: Bocsánatot kérek, a 134. §. szerint, ha generális kijelentést tesz terhelt arra nézve, hogy nem kiván a vádra nézve nyilatkozni, további kérdések nem intézhetők hozzá. Én a magam részéről kérem a biróságot, méltóztassék ezen törvényszakasz intézkedését figyelembe venni.

Elnök: A vádra nézve nem akarok további kérdéseket tenni.

Geszti dr.: Nem azért, mintha sulyt helyeznék arra, hogy ez a vádlott kikérdeztessék, de a védelem részéről felhozottak után inkább elvi szempontból kell kijelentenem, hogy a bprts. 134. §-a értelmében a vádlotthoz további kérdések csupán saját védelmének előterjesztése tárgyában nem intézendők. Most azonban nem erre, hanem a többi vádlottra vonatkozó vallomásra hivatott fel, Utalok e részben a bprts. 313. §-a negyedik bekezdésének analógiájára. E szerint a tettestárs vallomásáról felvett jegyzőkönyv felolvasható, ha a vallomását törvényes jogosultság nélkül megtagadta. Felolvasom a törvény idevonatkozó rendelkezését. (Zaj.) Az urak nem tudják a törvényt. (Zaj.)

Elnök: Nem engedhetem meg másnak a felszólalást, csak Lorber védőjének.

Baracs dr.: Az igen t. ügyész urnak azt a kijelentését, hogy a törvényt nem tudjuk, egyszerüen nem tekintem létezőnek. Hasonló kijelentések lerontják a tárgyalás méltóságát, de lerontják annak a széknek a magasságát is, ahonnan elhangzottak. (Helyeslés.)

Ezen szelid visszautasitás után csak azt bátorkodom megjegyezni, hogy lehet, hogy a törvényt nem tudjuk félrecsavarni, de igenis tudjuk a törvényt magyarázni. A törvény 134. §-a teljes világossággal mondja, hogy ugyan abban az esetben, ha a terhelt kihallgatása elején jelenti ki, hogy részletesen vallani nem kiván, valamint akkor is, ha a vallomás megkezdése után később tesz általános kijelentést, hogy a kérdésekre nem felel, ugy intézkedik a törvény, hogy hozzá kérdés tovább nem intézendő.

A vád képviselője a terheltből ad hoc tanut akar tettestársai ellen csinálni. Ez a bprts. szellemével, de intézkedéseivel, világos betüjével is ellenkezik. Ezen megkülönböztetést sehol a világon prts. nem teszi meg, jelesül nem akkor, midőn a 134. §. generális intézkedései alól ezen kivételt, melyet az ügyész ur hátsó ajtón szeretne behozni, statuálja. De hogy különben is mennyire el van vétve ez az egész okoskodás, legyen szabad a kir. törvényszék figyelmét arra hivnom fel, hogy tanuzási kötelezettség sincs. Mert nem áll a törvényszéknek kényszeritő eszköz rendelkezésére, hogy a tanut vallomásra birja. Jelesül azon kényszeritő eszközöket, melyeket a 195. §. minden tanu ellen megad, aki valamely hozzáintézett kérdésre nem felel, nem adja meg a bprts. a terhelttel szemben, ha valamely társára vonatkozólag vallani nem akar. Azt hiszem a törvénynek ezen tételes joga igazolja legjobban, hogy a törvénynek nem volt szándéka, hogy a terhelt társa ellen aknáztassék ki tanunak. Ez egyáltalán ellenkezik azzal a közfelfogással, amelyen a bptrs. felépült. Ilyen körülmények között határozottan ragaszkodom ahhoz, hogy ha a tettes a 134. §-ban körülirt jogával kifejezetten élni akar, akkor, mint igen helyesen méltóztatott intézkedni, minden további kérdés mellőztessék.

Elnök: Azt hiszem, akadémikus a diszkusszió, mert jelenleg szükség e kérdés megoldására nézve nem merült fel. Lorber kijelentette, hogy élni akar e jogával, én több kérdést nem intéztem hozzá, tanu minőségében sem. Köszönettel veszem, hogy megvitatták már ezen kérdést, amennyiben később felvetődnék, a biróság a kérdés eldöntésénél a most hallottakat figyelembe fogja venni.

Turcsányi Pál kihallgatása.

Elnök: Hallotta ön is mivel van vádolva? Bünösnek érzi magát?

Turcsányi: Nem érzem magam bünösnek azért, mert a 480. §. határozottan előirja a közhivatalnoki minőséget, ami sohasem voltam és nem is vagyok, össze nem beszéltem senkivel, sem fel nem bujtottam senkit, és igy az egész eljárást magamra nézve sérelmesnek és jogtalannak tartom.

— Ön nem tekinti magát államtisztviselőnek vagy köztisztviselőnek?

— Nem.

— Önök azért mégis most épen az állammal akarták fizetésüket javittatni.

— A kincstárral, a gazdánkkal. (Derültség).

— Mégis a törvényhozás elé terjesztették; furcsa dolog, hogy ép a gazda dolgába a törvényhozás beavatkozzék.

— A mi fizetésrendezésünket sohsem terjesztették a törvényhozás elé. Az állami tisztviselők fizetésének rendezését külön tárgyalta a törvényhozás, a mienket csak a költségvetés keretén belül. A javaslat arra kért csak felhatalmazást a törvényhozástól, hogy bizonyos összeget a költségvetés keretén belül a gazda előre folyósitson.

— Önök tehát ebben látják a különbséget?

— Nemcsak ebben, hanem ezer és ezer dologban, különben is mi a különbséget sohasem kerestük, mert mi teljes tudatában voltunk annak, hogy sohasem voltunk se köztisztviselők, se államhivatalnokok.

— Ha már belementünk, minthogy a többi vádlottal ez nem volt részletesen megbeszélve, kérem, tett-e ön esküt?

— Igenis tettem, a rám ruházott rendőri jogok pártatlan gyakorlására, a távirdatitkok megőrzésére. Ugyanezt az esküt leteszik más magánvasutak alkalmazottai, a közuti villamostársaság minden kalauza, de azokat senki sem fogja köztisztviselőknek tekinteni. Ez az eskü a magyar államvasutak szempontjából sem bir nagy fontossággal, mert 10—20 év folyamán számosan nem tettek esküt, igy Lorber sem.

— Talán tévedésből?

— Nem tévedésből. Ismerek ötvenet-hatvanat. Sőt mondhatom, az igazgatóságnál a központban azok az alkalmazottak, kik vonalon nem voltak künn, sohasem tettek esküt, legjobb tudomásom szerint.

— Nem téved ön?

— Nem.

— Tehát nem tartja magát államtisztviselőnek?

— Az államvasut is magánvállalat, mint a déli vagy kassa-oderbergi vasut, az állam ránk nézve csak a tulajdonos, a gazda.

— Miután ugy látom e kérdéssel ön is foglalkozott, azt hiszem, nem felesleges, ha még további kérdéseket is intézek önhöz, mert a btkv. 165. és 166. §§. egészben önöket hatósági közegeknek tekinti s önöket azzal a védelemmel látja el.

— Sőt ez még megerősit ezen hitemben. Mert ha ott ki nem mondták volna, hogy hatóságnak tekintessünk, e szakaszt az esetben, ha tényleg köztisztviselők volnánk, meg sem kellett volna hozni, annyira magától értetődő. Ép azért, mert nem vagyunk hatóság és közhivatalnok, azért emlitenek fel ebben az esetben speciálisan. (Helyeslés a hallgatóság soraiban.)

Elnök: Ne méltóztassék se helyeselni, se nem helyeselni. Ha a vádlott helyesen felelt meg, azt bizonyára érzi a biróság.

Vannak azonban törvények, amelyek önöket is egy kalap alá hozzák a közhivatalnokokkal. Ilyen pl. az utadó törvény. Van tudomása erről?

— Van tudomásom róla. De ez is csak bizonyiték a mellett, hogy nem vagyunk közhivatalnokok, ha minket külön törvény hozásával kellett a törvényhozásnak az utadó alól felmenteni. E törvény indokolása is világosan kimondja azt, hogy nem vagyunk állami tisztviselők.

— Ön tehát foglalkozott ezzel a törvénynyel. Tudja-e, hogy ez a törvény önöket bizonyos kéziszolgáltatásra is kötelezné?

— Nem tudom.

— Későbben e három napi természetbeni szolgáltatás alól fel lettek mentve.

— Ez is azt bizonyitja, hogy nem vagyunk köztisztviselők, mert köztisztviselők tudomásom szerint kéziszolgáltatásokra nem köteleztetnek.

— Az összes tisztviselők fel vannak mentve, tehát önök is.

— Minket ez a külön törvény mentett fel, kincstárnak és a törvényhozásnak nagylelküségéből.

— Ha önöket ugyanazon kalap alá helyezték, mint a többieket, mégis csak azt kell hinnem, hogy köztisztviselők?

— Határozottan tudatában vagyok annak, hogy nem vagyok köztisztviselő.

— Dacára annak, hogy ön tudatában volt mindezeknek, mikor abban a sztrájkbizottságban résztvett, tudta-e, hogy büntetendő cselekményt követ el.

— Én kérem semmiféle sztrájkbizottságban részt nem vettem, mert sztrájbizottság nem is létezett; hanem volt egy 13-as bizottság, hogy legyen egy szerv, mely a vasutasok részéről keresse a kibontakozást.

— Erre céloztam én is. Mi volt a célja ennek a bizottságnak, nem tudom; de ennek tagja volt ön?

— Igen.

— Amennyiben ez a bizottság tárgyalt, vagy kifejezte a többi alkalmazottaknak elégedetlenségét, tudatában voltak-e önök annak, hogy e cselekmények a btkv. rendelkezéseibe ütközik?

— Nem voltunk tudatában. S hogy mások sem voltak tudatában, azt bátor vagyok dokumentálni. Ha mi büntetendő cselekményt követtünk volna el, akkor mulasztást követett el a rendőrség és az ügyészség, hogy már első napon közbe nem lépett, hanem büntetendő cselekményeket engedett hat napon keresztül elkövettetni. De minthogy senki büntetendő cselekményt hitem szerint nem követett el. eljárásunkat senki büntetendő cselekménynek nem tekinthette, nem is tekintette, letartóztatásunk napjáig.

— Tehát amit tettek, nem eshetik büntetés alá?

— Nem, határozottan nem.

— Ön már márciusban résztvett a mozgalomban?

— Igen.

Elnök: Ön az egyik jegyzőkönyv szerint már akkor is azt hangoztatta, hogy foglaljanak állást a kormánynyal szemben, a pénzügyminiszter javaslata ellen.

— Igen, amint állást foglaltak a tanárok, a birók és mások, a magukra nézve sérelmesnek tartott javaslatokkal szemben.

— Ilyen állásfoglalást értett ön? Nem azt, hogy: tegyük le a kalapácsot?

— Soha kérem, soha!

— Tárgyalt ön Vöröss képviselővel?

— Tárgyaltam, mint a 13-as bizottság tagja.

— Sikerült megállapodniok?

— A tárgyalásokra vonatkozólag teljes tisztelettel kijelentem, hogy nem vallok.

— Egyéb kérdéseimre kiván felelni?

— Igen.

— Mással is tárgyalt ezen fizetésrendezés kérdésében?

— Mikor? Ami összefügg a tárgyalással, arra nem válaszolok.

— Tehát ön a tárgyalásokról nyilatkozni nem akar. Mikor lett ön felfüggesztve állásától?

— Április 19-én.

— Még akkor nem ütött ki a sztrájk? Több oldalról hallottam, hogy nem sztrájk, hanem munkaszünetelés volt; tehát a vasuti forgalom akkor még nem szünt meg?

— Nem.

— Tudja ön voltaképp, mi okozta a munkaszünetet?

— Az a végtelen elégületlenség, mely a vasuti alkalmazottakat eltöltötte.

— Nem ezt kérdezem. Az impulzust mi adta meg?

— Közvetlen indoka a gyülés betiltása volt.

— Mikor lett volna az?

— Április 20-án. Ennek a tudomásul nem vétele az államrendőrség részéről, másodsorban hogy Sarlayt és engem felfüggesztettek, Faludyt pedig Mezőlaborcra helyezték.

— Ön azt hiszi, ez volt a fő szikra?

— Igen, ez volt a szikra.

— Azokról a szünetet kimondó táviratokról, melyek az egész országban széjjelszaladtak, tud ön valamit?

— Én egyetlen táviratról sem tudok, amely a szünetet kimondotta volna.

— Azok a sürgönyök, amelyek ilyenformán szóltak: A sztrájk kiütött, minden vonat megállitandó.

— Én ilyen táviratot sohasem olvastam.

— Az idevonatkozó jelzésekről tud ön valamit?

— Nem tudok semmit.

Elnök: Adott le ön valami táviratot?

— Igen, de nem ilyent. 19-én este, mikor a vidéki kollégákat vissza akartuk tartani a feljöveteltől s mikor a felfüggesztés a kezeim közé jutott, azt adtam le valami 12 helyre: „Nagygyülés rendőrileg betiltva, Sarlay és én felfüggesztve. Turcsányi."

— Az nem volt benne, hogy ne jöjjenek?

— Nem.

— Mi volt ennek a célja?

— Hogy ne jöjjenek fel, mert ha egyszer a gyülést nem engedélyezték, nem lett volna megokolt dolog, felcsőditeni a fővárosba akkora tömeget.

— Akkor mégis kár volt oda tenni azt, „hogy bennünket felfüggesztettek."

— Ugy is megtudták volna, mert volt egy mozgalmi bizottságunk, melyet a szolgálati felsőbbség jóváhagyott. A helyzet megismertetése céljából szükségesnek tartottuk ezt is odatenni.

— Ezt ön még 19-én elküldte ezzel a szöveggel?

— Igen.

— Itt van egy vörös és egy zöld cédula, ezek kibocsátásáról tud ön?

— Feltétlenül, mint a 13-as bizottság tagja, sőt a vöröset én szerkesztettem.

Benedek dr. Miután ez más eljárás alá tartozik, tiltakozom a kérdés feltevése ellen.

Vázsonyi dr. Miután ez a kérdés nem vonatkozik a jelen ügyre és már egyszer bátorkodtam felszólalni minden ilyen kérdés feltétele ellen, ezennel semmiségi panaszt jelentek be a kérdés feltevése miatt a 384. §. alapján, mert nem lehet két eljárást egy kalap alá fogni és nem lehet itt hangulatot csinálni egy más per érdekében.

Benedek dr. A magam részéről is bejelentem a semmiségi panaszt.

Elnök: Itt egyáltalában nem akarjuk a másik pert befolyásolni, de az ügy tisztázása érdekében teszem fel a kérdéseket. A vádlottnak joga van a feleletet megadni

Az április 20-i gyülés iránti kérvényt ön adta be, kivel?

— Sarlayval.

— Hiszen ezt megtiltotta az itteni igazgatóság.

— Nekem senki sem tiltott meg semmit. Nincs is joga az igazgatóságnak a gyülésezést megtiltani, mert szolgálati szabályzatunkban gyülések tartásáról vagy nem tartásáról egy árva hang sincs és igy a rendőrség azon indokolása, hogy felsőbbségünktől nem kaptunk engedélyt, nagy sérelem volt. Mi nem vagyunk kölelezve arra, hogy gyülések tartására engedélyt kérjünk.

— De tény, hogy az két különböző kérdés: vajjon a rendőrség tudomásul veszi e a gyülésezést s az megint más kérdés, vajjon egy alkalmazott testületnek gyülése saját szolgálati felsőbbségének tetszik-e vagy nem. Én ugy látom, itt a vasutigazgatóság egyes kibocsátott rendeleteiből, hogy ő magának legalább azt vindikálja, miszerint neki joga van ahhoz, hogy a felhatalmazást megadja.

Turcsányi: Én csak a márc. 15-i gyülésre akarok hivatkozni. Ott is én jelentettem ki, hogy a főkapitányságtól előzetes engedélyt nyertünk a gyülés megtartására.

Elnök: Majd produkálni fogjuk a főkapitányság iratait is. Hogy jogos vagy nem jogos, azt nem tárgyaljuk.

Egy előttem fekvő lappéldányból azt látom, hogy már megelőzőleg április hóban az angyalföldi értekezleten olyasmit mondott, hogyha május elsejére nem rendezik a dolgot, mi szembe helyezzük a kormánnyal akaratunkat.

— Erre a beszédre csak nagyjában emlékszem, de a lapok is különbözőképen hozták.

Győrffy dr. Bátor vagyok előterjesztéssel élni. A nagys. elnök urnak és a tek. törvényszéknek csak azt van joga a tárgyaláson felhozni, amit a kir. ügyészség produkált és ha emlékezetének felfrissitésére szüksége van, méltóztassék a vád képviselőjéhez fordulni.

Elnök: Nagyon szivesen tenném, de ezt a prts. megtiltja.

Győrffy dr. Akkor méltóztassék az ujságcikket félretenni.

Elnök: Akkor inkább félreteszem, semhogy a prtsba ütköző cselekményt kövessek el. (Vádlotthoz): Nem érzi magát bünösnek?

— Tett ön valakivel szemben olyan nyilatkozatot, hogy ne teljesitsék a szolgálatot.

— Sohasem.

— Tett ön olyan kijelentést, hogy mindaddig nem állnak munkába, mig az állam részéről a kérdések nem rendeztetnek?

— Nem.

— A 13-as bizottság tárgyalásairól nem kiván nyilatkozni?

— Nem.

Baracs dr. Egy kérdést óhajtok feltenni, amely összefüggésben van egy incidenssel, mely a terhelt vallomása közben merült fel. Mikor a sürgönyről volt szó, méltóztatott utalni arra, hogy e sürgönyöknek egy gyüjteménye van a biróság előtt. Minthogy a nyomozat iratai közt ezt nem látjuk, bátor vagyok kérdezni, mely alkalommal, mikor kerültek ezek oda?

Elnök: Ezen táviratjegyzék a feljegyzés szerint junius elsején érkezett a kir. törvényszékhez a kir. ügyészség átiratával. Ez tehát gondolom, tegnap jutott az én kezembe.

Landler dr. Akkor, kérem, hogy méltóztassék ezt rendelkezésünkre bocsátani, hogy a védelem arra előkészülhessen.

Vázsonyi dr. Csatlakozom ezen inditványhoz azért, mert az mégsem járja, hogy utoljára hoz elő a kir. ügyész ur uj

bizonyitékokat, 16 uj tanut, holott minden be van már bizonyitva s azért rendeltetett el a közvetlen idézés.

Baracs dr.: Azt a kérdést vagyok bátor tenni, hogy az ügyészség mily cimen tette ezt a jegyzéket át?

Győrffy dr.: A kir. ügyészség mélyen t. képviselője jelen van, ő képviseli a vádat, ő felelős minden cselekményért, tehát méltóztassék itt nyilatkozni.

Elnök: Bocsánatot kérek, hozzám intéztetett a kérdés, tehát kötelességemnek tartom megfelelni.

Geszti dr.: Operett.

Győrffy dr.: Mit mondott az ügyész ur? Hát én itt követelem a vádhatóság részéről, hogy magyarázza meg ezt a kifejezést; mert teljesen igaz és alapos lehet e megjegyzése, de követelem, hogy számot adjon ezen közbeszólásáért. Ehhez ragaszkodom.

Folytatom előterjesztésemet. Előterjesztésembe most már belefoglalom azt is, hogy én nem vagyok hajlandó türni az ügyész ur hasonló megjegyzéseit, mert különösen ez esetben mi egy közvetlen idézés folytán megtartatott tárgyaláson vagyunk jelen. Már a közvetetlen idézés alapja hamis, valótlan indok volt.

Elnök: Kérem tartózkodják az ilyen kifejezésektől, különben kénytelen leszek megvonni a szót.

Győrffy: Tehát nem való indok alapján történt a megidézés. Mert ez esetben a vádlottak beismerése van indokul odaállitva. Miután egy ily közvetlen megidézésre azt kellene hinnem, hogy a vádhatóság mindazon dossiékat átszolgáltatta, amelyek az ügyre vonatkoznak, azt hittük, hogy ezeket láttuk is; de a kir. törvényszék csak most jelentette ki, hogy ezen iratokat csak tegnap kapta kézhez, tehát a kir. törvényszék sem volt emberileg abban a helyzetben, hogy azokat tekintetbe vehesse s magának itéletet alkothasson, annál kevésbé, hogy határozatot hozhasson. Én a magam részéről nem vagyok kiváncsi a sürgönyökre, nem kivánom, hogy velem vagy a terheltekkel közöltessék, de kérem a tek. törvényszéket, méltóztassék e jegyzéket törvényes hatáskörében, mint illetéktelenül kezéhez jutott okmányt, a kir. ügyész urnak visszaadni.

Elnök: Elsősorban arra válaszolok, hogy honnan került. Erre már nyilatkoztam és közlöm, hogy az ügyészség a 21 távirat lapot ilyen számu átiratára való hivatkozással pótlólag átküldé. Megjegyzem, hogy a 21 távirati lap közül ide csak egy jött meg. Miután ez is csak tegnap jött, azért én nem közölhettem előbb a védő urral.

Polónyi dr.: A bprts. 286. §-a előirja azt a bizonyos négy napot, amennyivel megelőzőleg a felek kötelesek a bizonyitékokat bejelenteni, hogy arról más is tudomást szerezhessen. De a feleknek joguk van a bizonyitékaikat vagy tanuikat a főtárgyalásra magukkal hozni, ekkor azonban az elnök diszkréciójára van bizva, hogy van e azokra a tanukra szükség, kihallgatandók-e azok és mely esetekre, s ez esetben van-e határozathozatalnak helye. Mert különben a bprts. egész lényege ki volna játszva. Méltóztassék tehát minden egyes esetben külön határozni a tek. törvényszéknek, mire vonatkozólag lesznek a beszerzett uj bizonyitékok felolvasandók és mely körülményre lettek a tanuk beidézve.

Elnök: Most ezek még nem képezik a bizonyitás tárgyát. Ha erre kerül a sor, határozni fogunk.

Polónyi dr: Ha határozott vád megjelölve nincs, a védelem teljes sötétségben marad s teljesen ki lenne játszva, ami a törvény szellemével ellenkezik.

Baracs dr: A prts. arra nézve, hogy a bizonyitékok mikor egészitendők ki, intézkedéseket tartalmaz. A bizonyitékok oly módon való kiegészitése, melyet a kir. ügyészség kisérlett meg, hogy a védelem tudtán kivül, — közbejött ünnepnapon — a birósági iratok közé ugyszólván belecsempésszen.

Elnök: E kifejezés ellen tiltakozom és kérem a t. ügyvéd urat, hogy ilyen szavakat ne használjon, mert ez perrendellenes.

Baracs dr.: Más kifejezést nem tudok arra az eljárásra, ha az ügyész ur bizonyitékait oly módon hozza ide, hogy a végtárgyalásig védő és vádlott tudomást ne vehessen róluk és itt meglepetésszerüleg adja elő. Az ügyészség, ha az eljárást kiegésziteni akarja, köteles annak megjelölésével, hogy az általa alkalmazni kivánt bizonyitási eszközökkel miket akar

bizonyitani, inditványát előterjeszteni. A magam részéről tehát azt a tiszteletteljes kérelmet intézem a tek. törvényszékhez, méltóztassék ezt a dossiert a sulyos mulasztásra való tekintettel az ügyész urnak visszaadni. Ezt kérem jegyzőkönyvbe venni s e felett határozni.

Geszti dr. ügyész: Itt határozathozatalnak helye nincs. Ha a t. védő urak arról beszélnek és különösen a most felszólalt védő ur, hogy ezen bizonyitéknak a törvényszékkel való közlése becsempészés és hozzátette, hogy mást mondani nem tud, igen nagy sajnálatomnak kell kifejezést adnom, hogy igen keveset tud. A t. védő urnak (Zaj) tudnia kellene, hogy a nyomozást az ügyészség teljesitteti. Hiszen nemcsak a pótlólag bemutatott okiratokat, de az összes bünügyi iratokat az ügyészségtől kapta a kir. törvényszék. Bocsánatot kérek, én az előbbi kijelentésemmel sérteni nem akartam. De ha valaki nem látja be, hogy sértés az ügyészségre nézve, azt allitani, hogy amit irásbeli inditvány kiséretében törvényes uton tett át a törvényszékhez, azt becsempészte, annak nem mondhatok egyebet. Én objektiv törekszem lenni, ha a védő urak nem látják ezt be, a vádlottak be fogják látni. Azok az okiratok nem lettek becsempészve. Sőt, hogy megnyugtassam a védő urakat, kilátásba helyezem, hogy még a tárgyalás folyamán, nem is irásbeli inditvány kiséretében, hanem személyesen, élő szóval fogok bizonyitékokat produkálni.

Elnök: A biróság tanácskozásra visszavonul.

Szünet után.

Elnök: Előbb megvitatás tárgyát képezte az, hogy ezen táviratok felől csak az egyik fél tájékozott, a védelem pedig nem. Másfelől felvettetett az, hogy mindenestől visszavonassék a kir. ügyészség részéről. A kir. törvényszék ebben a tekintetben semmiféle álláspontra nem helyezkedett, mig ennek bizonyitására nem került a sor. Ha arra fog kerülni a sor, és ha a kir. ügyészség ezt ki akarja használni, ugy alkalma lesz a védelemnek konkrét inditványt tenni. Ezzel azt hiszem, megoldottuk ezt a kérdést. Most pedig ismét egy

elnöki kijelentést teszek. Méltóztattak látni, hogy mikor bevezettük a tárgyalást, már nagyon szenvedélyesen indult. Nem akarok rekriminálni. Csak ismételten arra kérem az összes feleket, tárgyaljunk nyugodtan, személyeskedéstől menten. Attól félek, hogy ha a személyes élü közbeszólások tovább tartanak, a vádlottak fognak kárt szenvedni, amennyiben a biróság legrosszabb esetben élni fog azzal a jogával, hogy elnapolja a tárgyalást és elposványosodik az ügy. Ez pedig, azt hiszem, nem célszerü.

Dr. *Benedek* védő: Turcsányi kihallgatása tudtommal még nincs egészen befejezve, amennyiben az ő kihallgatása következtében történtek ezek a felszólalások.

Elnök: Turcsányi akar még valamit vallani?

Turcsányi: Csak azt akarom mondani, hogy még két tanut tessék kihallgatni, akik kéznél vannak.

Elnök: Arról máskor lesz szó. Mentségére akar még valamit felhozni?

— Legfeljebb azt jelenthetném ki, hogy a vasut bejegyzett cég, s igy biztosan mondhatom, hogy nem vagyunk közhivatalnokok.

Elnök: Biztosithatom, hogy nagyon alaposan tanulmányoztam én is a dolgot.

Lengyel Zoltán dr.: Méltóztassék a vádlottól megkérdezni a nyugdijügyek szabályozását; amidőn ezen ügy a vasutasok körében felmerült, ők maguk utasitották el, hogy ugy legyenek dijazva, mint ahogyan az állami tisztviselők.

Elnök: Akar ön erre nézve nyilatkozatot tenni?

Turcsányi: Jelenleg nem.

Elnök: Én a magam részéről többet kérdezni nem kivánok, ki van hallgatva.

Benedek dr. védő távozik,. a képviseletet Polónyi dr védőre bizza.

Margulit Kálmán kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, amivel többi vádlott-társai, hivatali hatalommal való visszaéléssel. Bünösnek érzi magát?

— Én hivatali hatalommal vissza nem élhettem azon okénál fogva, mert nekem tavaly 1903 aug. 31-én 3 hónapra a szolgálatot felmondották, és azóta az alkalmazottak nyugdijintézetétől huzom a nyugdijamat. (Mozgás.)

— Mi volt az oka a felmondásnak?

— Körülbelül másfél évig tartó betegség.

— Nem valami kötelességszegés vagy mulasztás?

— Az értesités, amelylyel felmondták a szolgálatot s amelyet a magyar államvasutak hivatalos lapjában közzétették, ugy szól: Egy éven át tartott betegségére való tekintettel önnek felmondunk három hóra teljes fizetés és lakbér mellett.

— Azóta csak a nyugdij jár?

— Igen, amiért külön kellett folyamodnom, a nyugdijintézethez; onnan értesitették, hogy folyositották.

— Azóta nem teljesitett vasuti szolgálatot?

— Sem betegségem alatt, sem azóta.

— Hogy került ön ebbe a mostani vasuti mozgalomba?

— Én tulajdonképen csak egy mozgalmat ismerek, amely már 1901 junius 16. óta tart, mint az állami tisztviselőkké tartott a mult év karácsonyáig. Az elején kerültem már a mozgalomba és pedig ugy, hogy az államvasuti hivatalnokok memorandumát én készitettem, amennyiben tudtomon és akaratomon kivül értesültem róla, hogy a kartársak engem jelöltek az országos bizottság előadójává.

— Szóval különösen az ön tollát akarták használni?

— A kartársak bizalma felém fordult.

— Jobban ráért?

— Én megfeszitett munkát végeztem, mert hivatali kötelességemet is teljesitenem kellett.

— Akkor tehát még hivatalban volt. De én a mostani mozgalmat kérdeztem.

— Ezt akarom levezetni. Az emlékiratot én készitettem. Ebből folyólag kellemetlenségeim voltak, mert a vezetőség részéről üldöztetésnek voltam kitéve. Ennek az üldöztetésnek kifolyása volt betegségem is az állandó izgatottság következtében, aminek következtében nyugdijaztak. Ezután egy heti

lapot alapitottam, melyben egyéb érdekek mellett a vasutasokét is felöleltem.

Kartársaim részéről ismerve voltam mint olyan, ki az ő mozgalmunkban résztvett, ügyüket ismeri, és már akkor sok esetben voltam jelen az értekezleteken, mint hirlapiró.

— Most már értem. Ön egy lapot alapitott, mely foglalkozott a vasutasok ügyeivel is.

— Igen. A13-as bizottság tagjai közé ugy jutottam, hogy kartársaim szerettek, tehát ugy tekintettek mint régi vasutast, nekem azt mondták, hogy tagja vagy a bizottságnak és én ezt megtiszteltetésnek tartottam.

— Kezdettől fogva végig?

— Igen.

— Működő tagja volt?

— Nem értem ezt a kérdést.

— Ott volt-e a tanácskozásokban?

— Igen.

— Valami kiáltványok is vannak itt csatolva . . .

Bakonyi dr. Én a bprts.-t életbeléptető törvény 15. §-ának második bekezdése értelmében tiltakozom az ellen, hogy ezek a nyomtatványok az eljárás bárminő stádiumában kérdeztessenek. Mert ha bizonyitékokként akarjuk azokat produkálni a felbujtás tényére nézve, miután itt a deliktum nyomtatvány utján követtetett el, még bizonyiték gyanánt sem vonható be a tárgyalás keretébe. Erre esküdtbiróság van hivatva. Én tisztelettel kérem ennek teljes mellőzését

Elnök: (vádlotthoz). Akar-e ön e kérdésre felelni?

— Ha jogomban áll nem válaszolni, nem felelek.

— Ugyanilyen tekintetek alá esik az ön lapjának azon példánya is, melyben felhivás intéztetik a vasutakhoz. Erre sem kiván felelni?

— Teljes tisztelettel nem.

Elnök: Ápr. 20-án ön is ott volt a Trieszti nőnél?

— Igen ott voltam a Schätz-féle vendéglőben.

— Tömörülésre szólitotta fel a vasutasokat?

— Tömörülésre? Hiszen már együtt voltak.

— Ön tartott beszédet?

— Nem tartottam.

— A táviratok feladásában, melyekben a sztrájk kiütését közölték, valami részt vett ön?

— Semmiféle részt nem vettem, nem tudok ilyen esetről.

— Ki adta le azt a hetes jelzést?

— Nem tudom, nem voltam ott a pályaudvaron.

— Vöröss államtitkárral ön is tárgyalt. Sikerrel?

— Nem lett eredménye.

— Ön a saját érdekeit kereste ott, vagy a vasutasokét?

— Rám nézve teljesen irreveláns volt a tárgyalás eredménye, csak a kartársak érdeke lebegett szemem előtt.

— Valakinek mondta-e ön, hogy ne álljon munkába, ne teljesitse a szolgálatot?

— Senkinek.

— Nem kivánok egyéb kérdést tenni.

Seide Artur kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatalos kötelességének teljesitését megtagadta. Bünösnek érzi magát?

— Nem, nem tagadtam meg a szolgálatot.

— Vagy másokat rábirt a megtagadásra?

— Senkit.

— Hol van az ön állandó állomáshelye?

— Zágrábi üzletvezetőség.

— Milyen állásban?

— Kereskedelmi előadó voltam a forgalmi osztályban.

— Mikor jött fel a fővárosba?

— Április 19-én.

— Miért jött fel?

—Az országos gyülésre, melyet a kereskedelmi miniszter márc. 7-én megadott engedelmével akartunk megtartani

— Ugy tudom, épen nem kaptak engedélyt?

— Én a küldöttségben voltam március 7-én, midőn a miniszter azt mondta nekünk, ha kivánalmaink nem lesznek teljesitve, ujólag gyüléshezhetünk. Ezen az alapon akartunk mi 20-án uj gyülést tartani.

— Mikor határozták ezt el?

— A szegedi értekezlet alapján az országos bizottság elnöke köteles volt a kerületi bizottságok határozatait végrehajtani. Meg volt szabva, mikor kell azt összehivni.

— Április 16-án a kerületi bizottságok Földessyhez fordultak, hogy hivja össze az országos nagy gyülést?

— Kötelessége lett volna.

— Összehivta?

— Össze se hivta, le sem mondta.

— És önök abban a hitben jöttek, hogy gyülést tartanak?

Seide: A miniszter szavában nem kételkedtünk, hogy megengedi a gyülésezést. Az elnök kötelessége volt, hogy a bizottság határozata szerint járjon el.

Elnök: De az igazgatóság a gyülés megtartását nem engedélyezte.

— Ezt mi nem tudtuk. Földesi 19-én kétszer is meg mondotta telefonon, hogy 20-án lesz nagygyülés.

— Önnek nem volt engedélye, hogy Zágrábból eltávozhasson.

— Kértem, de nem kaptam. De feljöttem, mert mintegy 3000 vasutasnak megtiszteltetéséből elnöke voltam az ottani bizottságnak. Szabadságot nem kaptam, de bejelentettem szolgálati főnökömnek, hogy elmegyek és 21-én visszajövök.

— Mit szólt erre?

— Hogy az engedélyt nem adja meg.

— Fizette ön a vonatot?

— Nem, szabadjegyem volt.

— A többi vasutasnak is?

— Nem tudom.

— Ugy tudom a vasuti iratokból, hogy nagyon sokan vasuti jegy nélkül egyszerüen beleültek a kocsiba.

— Nem tudok erről.

— Nem volt ön utközben valahol leparancsolva, hogy ne jöjjön?

— Nem emlékszem.

— Valahogy táviratilag nem értesitették, hogy a gyülés nem lesz megtartva?

— Nem kaptunk értesitést.

— Mit csinált aztán itten, mikor feljött?

— Az Adria szállóba szálltam, s itt értesültem arról, hogy a vasutasok beszüntették a munkát. Ezt azzal szemben, amit terveztünk, nagy szerencsétlenségnek tekintettem, és egy kartárssal, Kósa barátommal érintkezésbe léptünk azokkal, akikről tudtuk, hogy hol találhatók. Mikor megtudtuk, hogy a szomoru dolog megtörtént, azon törtük a fejünket, hogy lehetne a Földessy által okozott szerencsétlenséget helyrehozni.

— Erről a Földessyről sokat beszélnek. Világositsa meg egy kissé a dolgot.

— Földessynek kellett volna a gyülést bejelenteni.

— És ezt ő nem tette meg?

— Nem, dacára annak, hogy figyelmeztettem rá, mint kerületi bizottsági elnök kétszer is. Ha nem lett volna gyülés, embereimet tájékoztatom erkölcsi kötelességből.

— Akkor mégis kár volt feljönni, ha nem kapott semmiféle értesitést.

— Minthogy az összes kerületi bizottságok elhatározták, hogy 20-án legyen gyülés, neki kötelessége lett volna azt bejelenteni. Ha pedig akadály merült volna fel, kötelessége lett volna legalább 19-én a délelőtt folyamán sürgönyözni, hogy a gyülés elhalasztatott.

— De ha önök mégsem kaptak értesitést, akkor csak furcsa, hogy feljöttek.

— 19-én délelőtt azt az értesitést kaptuk, hogy honnan nem tudom, hogy az összes mozgalmi táviratokat a hatóság lefoglalta. Mi tehát azt is feltételeztük, hogy Földessy a sürgönyt feladta, de a hatóságok feltartóztatták.

— Arra nem gondoltak önök, hogy baj lehet, ha a hatóságok még a sürgönyt sem engedik továbbittatni?

— Erre nem gondoltunk, mert semmiféle rosszat nem szándékoztunk.

— Mi volt az önök mozgalmának a célja?

— A fizetés javitása, melyet a máv. tisztviselők fizetésrendezése cimén tárgyaltak. Memorandumunkat 3 évvel ezelőtt beadtuk.

— És mi volt a célja ennek a nagymérvü eltávozásnak Zágrábból?

— Azzal nem szolgálhatok.

— Nem az volt a céljuk ezzel is megmutatni, hogy mily könnyen ott hagyják a szolgálatot?

— Arról én nem tudok, más ember dolgával nem törődtem. Mint a kerületi bizottság elnöke léptem be a mozgalomba, de nem saját érdekemben, minthogy attól nagyon keveset várhattam; kötelességemnek tartottam belém helyezett bizalmuknak tőlem telhetőleg megfelelni. Ez volt az én egyéni felfogásom.

— Részt vett ön a 13-as bizottság müködésében?

— Mikor megválasztásomat bejelentették, kötelességem volt elfogadni, annyival is inkább, mert a magam részéről nagy szerencsétlenségnek tartottam a munkabeszüntetést, és igyekeztem a többivel szemben megtenni mindent ami lehetséges.

— Hogy ne álljanak a munkába?

— Ellenkezőleg, a békés megoldásra.

— Tárgyalt ön e részben valakivel?

— E tekintetben méltóztassék megengedni ezt a kijelentést: a mi ügyünket oly igaznak, és oly szentnek tartom, és a tek. törvényszék igazságszeretete olyan ismeretes, hogy élni fogok azzal a jogommal, hogy erre a kérdésre ez idő szerint nem válaszolok.

— Bizonyos nyomtatványok vannak itten becsatolva: a 13-as bizottság részéről a vasutasokhoz intézett kiáltványok. Azok fogalmazásáról tud-e?

— Amit a 13-as bizottság tényleg kiadott, abban részt vettem és ami annak nevében történt, azzal szolidaritást vállalok. Voltak esetek, mikor ott sem voltam tárgyalásaikon, de utólag hozzájárultam határozataikhoz.

Vázsonyi dr. védő: E kérdés feltevése következtében

ujólag bejelentem semmiségi panaszomat, hogy a törvényszék oly kérdésben, amely nincs hatáskörében, kérdést tesz fel.

Elnök: Jegyzőkönyvbe vétettem.

Joanovics Miklós kihallgatása.

Elnök: Ön is tudja mivel van vádolva. Bünösnek érzi magát?

— Nem. Mert nem tudom, hogy mit követtem volna el, ami visszaélésnek minősithető.

— Ön, mint a 13-as bizottság egyik tagja, önmaga is megtagadta a szolgálatot, és másokat is a megtagadás utánzására biztatott.

— Betegállományban lévén, nem is tagadhattam meg. Én már 19-én átadtam a pénztárt a forgalmi főnökség közegének, ki azt átvette, és másnak adta át.

— Én ugy tudom, hogy ennek dacára sem kapott távozási engedélyt.

— Nem is kértem.

— Miért jöttek fel?

— Nagygyülést tartani.

— De nem volt megengedve?

— Az az én állampolgári jogom, hogy gyülést tarthassak, amikor nekem tetszik. Magyar államban vagyok, azt hiszem. (Mozgás és helyeslés).

— De bejelenteni is kell, azt tudja ön.

— Ez be volt jelentve.

— De ez esetben nem engedélyezték?

— Arról nekünk tudomásunk nem volt; miután legkésőbb 19-én este kellett elutaznunk, hogy 20-án itt lehessünk, tehát akkor indultunk.

— Önök azt állitják, hogy nem tudták, van-e engedély.

— Igen.

— 19-én ugy tudom, az igazgatóság már megtiltotta, hogy ily gyülés megtartása végett megmozduljanak?

— Arról nem értesültem.

— Utközben sem, a vonalon?

— Én nem törődtem azzal, én aludtam. (Derültség).

— Nem kapott ön értesitést valahol, hogy kár Pestre fáradni, nem lesz nagygyülés?

— Minthogy aludtam, erről nem tudok.

— Midőn feljött, hogy került bele a 13-as bizottságba?

— Értésemre adták, hogy a 13-as bizottságba beválasztottak.

— Hol vett részt annak müködésében, a Zuglóban?

— Tisztelettel kijelentem, hogy erre választ nem adok.

— Tehát a 13-as bizottság müködéséről nem akar nyilatkozni?

— Nem. Tagja voltam és szolidaritást vállalok vele.

— Bizonyos zöld és vörös papirra nyomott kiáltványok vannak itt. Ezek fogalmazásában mi része van?

— Erről nem vallok. Már feleltem.

Landler dr. védő: Tiltakozom a kérdés feltevése ellen, mert eltekintve attól, hogy ez a kérdés ezen ügygyel összefüggésben nincs, ezen cédulák miatt emelt vád alól védencem már felmentetett.

Elnök: Már megmondtam, hogy fel fogom tenni, tessék az óvást azután bejelenteni.

Vádlott: Ami a 13-as bizottságban történt, arról nem vallok.

Elnök: Az előbb mégis azt mondta, hogy szolidaritást vállal velük. Ügyvéd ur kivánja óvását fentartani?

Landler dr.: Igen, és semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: Tehát a tárgyalás mikéntjéről nem akar mondani semmit? Akkor nem kérdezem tovább.

Kósa Lajos kihallgatása.

Elnök: On is azzal van vádolva, hogy megtagadta a hivatalos kötelesség teljesitését és másokat is erre biztatott. Bünösnek érzi-e magát?

— Nem. Mert elsősorban nem bujtottam fel senkit, másodszor a szolgálatot meg nem tagadtam és harmadszor magam közhivatalnoknak nem érzem.

— Honnan jött fel a fővárosba?

— Zágrábból.

— De nem volt engedélye a felutazásra?

— Egyes részletekre későbben tartom fenn a választ.

— Hát erre akar válaszolni? Vagy felel vagy nem.

— Erre nem akarok.

— Tudta ön azt, hogy a 20-i gyülés nem lesz megtartva?

— Ellenkezőleg, azt tudtam, hogy meg lesz tartva.

— De be lett tiltva.

— Arról tudomásom nem volt.

— Mikor megérkezett, hogyan került a 13-as bizottságba?

— Másnap jött több kollégám, és értesitettek, hogy a bizottságba beválasztottak. 20-án délelőtt értesültem.

— Ön részt is vett annak müködésében?

— Tényleg részt vettem.

— Tárgyalt valamelyik kormány közeggel, mint a bizottság tagja?

— A részletekre nem akarok válaszolni.

— Ebből lehet önnek előnye is, hátránya is. Érzi ön, hogy ön szolidaritásban van a 13-as bizottsággal?

— Igen.

— Itt vannak a 13-as bizottságtól kiadott vörös és zöld plakátok a vasutasokhoz. Ezek szövegezésébe belefolyt ön?

— Nem.

— Tudtán kivül lett ez megszerkesztve?

— Erre később fogok válaszolni.

— Feleljen most, később nem lehet.

— A szerkesztésbe nem folytam bele. Csak annyit tudok, hogy midőn a miniszternél voltam, szó volt arról, hogy a többi kollégákat ily cédula utján értesitsük arról, hogy még a mai nap folyamán meg lesz a válasz.

— Ön fogalmazta, vagy befolyt a fogalmazásba?

— Nem.

— Hát ezt ki szerezte: Megállapodás nincs, leszerelésről szó sem lehet!

— Egyáltalában ezek szerkesztésébe nem folytam be.

Gál dr.: A kérdés feltevése ellen semmiségi panaszt jelentek be. Egyuttal tiszteletteljes inditványt terjesztek elő, hogy a kihallgatás során tisztázzon a biróság bizonyos körülményeket, mert ez az eljárás törvényessége szempontjából lényeges adatokat tartalmaz. Továbbá méltóztassék kérdést intézni abban a tekintetben, hogy a hatósággal való érintkezésnél e bizottság törvényszerüségének elismerése szempontjából mily nyilatkozatok tétettek. E tekintetben talán lényeges adatokat szolgáltathat a vádlott. Különösen milyen nyilatkozatokat tett a kereskedelmi miniszter a nála járt küldöttségnek.

Elnök: Az előbb idézett szakasz értelmében vissza kell utasitanom védő ur ezen előterjesztését, miután nincs joga sem közvetlenül, sem közvetve kérdéseket intézni a vádlotthoz. De miután a magam részéről szükségét látom, hogy ezen kérdés tisztáztassék, felteszem a kérdést. Midőn feljött ön, volt-e engedélye vagy nem?

— Én csak egyszerüen tudomására adtam az osztályfőnöknek, hogy feljövök.

— Miféle uton és módon hozták tudomására azt, hogy miről van szó. Le lett ön tartóztatva?

— Le.

— Hol?

— Egy mellékutcában.

Gál dr.: A vádlott nem volt a zágrábi 200 vasutas között, tehát arról nem tud. A miniszterrel folytatott tárgyalásokról kérném kérdezni.

Elnök: Mikor beszélt a miniszterrel?

Kósa: Vasárnap kora reggel. Azt mondta: különös jóindulatbólfogadom az urakat most, bár különös az időpont, de megteszem és a mai nap folyamán végleges választ fogok adni önöknek.

Elnök: Ezzel kapcsolatban azt akarja a védő ur tudni, mondta e önöknek azt, hogy eljárásuk törvénybe ütköző?

— Nem mondotta abszolute.

Elnök: Miután az idő előrehaladt, kivánatos, hogy délután is tárgyalást tartsunk.

Délután négy órakor fogjuk folytatni.

A tárgyalás d. u. 2 órakor végződik.

I. nap, 1904 junius 3., délután 4 órakor.

Elnök: A délelőtt félbeszakadt tárgyalást folytatni fogjuk.

Joanovics Miklós: Legyen szabad kiegésziteni délelőtti vallomásomat.

Elnök. Akinek még valami megjegyezni valója van, azt majd a többiek kihallgatása után teheti meg.

Vereb Mihály kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességét nem teljesitette és másokat is hivatali kötelességük abbanhagyására biztatott. Bünösnek érzi magát?

— Nem, mert senkit sem biztattam, senkinek sem mondtam, hogy a szolgálatot otthagyja, magam sem hagytam ott, mert nem is voltam szolgálatban.

— Hol van ön rendesen?

— Rákos rendezőpályaudvaron.

— Adatok állnak rendelkezésemre, hogy ön március 25-én, 29-én 31-én az előző gyülések alkalmával nagyon lázitó viselkedést tanusitott.

— Én nem lázitottam, én az összes szolgaszemélyzet orsz. bizottságának elnöke voltam.

— És ön mint ilyen vett részt az angyalföldi gyüléseken?

— Ott nem mint elnök, hanem saját személyemben vettem részt.

— Arra adatok vannak, hogy ön már akkor bujtogató beszédeket tartott.

— Sohasem bujtogattam. Amit beszéltem, azt az elnökigazgató ur ő méltóságának is elmondtam.

— Mit mondott az első gyülésen?

— Azt, hogy mily nyomoruságban vagyunk mi szolgaszemélyzet. Egész hónapra kapunk 22 pengőt és abból hetedmagammal kellene megélnem. Pedig még adósságot is kell törlesztenünk. Szóval a nyomorult helyzetet ismertettem.

— Nem volt-e valami izgatás a beszédében, hogy ha nem segitenek, akkor valamit csinálnak?

— Azt nem mondtam, sőt még ezért is, midőn hazafelé mentünk, a szolgák legnagyobb része körül fogott, hogy merem azt mondani, hogy 22 forint a fizetésük, mikor csak 14 vagy 18-at kapnak. Erre azt mondtam, hogy átlag véve kevesebbet nem mondhattam, mert én annyit kapok és nem mondhatom a legkevesebbet vagy a legmagasabbat.

— Ön nem volt szolgálatban mikor a sztrájk kiütött?

— 19-én tettem le a szolgálatot és 20-án jöttem ujra szolgálatba. De katonák voltak az állomáson, és nem eresztettek be, akkor visszajöttem, szolgálati táskámat letettem és bejöttem Pestre.,

— Két tanu is van, aki bizonyitani fogja, Bodrogi és Fazekas, hogy ön sztrájkkal fenyegetőzött.

— A sztrájkot nem emlegettem, soha senkinek nem is mondtam.

— Hogy került a 13-as bizottságba?

— Mikor bejöttem a sztrájktanyára április 20-án reggel 11—12 óra között, ujból körülfogtak a szolgák, s minthogy akkor a 13-as bizottságról nem volt szó, megbeszélték, hogy én is, mint a szolgák elnöke itt is kötelességemnek tartsam, hogy a békéltető-bizottságban ott legyek.

— Igy nevezték a bizottságot?

— Igen, igy mondták nekem.

— Ön is békéltetőnek tekintette magát? Nem olyannak, aki a többit nem engedi dolgozni?

— Sohasem kérem, sőt mindig azon voltam, hogy a legnagyobb rend és kibékülés jöjjön létre. Dacára annak, hogy országos elnökünk lemondott, én továbbra is becsületnek véltem, hogy megmaradjak elnökül, és hogy szolidáritást vállaljak a többiekkel.

— Szóval részt vett a 13-as bizottság müködésében.

— Igen, mert biztam az urakban, hogy törvénytelenséget nem követnek el, mert ők tudják, amit mi nem tudhatunk.

— Mindenben szolidáritást vállalt ön a 13-as bizottsággal?

— Mindenben.

— Ott volt ön akkor is, midőn Vöröss méltóságos ur tárgyalt önökkel?

— Igen.

— Vannak itt valami vörös és zöld plakátok, amelyben felhivják a munkásokat, hogy ne higyjenek senkinek, hogy mit tegyenek. Tudja erről, ki fogalmazta azokat?

— Erről nem tudok.

— De hisz mindenkor ott volt?

— Láttam az uton a vörös cédulát.

— A szerkesztésbe nem folyt bele?

— Nem.

— Mikor ütött ki a sztrájk?

— Kedden este.

— Volt önnek engedélye, hogy bejőjjön az állomásról?

— Mikor bejöttem, nem eresztettek be az állomásra.

— Mikor szolgálati helyét odahagyta, honnan kapta az engedélyt?

— Nem voltam szolgálatban, odahaza voltam.

— Hol teljesitett szolgálatot?

— Rákos rendező pályaudvaron.

— Ott is lakott akkor?

— Rákospalotán lakom.

— Szabad önöknek a hivatalos időn kivül is elhagyni székhelyüket?

— Szabad időben szabad bejönni a fővárosba.

— De máshová eltávozni nem szabad?

— Nem.

— A fővárosba mindig szabad a bejövetel?

— Igen. Szabad napon többször is bejöttem.

— Tagadja, hogy valakit biztatott a sztrájkra?

— Nem biztattam soha senkit.

— Hogy fenyegetett volna valakit a sztrájkkal?

— Soha.

— Azzal a 13-as bizottsággal azért küzdött, hogy addig ne engedjék a munkát, mig kivánságaik nem teljesülnek?

— Nem, sőt azon törekedtünk, hogy a kibékülés minél előbb létrejöjjön.

— De ugy, ahogy önöknek tetszik?

— Nem, sőt ezért mentünk éjjel a kereskedelmi miniszter urhoz is.

— Megkapták másnap a választ?

— Nem.

— Mi történt azután?

— Elfogtak és letartóztattak.

— Majd megejtjük idevonatkozólag a bizonyitást, de csak később.

Lengyel dr.: Két kérdést kivánok feltétetni: 1. Január 20-án volt az elnökigazgató urnál, mit mondott az igazgató akkor? 2. Április 20-án mikor jelentkezett a szolgálatra való felvétel végett, beeresztették-e? Egyuttal semmiségi panaszt jelentek be a vörös és zöld cédula miatt.

Elnök: Minő választ kaptak január 20-án?

— Őméltósága azt mondta, hogy mi a fizetésrendezésről szóló tervezet szerint 700 koronától kezdődő fizetést fogunk kapni, az iratot meg is mutatta és 1400 koronáig fog terjedni, oly feltétellel, hogy minden szolga 25 év alatt eléri a legmagasbb fizetést. Mikor kértem, hogy engedélyezze azt, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur elé járulhassunk nagyobb küldöttséggel, melyet egy képviselő ur fog vezetni, azt mondta nékem: menjenek az ön vezetése alatt, s legyen az csak egy kisebb küldöttség, maga majd elmondja a kérést és panaszt, a miniszter urnak is jobban fog esni a szive, mert a képviselő urak nem tudják ugy a sorsukat, mint maguk.

— Szóval jóindulatulag megmagyarázta, hogy javulni fog a fizetésük.

— Igen és azért a szolgák azt akarták, hogy maradjak az élükön, amit kötelességemnek is tartottam megtenni.

Komlós Manó kihallgatása.

— Ön is abbahagyta a szolgálatot s másokat is kötelességük megszegésére biztatott. Bünösnek érzi magát?

— Nem.

— Hol volt ön állomáson?

— A zágrábi üzletvezetőség központjában.

— Mikor jött el onnan?

— 19-én a déli gyorsvonattal.

— Távozási engedély nélkül?

— A tisztviselőknek szabad engedély nélkül is távozniok, anélkül, hogy elutazásukat jelentenék, de két napon belül értesiteni kell a fölöttes hatóságot.

— Ön is bejelentette?

— Akkor nem, de utólag igazolhattam volna.

— De azt hiszem, csak egész indokolt esetekben szabad ezt tenni?

— Én reméltem, hogy két napon belül visszajöhetek.

— Mi volt a céljuk idefönn?

— A nagygyülést megtartani.

— Az nem volt engedélyezve.

— De reméltük, hogy az engedélyt megkapjuk.

— A főkapitány betiltotta, az önök főnöksége szintén megtiltotta a mozgalomban való részvételt s erről táviratilag értesitették az egyes központokat.

— A részletekre nem emlékszem.

— Mikor ide megérkezett, tagja lett a 13-as bizottságnak?

— Igenis, nem mikor megérkeztem, hanem mikor megalakult.

— Tanácskozásaiban, müködésében részt vett?

— Igenis.

— Egyes megbeszéléseiben is?

— Igen.

— Ott volt ön azokon, amelyeket Vöröss volt államtitkárral folytattak.

— Igen.

— Volt ott arról szó, hogy mindaddig nem fogunk munkába állani . . .?

— A bizottsági tárgyalásokon az volt az általános nézet, hogy a béke érdekében a legszélsőbb határokig el kell men-

nünk. Ha azokat tulléptük volna, tul léptük volna megbizásunkat is. Hogy a béke létre nem jött, nem tehetünk mi róla.

— Azokat a határokat ki állitotta fel? Önök vagy megbizóik?

— Méltóztassék megengedni, hogy erre később válaszoljak.

— Vagy válaszol, vagy nem; a prts. nem ismer olyat, hogy később válaszol.

— Nem válaszolok.

— Itt van két kiáltvány a vasutasokhoz, melyben figyelmeztetik őket bizonyos magatartásra. Ismeri ezeket?

— Erre egyelőre nem válaszolok.

— Szóval ön nem kiván válaszolni?

— Nem.

— Más tekintetben szolidárisnak érzi magát a 13-as bizottsággal?

— Teljes mértékben.

— Ott nem történt olyan, amit ön nem akart volna?

— Erre sem válaszolok. Különben ha voltak is nézeteltérések, a határozatok mindig egyöntetüek voltak.

Ladányi dr. védő: Kérem az elnök urat, méltóztassék a vádlotthoz kérdést intézni az iránt, minthogy ő szintén a letartóztatott vasutasok között volt, adjon felvilágositást: miért tartóztatták őket le és mi történt általában a letartóztatás alkalmával. És hol vannak azon akták, melyek a letartóztatásra vonatkoznak?

Elnök: Ön védője a vádlottnak?

Ladányi: Igen.

Elnök: A vádlott nem adhat erről felvilágositást, mert ő nem a letartóztatott csoporttal jött.

Vázsonyi dr.: Kérem, ne hozzunk még több zavart ebbe a bünpörbe, mert a másik ügyre vonatkozólag az eljárás kétségtelenül ugy is meg fog indulni.

Elnök: (Vádlotthoz.) Leülhet.

Potincza Lajos kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességét megszegte és másokat is a munka abbanhagyására buzditott. Bünösnek érzi magát?

— Erre nézve méltóztassék talán az iratokhoz csatolt hivatalos okiratot felolvasni, melyben állomásfőnököm igazolja, hogy 20, 21, 22, 23-án mindennap kimentem az állomásra, bár a Terézköruton lakom és 3 kilométert kellett gyalogolnom. (*Elnök:* Felolvassa az iratot.) Mit akar ezzel bizonyitani?

— Mivel mindennap ki mentem az állomásomra, nem vagyok vádolható azzal, hogy hivatalos kötelességemet megszegtem volna. Ha lett volna szolgálat, teljesitettem volna.

— Már most, hogy került bele a sztrájkbizottságba?

— Április 23-án történetesen elmentem a Demokratakörbe délután 5—6 óra közt és mivel akkor Sarlayt elfogta a rendőrség, az u. n. sztrájkbizottság, vagy békéltetőbizottság tagjainak kérésére elfogadtam az ő helyét azzal a szándékkal, hogy a béke megteremtése érdekében közremüködjem. Körülbelül félóráig voltam müködő tagja. Elmentem a kereskedelmi miniszter urhoz éjjel, aki azt válaszolta, hogy jóindulatát mutatja velünk szembe. Az ő feleletéből azt láttam, hogy a kibontakozás végnélküli lehet és annak semmi garanciáját nem láttam; ebből levontam a konzekvenciát és vasárnap beadtam a lemondásomat irásban Seide bizottági elnök urhoz. Ezt a többi vádlottak is igazolhatják. (Helyeslés a vádlottak padján.)

— Ön ellen az iratokban már régebbi időtől ilyen izgatási célzatok vannak felsorolva. Már a márciusi gyülésen szolidáritási inditványt terjesztett elő a fizetés rendezés érdekében.

— Ez a 72-es bizottság intenciója volt s csupán felolvastam egy iv papirról az angyalföldi körben.

— Mi volt annak a tartalma?

— Azt határozottan nem tudom: hogy egyesüljünk, legyünk szolidárisak fizetésrendezésünk törvényes uton való keresztülvitelére.

— És ha keresztül nem viszik: . . . milyen eszközöket alkalmaznak?

— Az nem volt benne, én nem emlékszem.

— Mig a 13-as bizottságnak tagja volt, milyen tanácskozásban vett ön részt?

— Csak egyben vettem részt.

— Az mi körül forgott?

— A béke megteremtése körül.

— Önként mondott le a bizottsági tagságról?

— Igen, itt vannak, akik megmondhatják.

— Mindnyájuknak az volt a szándéka, hogy a békét megteremtsék?

— Igen.

Dr. *Rácz* védő: Előterjesztést kivánok tenni. Méltóztassék a felolvasott irat végét figyelembe venni, melyben közvetlen főnökei hivatalos bizonylatot tesznek, továbbá az ezután kihallgatandókat is méltóztassék megkérdezni Potinca müködése felől, ha ugyan a vádhatóság képviselője ezek után nem tartja szükségesnek a vád elejtését.

Potinca: Az irat utolsó passzusát nem ismertem, az ellen tiltakoznom kell s kötelességem most helyreigazitani, mert én nem a leszerelést akartam kivivni, hanem a béke érdekében müködtem. Nem akarom, hogy valami átvitt értelmet tulajdonitsanak neki.

Elnök: A nagygyülés kérvényének beadásáról és a nagygyülés megtartásáról mit tud ön?

— Amit tudok, azt az igazsághoz hiven fogom előadni. Április 16-án választottak a budapesti 72-es bizottságba és ott határozták el egyhangulag vagy szótöbbséggel, hogy 20-án lesz megtartva az országos vasuti nagygyülés. Én 19-én este állomásfőnökömtől szabadságot kaptam, 9 óra tájban a palotai vonattal bejöttem és találkoztam a csarnokban Sarlay főellenőr urral. Kérdeztem, hogy mi lesz a holnapi nagygyüléssel, azt mondta: semmi. Felhivta telefonon az Orient szállodát s kereste Justh és Földessyt, de nem voltak ott. Én aztán megint visszamentem.

— Ön adta be az engedélyt kérő kérvényt?

— Nem én, csak elvittem a rendőrséghez.

— Ki adta kezébe önnek?

— Sarlay.

— A kapitányságnál mindjárt megmondták, hogy fogják-e engedélyezni?

— Nem, hanem azt mondták, hogy a választ tudatni fogják.

— Egy tanu van ön ellen, aki azt vallja, hogy nagyon harcias kedvben volt, nem akart leszerelni. Lőwi Pál az.

— Én nem beszéltem senkivel sem.

— Látta ön ezeket a cédulákat?

— Ezelőtt sohasem, csak a vizsgáló birónál. Ő el is ejtette a vádat ellenem.

Breuer Ferenc kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességét megszegte és másokat is arra buzditott. Bünösnek érzi magát?

— Nem, mert sohasem tekintettem magamat közhivatalnoknak és nem bujtottam fel senkit.

— Mikor a 13-as bizottságba ment, tisztában volt azzal a kérdéssel, hogy közhivatalnok-e vagy nem?

— Már tisztában voltam, sohasem tartottam magam annak.

— Ez nagyon nehéz kérdés. A kuria egy döntvénye a vasutasokat közhivatalnoknak tekinti.

— Igen, amennyiben ott közpénzekről van szó.

— Azt hiszi, hogy a vasutasokat általában ez nem köti?

— Senkit sem köt.

— Figyelmeztette önt valaki, hogy közhivatalnok?

— Engem senki sem figyelmeztetett arra, hogy közhivatalnok vagyok, sőt sok tekintetben arról volt szó, hogy csupán az állam fizet, mint alkalmazottját.

— Ön itt volt állomáson?

— Igen Budapesten.

— A tavaszi gyüléseken rész vett?

— Igen, amennyiben én a 72-es bizottságnak tagja vol-

tam, jegyzője voltam a február 20-i mozgalomnak, március 6-án az országos bizottság gyülésén pedig előadó.

— Igy vett részt a 13-as bizottságban is?

— Részt vettem, mert engedtem a többiek óhajának és mert müködése odairányult, hogy megteremtse a kibontakozást, a békés kiegyenlitést.

— Önnek tehát ez volt a célja?

— Igen is kezdettől fogva.

— Ott voltak harcias és békésebb elemek is?

— Erre nem felelek.

— Ön mindenesetre a békésekhez számitotta magát?

— Igen.

— Mikor ön Vöröss államtitkárral tárgyalt, szintén a békés elemet képviselte?

— Ugy tudom, hogy a békét majdnem mindannyian képviseltük és a kibontakozást akartuk.

— Feltételeket állapitottak meg?

— Igen.

— Milyeneket?

— Amelyek elfogadhatók voltak.

Polacsek védő: Itt van becsatolva gróf Batthyányi Tivadar egy nyilatkozata. Amennyiben személyesen nem jelennék meg a törvényszék előtt, kérem a prts. értelmében felolvastatni.

Elnök: Hogy Batthyányi Tivadar gróf tanukép legyen kihallgatva, már egyszer előterjesztetett, erre nem kivánok reflektálni. Ami a nyilatkozat tartalmát illeti, amennyiben a törvényszék megengedhetőnek találja, hogy a bizottság tagjai mind engesztelékenyek és békülékenyek voltak.

Polacsek dr.: Csak azt kérem, hogy ez jegyzőkönyvbe vétessék.

Geszti dr. ügyész: Konstatálni kivánom, hogy e nyilatkozat felolvasásának, illetőleg közlésének a prts. 313. §-a értelmében nem lett volna helye.

Elnök: Megengedtem magamnak, mert az ügyész ur az előbb nem tiltakozott ellene.

Kardos Antal kihallgatása.

Elnök: Hivatalos kötelességének teljesitését ön is megtagadta. Bünösnek érzi magát?

— Nem tagadtam meg.

— Ön március hónapban a gyüléseken részt vett?

— Voltam azokon, de nem mindegyiken.

— Ugy látszik, ön már akkor is izgató beszédeket tartott?

— Nem tartottam.

— Sőt adatok vannak rá, hogy önt Breuer és Faludi izgató beszédei miatt rendre is utasitották.

— Nem emlékszem arra, nagy zaj volt ottan.

— Hogy került ön a 13-as bizottságba?

— Én odahaza voltam és 20-án reggel akartam szolgálatba menni, de a rendőrség nem eresztett be, akkor visszamentem lakásomra, felöltözködtem, ettem, s akkor egy csomó ember jött és hivott a gyülésre a Zöld-vadászba. Ott nem volt semmi, fél 12-kor kimentem a nagy sörcsarnokba, ahol nagy tömeget láttam, itt ismét kértek, hogy menjek a békéltető bizottságba.

— Hány napig vett részt müködésükben? Amig le nem tartóztatták?

— Nem kérem, én már 20-án jelentkeztem szolgálatra.

— Vasárnapig ott volt a bizottságba?

— Mindig nem voltam ott, de részt vettem a tanácskozásokban.

— A határozataiban is részt vett?

— Abban nem, mert ott voltak az urak és én biztam bennük.

— Azt mondták, hogy addig nem állanak munkába, amig a fizetésüket nem rendezik?

— Azt nem hallottam.

— Ön 19-én szabadságon volt?

— Igen, 20-án reggel nem eresztettek be, s a 182-es őrháznál, mikor munkába akartam állani, a rendőrség visszautasitott.

— Biztatott ön másokat a munka abbanhagyására?

— Dehogy biztattam.

— Önmagukat biztatták?

— Mi mindig vártuk, hogy egyezkedjünk és mehessünk szolgálatba.

— Ön is ott volt, mikor Vöröss államtitkárral alkudoztak?

— Egyszer ott voltam, de nincs tudomásom róla, hogy mit beszéltek; mondták, hogy bent volt a méltóságos ur.

— Ön vigyázott kivül?

— Igen, az volt a föladatom.

— Kik csinálták ezeket a plakátokat? A 13-as bizottság?

— Arról nincs tudomásom.

— Nem is tudja, ki szövegezte és mit tartalmazott?

— Nem.

— Nem kérdezték meg, hogy hozzájárul-e?

— Nem.

— Nem érzi magát semmi részben bünösnek?

— Nem kérem.

— Látja ezért lett a nagy sztrájk.

— Fogalmam sem volt arról, hogy ez bekövetkezik. Mindig vártunk a fizetésjavitásra. Mindig abban a reményben voltam, hogy május 1-én meg lesz a fizetésrendezés és 8-án a nagygyülés. Hogy 19-én vagy 20-án lesz gyülés, arról tudomásom sem volt.

— Ha a 13-as bizottság nem tartja magát olyan keményen, akkor egy két nap alatt munkába állottak volna.

— Söt minket akartak inkább agyonütni, mikor én azt mondtam, hogy Sarlay azt mondta, hogy meg van minden.

— Miért akarták agyonütni?

— Mert azt mondtam, hogy kedvez a szerencse és megkapunk mindent. Másnap reggel megtámadtak, hogy az nem igaz. Azt mondták, hogy a koponyámat összetörik. Ott volt a rendőr is, kinek két csillaga van, szemtanuja volt annak. Lakásomra jöttek és menni kellett a tanyára.

— Lássa, ha egy két nap alatt leszereltek volna, amint meg is volt önöknek mondva, talán ma semmi bajuk sincs.

— Arról nem hallottam.

— Elég bajuk volt maguknak már addig is és ezt mind elkerülhették volna.

Miklós Gyula dr. védő: Bent van a jegyzőkönyvben, hogy a 182. őrháznál jelentkezett szolgálatra, de a rendőrség nem eresztette be.

Dr. *Vázsonyi:* Konstatálom, hogy a rendőrség részéről 20-án az összes pályaudvarok meg lettek szállva és a személyzet a pályaudvarra való belépéstől el lett tiltva.

Elnök: Azt hiszem, hogy ez köztudomásu.

Kacsó Gyula kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességének teljesitését megtagadta és másokat is annak megtagadására birt rá. Bünösnek érzi magát?

— Nem, először azért, mert nem vagyok köztisztviselő, mert nem tekintettem magam soha annak és senki sem világositott fel erről. Másodszor nem izgattam fel senkit, harmadszor hivatali kötelességemet nem tagadtam meg, mert április 19-én és 20-án szabadságot élveztem közvetlen főnökségemtől, a további napokon le voltam foglalva a béketárgyalásokkal, senkitől sem szóban sem irásban felszólitást nem kaptam,hogy a szolgálatot vegyem fel; de nem is vehettem fel, mert a pályaudvar el volt zárva katonasággal, tehát bemenni se lehetett. Utolsó éjszaka, 23. és 24-re menő éjjel 2 órakor, midőn a kereskedelemügyi miniszter ur ő Ngymga fogadott bennünket. akkor sem szólt semmit, hogy szolgálatba menjek, hanem azt a felszólitást intézte hozzánk, hogy érdemleges választ nem adhat, de legyünk türelemmel, a holnap délben érkező miniszterelnök urral értekezni fog és azután határozatáról értesit. E beszéd által is felhiva éreztem magamat arra, hogy a 13-as bizottságban benmaradjak és várjam Ő Nmga válaszát.

— Kaptak valami értesitést?

— Nem kaptunk. Délután aztán tudomásunkra jutott, hogy a rendőrség letartóztat.

— Itt volt állomáson?

— Kinn voltam a nyugati pályaudvarban, a fütőházban.

— Az előbbi mozgalomban is résztvett?

— Részt vettem mindig, közvetlen felsőbbségem tudtával és beleegyezésével, előzetes bejelentés mellett.

— Izgató beszédeket nem tartott ön?

— Nem tartottam.

A 13-as bizottságba mikor választották? Mindjárt 20-án?

— Akkor értesitettek, hogy be vagyok választva. Attól fogva részt vettem annak tanácskozásaiban, Vöröss államtitkár urral s amennyiben nem is voltam ott, mindenért vállalom a felelősséget.

— Van itt egy vörös és zöld felhivás a vasutasokhoz. Annak szerkesztésében nem vett részt?

— Közvetlenül nem folytam be, de ha a 13-as bizottság adta ki, ebben is szolidáris vagyok.

— Nem kérték előzetes hozzájárulását?

— Nem emlékszem.

Vázsonyi dr.: Tiltakozom ujólag a kérdés ellen.

Elnök: Én nem akarok a dolog sajtójogi részével foglalkozni. Most is azt hiszi, hogy nem közhivatalnok?

— Igen.

— Látja, ez igen kényes kérdés. Ön azt mondja, hogy nem közhivatalnok, én azt mondom, hogy az. Hiszen e felett szintén fogunk dönteni. A királyi ügyészség álláspontja, hogy közhivatalnokok és ő szintén törvényre hivatkozik. Ha önöket hivatalos müködésükben megsértik, akkor szemben hatóság elleni büntettet követnek el. A kuriának van egy döntvénye, amely a vasutasokat közhivatalnoknak mondja. Ön ennek dacára is azt hiszi, hogy nem köztisztviselő?

— Azt hiszem.

Faludy József kihallgatása.

Elnök: Ön azzal van vádolva, hogy hivatalos kötelessége teljesitését megtagadta és másokat is ennek megtagadására birta rá. Bünösnek érzi magát?

— Én magamat bünösnek nem érzem. Közhivatalnoknak sohasem tartottam magamat. A kir. ügyészség vádiratá-

ban foglalt vádpontok alapnélküliek és igy rám és vádlott társaimra nézve terhelők nem lehetnek. Én a szolgálatomat nem tagadtam meg, mert 19-én este hat óráig tényleg szolgálatban voltam és ezt be is tudom bizonyitani. 19-én megkaptam a Mezőlaborcra való áthelyeztetésemet.

— Hol van az a Mezőlaborc?

— Vidrányon innen, a galiciai határszélen. Sőt a balparti üzletvezetőség egyenesen megfosztott attól a lehetőségtől, hogy szolgálatot tehessek, mert 19-én délután Steiskal forgalmi felügyelő kiküldött egy központi közeget, azzal az utasitással, hogy haladéktalanul menjen ki Angyalföldre és az állomás vezetését vegye át. Tehát én a legjobb akarat mellett sem lehettem abban a helyzetben, hogy szolgálatot tehessek.

— Meg volt mondva, hogy mikor tartozik helyét elfoglalni?

— 48 óra alatt kellett volna Mezőlaborcra mennem, de egy hatalmas érv volt, hogy ezt nem tehettem, t. i. nem volt vonat. Azonkivül azt vagyok bátor felemliteni, hogy nekem mint állomásfőnöknek anyagom és leltárom is lett volna átadandó, amely átadásra az üzletvezetőség egy megbizottat szokott kiküldeni, aki azt utódomnak átadja. Ez az u. n. anyag- és leltár átadó.

— Steiskalnak nem lehetett átadni?

— Nem lehetett. Nekem nem volt semmi tényleges végrehajtási szolgálatom, csak felügyeleti, reprezentácionális teendőket végeztem.

Azzal vagyok vádolva, hogy hivatalos hatalommal éltem volna vissza. Kérem, ha én e hatalommal visszaélni akartam volna, akkor azt hiszem, ezt elsősorban állomáshelyemen tehettem volna, ahol mint közvetlen feljebbvalónak 30 ember áll rendelkezésemre és igy közvetlenül tudtam volna befolyásolni, őket, hogy munkájukat tagadják meg. Én okmányilag be tudom bizonyitani, hogy állomásom április 20-a reggeli 9 óráig dolgozott, az összes beérkező vonatokat befogadta és 9—10 óra között, a mikor a szomszéd állomásokon már a munkát beszüntették, állott be állomásomon is a kényszer munkaszünet.

Tehát az én állomásom személyzete a legutolsó percig a helyén volt.

— Ön már akkor fel volt függesztve állásától?

— Igen.

— Akkor ön már nem is diszponálhatott állomásán?

— Nem, mert a vezetést már más vette át.

— De ott maradhatott volna.

— Kiküldöttek valakit, aki átvette a vezetést. Akkor dél után bementem Budapestre; a kiküldöttnek be is jelentettem, hogy az állomásról eltávozom, mert borotválkozni akarok, (Derültség) amennyiben ez egy pusztán, mezőségekkel körülvett állomás s nekem ilyen szükséglet beálltakor Pestre kell jönnöm.

Elnök: És mi történt akkor este?

— Akkor állt be a munkaszünet, 19-én körülbelül 9 órakor.

— Nem alarmirozta az embereket azzal a híreszteléssel, hogy önt is áthelyezték?

— Arról senkinek sem szóltam. Sokkal csendesebb természetü ember vagyok, hogy bárkit is ilyen dolgokkal izgattam volna. Egyszerüen tudomást vettem róla, de semmi különös lépést nem tettem.

— A megelőző gyüléseken, melyeket Angyalföldön tartottak, ön elnökösködött. Történtek ott valami izgató beszédek?

— Nem. Elfogadtam az elnökséget, amennyiben egyhangulag engem kértek fel erre. Az bizonyos, hogy a vasuti körökben igen nagy elkeseredés volt, de ez nem mai keletü. Évtizedeken át összegyülemlett elkeseredés volt, mely most ugyszólván elementáris erővel tört utat magának. Én tehát azért vállaltam el az elnökséget, mert ismertem természetemet, mely elég komoly és higgadt s szolgálatot véltem tenni felsőbbségemnek, ha ott komolysággal, higgadtsággal arra törekszem, hogy minden csendesen és a rendes keréknyomban intéződjék el. Tudtommal semmi olyan dolog nem történt, mely a felsőbbség beavatkozását tette volna szükségessé, hiszen amint a következmények megmutatták, abból kifolyólag senkit nem vontak felelősségre.

— De voltak élesebb kitörések is?

— Megengedem. Nagy zaj volt azon a gyülésen, nem igen hallottam meg mindent s igy lehetséges, hogy ily természetü kifakadások is történtek, de azok teljesen jelentéktelen természetüek voltak és én, ha jól emlékszem, egy szónokot rendre is utasitottam, mert olyan kifejezést használt, amit nem lett volna szabad.

— Nem mondták, ha követeléseiket nem teljesitik, akkor sztrájk lesz.

— Nem kérem.

— Tényleg el is ment az uj állomásra?

— Nem mentem ki, mert nem mehettem. A dolog ugy történt, hogy az izgalmak annyira megrázkódtattak, hogy képtelen voltam ilyen hosszu utra elindulni.

— Azt nem kérdezem, csak elfoglalta-e az állását?

— Nem.

— Tiszti rangjáról leköszönt?

— Igen.

— Micsoda érdemrendje van?

— A szász-koburg-góthai lovagkereszt.

— Mikor lett tagja a 13-as bizottságnak?

— 20-án.

— Maga kivánkozott be?

— Nem, hanem a többiek kandidáltak, amennyiben én is igen élénken érdeklődtem közös ügyünk iránt és élénken szivemen viseltem, nem annyira hivatali kartársaim, mint a szolgai és altiszti személyzet sanyaru helyzetét, szolgálatot véltem tenni az ügynek, mikor a jelölést elfogadtam.

— Azt hitte tehát, hogy ez által jót tesz? A bizottság tanácskozásaiban ön is résztvett?

— Igen.

— Követelő szellemben?

— Ezek a tárgyalások teljesen bizalmas természetüek voltak, söt Vöröss államtitkár ur egyenesen felkért bennünket arra, hogy ez a bizalmi jelleg megmaradjon, erre nézve tehát — bocsásson meg a tek. kir. törvényszék — nem nyilatkozhatom.

— Ön is engedély nélkül jött ide a fővárosba?

— Budapest VI. kerületben fekszik állomáshelyem, tehát nem is hagytam el szolgálati helyemet.

— Az előbb azt mondta, hogy borotválkozásra kért engedélyt?

— Nálunk az a szokás, ha az állomásfőnök elhagyja az állomást, minthogy oly szigoru felügyelet alatt állunk, hogy egy félórára sem szabad eltávoznunk. Ezért jelentkeztem.

— Ha szabad ideje van önnek, a főváros területén szabad járnia?

— Nem szabad állomásomat soha elhagyni engedély nélkül.

— Szabad időben sem?

— Az én szolgálati időm este hét óráig tart, addig nem.

— Szabad önnek bejönnie pl. szinházba?

— Szabad, de a dolog ugy áll, hogy jobb néven veszik, ha nem mozdul az ember az állomásról.

— Ha ön 19-én megkapta az áthelyező iratot, akkor 20-án engedélylyel, vagy mondjuk anélkül jött be a fővárosba?

— Nekem az állomáson már semmi keresni valóm nem volt. Teljesen szükségtelennek és feleslegesnek véltem magamat ott.

— Kétségtelen, hogy ön tanácskozással, tárgyalással résztvett a 13-as bizottságban?

— Igenis, vállalom ezért a felelősséget.

— Ennek kifolyásaként van itt két kiáltvány. A vasutasokhoz intézve, egy vörös és zöld cédula. Van-e róla tudomása?

— Nem tudok a cédulákról.

— De látta őket?

— Láttam a nép között, amikor osztogatták.

— A szolidaritást ebben is elvállalja?

— Ha a bizottság rendeletére nyomatták, elvállalom a szolidaritást minden tekintetben értük.

Elnök: A vádlott kihallgattatván, szünetet tartunk.

Szünet után.

Kiegészitő vallomások.

Elnök: A biróság a vallomások részbeni kiegészitését látja szükségesnek.

(Turcsányihoz): Ön a Rákos rendezőpályaudvaron volt?

— Igen.

— Ott kapta a felfüggesztésről szóló végzést?

— Igen.

— Miért jött aztán a fővárosba?

— Mint felfüggesztett mehettem, ahová nekem tetszett, másfelől a gyülés összehivására nézve Sarlayval ugyis megtettük a lépéseket, bementem a városba.

— Hová ment?

— A Demokrata-körbe, mert ott volt néhány társam. Mielőtt kimentem volna 7 óra 40 pkor Rákosra, együtt beszéltünk azelőtti este.

— Akkor 7 órakor kapta a felfüggesztést?

— Nem, hanem amikor kiértem, ¾ 8-kor.

— A Demokrata-körben mi célból voltak társai?

— Azt nem tudom, hanem én azért mentem oda, hogy elmondjam azt a nagy ujságot, hogy kiütött Rákoson a sztrájk.

Vázsonyi dr. megjegyzi, hogy az urak mind a Demokrata-kör tagjai.

Turcsányi: Igen, az vagyok.

Elnök: Az ön kihallgatási jegyzőkönyvében az van, hogy már ott találta Sarlayt, Breuert, Faludyt, Lorbert, Potinczát vádlotttársai közül.

— Igen, ott voltak, s amikor elmondtam nekik a dolgot, meg voltak döbbenve, egészen belesápadtak a hirre. Mondták, hogy telefonhirt már kaptak. Elmondtam a részleteket és mondhatom, mindenki, aki ott volt, nagyon meg volt döbbenve. Tanácskoztunk, mitevők legyünk. Abban állapodtunk meg, hogy a helyzet rendkivüli sulyos voltát tekintve, minthogy ez a főkapitány betiltó végzése következtében állott be, a helyzet szanálása végett ezt a végzést megfellebbezzük a belügyminiszternél és felkértük Vázsonyi képviselő urat, hogy az ügy sür-

gősségére való tekintettel már másnap, 20-án tegye ezt szóvá a miniszter ur előtt és ha szükséges, minket is odavezessen.

— Azt mondta továbbá, hogy a 13-as bizottság 19-éről 20-ára virradóra éjjel alakult meg.

— A kandidálás körülbelül ott történt meg.

— Ezt értik önök megalakulás alatt?

— Ott lett megbeszélve, hogy egy bizottságot alkotunk.

— Mi célra?

— Hogy a helyzetet megszüntessük s a gyülés megtartására kieszközöljük az engedélyt. Harmadszor, hogy a tömegesen feltóduló vasutasok ellátásáról, mint kartársainkról itt a fővárosban némikép gondoskodhassunk.

Sarlay: Erre vonatkozólag némi kiegészitésekkel óhajtok élni. T. i. én mint egyike a gyülés bejelentőinek — én voltam az első aláiró — egész délután kaptam a vonalról a sürgönyöket, hogy hol tartatik meg a 20-iki nagygyülés. Ezt nem tudtam, mert oly feltétellel jelentettem be a főkapitánynak a gyülés megtartását, ha az elnök-igazgató ur őméltósága nézetével ellenkezik, a bejelentést visszaszivom. Földesyt és Justhot, kik e bejelentés megtételével meg voltak bizva, több izben kerestem fel telefonice, szállodában, lakásukon, hivatalukban, de nem tudtam megkapni. Minthogy pedig e bejelentés szükséges volt, nem tudtam, mitevő legyek; nem tudtam, hogy a főkapitány ur tudomást vett e arról. Igy Potinczát kértem meg, vigye fel a bejelentést s emlitse meg, ha Justh és Földesy jönnek, hogy Gelati kapitány ur, akinek hatáskörébe tartozik a bejelentés, figyelmeztesse őket, hogy a magunk részéről a gyülés megtartását és a tárgysorozatot bejelentettük, azt tekintsék át, s ha az elnök ur ellenezné, vissza fogom szivni. Most már nem tudván, hogy megadták-e az engedélyt vagy nem, Turcsányival felhajtattam a főkapitánysághoz, de Gelati kapitány urat nem kaptuk meg, onnan azért átmentünk Budára. Este visszajöve, miután nem kaptuk meg sehol, kézbesitették felfüggesztő végzésemet és Kolossa felügyelő ur közvetitésével a végzést, hogy tekintettel arra, hogy a felsőbbség előzetes jóváhagyását nem mutattuk be, a gyülést megtiltják és esetleges megtartásáért engem tesznek felelőssé. Most már

tudván azt, hogy a szélrózsa minden irányából, a vidékről jönnek vasutasok, különösen Zágrábból, akik azt fogják hinni, hogy tőrbe csaltuk őket, hogy e kellemetlenséget kikerüljük, mentünk fel a Demokrata-körbe, felkérni Vázsonyi urat, eszközölje ki, hogy 20-án megtarthassuk a gyülést.

— Igy került ön a Demokrata-körbe?

— Igy jutottunk oda, nem azért, amit Turcsányi mondott. Ekkor állapodtunk meg abban, hogy 20-án a képviselőházba megyünk, ami meg is történt, de sajnos, nem tudtunk őnagyméltóságával találkozni; ott értesitettek arról, hogy 13-as bizottság alakult s hogy a kormány megbizottja tárgyalni akar velünk délután.

Elnök: Turcsányi az előbb azt mondta, hogy az előtte való éjjel a választások már megvoltak.

— Mi arról nem is tudtunk, mi önmagunkat nem kandidálhattuk.

Turcsányi: Sarlay talán azért nem emlékszik, mert hamarább ment el a Demokrata-körből, de ez a jelölés feltétlenül akkor történt. Ez nagyjában való jelölés volt, voltak olyanok is, akik nem fogadták el, lehetséges, hogy csak másnap tudta meg.

Sarlay: Ez ottlétem alatt szóba sem került. Csak 20-án értesültem róla.

Turcsányi: Még egy igen fontos momentumot kell megemlitenem. A 20-án délután tartott tárgyalások alkalmával mind a 13-an egy szivvel-lélekkel elfogadtuk azon ajánlatokat, amelyeket Vöröss őméltósága saját felelősségére garantált nekünk és ha kellő időben megtartatik a gyülés, nem lett volna sztrájk.

— Ezt már többször hallottuk. (Faludyhoz): Van itt egy fogadalmi nyilatkozat, ismeri?

Faludy: Igen, én szerkesztettem.

— Melyik gyülésről való?

— Ez a Szegeden tartott elnöki értekezlet egyenes utasitására lett megszerkesztve. Szegeden t. i. április 4-én előértekezletet tartottunk, amelyen az ország összes kerületi bizottságainak elnökei találkoztak és ott többek közt azt is elhatároztuk, hogy az egész vonalon helyi bizottságok alakuljanak

és ezeket a fogadalmi nyilatkozatokat állitsák ki, illetve szerkesszék meg. Én mint az angyalföldi bizottság elnöke, ezt meg is szerkesztettem.

— Alá is irta ezt ön?

— Nem. Az én állomásom beleesik a fővonalba, azt megszerkesztettem, kiküldöttem Rákos-rendezőre, ott kinyomatták és széjjelküldték.

Györffy dr.: Kérem a fogadalmi nyilatkozat felolvastatását is, hogy arról mi jegyzőkönyvileg is tudomást szerezzünk. (Felolvastatik.)

Faludy: Ebben nem volt semmi olyan nyilatkozat, mely a törvény keretén kivül való elfajulást hozta volna létre. Mi szét vagyunk forgácsolva, ha anyagi előnyeinket a törvényes uton ki akarjuk vivni, ki van zárva, hogy azt máskép meg tudjuk tenni, mintha erkölcsileg és minden tekintetben együtt érzünk és szolidaritást vállalunk.

Elnök: Tehát tisztán erkölcsi összetartásról volt szó, törvényes keretben?

— Igen.

Dr. *Polónyi* védő: Kérem konstatálni, hogy ezen bizonyiték becsatolásáról én, mint Faludy védője, értesülést nem szereztem és nem volt módomban ellenbizonyitékokat beszerezni.

Elnök: Ezen bizonyitékok május 31-én érkeztek.

Dr. *Vázsonyi:* Kérem annak megállapitását, hogy ez a fogadalom nem egy helyi dolog, hanem az országos bizottság határozatának felel meg. Tehát Földesy és Justh dekorált vasutasok tudtával és beleegyezésével szerkesztetett.

Elnök: megállapitja, hogy ez benne van a nyilatkozatban.

Dr. *Landler Jenő* védő: Kérem, hogy Joannovics Miklós bizonyos személyes körülményekre vonatkozólag hallgattassék meg, mert ezekből ki fog derülni, hogy védencem nem közhivatalnok.

Joanovits: Csak azt akarom bejelenteni, hogy én idegen vasutnál tettem esküt s akkoriban nekünk más esküfor-

mánk nem volt, hanem elő volt olvasva a 201. számu vasuti üzleti rendtartás 101. §-a.

Elnök: Mikor lépett át az államvasutasokhoz?

Joanovics: 1902-ben és a magyar államvasutnál nem tettem esküt.

Az az eskü, melyet az osztrák vasuttársaságnál tettem, minden vasuttársaságnál érvényes.

Landler dr.: Akik átlépnek, azok nem tesznek esküt, de aki állami szolgálatba lép át, az tesz.

Joanovics: Legyen szabad még figyelmeztetnem az elnök urat a 107. §-ra, mely világosan kimondja, hogy az államvasut tisztán üzlet, mert bejegyzett cég.

Elnök: Erre most nincs szükség.

Dr. *Landler* védő: Amennyiben fontos jogi következménye van, kérem annak konstatálását, vádlotthoz intézendő kérdés utján, hogy a magyar államvasut hány vasutast adott bérbe raktárvállalatnak, a szerződés 14. §-a értelmében s hogy vádlott nincs-e bérbe adva?

Elnök: Azt hiszem sokkal helyesebb lesz, ha ezt a kérdést az üzletvezetőség meghivott képviselőjének tesszük fel. Mindenkinek lesz joga hozzá kérdést intézni, ha ez a dolog az én figyelmemet elkerülné is, az önökét nem fogja. Ezután átmehetünk a bizonyitási eljárásra.

Geszti dr. kir. ügyész: Adat van arra, hogy 19-éről 20-ára forduló éjjel jelöltettek ki a 13-as bizottság tagjai, igy vallotta ezt ma Turcsányi; annak idején ugyan azt vallotta Turcsányi, hogy a bizottság azon az éjjelen meg is alakult, ma azonban igy korrigálta vallomását: kijelöltettek a bizottság tagjai. Hallottuk továbbá az egyes vádlottaktól, hogy 20-án délelőtt körülbelül mindnyájan értesültek a választásról, t. i. azok is, akik 19-én éjjel a demokrata-körben nem voltak. Már most kérem annak a megállapitását is, hogy a Budapesten összegyült sztrájkoló tömeg mikor vette tudomásul, hogy a bizottság tagjai kicsodák.

Elnök: Akkor kérdést fogok intézni.

Vázsonyi dr.: Bátor vagyok kijelenteni, hogy Turcsányi

vallomása oly kihallgatásból származik, mely hajnali öt órától déli egy óráig tartott. Ennek az embertelenségnek . . .

Elnök: E kifejezésért rendre utasitom a védő urat!

Vázsonyi dr.: . . . ennek kell tulajdonitani a Turcsányi és a többi vallomása közti eltérést.

Elnök: Itt nem tett az ellen kifogást.

Landler dr.: Nem embertelenségről, hanem jogi abszurdumról beszélek, mert teljesen lehetetlen, hogy itt ezt a kérdést tárgyaljuk, hogy itt az ügyész ur kivánsága teljesithető legyen, most, mielőtt a bizonyitási eljárásról lenne szó. Hogyan akarja a vádhatóság igen tisztelt képviselője megállapitani most, a bizottság tagjainak tudomásul vételének tényét a tömeg részéről, mikor még bizonyiték egyáltalában semmi irányban nem szolgáltatott?! Ez a leghatározottabb jogi abszurdum, jogilag teljesithetlen nonsan!

Elnök: Azt látják az urak, hogy sok rendkivüli nehézséggel küzdök. Azt hiszem, az uraknak is bizonyos dolgoktól el kell tekinteni. Miután a kérdés fel lett vetve, felteszem: Sarlay, mikor tudta meg megválasztását?

Sarlay: 20-án délután 2—3 óra közt a képviselőházban.

Györffy dr.: Én teljes mértékben akceptálom a magam részéről a kir. ügyész ur előterjesztését s azt, hogy fontosnak tartja ezen körülmény tisztázását. Minthogy ezen inditvány előterjesztetett, nem alteral az, hogy ez most tétessék fel. De ebben az esetben arra kérem a vádhatóság t. képviselőjét, méltóztassék felvilágositani, hogy mi módon kivánja ezt konstatálni? Addig én óvást emelek az ellen, hogy az egyes terheltekhez bárminő kérdés intéztessék.

Pollacsek dr.: Szintén a kérdéshez kivánok hozzászólni, mert az ügyész ur Turcsányi vallomását félreértette. Turcsányi nem azt mondotta — ez igazolva van a többi vádlott egybehangzó előadásával — hogy már akkor megtörtént a kijelölés, hanem szó volt a kijelölésről, illetve a választás előkészitéséről, amely aztán másnap a tömeg részéről történt meg.

Geszti dr.: Egy megjegyzésem van. A délelőtt folyamán három izben történt, hogy a t. védő urak közül egy-egy,

mikor a vádlottak kihallgatásáról volt szó, felállott és inditványt tett bizonyos kérdések feltevése iránt. A kérdések feltevését az elnök ur mindannyiszor megtagadta, mert megkellett, hogy tagadja, mert kérdéseknek ily alakban való intézése törvénytelen, de ugyanazon kérdéseket mégis feltette az elnök ur saját hatáskörében. Én mindezt szótlanul hallgattam végig, bár ez formailag törvénytelen volt . . . .

Elnök: Bocsánatot kérek, ezt nem türhetem, tetszett volna akkor bejelenteni kifogását. Nem engedhetem, hogy ezt a kifejezést használja. Tudatában voltam annak, hogy azt jogomban volt feltenni.

Geszti dr.: Én azt mondottam, hogy a védő urak az elnök ur közvetitésével intéztek a vádlottakhoz kérdéseket, ami a törvénynyel ellenkezik, minthogy a kérdések feltevését az elnök ur formailag tényleg meg is tagadta. Most végre én is terjesztek elő egy kérelmet, hogy ugy, amint az elnök ur bölcsessége azt diktálni fogja, megállapitson egy tényt. Ebből a védő urak kázust csinálnak és vitatkoznak róla 20 percig.

Elnök: Turcsányi, mondja meg, hogy volt az a megalakulás 19-e és 20-a közt. Megalakulás volt-e, vagy kijelölés?

Turcsányi: Megalakulás már azért sem lehetett, mert azoknak legnagyobb része, akik a bizottságba beléptek, jelen sem voltak. Megalakulásról szó sem volt.

Elnök: Hát mi volt az?

Turcsányi: Megbeszélés volt az, egy névsor összeállitása, arra az esetre, ha az illetők elvállalják; megjegyzendő, hogy 20—22 volt ott felsorolva és voltak olyanok, akik nem léptek be a bizottságba. Az, hogy a rendőrség előtt tett vallomásomban odanyilatkoztam, nagyon természetes lehet, ha ismeretes, hogy hat napig nem aludtunk a sztrájktanyán, utána 10 napra lezártak. Ezek a rettenetes izgalmak, mert ehhez nem vagyunk hozzászokva, azután a hajnalban való megidézés, ahová én azzal a tudattal mentem, hogy ujra letartóztatnak, volt az ok.

Elnök: Most csak a megalakulás formájáról szóljon.

Turcsányi: Ez csak körülbelül egy megbeszélés volt, hogy a névsort igy fogjuk összeállitani és azért van ily látszó-

lagos eltérés a vallomásokban, mert azok, akik be lettek választva, jelen sem voltak.

Elnök: Felolvastattam már egyszer, kik voltak jelen; felolvastathatom mégegyszer.

Geszti dr. királyi ügyész: Nem arra fektetek súlyt, az tisztázva van már, hanem annak megállapitására, hogy a sztrájkolókkal csak 21-én délben közölték a bizottság tagjainak névsorát.

Bakonyi dr.: Konstatálni kivánom azt, hogy ez csak azért volt, mert 21-én kötött marsrutával volt engedélyezve a gyülés megtartása, tehát fizikai lehetetlenség volt előbb tudtukra adni.

Elnök: Én ugy fogom fel a Turcsányi előadása után, hogy a kir. ügyész ur abban a nézetben van, hogy a 13-as bizottság 19-éről 20-ra virradó éjjel alakult meg. Miután azt az inditványt terjesztette elő, hogy az tisztáztassék, azért tettem fel a kérdéseket.

Geszti dr.: Azt az előterjesztést intézem a kir. törvényszék elnökéhez, sziveskedjék Turcsányihoz azt a kérdést intézni, igaz-e, hogy 21-én lett közölve a 13-as bizottság tagjainak névjegyzéke a tömeggel, illetőleg, hogy a tömeg akkor vette azt tudomásul.

Elnök: Ezt is kénytelen vagyok megtagadni, de mégis célunk lévén az igazság kideritése, álljon elő Turcsányi, s mondja meg: tudja, mikor lett ez a nagy tömeggel közölve?

Turcsányi: 20-án délután már megalakult, de miután nem akartunk okot adni rendzavarásra s igy a rendőrség beavatkozására, mert ezt a készséget már akkor láttuk a rendőrség részéről — távol tartottuk magunkat minden hangos szótól, a tömeget csititottuk. 20-án délután Vöröss államtitkár hivott meg a Demokratakörbe, ahol értesitett, hogy kieszközölt egy gyülést 21-én délelőttre, itt szankcionálták a 13 megválasztását.

Bakonyi dr.: Nem vagyok barátja a szószaporitásnak, de hogy a felvetett kérdés minden részletében lehetőleg tisztáztassék, ahhoz a védelem érdekében ragaszkodni kell. Méltóztassék a tek. kir. törvényszék neki tetsző alkalmas módon

az iránt intézkedni, hogy konstatálható legyen, miért csak 21-én közöltetett a 13-as bizottság megalakulása.

Kacsó: Tek. kir. törvényszék! Azt hiszem, még kartársaim is tévedésben vannak e dologban. 20-án a tömeg a megválasztást már tudomásul vette. 21-én én felállottam a pódiumra és nem azért, hogy megerősitsenek, ellenkezőleg, minthogy félreértések merültek fel, megelőzőleg kérdezősködtek, igaz-e az a hir, hogy egy mozdonyvezetőt lelőttek, — azért, hogy zavarok ne álljanak be, felállottam és azt mondottam: akár ujságból olvastok, akár rendőrségtől hallotok valamit, azt ne vegyétek komolyan, egyedül az az igazi, amit a 13-as bizottság tudatni fog. Kérdezték: kik azok, mire én őket egyenként bemutattam. A megalakulás már 20-án meg volt.

Baracs dr.: Tek. kir. törvényszék! A bprts. 331. §-a 5. bekezdése alapján: „Fontos ügyekben a biróság elrendelheti az egész főtárgyalásnak vagy egy részének gyorsirással való feljegyzését. A biróság, ezt bármelyik félnek kellő időben előterjesztett, indokolt kérelmére más ügyben is elrendelheti, ha a fél a költségeket megelőzőleg birói letétbe helyezi." Arra való tekintettel, hogy fontos ügyet tárgyalunk, a magunk részéről sulyt helyezünk arra, hogy a tanuk vallomása gyorsiróilag megörökittessék. Mi gyorsiróról a magunk használatára gondoskodtunk. Habár fontos ügyekben a biróság a birói eljárás költségeire rendeli el, de el kell rendelnie minden más alkalommal, ha a fél kivánja. Én a magam részéről azt a tiszteletteljes kérelmet teszem, méltóztassék elrendelni a gyorsirók alkalmazását a birói eljárás költségeire. Kijelentem azonban, hogy amennyiben a tek. biróság a 331. §. 5. bekezdése első pontja alapján nem rendelné el, kérem a mi költségeink terhére elrendelni: készek vagyunk saját személyünkben az összeget esetleg birói letétbe helyezni.

Geszti dr.: Magam részéről a gyorsirók alkalmazását nem tartom szükségesnek.

Elnök: Miután a biróság e kérdésben határozatot kiván hozni, visszavonul.

Elnök: Tessék meghallgatni a törvényszék határozatát! Miután a védelem részéről azon inditvány tétetett, hogy ezen

tárgyalás további folyamán, különösen a bizonyitási eljárás tartamán gyorsirói feljegyzések eszközöltessenek, minthogy a perts. 331. §-a ezt fontos esetekben megengedi, s mivel a védelem fontosnak jelzi a védencek érdekében ezen bünpört, de a kir. törvényszék is fontos természetünek ismeri ezt el, a törvényszék abban a nézetben van, hogy nincs oka megtagadni a védelem ezen inditványát, ennélfogva a felek költségére a gyorsirók alkalmazását elrendeli.

(*Baracs* dr. letétbe helyez 300 koronát.)

Elnök: Következnék a bizonyitási eljárás. Hajlandók az urak belemenni?

Vázsonyi dr.: Az ügy érdekében kérem, hogy még ma menjünk bele.

Polónyi dr.: A mára beidézett tanuk kihallgatását kérem.

Elnök: Miután a tárgyalás folytatása az elnökre van bizva s minthogy én is fáradtnak érzem magam, a tárgyalás folytatását holnap délelőtti 9 órára tüzöm ki.

A tárgyalás vége esti 7 órakor.

II. nap, 1904 junius 4., délelőtt 10 órakor.

Elnök: A tárgyalást folytatjuk. Álljon elő Turcsányi.

— Ugy tudom önök egy pótbizottságot is szerveztek.

— Ilyen soha sem volt.

— Mi volt annak célja, hogy a 13-as bizottságat helyettesitse egy pótbizottság?

— Erről nem tudok, ilyent nem ismertem sohasem.

— A kihallgatási jegyzőkönyvben van erről szó?

— Nem lehetséges, hogy volt.

— Egy pótbizottság a 13-as bizottság keretén belül.

— Igen most már értem. Nem a 13-as bizottság keretén belül, hanem egy másik bizottságot alakitottunk, ha bennünket letartóztatnak, mert hallottuk, hogy le fognak tartóztatni és pedig 22-én pénteken.

— Kik választattak azon bizottságba?

— Azt nem mondom meg.

— Szemányi is tagja volt a bizottságnak?

— Azt nem tudom, annyit hallottam, hogy Szemányit is megválasztották, a többire nem akarok válaszolni.

Az elnök: (Seidehez.) Önhöz is azt a kérdést intézem. Ön is tud erről a bizottságról?

Seide: Igen, alkottunk egy bizottságot, hogy legyenek férfiak, akik a tömeget tudják vezetni, hogy esetleg haza tudják dirigálni, hogy a tömeg ne maradjon vezetők nélkül.

— Kik alakitották ezt?

— Nem tudom.

— De mégis kik alakitották a 13-as pótbizottságot?

— Kérem én akkor, mint elnök az emberek élelmezési pénzét utalványoztam és nem vettem részt az alakulásban.

— Tudta azt, hogy megalakul?

— Igen.

— Van e tudomása arról, hogy kik voltak annak tagjai? Tagja volt-e Szemányi?

— Azt nem tudom, annyit hallottam, hogy Szemányit is megválasztották, de nem tudom, hogy vajjon elfogadta-e. Hallottam egy mozdonyvezetőről is, de nem tudom, hogy elfogadta-e?

— Nem tudja, hogy hivták?

— Nem tudom.

Kacsó: Nagyságos elnök ur, engedelmet kérek tegnapi vallomásom kiegészitése végett óhajtok felszólalni.

— Tessék.

— Kérem tegnap elhallgattam vallomásomban azt, hogy megjelentem a 13-as békéltető bizottság főtárgyalásain és azokon résztvettem és mert tudomásom van, hogy Vöröss László ny. államtitkár meg van idézve, őt tartottam illetékesnek, hogy ezen tárgyalások lefolyásáról nyilatkozzék. Annak idején az ő nyilatkozatai után kérem meghallgatásomat.

— Helyes. Ez joga mindenkinek.

Vázsonyi: Tekintetes kir. Törvényszék! A tárgyalás megkezdése előtt az elnök ur azt a bölcs intelmet intézte hozzánk, hogy tartózkodjunk a politikai momentumoknak e perbe való

bevonásától. Ez valóban szándékomban volt és megtettük, bárhogy nehezemre esett egy olyan perben, amelyben egy olyan állitólagos delictum tárgyaltatik, amely 6 napon keresztül nem volt delictum és csak felsőbb rendeletre lett az. De nem hagyhatom szó nélkül, hogy e tartózkodás meg van nehezitve annál is inkább, mert a tegnapi napon oly tendenciosus scenirozások történtek, amelyek alkalmasak arra, hogy a pört befolyásolják s nehézzé teszik, hogy megmaradjunk az elnök ur által kijelölt keretben.

Csodálatos véletlen folytán tegnapra tüzték ki tárgyalásra a pénzügyi bizottságban a vasutasok fizetésrendezésének ügyét.

Itt a tendencia világos, sőt nevetséges. Van szavunk ahhoz, hogy ezen tárgyalás alkalmával a nagy közönség igénybevételével a lapok utján közöltetett a keresk. miniszter beszéde, amelyben oly állitások foglaltatnak, amelyek ezen per keretébe tartoznak. Az összes lapok közlése szerint ott a bizottsági ülésben a miniszter tanuvallomást tett felelősség nélkül.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Vázsonyi: Bocsánatot kérek, a nyilvánosság előtt történt és a ki azt állitja, hogy tud valamit, jöjjön ide és ne beszéljen bizottságban felelősség nélkül. (Helyeslés a védők részéről.)

Elnök: Csak röviden.

Vázsonyi: Rövid leszek, mert a tények megbélyegzik önmagukat.

Elnök: De kérem.

Vázsonyi: A miniszter a következő kijelentést tette: (olvassa) „A kitörés nem volt előre megállapitott naphoz kötve, hanem miután egyes tisztviselőket kénytelenek voltak felfüggeszteni, ezek kimentek a rákosi pályaudvarra és megállitották a vonatokat és leadták az ugynevezett 7-es számu jelzést.“

Tehát felelősség nélkül vádolt egy bizottságban és állitja, hogy a felfüggesztett tisztviselők csinálták a sztrájkot és adták le a 7-es számu jelzést. Ezen tisztviselők egyike Sarlay. Védencem nevében kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy a miniszternek ez az állitása valótlan és ha bizonyitani akarja,

jöjjön ide a biróság elé és valljon itt mint tanu és felelősség terhe alatt. (Mozgás.)

Baracs dr.: Ugyanezen közlemény késztet engem, mint az egyik vádlott védőjét arra, hogy óvást emeljek a miniszter vádjával szemben. Nem osztom abban a tekintetben dr. Vázsonyi védő társam nézetét, hogy a miniszter felelősség nélkül beszélt. A miniszteri kijelentés nem történt felelősség nélkül, mert minden miniszteri kijelentés felelősség mellett történik, oly felelősség mellett, amely nem tartozik ebbe a perbe, t. i. politikai felelősség mellett, kétségtelen azonban, hogy a miniszter állásánál fogva az a szentség, melyet a közvélemény a miniszter szavának tulajdonit, az képes a közvéleményben azt a hitet kelteni, hogy a miniszter által állitott tények a valóságnak megfelelnek. Fentartom azt a jogot, hogy a miniszternek a bizottságban tett jelentése alapján, mely szerint két pozitiv tényállást tárt a nyilvánosság elé, a miniszternek tanuként való megidéztetését inditványozom. De elvárom a közvád pártatlan vezetőjétől, hogy midőn olyan fontos körülményről, mint a miniszter állitása, tudomást szerez, oly állitásról, mely a vád javára elhatározó befolyást gyakorolhat, élni fog az alkalommal, amit egyébként a bp. 306.§-a is megad és hivatalból kéri elrendelni ezen uj bizonyitékok beszerzését. Merőben ez a szempont indit engem arra, hogy ne tegyek előre inditványt és várjam az ügyész urnak ez irányu elhatározását.

Landler dr.: Én nem engedem eltussolni e politikai kérdést.

Elnök: Nem engedem meg a szót.

Landler dr.: Nem is méltóztatik tudni, mihez akarok szólani.

Elnök: Két oldalról volt bizonyos politikai szinezetü felszólalás. Megvallom, hogy tegnapi felhivásom után ez engem és birótársaimat kinosan érint.

Egy védő: Nem mi kezdtük.

Elnök: Vázsonyi képviselő ur bizonyos lapok közleményeire utalt. Én megvallom, nekem azokról semmi tudomásom nincs. Azokat nem olvastam és nem is fogom. Vázsonyi

védő ur nagyon szigoru szavakat használt az illető politikai egyéniséggel szemben. Én azt hiszem, hogy kötelességemet teljesitem, mikor e felett rosszalásomat fejezem ki. Ami pedig azt illeti, hogy a bizottságban elhangzott beszéd a biróság befolyásolása céljából történt volna, csak az a válaszom s ez a lelki meggyőződésem, hogy erre senki sem képes s az nem is lehetséges, azt fel se lehet tételezni. De akárhogy tételeztetik is fel, bizonyos, hogy célt nem fog érni.

Ami pedig másik részét illeti a felszólalásnak, hogy a miniszter megidéztessék, minthogy az ügyész ur konkrét inditványt nem tett, azt hiszem, hogy megvárjuk azt a momentumot, mikor ő erre vonatkozólag előterjesztést tesz s akkor dönteni fogunk.

(Az ügyészhez.) Kiván az ügyész ur nyilatkozni?

— Nem.

Vázsonyi: Bocsánatot kérek, ugy látom, hogy szavaimat félreértették. Én csak azt akartam kifejezésre juttatni, hogy szokatlan módon befolyásolni akarják, sajtó után, különösen az ilyen a kormányhoz közel álló sajtók, a biróság álláspontját. Én csak azt mondtam, hogy nem való, amit a miniszter a védencemre vonatkozólag mondott.

Landler Jenő védő: Kérem Hieromny Károly miniszter beidézését, minthogy nincs kilátás, hogy az erre vonatkozó inditványt a királyi ügyész ur tegye meg. kérem megidézését első sorban a védelem érdekében. Bizonyitani kivánom vele és általa, hogy a nála a fizetésrendezés ügyéből kifolyólag megjelent küldöttségnek kijelentette, hogy ha bármi oknál fogva nem teljesitheti majd a vasutasok kivánságát, akkor ők gyülésezhetnek szabadon, mindenki megkérdezése nélkül.

Bizonyitani kivánom, hogy dacára adott szavának ő volt mégis a 20-iki nagygyülés betiltásának értelmi szerzője, azon hallatlan indokolással, hogy a kormány javaslatával szemben állást foglalni senkinek sem szabad, s e miatt függesztette is fel azokat, kik ezen gyülést kérelmezték.

Mig tehát egyrészt előzőleg tett kijelentésével idecsőditette az ország összes vasutasait, másrészt — nem tudom — azaz hogy tudom, de nem akarom megmondani — minő taktikai

okokból — meggátolta a vasutasokat, a magyar állampolgárokat legprimitivebb polgári joguk gyakorlásában.

Ezért akarom első sorban ide állitani a minisztert; ide akarom, ide fogom állitani és vele eldöntöm ezt az egész pört. Beigazolom vele magával, hogy ő a sztrájk oka!

De másodsorban a biróság reputatioja is megkivánja, hogy idecitáltassék a miniszter és ezzel dokumentálja a biróság, hogy ez nem a szó közönséges értelmében vett megrendelt per; ezzel dokumentálja függetlenségét, a magyar alkotmánynak ezt a megmaradt egyetlen roncsát, mely én előttem mint szentség állott eddig s nem engedhetem, nem szabad engedni senkinek, hogy ez csorbát szenvedjen vagy abban egy percig is bárki kételkedni merjen Álljon ide a miniszter, állitsa ide a biróság s dokumentálja ezzel függetlenségét (Mozgás.) (Helyeslés.)

Geszti kir. ügyész: Azt a tényt, hogy ki az oka a sztrájknak, a tárgyalás fogja igazolni. A mi azt a bizonyos szentséget illeti, amit a védő ur meg akar védeni, megvédi még a kir. törvényszék maga is. Hieronymi kihallgatása iránt tett inditvány elutasitását kérem, mert a védő ur oly konkrét tényt, mely ez ügygyel kapcsolatos, nem jelölt meg. Hogy a miniszter a pénzügyi bizottságban mit mondott, ránk nem tartozik. Ott a miniszter meggyőződésének adhatott kifejezést, a minthogy ellenkező meggyőződésüknek a védők is adhatnak és adnak kifejezést.

Landler dr.: Ragaszkodom a miniszter beidézéséhez.

Rácz dr.: Nem mondaná meg az ügyész ur, hogy honnan vette a miniszter a meggyőződését?

Landler dr.: Visszautasitom egyébként az ügyész ur megjegyzését, hogy a védők is kifejezik meggyőződésüket az ellenkező irányban ugy mint a miniszter. A védők nem akarják illetéktelenül befolyásolni a biróságot, a miniszter ur meggyőződésével meg azt akarja. Ez nagy különbség! (Helyeslés.)

Győrffy dr.: Rövid leszek, sietek kijelenteni, hogy én is magamévá teszem *Baracs* és *Vázsonyi* dr. védőtársaim előterjesztését. Magaméva teszem pedig azért, mert igenis a vád az, hogy a 14 vádlott bizonyos büntetendő cselekmény elköve-

tésével van vádolva. A kir. törvényszék állapitotta meg az eddigi anyagot. Eddig ezen anyagból a vádolt cselekményre vonatkozólag egy halvány sugár sem esett, sőt ellenkezőleg.

Elnök: Azért lesz bizonyitási eljárás.

Györffy dr.: Söt ellenkezőleg, hogy abból egy szó sem igaz. Már most konstatálni kivánom azt, hogy ez a vád a kir. ügyészség által meginditva tulajdonképen a kormánynak a vádja.

Elnök: Ez nem tartozik ide. Nem engedhetem meg, hogy ezen irányban folytassa a védő ur.

Vázsonyi dr.: Megrendelt per.

Györffy dr.: Én távol állok attól, hogy megrendelt perről beszéljek. Én a politikát teljesen kizárom és tartom magamat az objektiv tárgyaláshoz és főként a bünperhez. Kétségtelen, hogy hivatalból üldözendő büncselekményekről levén szó, a hivatalos vádhatóság a kir. ügyészség és igy az ügyészség által inditott vád a kormány pere.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Györffy dr.: A kir. ügyészség pedig a vádemelés és iránvitás tekintetében tartozik magát az igazságügyminiszter utasitásához alkalmazni, az igazságügyminiszter pedig tagja a kormánynak és ennélfogva tehát a kormány vagy ennek tagjai a vád urai, tehát ők a bünpernek közvetett uton egyenes szereplői és igy a kormány gazdája e pernek.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Györffy dr.: Én nem engedhetem meg, hogy suba alatt elsikkasszák a per gazdáját. (Mozgás.)

Elnök: Méltóztassék az előterjesztésnél maradni.

Györffy dr.: Előterjesztem kérelmemet és csak azt jegyzem meg, hogy védencem sorsa én reám van bizva és ennek sorsát én képviselem és nem az elnök ur és e tekintetben sem a kir. törvényszék, se senki kedvéért attól egy hajszálnyira sem fogok eltérni és nem fogok eltérni attól, hogy amit a védelemhez szükségesnek tartok, azt elő ne adjam. Ha a törvényszék meg fog akadályozni, türni fogom, de jogaimból nem engedek és tán bizonyságot fog nyerni, hogy itt csakugyan megrendelt perről van szó. Egyébként megjegyzem, hogy

mindaddig, mig a törvény ellen nem vétek és védői tisztességemet teljesitem, a szólásszabadságomat korlátozni nem szabad.

Elnök: Csak azt konstatálom, hogy belementünk a politikába. Tessék előadni előterjesztését.

Györffy dr.: Utalok arra, hogy a miniszter a pénzügyi bizottságban fontos tényállitásokat tett, már pedig nincs megengedve, hogy perdöntő körülményre nézve a biróságon kivül hivatalos állásban és annak sulya alatt vallomásokat tegyen, mert ez befolyásolhatja a birót és befolyásolhatja a közvéleményt, miután az ő állitásait hivatalos minőségben, hivatalos adatokkal támogatni igyekszik. És ezen minőségben mondott szavainak tendenciája világos. Ha tehát ő ily módon beletolakodni akar . . . .

Elnök: Ha igy méltóztatnak folytatni, akkor kénytelen leszek a szót megvonni.

Benedek dr.: Akkor mindnyájan visszavonulunk.

Vázsonyi dr.: Dehogy vonulunk. Ezt a szivességet nem tesszük meg a vádhatóságnak.

Györffy dr.: A miniszter urnak tessék idejönni és itt tegyen vallomást, hogy azzal szembe állhassunk, ő nem csak kezdeményezője a vádnak, hanem koronatanuja is, azért kérem a tekintetes törvényszéket, hogy idéztessék meg a minisztert, hogy tegyen az igazság érdekében vallomást. (Helyeslés.)

Az ügyész ur tudni kivánja a tényt, amire kihallgatni kivánom a minisztert. Megmondom. A miniszter a pénzügyi bizottságban azt mondotta, hogy a sztrájkolók kimentek a rákosi pályaudvarra és ott megadták a 7. sz. jelzést. Ez a bünper anyagát kimeritő vallomás, amelyekről tudomást szereztünk és minthogy ily döntő körülményről van szó, méltóztassék a minisztert megidéztetni és ez iránt megkérdezni.

Ügyész: A miniszter ur nem ténykörülményekről beszélt, ő saját meggyőződésének adott kifejezést. A ténykörülményekre nézve lesz ebben vagy tán a másik bünpörben közvetlen adat. A miniszter ur tényéről vagy közvetlen tapasztalatáról azonban nincs itt szó. Köztudomásu, hogy ő a sztrájk kitörése alkalmával Rákoson nem volt. Ennek folytán ellenzem a miniszter urnak megidéztetését.

Gál dr.: Én a következő körülményekre kérem Hieronymi kereskedelmi miniszter megidéztetését.

Hieronymi Károlylyal bizonyitani kivánom, hogy a 13-as bizottságot egyenesen mint hivatalos felebbvalója felhatalmazta, hogy azokkal a vasutasokkal, akikre nézve ugy áll a dolog, hogy azt állitják, hogy sztrájkba lépni kivánnak, tárgyaljanak és az üzeneteket a 13-as bizottság utján kivánta a vasutasokkal közölni. Ugyancsak a kereskedelmi miniszter felhatalmazása alapján a 13-as bizottságnak az a felhatalmazás adatott, hogy közöljék a többi vasutasokkal, miszerint ügyükben akkor lesz döntés, ha a miniszterelnök hazaérkezik Bécsből és addig függőben kell tartani a döntést. Kérem ezen körülményekre Hieronymi és gróf Tisza István miniszterek beidéztetését.

Elnök: A biróság határozathozatal végett visszavonul.

Tanácskozás után az *elnök* kihirdeti: A kir. törvényszék dr. Landler Jenő és dr. Gál Jenő inditványára azon határozatot hozta, hogy ez idő szerint e kérdésben nem intézkedik. Az egész bizonyitási anyag még a biróság rendelkezése alatt áll és kimeritve nincs. Nem tudjuk, nem lesz-e elégséges ezen per eldöntésére. És mikor pedig a bizonyitás kiegészitésének kérdésére kerül a sor, az összes felek az egész bizonyitási eljárásra még mindig inditványt terjeszthetnek elő, ennélfogva a kir törvényszék még most nem kiván intézkedni.

Most pedig ezek után ismételten azon kérelmet terjesztem az összes felekhez, méltóztassanak tárgyilagosak maradni, minden politikától tartózkodni, az előbb már nagyon bementek a politikába.

És még egy kérésem van. Kérem az urakat, ne hangoztassák mindig. hogy akár innen, akár onnan befolyást gyakorolnának a biróságra, mintha a biróság, a független itélkezés volna kisértésnek kitéve. Azt hiszem, hogy nem szükséges azt folyton hangoztatni, mert mi lelkünkben érezzük, hogy mi független birák vagyunk és mert ha mindig azt hangoztatják, ez könnyen azt a látszatot keltheti, mintha épen a védők akarnák befolyásolni a biróságot. A biróság erre ugy sem kapható és

azt hiszem, hogy nincs is ilyen szándék senki részéről. Ezek után azt hiszem, megkezdhetjük a tárgyalást.

Landler dr.: A B. P. 310. §. alapján a tanuvallomás érdekében egy inditványt tennék, amit egyébként a per teknikája is megkiván. Serbák ur tanunak beidéztetett, de ugy tetszik nekem, mintha egyuttal szakértőnek is idéztetett volna, sőt az is lehetséges, hogy egyenesen hallgatónak küldetett ide felsőbbsége részéről! Ugy hiszem, szakértő kihallgatásának nincs helye, a megrendelt hallgató perjogi állását sem ismeri a B. P. Ha pedig mint tanu idéztetett be, azt a kérelmet terjesztem elő, hogy Serbák előre hallgattassék ki és aztán bocsáttassék el vagy pedig legvégén hallgassák ki, mert félő, hogy a többi beidézett tanu nem mer a védelem érdekében vallani, mert felebbvalójuk által feszélyeztetve fogják magukat érezni s igy ebbeli inditványom a tanuvallomás szabadságának megvédését célzza!

Elnök: A törvény szerint a tanuvallomás érdekében a vádlott is a teremből eltávolitható; épen ugy a tanu is; tehát e tekintetben is intézkedhetünk, ha szüksége fennforog. Az elnök hatáskörébe tartozik a felett határozni, hogy történjék a kihallgatás sorrendje.

Én megállapitom a sorrendet, hogy elsőnek *Vöröss László,* azután *Dobiecky Sándor* és azután *Serbák* hallgattassék ki.

Bakonyi dr.: Én a más nevében nem beszélek, de a magam nevében engedelmet kérek egy nyilatkozat megtételére. Legnagyobb tisztelettel hajlok meg a hozzám ismételten intézett felhivás előtt, de tek. kir. törvényszék ebben a perben, amely oly sok izgalmat keltett, lehetetlen az „Ujság“ c. lap vádaskodását vissza nem utasitanom.

Elnök: Megint benne vagyunk a politikában.

Bakonyi dr.: Ez nem politika. Én nem élek vissza a kir. törvényszék türelmével (olvassa) „akik részint a képviselőházban foglaltak politikai állást a sztrájk mellett, részben teljesen munkatársai voltak a vádlottaknak deliktumok elkövetésében“.

Vázsonyi dr.: Hazugság!

Bakonyi dr.: Én amás nevében nem beszélek, de a magam nevében leghatározottabban s azt hiszem teljes joggal visszautasitom, ezt az inszinuációt és megvádolást (felkiáltások: Mindnyájan visszautasitjuk!) Mert ami engem illlet, én a vasuti kérdésben a pártban fel nem keltem, sőt nem is titok, a sztrájk ellen, politikai körben, saját pártomban állást is foglaltam. Kötelességemnek tartom ezt ezzel szemben kijelenteni. A másik pedig, ha rám is vonatkozik az az állitás, mintha a vádbeli cselekmény elkövetésében a vádlottaknak munkatársa lettem volna; ez oly valótlanság, melyet csakis velem született higgadtságommal és a tekintetes kir. törvényszék iránt tartozó tiszteletnél fogva nem bélyegzek az őt megillető kifejezéssel.

Elnök: Hallottam ezt a nyilatkozatot. Ez történt egy hirlapi közleményre, mely a birósággal semmiféle kontaktusban nem áll. Azt hiszem, arra semmi befolyást nem is gyakorolhatunk. Kifejezést tetszett adni felháborodásának, evvel azt hiszem tovább mehetünk.

Vázsonyi dr.: Bocsánatot kérek. Az én nevemet nyilvános tárgyaláson emlitették fel egy hitvány, hazug közlemény keretében. Miután nem engedhetem meg, hogy a nevemet meghurcolják, hivatkozom arra, hogy ez a lap a leibzsurnálja annak, ki ezt a pert megrendelte. Megvetéssel utasitom vissza azon hitvány hazugságot, mely ezen lapban foglaltatik.

Elnök: Én kötelességszerüen ezen erős szavakért rendre utasitom a védő urat.

Vázsonyi dr.: Ez egy gaz rágalom. (Mozgás.)

Elnök: Megint oly szenvedélyessé vált a tárgyalás, hogy 5 percre fel kell függeszteni.

Szünet után.

Elnök: Bakonyi védő ur nyilatkozatára már reflektáltam, most még kijelentem, hogy igen nehéz igy a biróság helyzete, ha örökös közbeszólások történnek; s folytonosan olyan kérdésekkel foglalkozunk, ami nem tartozik szorosan a tárgyaláshoz. A vádlottak is meggyőződhettek, hogy a védelemben a legmesszebb menő engedékenységet és türelmet tanusi-

tom, sziveskedjenek önök is megkönnyiteni helyzetemet s ne megneheziteni. Nem akarok a perendtartás ide vonatkozó §-sával élni a védő urakkal szemben, se birsággal sujtani, sem odahatni, hogy esetleg helyükbe más védők jöjjenek ide. Azt óhajtanám, hogy ezt az ügyet befejezzük, ennélfogva méltóztassanak helyzetemet megkönnyiteni és a tárgyalásra áttérni. Ezek után a bizonyitási eljárást megkezdhetjük.

Itt van, ugy tudom Vöröss L. államtitkár ur. Jöjjön be.

Vörös László kihallgatása.

Vöröss L.: (Megjelenik.)

Elnök: Kivánja, hogy egy széket adassak?

— Nem, köszönöm.

— Neve?

— Vöröss László.

— Hol született?

— Csanád m. Dombegyházán.

— Kora?

— 53 éves vagyok.

— Vallása?

— Róm. kath.

— Nős vagy nőtlen?

— Nős.

— Foglalkozása?

— Országos képviselő és nyug. államtitkár.

— Figyelmeztetem, hogy vallomására esküt kell tennie, csak az igazat vallja, különben mint hamis esküttevő büntetné a törvény.

A tanu ur milyen minőségben érintkezett az itt jelenlevő vádlottakkal, vagy esetleg a vasuti alkalmazottakkal?

— Korábban hivatalos minőségemben vezettem a vasuti ügyeket hosszu éveken keresztül. Azonkivül a vasuti tisztképző tanfolyamon tanárkodtam közel 10 évig, ismertem ugyszólván az összes vasuti személyzetet, mindenkinek, aki hozzám fordult segiteni igyekeztem a sorsán. Jogom és okom volt tehát feltenni, hogy a vasuti alkalmazottak irányomban bizalommal viseltetnek és jóakaratu tanácsaimat meg fogják

hallgatni. Ezen az alapon, miután a miniszterelnök ur és a keresk. miniszter ur hozzám fordultak az iránt, hogy nem volnék hajlandó a vasutasokkal érintkezésbe lépni, vállalkoztam ezen tiszta baráti szivességre, hogy érintkezésbe lépek, de nem mint a kormány megbizottja, a vasutasokkal. A 13-as bizottság tagjai, valamint Vázsonyi és Lengyel képviselő urak emlékezhetnek, hogy azzal köszöntöttem be, hogy nem mint a kormány megbizottja, hanem mint a vasutasok régi jóakarója jövök ide.

— Hová ment tanu ur először?

— Először a demokrata-körbe.

— Hányadikán lehetett?

— Gondolom 20-án. Akkor már szünetelt a munka.

— Tényleg nem volt a tanu urnak ilyen megbizatása?

— Nem.

— Bizalmi jellegü kiküldetés volt?

— Annak lehetett minősiteni, azonban én teljesen saját felelősségemre jártam el s a 13-as bizottságban tett propoziciónk keresztül viteléről tisztán egyénileg vállaltam felelősséget.

— Senki sem utasitotta, hogy milyen koncessiókat tehet?

Utbaigazitásom senkitől sem volt. Én magam állapitottam meg a programmot s közöltem is, hogy ezzel megyek oda. A sztrájkra az én megfigyelésem szerint első sorban az szolgáltatott okot, hogy a 13-as bizottság néhány tagja felfüggesztetett. A másik ok pedig az volt, hogy betiltatott a gyülekezés s igy a vasutasok a szabad gyülekezési jog gyakorlatában meg lettek akadályozva. Két feladatot tüztem ki ennélfogva magamnak. Először, hogy a multakra a teljesen a feledés fátyola borittassék, s bárminő szerepet játszott is valaki a mozgalomban, bántódása ne legyen se a jelenben,se a jövőben; másodszor igyekeztem biztositani a gyülekezési jog szabadságát a vasuti alkalmazottak részére, hogy ujabb gyülésen tárgyalhassák kivánságaikat s ezeket kellő formában, uton és módon előterjeszthessék az illetékes hatóságnál.

— Volt erre vonatkozólag valami felhatalmazása?

— Felhatalmazásra nem volt szükségem, mert kijelentettem, hogy azon propoziciókat, melyeket én előterjesztek a 13-as bizottságban, a felelősséget magamra vállalom, hogy a kormánynál keresztül viszem.

— Azt is méltóztatott gondolni, hogy az a propozició hogy a feledés fátyola borittassék a multra, keresztül fog menni?

— Igen, keresztül is ment. A következő propoziciókat tettem: Az eddig történtekre a feledés fátyola borittassék. Senkinek bántódása az elkövetett cselekményekért nem lesz, sem a jelenben, sem a jövőben semmiféle következményeket nem fognak maguk után vonni. Ennek ellenében kivántam a munkába való azonnali visszaállást, biztositottam azt, hogy üzletvezetőségenként gyülések megtartását fogom kieszközölni, ahol a már időközben előterjesztett fizetésrendezési törvényjavaslatot tárgyalás alá vehetik, valamint a szolgálati pragmatikát s a szövetség megalakitására vonatkozó inditványt, s mind erre nézve állást foglalhatnak. Üzletvezetőségenként kiküldenek bizottságot egy Budapesten tartandó nagygyülésre, amely hivatva lesz végleges határozatot hozni. Ennek vezetésére fel is ajánlottam szolgálataimat.

Elnök: Később lett volna ez?

Tanu: Igen. Végül biztositottam őket, hogy addig a pénzügyi bizottság sem fogja tárgyalás alá venni az előterjesztett törvényjavaslatot, amig a vasutasok az üzletvezetőségi ill. a bpesti gyülésen állást nem foglalnak az előterjesztet törvényjavaslattal szemben. Ezek voltak az én javaslataim. Ezeket hosszu ideig tárgyaltunk a bizottsággal, amelyben jelen voltak Vázsonyi és Lengyel képviselő urak is.

Elnök: Kik voltak jelen a vádlottak közül a 13-as bizottságban?

Tanu: Majdnem mind, talán egy kivételével.

Elnök: Ez 20-án történt?

Tanu: Igen. Éjjel 1 órakor fejeztük be a tárgyalást. Visszamentem akkor a miniszternek jelenteni ezen megállapodásokat, de főleg azért, mert az volt a megállapodásunk, hogy az itt összegyült vasutasok tartsanak másnap egy gyü-

lést, ahol a bizottság előfogja terjeszteni az én propositiomat; hogy ha ez a gyülés ezeket elfogadja, akkor — ugy volt tervezve, hogy d. u. tartatik egy nagy gyülés, melyen már elnököltem volna és terjesztettem volna elő ezen propositiokat; a másnap reggel megtartandó gyülésre még nem volt rendőri engedély, ennek kieszközlése végett is vissza kellett mennem. Az engedélyt a miniszterelnök ur nyomban megadta. Amint később a Demokrata-körbe érkeztem, a legnagyobb meglepetésemre azt a kijelentést vettem, hogy az urak elfogadnák az én propositiomat, a tömeggel szemben garanciát azonban nem vállalhatnak, hogy keresztül viszik.

Ez nagyon meglepett és kijelentettem, hogy miért vállalkoztak a mozgalom vezetésére, ha nem tudnak garanciát vállalni, ha egy ilyen javaslatot előterjesztenek. Tárgyaltunk reggel 4 óráig s avval váltunk el, hogy az urak az én javaslatomat előterjesztik, de sem mellette, sem ellene állást nem fognak elfoglalni. Tényleg másnap ezt keresztül hajtották és a propositió elvettetett.

Elnök: Jelen tetszett lenni?

Tanu: Nem. Én csak a délután megtartandó ülésen vettem volna részt. Nem akartam részt venni egy olyan ülésen, mely esetleg az én javaslataimat elvetette volna, csak akkor vettem volna részt, ha biztositva lesz az én javaslatom elfogadása. A délutáni ülés abban maradt. Később folytattuk a tárgyalást, két-három napig. A sztrájkvezető urak, ha azoknak lehet őket nevezni, mert az én meggyözödésem szerint sztrájkvezetők nem voltak....

Elnök: A tanu urra tehát azt a benyomást tette, hogy a sztrájknak nem voltak tulajdonképen vezetői?

Tanu: Rám azt a benyomást tette, hogy a véletlen események és főleg a felfüggesztések sodorták pozicióba. De meggyőződésem szerint a tömegre absolut befolyást nem gyakoroltak és nem is gyakorolhattak (mozgás), mert ha képesek lettek volna gyakorolni, akkor lehetetlen, hogy ne vállalkoztak volna az én proposicióm előterjesztésére.

Kiegészitésképp meg kell jegyeznem, hogy az állami alkalmazottaknak nincsen joguk követelni a kormánytól, kérni

lehet a törvényes formák közt. Arra igyekeztem kapacitálni az urakat, hogy ezen a téren maradjanak, kifejtettem, hogy garanciákat nem vállalok arra nézve, hogy a törvényjavaslat az ő kivánságaik szerint fog módosittatni, de sokkal nagyobb a valószinüség, hogyha egész tárgyilagosan fognak állást foglalni, méltányos és jogos kivánságaik minden illetékes tényező részéről támogatásra fognak találni.

Elnök: A tanu ur részéről is?

Tanu: Az én részemről is, amint kifejtettem. Követelni egyáltalán lehetetlen, képtelenség. Hanem, ha megmaradtak volna a kérés álláspontján, talán sikerült volna, azt hiszem sok tekintetben, azt a rájuk nézve sérelmes törvényjavaslatot megjavitani.

Elnök: Hogy és miben nyilvánult ez a követelés?

Tanu: Egyrészt abban a tényben, hogy beszüntették a munkát, msárészt azt mondták, hogy nem tárgyalunk, hanem mindig holmi memorandumokra hivatkoztak.

Elnök: Itt csak a vádlottakról beszélünk, nem hogy az országban mi történt. Követelőleg léptek fel ezek a tanu ur előtt a kormánynyal szemben?

Tanu: Kifejtették, hogy ők a memorandum alapjáról, melyet néhány év előtt benyujtottak, le nem térhetnek. Azt mondták, hogy a tömeg áll ezen az állásponton, ennélfogva ők sem térhetnek el.

Elnök: Méltóztatott őket figyelmeztetni a későbbi tárgyalásokon, hogy itt az ideje, hogy megkezdjék a munkát, vagy oda hassanak, hogy a tömeg munkába álljon. Volt e felöl tárgyalás?

Tanu: Három-négy napon keresztül Vázsonyi barátom legloyalisabb és odaadóbb támogatása mellett igyekeztünk kapacitálni a vezetőket arra, hogy térjenek vissza a kibontakozásnak arra az egyedüli helyes és békés utjára, melyet én proposiciómban megjelöltem. Azonban ez nem sikerült.

Elnök: Az előbb azt tetszett mondani, hogy követelni nem követeltek. Miért kellett tehát őket a békés utra visszatériteni?

Tanu: Ők csak a memorandumban előadott kivánalmak

teljesitéséhez ragaszkodtak. Nem térhetünk el attól, — mondták, mert kötve vagyunk ahhoz.

Elnök: Méltóztatik ismerni a memorandumot?

Tanu: Megvallom, a memorandumot nem ismerem. Először a mozdonyvezetők, majd a müvezetők, az altisztek, később a hivatalnokok nyujtottak be memorandumot. Mindig az volt a furcsaság, már az állami tisztviselők memorandumánál is feltünt ez, hogy azt kivánták, hogy az alkalmazottak csinálják meg a fizetés rendezési javaslatot. Sőt az első alkalommal, mikor az urakkal beszéltem, határozott tényként beszélték, hogy a pénzügyminiszter a törvényjavaslatot az állami tisztviselők egyesületével közölte előbb, s csak azután nyujtotta be. Mondom, képtelenség az ilyen kivánalom. De miután hangoztatták, azt mondtam az uraknak, itt a legjobb alkalom. Előttük van a törvényjavaslat tervezete, tessék azt átdolgozni, a memorandum alapján. Kezességet nem vállalok arra, hogy az átdolgozott törvényjavaslat minden változtatás nélkül keresztül fog menni. De mégis van rá kilátás, hogy a törvényjavaslat módosittatni és javittatni fog. És ekkor megállapodtunk egyik este, hogy vasárnap reggelre elkészitik ezen törvényjavaslat valamiféle kiegészitését. Vártam a munkálatot, azonban elébünk terjesztetett egy olyan munkálat, mely teljesithetlen volt

Elnök: Az egyes vádlottak erősebb befolyást gyakoroltak a bizottságban, vagy pedig körülbelül egyhagulag hozattak határozatok?

Tanu: Egyhangulag. Ott nem volt semmi különös állásfoglalás, egyesek részéről inkább a békés polgárok benyomását tette rám az egész akció.

Elnök: Az a harcias hangulat nem látszott ő náluk, hogy nem és nem.

Tanu: Nem, az nem volt meg. Csak ragaszkodtak egy érthetetlen állásponthoz, mindig azt hangoztatták, memorandum és nagygyülések.

A sérelem az volt, hogy ebben megakadályoztattak.

Elnök: Miért nem tartatott meg a 21-iki gyülés?

Tanu: A délutáni azért nem lett megtartva, mert az volt

a proposicio, hogy előbb a 13-as bizottság beszélje meg bizalmasan a tömeggel, s ha a tömeg oda nyilatkozik, hogy elfogadja, akkor az én elnökletem alatt délután egy nyilvános nagy gyülésen határoztak volna ezen javaslatok elfogadására nézve. De miután a délelőtti ülés eredménytelen volt, ennélfogva a délutáni ülés sem tartatott meg.

— Szellemi vezérnek kit tekintett a 13-as bizottságban?

— Szellemi vezérnek? A mennyiben a szellemi vezérségre bizonyos ténykedésből következtetést lehet vonni, talán Turcsányit lehet mondani, aki legélénkebben tárgyalt s már temperamentuma is olyan, hogy leginkább vitte a szót.

— Ugy érti, hogy leginkább ő érvényesült?

— Igen.

— Méltóztatik arra emlékezni, hogy mikor kezdődtek azon megbeszélések, hogy itt az ideje visszatérni a munkába s meginditani a forgalmat?

— Gondolom pénteken volt.

— Tehát kedden, 19-én este ütött ki a sztrájk, szerdán folytak a tárgyalások, csütörtökön lettek az ülések és pénteken már tetszett akkor határozottan hangsulyozni, hogy már nagyon ideje volna a közérdek szempontjából, hogy megkezdjék a munkát.

— Gondolom a harmadik nap estéjén volt, mikor kimentem, az ultimátumot közölni, hogy a kormány nem mehet tovább annál, amit én proponáltam nekik.

— Javitott volna a propozició az ő helyzetükön?

— Hogyne. Először is a felfüggesztések hatályon kivül helyeztettek volna, minden tekintetben elégtételt kaptak volna.

— Én ugy gondoltam, hogy pénz tekintetében mindenkinél javult volna a helyzet.

— Nem. Erről nem volt szó. A felfüggesztéstől és annak jogi hatályától menekült volna mindenki. Másodszor szabad gyülekezési jog biztosittatott volna . . .

— Elnézés a történtekért?

— Igen. A szövetség alakitására nézve kivánságaikat törvényes és alkotmányos uton előadhatják.

— Az ultimátumra nézve tetszett meghatalmazást kapni?

— Igen.

— Az ultimátumnak ilyen alakban való előterjesztése mikor történt?

— Péntek este.

— Volt ehhez valami záradék csatolva . . .?

— Gondolom, hogy másnap reggelre a munkába viszszatérjenek. Akkor ismételten iparkodtunk Vázsonyival együtt kapacitálni őket, hogy gondolják meg a következményeket. Az urak aznban nem tudták magukat elhatározni.

— Volt ehhez az ultimátumhoz olyan is kötve, hogy a kormány esetleg büntető uton fog velük szemben eljárni?

— Ebben az irányban kijelentést nem tettem, csak általánosságban utaltam arra, hogy gondolják meg a következményeket.

— Nem is méltóztatott őket a büntető t.-könyv idevonatkozó rendelkezésére saját hatáskörében figyelmeztetni?

— Nem. Én egész gondosan kerültem az egész eljárás folyamán azt, hogy őket távolról is vádoljam azzal, hogy valami bűntettet követtek el s annak bizonyos következményei lesznek.

— Szóval szombatig nem volt arról szó, hogy munkába álljanak, mert különben büntető uton is meglesznek fenyitve.

— Nem volt szó. Még három napig folytattuk a tárgyalást s ez alatt az idő alatt az én javaslatom elfogadása esetén teljes rend állott volna be.

— Szombaton járt le a határidő?

— Péntek este, de szombat délig volt kilátás arra, hogy ha visszatérnek, nem lesz következménye a dolognak.

— Mikor tetszett meghallani, hogy az ultimátumot nem fogadják el?

— Pénteken este.

— Ott tetszett lenni?

— Igen.

— S mikor tetszett erről referálni?

— Még ugyanazon este.

— Ezek után még működött tanu ur?

— Nem. Még egy értekezleten vettem csak részt, melyen már különböző pártállásu képviselők is megjelentek. Az előző értekezletbe nem ment be senkisem, csak ketten tárgyaltunk; az első alkalommal Lengyel képviselő ur is ott volt. A tárgyalás folyamán, ezt is tartozom megjegyezni, mert bizonyos félreértésekre adhat alkalmat, hogy az első alkalommal, mikor kimentem a sztrájktanyára, mindenfelé képviselőt találtam ott. Behatóan tárgyalták az egyes urakkal a törvénytervezetet.

— Azokkal is a 13-as bizottság tárgyalt?

— Igen. Akkor felkértem ezen urakat, sziveskedjenek távozni, mert eddig bizalmasan tárgyaltunk bizonyos dolgokat, ezek befejezése van előttünk, itt idegen elemeket, akik eddig nem folytak be a tárgyalásba, be nem vehetünk. Távoztak is és csak ketten maradtunk ott.

Elnök: Azután csak egyszer tetszett érintkezni a bizottsággal?

Tanu: Az tisztán képviselői értekezlet volt s avval foglalkozott, hogy az egyes pártok milyen ál'ást foglalnak el a kormánynyal szemben .Abban a 13-asok nem vettek részt.

Elnök: A vádlottaknak van valami észrevételük?

Kacsó: Tek. kir. tszék! Feltétlenül szükségesnek tartom megjegyezni ő méltósága azon kitételére, hogy nem tartott minket képesnek arra, hogy a tömegre befolyást gyakoroljunk, hogy én ott mindjárt kijelentettem, hogy a tömeget nem tartom képesnek, hogy álláspontjuktól eltérjenek.

Elnök: Szóval mindjárt kifejtette, hogy azt hiába proponálják?

Tanu: Igen. Kijelentettem, hogy amely percben ők szolgálatba lépnek, én is szolgálatba lépek. Ha mi a tömeget nem is birtuk meggyőzni az értekezleten, talán mégis nagy szükség lett volna a délutáni ülést megtartani s a melett vagyok, hogy Ő méltósága személyes megjelenése....

Elnök: Ez más kérdés, nem tartozik ide.

Tanu: Proponálhattak volna, szivesen rendelkezésükre álltam volna.

Elnök: Biró urak kivánnak kérdést intézni? (Nem). A

kir. ügyész ur? (Nem). Védő urak (Igen). A vádlottak sorrendjében kérem.

Vázsonyi Vilmos: Több kérdést óhajtok Ő méltóságához tenni. Első kérdésem: Méltóságod előadta, hogy a miniszterelnök és ker. miniszter tudtával és felkérésére, mint a vasutasok jó barátja lépett közbe. Méltóztatik emlékezni, hogy a nélkül, hogy tudtak volna a vasutasok ezen megbizatásról, az ő részükről spontán érkezett egy felszólitás Méltóságodhoz, hogy a kibékitést közvetitse? Ép a 20-iki ülés befejeztével.

Tanu: Igen, erre emlékszem

Védő: Mert magam kértem fel Méltóságodat, — akkor még a 13-as bizottságot nem ismertem — de Turcsányi, Sarlay, Margulit és még nehány megbizásából, hogy a kibontakozást kezébe vegye.

Tanu: Igaz, ugy van.

Elnök: Mielőtt a kormány megbizását kapta volna?

Védő: Már azelőtt.

Tanu: S akkor mondtam; mielőtt illetékes helyről felhatalmazást nem nyerek, nem avatkozhatom be.

Védő: Méltóságod általánosságban elmondta, hogy 20-án, midőn az éjszakai tárgyalás történt s vissza méltóztatott jönni, egy változott helyzetet talált. Méltóztatik arra emlékezni, hogy mi volt ezen változott helyzetnek az általunk is minden jelenlévő által közvetlen észlelt oka? Méltóztatik arra emlékezni, hogy a 13-as bizottság tagjait a nagy teremben levő tömeg árulóknak nevezte, elsöpréssel fenyegette, ha merészkedik ezen feltételek mellett nyilatkozni?

Tanu: Igaz, ugy volt.

Elnök: Hol volt ez?

Védő: 20-án a Demokrata-körben. 20-án elfogadták az összes feltételeket s már azt hittük, hogy a dolog teljesen el van intézve. De mikor ők a kis szobából időnként kijöttek a nagy terembe, az itt levő vasutasok nagy tömege, a kik hallották, hogy mi történik oda benn, megtámadták őket, árulóknak nevezték.

Elnök: Talán a tanu ur mondaná el ezt.

Tanu: Emlékszem erre. A nagy teremben nagy tömeg

volt. Az urak mikor kimentek, kétségbeesve jöttek be, hogy nem lehet velük boldogulni, fenyegetődznek. Ezért változtatták oda álláspontjukat, hogy előterjesztik, de sem mellette, sem ellene állást nem foglalnak.

Elnök: Ők a maguk részéről milyen állást foglaltak el?

Tanu: Ők elfogadták.

Elnök: Hajlandók lettek volna ezen az alapon leszerelni?

Tanu: Ők előzőleg elfogadták és vállalták, hogy a tömeget rá fogják beszélni. De később ezen terrorismus hatása alatt azt mondták, hogy garanciát nem vállalnak a keresztül vitelre.

Védő: Ezenkivül méltóztatik emlékezni arra, hogy a tárgyalások későbbi folyamán szintén egy nagy akadályra találtunk, bizonyos táviratok következtében, melyek vidékről jöttek s őket egyenesen ellenállásra s a memorandum melletti kitartásra buzditották?

Tanu: Százával jöttek ilyen táviratok.

Védő: Már az elnök feltette a kérdést, hogy történt-e Méltóságod részéről figyelmeztetés a tekintetben, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény. Én ezt kiegészitem azzal, hogy a tárgyalások folyama alatt vonatkozott-e az amnestia a sztrájkra, mint büncselekményre? Szóba került ez?

Tanu: Nem.

Védő: A ker. miniszterrel napokon keresztül tárgyaltunk. Mondta-e valaha nekünk, hogy mondjuk meg a sztrájkolóknak, hogy a sztrájk önmagában büntetendő cselekmény és figyelmeztessük őket a következményekre.

Tanu: Ilyen határozottan nem jött szóba sohasem.

Védő: Mindig azon rongálásokról volt szó, midőn büntetendő cselekményekről beszéltünk, melyek a rákosi rendezőn s egyéb helyeken történtek. Más büncselekmény soha szóba nem került a tárgyalások alkalmával.

Tanu: Ugy van.

Védő: Csakis a rongálásokról volt szó, egyebekben pedig a fegyelmi amnestiáról. Igy van ez Méltóságos uram?

Tanu: Igen, igy van.

Védő: Méltóztatott a sztrájk okait, a felfüggesztéseket s

a gyülések megtagadását tüzetesen felemliteni. Még egy körülményre bátorkodom figyelmeztetni Méltóságodat. Méltóztatott észlelni az első nap kedvező hangulata a második napon rosszra változott, mert a sztrájkolók közé bizonyos felizgatott tömegek vonultak be, melyek bizonyos sérelmeket panaszoltak fel. Méltóztatik arra emlékezni, hogy az első napon a horvátok letartóztatása miatt borzasztó harag tört ki?

Tanu: Emlékszem. Addig nem is kezdtük meg a tárgyalást, a Fiuméből jövő vonat fel lett tartóztatva s mikor kimentem a sztrájktanyára, az mondták, hogy addig nem tárgyalunk, mig barátaink le vannak tartóztatva. Én olvastam az ujságban, magam sem akartam hinni, hogy megtörtént (Mozgás); rögtön visszamentem és kieszközöltem a rögtöni szabadon bocsátást. Erre a hangulat nagyon kedvezővé vált, ugy, hogy aránylag rövid idő alatt sikerült megállapodásra jutni.

Védő: Körülbelül 7—800-at tartóztattak le. Méltóztatik tudni, hogy ezek jelenléte, kik mindig saját személyes sérelmüket hangoztatták, tette lehetetlenné a békés kibontakozást?

Tanu: Ugy van, a sztrájktanya hangulatát nagyon befolyásolták.

Védő: Pénteken volt Méltóságod utoljára a keresk. miniszternél ezen küldetésben. Szólt akkor egy szót is arról a ker. miniszter, hogy le lesznek tartóztatva a sztrájkvezetők, meg lesz inditva az eljárás?

Tanu: Nem emlékszem.

Védő: Méltóztatik emlékezni, hogy volt egy stádiuma a tárgyalásoknak, mikor rosszabbra fordultak a dolgok s felmerült a gondolat, hogy kormánybiztos kirendelésével rendbe lehetne hozni a dolgot. Méltóztatik emlékezni, hogy volt egy ilyen stádium s miért nem fogadtatott el ez a gondolat?

Tanu: Egy korm. biztos kiküldése, gondolom a sajtóban is felmerült. Bizalmas beszélgetés során is felmerült, melyben hárman voltunk jelen. Én nem tartom magam feljogositva arra, hogy ezen bizalmas megbeszélésről valamit nyilvánosságra hozzak.

Védő: Méltóztassék legalább azt megmondani, hogy kik

voltak jelen, hogy a dolog komolysága kitünjék és lássék, hogy ez is tárgyaltatott?

Tanu: Hárman voltunk: a miniszter, Vázsonyi és én.

Védő: Köszönöm, nincs több kérdésem.

Baracs Marcel: Méltóságod szives engedelmével a következő kérdéseket teszem fel: Kegyeskedett előadni, hogy a vasuti tanfolyam tanára volt több évig s mint ilyen, a vasuti jog alapos ismerője Magyarországon. Kegyeskedjék felvilágositani: Ki lesznek-e tanitva a vasutasok arról, hogy ők állami tisztviselők, vagy arról, hogy ők az állami üzem alkalmazottai?

Tanu: Ha mint szakértő szerepelnék, szivesen válaszolnék . . .

Védő: Nem méltóságod egyéni véleményét kérem, hanem, hogy mint tanár, tapasztalta ezt ezen a tanfolyamon? Nem méltóztatik emlékezni . . .

Tanu: Emlékszem, de szakvéleményt nyilvánitani róla nem akarok.

Védő: Nem mint szakvéleményt, hanem mint tényt kérdem.

Tanu: A vasuti jog keretében kétségkivül tárgyalják.

Védő: Második kérdésm, hogy akár a 13-as bizottság kebelében, akár a kormányférfiakkal folytatott tanácskozások során, midőn a sztrájkot közvetlenül előidéző okok és bizonyos mélyebben fekvő okokról volt szó, nem került szóba az, hogy az államvasutak üzemének kezelésénél nagy mulasztásoknak kellett történniök, hogy a m. államvasutaknál az állapotok ennyire fejlődtek?

Tanu: Ezt a kérdést nem tárgyaltuk.

Védő: Nem tett hasonló kijelentést maga a miniszterelnök ill. a ker. miniszter méltóságoddal szemben?

Tanu: Nem.

Védő: Harmadik kérdésem: Volt-e szó arról, hogy az államvasutak igazgatóinak egyike kimenjen a sztrájktanyára és ott engédelemre és visszatérésre hivja fel a munkát abbanhagyott alkalmazottakat?

Tanu: Államvasuti hivatalos körökkel nem érintkeztem.

Teljesen a saját belátásom szerint vállalkoztam erre a föladatra. Senkitől tanácsot nem kértem és nem érintkeztem mással, kivéve a miniszter urral . . .

Védő: Nem volt szó arról, hogy maga a miniszter is kimegy?

Tanu: Annyira bizalmas jellegü volt a beszélgetés, hogy nem nyilatkozhatom.

Védő: Igaz, hogy a mikor szóba jöttek a vasutasok külöböző memorandumai, a szakminiszter és a miniszterelnök előtt, kiderült, hogy a szakminiszter nem is ismeri ezeket?

Tanu: A hivatalos tárgyalási iratokat nem ismerem, de mint régi Beamter, kijelenthetem azon véleményemet, hogy elképzelhetetlennek tartom, hogy a fizetésrendezési javaslat kidolgozásánál a korábbi memorandumok el ne olvastattak volna. Hogy azután azok kifjezésre jutottak a fizetésrendezésnél, vagy sem, azt nem tudom, mert a memorandumot nem ismerem.

Dr. *Landler* védő: Nem keresték azon memorandumokat s nem fordult elő, hogy nem tudták méltóságodnak rendelkezésére adni, mert nem találták?

Tanu: Igazán nem emlékszem. Azok régi iratok voltak, a kérdésre nem birtak nagy fontossággal. De kizártnak tartom, hogy egy nagyfontosságu javaslat kidolgozásánál az előző iratok ne vétetnének figyelembe.

Védő: Kegyeskedjék megmondani, miért hagyott fel Méltóságod a közbenjárással?

Tanu: Mikor a közbenjárásra vállalkoztam, egy programmot állapitottam meg magamnak, amely a kormány tekintélyét minden vonalon megóvja s a vasuti tisztviselők érdekeinek kielégitését az alkotmányos formák közt biztositsa. Midőn a tárgyalások folyamán odáig jutottam, hogy nem vállalkozhattam programmom érvényesitésére, az én szerepem és feladatom, ezzel megszünt. Mert én ebben a kérdésben más álláspontot, mint a milyent eredetileg elfoglaltam, nem foglalhattam el többet.

Bakonyi Samu: Egy kérdésem volna. Tapasztalt-e ön a vádlottak bármelyikéről olyan ténykedést, ezen tárgyalások

folyamán, mely arra irányult, hogy valakit meggátoljon, vagy rábeszélt volna, hogy ne álljon munkába?

Tanu: Itt csak impressziókról beszélhet az ember. Ez nem nyilatkozott meg ugy észrevehetöleg. Bizonyos impressziókat szereztem magamnak, de ezeknek kifejezést itt nem adhatok.

Elnök: Ebből az alkalomból én is egy kérdést teszek fel. Volt arról szó a 13-as bizottságban, hogy közvetlen a miniszterrel akarnak tárgyalni, hogy menjen oda a miniszter?

Tanu: Nem emlékszem reá: az én jelenlétemben nem.

Vázsonyi: A legnagyobb tisztelettel tárgyaltak.

Sarlay: Az első napi tárgyaláson, Méltóságod emlékezni fog reá, hogy én egész este csendesen hallgattam az előterjesztéseket. Mikor Méltóságod távozni akart, felkeltem s azt mondtam: Uraim! Én azt látom, hogy habár őméltósága csak saját személyében beszél, de van valami megbizatása és garanciát tud nyujtani az iránt. Kössük meg a békét s a forgalmat inditsuk meg; mert látom, hogy a kormánynak kell egy aranyhid, hogy ne legyen olyan a látszat, hogy erőszakunknak enged. Erre azt mondta Méltóságod, hogy hát ez igaz, de nem mondhatta meg nyilvánosan. Mi hajlandók vagyunk ezt megépiteni, mondtam, mert nem szabad megfeledkezni, hogy a kormány, mint az állam feje nemcsak Magyarországon, hanem a külfölddel szemben is az államot képviseli. Ez nekünk erkölcsi kötelességünk.

Elnök (tanuhoz): Ugy volt?

Tanu: Igen.

Landler dr.: Sérelmes volt Méltóságod szerint ezen javaslat, mely kibocsáttatott s kifejezést nyert a tárgyalás alkalmával, hogy ez sérelmes?

Tanu: Hangoztatták, hogy ez rosszabb, mint a régi, nem fogadják el, de mennyiben tartották sérelmesnek magukra nézve, arra egész korrekt választ nem igen kaptam. Forsziroztam, hogy az urak konkretirozzák minden kivánságukat; egy pár kifogás tétetett, de egy rendszeres munkálatot nem adtak a kezembe, a mit igen sajnálok, mert csakis akkor lehetett volna megitélni, hogy mikép lehet segiteni ezen sérelmeken.

Arról mi nem tárgyaltunk, hogy hogyan lenne módositandó a törvényjavaslat.

Landler dr: Méltóságod szerint volt e ebben sérelem a vasutasokra? Különösen keresztekről, lakbérekről nem tárgyaltak sokat?

Tanu: Tévedésbe estek a csillagra nézve. Azt képzelték, mert a csillag ott van, tovább nem mehetnek. Ha a csillag azt jelentette volna, hogy bizonyos quantumu ember nem megy tovább, hanem pótlékot kap, hisz akkor odajutottunk volna, hogy 10 esztendő mulva mindenki 7—800 forintos állásban lenne.

Gál Jenő: Ez a fogalom, hogy 13-as bizottság, mint ilyen fogalom közöltetett a tárgyalások során a miniszterelnök és ker. miniszter urral? Felmerült ez a szó, hogy 13-as bizottság?

Tanu: Oh igen! Egész szálló ige lett.

Védő: Arra akarom felhivni méltóságod figyelmét, hogy mikép acceptálták ezt a kifejezést, mint legális megbizatást, vagy felkapott kifejezést?

Tanu: Én részemről nem kutattam, hogy legális-e a bizottság képviselete. Ott találtam egy bizottságot, melyet az események oda tették a mozgalom élére s avval tárgyaltam.

Védő: S a kormány illetékes férfiai szintén ekként acceptálták s olyannak találták, hogy avval tárgyalni lehet?

Tanu: Azt hiszem ez a kormánynál megfontolás tárgyát nem képezte. A kormány velük nem tárgyalt. Engem kért fel hogy privatim közbenjárjak, én pedig kerestem az egyéneket, kikkel tárgyalhattam.

Védő: Történt-e mégis oly eset, hogy a ker. miniszter közvetetlenül tárgyalt ezen bizottság tagjaival?

Tanu: Tudtommal nem.

Vázsonyi: Azokon méltóságod nem vett részt.

Gál J.: A miniszter, hogy ugy mondjam, üzenetei a 13-as bizottságnak szóltak?

Tanu: Azok egyáltalán a vasutasoknak szóltak.

Védő: Olykép adatott át, hogy a 13-as bizottsággal, evvel a korporációval méltóztatott közölni s nem a vasutasok tömegével?

Tanu: Arra nézve senkitől utasitást nem fogadtam volna el, hogy kivel beszéljek. Vállalkoztam bizonyos dolog keresztülvitelére; teljesen magam dolgának tekintettem, hogy és kivel viszem keresztül.

Védő: Méltóságod vett tudomást arról az elhatározásról, mikor a dolog sikere megakadt, hogy ez a dolog most már birói utra tereltetik? Közölte valaki Méltóságoddal azt, hogy ezen dolog folytatása ide tereltetett?

Tanu: Miután én szerepemet befejeztem, nem voltam kiváncsi rá, hogy mi történik továbbra. Semmit nem kérdeztem, semmiféle értesülést nem akartam magamnak szerezni; nem is adtam alkalmat senkinek, hogy közölje jövőbeli céljait.

Védő: Csak azt kegyeskedjék megmondani, hogy mikor a béketárgyalások abban a stádiumban voltak, hogy bizonyos különbségek merültek fel, a ker. miniszter fentartotta elhatározását arra az időre, mikor a miniszterelnök haza érkezik Bécsből?

Tanu: Ezek a dolgok tulajdonkép a tárgyalások keretén kivül voltak, akkor már missziom be volt fejezve.

Lengyel Zoltán (tanuhoz): Méltóságod tájékozva van a vasuti mozgalom előzményeiről is és tudja nagyon jól, hogy voltak a mozgalomnak meglehetös nagy méretei és hogy az elégületlenség nagy volt és hogy a sztrájk nem tört volna ki, ha három eset nem következik be. T. i. Turcsányi, Sarlay és Faludy felfüggesztése, a nagygyülés betiltása és a rendőrök erőszakoskodása.

Vöröss: Első ok volt a felfüggesztés, a második ok a gyülés betiltása.

Lengyel Zoltán: Tehát nem közvetlen a fizetésrendezés. Már most bátor vagyok még egy kérdést intézni Méltóságodhoz. Méltóztatik tudni, hogy ki a személyi ügyek előadója az államvasutaknál?

Vöröss: Tudom.

Lengyel: Kiss János főfelügyelő, helyettes igazgató. Méltóztatik tudni, hogy ő elnöke volt a konzumnak is, melynek 12 ezer tagja van?

Vöröss László: Tudtommal nem az és hogy méltóztatik ezzel összefüggést találni, nem tudom.

Lengyel: De. Ott sok panasz történt a vasutasok részéről a Konsum-üzlet dolgában és a vasutasok érdekeit vele szemben Turcsányi, Faludy és Sarlay védték, tehát épen azok, kik fel lettek függesztve.

Vöröss: Ugy tudom igen.

Lengyel: Ezzel összefüggésben Faludy fel lett függesztve.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Lengyel: Ez összefüggésben van, mert ez a három ur fel lett függesztve állásától és bizonyos mértékben méltóságod is megtalálja az összefüggést. A sztrájk egész méretére nézve 21-ike volt az, amikor a tárgyalásnak egész mértéke megváltozott. (Mozgás.) T. i. 21-ike előtt a felett volt vita, hogyan volna lehetséges, a közönséget leszerelni a Méltóságod által előterjesztett feltételek által. 21-ike után megváltozott a helyzet és ekkor azt mondotta a bizottság, hogy nem tudja a leszerelést megcsinálni, mert a vasutasok egész tömege a további küzdelmet akarja.

Elnök: Erre már megfelelt.

Lengyel Zoltán: Mondották a bizottsági tagok, hogy nincs mandátumuk?

Vöröss László: Ők nem azt állitották, hanem azt a kijelentést tették, hogy nem vállalnak garanciát arra, hogy a közönséget el tudják hallgattatni.

Lengyel: Mikor amnesztiáról volt szó és midőn a tárgyalások későbbi stádiumában nem volt szó, hogy a bizottsági tagok az amnesztiát most is megkapják, mi volt a válaszuk?

Vöröss: Ők nem a saját személyüket akarják megvédeni, hanem az összes népet és magukat hajlandók feláldozni.

Lengyel: Igaz, hogy kijelentették, hogy nem a saját érdekükben dolgoznak, hanem a népért?

Vöröss: Igaz!

Lengyel: Egyetértettek-e a bizottság tagjai, vagy volt-e közöttük eltérés?

Vöröss: Egyetértettek.

Éjjel 11 órakor a tagok egyhangulag elfogadták a pro-

posiciókat, másnap egyesek ugyan kijelentették, hogy nem fogadhatják el, de azt tekintetbe nem vettem, mondottam, hogy tiltakoztak volna elöbb.

Lengyel: Kérem a 20-iki este 11 óráig tartó tárgyalásokra szeretnék néhány felvilágositást, tudniillik méltóságodnak az volt a propoziciója, hogy garanciát vállal az amnesztiára nézve és a közgyülésre vonatkozólag.

Vöröss: Én az amnesztia szót mindig kerültem, mindig oda nyilatkoztam, hogy a multakra a feledés fátyola borittassék.

Lengyel: Lehetséges, hogy én tévedtem. A feledés fátyola borittassék a történtekre, méltóztatott mondani annak idején. Azt méltóztatott mondani, hogy fátyol legyen a multakra, gyülés lehessen és hogy a pénzügyi bizottságban most ne tárgyaltassék az uj javaslat, hanem, ha már a tisztviselők észrevételeiket beterjesztették. Erre nézve a bizottság több tagja azt mondotta, hogy a proposiciók helyesek, de mi nem vagyunk a faktorok, mi csak közvetitők vagyunk. Órákon keresztül tárgyaltuk és ama tárgyalásnak vége az volt, hogy abban állapodtunk meg, hogy ezen pontozatokra nézve tartassék másnap gyülés, amelyen a kedélyek lecsillapittassanak és azon Méltóságod azt a kijelentést tegye, hogy a kormány a fizetésrendezési javaslattal foglalkozni fog és a méltányos kivánságokat méltányosan fogja elbirálni, továbbá a szövetség dolgában nem gördit akadályokat és a pragmatikát tárgyalni fogja és ebben a megegyezés létre is jött?

Elnök: Mikor történt ez?

Vöröss: 20-án, igen.

Lengyel: Emlékezik-e Méltóságod, hogy méltóztatott jelenteni, hogy azon az ülésen szabályszerüen résztveszünk és mindent el fogunk követni, hogy a béke létrejőjjön.

Vöröss: Nem emlékszem részletesen, de nem tételezem felhogy az uraknál bárki is rosszhiszemüséget gondoljon, annál is kevésbbé, mert az urak engem támogattak a béke munkájában.

Lengyel: Gondolja méltóságod, hogy a vádlottaknak alattomos részük volt a leszerelés meghiusitásában, hogy nyiltan

a béke mellett és titokban máskép beszéltek és méltóságod propozicióinak elfogadása ellen izgattak?

Vöröss: Ilyen rosszhiszemüséget a sztrájk-bizottság tagjairól nem tételezek fel.

Lengyel: A Demokrata-körben történt tárgyaláson a pótlékról is méltóztatott megnyugtató választ adni, hogy a keresztrendezés elliminálásáról is tárgyaltunk és hogy a bizottsági tagok a békét is garantálták, ha személyes meggyőződésük szerint a tömeget leszerelésre birhatják.

Vöröss: Ezekre a részletekre nem emlékszem. Felvilágositást adtam, de kötelező igéretet nem tettem, mert egy már beterjesztett javaslat felett nem tárgyalhattam. Nem emlékszem a részletekre.

Lengyel: Ugy látszott méltóságod előtt, hogy a bizottság befolyásolta a tömeget vagy megforditva?

Vöröss: Az előszobában tartózkodó tömeg befolyásolta a bizottsági tagokat. Tudomásom szerint egyesek kimentek és azzal jöttek vissza, hogy a tömeg nem enged. A tömeg az ajtót is döngette!

Lengyel: A későbbi napok fejleménye után az a meggyőződése, ha a bizottság azt mondotta volna, engedmények nélkül hagyják abba a sztrájkot, másnap a tömeg szótfogadott volna-e?

Elnök: A tanutól nem meggyőződést kérünk.

Vöröss: Erre nem válaszolhatok, de nem is tudok, mert a tömeggel nem érintkeztem.

Lengyel: Méltóztatik visszaemlékezni, hogy a közönség (a vasuti tömeg) bizalmatlankodni kezdett a meghozott bizalom dacára is a vezetők ellen és hogy a bizalmat mással mint a memorandummal kielégiteni nem lehet.

Vöröss: Ugy látszik, nem tudták proposiciómat keresztül vinni.

Miklós dr.: Méltóztassék megmondani, vajjon a bizottság melyik időpont óta helyezkedett a memorandum álláspontjára?

Vöröss: Erre csak általánosságban válaszolhatok, hogy arra helyezkedtek, azt mindig hangoztatták.

Miklós dr.: 21. előtt vagy csak 21. után hangoztatták a memorandumot?

Vöröss: Ugy tudom mindjárt hangoztatták.

Miklós dr.: Még csak azt kérném megmondani, vajjon a bizottsági tagok saját elhatározásukból vagy mert utasitották őket, hangoztatták a memorandumot.

Vörös: Ugy határozottan nem emlékszem, de természetesnek találom, hogy miután a fizetésről szóló javaslat nem felelt meg nekik, a memorandum álláspontján voltak.

Miklós dr.: De 21-ike előtt is ragaszkodtak annyira a memorandumhoz? Tény, hogy akkor nem igen volt erről szó, értem a 20-iki megállapodást?

Vöröss: Igen.

Rácz Dezső dr.: Látta-e méltóságod Potincza Lajost a tárgyalásokon?

Vöröss: Azt hiszem nem. Nem.

Pollacsek Sándor dr.: Tudja-e méltóságod, hogy a miniszterelnök bizonyos határidőt szabott a feltételek elfogadására?

Vöröss: Igen.

Pollacsek dr.: Igaz-e az, hogy a tömeg másnap nem kért többet, csak annyit amennyit az előbbi napon meg akart adni a miniszter, elfogadta volna és hajlandó lett volna visszatérni a munkához, de akkor a miniszter a maga álláspontjától eltért?

Vöröss: Eltérés volt, de a javaslat 3 napig nyitva lett tartva és péntek este mondotta, hogy tovább nem mehet, még van idő, gondoljuk meg másnap délig, az álláspontján nem változtatott.

Pollacsek dr.: Az a kérdés lényege, hogy a miniszter a mit szombaton délig még elfogadott, azt szombaton már nem adta meg.

Vöröss: Erre már nem folytam be.

Pollacsek dr.: Nem érdekelte méltóságodat, hogy épen csak az óra mutatóján mulott a dolog, hogy ha délig elfogadják a vasutasok a feltételeket; akkor meg lesz a béke, ha később, amint tényleg délután elfogadták, akkor nem?

Vöröss: Nem érdeklődtem többé, mert nem szoktam beleavatkozni abba, ami nem tartozik reám. Az én missziόm befejeződött szombaton délben.

Pollacsek dr.: Szombaton délután nem érintkezett olyan tényezőkkel, akár a vasutasokkal, akár Vázsonyi és Lengyel képviselőkkel, akiktől megtudta, hogy a déli határidő döntött?

Vöröss: Igen is. Résztvettem Vázsonyi ur felkérésére egy értekezleten és onnan a tudott ultimátumot átvittem a miniszterelnökhöz és akkor tudtam meg, hogy nem lehet többé tárgyalni.

Pollacsek dr.: Igaz, hogy az ultimátum még kevesebbet foglalt magában, mint a mennyit a miniszter szombaton délig megadott?

Vöröss: Már nem tudom a megállapodást.

Pollacsek dr.: De délután a vasutasok már kevesebbet kértek és szerényebb feltételek mellett hajlandók voltak munkába állani?

Vöröss: Abban már csak amnesztiáról volt szó.

Pollacsek dr.: Köszönöm, csak ezt akartam tudni.

Győrffy dr.: Kérem a miniszternek, az igazgatóságnak és tanu urnak volt-e tudomása, hogy a vasutasok ápr. 19-én az ország minden részéről itt megfognak jelenni és volt-e tudomásuk, hogy mily cimen?

Vöröss: Hogy a miniszternek és az államvasutak igazgatóságának volt-e tudomása, erre nem nyilatkozhatom. Nekem voltak privát értesitéseim, de ezeket én senkivel sem közölhetem, de figyelmeztettem a mozgalomban résztvevőket, hogy nem tartom magam jogosultnak beleavatkozni mindaddig, mig fel nem leszek szólitva.

Győrffy dr.: Bocsánatot kérek, kérdésem volt, méltóztatik tudomásul birni, hogy az nap össze fognak gyülni a vasutasok?

Vöröss: Valószinüleg volt tudomásom.

Győrffy: Az én kérdésem az volt erre vonatkozólag, hogy volt-e tudomása, hogy talán szolgálataikat abban fogják hagyni, hogy megjelenhessenek itt. Az egész ország tudta,

hogy össze fognak itt jönni valami közgyülési határozat folytán.

Vöröss: A részleteket nem ismerem. Tudtam, hogy nagygyülésre készülnek, melyen a fizetésrendezést megbeszélik és kérvényt fognak onnan a képviselőházhoz intézni.

Györffy: Tehát arról nincs tudomása, hogy Justh és Földesi elnöklete alatt egy szegedi gyülésen elhatároztatott a budapesti nagygyülés?

Vöröss: Ezt a hirlapokból tudtam meg.

Györffy: Méltóztatott megemliteni a sztrájk kitörésének okait és ezek között egy sulyos okot, hogy mikor a megbizatásra vállalkozott és kiment tárgyalni a sztrájkolókkal, ott egy olyan izgatott hangulat volt, hogy szóba sem lehetett állani a sztrájkolókkal, mert hire járt, hogy a rendőrség letartóztatta a fiumei vasutasokat. Kérem méltóztassék megmondani, hogy azon letartóztatást ki és miért rendelte el?

Vöröss: Nekem részint csak hirlapok, részint magánközlés szerint csak az a közlésem volt, hogy utasitás ellen indittatott meg a vonat és idegen vagyon rongálás miatt történt bünvádi feljelentés és erre történt volna a letartóztatás.

Györffy: A főkapitányság saját hatáskörében vagy felsőbb utasitásra közölte a letartóztatást?

Vöröss: Az igazgatóság utasitására értesülésem szerint.

Györffy: Mikor a letartóztatott zágrábi és fiumeiek érdekében méltóságod közbelépett, kihez méltóztatott fordulni?

Vöröss: A miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez.

Györffy: Ha Méltóságodnak sejtelme lett volna arról, hogy a 13-as bizottság büntetendő cselekményt követ el, tárgyalt volna-e velük?

Vöröss: Én akkor is vállalkoztam volna, ha megbiznak, mert előttem csak az volt a cél, hogy a forgalom fentartassék, az állam tekintélye megóvassék és a vasut érdeke ne szenvedjen.

Györffy: Ha méltóságod tudja, hogy büntetendő cselekményt követnek el, akkor is tárgyalt volna velök?

Vöröss: Én nem kutattam, van-e büntetendő cselekmény és azt nem tudtam és nem éreztem.

Geszti: Hallottuk, hogy mi volt a célja méltóságodnak, mikor érintkezett a vasutasokkal; a forgalom helyreállitása szolgálatában mozgott méltóságod minden eljárása és nyilatkozata. Már most kérdem, ha méltóságod ezt a célt szolgálta, miért nem lépett az államvasuti alkalmazottainak ezrével érintkezésbe, kik ott voltak a sztrájktanyán?

Vöröss: A tömeggel közvetlenül érintkezésbe lépni előkészület nélkül nem lehet, mert én nem kompromitálhattam magam, nem tudván, vajjon, ha a tömeg közzé megyek, meghallgatnak-e engem. Nekem elő kellett készitenem a tömeget és azért proponáltam a reggeli ülésen, hogy a vezetők, kik érintkeznek a néppel, azok kapacitálják azt az én javaslatom elfogadására.

Ügyész: Hát hogyan jutott a vezetőkkel közvetlenül érintkezésbe?

Vöröss: Kiütött a sztrájk és én kerestem a vezetőket. Vázsonyi barátomtól értesültem, hogy a vasutasok óhajtják, hogy vegyem kezembe az ügyet. A kormánynak is ez volt az óhajtása. Igy jutottam a bizottsággal érintkezésbe.

Vázsonyi dr.: Kérem a 13-as bizottságnak a tárgyalásaira vonatkozólag fontosnak veszem azt a körülményt, vajjon fizikailag a 13-as bizottságnak tagjai velünk egyetemleg lehettek oly állapotban, hogy a tetteiket ugy lehetett mérlegelni, mint egyéb normális viszonyok között és nem méltóztatott észrevenni oly kimerültséget, hogy mi is, kik tárgyaltunk, ők is teljesen kimerülve s fáradtak voltunk és hogy ennélfogva teljesen agyoncsigázott emberekkel álltunk szemben, kik 5 napon keresztül szakadatlanul éjjel-nappal tanácskoztak?

Vöröss: Tény, hogy mi is ki voltunk merülve, magam is, ki pedig sokat kibirok és az én egészségemet az a négy, öt nap megtámadta. Tény, hogy valamennyien fizikailag roppant igénybe voltak véve és észre lehetett venni, hogy bizonyos abnormalitásban voltak, olyanban, mint a kiknek nem tudható be teljesen az, amit rendes körülmények között betudnánk.

Komlós Manó: Méltóztatik emlékezni méltóságod, hogy több pont volt, melyről tárgyaltunk. Voltak-e ezek között olyanok is, melyekben kivántuk volna, hogy a kivánságok 24 órán belül keresztülvitessenek?

Vöröss: Ilyen követelést nem észleltem.

Komlós: Igaz-e az, hogy a 13-as bizottság egyeseknek a felsőbbség köréből, kik állitólag okai lettek volna a sztrájknak, eltávolitását kérte, vagy hogy az erre vonatkozó inditványt tárgyalás alá vette, vagy azt elvetette?

Vöröss: Ez utóbbi igaz, elvetette.

Komlós: Méltóztatik emlékezni, hogy amikor szóba került a memorandum, mi azt mondottuk, hogy nem ragaszkodunk szórul-szóra, pontról-pontra ahhoz és hogy a tisztviselőkre nézve csak a lényegest kivántuk megvalósittatni és csak azt kértük, hogy az altisztek és szolgák követeléseiből ne kivánjanak sok engedményt?

Vöröss: Ezek a kijelentések a fizetésrendezésre és a memorandumra csak általánosságban voltak, de nem ragaszkodtak mereven azokhoz és csak kérték, hogy annak alapján kell a törvényjavaslatot megcsinálni. Az általános kijelentés az volt, hogy a memorandum alapján tárgyalnak, de ezt nem ugy értették, hogy ebből nem engednek egy szót sem.

Komlós: Ezt szükségesnek tartom konstatálni, hogy mi nem ragaszkodtunk a memorandumhoz. Arról soha sem volt szó, hogy nem engedünk. Méltóztatik emlékezni, hogy amidőn a pontokat az értekezlet elutasitotta, szó volt arról, hogy méltóságod kormánybiztos legyen, szó volt arról is, hogy méltóságod a kormánybiztossá való kirendelését sürgetni fogja?

Vöröss: Erre nem emlékszem.

Kacsó: Méltóságos uram! Az egész tárgyalás lefolyásából méltóztassék megmondani, hogy bárki mástól kaptam-e felszólitást vagy felhivást, hogy a mozdonyvezetőkről valamely fórummal tárgyaljak és kaptam-e valamely igéretet, vagy előálltam-e valamely külön követeléssel a mozdonyvezetőkre nézve?

Vöröss: Nem tudom és én meg sem engedtem volna, hogy egyes osztályokat külön kikapcsoljanak az egészből.

Kacsó: Azt állitják felőlem, hogy méltóságod háta mögött hivattak.

Vöröss: Ez nem áll.

Kacsó: Kérem konstatálni, hogy nem kaptam ilyen felszólitást és a békés kibontakozást soha sem akadályoztam meg. Ezt kivántam tisztázni.

Ügyész nem kivánta a tanu meghiteltetését.

Védők kivánták.

A tanu az esküt letette.

Erre az elnök a tárgyalást 10 percre felfüggeszti.

Szünet után:

Elnök: Folytatjuk a bizonyitási eljárást. Dobieczky Sándor tanut fogjuk kihallgatni.

Dobieczky Sándor kihallgatása.

Dobieczky Sándor: Tordán született, 55 éves, r. k., országgyülési képviselő.

Elnök: Korábban a debreceni üzletvezetőségnek volt a fönöke?

— Igen.

Az általános figyelmeztetés után:

Elnök: Sziveskedjék nekünk teljes felvilágositást adni arra nézve, hogy azon sztrájkügyben, amely a vasutasok részéről ápr. 19, 20-án s a következő napokban kiütött, valamely aktiv részt vett-e tanu ur és minő szereplése volt egyáltalában. Volt-e valamely megbizatása, kikkel tárgyalt. E körül forog kihallgattatása. Ezt óhajtjuk tudni.

Dobieczky: Harminc évig voltam munkatársuk. Azt hiszem, hogy minden nemesen gondolkodó ember előtt érthető, hogy a veszélynek és szerencsétlenségnek e percében inditva éreztem magam velük érintkezni. De ehhez nekem semmiféle megbizatásom nem volt. Ezt tettem saját benső ösztökölésemre. Azt hittem, hogy kik ismerik munkásságomat, azt a törekvést, amely arra irányul, hogy a vasutasok anyagi helyzetének javitását előmozditsam, azt tőlem nem veszik rossz néven. Tehát azt hittem, ha ott megjelenek, az igazi baráttól nem fogják rossz néven venni beleavatkozásomat és talán az

én hozzászólásom meggondolásra billenti majd a mérleget. Én tehát saját iniciativámból jelentem meg, de külön megbizásom nem volt.

Elnök: Még félhivatalos alakban sem?

Tanu: Bocsánatot kérek, ha a kormány egy ilyen nagy horderejü ügynek és kérdésnek a tanácskozása felett angazsálva van, mint épen ez a kérdés, akkor természetszerüleg nem lehet kotnyeleskedésről beszélni, hanem méltóztassék elhinni, hogy igenis a kormány tudtával, de annak megbizása nélkül.

Elnök: Müködését fel tetszett ajánlani, miután ismerték?

Tanu: Ugy van.

Elnök: Valami ajánlat tételére volt a tanu urnak felhatalmazása vagy nem?

Dobieczky: Ismertem a kormánynak határozott nyilatkozatát, amelyet a vasutasokkal szemben tett, tudtam, hogy az utolsó pillanatok vannak itt, azt hittem előmozdithatom, hogy arra az utra lépjenek, amelyet az ország érdeke követelt.

Elnök: Ugy látszik a tanu ur nem a kezdetén vett részt a csillapitó eljárásban, hanem csak mikor az utolsó óra ütött.

Tanu: Én nem érintkeztem sem a sztrájktanyán levőkkel, sem a többiekkel. A helyzet nagyon kényes volt. Ha korrekt jár el a képviselő, addig nem avatkozhatik bele, a mig munkásságának valami eredményét nem láthatja. Azért távol tartottam magam az utolsó pillanatig.

Elnök: Melyik volt ezen utolsó pillanat?

Tanu: A határnapnak utolsó órája. D. u. 4 órakor mentem ki s 6 órára volt jelezve a végső határidő.

Elnök: Jelezte a képviselő ur, hogy ki fog menni?

Tanu: Nem. Én csak a nagy tömeggel akartam érintkezni. A bizottsággal magával, minthogy hivatalos kiküldetésem nem volt, nem is tárgyalhattam hivatalosan. Kizárólag csak régi bajtársaimmal akartam tárgyalni.

Elnök: A tanu ur a Demokrata-körben nem is tárgyalt?

Tanu: Nem voltam ott soha.

Elnök: Egyszer volt künn a sztrájktanyán?

Tanu: Csakis egyszer.

Elnök: Pénteken délután?

Tanu: Péntek d. u. 4 órakor indultam el az országházból.

Elnök: S célja az volt, hogy nem a 13-as bizottsággal, hanem a nagy tömeggel érintkezik?

Tanu: Igen.

Elnök: Lesz szives elmondani, hogy folyt le az érintkezés, volt-e annak eredménye, szóval mik történtek ott?

Tanu: A kocsiról leszállva, a sztrájktanyára mentem. Ott a kapun akadály nélkül bejutottam s jól esett látnom, hogy a külső tisztelet minden jelének megadásával fogadtak.

Elnök: Megismerték a tanu urat?

Tanu: Egyszerre nem. Beszélgetve egyesekkel menetközben, ugy haladtam a kertnek majdnem a végébe.

Elnök: Nagy tömeg volt ott, több 1000 ember?

Tanu: 1000-en felül.

Elnök: Ugy, hogy lehetett tömegnek nevezni?

Tanu: Igen. Egyiket másikat megszólitottam, akit látásból ismertem a zágrábi üzletvezetőség vonaláról. Igy érkeztem a kert végébe. De alig kezdtem velük beszélgetni, oda jött — ugy tudom, Sarlay — nem tudom a chronologikus sorrendet, feltartani a nagy tömegben.

Elnök: Csak beszélgetni jött oda?

Tanu: Nem tudom érdekkel bir-e, hogy mit beszéltünk. Avval szólitottam meg, hogy igen sajnálom, hogy igy találkozunk. Lehet 20—22 éve, hogy ismerem Sarlay urat. Ekkor körülvett a tömeg, egyik elém állott azzal: „Lám, ha annak idején azt és azt az állást megkaptam volna, nem kezdődött volna meg a sztrájk.

Elnök: Ki mondta azt?

Tanu: Az illető, aki megszólitott . . . Nem tudom, szükséges-e megjelölnöm a nevét.

Elnök: Itt van?

Tanu: Nincs itt, mert nem vádlott. Erre azt mondtam, lássák egy mellőzés, vagy annak hite miatt mily szerencsétlenségbe dönti őket ez az ember. Ö verte a mellét, hogy nem szerencsétlenség. Én a tömeghez fordultam, hogy: de bizony

szerencsétlenség s gondolják meg, hogy mit tesznek. Ekkor többen körülvettek s Kacsó kért, hagyjak fel a kisérletemmel.

Elnök: Kacsó folytonosan mellette volt?

Tanu: Igen.

Elnök: Hát Sarlay?

Tanu: Ő eltávozott.

Elnök: Tett ő hasonló kijelentést, hogy hagyjon fel a békéltetéssel?

Tanu: Ugy emlékszem, hogy ő csak felszólitott, hogy menjek be a szobába, tárgyaljuk ott a dolgot. Tovább nem beszéltem Sarlay urral.

Elnök: Méltóztassék körülnézni, hogy ki volt ott. Fontos volna, ha feltudná ismerni.

Tanu: Kacsó ur ott volt. A vádlottak közül nem látok senkit aki még ott lett volna. Kacsó ott volt és kérlelt főként, hogy hagyjak fel minden kisérlettel s az emberekhez fordulva kiáltotta: maradjanak vissza, ne toduljanak ide, tömeges csődület lesz, a rendőrség feloszlat. Mire én oda kiáltottam, hogy kertben vagyunk, szabad itt tömörülni és tárgyalni a dolgot. De ő és társai igyekeztek a tömeget távol tartani és kértek, hogy menjek a bizottsághoz be.

Elnök: Miért akarták távol tartani a tömeget?

Tanu: Attól féltek, hogy fel akarom zavarni a tömeget. Legalább velem szemben folyton ezt hangoztatták.

Elnök: Tanu urra azt a benyomást tette, hogy távol akarják tartani a tömeget, hogy ne érintkezhessen vele?

Tanu: Igen. Folytonosan hangoztatták, hogy zavart csinálunk, a rendőrség szét ver bennünket. Mire én azt válaszoltam, hogy ne féljenek semmit, itt beszélhetünk, zárt helyiségben vagyunk nem az utcán.

Elnök: Tanu urnak az is volt a célja, hogy békéltessen?

Tanu: Kizárólag az volt a célom, hogy megmagyarázzam, hogy micsoda ferde helyzetbe kerültek.

Elnök: Sarlay részéről nem tapasztalta ugyan ezt a modort?

Tanu: Nem. Sarlay csak felszólitott, hogy menjek megbeszélni velük a dolgot a szobába. Azután eltünt.

Elnök: Arra emlékszik, hogy Kacsó volt az, aki a töme-

get távol tartotta és kérte, hogy ne tessék folytatni a tárgyalásokat . . .

Tanu: Hanem, hogy menjünk a szobába.

Elnök: Ő is mondta?

Tanu: Többször. Erre kijelentettem, hogy nekem tárgyalni valóm nincs önökkel. Eljöttem régi bajtársaimhoz, velük akarok beszélni. Ők azonban körülvettek és kiáltották, hogy nyissanak utat, engedjenek ki. Hogy t. i. kimehessek a kertből.

Elnök: Kitessékelték tehát.

Tanu: Meg kell jegyeznem, hogy a tisztelet minden külső jelének megadása mellett. Az ember csak a nyomást érzi, jó lesz felhagyni minden kisérlettel. Lépésről-lépésre egész csendesen — minden két lépésnél megállottunk, helyet csináltak, megint összecsödült a tömeg — s igy lépésről-lépésre jutottunk ki. Mikor az épület és a kerités közzé jutottunk a szük helyre, valaki kiadta a rendelkezést, hogy tartsák vissza a tömeget. Akkor összeálltak a keményebb emberek s visszatartották, de a tömeg megint áttört — s igy jutottunk az utcára. Mikor az utcára kerültünk, kiadatott a jelszó, hogy most már többet az istent se engedjétek be a kertbe.

Elnök: Ki adta ki a rendelkezést?

Tanu: Nem tudom. Idegen arcok vettek körül.

Elnök: Hallani lehetett?

Tanu: Határozottan. Azt hiszem Kacsó mondta, hogy ne tessék megállani, csoportosulás támad; sőt egy rendőrt felszólitott, hogy szólitson fel a távozásra. De egyuttal folyton hivtak, hogy menjek be a szobába. Ez hosszas ideig tartott; nem tudtam magam rászánni, hogy bemenjek. A végén mégis bementem.

Elnök: Visszament megint?

Tanu: Nem, egy más kertben volt ez.

Elnök: Bement a helyiségbe a 13-as bizottsághoz?

Tanu: Igen.

Elnök: Kikkel tárgyalt?

Tanu: Mikor bementem, 3 képviselő társamat találtam ott. Kérdeztem, mit keresnek. Azt felelték, hogy információkat szereznek. Megkináltak székkel, leültem; pár perccel rá

bejött Margulit ur, bemutatkozott nekem s azután vele beszélgettem nagyobb részt. A diskuzio a felett folyt, hogy menynyiben egyezik meg régi követeléseikkel a fizetésrendezési törvény. Igyekeztem meggyőzni őket, hogy nem rosszabb annál.

Elnök: Megtudná mondani, kik voltak jelen a sztrájkbizottság tagjai közül?

Tanu: (Felsorol néhányat.) Kacsó, Turcsányi, Faludy, Margulit, Veréb. Margulittal folyt leginkább a beszélgetés, beleszólott Kacsó. Mind szakszerü kérdések körül folyt a tárgyalás.

Elnök: Hallott oly kijelentést, hogy mig az ő összes kivánságaik nem teljesittetnek, addig nem fognak munkába állani?

— Nem. Erre a térre nem is léphettem át, mert képviselő társaim mind a szakszerü kérdésekről akartak felvilágositást nyerni. Én voltam az, aki azt mondtam, midőn Vöröss belépett a szobába, hogy itt már többé nincs helyünk s megfordulva az urakhoz kérő szókat intéztem, különösen figyelmeztettem lelkiismeretükre, hogy igen nagy terhet vállalnak magukra, mikor a veszedelem utolsó percében ezt a nagy szerencsétlenséget hozzák társaikra.

— A tanu ur tudott valami szerencsétlenség előre vetett árnyékáról?

— Egy sztrájk egy fegyelmezett tisztikarnál, minő az államvasut, mindenkép szerencsétlenség.

— Ugy tetszett mondani, hogy szerencsétlenség az, ami rájuk következik?

— Nem, hanem hogy társaikat viszik nagy szerencsétlenségbe. Arra, hogy mi következik azután, nem gondoltam.

— Ugy értette, hogy ennek fegyelmi vagy büntető következményei lesznek?

— Nem. De egy ennyire fegyelmezett és Magyarország büszkeségét képező karban a személyzet megrázkodtatása nem járhat a nélkül, hogy szerencsétlenséget ne hozzon a szervezet tagjaira.

— De akkor még nem tudott semmit, hogy a kormánykörökben büntető utra akarják terelni a dolgot.

— Nem tudtam.

— A tanu ur eltávozott ezen figyelmeztetés után?

— Kijöttem onnan, nehányan kikisértek. A kocsinál ismét visszafordultam, szivükre igyekeztem hatni, hogy gondolják meg az utolsó percben, fogadják el a kormány propositioit, ne döntsék társaikat szerencsétlenségbe s olyformát is mondtam, hogyha most nem fogadják el, az Uristen se fog segiteni rajtuk.

— Mit feleltek?

— Semmit se szóltak. Meghajtották magukat, visszatértek és én elhajtattam.

— A vádlottak kivánnak valami megjegyzést tenni?

Kacsó: Amennyiben a nevem lett emlitve, csak azt a tényállást óhajtom megmondani, hogy mi inditott engem arra a magatartásra. Tudtomra hozták, hogy két uri ember — nem ismertem egyiket sem — a sztrájktanyán van. Mikor odaérkeztem, akkor Sarlay ur beszélgetve a másikkal már ment a sztrájktanyára.

Tanu: Konkoly-Thege Miklós.

Kacsó: Sarlay átvezette, megmagyarázta, hogy Vöröss László ő méltósága jön, talán méltóztassék oda menni. Ezt látva, hogy a másik uri ember ott maradt s még mindig beszél, hozzám jöttek, hogy ne engedjem, mert egyik rész hallgatja, másik nem s folyton tolonganak s a tömeg folyton kiabálja, — nem mi, hanem a tömeg — hogy ne engedjétek beszélni, a rendőrség belénk köt. A 13-as bizottság tagjai nem mondták ezt, mert ők benn voltak a szobában.

Elnök: Önnek csak az volt a célja, hogy kalauzoljon?

Vádlott: Igen. Oda mentem s azt mondtam, hogy szíveskedjék a beszélgetéstől visszatartani magát, mert személyesen felszólitott a rendőrtisztviselő, hogy ne engedjek meg ilyen beszédeket a tömeg között, mert nincs semmiféle szólásjog megadva. Ebből kiindulva s Vöröss László őméltósága személye iránti tiszteletből, aki maga szólitott fel több ott lévő képviselőt a távozásra, felkértem őt udvariasan, hogy jöjjön

át a sztrájkirodába s fel is ajánlottam szolgálataimat, hogy kalauzolom.

Elnök: (tanuhoz.) Igy volt az, ahogy most az ő észrevételeit megtette?

Tanu: Határozottan ugy volt.

— Másnak van valami észrevétele a tanuvallomásra?

Baracs Marczell dr.: Engedje meg, hogy precizirozzam azt a mit ön ezen látogatás természetéről mondott, mert nem tudom, hogy jól értettem e meg. Ugy volt, hogy tanu ur sem a vasutasok sem a kormány közbenjárására, hanem önmagától jelentkezett, hogy közbe fog járni?

Tanu: Én előrebocsátottam, hogy az az összetartozandóság érzete, melyet én a vasutasokkal szemben éreztem, erkölcsileg kötelezett arra, hogy megkiséreljem szintén hozzájárulni a békés megoldáshoz.

Ügyvéd: Nem a motivumait kérdeztem, melyek bizonyára nemes érzésből fakadtak, hanem magát a tényt. Képviselő ur egész önként, anélkül, hogy felhivást kapott volna, jelentkezett a kormánynál, hogy közben fog járni s ment ki a sztrájktanyára. Ez tehát merőben privátlátogatás jellegével birt?

Tanu: Teljesen.

Védő: Volt e tudomása tanu urnak arról, hogy ugyanabban az időben a kormány hozzájárulásával, quasi bizalmi kiküldetés gyanánt Vöröss Lszláó közbenjárt a 13-as bizottságnál?

Tanu: Volt és ép ezért nem akartam a 13-as bizottsággal szóba állani, sem Vöröss nyug. államtitkárral. Sőt a mikor belépett őméltósága, rögtön felállottam és azt mondtam; itt nekünk többé helyünk nincs és rögtön eltávoztam.

Védő: Ennélfogva ugy fogom fel a missziót, melylyel képviselő ur önmagát felruházta, hogy azon eljárással egyidejüleg, mely a kormány bizalmi férfiai és a sztrájkoló vasutasok bizalmi férfiai között folyt, egyuttal egy paralel eljárást akart folytatni, melynek tényezői egyrészt az ön rábeszélő képessége, másrészt a vasutasok tömege.

Tanu: Ha én egy paralel eljárást akarok folytatni, akkor

nem az utolsó percben jövök. Megmondtam, hogy én csak azt a szemernyi bizalmat akartam felhasználni, illetve minthogy a hir arról beszélt, hogy félre vannak vezetve, nem ismernek semmit, ebben a tekintetben akartam én hozzájárulni, hogy annyiban, amennyiben egyik-másik nem ismeri a dolgot, felderitsem előttük.

Védő: Ha merőben ez lett volna a célja, akkor az egyenes ut nem az lett volna, hogy paralel eljárást követ, hanem hogy a kormány bizalmi férfiainak illetve a sztrájkbizottságnak felajánlja az ön népszerüségének befolyását, rábeszélő képességét. Képviselő ur mindkét tényező megkerülésével közvetlenül fordult a tömeghez. Nem gondolja képviselő ur, hogy ez az eljárás alkalmas volt arra, hogy bizalmatlanságot keltsen egyrészt Vörös öméltóságával, másrészt a vasutasokkal szemben?

Tanu: Azért nem gondoltam erre, mert tudtam, hogy Vöröss meg van bizva s amint jeleztem, a kormányelnök tudtával mentem oda. Ebből nem lehetett azt kimagyarázni, hogy Vöröss őméltóságával szemben ellenkező uton akarok eljárni. Sőt amint ő megjelent, azonnal távoztam. A vasutasok részéről természetszerüleg nem voltam felszólitva, hiszen bizottságnak adták át a vezetést s a bizottság nem szólitott fel a dologra. De erkölcsileg kötelezve éreztem magam, hozzájárulni a békés kibontakozás elősegitéséhez.

Védő: Én azt elfogadom, de konstatálom, hogy az előrelátás a képviselő urban hiányzott. De utólag méltóztatott látni, hogy fellépése ilyen félreértésre ad okot?

Tanu: Azt nem láttam. Ha az első napon teszem, talán igaza volna a védő urnak akkor.

Védő: Ugy látszik tehát, valami Mária Terézia-rendet... (Mozgás. Derültség.)

Tanu: Kikérek magamnak mindenféle impertinens megjegyzést.

Elnök: Ne tessék ilyen kifejezéseket használni, ennek sértő éle van.

Védő: Engedelmet kérek, megjegyzésemnek nem volt semmiféle sértő éle. Ellenben határozottan a védői hely sértet-

lenségét akarom megóvni, midőn kérem az elnök urat, hogy ne a tanu urat, az én törvénytudásom, hanem engem a tanu ur invektivái ellen óvjon meg.

Elnök: Mindezekre olyan volt a megjegyzés, mely rám is azt a benyomást tette, hogy sértő.

Védő: Volt-e tudomása arról, hogy a rendőrség megtiltotta a sztrájktanyát?

Tanu: Nem volt. Teljesen távol tartottam magam mindentől.

Védő: Benn a kertben azonban hallotta?

Tanu: Ott hallottam, hogy ne tömörüljünk s erre azt mondottam, hogy zárt helyiségben vagyunk, beszélhetünk.

Védő: Képviselő urban azt a benyomást tette Kacsó és társai eljárása, hogy azért nem akarják szóhoz jutni engedni, mert nagyon szimpatikusnak tartják személyét és attól tartanak, hogy lebeszéli őket a sztrájkról.

Tanu: Ő egyszerüen csak felszólitott, hogy ne beszéljek itt.

Védő: Ez mindenesetre oly pont lesz, melyet a vád ki fog használni, hogy t. i. önt nem engedték szóhoz jutni. Azt a benyomást tette, hogy azért nem akarják szóhoz juttatni, mert nem akarták megengedni, hogy leszerelésre birja a tömeget?

Tanu: Az impresszió az volt, hogy ezek az urak arra ösztönöztek, menjek a szobába. Ez ellenében hangsulyoztam, hogy nekem megbizásom nincs, önökkel ugy sem tárgyalhatok, eljöttem a régi bajtársaimhoz.

Védő: Nem gondolja képviselő ur, hogy talán az vitte rá az önt körülvevő egyéneket, hogy attól tartottak, hogy ép az ellenkező hatást fogja elérni a képviselő ur felszólalása, mint a mit elérni kivánt? Hogy ép a rend fentartása érdekében történtek a történtek?

Tanu: Az ő motivumaikat nem tudom. A beszélgetés oly egyforma tenorból folyt, hogy erre nem tudok válaszolni.

Védő: Még csak egy kérdést. Azok, akik önt körülvették, biztosan tudja a képviselő ur, hogy önt ismerték és tudták, hogy kivel van dolguk? És nem lehetséges, hogy a meglehetősen ingerült, gyanakvó tömeg önben esetleg mást látott?

Tanu: Én a tömeget komornak, levert hangulatunak láttam. Mikor én beléptem, a külső tisztelet oly jeleinek megadását láttam náluk, hogy teljes bizalommal és nyugodtsággal viselkedtem ott, a mig Kacsó és egynehány ur odajött és mindenkép arra törekedett, hogy kijussak. Reám a tömeg semmiféle agressziv jelleget nem mutatott, csak egy komor levertséget láttam. Sokan ismertek különben, még a zágrábi üzletvezetőségtől.

Győrffy Gyula: Tanu ur ismételten hangsulyozta, hogy onnan eltávolitani igyekeztek, teljes szeretetreméltósággal ugyan, de mégis az eltávolitás célzata nyilvánvaló volt. Arra kérek határozott választ, hogy ezen douse violence-ot minek tulajdonitotta abban a pillanatban a tanu ur? Annak-e, hogy ezek a férfiak önt nem akarják meghallgatni, illetőleg szóhoz engedni, vagy pedig, a mint ma is hallani méltóztatott, hogy a rendőrség intézkedése folytán akarták a beszédeket megakadályozni?

Tanu: Én nem tudom.

Elnök: Csak azt mondhatja meg, amit tud. Majd felteszem én a kérdést. Micsoda benyomást tett önre, hogy nem engedték beszélni a helyiségben? Azt-e, hogy esetleg féltek, hogy lebeszéli társaikat, vagy pedig attól tartottak, hogy ha ön ott beszél, esetleg a rendőrség beleavatkozik?

Tanu: Az én impressiom nem lehet mérvadó. Nem tudom, hogy mi lehetett az inditó ok. Kacsó folyton azt mondta, hogy ne jöjjenek ide, a rendőrség feloszlat bennünket, de hogy attól tartanak, hogy talán befolyásolhatom a tömeget, vagy pedig az ösztökélte őket, mert rendőrileg meg volt tiltva a szónoklás, ezt nem tudhatom.

Védő: Rendben van. Tudomásul veszem tanu ur azon válaszát, hogy e tekintetben ilyen impressziót nem meritett. Tekintettel arra, hogy a mint tanu ur előadta, egész beavatkozása azon viszonyon alapult, amely tanu urat köztudomás szerint a M. Á. V. tisztviselői karával összekötötte s a mint tudom is, nagy szeretetben részesült hivatalnokoskodásának idején, mondom tekintettel erre, ebből én joggal következtethetem, azt is, hogy tanu ur a vasutasok összes sérelmeivel telje-

sen tisztában volt. Most én bátorkodom azt a kérdést feltenni. Méltóztassék megmondani, hogy a mikor a vasutasok összegyültek sérelmeik megbeszélése végett Budapesten s előállott a nagy szerencsétlenség, hogy a munkát is beszüntették, olyanoknak ismerte a sérelmeiket, mint illetékes vasuti férfiu, amelylyel a kormánynak és minden tényezőjének nemcsak hogy foglalkozni kellett, de bizonyos mértékben szoritva voltak ők arra, hogy ilyen kivételes eszközökhöz nyuljanak?

Tanu: Hogy sérelmeik olyanok voltak, hogy igenis minden illetékes tényezőnek a vele való lelkiismeretes foglalkozását megkivánták, az tény. De hogy ezen lépésre szoritva lettek volna, az nem áll.

Védő: A kérdésemben ez nem volt. Azt nem imputálom, hogy szoritva voltak. Hanem, hogy vajjon olykép foglalkoztak illetékes tényezők a vasutasok *jogos* sérelmeivel most már, a mely bizonyos mértékben magával vonta volna, hogy a vasutasoknak ilyen retorsioval élni szükségük volt? Az ill. tényezők alatt értem a MÁV. igazgatóságát is.

Tanu: Mondhatom annyira meg volt érlelve, annyira behatóan foglalkoztak ezzel a kérdéssel, hogy erre az erőszakosságra semmi szükség nem volt, a kérdés végleges megoldására.

Védő: Ebből kifolyólag, tekintve, hogy kérdésem nem az volt, hogy az erőszakosság indokolt volt-e, vagy sem, ha meg volt érlelve, minek tulajdonitja tanu ur, hogy a megérlelt orvoslási módot a vasutasoknak nem hozták kellő időben tudomására, sőt még, az előbbi vallomása alapján, tanu ur se lett felhatalmazva arra, hogy a kellő orvoslásmódot velük közölhesse?

Tanu: Én nem beszéltem felhatalmazásról, másodszor pedig, hogy hogy járt el a kormány, erre feleletet nem adhatok, mert nem voltam bizalmasa, sem megbizottja.

Védő: Megjegyzem, hogy én tulajdonkép ezt a kérdést a tanu urhoz, ép mert szakférfiu, óhajtottam intézni, mert ez nemcsak a kir. tsz.-ét, hanem a közvéleményt is lényegesen érdekli, hogy ezen vasuti sérelmekkel mi történt.

Mert felfogásom szerint, akármikép dől el ez az ügy, a

vasutasok sérelme még nincs elintézve. Tanu ur azt méltóztatott mondani, hogy a kormány megérlelte a kérdést, most pedig, hogy a kormány céljait nem ismerte. Honnan méltóztatott azt állitani, hogy a megoldásnak meg voltak minden irányban a feltételei?

Tanu: Hogy meg volt érlelve, annak bizonyitéka, hogy szombaton, a sztrájk kitörése előtt bemutatta a miniszter ur a javaslatot.

Védő: Én tudomásul veszem a tanu ur vallomását, csupán azt akarom megjegyezni, hogy egyáltalában a vasutasok sérelmeiről a sztrájk kitörése után szó nem volt.

Landler dr.: Ebből kifolyólag egy kérdésem van. Tanu ur azt mondja, hogy a kormány javaslatával orvosolva voltak a sérelmek. Igaz, hogy tanu ur memorandumot nyujtott be ezen törvényjavaslat közzététele után a vasutasok nevében a kormányhoz, illetve a képviselőházhoz?

Tanu: Igaz. A vasutasoknak a képviselőházhoz benyujtott kérvényét én nyujtottam be.

Védő: Megegyeztethetőnek tartja képviselő ur állásával, hogy ha nem jogos kérelemmel állanak elő a vasutasok, hogy ennek a benyujtását ön közvetitse?

Tanu: Azt hiszem, egy képviselőnek nem kötelessége átvizsgálni minden részletben egy kérvényt, vagy átalakitani az ő kénye-kedve szerint, hanem ha választópolgárai vagy mások hozzáfordulnak egy kérvénnyel, azt kötelessége beadni.

Landler dr.: Ez nagyon szép felfogás! (Mozgás.)

Elnök: A képviselő ur azt adja be, amit jónak lát, a maga részéről. Ezt a kérdést itt ne fejtegessük.

Védő: Igaz, hogy ez az ön által benyujtott memorandum megegyezik az 1901-essel, azzal, amely miatt, a melynek keresztülviteleért a vasutasok sztrájkoltak?

Tanu: Egészen nem egyezik meg szövegezés dolgában, de a fizetés-táblázat tudtommal ugyanaz.

Landler dr.: Szóval, ön dacára, hogy agyondicséri a kormány javaslatát, mégis benyujtotta ugyanazt a fizetési táblázatot, mint amelyiket a sztrájkoló vasutasok kivántak?

Tanu: Igen — (Mozgás.)

Landler dr.: Köszönöm, ez nekem egészen elég!

Elnök: Ezzel befejeztük a tanu ur kihallgatását. A biróság elrendeli a tanu meghiteltetését.

Tanu: (Megesküszik.)

Elnök: D. u. 4 órakor folytatjuk a tárgyalást.

II. nap, 1904 junius 4., délután 4 órakor.

Elnök: T. kir. törvényszék. Sarlay János és társai elleni bünügyben a tárgyalást folytatjuk. A bizonyitási eljárás során kihallgatandó lesz Serbák titkár ur. Kir. ügyész ur ezen tanut tanu minőségben kivánja-e kihallgatni, vagy bizonyos vasuti kérdésekben, mint felvilágositó közeg fog szerepelni?

Geszti dr. kir. ügyész: Bizonyos okiratszerü adatokat fog előterjeszteni, amelyek az igazgatóságnak ténykedésére vonatkoznak s amelyek a sztrájk kitörését megelőzték.

Baracs dr.: Amennyiben bizonyitékot kiván előterjeszteni a vád, annyiban ezt a vád képviselőjének közvetlenül kell tenni. Amennyiben pedig mint tanut akarja kihallgatni, ugyan a tanu kezében levő okmányok beterjesztésére nincs joga, mégis kötelességemnek tartom ezen esetben a vádhatóság képviselőjéhez azon kérdést intézni, jelölje meg tüzetesen azon ténykörülményeket, melyekre vonatkozólag a titkár urat kihallgatni kivánja, hogy eziránt tisztába legyünk.

Gál dr.: Miután okiratokra történik hivatkozás, azok első sorban csatoltassanak a per irataihoz, közöltessenek a védelemmel s a tanu a kihallgatás során később hallgattassék ki, akkor, mikor a védelemnek módjában lesz az okiratokat, melyek a perben közös okiratot képeznek, áttanulmányozni. Igy nincs módunkban ellenőrizést gyakorolni, a mihez valamennyiünknek jogunk van. Ép ezért kérem, hogy a tanu kihallgatását sorrend tekintetében megváltoztatva meltóztassék elrendelni s a mennyiben okiratokról van szó, azok csatoltassanak a per irataihoz és közöltessenek velünk.

Győrffy dr.: Nem tudom, hogy a tanu milyen minőségben van itt. Erre nézve a vádhatóság szabatosan nem nyilat-

kozott. Kérem az elnököt ezt egyáltalában megállapitani, mert erre nekünk szükségünk van s a bünpernek is, hogy tulajdonkép ki ennek a bünpörnek a sértettje. Mert a bünvádi perrendtartás 486-ik §-ának 4-ik bekezdése előirja, hogyha a bünperre nézve lényeges adatokra nézve felvilágositásokat adhat a sértett, az feltétlenül a tárgyalásra megidézendő. Már most a kir. ügyészség sem a vádiratban, sem pedig ezen közvetlen idéző végzésében soha még sehol meg nem emlitette tudomásom szerint, hogy ki légyen a sértett. Reám nézve, de a bünpörre s a kir törvényszékre nézve is lényeges és fontos konstatálni azt elsősorban, hogy van-e sértett vagy nincs, van-e feljelentő vagy nincs.

Elnök: Ne tessék türelmetlenkedni. Hadd döntsünk ezen kérdésben.

Győrffy dr.: Az indokolást kötelességem előterjeszteni, mert különben nem ért meg senkisem miért okvetetlenkedem.

Elnök: Először megmondani, azután indokolni.

Győrffy: Akkor előrebocsátom, hogy kérem a t. kir. törvényszéket, méltóztassék megállapitani, 1. azt, hogy ki a sértett, 2. ki a feljelentő és 3. hogy lehetséges, hogy ezen tanu nem e a sértett fél képviseletében jelenik meg.

Ügyész: Nem. Serbák tanu.

Győrffy dr.: Mert az ügyész ur kijelentése szerint ezen tanu igazgatósági okiratokat hozott magával, már pedig, minthogy a sértett ezen körülményekre vonatkozólag lesz hivatva esetleges felvilágositásokat szolgáltatni, ennélfogva azon kérelmet intézem a tek. kir. törvényszékhez, méltóztassék megállapitani van-e sértett, ki a sértett, ki tette a feljelentést?

A biróság visszavonul.

Szünet után.

Elnök: A kir. tszék határozata a felvetett kérdésben az, hogy miután a kir. ügyész ur azt látja, hogy Serbák tanu ur nem annyira ténytanu, mint bizonyos vasuti kérdésekben lesz majd hivatva felvilágositásokat adni, s miután más oldalról azon konkrét inditvány terjesztetett elő Gál Jenő ügyvéd ur részéről, hogy ezen tanu majd a többi tanuk kihallgatása után hallgattassék ki, ennélfogva a kir. tszék ezen

tanunak kihallgatását későbbre halasztja. Minthogy azonban a kir. ügyész ur kifejtette, hogy bizonyos okmányokkal, melyek birtokában vannak, bizonyitani kiván, más oldalról a védelem e részben azon előterjesztést tette, hogy adassék neki alkalom, hogy azokat betekinthesse, a kir. tszék ezen kérdést ugy véli megoldhatónak, hogy a kir. ügyész ur azon okiratokat, melyekkel bizonyitani kiván, megszerzi a tanutól és a perirathoz csatolja és ekkor a biróság alkalmat ad a védelemnek, hogy azokat betekintse.

Gál dr.: Megnyugszom.

A mi pedig Győrffy Gyula ügyvéd ur előterjesztését illeti, a cselekmény, a melyről szó van, hivatalból üldözendő, a sértett kihallgatása a perrendtartás szerint nem okvetlenül szükséges, különben is a tényállás megállapitásához tartozik, e részben nem tartja szükségesnek a határozathozatalt.

Ügyész: Egyszerüsitjük a dolgot; kérem az okiratokat s azokat mindjárt átadom a kir. törvényszéknek.

Elnök: Hadd folytassuk a tárgyalást.

Ügyész: Nincs itt megbeszélni való. A védő urak azt hiszik, hogy valami félelmetes adatokról van szó.

Elnök: Most *Márton Gyula* fog jönni(Megjelenik.)

Márton Gyula kihallgatása.

Elnök: Neve?

Tanu: Márton Gyula.

Elnök: Hol született?

Tanu: Szent Istvánfalun, Nyitra m.

Elnök: Hány éves?

Tanu: 47.

Elnök: Milyen vallásu?

Tanu: Róm. kath.

Elnök: Mi a foglalkozása?

Tanu: Mérnök, főmérnöki rangban a M. Á. V.-nál.

Elnök: Kir. ügyész ur, mit kiván a tanuval bizonyitani?

Ügyész: Én ugyan joggal kérdezhetném, hogy a t. ügyvéd urak bejelentették-e, hogy az ő tanuikkal mit fognak bizonyitani. (Felkiáltások: Be.) De kijelentem hogy én irásbeli

inditványt terjesztettem elő arra nézve, hogy az általam bejelentett tanuk minő tényekre hallgattassanak ki? Kérem inditványom közlését; egyébként megjegyzem, hogy ez a tanu az ápr. 17., 18. gyülés lefolyására nézve hallgatandó ki.

Elnök: közli a kir. ügyészség inditványát. Ennek tartalma: a jun. 3-ára kitüzött főtárgyalásra kértem ezeket beidézni. Ezen tanuk vádlottaknak a büntett elkövetését megelőzőleg tanusitott felbujtói tevékenységét fogják bizonyitani.

Polonyi dr.: Magam részéről inditványozom a tanunak ezen körülményekre való ki nem hallgatását, minthogy a vádirat f. hó 19., 20., 21., 22-éről szól, a tanut pedig 17-iki eseményekről akarják kihallgatni.

Elnök: Kir. tszék elrendeli ezen tanu kihallgatását és pedig főleg azon az alapon, mert ennek megidézése kihallgatás céljából el is rendeltetett s hogy a tényállás tisztáztassék.

Polonyi dr. Semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: Ki volt ön a rendőrség részéről és a vizsg. biró részéről hallgatva?

Tanu: Nem.

Elnök: Ismeri ön a vádlottakat?

Tanu: Egy részét. (Néhányat megjelöl Faludi, Kacsó, Veréb, Potincza, Breuer, Seide) legnagyobbrészt csak futólag egyszer beszéltem velük.

Elnök: A sztrájk kiütését megelőzőleg tanusitott felbujtói minőségükről tud ön valamit?

Tanu: Nem tudok erről semmit.

Elnök: Valami korábbi ülésekben, tanácskozásokban vett ön részt, a hol ők is jelen voltak?

Tanu: Az ügyész ur ápr. 17-ét emlitette. Azon a napon nem vettem részt, 18-án volt egy gyülés az altiszti körben . . .

Elnök: Ön is jelen volt?

Tanu: Igen.

Elnök: A vádlottak közül többen voltak ott?

Tanu: Igen, nem tudnám biztosan megmondani, hogy kik.

Elnök: Történt ezen vádlottak közül valamelyik részéről olyan felszólalás, a mely a munka abbanhagyására bizta-

tott volna valakit, vagy ők maguk részéről kijelentették, hogy abbanhagyják a munkát?

Tanu: Egyáltalában nem történt oly kijelentés.

Elnök: Egyik vádlott részéről sem?

Tanu: Egyik részéről sem.

Elnök: Valami különös összetartást, hogy állást foglalnak a kormánynyal szemben, abbanhagyják a munkát, nem mennek a mozdonyok, nem emlegettek?

Tanu: Erről nem volt szó. Az összetartásról beszéltek, szükségesnek jelezték, hogy fogadalmat kell tenni, de az ülést vezető elnök, Justh, azt szükségtelennek mondotta és el is maradt.

Elnök: Szóval valami izgató tenorban folyt ott a tanácskozás, vagy ezen vádlottak részéről tartatott izgató beszéd?

Tanu: Izgató, határozottan nem. Hogy egyik másik ideges lett volna, azt mondhatom, de hogy mást akartak volna izgatni, azt nem mondhatom.

Elnök: A felbujtó az, aki valakit valaminek abbanhagyására, tevésére stb. biztat rá. Ezt nem tapasztalta?

Tanu: Nem.

Elnök: Privát érintkezésben sem tapasztalt ilyent egyik részéről sem?

Tanu: Nem. A 72-es bizottság, melynek tagja voltam, abban látta feladatát, hogy nyugodt mederbe terelje és lojális eszközök alkalmazására szoritsa a vasutasokat.

Elnök: Méltóztatnak kérdéseket intézni?

Ügyész: Ápr. 18-án Justh elnöklete alatt gyülést tartottak az altiszti körben. Azon Justh többek közt, az előzmények feleslegesek, azt mondotta, hogy ő törvénytelenséget nem fog elkövetni. Méltóztatik erre emlékezni?

Tanu: Igen emlékszem.

Ügyész: Erre ezután Turcsányi állott fel szóra s a törvénytelenség szóra reflektálva, bizonyos nyilatkozatot tett. Azt mondta, hogy — tessék elmondani, amennyiben emlékszik.

Tanu: Nem emlékszem a szavakra, a miket Turcsányi mondott.

Ügyész: Szó volt törvénytelenségről. Turcsányi azt mondotta: „Törvénytelenséget csak akkor követünk el, ha rákényszeritenek, a mit különben tiszteletre méltó kulturnemzetek már megcselekedtek.“

Tanu: Erre nem emlékszem.

Ügyész: De arra emlékszik, hogy törvénytelenségről volt szó?

Tanu: Igen.

Ügyész: Talán eszébe juttatom a dolgot. Justh rendre utasitotta ezután Turcsányit.

Tanu: Emlékszem.

Ügyész: Akkor valaki felhivta Turcsányit, hogy magyarázza meg, mit értett törvénytelenség alatt?

Tanu: Emlékszem.

Ügyész: Ekkor Turcsányi azt mondta, hogy, ha az elnök törvénytelenség alatt sztrájkot ért, akkor mi is arra gondolunk.

Tanu: Ezekre a szavakra nem emlékszem, csak a rendre utasitásra s az azután támadt viharra, mert az elnököt hevesen megtámadták sokan. Arra a benyomásra emlékszem csak, hogy nem találtunk ezekben a szavakban semmi olyant...

Elnök: Az a lényeges, hogy egyáltalában a szavakra emlékszik-e?

Tanu: Nem emlékszem egyáltalában.

Ügyész: Talán emlékszik arra, hogy Kacsó beszélt ugyanakkor? Ő megvédte Turcsányit és megvádolta az elnököt a miatt, hogy rendre utasitotta Turcsányit a ‚törvénytelenség‘ szó miatt.

Tanu: Nem mondom, hogy ez nem történt, de erre nem emlékszem.

Landler dr. A 18-iki gyülésen szó volt a 20-iki nagygyülésről. Ezen 20-iki nagygyülés elhatározása mikép történt ezen az értekezleten és mily szavak kiséretében hirdette ki a határozatot Justh elnök?

Tanu: Nem az ülésen határoztatott el, hanem, hogy a szombathelyi bizottság elnöksége szólittassék fel, hogy hivja össze a gyülést. A pesti bizottságnak ez nem tartozott a hatás-

körébe. Arról volt szó, hogy a pesti 72-es bizottság csatlakozzék e a többi helyi bizottságok előbb hozott határozataihoz. S szintén hasonértelmü határozatot hozott, hogy kéressék fel a szombathelyi országos vezető bizottság, hogy ilyen gyülés összehivása iránt intézkedjék.

Elnök: Kötelességem, hogy Turcsányinak alkalmat adjak a nyilatkozásra.

Turcsányi: Nem kivánok.

Ügyész: (Felolvas egy iratot: Zuglóban ápr. 20-án összegyült 15 ezer vasutas nevében és megbizásából a végrehajtóbizottság stb.) Ezzel az aláirással ápr. 20-áról egy nyilatkozatot tettek közre. Tud erről valamit?

Tanu: Nem tudok.

Ügyész: Amely nyilatkozat állott hat pontból (felolvassa).

Tanu: Az ujságból olvastam.

Vázsonyi dr. Miután itt Justh elnök többször emlittetett, egy kérésem volna. Méltóztatik emlékezni, hogy ezen gyülésen azon bizonyos fogadalomról Justh ur igy nyilatkozott, hogy csak azért nem tétetett le, mert nem érkezett meg a nyomdából. Én is csak a lapokból nyilatkozom.

Tanu: Azt mondta.

Vázsonyi: Justh hajlandó volt letenni a fogadalmat, csak nyomdai késés miatt nem tette le.

Elnök: Hiszen ez...

Vázsonyi: Csak jelenteni akarom, hogy nem ez a 13 ur tette le a fogadalmat, hanem Justh ur szintén hajlandó volt letenni. Tehát a fogadalom kérdése külön őket nem terheli.

Elnök: Justh ur nincs vádolva.

Vázsonyi: Nem is akarom vádolni. Az volna a vád, ha azt mondanám, hogy nem akarta letenni.

Tanu: Justh később világosabban fejezte ki magát. Vonakodott letenni a fogadalmat.

Vázsonyi dr.: Miután benn volt a 72-es bizottságban, méltóztatik tudni, hogy a fogadalom kérdése nem a 13 vádlott elhatározása volt, hanem országos határozat. Szegeden az elnökök országos gyülése mondotta ki. Méltóztatik tudni, hogy

ezen fogadalmat mindenütt letették s nem a vádlottak müködése folytán, hanem határozat alapján.

Tanu: Igen.

Ügyész: Hol tették le a fogadalmat Budapesten?

Tanu: A hol voltam, sehol sem. Hallottam, hogy valamelyik állomáson letették, de biztosan nem tudom . . .

Sarlay: Én sem tettem fogadalmat, mégis itt vagyok.

Elnök: Kivánják tanu megesketését?

Ügyész: Nem.

Védők: Igen.

Elnök: Foglaljon helyet, majd ha többen lesznek, kivesszük az esküjét.

Novák Tivadar kihallgatása.

Elnök: Neve?

Tanu: Novák Tivadar.

Elnök: Hol született?

Tanu: Budapesten

Elnök: Hány éves?

Tanu: 27.

Elnök: Vallása?

Tanu: Rom. kath.

Elnök: Nős vagy nőtlen?

Tanu: Nőtlen.

Elnök: Foglalkozása?

Tanu: M. áll. vasuti mérnök Budapest igazgatóságnál.

Elnök: Kir. ügyész ur ugyanazon körülményre kiván hivatkozni?

Polonyi D. dr.: Szintén megteszem inditványomat, minthogy a vád a 19-et követő napokra vonatkozik.

Elnök: K.tszék elrendeli tanu kihallgatását a kir. ügyészség átiratában hangsulyozott körülményekre.

Elnök: Ismeri a vádlottakat?

Tanu: Egyrészét igen.

Elnök: Tudja, hogy a sztrájk mikor tört ki?

Tanu: Az ujságokból 20-án reggel.

Elnök: Tud ön erre vonatkozólag valami terhelő adatot

a vádlottak valamelyikére, hogy előidézték ezt, rábeszéltek másokat, vagy maguk is kijelentették, hogy sztrájkolni fognak, nem fognak hivatalos teendőket végezni?

Tanu: Nem tudok.

Elnök: Ön előtt ilyen nyilatkozatot egyik sem tett?

Tanu: Nem.

Elnök: A sztrájkot megelőző gyüléseken részt vett?

Tanu: Egyeseken. Márc. 18-án volt a Tattersalban egy nagy gyülés, mikor Justh elnökölt. Én jegyző voltam ezen. Egy másodikon is részt vettem ápr. 18-án, mely az altiszti körben volt.

Elnök: Márc. 18-án valami heves ellentállásra való felhivás nem történt?

Tanu: Teljesen nyugodtan beszéltek.

Elnök: Mi történt ezen a vádlottak részéről?

Tanu: Tárgya az volt, hogy a képviselőházhoz egy kérvényt fogunk intézni s hogy ezt megszerkesszük. Ennek egyes pontjaihoz hozzászoltak Turcsányi, Kacsó.

Elnök: Volt valami izgató előadásukban?

Tanu: Rám ilyen benyomást nem tett. Nem is volt lehetséges.

Elnök: ... Összetartunk, itt az ideje, hogy mindent kivivjunk, a vonatok meg fognak állani.

Tanu: Ilyent nem is hallottam.

Elnök: Hogy esett, hogy Turcsányi rendre lett utasitva ez alkalommal?

Tanu: Ez igaz, de hogy milyen szóért, nem emlékszem. S magam is csodáltam, hogy miért utasitotta rendre.

Elnök: Körülbelül mit mondott?

Tanu: Őszintén megvallva nem emlékszem, csak az ujságból tudom, utólag elolvastam.

Elnök: Ön csak a maga memóriájára támaszkodjék. Kacsó mondott ilyenféle éles támadást?

Tanu: Kacsó egész objektive beszélt, csak előadta azon dolgokat, amelyek a benyujtott törvényjavaslatban az altisztekre nézve hátrányosak.

Elnök: A későbbi sztrájkmozgalmakról tud ön?

Tanu: Absolut semmit. Ez volt az utolsó gyülés, melyen részt vettem.

Elnök: Vádlottaknak van észrevételük? (Nincs.) Méltóztatnak kérdést intézni?

Ügyész: Arról a nyilatkozatról, melyet a 13-as bizottság ápr. 20-án bocsátott ki, nem tud semmit?

Tanu: Nem, az ujságból olvastam.

Vázsonyi: Tanu ur, mint vasutas, ha a mozgalomban nem is vett részt, figyelemmel kisérte a dolgokat, érintkezett vasutasokkal, méltóztassék tehát arra felelni, hogy a vasutasok a 13-as bizottságot tartották, vagy tartják a sztrájk előidézőjének?

Tanu: Igy általánosságban erre nem felelhetek, legfeljebb annyiban, hogy én nem tartom őket. Kellett valami közeget találni, aki a kormánynyal érintkezzék. Igy fogtam fel a dolgot mindig.

Elnök: Ez nem ténykérdés, ez nézet dolga.

Polónyi dr.: A tárgyalás gyorsitása és elnök ur számára való megkönnyebbitése céljából méltóztassék nekem egy előterjesztést megengedni, azért, hogy ne kelljen minden egyes alkalommal akadékoskodni. Már a tárgyalás elején voltam bátor felhivni a nagys. elnök urat, méltóztassék, mikor a bizonyitás során ennyire előrehaladtunk, megállapitani, hogy tulajdonkép mi a vád. A vádiratban csak az van mondva, hogy felbujtás. Nem tudjuk a kérdéseket a tanunak feltenni.

Elnök: Méltóztassék ugy tenni fel, mint felbujtóra és mint tettesre.

Polónyi dr.: A felbujtás vádja el van ejtve ezzel?

Elnök: Nem tudom. Tessék védenceik érdekében minden kérdést megtenni.

A törvényszék az ügyészség által hivatkozott összes tanuk kihallgatását elrendeli.

Polónyi dr.: Semmiségi panaszt jelentek be e végzés ellen.

Mahrer Pál kihallgatása.

Mahrer Pál: budapesti születésü, 31 éves, izr., máv. hivatalnok, Kőbánya, felső pályaudvar.

Elnök általános figyelmeztetés után: A kir. ügyészség önt tanuként idéztette meg. Tud-e arról, hogy a sztrájkmozgalomban minő aktiv szerepet vittek az itteni vádlottak?

Tanu: A sztrájkmozgalomról, amennyiben sztrájknak nevezhető, nem, mert én magam nem vettem részt, csak az előkészitő munkálatokban vettem részt.

Elnök: Hány ilyen munkálat volt?

Tanu: A febr. hó 28-iki nagygyülés előkészitésénél magam voltam az elnök urnál megjelent küldöttség vezetője, az altiszti körben tartott értekezletre szintén megválasztottak.

Elnök: Mikor volt ez?

Tanu: Február 26-án v. 27-én.

Elnök: Ápr. 18-án résztvett?

Tanu: Nem, az édes anyám az nap meghalt.

Elnök: Ön nem volt jelen?

Tanu: Nem, csak februárban

Elnök: Az itt jelen lévő vádlottak milyen szerepet vittek, mily okon vettek részt?

Tanu: Mint bizottsági tagok.

Elnök: Történtek részükről oly kijelentések, ha nem kapják meg a követeléseket, akkor be fog következni a munkaszünet?

Tanu: Nem történt.

Elnök: Nem történt? Vagy hogy kényszert fognak gyakorolni a kormányra, mely szerint . . .

Tanu: Nem történt.

Elnök: Izgató, fenyegető beszédeket nem mondtak?

— Nem.

Ügyész: Az ápr. 17-iki angyalföldi gyülésen résztvett-e?

— Igen.

Ügyész: Azon a gyülésen Turcsányi és Kacsó is részt vett, sziveskedjék megmondani, hogy minő beszédeket tartottak ők ott.

Tanu: Amennyiben kissé elkésve érkeztem, a részletekre nem emlékszem többé.

Ügyész: Mondotta-e Turcsányi „minket május elseje többé nem köt, mert addig végrehajtja a kormány az ő terveit, de mi odahelyezzük a mi akaratunkat.“?

Tanu: Erre nem emlékszem.

Ügyész: Kacsó is ugyanakkor beszélt és állitólag azt mondotta: „Fogadom az összes mozdonyvezetők nevében, hogy kitartunk és ott leszünk az utolsó percben a küzdelemben.“

Tanu: Kérem erre vonatkozólag, hogy ilyent mondott, nem tudom. Azt tudom, hogy Kacsó kijelentette hogy igenis testestől-lelkestől velünk fog tartani és kivánja, hogy a fizetésrendezés kedvezően dülőre jusson.

Ügyész: Ápr. 20-án megjelent egy nyilatkozat, melyet a 13-as bizottság adott ki. Ez 6 pontból áll; az első pont pl.: . .

Elnök: Bocsánat, hogy közbeszólok, tanu ur mondotta, hogy 18-án éjjel meghalt az édes anyja.

Tanu: Csak a hirlapokból értesültem ezen nyilatkozatról.

Györffy: Sziveskedjék tanu ur megmondani, hogy ebben az ügyben lett-e tanu ur valahol kihallgatva?

Tanu: Az üzletvezetőségnél lettem jegyzőkönyvileg kihallgatva.

Elnök: Mi volt ennek oka?

Tanu: Mert az én nevem bekerült az ujságokba.

Ügyész: Legyen szives megmondani a 13-as bizottságra vonatkozólag hallgatták-e ki?

Tanu: Az angyalföldi gyülésre vonatkozólag lettem kihallgatva a nekem imputált vádra nézve.

Ügyész: De nem erre vonatkozólag, a mire nézve kérdést intéztem. (Györffyhez:) Ne tessék insinuálni.

Györffy: Bocsánat, én senkit sem insinuáltam. Én a tanuhoz jogositva vagyok kérdést intézni, de az ellen, hogy én bárkit insinuálnék, óvást emelek.

Ügyész: Nem is szabad azt tenni.

Győrffy: Nem is teszem. Tehát ön nem jelentkezett mint tanu?

Tanu: Sohasem jelentkeztem.

Pollacsek dr.: Miután ön részt vett a mozgalomban, sziveskedjék röviden megmondani, hogy a fizetésjavitáson kivül mi célja volt a vasuti mozgalomnak.

Tanu: A fizetésrendezésen kivül talán magam is fontosabbnak találtam a szolgálati pragmatikát.

Pollacsek dr.: Azonkivül? (Tanu hallgat.)

Elnök: Ugy látszik, nem tud mást.

Pollacsek dr.: Mit gondolt, mily irányban fog szabályozást előidézni a szolgálati pragmatika?

Tanu: Kötelességünket és jogainkat és szolgálati viszonyaikat fogja az államhoz szabályozni, miután ez idő szerint ugy vagyunk, hogy nem tudjuk, hogy mik vagyunk, ennek a szabályozását mindenek előtt óhajtottuk.

Pollacsek dr.: Tehát ez lebegett szemük előtt, hogy mint üzleti alkalmazottakat tekintették és ezen kérdést is szabályoztatni óhajtották.

Tanu: Feltétlenül.

Pollacsek dr.: És erre nagy sulyt fektettek?

— Igen, a vasutasok nagyrésze erre még nagyobb sulyt fektetett, mint a fizetésrendezésre.

Landler dr.: Tud-e tanu arról, hogy mikor Hieronymi miniszternél küldöttség járt, ez mindent megigért s kijelentette, hogy amennyiben nem lesznek a javaslattal a vasutasok megelégedve, szabadon gyülésezhetnek?

Tanu: Igaz; erről tudok, a lapok is szóról-szóra közölték a miniszter ur nyilatkozatát.

Landler dr.: Kértek-e önök valaha az igazgatóságtól engedélyt, ha gyülést akartak tartani?

Tanu: Soha; csak bejelentettük s ott mindig tudomásul vették.

Az ügyész nem kivánta, a védelem kivánta a megesketést és a biróság elrendelte.

Fazekas Imre kihallgatása.

Fazekas Imre: 33 éves, Bolicskán született, máv. hivatalnok.

Elnök: Ön katona?

— Igen most be vagyok vonulva és mint katona teljesitek szolgálatot.

Elnök: Ott volt ezen az állomáson?

— A rákos-rendezői állomáson.

Elnök: Hol teljesit most szolgálatot?

— Homonnán.

Elnök: Mióta van Homonnán?

Tanu: Május 7-ike óta.

Elnök: Büntetésként helyezték oda?

Tanu: Szolgálati érdekből. (Derültség.)

Elnök: Nincs ön ellen fegyelmi eljárás folyamatban?

— Nincs.

Elnök: Nos, az április 19-től tartó sztrájk idő alatt itt volt Budapesten? Részt vett abban?

— Itt voltam.

Elnök: A 13-as bizottság müködéséről tud valamit?

— Annyit tudhatok, a mennyit a hirlapokban olvastam.

— Tanácskozott velük?

— Beszéltem velük, de a tanácskozásuk alatt nem.

— Hallott-e valamely részről olyan nyilatkozatot, hogy „ne teljesitsék“ a hivatalos kötelességüket?

— Nem.

— Egyik részről sem?

— Nem.

Elnök: Hogy ilyenre akartak valakit rábirni?

— Nem. Mi mindig vártuk, hogy mikor léphetünk szolgálatba.

— Egyik sem mondott ilyent?

— Nem.

— Megelőző üléseken. Ön többször részt vett a tanácskozásokban?

— Csak az Angyalföldieken, másutt nem

— Hány ilyen ülésen vett részt és mikor?

— Összesen két ülésen.

— Mikor volt az első?

— Arra már nem emlékezem, talán március hó 24., a másik egy vasárnap, gondolom április 17-ike volt.

— Ki elnökölt akkor?

— Faludi.

— Nem Justh?

— Nem, az csak a kerületi ülésen.

— Valami lázitó, izgató kifejezéseket nem használtak az ülésen a vádlottak?

— Nem, azok csititották a tömeget. Az egész vezetőség csititotta az ott forrongó tömeget, amely elkeseredett hangulatban volt, sztrájkról pedig sohasem esett szó.

— Ön is békülékenységre intett?

— Igen.

— Bujtogatott a vádlottak közül valaki, hogy ne dolgozzunk, hagyjuk abba a munkát?

— Szó sem volt róla. Távol állott ez tőlünk.

Komlós a tanuhoz: Ugy emlékszem, hogy mikor több vádlott-társammal a Demokrata-körből jövet betértünk a Jahn-féle vendéglőbe, önt is ott találtuk és akkor mi elkeseredésünknek adtunk kifejezést, hogy dacára minden engedékenységnek, nincs eredmény, mert felsőbb helyről nincs közeledés.

— Igaz.

Elnök: Kiktől hallotta ezt?

— Többektől, de én tudom és hallottam, hogy nem azért hiusult meg, mintha a 13-as bizottság nem akarna engedni, hanem mert felsőbb helyen nem engedtek.

Ügyész: Azelőtt azt mondotta, hogy annyiban vett részt, hogy közöttük volt, hogy várták, hogy mikor léphetnek szolgálatban. Ugy-e ezt mondotta?

— Igen.

Ügyész: Hiszen az önöktől függött. Rögtön, azonnal miért nem léptek szolgálatba?

Elnök: Nem vádlott, erre felvilágositást nem tartozik adni.

Tanu: Mi vártunk bármely rendelkezést, hogy mi történjék.

Elnök: Már óvást tettem, hogy nem vádlott. Ha azt hiszi, hogy joghátrány származhatik az itteni vallomásából, figyelmeztetem, hogy a Btv. 208. §. megadja a jogot, hogy ilyen kérdésekre ne válaszoljon.

— Én szivesen válaszolok arra, amit tudok.

Ügyész: A 13-as bizottság április 20-án egy nyilatkozatot adott ki, amelyet a bizottság tagjai aláirtak és a mely 6 pontból áll, az első pont azt foglalja magában, hogy Justtól és Földesitől elvonták a bizalmat. Tud erről a nyilatkozatról?

Tanu. Nem. Azt tudom, hogy Just és Földesi elnököktől megvonták a bizalmat.

Ügyész: Azt, hogy a 13-as bizottság ilyen nyilatkozatot tett közzé, nem tudja?

Polacsek dr.: Hivatkozom a Bp. 208. §-ára, mely szerint e kérdésre tanu nem köteles válaszolni.

Tanu: Nem.

Ügyész: De tud valamit?

— Azt nem tudom, hogy mily formában s mily tárgyban tették, de tudom, hogy Justh és Földessyt megfosztották a bizalomtól.

Ügyész: Jelen volt ön ápr. 21-én a sztráktanyán, amikor az engedélyezett ülés volt, amelyen határozni kellett volna, hogy a 13-as bizottság által feltételesen elfogadott propositiók elfogadásáról volt szó?

— Azon nem voltam jelen, csak délután mentem ki.

— Sziveskedjék megmondani, hogy hogyan és milyen körülményekből értesült, hogy a 13-as bizottság megalakult? Hogy tudta meg és ki hogyan érvényesitette szavát?

Elnök: Figyelmeztetem, hogy nem tartozik felelni, ha ön esetleg érvényesitette szavazatát.

— Én másnap hallottam a helyi bizottsági elnököktől. Akikben jobban megbiztunk, azok szavát megnyugvással fogadtunk, én azt természetesnek találtam.

Ügyész: Én nem azt kérdeztem, hogy megnyugvással fogadták, hanem, hogy mikor tudták meg, hogy van 13-as bizottság?

— Talán másnap délután.

Ügyész: Hozzájárult szavazatával?

— Hozzájárultam megnyugvással.

Elnök: Figyelmeztetem, hogy nem tartozik vallani, hogy hozzájárult.

— Én akarok vallani.

Vázsonyi: Miután figyelemmel kisérte a mozgalmat, méltóztassék felelni, hogy a 13-as bizottság tagjai már előzőleg más tagjai voltak egyéb bizottságnak, amelyek megalakultak és törvényesen müködtek?

— Igen, tagjai voltak a kerületi vagy a mozgalmi bizottságoknak.

Sarlay: Én elnöke voltam az előkészitő bizottságnak.

Faludy: Én bizottsági tagja voltam.

Elnök: Ezt tudjuk, mert ez a kérdés már tisztázva van.

Vázsonyi: Nincs tisztázva. azt akarom bizonyitani, hogy a 13-as bizottság tagjai nem összeverődött banda, hanem a mozgalom alatt mind vezető bizottsági tagok voltak, kik a két megszökött, Justh és Földesi helyett tovább vitték a tárgyalást.

Elnök: Senkisem állitotta azt, hogy a 13-as bizottság öszszeverődött banda.

Sarlay: Mi a miniszter ő méltóságával is tárgyaltunk.

Tanu: Törvényes formák között volt az egész.

Landler: Igaz, hogy mikor a Vöröss államtitkárral való tárgyalás után a 13-ak kijöttek a Demokrata-körből, hallotta hangoztatni, hogy lehetetlen békét teremteni, mert még leütéssel is fenyegették a bizottság tagjait és még 21-én olyan volt a hangulat, hogy aki békét hangoztatott, inzultusnak volt kitéve.

— Igaz, hallatszott árulás, azt mondták, hogy azok ellen eljárnak.

Elnök: Szóval fenyegető magatartás volt?

— Igen.

Landler dr.: Ön mint vasutas tudja azt, hogy mily nyo-

moruságos a vasutasok, különösen a szolgák és altisztek helyzete s nem tükröződött-e vissza ez a tömeg hangulatán?

Tanu: Igen, a nyomoruság vitte a tömeget!

Landler dr.: Igaz-e, hogy a zágrábiak letartóztatása legnagyobb mértékben hozzájárult a tömeg hangulatának szenvedélyességéhez?

Tanu: Legnagyobb mértékben.

Komlós: Vajjon az összes vasuti társai közül találkozott-e egyik-másik, aki tiltakozott volna a 13-as bizottság müködése ellen?

— Nem.

Komlós: Emlékszik tanu ur, hogy kijelentettük, hogy minden törekvésünk dacára nem tudjuk a békét helyreállitani.

— Emlékszem.

Landler dr.: Tud-e arról, hogy a 18-iki gyülésen határozat hozatott a 20-iki gyülés megtartása tárgyában?

Tanu: Igen hozatott!

Landler dr.: Ki hirdette ki e határozatot?

Tanu: Justh elnök.

Landler dr.: Mondta-e a miniszter a nála járó küldöttségnek, hogy az esetben, ha nem lesznek a javaslattal megelégedve, gyülésezhettek?

Tanu: Ezt az ujságból tudom.

Pollacsek dr.: Miután ismerte a mozgalmat magát és résztvett ezekben a mozgalmakban, kérem megmondani, a fizetésrendezésen kivül mi célja volt annak még?

Tanu: Az országos szövetség megalakulása.

— Mit ért ez alatt?

— Az összes vasutasok egyesülési jogát.

— Hát a szolgálati pragmatikát?

— E felett annak a szövetségnek lett volna dolga intézkedni.

— Mily szempontból tartották szükségesnek a pragmatika rendezését?

Elnök: Elég, ha a pragmatikára utal.

Pollacsek dr.: De mit?

Elnök: Tudjuk: a jog, kötelesség, előléptetés szabályozását.

Győrffy dr.: Van-e arról tudomása, hogy az állomásokról mások egy bizonyos napokon 20—21-től kezdve el lettek zárva?

— Hallottam róla.

— Ha egyesek akartak szolgálatba lépni, tudtak a pályaudvarra lépni?

— Azt hallottam, hogy nem engedték a rendőrök az állomásra.

— Sziveskedjék megmondani, hogy Justh és Földesi miért hagyták ott az egész mozgalmat?

— Pozitive nem tudom, de azt hiszem más beszélgetések után, hogy megfélemlitve lettek.

Ügyész nem kéri a megesketést, a védők igen. Elrendelve.

Keith Guidó kihallgatása.

Keith Guido: Nagy-Topolovecen született, 21 éves, r. k. dijnok a mávnál. Ezelőtt államvasuti felvigyázó gyakornok.

Elnök: Tud-e valamit a sztrájkmozgalmat megelőző tanácskozások és gyülésekről?

— Tudom, hogy voltak gyülések, azokon nem vettem részt.

— Egy gyülésen sem.

— Nem.

Ügyész: Ezt a tanut arra vonatkozólag akarom kihallgatni, hogy 19-én este a rákospalotai állomásra egy távirat érkezett.

Bakonyi: Tüzetes megjelölését kivánom annak, hogy mit kiván a vádhatóság ezen tanuval igazolni.

Elnök: Miután a kérdés felvettetett, hagyjuk a tanuvallomást későbbre. Elnök ezt határozatilag kimondja és pedig azzal, hogy hétfőre halasztatik kihallgatása.

Bodrogi András kihallgatása.

Bodrogi András: Csapban szül., Ung megye, 32 éves, r. k. máv. állomás-felvigyázói gyakornok a rákosi rendezőn.

Ügyész: Ön egy taviratot vett fel a rákosi rendezőn?

Elnök: Ön felett is később fogunk határozni. Elnök kijelenti, hogy a táviratokról lévén szó, később történik meg a kihallgatás.

Hauer György kihallgatása.

Hauer György: Szül. Gyömrőn, 46 éves, ref. máv. ellenőr és állomásfőnök helyettes a nyugati pályaudvaron.

Általános figyelmeztetés után:

Elnök: Ismeri a sztrájk kitörése előtti mozgalmat és részt vett-e azon gyüléseken, amelyek során az eljárást az itteni vádlottak ellen folytatják?

Tanu: Én semmiféle ülésen részt nem vettem.

— Semmifélén?

— Semmifélén.

— Ön Veréb Mihályra valami terhelő adatot mondott a rendőrségen.

— Ez tévedés.

— A nagygyülést, a melyre oly tömegesen jöttek fel, mikor kellett volna megtartani?

— Azt hiszem ápr. 20-án.

— Ki adta be az erre vonatkozó kérvényt és tette meg a bejelentést?

— Ugy tudom, hogy Sarlay és Turcsányi.

— Különben nem vitatott tény, tovább mehetünk. Mikor Sarlaynak át kellett adni a felfüggesztő iratot, izgatott volt?

— Mikor Sarlaynak át kellett adnom a felfüggesztést tartalmazó iratot, akkor természetesen egy kissé dühös volt.

— Hát Turcsányi?

— Nem tudom, mert Turcsányinak nem én adtam át.

— Nem figyelmeztette ön Sarlayt, hogy ne menjen bele a mozgalomba?

— Én mikor a felfüggesztést átadtam, törekedtem vigasztalni.

— Nem mondta, hogy családja van, kik miatt ne vegyen részt a mozgalomban?

— Igen.

— Mit mondott?

— Izgatott volt, de semmi különöst nem mondott.

— Ön már ápr. 19-én tudta, hogy megállitották a vonatot?

— Este 8.50 táján.

— Nem vette észre a felfüggesztés közlésével, hogy Sarlay akkor lázitott?

— Nem.

Vázsonyi: Tapasztalta-e, hogy Sarlay azon idő alatt, hogy helyettes állomásfőnök volt, valakit sztrájkra buzdított volna?

— Nem.

Ügyész nem ellenezvén, tanu meghitelesittetik.

Szünet.

Szünet után.

Lőwy Pál kihallgatása.

Lőwy Pál, 34 éves, izr., szentesi születésü, államvasuti kezelőtiszt, honvédőrmesteri egyenruhában jelenik meg.

Elnök: Ön most katona?

— Igen, mint vasutas lettem tényleges szolgálatra beosztva és saját állomáshelyemen teljesitek szolgálatot, a rákosi-rendező állomáson.

— Tud ön valamit a sztrájkmozgalomról?

— Keveset.

— A gyüléseken résztvett?

— Kettőn, a Tattersaalban és az angyalföldi polg. körben tartott gyülésen.

— Ott voltak ezek a vádlottak is?

— Én ezeket nem ismerem, csak Turcsányit és Potinczát.

— Hogy minő beszédeket tartottak, elmondhatja?

— Én csak Turcsányit hallgattam végig, a többieket nem.

— Minő beszédeket hallott? Izgató beszédeket?

— Izgató beszédeket nem hallottam, csak az ujságokban olvastam róluk.

— Mikor volt ez a gyülés?

— Nem emlékszem.

— Sok nappal a sztrájk előtt?

— Tán két héttel.

— Mondotta-e Turcsányi, hogyha nem teljesitik május 1-éig a vasutasok követelését, akkor sztrájkba megyünk át?

— Nem hallottam.

— Nem hivta fel önöket összetartásra a kormány ellen?

—Nem hallottam. Én olyasfélét nem hallottam; a „Független Magyarország“ közölte a beszédeket. Én ott nem hallottam.

— Micsoda szavakat hallott? Vissza tudná adni?

— Nem tudom.

— Azon a márc. 24-iki értekezleten valami angyalföldi helyi bizottság is alakult. Ön ott volt?

— Én eleinte benn voltam és miután zaj volt, a könyvtárszobába huzódtam vissza és hogy mi történt azután, arra nem emlékszem. Én benn voltam a könyvtárszoba helyiségében, egy Hevesi nevü emberrel.

— Ön annak idején kijelentette, már első kihallgatása alkalmával, hogy oly kifejezéseket hallott, melyek visszatetszettek önnek.

— Igen, senki sem szereti szivesen hallani, ha a saját nyomoruságát visszhangozzák. (Derültség.)

— De izgató beszédeket nem hallott?

— Nem.

— Ön azt mondta, hogy visszatetszést szültek az ott elhangzott izgató beszédek.

— Nem izgató beszédek. Ezt én nem mondottam, hanem, hogy nyomorban vagyunk és szegények és hogy saját nyomorunkról beszéltek. Én mondottam a fogalmazóknak és csak saját benyomásomat fejeztem ki, mert semminő aktiv szerepet nem vittem.

— Turcsányi izgató szavakat használt?

— Nem hallottam.

— Ön azután tovább azt mondotta; Turcsányi és Potinca voltak azok, kik a leszerelésről nem akartak hallani.

— Kérem, nem is hallhattam azt. Én Turcsányival egyszer beszéltem.

— És folytatva mondotta: Én többször kértem őket a leszerelésre, de leintettek, mondván: eh, mit ért maga ahhoz.

— Azt igy nem mondhattam, mert sem Turcsányival, sem Potincával nem beszélhettem.

— Itt a rendőrség által felvett vallomása.

— Engem munkaközben a rendőrfelügyelő szobájába behivtak és én aláirtam a vallomást, mert a rendőrfogalmazó sietett haza. Oly lényegtelen vallomást tettem, hogy fel sem tételeztem, hogy ilyen értelmü magyarázatot fog neki adni.

— Hát nem emlékszik vissza, hogy beszéltek önök valami leszerelésről és ők azt mondották, ne beszéljen, mert nem ért hozzá.

— Nem is beszélhettem, mert én altiszt vagyok és igy nem igen érintkeztünk.

— Meg mer esküdni, hogy ezt nem mondotta?

— Igen megesküszöm, hogy a tárgyról nem beszélhettem.

— Hogy a jegyzőkönyben foglalt adatok nem helyesek!

— Nem helyesen adattak vissza szavaim.

— A fölfüggesztés után minő táviratokat menesztettek? Tud ön valamit erről?

— Nem. Én a forgalmi irodát s a távirdahivatalt alig látom.

Elnök (olvas): A fölfüggesztés után a szélrózsa minden irányába feladott táviratok csakis Turcsányitól és Sarlaytól eredhettek.

— Kérem, én ezt nem mondtam, mert én csak telefon utján érintkeztem és csak a vonatok érkezése esetén, tehát nem is szerezhettem tudomást.

— Ez lehetett önnek magánvéleménye.

— Nem mondhattam és nem is hiszem.

Elnök: (olvas): „Erős a meggyőződésem, hogy a 7-es sz. jelzés csak az itteni állomáson adathatott le."

— Kérem, hogy a fogalmazó igy tette fel a kérdést, nem

emlékszem reá, de én mondtam, hogy a helyi viszonyokat ismerve, nem kell jelzést adni, szükségtelen a jelzés, mert egyik állomás a másikat ugyis értesitheti.

Tanu megesketése elrendeltetik.

Ügyész: Itt van Indrák Lajos, aki egy táviratra nézve van megidézve.

Elnök: Ma nem fog önre kerülni a sor; hétfőn lesz szives eljönni.

Tanu: Négy napja vagyok fenn, kifogyok a pénzből.

Elnök: Forduljon a kir. ügyészséghez. — Hadd jőjjön a következő.

Bauer Károly kihallgatása.

Elnök: Hogy hivják?

Tanu: Bauer Károly.

— Hol született?

— Budapesten.

— Hány éves?

— 30.

— Minő vallásu?

— Róm. kath.

— Nős vagy nőtlen?

— Nőtlen.

— Mi a foglalkozása?

— Vasuti hivatalnok.

Elnök: Hol van állomásban?

Tanu: A központnál, a balparti üzletvezetőségnél. Jelenleg Rákos-rendezőn, helyettes állomásfőnök.

Elnök: Az ápr. 19., 20. és követő napok sztrájkmozgalmáról mit tud?

Tanu: Én 19-én reggel az üzletvezetőség részéről, mint felügyeleti közeg lettem kiküldve, a távirda szolgálat felügyeletéhez, azon rendelkezéssel, hogy a nap folyamán beérkező, a mozgalomra vonatkozó sürgönyöket felvétessem s azok továbbadását megakadályozzam.

(Felkiáltások: Spitzliskedés!!)

Landler dr: Figyelmeztetem a k. tszéket a 208. §-ra, ezek olyan dolgok . . .

Elnök: Még nem látok bennök olyant. Különben miután nem lehetetlen, hogy ezen vallomás önre vonatkozólag hivatalos titok elárulását képezi, nehogy önre vonatkozólag valami joghátrány származzék, figyelmeztetem, hogy joga van a feleletet megtagadni. Nem gondolja, hogy ezen itt mondandó vallomása után önnek valami kellemetlensége lesz?

Tanu: Nem hiszem.

Elnök: Akar ön vallomást tenni ebben az irányban továbbra is?

Tanu: Nem vallok.

Elnök: Amitől tarthat, hogy önre nézve veszélyes, nem tartozik feleletet adni.

Benedek dr.: Miután azt hiszem, maga az államvasuti távirda igazgatósága egy rakás üzleti táviratot csatolt ide, ezzel azt hiszem felszabaditotta a tisztviselőket arra nézve, hogy ezen üzleti táviratra nézve valljanak. . . .

Elnök: Itt csak az ő saját privát személyéről van szó. Nem azt értem, hogy fel van mentve az üzleti titkok felfedezésétől, de hogy magára nézve nem lesz e joghátrány.

Ügyész: Egy megjegyzést óhajtok tenni, amely talán egy félreértést eloszlat. A tanu nem az állami, hanem az üzleti távirdát gondolja és ép azt bizonyitja, hogy ezek a sztrájk érdekében, hatalmukba vették a távirdát. Itt semmi hiv. titokról szó nincs.

Gál: A btk. 307. §-a szerint táviratokról felvilágositásokat adni egyenesen tilos . . . .

Ügyész: Állami táviratokról!

Gál dr.: . . . ennélfogva azt hiszem, midőn a táviratok valakihez szóltak, akiről itt felvilágositást adni a tanunak, addig, mig annak részéről, a kihez szóltak, utasitás nincs . . .

Ügyész: Itt vannak a táviratok.

Vázsonyi: Jogtalanul vannak itt.

Pollacsek: Szerény véleményem szerint még nem tettünk eleget a törvényes kötelezettségnek akkor, ha figyelmeztetjük, hogy nem köteles vallani. A btk. 327. §. 2. pontja szerint nem

szabad neki vallomást tenni. (Felolvassa.) Ha tehát olyan vallomást tenne, mely a távirat elküldőjének büntetését eszközli ki vétséget követ el.

Elnök: Tessék rám bizni, hogy mérlegeljük a kérdést. Nem akarjuk a tanu urat valami kellemetlenségbe dönteni.

Ügyész: A tanu, mint távirdai közeg volt alkalmazva, a rákos-rendezői üzleti távirdában. Nem másnak szóló táviratról van szó. Ő kezelte a távirdát, felügyelt rája, ő vette fel a táviratokat.

Pollacsek: Ép ezeket sujtja a törvény.

Ügyész: Ott van a vallomási jegyzőkönyv, benne van. Ő mint felügyeleti közeg szerepelt Rákos-rendezőn. És bizonyos üzleti forgalmat kellett bemondani valahová. És nem volt képes. Ezt fogja vallani.

Landler dr.: Azt nem lehet mondani, hogy mit fog vallani. Nekünk a vallomáshoz van közünk.

Győrffy dr.: Én az egész felháborodást és vitatkozást nem értem . . .

Elnök, Ügyész: Én sem.

Győrffy: . . . elsősorban azért, mert a tanu egy ténykörülményre lesz kihallgatandó, melyre nézve vallomását be sem fejezte. Ami a felmerült kérdéseket illeti, bátor vagyok megjegyezni, hogy azt a vádhatóság sem tudhatja, hogy a tanu mit fog vallani.

Ügyész: Ott van a jegyzőkönyv.

Győrffy: A jegyzőkönyv nem létezőnek tekintendő s a törvény megrendeli, hogy a jegyzőkönyv, amely nem a főtárgyaláson kivett vallomásra vonatkozik, mikor olvasható fel. Addig ezen jegyzőkönyv tartalmáról a tanu jelenlétében beszélnünk nem is lehet. Ami a távirdatitok megsértését illeti, ezt a nézetet nem osztom. Nem tudom minő minőségben volt ő kinn. A vallomásából eddig csak azt a tényt hallottam, hogy főnöke által azon utasitással küldetett ki, hogy az ott feladott táviratokat vegye fel és ne továbbitsa, (Ellenmondások) akadályozza meg azok továbbitását. Ez a körülmény senkire nézve a távirdatitok megsértését nem involválja. Lényeges körülmény vallomásában az, hogy a táviratok továbbitása

neki megtiltatott. Már most, minő táviratokról lehet szó? Az ügyész ur azt mondja, hogy üzleti táviratokról. Ki van zárva objektive, mert az üzleti táviratokat ép az üzlet érdekében eltiltani nem lehet és nem volt szabad. Tehát oly táviratokról volt szó, melyet esetleg vasuti tisztviselők adtak ott fel. Minthogy pedig minden vasuti távirdaállomás egyuttal minden magántávirat felvételére alkalmas és joga van abban az esetben, ha a szolgálati táviratok annak helyet, alkalmat és módot adnak, ennélfogva lehetséges, hogy vasutasok adtak fel ily táviratokat s ő főnökségétől azzal lett megbizva, hogy ily táviratokat visszatartson, ne továbbitson, hogy esetleg a titkos dossierben helyet foglaljon. (Mozgás.) Ezért kérem a tanu további kihallgatását.

Elnök: A kérdés fel van vetve, ennélfogva a biróság mérlegeli a kérdést. (A biróság visszavonul.)

Szünet után.

Elnök: A kir. tszék határozata ezen tanu kihallgatása vagy ki nem hallgatása kérdésében felvetett kifogásokra vonatkozólag az, hogy miután a vallomása kezdetén oly körülményeket emlitett fel, amelyekből a biróság azt következteti, hogy azok feszegetése esetleg hivatalos titkot képezhet s minthogy ily esetben a bünvádi perrendtartás 204. §. 3. pontja szerint az ill. szolgálatban álló közhivatalnok stb. — nem akarom ezt a szót használni, mert a kérdés rendkivül kényes — csak akkor tehet ilyen irányban vallomást, ha hivatali főnöksége a felhatalmazást megadja, ennélfogva a k. tszék ez idő szerint a tanu további kihallgatásába nem bocsátkozik. Ennélfogva a mennyiben a tanu kihallgatására a k. ügyész ur sulyt fektet, kérem intézkedjék ez irányban, hogy a felhatalmazás a tanu részére a következő alkalomra megérkezzék. Önnek kihallgatása ma nem fog megtörténni. Hétfőn sziveskedjék megjelenni.

Győrffy: Én a kihirdetett határozat ellen semmiségi panaszt fogok emelni, egyuttal kérem a t. k. tszéket, hogy tekintettel arra, hogy tanunak eddig tett vallomása egy büntetendő cselekmény kétségtelen tényéről adott felvilágositást, méltóz-

tassék intézkedni az iránt, hogy közvetlen ellene a bünvádi eljárás megindittassék.

Vázsonyi: Csatlakozom ehhez annyival inkább, mert van egy másik sz. a 200. sz., mely azt mondja: (Olvassa.) Itt azt állitotta a tanu, hogy a sztrájkmozgalomra vonatkozó táviratokra nézve, azon csakis Balkán államokban szokásos utasitást kapta, hogy vegye fel azokat, de ne adja tovább. Holott a becsületes eljárás, hogy ne vegye fel és ne teljesitsen ilyen provocateur szerepet. (Mozgás.)

Elnök: Mérsékelje magát . . .

Vázsonyi: Azt hiszem, ezen eljárás megbélyegezhető a biróság előtt is, mert az agent provocateurség minden tisztességes iudicaturában elitélendő cselekedet. A 206. sz. rendelkezése világos, a tanu önmaga azt állitja, hogy felettes hatósága rendeletére privát táviratoknak, melyek véletlenül nem az állami, hanem a vasuti távirón mentek, mely eme táviratok felvételére szintén jogosult, — továbbitását megakadályozza, önmagát mint tettest, büncselekménynyel, főnökét felbujtással vádolja, ennek következtében ki nem hallgatható, akár megadja felbujtója az engedélyt, akár nem. Ennek alapján semmiségi panaszt jelentek be.

Bakonyi dr.: Ehhez csatlakozom én is, mert az ill. szakaszok különbséget a táviratok természete közt nem tesznek és közvetitése közt sem. Hogy üzleti vagy állami, sem pedig a vezeték tekintetében semmiféle közelebbi meghatározást nem tartalmaznak.

Pollacsek: A vádhatóságnak kell megtenni, felhivom a 33. sz. szerint, inditsa meg az eljárást.

Elnök: Kiván az ügyész ur reflektálni?

Ügyész: Mindenekelőtt azt kérem, hogy sziveskedjék az elnök ur ezt az embert kihallgatni, hogy mondja meg egész nyugodtan . . .

Elnök: Nem hallgatjuk ki egy szóval sem tovább. Látjuk, hogy minden szava ő rá nézve komoly horderejü lehet. A biróság döntött ezen kérdésben, hogy nem fogja most kihallgatni.

Ügyész: Én semmiféle büntetendő cselekményt nem látok fennforogni azért, mert a btk. világosan rendelkezik, hogy

pedig a btk. valamelyik tényálladéka létesült volna, arról szó sincs. A tanu valamit mondott, egész határozottan nem hallottam. (Felkiáltások: Gyorsirói feljegyzések.) Ép azért óhajtanám, mert nem ügyvéd a tanu, hogy nyugodtan felvilágosittassék, hogy miről van szó. Meg fogom szerezni az utasitást, vagy pedig nem fogom megszerezni, semmi másnak szükségét nem látom. Ha feljelentést kivánnak az urak, tessék megtenni.

Landler dr.: Fel kell világositanom a tek. törvényszéket, hogy jelen esetben olyan táviratokról van szó, melyeket a hivatalnokok egymással váltottak; titok megsértéséről tehát csak annyiban van szó, amennyiben az ügyész ur más táviratokra is felvilágositást akarna. Inditványt teszek tehát az iránt és határozatot kérek arra nézve, hogy ezen alapon most már a t. k. tszék előbb hozott határozatát helyezze hatályon kivül s foganatositsa e tanu vallomását; esetleg figyelmeztesse, hogy olyan kérdésekre, melyekből ő rá kár származna, nem kell válaszolnia, vagy arra sem, ahol magát büntetendő cselekménynyel vádolná, de a felsőbbségtől engedély kikérésének helye nincs jelen esetben.

Elnök: A kir. tszék visszavonul és határoz.

Szünet után.

Elnök: A k. tszék határozata az ujabban felvetett inditványok felett az, hogy az előbb kimondott végzése szerint ezen tanunak kihallgatását ezidőszerint nem teljesiti, hivatkozással a 204. §. 3. pontjára. Kimondotta a k. tszék, hogy mily esetben fogja a tanu kihallgatását eszközölni. Az egyik védő ügyvéd ur azon előterjesztést tette, hogy a tszék ezen határozatát helyezze hatályon kivül. A k. tszék erre szükséget nem lát. Ezen már meghozott határozatát továbbra is fentartja hatályában érintetlenül. Másik inditvány az tétetett, hogy ezen tanu kezdetleges vallomása már büntetendő eljárás tárgyává tétessék. A bünt. perrendtartás megadja a jogot mindenkinek, aki ilyen büncselekményt tud, hogy feljelentés tárgyává tehesse. Itt védőügyvédek vannak, kir. ügyész van, joguk van ezt bármikor illetékes helyen előterjeszteni. De azt hiszem, hogy most még az ügy állása mellett talán korai arról beszélni, mert hisz

nem tudjuk, hogy ezen tanu vallomásában, ha folytatólag ki fog hallgattatni, találunk-e egyáltalán olyan cselekményt, amely talán inkriminálható. Azt hiszem, talán megvárjuk annak eredményét.

Ügyvédek: Megnyugszunk.

Ügyész: T. k. tszék. Ezzel kapcsolatban most már csak egy nyilatkozatot kell tennem. Előbb emlitettem, hogy igazán nem tudtam és nem tudom határozottan, hogy ő mit mond...

Elnök: Magam sem tudom a részleteit.

Ügyész: . . . Azért, mert roppant hangzatos szavak és megjegyzések tétettek, melyek azzal a hatósággal szemben mindenesetre a legnagyobb mértékben indokolatlanok. Már akkor figyelmeztettem, hogy félreértés van, üzleti táviratokról van szó, a tanu azt mondta, hogy utasitása volt — ezt konstatálni kivánom, mert egy intézményről vagy hatóságról van szó — a sztrájkra vonatkozólag minden izgató táviratot, amelyet a különféle helyi távirdahivatalnokok egymás között minden cimezés és aláirás, tehát amelyek sem feladóval, sem cimzettel nem birnak, az ilyeneket fogja el. Ezek nem esnek a 201. sz. alá. Csak azt akarom konstatálni az igazság érdekében, mert ennyivel a védelem is tartozik azzal a hatósággal szemben.

Elnök: Felkérem a tanut, hogy távozzon. Magyar József tanu kihallgatása hétfőre marad.

A tárgyalás este 7 órakor fejeződött be.

III. nap, 1904 junius 6., délelőtt.

Elnök: Sarlay J. és társai elleni bünügyben a szombaton félbeszakitott tárgyalást folytatjuk. A mai napon ki fogjuk hallgatni, a vád részéről idézett, de még ki nem hallgatott tanukat, valamint a védelem tanuit.

Landler dr.: Azon alázatos kérelmet terjesztem elő, hogy rövidség okából méltóztassék elsőnek kihallgatni Bauert, aki szakértő ezen kérdésekben és feleslegessé teszi a többi tanu kihallgatását, mert ki fog kihallgatásából tünni, hogy ezek a táv-

iratok, melyekre az ügyész olyan sulyt helyez, egyáltalán nem bizonyitékok. Azon jogánál fogva az elnökségnek, hogy megállapithatja a tanuk kihallgatásának sorrendjét, azt hiszem, ennek nincs semmi akadálya és nagyon megkönnyitené a dolgot. A per technikája is megkivánja különben, hogy ott folytassuk a tárgyalást, ahol szombaton abbamaradt, t. i. Bauer kihallgatásánál.

Vázsonyi dr.: Tisztelettel kérem, hogy a tárgyalás gyorsitása céljából először azon tanukat hallgassuk ki, akikre nézve a vád és védelem között semmi vitás pont nincs és csak azután térjünk rá a táviratok kérdésére. Amennyiben a törvényszék bölcsessége ugy határozza, talán a védelem tanuit is hallgassuk most ki, mert a tárgyalás érdeke, minél több anyagot feldolgozni.

Ügyész: Bemutatom az államvasutak igazgatóságának iratát, amelyben a tanuként megidézett államvasuti alkalmazottaknak a vallomástételre feltétlenül engedélyt ad. Bemutatom, továbbá azokat a hivatalos okiratokat, melyeket Serbák, igazgatósági titkár akart bemutatni. Ezek közt van egy távirat, az a bizonyos zágrábi körözvény, mely ápr. 17-én adatott fel, az igazgatóságnak április hó 18. és 19. napján tett intézkedései és egy távirat, mely azt hiszem az üzleti távirdai jegyzőkönyvekben is megvan.

Végül bejelentem, hogy Farbenheim Miksa, Mazan András és Pázmány Lipót kihallgatásától elállok. Egyidejüleg azonban két tanu kihallgatása iránt teszek inditványt és ezeknek azonnal való megidézését kérem. Az egyik Pesta Frigyes, a másik Tábori Kornél.

Elnök: Mit kiván a k. ügyész ur ezekkel bizonyitani?

Ügyész: Tábori Kornél bizonyitani fogja az ápr. 18-iki gyülés lefolyását s Turcsányi és Kacsó vádlottaknak ott tanusitott szereplését, a másik tanu pedig Turcsányinak a rákosi sztrájk kitörésénél való szereplését fogja megvilágitani. Végül inditványozom, kegyeskedjék a bünvádi perrendtartás 12. fejezetben meghatározott rendelkezések értelmében a posta- és távirdaigazgatóságtól a sztrájkra vonatkozó s a

13-as bizottság vagy tagjai által feladott, vagy részükre érkezett táviratokat bekérni.

Elnök: A multkor félbeszakitottuk a tanuk kihallgatását, kiván ügyész ur üzleti távirdai jegyzőkönyvek tárgyában nyilatkozni?

Ügyész: E tekintetben elnök urnak saját hatáskörében kell intézkednie, természetesen olykép, hogy az okiratok ugy a védelemnek, mint a vádlottaknak is rendelkezésükre álljanak.

Vázsonyi: Tisztán az eddigi tanuk kihallgatására nézve tettem előterjesztést. A bizonyitás kiegészitését fentartottam magamnak akkorra, mikor be lesz fejezve a bizonyitás azon része, mely el lett rendelve. Azt hiszem a tárgyalás simaságának volna érdeke, ha ezen kérdéseket a tanuk kihallgatásának befejezése után hagynók. Mert hisz amit az ügyész ur kiván bizonyitani, azt ugy is tudjuk bizonyitani más tanukkal. Ebbe nem akarok most belemenni s kérem a mélyen t. elnök urat, hogy ezen kérdéseket méltóztatnék a bizonyitási eljárás befejezésére vonatkozólag feltett kérdések idejére fenhagyni.

Elnök: Csakugyan ez nem lett eldöntve. Most a k. ügyész ur előterjesztést tett, hogy felakarja használni. Miután pedig kapcsolatban van a ma kihallgatandó tanukkal, nem tudom kivánnak-e részben észrevételt tenni.

Landler dr.: Azon tiszteletteljes megjegyzésem van, hogy mivel a k. tszék állást nem foglalt e kérdésben s minthogy nekünk állást foglalni ebben nem is lehet, mig nem ismerjük az okiratok tartalmát, méltóztassék ezeket használat céljából a védelemnek átengedni s azután a kir. ügyész ur megteendő inditványához képest módot adni nekünk arra, hogy az áttekintése után nyilatkozzunk.

Polonyi D. dr.: Sajnálattal vagyok kénytelen konstatálni,hogy a kir. ügyész ur ismét oly bizonyitékokat produkál, melyek 17—18-iki eseményekre vonatkoznak, melyek vád tárgyát nem képezik. Méltóztassék megállapitani, hogy inditványt tehessek, hogy forog-e fenn szükségessége ezen bizonyitékoknak, s hogy mely körülményre vonatkozólag akarja a kir. ügyész ur ezen bizonyitékokat használni.

Rácz: Szeretnénk tudni, hogy mire nézve hivatnak ezek tanunak, hogy a védelem ne legyen egészen homályban.

Pollacsek: Nekem is van egy megjegyzésem. Bizonyitás tárgyává kivánom tenni, hogy az ugynevezett 13-as bizottság a sztrájk első napjának délelőttjén oly szavazó cédulákkal lett megválasztva a csömöri uton levő sztrájktanyán, melyeken 20—22 jelölt volt felirva; formális szavazással kapták meg tehát ezen emberek azon mandátumot, melynek alapján később eljártak. Abból a szempontból kivánom bizonyitani, mert a vádnak hallottam oly irányzatát is, mintha ezen emberek a maguk szereplését rá akarták volna oktrojálni a tömegre; ennek megcáfolására s annak bizonyitására, hogy a tömeg által adot memorandum alapján jártak el.

Elnök: Kik, a tanuk?

Pollacsek: Kardos Emanuel segédfékező, Radó Richard hirlapiró, Schmidbauer Gyula raktárnok a nyugati pályaudvarról s egy jelen levő ur, Fodor Ármin vonatmálházó.

Elnök: (Fodorhoz) Hagyja el a termet. Esetleg szükségünk lesz önre, mint tanura.

Győrffy dr.: A kir. ügyész által előterjesztett bizonyitási módra nézve, csatlakozom Vázsonyi védőtársamhoz. Majd, ha az eddig elrendelt bizonyitást befejezzük, leszünk csak azon helyzetben, hogy ezen ujabb bizonyitási módszerről nyilatkozhassunk. Mellesleg megjegyzem azt is, hogy közöttük, amint félfüllel hallottam, vannak oly okiratok, melyekre nézve ténytanuk vannak s e szempontból se lesznek figyelembe vehetők. Most egy alázatos előterjesztésem van a nyilvánosságra vonatkozólag. Erről is a nagyságos elnök ur, mint a tárgyalást vezető elnök, van hivatva intézkedni. Künn a folyosón sokan bebocsáttatást kérnek s egy valaki, aki magát igazgatónak nevezi, (Derültség) avval utasitja el, hogy a teremben nincs hely. Ez valótlanság. Felkérem a t. kir. tvszéket, méltóztassék intézkedni.

Elnök: A biróság határozni fog a felmerült inditványokra nézve.

Vázsonyi: A vád elállt 3 tanutól. Én azonban Farben-

heim rákosi tanunak kihallgatásához ragaszkodom, inditványozom kihallgatását.

A biróság visszavonul.

Szünet után.

Elnök: A kir. ügyész ur és a védő urak egy része részéről inditványok terjesztettek elő. Ezek felett a kir. tvszék következőleg határozott: A kir. ügyész urnak 1-el jelzett és a M. Á. V. igazgatósága által kiálitott hivatalos felhatalmazásai a bünper anyagához csatoltatnak a mai jegyzőkönyvben. És az erre vonatkozólag előterjesztett azon inditványok, hogy az itt megnevezett 2 tanu kihallgattassék, valamint Pollacsek ügyvéd ur által kihallgattatni inditványozott tanuk kihallgatása elrendeltetik s ez iránt a kir. tvszék azonnal intézkedést tesz a perrendtartás 306. §. utolsó pontja alapján. Harmadszor tudomásul vesszi a kir tvszék a kir. ügyész ur azon bejelentését, hogy 3 tanutól eláll. Minthogy azonban Vázsonyi ügyvéd ur az egyik tanura vonatkozólag azon inditványt terjesztette elő, hogy kihallgattassék, a kir. tvszék később fog ezen inditvány felett határozni, miután ezen tanu itt van a biróság helyiségében s bármely órában megkapható. A határozat 4-ik része: A kir. ügyész ur által becsatolt 3-mal megjegyzett államvasuti igazgatósági iratok, valamint a napló 48 alatt fekvő iratok a bünper anyagához csatoltatnak. Miután pedig még erre vonatkozólag a védelemnek csakugyan nem volt alkalma, legalább részben nem, mert egyik védő ur nálam betekintette, a betekintésre, nehogy e részben a védelem tájékozatlanul maradjon, kivánságukra, alkalmat ad a biróság a betekintésre. A kir. ügyész urnak azon inditványa felett, hogy a posta-távirda igazgatóság keresteseék meg, hogy a sztrájkmozgalomra vonatkozó és a vádlottak által feladott táviratokat küldje meg, a kir. tvszék határozata az, hogy ezt szintén elrendeli és pedig a bünvádi perrendtartás 171., 179. §. alapján. Megkeresi a posta-távirda igazgatóságot, hogy ezeket haladéktalanul küldje át a birósághoz. Van valami észrevétel a határozatokra?

Györffy dr.: Az utolsó határozatot nem értettem jól. Az

volt mondva, hogy a mozgalomra vonatkozó összes táviratok beszerzését méltóztatik elrendelni?

Elnök: Csak azokra nézve, akik vádlottanként szerepelnek itt.

Győrffy dr. E tekintetben is bátorkodom felvilágositást kérni. A vádlottaknak hivatalos szolgálatban érkezett és inditott táviratai vagy a személyes tévirataik?

Elnök: Csak a mozgalomra vonatkozók.

Győrffy: A mozgalomra vonatkozólag esetleg én nem tudom, hogy van-e, vagy nincs.

Elnök: Kifejtettem a biróság határozatát. Ha sérelmes, méltóztassék semmiségi panaszt bejelenteni.

Győrffy: Ez ellen semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: A mi Győrffy ügyvéd ur előterjesztésére vonatkozott, intézkedtem.

Győrffy: Köszönettel tudomásul veszem.

Elnök (a szolgát elküldi az idézésekkel.)

Elnök: A tárgyalást folytatjuk.

Elnök: Kérdést intéz a védőkhöz, vajjon most kivánják tanulmányozni a már beosztott táviratokat vagy pedig később a szünet alatt.

Dr. *Landler:* Azt a kérelmet terjesztem elő a magam részéről, hogy a tárgyalás megtartásában fenakadás ne legyen és talán a délelőtti tárgyalás után kivánjuk azokat megtekinteni.

Elnök: A kir. ügyész urnak van-e észrevétele?

Ügyész: Nincs.

Elnök: Ki fogjuk hallgatni a védelem által beidézett tanukat. (Felsorolja).

Dr. *Rácz:* Messingert is kérem.

Elnök: Igaz. Meglesz.

Dr. *Rácz:* Én Kolossa tanutól elállok.

Ügyész: Én ragaszkodom Kolossa kihallgatásához.

Elnök: Elrendeli Kolossa kihallgatását.

Elnök: Kolossa Gézát hivatja be.

Kolossa Géza kihallgatása.

Kolossa Géza szentgothardi születésü, 31 éves, államrendőrségi felügyelő.

Figyelmeztetés után.

Elnök: Ismeri a vádlottakat?

— Igen, részben, (megtekintés után) már most valamennyit.

— Hát Potinczát ismeri?

— Igen.

— Mutassa meg. (Megtörténik.)

— Tud-e Ön arra vonatkozólag felvilágositást adni, hogy minő része volt Potinczának a sztrájkmozgalomban?

— Akkor tagja volt a 13-as bizottságnak.

— Tudja-e, hogy lemondott a 13-as bizottsági tagságáról?

— Én erről csak akkor értesültem, mikor le volt tartóztatva.

A letartóztatás előtt Ön nem tudott arról, hogy lemondott a tagságról?

— Én ápr. 24-én kiutasitottam őt, mint bizottsági tagot, akkor mondta nekem, hogy a tagságról már lemondott, de ezt nem vehettem hivatalosan tudomásul.

— Ő csak szóval mondotta?

— Igen.

— Hogy mily aktiv szerepet vitt a 13-as bizottságban, mit tud?

— Arról tudomásom nincs.

Potincza: Kérem tanu ur, nagy tévedésben van, nem 24-én, hanem 23-án utasitott ki.

— Igen, most már emlékszem.

Potincza: Engem 23-án utasitott ki a nyugati pályaudvarról, ahonnan Rákosra akartam utazni a személyvonattal és azt mondta nekem a kiutasitás alkalmával: Ön sztrájkol, tehát itt nincs keresni valója. Én nem is voltam tagja még akkor a 13-as bizottságnak, tehát azt sem mondhattam, hogy leköszönök a tagságról.

— Lehet, hogy ugy volt, már nem emlékszem a napra. Hallottam, hogy benn a bizottságban van és ezért ki lett utasitva.

Elnök: Ő azt mondja, hogy akkor nem volt tagja a bizottságnak.

— Lehet, nem emlékszem a napra.

Ügyész: Tudja-e, hogy Sarlay és Turcsányi mikor értesültek a felfüggesztésről?

— Mikor 19-én a felfüggesztés megtörtént, bementem az állomásfőnöki irodába, ott volt Hauer, Sarlay, Breuer és izgatottak voltak, Hauer ezt mondotta Sarlaynak, hogy álljon el a további mozgalomtól, de akkor Sarlayval nem lehetett beszélni mert izgatott volt és Sarlaynak kezében volt már a felfüggesztés, Turcsányi pedig már tudott az ő felfüggesztéséről. Én akkor felhivtam Turcsányit, hogy vigyázzon, ne ugrassák be őket a továbbiak. Turcsányi ekkor azt mondta: Az semmi, lesz annak még folytatása. (Derültség). És kérdeztem, hogy mit szándékozik tenni, mire azt felelte, hogy egyelőre nem csinál semmit.

Ügyész: Mit mondott Turcsányi, miféle folytatása lesz?

— Azt nem kérdeztem.

Elnök: Hol volt ez?

— Az áll. főnök helyettesi irodában 19-én d. u. 4—5 óra között.

Ügyész: Akkor tudta-e már Turcsányi és Sarlay, hogy fel vannak függesztve?

Tanu: Sarlaynak kézbesitve volt a felfüggesztés és Turcsányinak meg telefonálták és mondta, hogy ½7-kor kimegy Rákosra.

Ügyész: Azt is tudták, hogy a főkapitány a nagygyülést nem engedélyezte.

— Igen tudták.

Dr. *Rácz* Dezső: Méltóztassék elnök ur megkérdezni, mikor történtek rendőri intézkedések az iránt, hogy a vasutasokat sem a keleti, sem a nyugoti pályaudvaron be ne eresszék?

Elnök: Tud-e arra felelni, hogy mikor nem engedték be a vasutasokat?

— 20-án reggel.

Dr. *Rácz:* Nem látta 21-én Potinczát, hogy be akart menni a pályaudvarra és nem jelentkezett szolgálattételre?

— Ő nem jelentkezett, én ott láttam és ott volt több tisztviselő, aki szolgálattételre jelentkezett. Egyszer ott volt Potincza és egy hajtányt vezetett és egy rendőrt kért, aki kikisérje a rákosi rendezőig.

Elnök: Ez volt 3—4 nappal a sztrájk kitörése után?

— Azt hiszem, akkor utasitottam vissza, a mikor már benn volt a 13-as bizottságban. Mi senkit sem gátoltunk meg a szolgálattételben.

Bakonyi: Nem halljuk jól.

Elnök: Bakonyi kérésére tekintettel arra, hogy tanu nagyot hall, ismétli a kérdéseket.

Bakonyi: Sokan jelentkeztek szolgálattételre?

Tanu: Több tisztviselő, talán 10 jelentkezett, de mi nem akadályoztunk meg senkit a szolgálattételben és ezek tettek is szolgálatot.

Dr. *Pollacsek:* Hiszen a kapun nem eresztették be az embereket!

Dr. *Bakonyi:* A tanu ur mindig a kapuban volt?

— Nem, a kaput a katonaság és a rendőrség elzárta, de a tisztviselők részére volt egy kis kapu és akik jelentkeztek oda lettek utasitva. Az egyik bejárónál volt vasuti portás, aki mindenkit ismert és figyelt arra, hogy illetéktelenek be ne menjenek, ott egy rendőr is volt felállitva, aki a főnökségi irodánál teljesitett szolgálatot.

Dr. *Bakonyi:* Tudtul volt adva a tisztviselőknek, hogy ott jelentkezhetnek?

Tanu: Nem engedtek be mást csak vasutast.

Dr. *Bakonyi:* Kérdésem ez volt, hogy tudtára volt-e adva a vasuti tisztviselőknek, hogy csak azon a bizonyos kis kapun mehetnek be?

Tanu: Nem volt közhirré téve. Kérem a nyugati pálya-

udvaron kevesen voltak, akik sztrájkoltak és ezért nyugodtan járhattak ki és be és teljesitettek szolgálatot.

Dr. *Vázsonyi:* Kérem annak jegyzőkönyvi konstatálását, hogy a tanu nagyot hall. (Megtörténik).

Turcsányi (a tanuhoz): Tanu ur, mikor én azt mondtam, hogy folytatása lesz, ingerült voltam?

— Nem igen mondható ez.

Turcsányi: Kérem, mily benyomást tett Önre kijelentésem?

— Már megmondtam.

Turcsányi: Tehát csak igazolványnyal lehetett bejutni. azokat eresztették be, kik bizonyos igazolványokat kaptak?

— Igen, tényleg 20-án reggel jött egy rendelet, hogy a vasut ki fog adni igazolványokat és csak az azokkal rendelkezőket szabad beengedni.

Turcsányi: Tehát csak igazolványnyal lehetett bejutni.

Sarlay: Tanu ur, emlékszik arra, hogy engem, aki 9 év óta benn lakom a pályaudvar területén, mint benn lakó alkalmazottat még igazoló-cédulával sem engedtek be és ki voltam tiltva, hogy még saját lakásomba sem mehettem be.

— Ez tény. Erre rendeletem volt.

Polincza: Kérem, mert a felügyelő ur nem emlékezik arra, hogy 23. vagy 24-én volt a kiutasitásom, emlékezetébe hozom: Emlékezik felügyelő ur, mikor a bécsi vonat 9.25-kor távozóban volt és én a vonathoz akartam kimenni a közönséges ajtón, kegyed azt kérdezte tőlem: Ön sztrájkoló? Van Önnek igazolványa? Én erre felmutattam Önnek tárcámból a szabadjegyet. Ön ekkor a tárcát, a szabadjegyet, de még irásaimat is elakarta venni tőlem, de én kikaptam azokat kezéből, mire Ön engem felvitetett egy rendőrrel a rendőri szobába, ott letartóztattak és csak ½ óra mulva bocsátottak szabadon és akkor kiutasitott a pályaudvarról azzal, hogy sztrájkolóknak nincs itt semmiféle keresni valója.

Tanu: Erre emlékszem. Én kértem az igazolványt, ez is mutatja, hogy nem tévedek a napot illetőleg és akkor azt mondotta a szabadjegyre, hogy ez az igazolvány. Erre én

felvitettem az őrszobába és ott maga is kijelentette, hogy téved, miután igazolványt nem tudott felmutatni, kiutasitottam.

Landler dr. Azt tetszett mondani, hogy 4—5 között jött az értesités. Méltóztatik emlékezni, hogy a felügyelő ur 5 órakor még a klubban kártyázott. (Derültség). Nem volt talán 6 óra felé az idő, a mikor az értesités jött, mert a lámpák már égtek?

— Én 19-én nem voltam a klubban.

Landler dr. :Nem volt-e inkább 6 óra felé? Vagy 5 és 6 között?

Tanu: Határozotan tudom, hogy egész világos volt 4—5 között és a lámpák még nem égtek.

Landler dr. védő: Tekintve, hogy Hauer ki lett hallgatva és itt eltérés konstatálható, kérem az időpontra méltóztassék az itt jelenlévő Hauer tanut kihallgatni.

Elnök (előszólitja *Hauert.)* Emlékszik-e azon jelenetre, amelyre tanu vallott?

— Igen.

— Volt-e ott, amikor Turcsányi azt mondotta, hogy lesz ennek még folytatása?

— Akkor nem voltam ott. Én magam is azt hiszem, hogy inkább 6 óra volt, különben Breuer tudna felvilágositást adni.

— Hát azt hallotta mondani, hogy lesz ennek más folytatása?

— Ezt nem hallottam. De az idő az értesitésnek, ha jól emlékszem 5 esetleg 6 óra körül kellett jönnie.

Kolossa: 4—5 között, mert akkor jött a végzés.

Sarlay: Rögtön kiegyenlitem a differenciát (Kolossához) Tanu ur emlékszik, hogy d. u. a főkapitányságnál voltam.

— Igen.

— Tudja mily célból? Miután a vidékről kaptunk felszólitásokat a gyülést illetőleg és az engedély nem lévén a kezemben. Felkértem Hauert a helyettesitésre és a bécsi gyorsvonat érkezése után hazamentem, átöltözködtem, azután visszajöttem az irodába, azután jött Turcsányi és 4 órakor kocsira ültünk és a főkapitányságra hajtattunk és ott azt a

választ kaptuk, hogy az ügy Garlathy kapitányhoz tartozik, aki pedig otthon van O-Budán, Lajos utca 100. sz. a. Áthajtattunk Ó-Budára, ott azt mondották a kávéházban van, mi éhesek voltunk és meguzsonáztunk és uzsona után jöttünk vissza és méltóztassék kiszámitani, hogy 4—5 óra között lehetett-e ezt az utat megtenni. A lámpák égtek és 6 óra után kaptam a végzést.

Elnök (tanuhoz:) Azt állitják a vádlottak, hogy 6 óra után.

Tanu: Ugy emlékszem, hogy korábban volt.

Landler dr.: A bécsi gyorsvonat elindulása előtt, vagy után?

— Ez időtájban; a gyorsvonat elindulása után.

Landler: Akkor nem lehetett négy órakor, mert a bécsi gyorsvonat 5.15-kor indul. Kérem ezt konstatálni.

Baracs dr.: Kegyed volt szives azt vallani, hogy Turcsányi azt a kijelentést nyugodtan tette.

— Igen.

Baracs dr.: Köszönöm, konstatálva van, hogy nagyot hall! (Általános derültség.)

Gál Jenő dr.: Az a kérdésem volna, hogy a sztrájkolókkal szemben való eljárásra a rendőrségen kivül mástól kapott-e utasitást felügyelő ur?

— Nem, csak felsőbbségemtől.

— Nem érintkezett mással?

— Nem, abszolute nem. Én a főkapitány urtól kaptam rendeletet és mást nem tartozom respectálni.

Győrffy dr.: Kérem felügyelő ur, azt méltóztatott mondani előbb, hogy ön azzal az utasitással lett kiküldve, hogy a pályaudvart elzárja.

— Nem lettem kiküldve, én rendőri szolgálatot teljesitettem ,

— Kitől kapta az utasitást az elzárásra?

— A főkapitány urtól.

— Irásbelileg, vagy szóval?

— Irásbelileg. Bizonyára átirt az üzletvezetőség a főkapitánysághoz és ennek folytán hozatott a rendelet.

— Azt méltóztatott azelőtt mondani, hogy kétféle igazolványnyal lehetett bejutni.

— Csak egyfélével.

— Az egyik kis kapun kik voltak bebocsátandók?

— Azt hiszem 20-án d. u. volt szó az igazolványok kiadásáról, akkor jött az igazolványok kiadásáról való rendelet be, mert mindjárt nem lehetett foganatositani, mert kevés igazolvány volt és mert feltételezhető volt, hogy lehetnek olyanok, kik nem jöhetnek rögtön azok birtokába, hogy azoknak legyen egy bejárat, erre a célra volt a kis kapu.

Győrffy dr.: Helyes, de azt méltóztatott vallani, hogy az igazolványokra vonatkozólag 20-án reggel az államvasutak igazgatósága adott ki egy rendeletet.

— Én azt mondottam, hogy a pályaudvar 20-án reggel rendőrileg és katonailag elzáratott. Ez a rendelet később jött és mielőtt nem jött a rendelet senkit sem engedtünk be.

Győrffy dr.: Rendőrileg 20-án el volt zárva és akkor, mondotta ön, hogy az államvasutak igazgatósága rendeletet adott ki, mely szerint igazolvány nélkül tisztviselők igenis bebocsáttassanak.

— Kérem a főkapitányság rendelete volt.

Győrffy dr.: Honnan tudta a rendőrség, hogy a kis kapun kit lehetett beereszteni az igazolvány kiadása előtt?

— Kérem, akik jelentkeztek saját tetszésük szerint, de csak vasutast, de ezeket betereltük az álomásfőnöki irodába és e szerint bántunk el vele.

Győrffy dr.: Kérem igaz, hogy Potincza sokszor jelentkezett?

— Kérem neki nem volt mit jelentkeznie, mert a rákosi rendező állomáshoz tartozik.

Győrffy: Önök hogy állapitották meg, hogy van-e joga bent lenni a vasuti pályaudvaron?

— Ha olyan jött, akinek nem volt igazolványa és feltétlenül be akart menni, oda lett állitva, hogy igazolja magát, hogy dolgozik vagy nem és a szerint lett vele elbánva, ha olyan volt, hogy sztrájkol, akkor hivatalosan tudatták és ki

lett utasitva és aki azt mondotta, hogy dolgozott, megkapta az igazolványt.

Győrffy: Honnan tudták, hogy ki sztrájkol vagy nem?

— Kérem, akik 20-án nem jelentkeztek, ezek sztrájkoltak.

Győrffy: Hát akik fel voltak függesztve?

— Azok nem jelentkeztek.

Győrffy: Miért tiltották ki Sarlayt?

— Azért, hogy ne érintkezzenek azokkal a tisztviselőkkel, kik szolgálatban vannak, mert nagy volt a befolyása a többiekre.

— De mi történt azokkal, kik szabad nap után jelentkeztek szolgálattételre?

— De azok 20-án nem voltak szabad naposak.

— De kérem Kacsó szabad napos volt. (Mozgás.)

Landler dr.: Tapasztalta-e ön azt, hogy Sarlay valakit befolyásolni akart abban, hogy ne álljon munkába?

— Nem.

— Ismeri ön Sarlay befolyását, tudja-e elképzelni, hogy Sarlaynak sikerült volna, ha azt akarta volna, hogy az emberek ne dolgozzanak?

— Nincs tudomásom, hogy ilyet tett volna, de ha akarta volna, sikerült volna, mert van befolyása.

Miklós ügyvéd: Tudja felügyelő ur, hogy hol van a 182 sz. őrház?

Tanu: A 181—2 egymás mellett van.

Miklós: Rendes bejáratát képezi az az alkalmazottaknak.

Tanu: A pályamunkásoknak igen, másoknak nem.

Miklós: Ha valaki a 182. sz. őrháznál a rendes bejáratnál jelentkezett, be eresztették?

Tanu: Ott absolute senkit sem eresztettünk be.

Kardos Antal: A 19—20-ra virradóra szabad voltam. 20-án reggel ½6-kor akartam szolgálatba bemenni a 182. sz. őrházban. Onnan valami hármunkat visszautasitott a

rendőrség, hogy itt senkinek semmi közze az állomás területéhez.

Tanu: Az nem rendes bejárat, ott meg volt türve, hogy munkába járjanak.

Kardos: Addig mindig ott mentünk, ha gyalog mentünk.

Sarlay: Bátor vagyok konstatálni, hogy ez rendes bejárata volt az Angyalföldön és a kültelkén lakó alkalmazottaknak.

Elnök: Az más normális időben. Ilyen zavargás idején nem lehetett beereszteni senkit.

Tanu: Ott nem érintkeztünk.

Kacsó: Azt hiszem van tudomása róla felügyelő urnak, hogy a ny. pályaudvaron a fütőház egész külön épitmény és személyzete nem tartozik a tisztviselőkhöz, egész külön állanak Méltóztatna megmondani, hogy hol volt ezeknek a bejáratuk?

Tanu: Hátul a hol rendesen jártak. A fütőházi főnök 19-én éjjel kilátásba helyezte, hogy 20-án 80 mozdonyvezetővel fog rendelkezni. Tudatva lett velük, hogy hol járjanak be s ezt tudomásul vették.

Kacsó: Hol hátul? Melyik utcánál?

Tanu: A Bajza-utcánál.

Kacsó: A fém kaput gondolja?

Tanu: Azt is.

Kacsó: A Ferdinánd-hidról lehetett bemenni?

Tanu: Nem.

Kacsó: Bejöhettek volna bármelyik kapun, ahol rendesen beszoktak menni?

Tanu: Rendesen bejártak a Nándor-hidon, a fémkapunál.

Tanu: Ha valaki jelentkezett volna, mint mozdonyvezető, avval, hagy szolgálatot akar teljesiteni, beeresztettük volna.

Kacsó: Akár 100 tanuval bizonyithatom, hogy 20-án reggel senkit be nem eresztettek a pályaudvarra.

Vázsonyi: Általában be volt zárva minden kapu.

Tanu: Ez nem áll. Erre sulyt fektetek, mert a főnök kilátásba helyezte, hogy másnap 80 mozdonyvezető veszi fel a szolgálatot.

Kacsó: A mig az igazolványok ki nem lettek osztva . . .

Tanu: Igazolványokról akkor még nem volt szó.

Elnök: Kivánják a tanu meghiteltetését?

Ügyész: Igen.

Védők: Nem ellenezzük.

Vázsonyi: Csak konstatálni kérjük, hogy a tanu nagyot hall.

Landler dr.: És azt, hogy egy körülményre nézve elentmondott önmagának.

Elnök: A biróság elrendeli a megesketést. (Megtörténik.)

Elnök: Tartsunk egy pár percnyi szünetet.

Szünet után.

Elnök: Küldje be Vukov J. állomásfőnököt. (Megjelenik.)

Vukov József kihallgatása.

— Neve?

— Vukov József.

— Hol született?

— Svinicán, Krassó-Szörény m.-ben.

— Hány éves?

— 49.

— Vallása?

— Róm. kath.

— Foglalkozása?

— Főellenőr, a rákosi rendező pályaudvar főnöke.

Elnök: Ismeri Potinczát?

Tanu: Igen.

— Ebben a sztrájkmozgalomban minő részt vett ő?

— Ő mindennap jóformán kint volt a pályaudvaron.

— 19-én is?

— Nem akkor távozási engedélye volt.

— D. e. hány órakor jött 20-án?

— Nem emlékszem.

— 19-én tört ki a sztrájk?

— Igen.
— 20-án már a rendőrség is megjelent?
— Igen.
— S ő ennek dacára jelentkezett önnél?
— Kijött a pályaudvarra.
— És tudott is önhöz hozzájutni?
— Igen.
— Beszélt önnel?
— Igen.
— Azt mondta, itt vagyok uram szolgálattételre?
— Nem. Kijött a pályaudvarra s felkértem, hogy Filip igazgatósági közeggel vizsgálja felül a számadásokat.
— S megtette?
— Meg.
— Ez volt 20-án?
— Igen.
— Akkor ő egész nap teljesitett szolgálatot?
— Nem tudom meddig, mert el voltam foglalva a rendőrséggel és katonasággal.
— De teljesitett szolgálatot?
— Igen.
— Hát 21-én?
— Nem volt semmi dolga már 21-én.
— Akkor ő megjelent megint?
— Kinn volt.
— Mondta, hogy itt vagyok?
— Nem kérdeztem, hogy szolgálattételre jelentkezett-e; egyáltalában nem volt semmi tenni valója.
— Önnek semvolt?
— Forgalmi szolgálatot teljesitettem.
— De hisz a vonatok nem jártak.
— De igen, a katona vonatok.
— Később ő hazament?
— Igen.
— Hát 22-én?
— Ugy emlékszem, hogy akkor is künn volt. Meginvitálta magát ebédre a feleségemhez.

— Szóval kinn volt, de mivel nem volt munkája, nem dolgozott?

— Igen.

— Későbbi napokon is jelentkezett?

— Egy napon, talán 23-án, telefonon izente, hogy a rendőrség nem ereszti ki. De nem velem beszélt, nekem csak mondták.

— Nem tanusitott ő olyan viseletet, hogy nem dolgozunk, nem megyünk munkába?

— Nem volt kivel, mert nem volt senki a pályaudvaron.

— Ön előtt ilyen nyilatkozatot nem tett?

— Nem. Csak 23-án vagy 24-én beszéltünk egymással, s akkor mondtam, csak vége volna ennek a sztrájknak s ha lehetséges befolyásolja a 13-as bizottságot, hogy akármilyen ajánlatot is tesz a miniszterium, fogadják el.

— Akkor még nem volt a bizottság tagja?

— Nem.

— Tudta, hogy összeköttetésben van azokkal?

— Feltételeztem, hogy kinn jár a tanyán. Nem tudom, hogy kinn volt, vagy nem.

— Nem volt kin ön soha a sztrájktanyán?

— Egyszer egy délután.

— Jó hivatalnok volt ő?

— Igen, a kötelességét teljesitette.

— Mikor tudta ön meg azt, hogy ő is tagja a bizottságnak?

— Erre határozottan nem emlékezem, 24. vagy 23-án.

— Hány napig volt ő annak tagja?

— Ezt sem tudom megmondani. Legfeljebb 1—2 napig.

— Mikor ő tagja lett a bizottságnak, ön azután még beszélt vele?

— Erre sem emlékszem határozottan.

Elnök: Méltóztatnak kérdéseket intézni?

Rácz dr.: Nem értem, hogy minő szolgálattételre küldte ki Filip és Potinczát?

Tanu: Számadások felülvizsgálatára.

Rácz dr.: Hány órakor délután?

Tanu: Már délelőtt.

Rácz dr.: Tett önnek Potincza, mikor 24-én beszéltek arra nézve nyilatkozatot, hogy bemegy a sztrájkbizottságba?

Tanu: Azt mondta, hogy lehetséges, hogy rá fogja beszélni őket, mert mindig azt tételezték fel, hogy a béke akadálya a 13-as bizottság.

Vázsonyi dr.: Turcsányi ur ott szolgált, ahol Vukov ur állomásfőnök. Tapasztalta ön valaha azt, hogy Turcsányi a személyzetet sztrájkra izgatta volna?

— Nem.

— Tud arról, hogy ép ellenkezőleg Turcsányi a sztrájkot mindig elitélte és óvta tőle a személyzetet?

— Igen. 19-én este jóformán összetett kezekkel kérte, a személyzetet hagyják bemenni a nyugati pályaudvarra.

Elnök: Ez fontos kérdés, 19-én este?

Tanu: Igen.

Elnök: Akkor már fel volt függesztve?

Tanu: Igen.

— Tudta ön is?

— Én kézbesitettem.

— Hány órakor?

— 7 óra 50 perckor kapta a kézbesitést.

— Hisz ő itt a nyug. pályaudvarban 5—6 óra közt már tudta.

— Valószinüleg tudta. Én nem beszéltem vele, csak telefonon kértem fel, hogy van valami rendelete az üzletvezetőségtől.

— Akkor kiment önhöz és átvette?

— Igen.

— Hány óra volt akkor?

— Közvetlen a vonat érkezése után.

— Tehát 7—8 óra közt. Azután, hogy ő megkapta, tett a személyzet előtt olyan kifakadást, hogy no most ti is hagyjátok abba a munkát?

— Nem. Mikor az első vonatot leintették, nálam volt benn az irodában.

— Nem az ő befolyására intettek a vonatok le?

— Nem.

— A személyzet mely leintette, tudta már hogy fel van függesztve?

— Igen tudta. A személyzettől tudtam meg én is előbb, mert Gaschkó csak fél 5-kor jött ki a rendelettel.

— S akkor 7—8 óra körül nem tett semmiféle ellenszegülést?

— Nem. Mondom, hogy még kért . . .

— Ezt mondja el, miben állt a kérés?

— Kérte, hogy a 165-ös vonatot, melyet a személyzet leintett, ereszszék be Budapestre, mert ma még tárgyalni akar benn, nem tudom hol, a bizottsággal és neki okvetlenül be kell menni: és kérte, hogy ne akadályozzák meg.

— Tulajdonkép azért kérte, hogy ő is bemehessen a vonattal?

— Igen. Ez volt az első ok. A fülem hallatára emlitette, hogy várjanak két napig, akkor lesz a nagygyülés.

— S addig ne csináljanak semmi bajt.

— Igen.

— Használt ez?

— Nem használt semmit.

— Az a vonat mégis bejött?

— Csak másnap reggel.

— Melyikkel jött be akkor este? (Hangok. Kocsin.)

Nem tudom; egyszerre csak eltünt onnan.

— Tehát nem vonattal jött be?

— Nem.

Vázsonyi dr.: Emlékszik arra, hogy mikor Turcsányi felállt a megállitott vonat mozdonyára, azt mondta a körülállóknak, hogy engem felfüggesztettek az nem baj, azért legyenek nyugodtak?

— Én Borostól hallottam, hogy a mozdonyra felállt s kérte hogy hagyják bemenni. Hogy mit mondott, arra határozottan nem emlékszem.

— Azt tudja határozottan, hogy a sztrájktól óvta a személyzetet a gyüléseken is mindig?

— Igen, a gyüléseken is.

— Egyáltalában volt valami Turcsányi politikai magatartásában olyan, hogy a kormány ellen foglalt volna állást, vagy revoltáló ember lett volna?

— Ö kormánypárti ember volt, egy kormánypárti körnek titkára.

Rácz dr.: Az angyalföldi polgári kör milyen párti volt?

— Független, de inkább kormánypárti.

Elnök: Vasuti? (Ügyvédek. Nem, szabadelvü párti kör.)

Bakonyi dr.: Egy bizonyitványt méltóztatott kiállitani Potinca viselkedéséről, jelentkezéséről. Ez azzal végződik, hogy az irásbeli jelentkezés magában véve meg nem volt elegendő a szolgálatba állásra, mert a felsőbbség fentartotta magának a szolgálatba való fogadást.

Tanu: Igen. Nekem az volt meghagyva, hogy mindenkit, aki szolgálatra jelentkezik, azt irassam össze.

— Meg is tette Potinczával?

— Igen.

— De ennek alapján sem lehetett szolglatába visszatérni?

— Igen.

Lengyel dr.: 20-án reggel nem engedtek be a pályaudvarra senkit?

— Tudomásommal igen sok embert visszautasitottak.

— 7 órakor reggel senkit nem engedtek be?

— Nem. Nekem kellett közbenjárnom, hogy az egyes málházókat bebocsássák, akik a laktanyát tartják rendben.

— Mikor kezdték beengedni az embereket?

— Csak később az igazgatóság által kiállitott igazolványokkal.

— Igazolvány nélkül nem engedtek be?

— Nem. Később engem is felhatalmaztak az igazolvány kiállitására.

Elnök: Az előbb utalás történt az igazolványokra. Ön állitotta ezt ki? (Átnyujt egyet.)

— Igen, az én aláirásom.

— Ennek tartalmát most megerősitheti?

— Igen.

— Fel lett mutatva a napló 34 alatti beadványhoz csatolt hivatalos bizonyitvány. Méltóztatnak kérdéseket intézni?

Landler dr.: Ön ismerte a személyzet hangulatát, 19—20-án. El tudja képzelni, ha valaki azt mondta volna 20-án a személyzetnek, hogy álljanak munkába, de fizetéstek nem lesz javitva, hogy munkába álltak volna? Akkor, ha Turcsányi mondotta volna is?

— Nem is volt senki ott künn, aki mondotta volna.

— Azt kérdem, nem e volt a legelkeseredettebb a hangulat s egyszerüen szavakkal nem lehetett volna leszerelésre birni a tömeget?

— Ugy van, szavakkal nem lehetett leszerelésre birni, olyan volt a hangulat!

— Igaz-e, hogy ön is kérlelte folytonosan, 19-én este is. Ugy-e nem lehetett leszerelésre birni egyszerüen szép szóval, igéretekkel.

— Nem, legalább az én nézetem szerint semmi esetre sem.

Lengyel: Hogy tört ki a sztrájk? Tud arról?

— Nálam 6—700 ember van alkalmazva, szolgálat átadásnál mindig sok ember gyül össze. Akkor este láttam sok idegen embert is . . . .

Elnök: Milyen idegenek voltak? Vasutasok?

— Voltak civilruhában is. Azt gondoltam, hogy a nagygyülésre feljött személyzet, azért egy árva szót sem szóltam s nem tünt fel a dolog. Akkor a palotai vonatról 40—60 ember kiszállt.

— Az volt a sztrájknak, hogy ugy mondjam kiütése, mikor azt a vonatot leintették?

— Igen.

— Attól fogva több vonat nem közlekedett?

— Nem.

Turcsányi: Azt méltóztatott mondani, hogy a 13-as bizottságot tartották akadálynak a béke megteremtése körül. Szabad kérdenem, miért tartották ennek?

Elnök: Ez csak egyéni vélemény volt.

Turcsányi: A 13-as bizottság tagjai tettek oly nyilat-

kozatokat s bir-e tudomással arról főnök ur, hogy megakadályozták a békés kibontakozást?

— Nem, hanem az ujságcikkek feltételezték, hogy ők egyik fő okai.

— Azt méltóztatik tudni, hogy a 13-as bizottság egyik tagja sem nyilatkozott soha a béke tárgyalások mikénti folyásáról?

— Tudom.

— Sohasem nyilatkozott?

— Soha.

— Azután méltóztatik talán emlékezni, hogy a Tattersaali 72-es bizottságba engem nem választottak be, s akkor főnök ur, Daróczy a ny. pályaudvar főnöke és többen ép azzal a célzattal, hogy a békésebb, nyugodtabb emberek kerüljenek a bizottságba, beszéltek egyrészről engem rá hogy lépjek be, másrészt megtették Justhnál a lépéseket, hogy engem a bizottságba bevegyenek?

— (Elnökhöz.) Igen szükségesnek láttuk, miután neki beszélő tehetsége is van, hogy beszélje rá az alkalmazottakat.

— (A tárgyalást pár percre felfüggesztik.)

Turcsányi: Én a ny. pályaudvarról Rákosra telefonáltam a főnök urhoz, hogy felfüggesztettek-e; minthogy Sarlayt felfüggesztették azzal a megokolással, hogy mi a 20-iki nagygyülésre a rendőrségtől engedélyt kértünk, s minthogy én voltam a másik, ki ezen gyülés megtartását kértem, logikusan feltételezhettem, hogy hasonló elbánásban részesülök. Főnök ur azt válaszolta, igen. Én mondtam e akkor, hogy ki megyek Rákosra vagy állomásfőnök ur volt az, aki azt mondta, hogy tessék Rákosra kijönni, a felfüggesztö okiratot átvenni?

— Ezt én mondtam önnek.

— Szóval ez utasitás számba ment főnök ur részéről. melynek én természetszerüleg megfelelni tartoztam. Tehát én nem mentem ki magamtól, hanem állomásfőnök ur kihivott Rákosra.

— Nekem meg volt hagyva ezen felfüggesztő rendeletet önnek kézbesiteni. Azért rendeltem el, hogy tessék kijönni.

— Az előbbire nézve, hogy a 13-as bizottság volt az akadálya a békés kibontakozásnak, ezt talán onnan tetszett meriteni, hogy már 21-én a Zuglóban megtartott gyülésen valaki 24 óráról beszélt, hogy a miniszter adja meg 24 óra alatt a szolg. pragmaticát a fizetésrendezést és más efféléket.

— Igen s mi akkor azt tételeztük fel, hogy a 13-as bizottság megbolondult. (Derültség.)

— Azt már konstatálta őméltósága, hogy ily kérdések köztünk soha fel nem merültek. Ezeket mi soha ki nem fejeztük, annyira naivaknak, ostobáknak tartottuk. Azután azt méltóztatott mondani, hogy a politikai kör független volt. Ezt nem ugy tetszett érteni, hogy függelenségi?

— Nem. Független volt.

— Független, amennyiben szabad polgárok köre volt, Miután Hieronymi ő excellenciája miniszterré lett kinevezve, méltóztatik emlékezni arra, hogy mi vasutasok— a körben többen voltunk vasutasok — azt mondottuk, hogy végre-valahára kapunk egy szakminisztert, ki ért a dolgokhoz.

— Igen, az összes vasutasok örültek neki.

— Akkor én, mint inkarnátus kormánypárti, emlitettem azt is, hogy valóságos szerencse a VI. kerületre, mert Hieronymi az egyedüli ember, mint vasutminiszter — a VI. kerületben tudvalevőleg nagyon sok vasutas lakik és kereskedő— aki mint miniszter s mint a városrész szülöttje biztos kilátással a megválasztásra felveheti a harcot a jelenlegi képviselővel és én neki, ha fellép a legerősebb kortesse volnék.

Elnök: Ezek megint a politikát érintik, hagyjuk el. (Védők. Nagyon érdekes.)

Tanu: Ez igaz.

Győrffy dr.: Sziveskedjék megmondani, hogy a 165 sz. vonat mért állt meg és miért nem ment tovább?

— Mert a személyzet leintette.

— Hogy van ez? Nem értem, mert nem vagyok vasutas.

— Addig körülbelül 2—300 ember összegyült s mikor a vonat bejött, mindenki, akinek zászló vagy lámpa volt kezében, ugyszinte kendővel és minden eszközzel kezdték a vonatot leinteni.

— Ha a vonatvezető akarta volna, mehetett volna tovább?

— Nem.

— Miért?

— Mert le lett intve.

— Tehát a leintés olyan volt, hogy a miatt a személyzet nem vihette volna tovább a vonatot. A személyzet miért intette le a vonatot?

— Valaki a tömegben elkiáltotta magát, mi nem dolgozunk tovább, az embereinket felfüggesztették. Annak az embernek kijelentésére hozzá csatlakozott az egész tömeg. Igy tört ki a sztrájk.

Győrffy: Ezt akartam tudni. Tehát az ott jelenlévő 300 ember azon kijelentéssel, mert embereiket felfüggesztették, mondták ki, hogy nem dolgoznak.

— Igen s azt kiáltották közbe: A gyülést sem engedélyezték.

— Sem a gyülést. Az emberek tehát ezért intették le a vonatot?

— Leginkább ezért.

— És a tisztviselők képesek lettek volna a vonatot bevezetni, ha akarták volna?

— Nem, mert minden oldalról kieresztették a levegőt a Westings-fékből s megfékezték a vonatot. Én személyesen kértem a mozdonyvezetőt, vezesse be a vonatot, előtte fogok menni lámpával. Eleinte magam akartam felszállani és bevinni.

Ügyész: Nem telefonálta önnek Turcsányi, hogy a felfüggesztő rendeletet küldje a Demokrata-körbe?

— Ez később történt. Nem Turcsányival beszéltem, idegen ember mondta.

— Ön előbb beszélt Turcsányival?

— Hatkor jött a telefonhoz. Már akkor Turcsányit kerestem mindenütt, mert ½5-kor kaptam a felfüggesztő rendeletet, avval a meghagyással, hogy mihamarább kézbesitsem neki. Később ugy látszik, tudomást vett róla, hogy keresem s kért engem a telefonhoz. Akkor beszéltem vele és meghagytam, hogy jőjjön ki.

Ügyész: Ezután kapta azt a telefon-üzenetet más valakitől?

— Igen. Azt másvalakitől kaptam.

Ügyész: Itt a vádlottak között vannak olyanok, kik Rákos-rendezőn szolgálnak.

— Turcsányi, Potinca, Veréb.

— Hát Veréb jelentkezett szolgálattételre 20-án?

— Nálam nem.

— Hát hol kellett jelentkezni?

— Nálam.

— De ha ő eljött volna és jelentkezett volna, eljuthatott volna önhöz?

— Nem igen.

— Hát hogyan?

— A rendőrség és katonaság megtiltotta minden egyes embernek, hogy közeledjék a pályaudvarhoz, mert attól féltek, hogy valami rongálás történik.

— Nem volt semmiféle olyan fentartott bejárás a pályahivatalnokok részére, ahol bejuthattak volna?

— Egyes emberek, ha átjöttek, engem hivtak mindig a rendőrtanácsoshoz. Akkor átmentek és azt mondták, kérném ezt beereszteni.

— Ha valaki jelentkezett, önt kihivták?

— Igen. 19. és 20-án éjjel szolgálatot teljesitettem, egész reggelig. A korcsmában voltam éjjel, ahol a személyzet volt...

Elnök: Csak röviden.

Tanu: Csak azt akarom megemliteni, hogy 20-án reggel lefeküdtem aludni.

Ügyész: Meddig volt ott a rendőrség?

— 24-ikéig.

— Senki se juthatott be ezalatt?

— Csak igazolványnyal.

— 20-án bejuthatott igazolványnyal? Mikor volt már igazolvány?

— Csak később. Talán 22-én. Nem emlékszem a napra.

— Addig nem juthatott be senki?

— Nem igen.

— Ha azonban államvasuti alkalmazott akart az állomásra bejutni s jelentkezett a katonaságnál, annak sem volt módjában bejutni?

— Engemet hivtak, de mindig nem voltam ott.

— Tud-e arról főnök ur, hogy 19-én 6 óra tájban egy távirat érkezett Rákosra, az üzleti távirdán, melyben megtáviratozták Rákosnak, hogy Sarlay és Turcsányi fel van függesztve?

— Nem Rákosnak szólott, hanem körözvény volt s Rákoson is keresztül ment.

— Mi volt a táviratban?

— Sok távirat volt, egyikre, másikra nem emlékszem kivülről, mert hosszuak voltak.

— Most mondja meg, miután leintették a vonatot, eloltották a forgalmi irodában a lámpákat is, megadták a 7-es jelzést is?

— Én csak utólag hallottam, hogy megadták, mert akkor el voltam foglalva a 165. sz. vonatnál. Mikor bejöttem az irodába, láttam, hogy sötét van és akkor emlitést tettek nekem arról, hogy leadták.

— De hogy ki adta le, azt nem tudja?

Nem.

Elnök: Mi ez a 7-es sz. jelzés?

— Minden vonatot fentartani.

— Az általánosan ismert a vasutasoknál?

— Igen. Benn van a jelzési utasitásban.

— Ha valaki valahol egy 7-es sz. jelzést ad, mit jelent?

— Hogy az összes vonatoknak meg kell állaniok.

— Hivatalos megállapitás ez?

— Igen. Utasitás szerinti rendelet.

— Lehet evvel egyes vonatot megállitani menet közben?

— Minden őr tartozik a vonatot leinteni és feltartani, ha a 7-es sz. jelzés jön.

— Lehet azt észrevenni? Minden őr ismeri azt?

Landler dr. védő: A 7-es jelzés állitotta meg a 165-ös palotait, vagy azért kellett megállania, mert a tömeg a sineken állt?

Tanu: A 7-es jelzés később jött, a vonat megállt, mert leintették.

Landler dr.: Ha nem intették volna le s a mozdonyvezető látta volna a sinek közt a tömeget, nem kellett-e volna megállania, hogy bajt ne okozzon?!

Tanu: De igen, leintés nélkül is meg kellett volna állania.

Landler dr.: Tehát biztonsági okokból állt meg a 165-ös, vagy legalább biztonsági okokból is 8 óra után s a 7-es számu jelzés jóval később jött?

Tanu: Igen, az később jött.

Landler dr.: Olyan óriási veszedelem az a 7-es jelzés vagy biztonsági intézkedés s soha se szokott az máskor előfordulni, csak 19-én történt?

Tanu: A 7-es jelzés biztonsági intézkedés s gyakrabban előfordul; abból veszély nem származhatik. (Mozgás.)

Landler dr.: Köszönöm, csak azt akartam tisztázni, mert az ügyész ur olyan nagy veszedelemnek tartja a 7-es jelzést.

Elnök: Beszéljen a 7-es számu jelzésről, mi volt ez?

— Minden vonatot fel kell tartani.

— Ez általánosan ismert szabály a vasutnál?

— Ez a jelzés az utasitásban meg van.

— Hát ha a 7-es számu jelzést adják, ez mit jelent?

— Azt, hogy az összes vonatoknak nem szabad többé közlekedni.

— Lehet ezzel menetközben is megállitani a vonatot?

— Igen, mindenki köteles a vonatot leinteni.

— És észre lehet azt venni?

— Igen, mert minden őrházon van harang és ő kapja a jelzést. Az őr tartozik a vonatot feltartóztatni és értesiteni a személyzetet, hogy a 7-es sz. jelzés megvolt.

— Milyen hosszu vonalon megy a jelzés?

— Csak két állomás között.

— Akkor tovább kell adni?

— Igen.

— Az is hivatalos kötelesség, hogy ezt tovább adja?

— Az akadálynak csak két állomás között kell lennie.

— Akkor csak két állomást kellett érintenie.

— Igen.

— Akkor az nem szaladt tovább a többi állomásokon?

— Csak akkor, ha azt továbbitják, vagy a vonalon, vagy az őr adja tovább.

Elnök: A 7-es számu jelzés Rákosról indult ki?

— Nem tudom, mert nagy zaj volt és én el voltam foglalva a 165-ös vonattal, hallottam mondani, hogy a vonatnak meg kell állania, mire én bementem az irodába, melyet teljesen sötétnek találtam, a lámpák le voltak oltva és akkor mondták, hogy a 7-es számu jelzés volt, nem kutattam, hogy Rákos adta-e, vagy honan jön.

— Hát nem lehetett megállapitani, hogy hol adták a 7-es jelzést?

— Nem.

Faludy: A kir. ügyész ur emlitette, hogy telefonjelentés érkezett Rákosra, hogy a felfüggesztő rendeletet a Demokrata-körbe hozzák, amennyiben én adtam a telefon értssitést, helyreigazitással kell élnem. Én körülbelül este 7 órakor, mikor értesültem Turcsányi felfüggesztéséről, ugy vélekedtem, hogy az ő megjelenése ott időszerütlen lesz és azért megkértem egy hivatalnok révén a főnököt, hogy a felfüggesztést a nyugati pályaudvarra küldje el, kézbestési ivvel. Amennyiben Turcsányitól később meghallottam, hogy ő a főnök ur egyenes parancsára köteles Rákosra menni, természetesnek találtam, hogy ezen parancsnak eleget tegyen.

Ügyész: Azt telefonálták, hogy a Demokrata-körbe küldjék a felfüggesztő végzést?

— Nekem ugy jelentették, hogy a Demokrata-körbe.

— Nem mondtam, hogy a Demokrata-körbe küldessék a rendelet, hanem Budapest nyugati pályaudvarra, s igy értesitésem tévesen lett közölve.

Landler dr.: Azon sürgönyökről, amelyek Rákoson átmentek, meg lehet-e állapitani, hogy hol lettek feladva s mikor?

— Nem, mert a sürgönyökön nem volt sem feladási hely, sem aláirás és igy nem állapitható meg, hogy honnan érkeztek.

Landler dr.: Láthatja az ügyész ur, hogy a táviratai mit sem érnek!

Turcsányi: Amennyiben a 7-es számu jelzés szerzőjéül, mint tudom, suba alatt engem akarnak feltüntetni, méltóztatik emlékezni főnök ur, hogy 7 óra után ketten a pályaudvaron voltunk, én hallottam valami harangjelzést és kérdeztem, hogy micsoda harang kong itt és akkor tudta meg a főnök ur, mikor bement az irodába, hogy az a 7-es számu jelzés volt.

— Igenis, künn beszélgettünk Turcsányival és akkor hallottam valami harangütést.

Elnök: Ez fontos.

— Emlékszem, hogy figyelmeztetett a harangozásra. Határozottan már nem emlékszem, hogy hogy volt.

Elnök: Ön bement, mikor Turcsányi kérdezősködött.

— Igen bementem az irodába és akkor tudtam meg, hogy a 7-es számu jelzés volt megadva, de hogy honnan, nem tudtam meg.

Turcsányi: Mikor az irodában voltam és átvettem a felfüggesztés határozatát s főnök urral kijöttünk az irodából, a kis perronra, akkor az összes vasutasok kezdtek kiabálni: „Halljuk Turcsányit!" Én nem akartam sokáig beszélni, de midőn azt kérdezték, hogy igaz-e, hogy fel vagyunk függesztve, azt feleltem: Ez igaz, de az még nem olyan nagy baj, legyenek nyugodtak és ne bolondozzanak.

Tanu: Ön azt mondotta, hogy nincs itt a hely arra, hogy beszéljen.

— Igen, helyes.

— De mondtam, hogy ne bolondozzatok?

— Igen.

Ügyész és védők kérik a meghiteltetést. (Megtörténik.)

Wukov után Messinger József kihallgatása következik.

Messinger József kihalgatása.

Messinger József, nagybecskereki születésü, 35 éves, izr., a Rákos-rendező pályaudvar helyettes főnöke.

Elnök: Ismeri Potinicát?

— Igen.

— Tud ön arról valamit, hogy résztvett a sztrájkmozgalomban és minő szerepet vitt ott.

— Hallomásom szerint, közvetlen tudomásom nincs.

— Közvetlen tapasztalatról mit tud?

— Semmit.

— Hallott tőle valami olyan kijelentést, hogy ő hivatalos kötelességét nem teljesiti eddig vagy addig?

— Erről nem beszéltünk.

— Hát hallotta, hogy reá akart birni valakit, hogy ne teljesitse munkáját?

— Nem.

— Van-e tudomása arról, hogy Potincza 19-én szabadságon lett volna és a következő napon dolgozott.

— Kérem, én 20-án reggel 8 órakor felváltottam a főnöki teendőket és ½9-kor bejött Filip ellenőr és tudomásomra adta, hogy az igazgatóság által ellenőrzésül ki van rendelve. Egyszersmind azt is mondotta, hogy Potincával végig járta az állomást, végig nézte a számadásokat, de semmi oly dolgot nem talált, amely külön intézkedés megtételét szükségessé tette volna.

— Látta ön aznap Potincát?

— Nem láttam.

— Hát következő napon?

— 23-án láttam a forgalmi irodában, az állomásfőnökkel tárgyalt és többek közt azt hangoztatta, hogy ő be akarja magát választatni a 13-as bizottságba, mert látja, hogy rossz vége lesz és igyekezni fog, hogy a 13-as bizottságot arra birja, hogy egyezkedjék a kormánynyal.

— Nem hallotta, hogy azért akarja magát beválasztani, hogy békülékenynyé tegye a bizottságot?

— Ugy hallottam.

— De hogy be volt választva?

— Azt az ujságokból tudom.

— Érintkezett ő vagy nem a bizottsági tagokkal?

— Akkor nem beszéltem vele. Csak 23-án láttam.

— Tud-e ön valamit a 7-es számu jelzésről?

— Kérem, mikor én menesztettem a vonatot, nem adták.

— Hány órakor adták le?

— Nem tudom.

— Azt nem látta, hogy leintették a vonatot?

— Nem. Én 7 órakor bejöttem Budapestre.

— Mikor Turcsányi megkapta a felfüggesztést rendelő határozatot, mi történt?

— Nem voltam künn.

Potincza: Tévedésben van az állomásfőnök helyettes ur, amennyiben azt mondja, hogy én 23-án azt állitottam volna, hogy szeretném magam beválasztatni.

— Kérem, én közvetlenül nem beszéltem vele, én hallottam azt.

Potincza: Én azt nem mondhattam.

Elnök: (Potincához): Ön felvetette a kérdést, a tanu azt mondja, hogy igen.

Elnök beszólitja Vukovot.

Elnök: (Vukovhoz): Itt felmerült egy későbbi incidens. A tanu azt vallja, hogy talán 23-án ő szemtanuja volt anak, hogy ön beszélt Potinczával és ő azt mondotta, hogy „be akarom magamat választatni, hogy azokat mentől előbb engedékenységre vagy kibékülésre birjam.‘

— Hogy igy fejezte ki magát, nem tudom, azt mondotta, „amennyiben lehet, birjuk rá.“ Nem emlékszem részletesen és pontosan.

Elnök: Beszélt Potinczával?

— Igen.

— Mondotta, hogy bár beválasztatnék?

— Nem emlékszem.

Potincza: Azt mondottam, hogy szeretnék tagja lenni.

Elnök: (Messingerhez): Igy volt?

— Igen.

Ügyész és védők a megesketést kérik.

— Elrendelve.

Ezután *Filip Aladár* vallomása következett.

Filip Aladár kihallgatása.

Filip Aladár, marosvásárhelyi születésü, 34 éves, izr., államvasuti ellenőr az igazgatóságban.

Elnök: Ismeri Potinczát?

— Igen, a szolgálatban érintkeztem vele.

— Ön tud arról, hogy a sztrájk-mozgalomban aktiv részt vett.

— Nem.

— Hogy megtagadta a hivatalos kötelesség teljesitését, vagy másokat rá akart birni ilyen magatartásra?

— Nincs tudomásom.

— Ide vonatkozó lázitó, izgató nyilatkozatot hallott tőle?

— Nem, sem közvetlenül, sem közvetve.

— A sztrájk, amint tudjuk, a rákosi pályaudvaron kezdődött 19-én este. Ott volt ön?

— Nem.

— Mikor jelentkezett a rákosi pályaudvaron?

— Engem éjfélkor jelöltek és mindjárt kimentem.

— Minő utasitással?

— Hogy a megérkező áruk felett a kellő felügyeletet gyakoroljam.

— És ez 20-án volt?

— Reggel 5 órakor.

— Mikor találkozott Potinczával?

— Talán 7 óra tájban, akkor t. i. az állomásfőnöktől kértem felvilágositást és arra kértem, hogy rendeljen valakit mellém, hogy a rakodóba menjünk. Az állomásfőnök 7 óra tájban odarendelte.

Elnök: Ön Potinczával együttesen teljesitett szolgálatot?

— Igen.

— Meddig?

— Körülbelül 9—10 óráig.

— Azután ön távozott?

— 11 óráig ott voltam.

— Később számadásokat vizsgált?

— Igen, mi vizsgálatot teljesitettünk. Értesitésünkre lett hozva, hogy romlandó áru van a rakodón; akkor annak megvizsgálására kimentünk ismét a rakodóra és akkor Potincza szolgálatot teljesitett.

— Látta őt ott 21-én?

— Láttam 20., 21. és 22-én.

— Nem mondotta, hogy nem akar munkát teljesiteni?

— Nem.

— Hogy került be a 13-as bizottságba és minő müködést fejtett ki?

— Azt nem tudom.

Rácz Dezső dr.: Emlékszik, hogy mikor a dobogónál voltak az áruknál, mit mondott Potincza? Hogy ne kallódjanak el az áruk és még egy munkást rendelt oda, akit odautasitott, hogy akár 24 óráig legyen a rakodóban és ugyanekkor Potincza a munkásnak azt mondotta, hogy vigyázzon, mert az állomás becsületéről van szó, nehogy valami elvesszen?

Potincza: Még fizetésről is volt szó.

— Egy munkás kérdezte, hogy ki fogja fizetni, erre Potincza azt mondotta, ha az állomás nem fizet, akkor én fizetek.

Tanu az esküt letette.

Pollák Ede dr. kihallgatása.

Dr. *Pollák Ede,* német-palánkai lakos, 35 éves, izr., ügyvéd.

Elnök: Arra a körülményre van felhiva tanunak, hogy tud-e ön valamit arról, hogy a 13-as bizottságot vagy annak tagjait a vasuti tömeg valamikor ugy megfélemlitette, vagy befolyásolta, hogy bizonyos feltételekkel meg ne elégedjék.

— Igen, van tudomásom, hogy ápr. 20-án este, a mikor a 13-as békéltető-bizottság . . . .

— Miért mondja békéltető-bizottság?

— Azért, mert én az egész tárgyalás folyamán a Demokrata-körben fenn voltam és igy elejétől, végig tudomásom van az ő szereplésükről, hogy ők igyekeztek a békét közvetiteni.

— Ön is érintkezett velük?

— Beszéltem egyesekkel és a tömeggel ott is.

— Hát a tömeg, hogy került oda?

— Azt tudom, hogy odakerült és a helyiségbe bebocsátották.

— Bent voltak a termekben vagy az utcán?

— A termekben és az utcán.

— Voltak nem tagok is?

— Igen.

— Ugyanekkor a 13-as bizottság is tárgyalt?

— Igen, akkor a 13-as bizottság is tárgyalt, alkudozott, t. i. ott van egy kisebb helyiség és egy óriási terem. A kisebb helyiségben volt a 13-as bizottság, Vörös és Vázsonyi. Időközben egyesek a teremből kijöttek és megállapodásukat jelezték a tömeggel. Hát akkor hallottam, hogy mikor már a megállapodást kihirdették a tömegnek, hogy t. i. teljes amnesztiát kapnak, álljanak munkába és bizzák a további teendőket a 13-as bizottságra, Vörösre és Vázsonyira, erre a tömeg nekik zudult. Inkább meghalunk, nélkülünk a vasut nem fog indulni, a memorandum kell, hogy keresztül menjen és a szó legteljesebb értelmében bizalmatlanságuknak adtak kifejezést a 13-as bizottság tagjai ellen, sőt bizalmatlankodtak Vázsonyival és Vörös Lászlóval szemben is.

Elnök: Sértő szavakat hallott, mint árulás?

— Igen, árulás, teljes kötelező garanciát akarunk, hogy a memorandum menjen keresztül.

— Minő nagy lehetett a tömeg?

— Kérem, nagyon sok volt. A nagyterem zsufolt volt. Lehetett száz?

— Több.

— 200?

— Kérem, zsufolt volt a terem és az utcán is volt nagy tömeg.

— Volt 200?

— Körülbelül 400-an voltak a teremben.

— És ez mind oly fenyegetőleg lépett fel?

— Igen, ugy hangzott, mintha *egy* hang szólott volna: „árulás, nem engedünk, inkább meghalunk“.

Tanu az esküt leteszi.

Pollacsek dr.: Ha meg méltóztatik nagyságos elnök ur engedni, megmagyarázom, hogyan került a vasutasok tömege a Demokrata-körbe, t. i. én adtam meg az engedélyt ahhoz, mint a kör egyik vezető embere s miután rendkivül sokan akartak behatolni az eredményt megtudni.

Elnök: Jöjjön a következő tanu.

Zsoldos Frigyes Alfréd kihallgatása.

— Hogy hivják?

— Zsoldos Frigyes Alfréd.

— Hány éves?

— 35.

— Vallása?

— Izraelita.

— Mi a foglalkozása?

— Bankhivatalnok.

— Volt ön valamelyik este a Demokrata körben jelen, midőn a 13-as bizottság tárgyalt és megállapodásaikat a jelenlevő tömeggel közölték?

— 20-án este.

— Miből tudja, hogy ép 20-án volt?

— Érdeklődtem az ügy iránt, másrészt a kör tisztviselője vagyok s ezen minőségemben is érdeklődtem a dolgok iránt. Fenn voltam 19-én este is...

— Gyerünk 20-ára.

—20-án huzamossabb ideig voltam ott ép akkor mikor a 13-as bizottság bennt Vöröss László őméltóságával és Vázsonyi Vilmos képviselő urral tárgyalt. Kinn a nagy teremben, hol a vasutasok nagy számban gyültek össze, óriási forrongás volt és lesve-lesték a kiszivárgó hireket, hogy mi történik ott benn. Mikor kezdték rebesgetni, hogy a bizottság engedékeny, irtózatos felháborodással tárgyalták ezt s később— emlékszem — különösen Faludy és Lorber urakat, akik kijöttek, igen erős kifejezésekkel támadták meg s azt mondták, árulók vagytok kartársaitoknak s az ügynek, ha akármicsoda engedményt tesztek a kormánynak. És ha holnap azokkal a feltételekkel jöttök, a miket most Vöröss őméltósága elétek terjeszt,

elsöpör benneteket a közvélemény arról a polcról, melyre a bizalom helyezett...

— Ki mondta ezt?

— Névleg nem tudom. Az ottani vasutasok. Különösen arra emlékszem, hogy Lorber azt mondta nekik, hogy nem lehet a tömeget együtt tartani, ők csak 21-ikére jöttek fel az ülésre, elég pénz sincs velük s ő ha a terrorizmusnak nem lesz vége, kénytelen lesz a mandátumot visszaadni.

— Ezeket a szókat használta, hogy ő a terrorismusnak nem képes ellent állni...

— S kénytelen visszaadni a mandatumot. Erre megrohanták, hogy annak semmi körülmények között nem szabad megtörténni.

— Fenyegető szavak röpködtek a levegőben.

— Igen. „Árulók, gazemberek lesztek, ha megteszitek".

— Nagyon izgatott volt a tömeg?

— Óriási izgatottság és elkeseredés uralkodott, valósággal drámai jelenetek folytak le.

— Önökre nem volt félelmetes?

— Félelmetes volt minden körülmények között a jelenet. Izgatottak voltak, látszott a végtelen elkeseredettség és elszántság, hogy nem engednek semmi körülmények között, ha a 13-as bizottság hajlandó — mint a kijövőktől hallottuk — kompromisszumok alapján elegyengetni az egész dolgot

— Hány emberből állhatott a vasutasok tömege?

— Körülbelül 500 ember.

Vázsonyi dr.: Említette tanu ur, hogy 19-én is fenn volt a körben. Mennyi ideig?

— 8—9 óra közti időben.

— A bizottság tagjai közül kiket látott ott?

— Fenn volt Sarlay ur, Faludy ur — ezt nem egész biztosan tudom és Margulit ur.

— Miért jöttek fel ezek az urak oda?

— Mikor ott voltam, nem tárgyaltak egyebet, csak hogy Sarlayt és Turcsányit felfüggesztették és hogy holnap ez a gyülésen szóvá fog tétetni, de a legnyugodtabb hangon.

— Beszélték, hogy sztrájk lesz?

— Ez a szó elő sem fordult.

— Tudtak ők arról, hogy sztrájk lesz?

— Oly békésen tárgyaltak, hogy sejteni se lehetett. Ha tudtam volna, ott maradok, annyira érdekelt.

— Ők egyuttal mondták, hogy a gyülés engedélyezését a belügyminiszternél kivánják kieszközölni, a főkapitányi határozat megfelebbezésével.

— Igen, ezt hallottam.

— Nem volt már akkor ott, mikor a sztrájk kitörésének hire érkezett?

— Nem.

— De arra méltóztatik emlékezni, hogy csak erről beszéltek s a sztrájkról fogalmuk sem volt?

— Egyáltalán ez a szó elő sem fordult.

— Kivánják tanu megeskętését? (Kivánjuk.) Jöjjön Fuchs Dávid.

Fuchs Dávid kihallgatása.

— Neve?

— Fuchs Dávid.

— Született?

— Budapesten.

— Hány éves?

— 43.

— Vallása?

— Izraelita.

— Foglalkozása?

— Gépkereskedő.

— Mondja el, ott volt ön a Demokrata körben ápr. 20. este, midőn a 13-as bizottság tagjai a tárgyalásokat folytatták?

— Igen.

— Mit látott ön, mi történt ott?

— Körülbelül 5 órakor idejöttek az urak tárgyalni, 7 órára a terem tele volt emberekkel. Ezek nagyon fel voltak izgatva s nagyon kiabáltak, mikor megtudták, hogy mit tárgyaltak a bizottság tagjai. Azt mondták nem szabad engedni, agyonütjük aki enged s azonkivül azt is mondták, hogy látszik, hogy összejátszanak a kormánypárttal.

— Hallotta azt, hogy árulás?
— Igen s több ilyen szót, mint gazság.
— És ezt a bizottságra mondták?
— Direkt a 13-as bizottságra.
— Nagyon izgatott volt a tömeg?
— Igen.
— Hány ember lehetett ott?
— 2—300.
— Hány órakor volt ez?
— Este 7—8-kor.
— Mi ugy tudjuk, hogy később volt.

Vázsonyi: Kétszer voltak ott. Először d. u. 5 órakor Vöröss őméltósága behivatta, hogy tárgyaljon. Miután ez a tárgyalás nem sikerült, el ment velem együtt a ker. miniszterhez a horvátok szabadonbocsátása érdekében. Azután kiment a Zuglóba, majd ismét a kormányhoz és éjszaka jött vissza.

— Ön nem 12 órakor volt jelen?
— Nem.

Pollacsek: Vette észre tanu ur, hogy a bizottság tagjai a tömeget csillapitani akarták?

— Igen. Az urak kijöttek és mondták, elfogadható, amit benn tárgyalnak, a többi kivánságot majd érvényesitik, jobb ha most béke lesz és folytatják a munkát. Erre azt kiabálták, hogy árulás.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését? (Kérjük.)

Farbenheim Miksa kihallgatása.

Farbenheim Miksa. Esztergomi születésü, 25 éves, vasuti napidijas volt a rákosi rendezőn.

Elnök: Micsoda ügyben van letartóztatva?

— Nem tudom, letartóztattak.
— 10-én lesz ügyében a tárgyalás?
— Igen.
— Ön abban az ügyben vádlott. Kötelességem önt figyelmeztetni, hogy amennyiben olyan kérdéseket intéznék önhöz vagy intéznek bármely oldalról, amelyből önre valamely jog-

sérelem háramolhatnék, vagy szégyen, különösen ezen bűnperből kifolyólag őnre hátrányos lehetne, arra Önnek joga van megtagadni a választ.

Figyelmeztetés után: Ismeri ön Turcsányit?

— Igen.

— Potinczát?

— Igen.

— Tud-e valamit az ő szereplésükről a sztrájk mozgalomban?

— A sztrájkmozgalomról nem tudok.

— Hogy Potincza vagy Turcsányi valakit bujtogattak volna, hogy ne teljesitsék a hivatalos kötelességet, tud-e arról vagy nem?

— Azt soha nem tették.

— Arról tud-e valamit, hogy a bizonyos 7-es számu jelzés adatott a Rákos-rendezői pályaudvaron?

— Kérem én a 7-es számu jelzést nem ismerem, én ilyen szolgálatot nem teljesitek.

— Azt tudja, hogy Potincza 20-án megjelent az állomáson?

— Nem tudom, mert másnap nem volt szabad az állomásra jönni, én kérem a kabátot ott hagytam az állomáson és a rendőrség nem engedett be és másnap nem engedtek szolgálatba.

— A kir. ügyész ur arra hivta fel, hogy önnel igazolja, hogy bujtogattak a munka abbanhagyására.

— Ez lehetetlen.

— A kir. ügyész ur kijelentette később, hogy nem kivánja kihallgatását, de a védelem azután hivatkozott önre.

Geszti ügyész: Mondja meg fiam, 19-én este kijött Turcsányi az állomásra, látta megérkezni?

— Nem láttam megérkezni, csak láttam, mikor ott volt.

— Mit tett Turcsányi?

— Mikor lejöttünk, ott állott a főnök urral, de félre mentem bátyámhoz és azután nem láttam.

— És azután sem látta?

— Láttam, de nem az állomáson.

— Mondja, mit látott, mit tett Turcsányi?

— Kérem én semmit sem láttam, mert ő ott beszélgetett a hivatalnokokkal, de nem tudom, hogy mit, mert nem hallgattam oda.

— Önt már kihallgatták, a rendőrségi jegyzőkönyvben és akkor azt mondta, hogy Turcsányi a hivatal előtt állott és ott beszélgetett a hivatalnokokkal és altisztekkel, buzditva és azután a tömeghez mentek.

— Csak hivatalnokok voltak. A hivatalnokok nem mentek a tömeghez, kik hivatalnokok voltak szolgálatban voltak.

— Ő ilyen tartalmu jegyzőkönyvet irt alá . . .

— Én nem tudom, mit irtak a rendőrségnél a jegyzőkönyvbe.

Elnök: Nekem nincs ily jegyzőkönyvem és azért nem engedem annak felolvasását.

Geszti ügyész: Én kérdéseket intézek. Azt hallotta (a tanuhoz) hogy Turcsányi folyton összetartásra buzditotta az alkalmazottakat? (Olvassa.) Azt mondotta, hogy amint Turcsányi elment nyugalom volt, mikor visszaérkezett lárma volt.

Elnök: Engedelmet kérek, a tárgyalást én vezetem, én vagyok felelős annak törvényes rendjeért s felkérem az ügyész urat, hogy a jegyzőkönyvet nekem adja át.

Rácz Dezső dr.: Egész felolvasásokat tart az ügyész ur a jegyzőkönyvből.

Geszti: Bocsánatot kérek, én csak intézhetek kérdést, nem vagyok köteles megmondani, honnan veszem a kérdéseimet. Megmondták a védő urak?

— Kérem átadni a jegyzőkönyvet.

Geszti dr. ügyész: Tessék nekem azt a §-t megmutatni, amely nekem megtiltja, hogy kérdéseket intézzek a tanuhoz.

Landler Jenő dr.: A Bp. 313. §-a.

Györffy dr.: Nagyságos elnök ur! Én a magam részéről óvást emelek az ügyész urnak ama ténye ellen, hogy ő egy hatóság által felvett jegyzőkönyvből állapitja meg a kérdéseket. Ehhez csak kizárólag a tárgyalást vezető elnöknek van joga s csak abban az esetben, ha a hivatalos jegyzőkönyv ott van előtte és visszautasitom a kir. ügyész urnak összehason-

litását a védelem kérdéseivel, mert a védelem kérdését honnan meriti, ahhoz senkinek ezen a világon semmi köze. Ahhoz sincs nekünk közünk, hogy a vádhatóság honnan meriti, de igenis van közünk ahhoz, mihelyt hivatalos okiratokra hivatkozik a vádhatóság, amelynek az iratok mellett kell lenniök.

A biróság ezután tanácskozás végett visszavonul.

Az ülés ujbóli megnyitása után, elnök a következő határozatot hirdeti ki.

A kir. törvényszék ugy találja, hogy nincs szükség a felvett kérdésben határozni az oknál fogva, mert amint utólag meggyőződtünk, a kir. ügyész ur nem használt fel jegyzőkönyvet, hanem hogy ő neki vannak bizonyos jegyzetei. Én tehát azért, mert abban a hitben voltam, hogy valami hivatalos jegyzőkönyvre hivatkozik az ügyész ur, törvény szerint pedig annak itt kell lennie, azt elénk tárja esetleg a tanuk elé, kértem a jegyzőkönyv becsatolását, miután pedig most már meggyőződtem, hogy nem jegyzőkönyv, hanem bizonyos magánjegyzetek a kérdés tárgya, ennélfogva a biróság arra a meggyőződésre jutott, hogy nincs szükség arra, hogy a biróság ebben a kérdésben határozzon.

Ügyész, tanuhoz: Kérem tett-e ön olyan nyilatkozatot, hogy Turcsányi összetartásra buzditotta az alkalmazottakat és amint a pályaudvarról ki nem jött nyugalom és amint ő bejött szájról-szájra járt, hogy fel van függesztve és őt mindig éljenezték és erre megkezdődött a zavargás? való ez?

— Ez nem való, ezt nem is mondhattam.

Elnök: Semmit sem tartozik olyant mondani, ami a bunügyével kapcsolatos és Önre valami joghátrány származhatik, csak azt mondja, amit gondol.

— Én nem is mondhattam ezt, már azért sem, mert 7 órakor elmentem az állomásról.

Geszti dr. A mit felolvasok nem igaz?

— Nem.

Vázsonyi dr.: Turcsányi tett-e olyan nyilatkzoatot Ön előtt, hogy óvakodjanak az emberek a sztrájktól?

— Igen, ezt mondotta, hogy sztrájkról szó sem lehet.

— Tud-e ön arról, hogy a vádlottak valamelyike ilyen izgató táviratot adott volna fel?

— Arról tudomásom nincs.

— Azok közül a táviratok közül, melyeket ön felfogott, meg lehet állapitani, hogy kiktől jöttek?

— Nem, mert nem tudjuk, hogy melyik állomás játszotta azokat a gépbe.

Elnök (átad a tanunak egy naplót sürgönyökkel): Itt vannak bizonyos üzleti táviratok, nézze meg azokat.

— Igen ezek a sürgönyzési naplók. Ezekbe a naplókba bejegyeztetnek mindazok a táviratok, amelyek a Rákos-rendezői állomáson adatnak fel, vagy onnan továbbittatnak.

— Ezek tisztán forgalmi táviratok?

— Ezekben privát táviratok nincsenek.

Elnök: Nyissa csak fel a megjelölt lapot.

— Mit lát ön ott?

— Ott a mozgalomra vonatkozó táviratot látom bejegyezve, mely igy szól: „Kedves bajtársak! Talpra fiuk, baj van. Kimondjuk a sztrájkot. Már két áldozata van a mozgalomnak, Sarlay Jánost és Turcsányi Pált felfüggesztették állásuktól. A nagygyülés majd holnap lesz. Holnapig sem várunk, mondjuk ki a sztrájkot. Éljen."

— Az ön felügyelete alatt lett e távirat felvév?

— Igen.

— Honnan jöhetett ez a távirat, meg lehet állapitani?

— Nem lehet, csak azt, hogy a ceglédi vonalról jöhetett, de a feladó állomást már nem lehet megállapitani.

— Hány állomás van e vonalon?

— Talán 10—12.

— Miután azonban Turcsányi és Sarlay felfüggesztéséről van szó, valószinü, hogy a táviratok Budapestről jöhettek?

— Nem tudom.

— Van-e ennek megfelelő kézirat valahol?

— Nincs. Ezek nem lettek továbbitva és azért másolat sincs. Ezek hivatalosan táviratozva lettek, de nem volt megjelölve, mely állomás adta és hogy hová.

— Nem volt valami aláirás?

— Aláirás nélkül jöttek a táviratok mind.

— Tehát van arra valami mód, hogy megállapithassa a távirda, vagy a vasutak igazgatósága, vagy a biróság, hogy ki adta fel a táviratot?

— Azt nem lehet.

— Azt, hogy honnan adták fel?

— Azt sem.

Elnök: Azután van itt egy másik távirat: „Az összes vonatok 7. számu jelzéssel megállitandók, a sztrájk kiütött. Sztrájkbizottság." Megtudná-e mondani, hogy ezt a sürgönyt hol adták fel?

— Az a nyugoti pályaudvarra vonatkozik, de a feladási helyet nem lehet megállapitani.

Elnök: Itt van egy másik sürgöny (48. sz.) „Szüntessetek be minden forgalmat, mert társaitok közül 2400 embert szurony vesz körül. Országos bizottság."

— Honnan lett ez feladva?

— Nem tudom megállapitani.

— Itt van egy üzleti távirat, mely igy hangzik: „Itt kiütött a sztrájk, jelzést kérünk minden irányban, a vonatok megállitandók." Ezt valószinüleg szintén felfogták. Ez hogyan került ide?

— Ezt szintén felfogták és az üzleti naplóba bevezették.

— Meg lehet állapitani, hogy honnan jöhetett a sürgöny?

— Itt kérem a rovat szerint az van feltüntetve, hogy a nyugoti pályaudvaron adták fel és megérkezett a keleti pályaudvarra, de nem bizonyos, mert nincs kizárva, hogy más adta fel ezen állomás neve alatt.

— Magára a vádlottak eljárására vonatkozólag tud-e felvilágositást adni, hogy Turcsányi hogyan viselkedett, valakit felizgatott hivatalos teendők abbanhagyására, Potinca sem?

— Nem.

— Mikor lett ön Rákosra kirendelve?

— 19-én lettem kirendelve és ott voltam 20-án is

— Miért? Gondolta, hogy valami baj lesz?

— Nem, hanem azért, mert tudomására lett hozva az igazgatóságnak, hogy a távirdát magánlevelezésre használják fel és az üzleti forgalom rovására történik ezen visszaélés és ily a mozgalomra vonatkozó táviratok továbbittatnak. Engem felügyelet végett küldtek ki.

Turcsányi: Méltóztassék megmondani, hogy a rákosi állomáson kivül más állomásra is küldtek ki távirdafelügyelőt?

— Azt hiszem Kőbányára, a térfelügyelőséghez és az összes pályaudvarokra a fővárosban.

— Palotán nem volt?

— Gangl volt ott.

— Azt nem tudja, hogy már 19-én vigyáztak a nyugoti pályaudvarra?

— Nem tudom.

— Ugy-e bár Rákos metsző pont, mert a mi Pozsony felől jön, a másik vonalnak azt továbbitani kell.

— Igen.

— Hát kérem Rákos—Pest között csak két állomás volt?

— Nem, több.

— Nem méltóztatott az irányból meggyőződni, hogy honnan jöttek a táviratok?

— Igen, hogy Budapestről jött, de csak az irányt lehetett megállapitani, az állomást nem.

— Kérném itt vannak a sürgönyök és aláirva az országos bizottság. Mit méltóztatik gondolni, mint vasutas, hogy az országos bizottság aláirás nem arra szolgált-e, hogy azok, akik a sürgönyt feladták, azért használták ezt az aláirást, hogy magukat fedezzék a leleplezéstől és incognito maradjanak?

— Nem tudom.

— Mit gondolt az országos bizottság alatt, mikor a sürgönyt látta?

— Én abban a dologban nem vagyok teljesen informálva és nem tudok magamnak határozott véleményt alkotni.

— Tud-e tanu ur rá esetet, hogy valaki a 13-as bizottság tagjai közül, vagy akárki más avatatlan ember megkisérlette volna azt, hogy a vezeték felhasználásával táviratokat adjon fel?

— Nem.

— Tanu ur felügyelt a távirdára és arra kiküldetése volt, hogy nem odavaló sürgöny leadását megakadályozza?

— Igen.

— A jelzőbillentyük, a jelzőharangok hogy voltak elhelyezve az asztalon, könnyen hozzáférhetők?

— Igen.

— Avatatlan hozzáférhet?

— Nem.

— Látta-e tanu ur, hogy 19-én valaki közeledett ahhoz az asztalhoz, hogy azon a billentyün a 7-es számu vagy más számu jelzést leadjon?

— Nem.

— Tanu ur ott volt a távirdát és a jelző vezetéket állandóan ellenőrizte?

— A folytonosság megszünt, mikor a sztrájk kitört, mert a nagy lármára én is kisiettem és ezen idő alatt a távirda nem az én felügyeletem alatt állott.

Elnök: Ebéd ideje alatt?

— Akkor is eltávoztam.

Turcsányi: Kérem hány távirdász dolgozott az Ön felügyelete alatt?

— Nappal 3, éjjel 2.

— Most a magam személyére térek át. Méltóztatott látni, hogy én talán titokban, talán felhasználva egy alkalmas pillanatot, iparkodtam a távirda-asztalhoz férközni a billentyühöz, hogy ott suttyomban jelzést adjak.

— Nem láttam.

— Kizártnak tartja, hogy a két távirász mellett és az Ön felügyelete dacára valaki oda mehetett a távirda-asztalhoz, illetve a jelzőharang billentyüihez, hogy jelzéseket adhasson.

— Mikor bent voltam senki sem adhatott le jelzést.

— Én azt kérdezem, kizártnak méltóztatik tartani azt, hogy más is adhatott le jelzéseket?

— Más nem fordulhatott ott meg.

— Engem látott ott settenkedni?

— Ott a távirda-irodában nen láttam, csak a forgalmi irodában láttam kegyedet.

— Mikor hangzott el a 7-es számu jelzés?

— 9 óra egynehány perckor.

— Ott volt a távirda-asztalnál?

— Ott voltam a forgalmi irodában és hallottam a jelzést.

— Azt nem méltóztatik tudni, hogy mely irányból jött a jelzés?

— Az Budapest felől jött.

— Hát kérem, csak Budapest és Rákosról adhatták le a 7-es számu jelzést.

— Budapest és Rákos között több helyről adhatták le a 7-es számu jelzést.

— Szóval leadhatták Budapestről, sőt Rákosról is?

— Rákoson semmi esetre sem adhatták le, azt bizton tudom.

Landler dr. A nyugati pályaudvari táv. naplóban benne van, hogy hetes számu jelzés leadandó. Ha ez a távirat tényleg lejátszatott, benne kellene lenni a Rákos rendezői könyvben is?

— Nem kell feltétlenül, mert lehetséges, hogy nem vettük fel Rákos rendezőn, mert ott 8—9 gép van s ezt két ember szolgálja ki. Ezeken a vezetékeken sok sürgöny jön, melyek más állomásoknak szólanak. Rákosrendező csak akkor jelentkezik a táviratok felvételére, ha speciel fel lesz hiva. vagy ha körözvény adatik, mert ezen esetben minden állomás tartozik jelentkezni.

— Ha körözvény volt az, akkor benn kell lennie?

— Ha körözvény volt, akkor benne kell lenni a rákosiban, mert Rákosrendező jelentkezett.

— És ha nincs benn a rákosi táv. naplóban, lehetséges-e az is, hogy a sürgöny beleiratott a nyugoti p. u. naplójába és

nem játszódott le, illetve, hogy csak beleirták abba a naplóba, de tényleg le nem adták.

— Az sincs kizárva.

— Ezt akartam. Mert az a sürgöny apokrif, nincs benn a rákosi p. u. naplójában, holott körözvénynek van jelezve. Igy csinálják a bizonyitékokat! Olyan sürgöny a nyugotiról fel se adatott, csak beirták a naplóba!

Győrffy dr.: A tanu ur azt mondja vallomásában, hogy az üzletvezetőség azzal a rendelettel küldte ki Rákosrendezőre, hogy ott a táviratokat felvegye és továbbitásukat megakadályozza.

— Igen.

— Azon irányokban, melyek ott kereszteződnek, azon feladó állomásokon ez alkalommal és egyáltalában magántáviratok is adatnak fel?

— Ott rendes körülmények között magántáviratok nem adatnak fel.

— De egyáltalában nincs kizárva, hogy magántáviratok is juthatnak keresztül.

— Ez nincs kizárva.

— Önnek az volt az utasitása, hogy az ilyen táviratokat is felvegye?

— Nem, nekem az volt az utasitásom, hogy a mozgalomra vonatkozó izgató tartalmu táviratokat, melyeknek sem feladójuk, sem cimzettjük nincs, s melyekkel a vasut-távirda vezeték jogtalanul használtatik, azokat felvegyem s transitálását megakadályozzam.

— Ha pedig magánsürgöny lett volna izgató tartalmu?

— Ha a feladó állomás meg lett volna nevezve és Rákosrendezőre lett volna cimezve, szintén fel vettük volna.

— És ha nem oda lett volna cimezve?

— Akkor nem kötelességünk felvenni.

— De ezen utasitás értelmében, hogy „izgató tartalmu“?

— Az én rendeltetésem csak az volt, hogy azokat a táviratokat felfogjam.

— De magántáviratokat nem?

— Magántáviratokra nem vonatkozott.

Gaal dr.: Ha igy szólott volna egy távirat: Kovács urnak Nyitra állomás: kiütött a sztrájk, abba kell hagyni a munkát. — s alá lett volna irva Turcsányi vagy akármelyik. Ez jellegére nézve, mint magántávirat jelentkezett volna, azt ön továbbitotta volna?

— Arra nekem nem volt utasitásom.

Faludy: Kérdem a tanu urat, mint szakembert, miután nincs kizárva. hogy valamely állomás álnév alatt jelentkezett, gondolja-e. hogy ezen táviratok terhelő bizonyitékot képeznek vagy nem?

Elnök: Ezt mi biráljuk meg, nem ő.

Ügyész: A mikor egy hetes jelzést adtak, nem volt benn a távirda-szobában?

— Akkor benn voltam és onnan kijöttem a forgalmi irodába, mert ott vannak a harangok elhelyezve.

— S akkor Turcsányi ott volt a forgalmi irodában?

— Nem láttam

— Mondja meg nekem, hogy mikor Turcsányi megérkezett Rákosrendezőre, s a vasuti alkalmazottak megkérdezték őt, hogy most mit tegyenek, miután fel van függesztve, erre ő mit felelt?

— Azt, hogy mindenki cselekedjék ugy, a mint lelkiismerete diktálja, komolyan, megfontolva.

— Mit értett ő ez alatt? Miféle értelme van ennek?

— Én ebből a megjegyzésből csak azt vonom le, hogy inkább csillapitani akart.

— De miköze volt a vasuti alkalmazottak lelkiismeretének Turcsányi felfüggesztéséhez?

Rácz dr.: Nagyon sok köze van hozzá, de önök azt nem értik.

Elnök: Ön tényekre tartozik felelni és nem tartozik egyéni véleményeket mondani.

Ügyész: Ön azt mondta, hogy Turcsányi ezen válasza voltaképen csillapitólag akart hatni az alkalmazottakra.

— Én legalább azt gondolom.

— De ő azt válaszolta, hogy viselkedjenek komolyan, férfihez illően, a hogy lelkiismeretük diktálja.

— Ezt hallottam, azután bementem a távirati-irodába.

Elnök: Kivánja a tanu megesketését?

Ügyész: Kérem.

A tanu meghiteltetik.

Indrák Lajos kihallgatása.

Elnök: Jőjjön a következő tanu. Hogy hivják?

— *Indrák Lajos.*

— Hol született?

— Szegzárd, Tolnamegye.

— Hány éves?

— 36.

—Vallása?

— Róm. kath.

— Mi a foglalkozása? Állomás-elöljáró és postamester Sércen, Sopronmegyében.

Elnök: A pesti mozgalmokról mit tud ön közvetlenül?

— Nem tudok mást, mint amit az ujságból olvastam.

— 19. és 20-án itt tartózkodott ön Pesten?

— Nem, én szolgálatot tettem a hivatalban.

— Arra vonatkozólag, hogy itt mik történtek a vádlottak részéről, vagy mik nem történtek, tud ön valamit közvetlen tapasztalatból?

— Semmit sem tudok.

— Nézze meg ezt a könyvet a 70-ik oldalon. Sérczen lett felvéve?

— Igenis.

— Ön vette fel?

— Én.

— Mit tartalmaz?

— Körözvény valamennyi állomásnak, az országos bizottságtól Budapesten. Szüntessetek be minden forgalmat és szolgálatot, mert társaitok közül 4000 embert szuronyt vesz körül. Országos bizottság."

— Meg lehet állapitani, hogy ki adta fel?

— Ezt megállapitani teljes lehetetlen, mert ebben az időben az állomások álnév alatt jelentkeztek.

— Álnév alatt is?

— Én többször észrevettem, hogy más beszélt állomásom helyett. 20-ig még lehetett valamit kivenni az állomásokból, de azután nem.

— Ez Pest felől jött?

— Igen. Pándorf adta Pozsonynak vagy Pozsony-Ujvárosnak kellett adni Pándorfnak.

— Hogy ki adta fel, azt meg lehet állapitani?

— Esküt arra nem merek tenni, hogy Pándorf vagy Pozsony.

— Nem maradt vissza semmiféle blanketta?

— Nem, csak a szalagok, azokat lefoglalta az ügyészség.

— Csak a szalagokból lehet megállapitani?

— Azokból is csak azt lehet megtudni, ami itt a sürgönyzési jegyzőkönyvben van.

— Mást nem lehet?

— Nem.

— Egyéb felvilágositást tud ön nekünk adni a sztrájk ügyben?

— Nem tudok semmit.

Landler dr. Azt méltóztatott mondani, hogy Pest felől jöttek a sürgönyök. Direkt összeköttetésben van Sércz Pesttel?

— Nem.

— Az is egy metszőponton megy keresztül. Elébb Pozsonynak kellett venni a sürgönyt...

— Vagy Pándorfnak

— És Pozsonynak kellett volna egy másik vezetéken továbbitani?

— Igen.

Elnök: Meghiteltetését a tanunak kérik? (Nem ellenezzük).

— A tanut meghiteltetik.

Tanu: Nagyságos elnök ur, én már hat napja itt vagyok postai szolgálatom is van, a postánál kész kiadásaim vannak. Hol kapom meg erre vonatkozólag a költséget?

Elnök: Bizonyos tanudijakat a bünvádi alapból fogunk utalványozni.

Magyar József kihallgatása.

Magyar József: Szegzárdon, 60 éves, róm. kath.,magyar államvasuti főraktárnok, Budapesten, keleti pályaudvaron.

Elnök: Tud ön ezekről a táviratokról valamit?

— Ezekről nincs tudomásom.

Elnök: (átnyujt egy táviratlapot.) Ön vette ezt fel?

— Ez másolata annak, amit én vettem fel eredetiben. Emlékezem is erre a sürgönyre, 19-én vettem fel este tiz órakor.

— Tudja, hogy honnan jöhetett ez?

— Azt csak gyanithatom.

— Melyik irányból jött?

— Az 1388. sz. vonaltól, mely a nyugoti pályaudvar felé szól. Ebbe a vonalba be van foglalva a Budapest jobbparti, balpart üzletvezetőség, azonkivül igazgatóság és a nyugoti pályaudvar.

— Szóval ezek közül, hogy honnan adatott fel, meg lehet azt állapitani?

— Nem.

— Hogy ki adta fel, meg lehet állapitani?

— Nem lehet biztosan megmondani, erre nem tehetek esküt. A nyugoti pályaudvar neve alatt adatott fel ez a sürgöny, de arra nem tehetek esküt, hogy biztosan a nyugoti pályaudvar adta-e.

— A vádlottak müködésére vonatkozólag tud ön felvilágositást adni?

— Semmit sem, mert én nem voltam künn.

— Nem is hallott tőlük olyan kijelentést, hogy ne tegyünk szolgálatot, szüntessük be a munkát?

— Soha, én csak az irodába jártam.

Pollacsek dr.: Tud tanu ur arról, hogy a nyugoti pályaudvaron már a munkaszünetelés beállott s a keleti pályaudvar alkalmazottai még mindig szolgálatot tettek?

— Nálunk az irodában igen. A többi szakmával nem igen törődtem.

— De tapasztalta, hogy vonatok is járnak az első na-

pokban, 20-án, mikor a nyugoti pályaudvaron szünetelt a munka?

— Erre nem emlékezem.

Elnök: Inditványozzák a tanu meghiteltetését?

Ügyész: Igen.

Ügyvédek: Nem ellenezzük!

Elnök: A biróság elrendeli a meghitelesitést. (A tanu meghiteltetik.)

Keith Guidó kihallgatása.

Keith Guido, Nagy-Topolovec, Temes m., 21., róm. kath.

Elnök: Mi a foglalkozása?

— Jelenleg dijnok, 19-én még állomásfelvigyázó voltam.

Elnök: (mosolyogva) Most nagyobb az állása, vagy azelőtt? (Derültség.)

Elnök: Hol van alkalmazva?

—Budapest nyugoti pályaudvarnál.

Ügyész: Csak arra tessék kihallgatni, hogy 19-én micsoda táviratokat vett fel.

Elnök: Emlékszik ön, hogy micsoda hivatalos táviratokat vettek fel 19-én?

— Rendes hivatalos táviratokra emlékszem.

Elnök: Mert ezek hivatalos körözvények voltak.

— Egyetlen egyre emlékszem, fél kilenc óra tájban jött, fel is vettem a jegyzőkönyvbe.

— Mi volt az?

— Egy-két szóban meg volt emlitve, hogy a sztrájk kiütött, egyszerü aláirással, hogy sztrájkbizottság.

— Erről önök is ilyen jegyzőkönyvet vettek fel?

— Igenis, azt be is irtam.

— S annak ott kell lenni?

— Igen.

— Honnan jött az a sürgöny?

— Azt nem tudom, mert rendes körözvényjellel volt ellátva.

— Meg tudták önök állapitani, Rákosrendezőről, vagy a nyugoti pályaudvarról jött?

— Azt nem állapitottam meg. Az állomást egyáltalában nem lehetett megállapitani, legfeljebb az irányt.

— Egyéb felvilágositásokat tud ön nekünk adni ezen ügyben?

— Az az egy távirat volt, amit felvettem.

— Meghitelesitését a tanunak . . .

Ügyész: Kérem.

Védők: Nem ellenezzük!

Elnök: Foglaljon helyet, majd kivesszük az esküjét.

Bodrogi András kihallgatása.

Bodrogi András: Csap, Ung megye, 32, róm. kath.. magyar államvasuti állomás felvigyázó gyakornok.

Elnök: Hol volt ön 19-én.

— A rákosrendező pályaudvaron.

— Nézze meg ön, ön vette ezt fel? (Fel lett mutatva a rákosi sürgönyjegyzék.)

— Ezt nem én, hanem a kollegám vette fel.

— Tud ön erről valamit?

— Nem.

-- Amit ön levett benne van a könyvben?

— Igen.

— Mit tartalmaz?

— Ceglédről az összes tehervonatok elmaradnak.

— Minekünk csak a sztrájkra vonatkozó adatok kellenek. Vett ön le olyat, hogy megállitandók a vonatok?

— Arra nem emlékszem.

Elnök: Kivánják megesketését. (Nem.)

Tábori Kornél kihallgatása.

Tábori Kornél, szolnoki születésü,24 éves, izr., hirlapiró.

Figyelmeztetés után:

Elnök: Tud ön nekünk felvilágositást adni a sztrájkmozgalmat megelőző ülésekben történtekről, felszólalásokról vagy izgatásokról?

— Igen. Mindegyikről, melyen jelen voltam.

— Körülbelül melyiken volt jelen a sztrájkot megelőző időben?

— Pontosan nem emlékszem, de tudom résztvettem az államvasuti altiszti körben tartott értekezleten, a Tattersalban tartott országos nagygyülésen, az április 18-iki értekezleten, amelyen elhatározták, hogy nagygyülést tartanak, ezen Justh volt az elnök.

— Izgatott volt a hangulat?

— Nagyon.

— Sok felszólalás volt?

— Igen.

— A vádlottak közül kik vettek részt a gyüléseken?

— Sarlay, Turcsányi és Margulit.

— Margulit mint hirlapiró?

— Igen.

— Ez a 3 ur izgató beszédet tartott, mely befolyásolhatta a később történteket?

— Azt nem mondhatnám, hogy izgató beszédeket tartottak volna. Izgatás szót hallottam, azt Justh használta és erre reflektált Turcsányi (nézi a lapot.)

Elnök: Ne onnan.

— Kérem engem az utolsó percben hivtak és lelkiismeretesen csak akkor vallhatok, ha betekintek . . . s arról volt szó, hogy Justh azt mondotta, hogy a fogadalmat nem teheti le, mert a nyomdából nem jött meg a szöveg.

— Mi volt a fogodalom?

— Nem tudom. Justh beszélt mindig törvénytelenségről, sejtettük, hogy a sztrájkra céloz, de kivüle senkisem beszélt arról.

Elnök: Justh mondotta, hogy óvakodjunk törvénytelenségtől?

— Körülbelül ilyen értelemben, később felkelt Turcsányi és azt mondotta, hogy senki sem akar törvénytelenségről beszélni és éppen az elnök dobta a sztrájk szót ide és mikor azt kérdezték, hogy mit ért a törvénytelenség alatt, akkor Turcsányi azt mondotta, hogy az elnök beszélt róla és azért neki kellene azt megmagyaráznia.

— És megmagyarázta?

— Nem magyarázta meg és ez keltett elkeseredést, hogy e helyett bizalmat szavaztatott magának és mikor a bizalom megszavazása után visszatért a terembe, azt mondotta, hogy más tárgyra térjen át a gyülés és akkor a fizetésrendezésről beszélt.

Elnök figyelmezteti tanut arra, hogy a rendőrségi vallomása némileg eltér ezen vallomástól, mire tanu kijelenti:

— Én mindjárt a rndőrfogalmazónak kijelentettem, hogy nem emlékszem jól és kértem ujabbi kihallgatásomat.

Elnök: Az értekezlet, mely ott az altiszti körben tartatott bizalmas jellegü volt?

— Azt hiszem nem volt egészen az, mert hirlapirók is voltak ott. Egyik kollegám azt mondotta, hogy részben az lett volna, én nem voltam jelen az elején.

— Azt nem hallotta, hogy bizalmasan és sztrájkról beszéltek volna?

— Kérem ezt a szót nem használta se Margulit, sem Sarlay, sem Turcsányi.

— Sem azt, hogy, ha a követelésüket nem teljesitik, a forgalmat beszüntetik?

— Kérem ilyent nem beszéltek; Sarlay egyáltalában nem, Turcsányi csak akkor beszélt, mikor Justh ellen beszélt.

— Mondja kérem Pestha Frigyes ott volt?

— Nem volt, ő a Rákos rendezőn volt. Ott Kofler volt jelen.

— Ön azt mondja, hogy a Rákoson történtekről Pestha adhat felvilágositást?

— A rákosi altiszti körben történtekről.

— Minő felvilágositást tudna még adni?

— Nem tudom, mit méltóztatik kérdezni.

— A sztrájkról és a mozgalomról.

— Ha kérdést métóztatik intézni. Ha méltóztatik kérdezni, hogy ezen értekezletről nekem mi az impressziόm, akkor azt mondhatom, hogy a sztrájkról legtöbbet azok beszéltek,

akik később elállottak a vezetésről igy Justh és Földesi. Ezt ténynek állithatom.

— Ön azt mondja, hogy ez volt az impressziója.

— Kérem azokból, a miket Justh mondott, a mikor a tanácskozásokba a törvénytelenség szót beledobta, továbbá azokból, a mit Földesi Szegeden elmondott.

— Ott volt?

— Nem, de kaptam bő tudósitást.

— Kik távol vannak, azokról nem akarok beszélni. Én csak az itteni vádlottakról kivánnék felvilágositást nyerni, hogy történt-e részükről valami bujtogatás.

— Nem kérem, óvakodtak a sztrájkról beszélni, azt nagyon kerülték.

Vázsonyi dr.: Méltóztatott valamit azon kezdeni, hogy mi volt az impressziója és annak folyamán azt méltóztatott állitani, hogy azok, akik azelőtt a vasutasok mozgalmának élén állottak, azok beszéltek a legtöbbet a sztrájkról, kérem megmondani, hogy miután már sok mozgalmas ülést látott, mi az impressziója a vádlottak szerepléséről, valamint Justh és Földessy elnökökről?

—Azon napokban mint ujságiró sok ülésen részt vettem a legutóbbiakról mondhatom, hogy igenis a sztrájkra a visszavonult vezérek tüzeltek a legtöbbet és mondom, hogy ezek az urak be akarták kergetni a vasutasokat, ha nemis a sztrájkba, de sulyos kihágásokba, hogy őket azután elárulják odafönt.

— Kérem igaz az, hogy fontos értesülései voltak a lapoknak a szegedi gyülésről, amelyen a helyi bizottságok vettek részt?

— Igen.

— Van e tudomása, hogy gyorsrói jegyzetek adattak ki és Földessy azzal fejezte be szavait...

Elnök: Engedelmet kérek, hogy . . .

Geszli dr. ügyész: Itt ne méltóztassék Justhról és Földesyről beszélni.

Vázsonyi dr.: De szükséges, mert bizonyitom, hogy tu-

lajdonkép Justh és Földesy izgatott és ennek bebizonyitására becsatolom a hiteles gyorsirászati jegyzeteket. (Megtörténik.)

Elnök: Menjünk tovább.

Landler dr.: Elhatároztatott 18-án hogy nagygyülést tartanak és enunciációt ébresztenek?

— Igen, egyhangulag.

Bakonyi: Mikor Sarlay és Turcsányi beszélt, Margulit is beszélt?

— Nem félrevonult a sarokba.

Győrffy: Tanu vallomása alapján szükségesnek tartom a magam részéről egy okmányt becsatolni, amely a szegedi ülésről szól annak bizonyitására, hogy a törvénytelenséggel való kilátásba helyezés nem vádlottaktól származik. Hát én kérem ennek becsatolását, mert ez a vádlottak védelmére szolgál. (Becsatolja).

Kérem, minthogy beszámolt az általános benyomásról és minthogy a törvénytelenséget a vasutasok eddigi vezetői hangsulyozták, méltóztatnék megmondani, hogy vajjon miért állottak el azok az urak a vasuti mozgalom további vezetésétől és hogy került a 13-as bizottság azok helyébe.

Elnök: Én nem tartom szükségesnek, hogy megfeleljen és elnöki hatáskörömnél fogva sem engedem, hogy feleljen.

Győrffy: Legyen szives nekem arra nézve felvilágositást adni, hogy vajjon a vasutas mozgalom idején, amint előbbi vallomása rendjén méltóztatott hangsulyozni, hogy az eddigi vezérek azért izgattak, hogy azután félreálljanak, az Ön tapasztalatai szerint kinek állott érdekében?

Elnök: Nem engedem meg, hogy megfeleljen.

Pollacsek dr.: Tanu ur azt mondja, hogy a mozgalom és az ülések tanuja volt. Kérem Breuer jegyzője volt már a munka megszünése előtt a vasutasoknak?

— Igen jegyzője volt az altiszti értekezleten.

— Emlékszik az ő müködésére? Abba a kategóriába tartozik, ahová Földesy és Justh vagy abba, amely a vasutasok jó ügyét akarja szolgálni?

— Kérem én ugy találom, hogy az utóbbiak kategoriájába.

Pollacsek dr.: Ön kiment a sztrájktanyára?

— Igen.

— Kérem 20-án künn volt?

— Igen.

— Vette-e észre, hogy cédulák járják és körülbelül 22 név volt és az a tömeg megválasztja a sztrájkbizottságot, az ugynevezett 13-as bizottságot?

— Igen, ezt a tömeg választotta.

— Hát vette-e észre, hogy az egyik vagy másik nevét kihagyták, törülik?

— Igen.

— Van-e tudomása, hogy pl. Breuer Ferenc az előkészitő bizottság kandidáltjai között nem volt és a tömeg mégis megválasztotta?

— Nem tudom.

Gál Jenő dr.: Tud-e valamit a zágrábi letartóztatásokról?

— Igen voltam a toloncházban.

— És mikor ez megtörtént, tett-e valamelyes ujságiró lépést az igazi okok kikutatása végett?

Elnök: Azt teljesen szükségtelennek tartom a tárgyalás további folyamatára.

Gál dr.: Akkor kérem a letartóztatás hatásairól a vasutas körben mit tapasztalt, mely kijelentések tétettek?

— Nagyon el voltak keseredve és ez mérgesitette el a mozgalmat.

— Nem voltak olyan kijelentések a tömeg körében, hogy ezen atrocitás folytán beszüntetik a munkát?

— Kérem biztosan tudom, hogy a letartóztatás olaj volt a tüzre.

Elnök: Hát hallotta, hogy ennek következtében beszüntetik a munkát?

— Nem.

Rácz Dezső dr.: Volt-e 20-án a Demokrata körben?

— Igen.

— Méltóztatott látni a vasutasok magatartását?

Elnök: Erre 10 tanut kihallgattunk.

Landler dr.: Kérem 18-án Justh kihirdette, hogy az el-

nökigazgató engedelmével megtartatik a 18-iki ülés, ennélfogva tárgya a 20-iki gyülés napjának kitüzése,a fizetésrendezés volt.

— Kérem az elején nem voltam még ott, de ugy vettem észre, hogy erről volt szó.

— De ön hallotta az előszobában, hogy az elnök engedelmével lesz megtartva a jelen gyülés.

— Igen

— Azt hiszem eleget hallgattuk ki a tanut.

Geszti dr. ügyész: Az ápr. 18-iki ülésről ön irta a referádát a Pesti Napló 19-iki számában; még pedig saját feljegyzései alapján.

— Mondtam, hogy nem egészen.

— De Turcsányi beszédét hallotta?

— Igen.

— A Pesti Napló 18-iki száma azt mondja, hogy Justh azt a kijelentést tette, hogy törvénytelenséget nem enged, erre Turcsányi azt mondta, hogy „Törvénytelenséget csak akkor követünk el, ha erre rákényszeritnek stb.", később pedig a vita folyamán valaki felhivta Turcsányit, hogy mondja meg, mit ért az alatt „törvénytelenség", mire Turcsányi azt válaszolta, ha az elnök törvénytelenség alatt sztrájkot gondol, mi is azt gondoljuk.

— Kérem Justh ezt a szót használta.

Geszti dr. ügyész: Justh azt mondta, hogy törvénytelenséget nem enged és midőn a tömeg felkérte, hogy Turcsányi magyarázza meg szavait, Turcsányi azt mondotta:

„Ha az elnök ur törvénytelenség alatt a sztrájkot érti, akkor mi is azt értjük. Már most, hogyan értsem, hogy Justh beszélt sztrájkról és nem Turcsányi?

— Azt nem mondtam faktumnak.

Elnök: Én ugy látom, hogy a kir. ügyész ur a vallomása kezdetén tett vallomását ellentétben látja lenni és igy is van, mert ön mindjárt kijelentette, mikor a szó szerinti vallomást közölte, hogy amit a rendőrségnél mondott, nem meri megerősiteni.

— Én a rendőrségnél is kijelentettem, hogy . . .

— Nem lett szóról-szóra felvéve.

— Akkor mondtam, hogy a jegyzeteim megtekintése nélkül nem állok jót szavaim helyességeért.

— Azok lehetnek a valóságnak megfelelők, amit a kir. ügyész ur mondott, vagy amit most kijavitva vallott.

— Kérem, amit ma mondok, jegyzeteim alapján teszem.

— Tehát helyesen voltak Turcsányi szavai idézve?

— Beszélt Turcsányi sztrájkról, miután az elnök beszélt.

Geszti: Turcsányi azt is mondotta „Gyalázatos törvényjavaslat. Az egész mozgalom története azt bizonyitja, hogy nem használ a kunyorálás". Ez a tenor, ez az eszme vonul végig beszédén. Hát talán mégis csak Turcsányi izgathatott?

— El voltak keseredve.

— Talán nem mondta igy Turcsányi és ön talán kiszinezte az ő szavait?

— Én saját szavaimmal adtam.

— Ugy beszéltek az emberek, amint ön vissza adta, vagy talán lehet, hogy ön is mint hirlapiró ...

Egy hang a hallgatóságtól: Hazudik!

Elnök: Ki volt az?

A felszólaló jelentkezik.

Elnök: Utasitom a teremőrt, hogy vezesse ki ez embert, aki nem tudja hogy itt hogyan kell viselkedni.

Elnök: Arról van szó, nem szinezett egy keveset?

— A szinezést mindig a bevezetésre szoktuk hagyni. Nekem az volt a célom, hogy a lényeg a lapban meglegyen, de azt hiszem, hogy a tudósitás megfelel az elmondottak lényegének.

— Hát a szavak hiven vannak bevéve?

— Nem.

— A lényeg tehát benn van; vallomását azzal kezdte, hogy a jegyzeteit nem nézte meg és kérte, hogy engedjék meg az azokba való betekintést, de nem nézte meg jegyzéseit és most azt mondja, hogy Justh beszélt sztrájkról

— Justh beszélt törvénytelenségről és mindenki tudta, hogy erre gondolt.

— Kérem Turcsányi azt mondotta, hogy „törvénytelenséget bizonyos körülmények között elkövetnek."

Vázsonyi dr.: Bocsánatot kérek, előző vallomást lehet szemébe vágni a tanunak, de hogy hirlapi tudósitást lehessen szemébe vágni ....

Elnök: Nem tudom mit kérdez az ügyész ur.

Tanu: Igen tudom, csakhogy ....

Vázsonyi dr.: Nem tudja a törvényt az, aki hirlapi tudósitásból merit kérdéseket.

Geszti dr. ügyész: Ez a megjegyzés annyira méltatlan, hogy nem is reflektálok rá.

Vázsonyi dr.: Ezzel én nem törődöm, mert az egész vád annyira méltatlan, hogy akármit mondhatnék.

Ügyész: Ön ott volt a gyülésen, készitett magának jegyzeteket, a jegyzetek alapján megirta a tudósitást. A tudósitás tehát megfelel a jegyzetnek. Azt is mondta, hogy tudósitása megfelel a lényegnek, mert vallomását más forrásból nem meritheti, mint a honnan a tudósitást. A forrás egy. Megkérdeztem, benne van-e tudósitásban a lényeg. Azt mondta, hogy benne van. Most azt mondom, hogy a vallomása elején Turcsányira vonatkozóan tett nyilatkozatok ellentétben állnak ezzel a tudósitással.

Landler dr.: Tartozom ezen kérdés feltevése előtt figyelmeztetni az ügyész urat, hogy hirlapi közlemények . . .

Elnök: Kérem. Én fogom eldönteni, hogy szabad-e ez a kir. ügyész urnak vagy nem . . . E kérdésre nem kell felelni!

Pollacsek dr.: Igaz tanu ur, hogy ön nem tud gyorsirást?

— Igaz.

— Igaz, hogy egy ilyen ülés lefolyásáról jegyzeteket csinál s a redakcióban jegyzeteiből csinálja meg azon beszédeket, melyeket ott Sarlay és Turcsányi mondottak?

— Igen.

— Tehát ön csinálja azon beszédeket, melyeket ott elmondottak, s nem ugy jelenik meg, amint Turcsányi mondotta, hanem. ahogy Ön megcsinálja.

— Ahogy én gondolom, ugy adom vissza az értelmét.

Elnök: Ez a fontos csak.

Lengyel dr.: Itt van előttem egy tudósitás . . .

Elnök: Akkor a kir. ügyész ur méltán idézhet lapból.

Lengyel: dr.: Itt Justh Ferenc beszédéből idézem a következőket . . .

Elnök: Én nem engedem meg. Általánosságban kijelentettem, hogy hirlapokból nem engedek idézni.

Lengyel dr.: Akkor nem lehet megállapitani a tényállást.

Polónyi Dezső: Tiszteletteljes inditványom volna. Méltóztassék elnök ur saját hatáskörén belül intézkedni, hogy a vád tárgyává nem tett cselekvény tekintetében ilyen lényegtelen vallomás miatt ne tartsunk ily hosszu szünetet a bizonyitási eljárásban.

Elnök: Lelkemből beszél ügyvéd ur. Nagyon szivesen mennék tovább, de miután nem tudom, hogy a védelem miben látja . . . .

(Felkiáltások. Nem mi, hanem a vád veszi igénybe!)

Polónyi dr.: Ismét 18-ára vonatkozó körülményekre lett ez a tanu kihallgatva, melyek alapján vallomása csak erkölcsi értékkel birhat . . .

Elnök: Ez azt hiszem, igen fontos lehet.

Győrffy dr.: Egy kérdésem van. Minthogy a tanu ur vallomásában a kir. ügyész ur ellentmondást vélt felfedezni, én ennek eloszlatása és az igazság érdekében intézem önhöz a következő kérdést: méltóztassék nyilatkozni az iránt, hogy a vasutasok kérelmeinek — minthogy tudósitásai szerint Turcsányi azt mondotta volna, hogy a kunyerálás többé nem használ — volt-e foganatja vagy nem?

— Mindenki tudja hogy nem volt.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését?

Ügyész: Én ellenzem a megesketést a Bp. 222. szakaszának második pontja alapján, amennyiben a tanu vallomásának lényegére nézve ingadozást tanusitott.

Guál dr.: A 222. szakasz akkép határoz, hogy aggályossá teszi valamely tanu megesketését, ha tény tekintetében van vallomásában ingadozás. Egy kifejezés labilis volta vagy egy

kifejezés felhozása, vagy fel nem hozása ezt a kérdést el nem dönti. A kir. ügyész urnak, akkor, midőn az általa hivatkozott tanunak megesketését mellőzni kérte, legalább is kellett volna egyetlen egy olyan tényt megjelölni, mely tekintetében a tanu ingadozást mutat, vagy pedig, hogy egy korábbi vallomása a jelen vallomásával ellentétben áll. A miben a kir. ügyész ur az ellenmondást keresi, az nem a lényegre vonatkozó dolog, még pedig azért nem, mert a Pesti Napló cikkéből a tanura rácáfolni nem lehetséges. Ez a perrendtartás paragrafusaival ellenkezik, ezért meghiteltetését kérem.

Elnök: A biróság visszavonul a kérdés eldöntése végett.

Szünet után.

Elnök: A kir. törvényszék határozata a tanunak meghiteltetési kérdésében az, hogy a tanu meghiteltetését a Bp. 222. §. második pontja alapján mellőzi . . .

Landler és Győrffy dr.: Semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: Tessék megvárni az indokolást. Indokolom a törvényszék határozatát azzal, hogy a kir. törvényszék arról győződött meg, hogy a tanu vallomása lényeg tekintetében ingadozást tanusit. Ugyanis a rendőrség előtt tett vallomására nézve mindjárt kihallgatása elején, azon kijelentést tette, hogy azt minden részében nem erősitheti meg. Ezzel szemben később kihallgatása során azon kijelentést tette, hogy a lapjában megjelent közleményeket most teljesen megerősiteni meri. Ez alapon a kir. törvényszék ingadozást lát a vallomásban, s ez indokból nem rendeli el a tanu meghiteltetését. Van valami észrevétel?

Landler dr.: A Bp. 381. §-a alapján semmiséget jelentek be az indokolás után annál inkább, mert a rendőrségnél tett vallomása a főtárgyalásnál nem mérvadó az ingadozás vagy határozottság megállapitásánál.

Wilhelm Adolf dr. kihallgatása.

Wilhelm Adolf dr.: Monoron; 45; izraelita; gyakorló ügyvéd.

Elnök: Ügyvéd ur tud azokról a tárgyalásokról, ame-

lyek 20-ikán vagy talán később vagy előbb a demokrata körben a 13-as bizottság és Vöröss László közt folytak?

— Közvetlenül nem tudok ezekről. Gyakran voltam ott órák hosszat, de közvetlenül nem tudok, csak amit kivülről láttam.

— Van-e arról tudomása, hogy a bizottsági tagokat az ott jelenlévő nagy tömeg némileg terrorizálta?

— Erről van tudomásom.

— Miben állt ez?

— Egyes nyilatkozatok történtek, hogy ne engedjen a bizottság, mert különben baj lesz; gyanusitások is történtek a bizottsággal szemben.

— Milyen szavakban nyilvánult a gyanusitás?

— Amikor arról volt szó, hogy meg van az egyezség a kormány kiküldöttje és a bizottság között, akkor gyanusitó nyilatkozatokat hallottam.

— Oly szavakat hallott, hogy árulás, itt baj lesz, ne engedjenek?

— Igen.

— Valakit agyonütünk vagy megverünk?

— Ilyesmit nem hallottam.

— Zavargás vagy türelmetlenség volt?

— Igen elégedetlenek voltak.

— Hány órakor volt ez?

— Ez egy este volt, lehetett talán a sztrájk kiütését követő napon, azt hiszem, szerdán vagy csütörtökön este.

— Hány óra tájban, éjfélkor?

— Nem, estefelé.

— Már megállapitottuk, hogy kettő volt ilyen egy estefelé, egy éjfélkor.

— Én az estén voltam jelen.

Vázsonyi dr.: Emlékezik arra tanu ur, hogy 19-én, vagyis azon nap, mikor a sztrájk egyes állomásokon kitört, kik jöttek fel este, a vádlottak közül?

— Azon este — emlékszem, mert ép a városi tagok bizottsági ülése volt, mikor három negyed hét óra tájban feljöttem — ott találtam Sarlay, Breuer és Margulit urakat. Még

talán volt egy-kettő, nem emlékszem biztosan, azokat személyesen nem ismerem. Sarlay urral beszéltem is.

— Milyen minőségben jöttek fel Sarlay, Margulit és Breuer urak?

— Ugy emlékszem arról volt szó, hogy a gyülést mint olyant . . .

— Azt kérdeztem, milyen minőségben.

Elnök: Mint körtagok, vagy mint vendégek?

—Mint körtagokat ismertem ezen urakat.

— Mily célból jöttek fel?

— Hogy a képviselő urral beszéljenek és hogy a sérelmeket . . . .

— Micsoda sérelmeket?

— Hogy a gyülés nem engedélyeztetett.

— És mit akartak tenni?

— Ugy emlékezem közbenjárásra felkérni a képviselő urat . . .

— Kinél járjon közben?

— Az illetékes helyen, a miniszter urnál.

Vázsonyi dr.: Ott volt tanu ur, mikor megérkezett a sztrájk kitörésének hire?

— Ott voltam, este a gyülés után még diskurálgattunk s ekkor érkezett a hir.

— Hogy fogadták ezen hirt? Örvendve?

— Roppant meg voltak lepve.

Örvendtek vagy tettek más nyilatkozatot?

— Sőt azt mondták, hogy ez baj.

— S hogy ez nagy szerencsétlenség. Emlékszik erre tanu ur?

— Erre a kifejezésre is emlékezem.

Elnök: Megeskessük a tanu urat?

Ügyvédek: Kérjük.

Elnök: Foglaljon helyet.

Székács Antal kihallgatása.

Székács Antal; Budapesten, 41 éves, izraelita, kereskedő.

Elnök: Huszadikán, mikor a 13-as bizottság a Demok-

rata-körben tárgyalt Vöröss László államtitkár urral, jelen volt ön?

— Nem.

— Nem is tudja, hogy az ott jelenlevő tömeg hogy viselkedett a bizottság tagjaival szemben?

— Nem.

Vázsonyi dr.: 19-iki estéről tessék kérdezni.

Elnök: A 19-iki estén ott volt tanu ur?

— Igenis.

— Többen voltak ott a bizottság tagjai közül?

— Nem ismerek bizottságot.

— Hát az itteni vádlottak?

— Személyesen csak Sarlay és Margulit urakat ismerem, azok jelen voltak.

— Turcsányi urat nem ismeri?

— Nincs szerencsém!

— Csak ők ketten voltak?

— Igen.

— Körtagok voltak ők?

— Nem tudom, azt hiszem, igen.

— Kivel kivántak ők érintkezni?

— Én a fővárosi tagok közgyülése előtti értekezleten voltam jelen. Akkor kihivták Vázsonyi képviselő urat azzal, hogy vasutasok vannak jelen, akik beszélni óhajtanak vele.

— Ez a két ur?

— Nem tudom. Ugy hallottam, hogy vasutasok. Ki is ment a képviselő ur az értekezlet bevégeztével, én is kimentem a nagyterembe, ott láttam a képviselő urat, több vasutassal tárgyalni. Érdeklődtem is az iránt, hogy mi járatban vannak, azt hallottam, hogy a nagygyülést betiltották és az engedély kieszközlése végett fordultak a képviselő urhoz. Természetesen én diskrét távolságban tartottam magam, minthogy ez a képviselő ur ügye s csak akkor lettem figyelmessé, mikor belépett valaki azzal, hogy kitört a sztrájk. Akkor közelebb mentem, mert természetes ez rendkivül érdekelt engem is és itt megszünik minden diskréció és azt láttam, hogy ezek rendkivül meg voltak lepve és meg voltak döbbenve a hirtől.

— Tettek rá valami nyilatkozatot?

— Az egyes exclamatiókra nem emlékszem tisztán, csak egyes szavakra és többek közt, hogy szerencsétlenséget és bajt emlegettek.

— Nem az látszott, hogy örültek neki?

— Nem. Határozottan megdöbbenéssel fogadták.

Pollacsek dr.: A sztrájk folyamán vett-e magának alkalmat tanu ur, hogy kimenjen a Csömöri-uton lévő sztrájktanyára?

— Egyszer az Andrássy-uton jártam és akkor Perl Soma és dr. Pollák Ede kocsin mentek ki a sztrájktanyára. Engem felhivtak, nem-e mennék én is ki. Kiváncsiságból én is kimentem.

— Igaz, hogy önt a 13-as bizottság tagjai felkérték, hogy miután a tömegben vannak olyanok, akik a béke ellen izgatnak, hogy lennének szivesek önök a béke iránt hangulatot csinálni.

— A bizottság tagjaival nem beszéltem. Ellenben Vázsonyi képviselő ur arra kért fel bennünket, hogy beszéljünk kinn a béke érdekében, minthogy az a sejtelme, hogy künn van egy-két uriember, aki a tömeget lázitja.

— Meg is tették ezt?

— Igen.

— És mit tapasztaltak önök a hangulatról?

— Egy urral beszéltünk, aki nem volt vasutas, hanem ügyvéd és akit arra kértünk, hogy a békének ne állja utját. Ő erre csak azt hangoztatta, hogy neki eszében sincs a békének utját állani, ő csak a memorandumban foglalt pontok teljesitését kivánja.

— De nem tapasztalta, hogy a jelen levő vádlottak közül valaki ennek bármikép utját állta volna?

— Nem.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését? (Védők: Kérjük!) A biróság elrendeli.

Wilheim, Székács, Bodrogi meghiteltetnek.

Dózsa Miksa kihallgatása.

Dózsa Miksa, 51 éves, izr. vallásu, vállalkozó.

Elnök: 19-én este ott volt a Demokrata-körben?

— Igen.

— Kik voltak jelen a vádlottak közül?

— Ott volt Sarlay, Turcsányi, Margulit, Breuer.

— Hány órakor?

— 8 órakor és a további időben.

Elnök: Ön meddig volt ott?

— 6—½9 között.

— Kivel érintkeztek a vádlottak?

— Vázsonyi urral.

— Mi körül forgott a beszéd?

— A felett, hogy fel vannak függesztve és a másnapi, 20-iki ülés végett, hogy a képviselő ur járjon közbe, hogy megtartassék a gyülés.

— Hát 20-ikáról mit tud?

— Akkor délután 4 óra tájban Vöröss nyug. államtitkár jött a körbe be és én, mint a kör gazdája, fogadtam őt. Vöröss azt mondotta nekem, hogy iderendelte a 13-as bizottságot és arra kért, ha módomban van, intézkedjem, hogy a bizottsági tagok idejőjjenek. Én kocsira ültem és a bizottság tagjaiért mentem. Vörös azt is közölte, hogy ő azért választotta a kört, mert ott nyugodtan lehet tárgyalni.

— Hány órakor kezdték a tárgyalást?

— Körülbelül 4 órakor jött és felkért, hogy Vázsonyiért telefonáljak. Én azt megtettem. 5 óra tájban jöttek a bizottsági tagok és akkor kezdett velük Vörös tárgyalni, csakhamar azután jött Vázsonyi.

— Az a kérdés, hogy mikor a tárgyalás eredményét közölték a többi vasutasokkal, azok mily magatartást tanusitottak?

— Azok nagyon izgatott magatartást tanusitottak.

— Ön ellen?

— Nem.

— Ki ellen voltak fenyegető hangulatban?

— A 13-as bizottság tagjai ellen.

— És miért?

— Mert ugy látszott, hogy ők Vöröss László propozicióit el akarták fogadni és azért fenyegető szavak voltak hallhatók, sőt leszurással fenyegették azokat, majd kénytelen voltam egyes urakat, mint a kör gazdája, kiutasitani. Feladatomnak tekintettem, hogy rendet csináljak és a kör tagjainak nyugalmát megóvjam.

— Hát nem voltak megelégedve a bizottság müködésével?

— Nem.

— „Árulás" kifejezéseket hallott?

— Igen, sőt azt is, leszurlak, a közvélemény el fog seperni, stb.

Dr. *Horváth* biró: Ott volt a körben, mikor a sztrájk hire megjött?

— Igen.

— Hogy fogadták az urak?

— Kétségbe voltak esve és azt mondották, hogy most el vagyunk veszve.

— Tudja, hogy választották meg a 13-as bizottságot?

— Nem tudom.

Elnök (a vádlottakhoz): Meg tudják mondani, hogy történt a 13-as bizottság megválasztása.

Faludy: 19—20-ára éjjel kandidálás történt, talán 20—25 emberre . . .

— Most már emlékszem és a következő napon történt a választás.

Vázsonyi dr.: Kandidálás nélkül még nem volt választás.

— És kik állitották össze a listát?

Faludy: Az ott összegyült vasutasok.

Ügyész nem ellenezte, a védők kérték a tanu megeskettését. Megtörténik.

Vázsonyi dr.: Hock János tanukénti kihallgatását kérem, a következő körülményekre: Arra, hogy a képviselő ur

maga a tömegben megfordult, a tömeg hangulatát észlelte, még pedig az előrehaladt stádiumban, vagyis a második napon. Egy pozitiv vallomást fog tenni és ő a saját tapasztalataiból tudja, hogy a tömeg elkeseredett hangulatban volt, amit különösen a horvát vasutasok letartóztatása okozott és a bizottság tagjai békére hajlandók voltak.

Ugyancsak azon körülményre kérem kihallgatni, hogy ő jelen volt 20-án, mikor Vöröss László először próbálta meg az egyezséget, a Zuglóban, azon helyiségben, ahol a 13-as bizottság a békéről tárgyalt és a bizottság a békét nemcsak elfogadta, hanem őt felkérték, hogy a másnapi ülésen jelenjen meg és szóval hasson oda, hogy fogadják el a propoziciót. Ugyancsak gróf Batthyány Tivadar kihallgatását is kérem, a miniszternél szombatról vasárnapra virradó éjjel történtekre.

Sulyt helyezek arra, hogy midőn a kereskedelmi miniszter a szombat-vasárnapi éjjel fogadta a 13-as bizottságot a hajnali órákban, azt mondotta nekik, hogy legyenek türelemmel és hogy másnap délben fogja a választ megadni.

Landler dr.: Hock János tanu kihallgatását a magam részéről is kérem, elsősorban azon körülmény igazolására, hogy a 20. nagygyülés már engedélyezve volt s oly időben határozták el a betiltást, mikor már a vasutasok arról tudomást se szerezhettek; továbbá a tömeg elkeseredett hangulatának és a 13-as bizottság magatartásának is classikus tanuja volt Hock János, igy erre vonatkozólag is tanuságot tehet. Kérem kihallgatását!

Elnök: Hock János és gróf Batthányi Tivadar kihallgatása elrendeltetik, az előrehaladt idő folytán azonban csak holnap fog foganatosittatni.

Landler dr.: Fontosnak tartja azon körülmény bizonyitását, hogy a 20-iki nagygyülés engedélyeztetett és csak az utolsó pillanatban vonatott vissza az engedély.

Bakonyi dr.: Kérem dr. Bischitz Miksa kihallgatását. Neki ugyanis Turcsányi a sztrájk kitörése alkalmával azt mondta, hogy ők a sztrájkra sohasem gondoltak.

A biróság visszavonul.

A biróság azt a határozatot hozta, hogy Hock Jánost, gróf Batthyány Tivadart és dr. Bischitz Lajost ki fogja hallgatni, VI. hó 7-én.

A tárgyalást az elnök 7 órakor berekeszti.

IV. nap, junius 7-én, délelőtt 10 órakor.

Elnök: Tek. kir. törvényszék! Sarlay János és társai elleni bünügyben a tegnap félbeszakitott tárgyalást folytatjuk.

Polónyi dr.: Tisztelettel kérem a nagyságos urat, hogy a Bp. 306. és az azt követő paragrafusaiban lefektetett azon kardinális elvnek, hogy a vád tanui előbb hallgattassanak ki és bizonyitékai először szolgáltassanak be, érvényt szerezni méltóztassék, hogy a védelem ne maradjon teljes sötétben.

Elnök: A kir. törvényszék már állást foglalt e kérdésben s kifejtettük, hogy Serbák, csak bizonyos vasuti kérdésekben fog nekünk felvilágositást adni. Azért a biróság azt is kifejtette, több nappal azelőtt, hogy őt utoljára fogja kihallgatni. Ép a védelem kérelmére, hogy ne befolyásolja, ha itt tanukat hallgatunk ki.

Polónyi D. dr.: Tudtommal bizonyitékok is vannak nála.

Elnök: Méltóztassék belenyugodni a törvényszék ezen megállapodásába.

Landler dr.: Ezen körülménynyel kapcsolatosan, hogy Serbák ur bizonyos dolgokra felvilágositásokat adhat, ténybeli adataim vannak azon körülmény bizonyitására, hogy védencem és egyáltalában a vádlottak a 480—1. paragrafusba ütköző büncselekmény alanyát nem képezhetik, t. i. nem az államtól nyerik megbizatásukat . . .

Elnök: Megengedem. Folytassuk.

Landler dr.: Hogy ne vádoltassam azzal, hogy meglepetésszerü okmányokkal akarok bizonyitani, mint az ügyész ur, tegnap a táviratokra . . .

Elnök: Ha Serbákra kerül a sor, elfogadom ezen előter-

jesztést, addig nem engedek közbeszólásokat. Folytassuk a bizonyitási eljárást.

Landler dr.: Ez egy ténybeli adat.

Elnök: Méltóztassék akkor előterjeszteni.

Kardos Emánuel kihallgatása.

Kardos Emánuel, temesvári szül., 30 éves, izraelita, vonatkisérő, kisegitő fékező.

Elnök: Figyelmeztetem, hogy tanuként lesz kihallgatva, vallomására esküt kell tenni, csak az igazat mondja, ha nem az igazat mondaná, a törvény, mint hamis esküttevőt büntetné. Ugy tudom, hogy a védelem hivatkozott a tanura, minő körülményt kiván vele igazolni.

Pollacsek dr.: Azt, hogy a 13-as bizottság mandátumát szavazó-cédulákkal megejtett választás utján kapta.

Elnök: Tudja azt, hogy hogyan választották meg a bizottságot?

— Igen. Cédulákat köröztek.

— Ön is kapott?

— Igen. Javitottam rajta, töröltem neveket és ráirtam egy másik embert.

— Akiben bizalma volt?

— Igen.

— Hol történt a választás?

— Künn a tanyán, a Zuglóban.

— Sokan voltak ott?

— 10—12000-ren.

— Ezek a vádlottak ott voltak?

— Igenis.

— A vádlottak részéről valami befolyásolást nem tapasztaltak, hogy kire szavazzanak?

— Nem.

— Ezek a vádlottak minő tevékenységet fejtettek ott ki?

— Nem tudom.

— Biztatták önöket, hogy ne álljanak munkába?

— Sohasem hallottam.

— Kik körözték a cédulákat?

— Osztogatták. Egyik a másiknak adta.

— Kis cédula volt?

— Igen.

Ügyész: A cédulákkal mit tett?

Győrffy dr.: Méltóztassék hangosabban beszélni, egy szót sem hallok.

Ügyész: Tessék akkor közelebb jönni.

Baracs dr.: Nagyon szépen kérjük az ügyész urat, kegyeskedjék hangosabban beszélni.

Ügyész: A cédulákkal mit tett azután?

Elnök: Majd én leszek a tolmács. (Ismétli a kérdést).

— Nem tudom, hogy kinek adták oda, mit csináltak vele.

— Bizonyos szavazatszedő küldöttség volt?

— Azt sem tudom.

— Ki vette el öntől a szavazójegyet?

— Egyik a másiktól elvette, hogy hová tették, nem tudom.

— Az összeszámolás hogy történt?

— Azt sem tudom, hogy és hol történt.

Ügyész: Hány név volt azon a cédulán?

— Arra nem emlékszem.

— Arról mit hallott, ki állitotta össze a névjegyzéket?

— Nem tudom.

— Nem is érteklődött semmi iránt?

— Nem.

— Tudta, hogy miről volt szó?

— Tudtam.

— *Füzesséry* biró: Kihirdették, hogy a választásnak mi lett az eredménye?

— Azt sem hallottam.

Elnök: Hányadikán volt ez?

— Bizony már nem emlékszem rá.

— Azután, hogy megállitották a vonatot?

— Azt sem tudom biztosan.

Pollacsek dr.: Ön Breuerrel egy helyen müködött, mikor szolgálatban volt?

— Nem.

Rácz dr.: Feljárt a Demokrata-körbe, érdeklődött a tanácskozások iránt?

— Több izben.

— Mikor a tanácskozások voltak s a sztrájkbizottság tagjai ott voltak, milyen beszédet tettek? Izgattak?

— Semmit kérem.

— Miket mondtak maguknak?

— Egyáltalában rossz szót nem szóltak hozzánk.

Ügyész: A sztrájk első napjára emlékszik?

— Arra emlékszem.

— Hát akkor szerdán este fenn volt a Demokrata-körben?

— Nem voltam Pesten.

— A mikor Vörös László tanácskozott a 13-as bizottsággal, fenn volt?

— Akkor nem voltam ott.

— Máskor sem?

— Máskor sem.

Elnök: Kivánják a tanu meghiteltetését? (Ügyvédek: Kérjük.)

Ügyész: Pardon, egy kérdést. Azt mondotta a biró ur kérdésére, hogy az eredményt nem hirdették ki.

— Azt nem hallottam.

— Mikor hallotta, hogy kik a 13-as bizottság tagjai?

— Mikor egyik a másiknak megmondotta, hogy ezeket megválasztották.

— Az nap?

— Igen.

Vázsonyi dr.: Mi a vádnak nem engedhetjük meg azt az előnyt, hogy susogjon.

Rácz dr.: Igy történhetik meg azután, hogy a tanu vallomására a vád azt mondja, hogy ingadozó.

Baracs dr.: Van szerencsém egy egészen alázatos, minden célzatosságtól ment egész komolyan vett előterjesztést

tenni. T. i. a kir. ügyész urat szépen megkérjük, kegyeskedjék kéréseit oly hangon intézni, mely a terem akusztikájához s a tárgyalás azon követelményéhez, hogy a védelem is hallja a kérdéseket, alkalmazkodjék. Miután az igen t. ügyész ur hangja felett nem rendelkezünk, méltóztassék az ő kérdéseit közvetiteni az elnök urnak.

Elnök: Mi volt a kérdés?

Ügyész: Hát a védők rendelkeznek itt?

Elnök: Nem; én rendelkezem s felszólitom az ügyész urat, hogy a kérdést ismételje meg.

Ügyész: Már magam sem emlékezem. (Felkiáltátsok: Ott van a gyorsirói jegyzet.)

Füzesséry biró: Majd megmondom én. Ki hirdette ki az eredményt?

— Hogy ki, arra nem emlékszem.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését? (Igen.) A biróság elrendeli.

A tanut meghiteltetik.

Schmidtbauer Gyula kihallgatása.

Schmidtbauer Gyula, Balassa-Sámsonon, Békésmegye, szül., 42 éves, róm. kath., m. áll. vasuti raktáros.

Elnök: Mire nézve kivánja a védelem a tanu kihallgatását?

Pollacsek dr.: Ugyan erre.

Elnök: Ott volt azon az értekezleten vagy összejövetelen, mikor a 13-as bizottságot megválasztották?

— Nem.

— Hogy miként történt a megválasztás tudja ön azt?

— Körülbelül 11 órakor mentem ki a sztrájtanyára, akkor értesültem róla, hogy valami szavazó-lapok utján választották a bizottságot.

— Ön nem kapott ilyent?

— Nem.

— Nem is használt ilyent? Nem törölt nem irt hozzá?

— Nem.

— Mert akkor a választás már megtörtént?

— Igen.

— Kivánják a Demokrata körben való jelenlétét konstatálni. (Nem.)

Pollacsek dr.: Ön Breuerrel egy osztályban szolgált?

— Igen a raktár-főnökségnél vagyunk beosztva.

— Tapasztalta-e, hogy önt vagy másokat a kikkel ott együtt müködnek a munka beszüntetésére bujtogatta, izgatta bátoritotta volna?

— Nem tapasztaltam.

— Főnöke volt önnek?

— Nem.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését? (Védő: Kérjük.) A biróság elrendeli.

A tanut megesketik.

Fodor Ármin kihallgatása:

Fodor Ármin, budapesti szül., 21; izr.; vonat-málházó a Rákos-rendező pályaudvaron.

Elnök: Ugyanazon körülményt kivánják a tanuval bizonyitani. (Igen.)

— Tudja ön mikor választották meg a 13-as bizottságot?

— Én 20-án kinn voltam a Csömöri-uton a vendéglőben, ahol a tömeg gyülésezett. Láttam, hogy a tömeg üzletvezetőségenként tömörülve volt s láttam, hogy szavazó-cédulákat irtak alá. Egyiken volt 20—25 név.

— Kapott ön olyant?

— Nem. Csak bejöttem megnézni a tömeget.

— Nem is szavazott?

— Nem.

— Nem huzott ki semmit és nem irt bele semmit?

— Nem.

— Látta, hogy beszolgáltatták valami gyüjtődébe?

— Azt sem láttam. Kiki azt irta fel, akit akart.

— Nem oly nyomtatott cédulák voltak?

— Nem. Mindenki ceruzával irta fel.

— Voltak ott ezen vádlottak közül akkor?

— Végig mentem az egész kerthelyiségen, de nem láttam senkit.

— Breuer ott volt 12—1 óra között a sztrájktanyán?

— Nem.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését? (Védők: Kérjük.) A biróság elrendeli.

A tanut meghiteltetik.

Bischitz Miksa dr. kihallgatása.

Bischitz Miksa dr., losonci szül., 30; izr.; gyakorló orvos.

Elnök: Mikor megnyitottam a tárgyalást, rögtön bizonyos felszólalások történtek a védői padokról, ennek tulajdonitom, hogy azon előterjesztést, amelyet akartam tenni, akkor elfeledtem. Tehát most utólag teszem meg, hogy t. i. a jegyző ur tegnap már anyira kimerült, hogy teljesen munkaképtelenné vált, és képtelen tovább jegyezni. Ezért ugy intézkedtem, hogy még egy jegyző fog vele lenni. Méltóztassék tudomásul venni.

Rácz dr.: Isten hozta! (Derültség.)

Elnök: Ezek után folytatjuk a tárgyalást. Ön is tanuként lesz kihallgatva vallomására esküt fog tenni, igazat mondjon, mert ha nem igazat mondana s ugy esküdnék, mint hamis tanut bünteti a törvény. Mit kiván a védelem a tanuval bizonyitani.

Bakonyi dr.: Arra nézve kérem kihallgatni, hogy ápr. 17-én, mikor gyülést tartottak az angyalföldi polgári körben, akkor minő megállapodásokra jutottak vagy minő határozatot hoztak, különösen pedig Turcsányi, aki egyik szónoka volt az ülésnek, minő nyilatkozatot tett?

Elnök: Ott volt az ülésen?

— Igen.

— Hol tartották azt?

— Az angyalföldi polgári kör helyiségében.

— Hányadikán?

— Ápr. 17-én.

— Ki elnökölt?

— Faludy József.

— Nem Földesy?

— Nem. Azt az urat nem is ismerem.

— A vádlottak részéről kik voltak jelen?

— Többen. Ez ugyanis az angyalföldi szükebb körü helyi bizottság ülése volt, az urak, nagyobb részt a kör tagjai, kérték a kör helyiségét tanácskozásra.

— Ugy volt jelen véletlenül?

— Mint a kör egyik tagja.

— Hevesebb felszólalásokat hallott ön?

— Voltak hevesebbek is, de az elnök mindig higgadtságra intett s az egyiket, aki a sztrájk szót emlitette, Turcsányi és Faludy rendre is utasitották, hogy e szó nem való a tárgyalás komoly menetéhez.

— Turcsányi nem volt elnök?

— Egy felszólalásban tiltakozott ellene, hogy ez sérti a tárgyalás komolyságát és higgadtságát.

— A felszólaló aki a sztrájk szót emlitette itt van a vádlottak között?

— Nem emlékezem az arcára. Nem kisértem figyelemmel az egyént, teljesen külön szobában voltunk, óriási ember tömeg volt, nem is lehetett látni a felszólalót.

— Nézzen körül, nem ismeri fel?

— Nem.

— Faludy ur rendreutasitotta?

— Határozottan igen.

— Miért? Mi is sokat emlegetjük a sztrájk szót?

— Hogy a szót ki sem szabad mondani, mert a vasutasok mozgalmának nem a sztrájk a célja, hanem inkább higgadtságra intette őket, hogy evvel inkább leszünk képesek valamit kivivni.

— Turcsányi tett valami kijelentést?

— Azt mondta, hogy az ilyen szavak képesek arra, hogy a kevésbbé higgadt elemet hevesebb indulatra ragadják, mely az ő dolgaira határozottan káros volna.

— Nem izgatólag beszélt?

— Ellenkezőleg inkább csillapitó hatásunak látszott egész viselkedése a gyülésen. Rám határozottan azt a benyo-

mást tette, hogy csillapitani akart. Egyebek közt a gyülés után megtörtént, hogy beszélgettünk a vasutasokkal s előadtuk, hogy milyen elkeseredett hangulatban vannak és ha kivánságaikat meg nem adnák képesek lennének a sztrájkra. Erre Turcsányi azt mondotta, hogy isten őrizz, hogy ez az eshetőség beálljon az a mozgalomra volna óriási kárral s az államháztartás gépezetére volna olyan hatással, mely veszélybe döntené az országot. Ő a maga részéről azon lesz, hogy ezt mindenáron megakadályozza.

Ezekkel a szavakkal?

— Igen.

— A tömeget nem izgatta az önök háta megett?

— Nem hallottam, nem hinném, mert kifejezetten kormánypárti ember.

Turcsányi: Mióta ismer engem tanu ur?

— 5—6 éve.

— Feltételezi rólam azt az én jellemem, egyéniségem, tisztességem szempontjából, hogy én ott a polgárok között történt nyilatkozatom után azzal ellentétben azután én a tömeg közé menve titokban bujtogatok: nyilvánosan csillapitó nyilatkozatokat teszek, titokban a sztrájk mellett izgatok?

— Én Turcsányit ismerem, sokkal jellemesebb ember-nem hiszem, hogy jellemével összeegyezhető volna, az ilyen eljárás.

Elnök: Kivánják a tanu megesketését? (Ügyvédek: Kérjük.) A biróság elrendeli.

Tanu meghiteltetik.

Radó Richard kihallgatása.

Radó Richard, Budapesti szül. 28 éves, izr. hirlapiró.

Elnök a védőkhöz: Mit kivánnak igazolni a tanu urral?

Pollacsek dr.: A szavazást.

Általános figyelmeztetés után:

— Tud-e valamit arról, hogy a 13-as bizottság hogyan alakult meg, mily alakban lett megválasztva?

— Kérem 19-én este a Demokrata körben voltam, mint a Magyar Hirlap munkatársa és végig hallgattam a tanács-

kozást, amely a körül folyt, hogy a békét megteremtsék, csillapitsák le a hangulatot, amely a vasutasok között uralkodott.

— Mikor volt ez?

— 19-én este 8 órakor, mert 7 órakor érkeztem oda, de akkor még kevesen voltak ott. Akkor még nem volt bizottság.

— Hogy folyt le a bizottsági tagok megválasztása ott künn?

— A sztrájktanyán osztogatták szét a kandidáló cédulákat a tömegben.

— Kik osztották?

— Maga a tömeg.

— A vádlottak közül osztott-e valaki ilyen cédulákat?

— Nem, szó sincs róla.

— Csak a tömeg?

— Csak a tömeg.

— A vádlottak befolyásolták azt, hogy miként válaszszanak és kit?

— Nem.

— Szabad volt a törlés?

— Igen, sőt a tömegben egyik-másik törült is a nevekből.

— Be lettek valami gyüjtő szekrénybe adva vagy valaki összeszedte a szavazatokat?

— Nem; csak láttam, hogy a szavazó cédulákat szét osztották a tömeg között és tanácskoztak egyesek egymás között, hogy kit törüljenek.

Pollacsek dr.: Hát azt tudja tanu ur, hogy Breuer Ferenet anélkül, hogy jelölték volna, megválasztották a 13-as bizottság tagjává?

— Azt tudom.

Vázsonyi dr.: Kérem, méltóztatott vallomása kezdetén arról megemlékezni, hogy ott volt 19-én este a Demokrata körben. Kik voltak a vádlottak közül akkor a körben?

— Sarlay, Breuer, Margulit későbben Turcsányi.

— Miután figyelemmel kisérte a dolgot, miért jöttek fel ezek az urak az ön tudomása szerint?

— Részben a felfüggesztés dolgában, részben a másnapra tervezett nagygyülés megbeszélése céljából.

— Hát tudtak ezek az urak arról, hogy sztrájk van vagy lesz?

— Nem tudtak, sőt mikor a sztrájk hire odajutott, mialatt tanácskoztak, összecsapták kezeiket, konsternálva voltak és azt mondták, hogy valamit tenni kell, mert nagy szerencsétlenség az.

— Hallott ily irányban nyilatkozni?

— Hallottam, hogy szerencsétlenségnek, bajnak nevezték a hirt.

— Kivétel nélkül...

— Kivétel nélkül.

— Méltóztatik emlékezni arra, hogy Sarlay és Breuer, valamint a 13-as bizottság tagjai azon ülés előtt, amelyen Szemányi 24 órás javaslata is tárgyaltatott, azon erőlködtek a tömeg között járkálva, hogy rábirják azt, hogy Vöröss László javaslatát elfogadja?

— Igen erről tudok, sőt azt is, hogy Breuer egyik legnagyobb hive volt a békének, valamint Sarlay. Én érintkeztem velük és a demokrata-körben kérdeztem Breuertől, hogy mit tart a helyzetről, mire azt mondotta, hogy ideje volna, hogy mielőtt béke legyen.

Vázsonyi dr.: Emlékszik arra, hogy künn ezen alkalommal a bizottság tagjai a befolyásukat is érvényesitették a tömegben?

— Igen, azt tudom.

Vázsonyi dr.: És tudja, hogy a 13-as bizotság tagjai közül valaki izgatott volna?

— Erről nem tudok, sőt ellenkezőjét határozottan állithatom, amennyiben az urakat ismerem és velük mindig együtt voltam.

Vázsonyi dr.: Miután ön mint hirlaptudósitó künn volt, méltóztatik tudni, hogy mily körülmény volt az, amely elkeseritette a hangulatot és nehézzé tette a kibontakozást?

— A Szemányi vezetése alatt álló horvát trupp nagyon el volt keseredve, mert sok horvátot a rendőrség letartóztatott.

— Hány horvát volt künn?

— Nehány száz.

— Kik voltak a harcosok, akik a békét megakadályozták?

— Nem tudom.

— A horvátokkal nem beszélt?

— Nem.

Landler dr.: Ott volt-e tanu ur az ápr. 18-iki gyülésen, amely az altiszti körben lett megtartva és melyen Justh elnökölt.

— Igen.

Landler dr.: Elejétől végig?

— Igen.

Landler dr.: Nem méltóztatik emlékezni, hogy Justh kihirdette, hogy a 18-iki gyülés az elnök-igazgató engedélyével lesz megtartva?

— Igen.

Landler dr.: És hogy ennek az elnökigazgató engedélyével megtartott gyülésnek a fizetésrendezés és a 20-iki gyülés megtartása volt a tárgyazata?

— Igen.

Landler dr.: Emlékszik arra, hogy Justh határozatképen enunciálta, hogy a 20-iki nagygyülés elhatároztatott?

— Emlékszem, sőt megirtam is.

— Künn volt 21-én az ülésen, a melyen Vöröss László propozicióit a tömeg elé terjesztették?

— Igen.

— Emlékszik arra, hogy mikor a 13-as bizottság egyik tagja azon propoziciókat enunciálta, a tömeg nem is akarta meghallgatni, hanem mindjárt az első szónál „amnesztia" oly zürzavar keletkezett hogy negyed óráig szóhoz nem lehetett jutni.

Valósággal lehurrogták.

Igaz, hogy mikor Szemányi azt ajánlotta, hogy 24 óra alatt fogadja el a kormány a béke pontozatokat, stb .stb., a tömeg azt kiáltota: „Le vele, *azonnal* kell teljesiteni összes követelésünket?

— Igaz, azt mondották, *rögtön.*

Györffy dr.: Legyen szives tanu ur megmondani, hogy a választás miért történt ilyenformán, mint emliteni méltóztatott?

— Ugy tudom, technikai okokból, mert máskép nem történhetett.

— **Miért** nem, talán a rendőrség miatt?

— A rendőrségi beavatkozás kikerülése végett, miután mindig arról volt szó, hogy a legnyugodtabb hangulatban viselkedjenek a vasutasok, hogy a rendőrségnek beavatkozásra ne legyen oka.

Ügyész és védők kérték a meghiteltetést.

Elnök ezt elrendelte.

Hock János vallomása.

Devecseri születésü, 45 éves, r. k., plébános a X. kerületben.

Általános figyelmeztetés után.

Elnök: Mily körülményre kivánja a védelem kihallgatni.

Vázsonyi dr.: Két lényeges körülményre:

Az első körülmény az, hogy a képviselő ur tanuja annak, hogy a 13-as bizottság tagjai a munkamegszüntetés első napján, este már hajlandók voltak Vöröss László feltételeit elfogadni, sőt kérték őt arra, hogy a másnap megtartandó ülésen jelenjék meg és hasson oda a tömegnél, hogy az a munkához visszatérjen. A második körülmény pedig az, hogy a képviselő ur személyesen is járt a sztrájk tanyán és kegyes lesz az ott észleltekről vallomást tenni.

Elnök: Mit tud arról, hgy Vöröss László és a 13-as bizottság tagjai között lefolyt tárgyalásokra vonatkozólag a tömeg minő magatartást tanusitott?

— Kérem én jelen voltam a sztrájk kiörése utáni napon a sztrájktanyán, még ugy kerültem oda, hogy az én kerületemben nagyon sok vasutas volt, a kik közül a még véglegesen ki nem nevezettek engem már évek óta felkerestek, hogy tegyek lépést érdekükben a kormánynál a nyugdijigény megállapitása és a nyugdijintézet felállitása érdekében.

Elnök: Ezek nem állandóan alkalmazottak?

— Nem. És ezen emberek, kik közül többen különösen az állami gépgyári munkaszünet következtében állás nélkül vannak, érdekében, valamint a sztrájk kérdésében felakartam a parlamentben szólani és azért mentem ki, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzek.

— Mikor volt ez?

— Talán 20-án, tehát az első napon. Nem is akartam kimenni, hanem felkerestem Margulitot, aki ezen kérdésben teljesen jártas és adatok felett rendelkezik. Őt nem találtam lakásán, hanem bátyját. Én nem akartam kimenni, mert féltem, hogy megjelenésemet félremagyarázzák vagy a tömeg a sztrájkban tápot nyer, én a sztrájk által egy állami érdeket látok veszélyeztetve és ehhez én nem akarok hozzájárulni. Ezért én hazamentem és kértem mikor beszélhetnék öcscsével. Onnan telefonálták, hogy testvére nem jöhet, hogy a sztrájktanyán van; tehát oda kimentem és mint hallottam egy korcsmahelyiségben vele együtt tanácskozások folynak, odamentem, a hova nem sokára Vázsonyi barátom és Vöröss államtitkár jött.

Elnök: És mikor?

— Este. Megjelent dr. Vázsonyi és Vöröss és többen ez urak közül, kik jelen voltak a sztrájkbizottsági tagok közül, első kérdésük az volt, megengedte-e a kormány, hogy a letartóztatott vasutasok szabadlábra helyeztessenek, mert a tömeg azt akarja, hogy előbb ne álljanak szóba senkivel.

— A 13-as bizottság mondta?

— Igen ennek tagjai mondták, hogy a tömeg nem akar előbb szóba állani senkivel. Kérem Vörös maga is elitélte a letartóztatást, mondotta, hogy azt helytelennek tartja és ezért a főkapitánysághoz fordult és első tette az volt, hogy a letartóztattak szabadlábra helyezését kieszközölje. Midőn a szabadlábra helyezés megtörtént , a bizotsági tagok kijelentették, hogy most már hajlandók tárgyalásokba bocsátkozni. Én magam is azt tanácsoltam nekik, hogy törekedjenek azonnal a békét megkötni és mondtam, hogy a közvélemény, ha a sztrájk tovább tart, Önök ellen fog fordulni, söt még a képviselők is és a közvélemény majd egyhangulag el fogja őket itélni, ha az

általános nagy érdeket speciális érdekükkel, még ha jogos is az, nem tudják összeegyeztetni. Az urak hajlandóknak mutatták magukat a békére.

Elnök: Hát kik tartották fenn a sztrájkot?

— A tömeg, nem a 13-as bizottság tagjai.

— Én Vöröss ny. államtitkártól azt kérdeztem, vajjon a kormány nevében jött, vagyis tud-e teljesen garanciát nyujtani, hogy a miben megegyeznek, azt keresztül is visszi a kormánynál? Ő azt mondotta válaszul: „Én jót állok, ha megegyezésre jutunk, a kormány el fogja fogadni. Viszont én tettem kérdést a bizottsági tagokhoz, vajjon „Önök tudnak-e garanciát nyujtani ma, hogy a megállapodást a tömeg elfogadja? " Az egyik azt mondta, hogy tudunk, de másik ismét azt mondotta, hogy ez esetben, ha a tömeg elé megyünk, vele megismertetjük álláspontunkat és ha rá lesz birható, akkor végleges választ tudunk adni és kérem emlékszem, hogy Vázsonyi azt mondotta, hogy itt nem kenyérről, hanem a közszabadság körül folyik a harc, ezek az urak azért sztrájkolnak, mert letartóztatások történnek.

Elnök: Kérem hagyjuk ezt.

— Én hü képet akarok adni.

Vázsonyi dr. Azt akarom, hogy a rágalmakat ujból megcáfoljam.

Elnök: De röviden.

Baracs dr. Kérem teljes részletességgel lehet a valót megállapitani.

Hock: Én azt mondottam a vasutasoknak, hogy addig lesznek erősek, mig törvényes alapon lesznek és mindenki fogja tapasztalni, hogy mig a törvényes alapon állanak velük vagyunk, de ha sztrájkolnak, az egész ország közvéleménye, sőt a parlament kénytelen lesz ellenük állást foglalni, akkor az urak kétségbeesetten szóltak: Kérem azokba a pontokba, amelyeket Vöröss képviselő ur formulázott, nagyon szivesen belemegyünk és mi azokat teljesen el is fogadhatóknak tartjuk, de nem tudjuk, hogy mit cselekszik a közönség és azt mondották, hogy „miután a képviselő urnak ékesszólásától sokat várunk és tudjuk, hogy a tömegre tud hatni, legyek

szives holnap reggel idejönni és a tömegnek előadni, hogy ezzel a kivánságaikkal kielégitve vannak és a sztrájkot szüntessem be. Ezt mondotta nekem Sarlay és ha jól emlékszem Faludy, sőt másnap reggel, mikor a képviselőházban a nem véglegesitett vasutasok nyugdijintézete felállittatása érdekében felszólalni akartam, a felszólalás előtt hozzám jött Vöröss e szavakkal: „Édes János, jöjj, mert tőled várjuk, hogy a tömegnél engedékenységet idézel elő és azt hiszem, hogy talán elfogadják a békepontokat.“ Azt feleltem: „beszédemet rögtön bevégezni is fogom és rendelkezésedre állok; és miután a beszéd elhuzódott, annak bevégzésekor jött hozzám Vöröss azzal, hogy most már késő mert a tömeg nem fogadta el a propositiókat.

Elnök: Melyeket a 13-as bizottság elfogadott?

— Igen ezeket a feltételeket.

— Miután Vörös államtitkár ur azt mondta, most már vége a dolognak, uj stádiumba lépett az egész tárgyalás, nem is mentem ki. Annyit azonban tudok, hogy a tömeget a mi megállapodásunk nem elégitette ki, mert másnap, mikor ujból kimentem . . .

— Ez volt harmadnap?

— Ez 20-án volt.

— A felszólalás a házban 20-án volt.

— Pardon, akkor a dátumot eltévesztettem. 19-én tört ki a sztrájk, 20-án beszélt Vázsonyi, 21-én beszéltem én. 20-ikán este voltam künn és azután másodszor a beszédem után 21-én délután. Mikor kimentem, azt hallottam, hogy a tömeg rám nagyon ingerült és nekem tulajdonitották — bár nekem csak közvetitő szerepem volt.

— Hozzám méltóztassék beszélni.

— Közvetlen benyomást nyerek az uraktól, azért mert fültanuk voltak. 21-én kimentem, azt hallottam, hogy a tömeg nagyon ingerült rám és boszus, mert nekem tulajdonitották a békepontokat, amelyek őket nem elégitették ki.

— Meg is győződött arról?

— Igen, bementem az udvarba, hol a vasutasok egy nagy csapata, 3—400 ember egy hordó sört ittak, meglehetős

vidám hangulatban. A tömeg közé belekeveredtem, észrevettek, egy kis tüntetés is volt s azt mondtam nekik: Uraim, higyjék el, hogy több előnyt nem fognak elérni, mint amit a 13-as bizottság önöknek proponált, ha tovább folytatják a dolgot nagy baj lesz önökre s az országra nézve is. Erre ők azt mondták.

— A 13-as bizottság?

— Nem, a tömeg. Hangok hallatszottak a tömegből s reám azt a benyomást tették, hogy meg voltak győződve, hogy ha kitartanak, az ügyeket teljes diadalra viszik. Az egyik azt mondta, hogy ha két napig birjuk, a kormány kénytelen lesz engedni, mi itt nem alkuszunk; sőt az egyik azt mondta, hogy akkor hisznek a kormánynak, ha nekik irásban közjegyzői iratban adja ki, hogy velük békét akar kötni. (Derültség.) Erre azt mondtam, hogy ne higyjék, hogy Magyarország vezető hatósága, a kormányzat olyan, mint a vadkörte, ha eltesszük egy időre, megpuhul magától. Ellenkezőleg kénytelen lesz cselekedni, mert rákényszeritik az urak.

— Mi történt erre?

— Az urak megéljeneztek és azt mondták, hogy nem békülünk. (Nagy derültség.)

— Az egész működése ebből állt?

— Én miután láttam, hogy nem lehet a tömeggel beszélni, érvekkel nem lehet hatni, a szenvedélyek a végletekig vannak felcsigázva és használni nem tudok, ajánltam magamat és ott hagytam őket.

— És akkor bement ön a demokrata-körbe?

— Az este. Ott volt a 13-as bizottság, nem mindnyájan, de voltak legalább öten-hatan s ott volt Vöröss László is. Abban a pillanatban távozott és azt mondta: „Remény van még a kibontakozásra, az urak fogalmazzák meg véglegesen memorandumukat, melynek alapján a kormány eljárhat.“

— Akkor nem látta a képviselő ur, hogy a tömeg egy része jelen lett volna a körben?

— Nem, a tömeget nem láttam, nem láttam senkit. Nekem lelkiismeretes benyomásom az, hogy ha a 13 ember csinálja a sztrájkot, azokkal megegyezésre jutottunk volna, mert

ök elfogadták a propoziciót, de a tömeg, aki elé vitték a megállapodásukat, visszautasitotta azokat. Mint közvetlen szemtanu szereztem erről bizonyitékot s azt hiszem ez az adat hozzájárul az igazság tisztázásához.

— Általánosságban már tetszett mondani, hogy a 13-as bizottsággal meg lehetett alkudni, de én most egyenként kérdezem; egyenként a vádlottak hogy viselkedtek? Volt közöttük, amelyik izgatott, vagy teljesithetetlen feltételeket követelt?

— Nem. Később bejött a 13-as bizottságba, mikor a tárgyalást csaknem befejeztük Seide ur, s kérdezte, hogy áll a dolog?

— Ő odakünn volt?

— Ő akkor érkezett meg, mikor a tárgyalást befejeztük Vöröss, Vázsonyi s én és az urak, s azt mondta, hogy várjunk egy-két emberre.

— Odakünn történt a sztrájktanyán?

— Még az első alkalommal. Seide ur azt mondta, a mikor értesült, hogy miben állapodtak meg az urak, hogy én sem akarok törést, azt akarom, hogy békességesen meg lehessen oldani a dolgot, mi nem akarunk teljesithetetlen követeléseket, ha csak elfogadható, nagyon szivesen belemegyünk. Az a benyomásom, hogy Sarlay és Seide urak voltak leginkább a béke mellett. A legharcosabbnak tetszett nekem Kacsó ur.

Ügyész: Azt méltóztatott mondani, hogy 21-én délután, mikor künn volt a sztrájktanyán, és 3—400 söröző tömeggel beszélt . . .

— Én nem söröztem, ők söröztek. (Derültség.)

— . . . hogy akkor az a impressiója volt . . .

Miklós dr.: Megint fisztulázik az ügyész ur. Ne fuvolázzon.

Vázsonyi: Csak a sört hallottuk az egészből.

Ügyész: Nem tudom mi ez, birói tárgyalás ez? . . . hogy akkor hangok hallatszottak abban az irányban, hogy ha kitartanak még két napig, okvetlen győznek. Most azt kérdezem tanu urtól, akinek kerületében is igen sok vasutas választó van s az ügygyel foglalkozott előbb is, aki ismeri az

előzményeket, a fejleményeket, megfigyelte a tömeg hangulatát, hallotta azt a meggyőződést kifejezésre jutni, mi az impressziója tanu urnak, hogy támadhatott, miből keletkezhetett ez a meggyőződés 21-én?

— Azt gondolom, ezek az emberek szintén gondolkodtak és belátták, hogy ha egy egész országban szünetel a forgalom, megakad a vérkeringés, akkor pár force des choses, a dolgok kényszeritő erejénél fogva, a kormány kényszeritve lesz az ő követeléseiket elfogadni. Azt gondolom, hogy ők ezt belátták, vagy ha nem látták be, volt egy-két értelmes ember közöttük, aki megmagyarázhatta nekik, hogy ha mi nem engedünk, a kormány kénytelen lesz, hogy az üzemet felvehesse az engedményeket megadni.

Elnök: Ebből következtetve ismét kérdezem én is, hogy nem azt gondolta ön, hogy van valaki a tömeg háta mögött, aki őket biztatja?

— Ellenkezőleg, én rám azt a benyomást tette, hogy a tömeg nem bizott senkiben, sem bennem, sem a közvetitőben, a 13-as bizottságban sem, ők a maguk erejében biztak, hogy az ő szervezett helyzetük megfogja akasztani a forgalmat s ezáltal kényszeritve lesz a kormány velük megalkudni.

Ügyész: Azt méltóztatott mondani, hogy tanu ur ugy képzeli, hogy ők is gondolkodtak, hogy ők is belátták és hogy értelmes emberek felvilágositották ebben az irányban, hogy ha ezzel a szervezett erővel kitartanak . . .

— Ez az én benyomásom.

— És akkor bekövetkezett, hogy mégis lefőződtek.

— Természetes, hogy bekövetkezett, elbuktak.

— Már most méltóztassék a gondolkodást, a belátást, az emberek értelmességét és az eredményt egymással szembe allitani s nyilatkozni arra nézve, hogy csak abból származott az a meggyőződés?

— A világon nincsen olyan ember, akinek minden gondolata beteljesül. (Derültség.)

Vázsonyi dr.: Még a kormányé sem.

Ügyész: A kormányé beteljesült.

Györffy dr.: Metafizika . . . (Nagy zaj.)

Vázsonyi: Nem egészen ugy, mint a hogy az ügyész ur szerette volna.

Tanu: Az ilyen dolgokban, hol az ember nem adatokra épit, nem kétszer kettővel dolgozik, hanem hittel és várja a jövőtől a fejleményeket, az nem tőlük, hanem a viszonyok alakulásától függ, az alakulhat igy vagy ugy.

Baracs dr.: Előbb belekezdett tanu ur azon igen lényeges körülmény elmondásába, hogy mikor összeült a kormány félhivatalos megbizottjaival, akkor szóba került az, hogy tulajdonkép mi birta őket a sztrájkra és mit akarnak ők elérni. Méltóztatott emliteni közszabadsági tekinteteket. Ezt méltóztassék tanu ur közelebbről megvilágitani.

— Azt hiszem bizonyos uj adatokat is tudok itt emliteni. Mert a mi közvetlen meggyőződést meritettem az urak beszélgetéséből és a hogy gondolkodásmódjukat eltalálom, ők főleg azért mentek bele ebbe a munkaszünetbe, miután felfüggesztették azokat a tisztviselőket, akik nekik, mint megbizottak ügyüket törvényesen képviselték. S az a pillanatnyi felháborodás, harag, mely a miatt keletkezett, hogy nem orvosolhatják törvényes, jogos uton, vitte őket oda, hogy azonositották magukat pályatársaik érdekeivel, akiket egyszerüen felfüggesztettek és elcsaptak. Ez volt szerintem a sztrájk kitörésének momentán oka.

Baracs: Tehát akkor nem a fizetésrendezés és fizetésemelési kérdés, hanem ezen tekintetek voltak azok, melyek a sztrájkot kitörésre birták.

— Erre vonatkozólag tudok még egy felvilágositást adni. Mikor a sztrájk 19-én kitört, másnap reggel megjelentünk a házban, ott a lapokban értesültünk a sztrájk kitöréséről. Akkor egy pártközi konferenciát tartottunk, melynek én is tagja voltam.

Elnök: Kérem ez már nem tartozik ide . . .

Vázsonyi dr.: Igen fontos, mert ott volt a miniszterelnök és a minisztertanács is.

Elnök: Én vezetem a tárgyalást, enyém a felelősség, nem kivánom ezeket.

Vázsonyi dr.: Én kivánom és indokolni fogom.

Elnök: Tessék jogorvoslatot használni, de ezt nem engedem meg.

Baracs dr.: A tanu kötelessége, hogy a mit ezen ügyről tud, semmit el ne hallgasson. Ez az ügyre vonatkozik, sokkal lényegesebb ténykörülmény, mint azon metafizikába vágó kérdések, melyek az ügyész részéről feltétettek és megengedtettek. Én a kérdés feltételét inditványozom és birói határozatot kérek.

Elnök: Én megtagadtam.

Baracs dr.: Tisztelettel semmiségi panaszt jelentek be. Legyen kegyes tanu ur megmondani, hogy a Vörössel folytatott tárgyalások során el lett-e választva a fizetésrendezés, az amnesztia kérdése az általános nagygyülés betiltásának kérdése, sőt a békés kibontakozás kérdésétől? A fizetésrendezés kérdésének konkrét formulázása el is lett ejtve?

— Hat pont volt, amiben megegyeztünk. Először, hogy azok a vasutasok, akik le lettek tartóztatva, szabadlábra helyeztessenek mindnyájan; másodszor, hogy a felfüggesztettek, akik a mozgalom élén álltak, rehabitáltassanak s a tömeg szemében is elégtételt kapjanak. Akkor kiemelte Vöröss Faludyra nézve, hogy miután ő Mezőlaborcra lett áthelyezve, az ő elhelyezését meg nem történtté fogja tenni, de nem egyszerre, hanem kérjen három-négy heti szabadságot, azután visszahelyezik. Azután azt mondta, hogy a nagygyülést megtarthatják, ez volt egyik feltétel szintén, mert ez engedélyezve lett és időközben lett visszavonva. Erre vonatkozólag azt mondta Vöröss, hogy minden üzletvezetőségtől 20—25 embert szabadon választhatnak és küldhetnek ide a nagygyülésre, ezen küldöttségek fognak majd a fizetés végleges rendezése tekintetében propositiót tenni, memorandumot benyujtani, s a kormány akkor fog tárgyalni. Ők maguk nemhogy több fizetést követeltek volna, ellenkezőleg kikapcsolták ezt a kérdést s azt mondták, hogy majd az összehivandó nagygyülés fog e tekintetben határozni, ugyszintén a fegyelmi törvény és a szolgálati pragmatica kérdésében is az fog talán memorandumot terjeszteni a kormány elé. S még az volt a hatodik ké-

résük, hogy egy országos szövetséget, egy egyesületet alapithassanak. Ez a hat nem lett elfogadva.

Baracs: Kegyeskedjék megmondani, kinek a javaslatára történt ennek a kérdésnek a kikapcsolása?

— Dr. Vázsonyi javaslatára. Kézadással váltunk el, s azt mondtuk, hogy megvan a béke. Mikor kiértem, megrohantak az ujságirók s kérdeztek, hogy mit tudok. Azt feleltem, a béke teljesen helyre van állitva; részletes adatokat nem mondhatok, azt majd holnap megtudják, mert a nagygyülés elé lesz terjesztve megállapodásunk s attól függ, hogy visszautasitja-e vagy nem. Ugy látszik a bizottságnak nem volt befolyása a tömegre.

Baracs: Méltóztatott ismételten az amnesztia szót emlegetni. Ez a szó megfordult a pártközi értekezleteken is s legyen kegyes megmondani tanu ur, hogy a kormány tagjai vagy a kormány megbizásából közbenjárt Vöröss az amnesztia szót a fegyelmi vétségekre értette-e vagy esett-e egyáltalában szó arról, hogy a vasuti forgalom beszüntetésével büntetendő cselekményt követtek el a vasutasok?

Tanu: (elnökhöz) Felelhetek erre?

Baracs dr.: Söt kell felelnie.

Elnök: A mi a kormányt illeti. kérem kihagyni.

Landler dr.: Ide fogom citálni az egész kormányt. (Nagy zaj.)

Baracs: Én csak Vöröss László urnak, mint alkudozónak, mint a kormány bizalmi emberének a magatartását kérdem. Miként használta ő ezen amnesztia szót tanácskozás közben?

Elnök: (Kezével tiltakozólag int.)

Baracs dr.: Méltóztatik a tanunak megtiltani a választ?

Elnök: Megtiltom a választ. Viselem a következményét.

Vázsonyi: A kormányra nem szabad hivatkozni?

Elnök: Nem tartozik ide. (Nagy zaj.) Nem kérek ebben tanácsot senkitől. Ez az én hatáskörömbe tartozik . . .

Baracs dr.: Kérném kegyeskedjék megjelölni, kitanitásunk végett, mily alapon méltóztatik megtiltani?

Tanu: Én is jobban szeretem, ha a kormányról nem be-

szélek, mert azt hiszik, hogy engem ellenzéki szempontok vezetnek, pedig tisztán az igazság vezet. (Derültség.)

Elnök: A perrendtartás 307. §. harmadik pontja értelmében, hol ez világosan meg van mondva. Nem tartom a kérdést az ügygyel összefüggésben levőnek, ezért megtiltom a feleletadást.

Baracs dr.: Kérném méltóztassék jegyzőkönyvbe vétetni, hogy a kérdésre a feleletadást azon alapon méltóztatik megtiltani, mert kérdésem az ügygyel összefüggésben nincs.

Elnök: Arra tessék felelni, hogy Vöröss László ur miként használta az amnesztia szót?

Hock: Ugy használta, hogy a kormány azon uraknak, a kiket felfüggesztett, amnesztiát ad. Ezt a kifejezést használta. Nem tartottam szerencsésnek s azt hiszem a dolog abban volt elhibázva, mert ha a tömegnek máskép terjesztik elő ezeket az elfogadható feltételeket és azt mondják, nézzék fényesen győztünk, ezek és ezek a pontozatok engedélyeztettek a kormány által részünkre, akkor a tömeg belemegy. De a dolgot ugy kezdték fejtegetni a tömeg előtt, hogy a kormány amnesztiát ad, kegyelmet, bocsánatot. Erre a tömeg azt mondta, bűnbocsánat csak az Istentől kell nekünk. Nem tudták a tömeg lelkét kezelni.

Vázsonyi dr. Védőtársam kérdésének kiegészitéséül azt kérdezem, mi akik a vasutasokkal tárgyaltunk, értettük-e valaha amnesztia alatt azt, hogy sztrájk büntetendő cselekmény s akik sztrájkolnak, azoknak el fogják engedni a büntetést?

— Mi az amnesztia alatt azt értettük, hogy a felfüggesztett tisztviselők kapnak természetesen amnesztiát. Mert hisz a pontokban, a miket egymás után felsoroltam, névleg meg voltak emlitve, hogy ezek és ezek amnesztiát kapnak; Faludy pedig 4 heti szabadságot kap és azután visszahelyeztetik

— Ugyanennek kiegészitésére azt kérdem képviselő urtól, találkozott-e valaha egyetlen egy emberrel, akár jogászszal, akár politikussal azon idők alatt, mikor a házban ezt tárgyalták, aki ugy nyilatkozott volna, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény; akár miniszter, akár nem miniszter az illető?

— Bizony erről nem tudok bizonyságot adni, mert nem emlékszem, hogy jogi szempontból tárgyaltam volna a kérdést. Én humanisztikus vonatkozásaiban tárgyaltam ezeket.

— Hallott ön ily nyilatkozatokat a házban, mig be nem rekesztették.

— Magam is hozzászóltam, midőn a képviselőház tárgyalta, de sem a kormányelnök ur, sem más képviselőtől, sem ellenzékitől, sem kormánypártitól nem hallottam, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény volna.

Lengyel dr.: Emlékszik-e arra, hogy mi vett több időt igénybe, a békepontok fixirozása, vagy hogy hogyan lehetne ezt keresztülvinni a tömeggel szemben?

— Eleinte midőn a békefölte‹ılek mellett beszéltünk, meglehetős izgatott volt a hangulat kétszer is felszólaltunk én is és képviselőtársam is . . .

Elnök: Kérem méltóztassék ezt a szót képviselő ur, képviselőtársam, elhagyni. Itt tanu ur és védő ur van csak.

Tanu: Elválaszthatatlan tőlem. (Derültség). A védő ur nagyon jól tudja, hogy kétszer is felszólaltunk, s második felszólalásom után történt, hogy az urak ott éljeneztek és azt mondták, kérem helyes, belemegyünk, legyen meg a béke; főleg Seide ur mondta, ezen az alapon el fogadjuk a dolgot. A békepontokat egy pár pillanat alatt rendbehozzuk. A beszélgetés folyamán mindnyájan praecziroztuk álláspontunkat és a hat pont összeirása egy pillanat alatt megtörtént.

— Vöröss államtitkár ur részletezést kért a bizottságtól. Emlékezik tanu ur, hogy erre Turcsányi elő vett egy irást és azt mondta: nézze méltóságos uram, micsoda képtelen követelésekkel állanak elő?

— Igaz! Ugy van!

— Azt kérdezte az államtitkár ur, lehet ebből konstatálni, hogy mik a követelések? Emlékszik, hogy akkor mi történt?

— Emlékszem, hogy Turcsányi elő vett egy listát s azt mondta, kérem szépen mi a legmérsékeltebb álláspontokat képviseljük, mert ott künn a tömeg ilyen és ilyen követelésekkel lép fel és képtelen dolgokat olvasott fel; többek közt benn volt a közjegyzői dolog, hogy közjegyző előtt adja ki a kormány

okmányban, különben nem hiszszük. (Derültség). Vörös erre azt mondta, ezek kérem ostobaságok.

Turcsányi: Én is azt mondtam.

Tanu: Én azt mondtam, ez annyira tulmenő követelés, ezt józan ember nem is hangoztathatja. Erre azt mondta Turcsányi, én is annak tartom, csak felolvasom, hogy a tömeg gondolkodását, közszellemét megvilágitsam.

— Volt szó azonnali elcsapásról 24 óra alatt. Egész lista volt kiket kivánnak elcsapni. Ezt a bizottság tagjai kacagva törölték ki.

— Még egy ténykörülményt szeretnék helyreigazitani a tanu ur vallomásából. Emlékezzék vissza, hogy az első tárgyalás 21-én s a mikor a bizottság álláspontját a tömeg viszszautasította, volt 22-én a második tárgyalás.

— Kétszer voltam kün, először mindjárt a sztrájk kitörése után, azután a beszédem után, rögtön-e vagy az azt követő napon, azt nem tudom.

Lengyel dr.: Mikor másodszor künn voltunk, talán fog emlékezni, hogy két körülmény volt, a mit derültség és boszszankodás közt emlegettünk. Letartóztatás volt az egyik, s másodszor a tömeg nagy elkeseredésének oka a kereskedelmi miniszter kijelentése volt, mert tósztokban mondták „én a félmüvelt tömeg tagja". Méltóztatik emlékezni, hogy ennek a két dolognak igen nagy hatása volt arra . . . .

— Azt nem tudom, hogy milyen hatással volt, azt ők maguk tudják.

Bakonyi: Tapasztalta-e, hogy a vádlottak közül bármelyik valakit felhivott volna arra, hogy tagadja meg a szolgálatot, vagy pedig rábeszélt volna, hogy ne álljon szolgálatba?

— Hogy hogyan érintkezett a tömeggel, azt nem tudom. Mert tudtomon kivül érintkeztek vele. Egyetlen dolgot láttam, ami nem tartozik a dologhoz, hogy t. i. mikor a virslit főzték ott volt az egyik, aki intézkedett, hogy egyenlő mértékben kapjanak. (Derültség). Én az érintkezést csak itt láttam.

Györffy dr.: Előbbi vallomása rendjén méltóztatott konstatálni, hogy ismerte a vasuti követelések legnagyobb részét s evvel méltóztatott foglalkozni. Méltóztatik emlékezni

rá, hogy az összes ugynevezett jogos követelések miben állottak?

— Már előbb emlitettem, hogy öt évvel ezelőtt foglalkoztam a vasutasok nyugbér intézet felállitásának kérdésével. Mikor engem a X. kerületben megválasztottak, jött egy vasuti küldöttség és átadott egy hivatalos okmányt, amelyet Stettina igazgató irt alá, amelyben annyi van, hogy engedélyeztetik majd egy nyugdijintézet felállitása, azután ezek az emberek éveken át sürgették annak felállitását, nem engedték meg, sőt meg lett tiltva, hogy ilyen értelmü és irányu kérvénynyel az igazgatósághoz járuljanak, sőt ily értelmü kérvénynek az elfogadása is meg lett nekik tiltva. Nem csodálkozom, ha ezek után az emberek elkeseredettek voltak.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Győrffy: És hogy ezen sérelem. hogy még ma sincs nyugbér intézmény, ma fennáll, méltóztatik tudni, hogy a vasutasok egyéb követelései is hasonlóak voltak?

— Tudom, hogy a fizetésrendezés körül hátrányokat szenvednek, a lakbérben főleg nyilvánul ez, ugy, hogy a fizetésrendezés által bizonyos osztályok alább szálltak, igy pl. a fiumei tüzoltók-é.

Elnök: Elég erről.

— Hogy lejebb fokoztattak és ezek havi bére, dacára, hogy családjuk van, 14—15 koronával hanyatlott.

Győrffy: A tanu ur bizonyitotta a vasuti sérelmeket, teljes mértékben ismeri azokat. Gondolt tanu ur jogorvoslatra ezen célból?

— Szándékom volt meginterpellálni ezen körülmények miatt a kereskedelmi minisztert.

— Tehát jogosnak tekintette a vasutasok kivánságát?

— Igen.

Győrffy dr.: Ennek alapján méltóztassék megmondani, vajjon megjelölte azon módot, amelyen hasonló jogos sérelmet keresztülvinni akart először és másodszor amennyiben a tanu ur óhajtott vállalkozni, tudta-e, hogy mily forumokon akarta leginkább azoka elérni?

— Mikor engem évek előtt a vasutasok küldöttsége fel-

keresett, hogy sérelmeiket orvosoljam, Dániel miniszternél jártak, aki kilátásba helyezte, hogy segit sorsukon, ezt az igéretet tette Hegedüs is, de nem teljesitették.

Elnök: Ezt tanu ur csak közvetve tudja?

— Ez a hivatalos közlönyben bent volt, a vasutasoknak lapjában, hogy ez a küldöttség tisztelgett és a miniszter ezt kilátásba helyezte, de kérem Hegedüs azt is mondta, hogy szivén hordja sorsukat. de értük még sem tett semmit.

Győrffy dr.: Ezek alapján kérdezem, hát tudja-e tanu ur, hogy a vasuti sérelmek orvoslásának melyek a hatóságai?

— Én azt gondolom, hogy elsősorban az igazgatóság, azután a keresk. miniszter és végül az országház. Én azt hiszem, minden fórumon végigjártak ezzel a vasutasok.

Győrffy: Minthogy a vasutasok sérelme a vasutasoktól vagyis az igazgatóságtól, minisztertől függ, azt kérdezem, hogy vajjon az ugynevezett munkamegszüntetés előtt fordultak-e ezen hatóságokhoz panaszukkal a vasutasok.

— Igen. Hiszen bent volt a hivatalos közlönyben is, azért elő is hoztam azt, hogy beigazolást nyerjen.

Győrffy: Méltóztassék megmondani, hogy ezek a hatóságok, midőn a sérelmeket nyilvánosan nem orvosolták, ezen hatóságok követtek el olyasmit, a tanu ur tudomása szerint, amely inditó okul szolgálhatott, hogy a vasutasok felzuduljanak?

— Erre nem akarok válaszolni, mert különben azt mondják, hogy belőlem az oppozició beszél, de véleményem szerint igen.

Elnök: Én ezt a kérdést ismét olyannak tartom, melyre nézve elnöki hatáskörömnél fogva nem engedem megadni a választ. A Bp. 307. §-a értelmében.

Győrffy dr.: Nagyságos elnök ur, elértem célomat, hogy a kérdések rendjén rá akartam jönni arra, ami e bünpernek kiindulási pontja, hogy t. i. a munka megszüntetésre okot kik szolgáltattak és hogy a hivatalos hatalommal való visszaélést, valamint büncselekményt ki idézett elő, ha egyáltalán büncselekmény elkövettetett. Ez nyilvánvalóan a per jegecesedési pontja és anélkül helyes véleményt vagy itéletet alkotni nem lehet.

Elnök: Kérem, csak röviden és kérem befejezni.

Győrffy dr.: Én előterjesztést teszek.

— Itt most tanukihallgatás folyik.

Győrffy dr.: Bocsánatot kérek, én a büncselekmény okait kutatom, nekem jogom van és előterjesztéssel élek.

— Nem engedem meg.

Győrffy dr.: Kötelessége az elnök urnak, ha előterjesztéssel akarok élni.

Elnök: (hevesen csenget): Felfüggesztem az ülést.

Szünet után.

Oláh elnök: Tek. kir. törvényszék, a főtárgyalást folytatjuk, ami pedig az előbbi incidenst illeti, elnöki hatáskörömben konstatálom, hogy dr. Győrffy védő, ügyvéd ur, a tárgyalás menetét megzavarta, elnöki felszólitásom és tiltakozásom dacára velem feleselt, minek folytán kénytelen voltam a tárgyalást félbeszakitani, ezek alapján a Bp. 299. §-a értelmében elnöki jogomnál fogva rendreutasitom. Nagyon kérem a védő urakat, hogy fejezzük már be végre a tárgyalást, végre is a biróság az igazságot keresi, azt megakasztani sem a védelemnek, sem senkinek hivatása nem lehet. Én elnöki hatáskörömben azt hiszem, hogy a legjobban járok el és kérem, méltóztassék ezt figyelembe venni és megnyugodni.

Ezek után folytatjuk a tanukihallgatást.

Győrffy dr.: Még egy kérdésem van a tanu urhoz: Méltóztassék megmondani, hogy a 13-as bizottság tagjai kivel folytatták a tárgyalást?

— Én azt tudom, hogy Vörössel és Vázsonyival, most már emlékszem, 22-én voltam künn másodszor a sztrájktanyán, mondom Vöröss és Vázsonyi ott volt 22-én a Demokrata-körben és a 13-as bizottság, talán 1—2 tag hiányzott és akkor Turcsányit bizták meg, hogy ő állitsa össze a memorandumot, a végleges követeléssel.

Győrffy dr.: Megerősitheti tanu ur azt, hogy Vöröss László formalis megbizás nélkül, de a kormány megbizásából tárgyalt a vasutasokkal?

— Igen, mert én megkérdeztem tőle, hogy garantálja-e,

hogy elfogadják-e a megállapodásokat, mire Vöröss László rövid szóval azt felelte: Formalis megbizásom nincs, de elvállalom a garanciát, hogy a kormány elfogadja a megállapodást.

Landler dr.: Ismeri tanu ur Joanovics vádlottat?

— Igen, ismerem.

Landler dr.. Igaz-e, hogy mikor a képviselő ur künn járt a sztrájktanyán, Joanovics különösen és a többiek is, a szolgák és altiszteknek sérelmeit hangoztatták a képviselő urnak is és számtalanszor kijelentették, hogy ezen nyomorult osztálynak meg kell adni követelését. Igaz-e, hogy a tömeg azért nem engedett — s hogy ezt a bizottság egyre hajtogatta — mert a szolgák és altisztek sorsa annyira volt érintve az uj fizetésrendezési javaslat által, hogy annak kiküszöbölése nélkül nem lehetett velük tárgyalni?

— Kérem, reám legalább azt a benyomást tették a tárgyalások, hogy nem annyira a hivatalnokok fizetésrendezését sürgették, mint inkább a szegény szolgák és altisztek fizetésének rendezését, mert ezeknek bizony nagy küzdelmök van.

Landler dr.: Meggyőződést szerzett, hogy a fizetésrendezési javaslat ezen szolgák tekintetében tényleg szerzett jogokat koboz el?

— Igen, tudom, de az elnök ur nem engedi, hogy . . .

Landler dr.: Igaz az, hogy kevesebb fizetést ad, mint volt?

— Igen, sok esetben, pl. a tüzoltóknál, az államvasuti alkalmazottaknál, ezeknek fizetése 60%-ra leszállittatott.

Landler dr.: Azt méltóztatott tudni, hogy a 20-iki nagygyülés utolsó pillanatban tiltatott el, azon hallatlan oknál fogva, hogy ebben a kérdésben már a kormány is állást foglalt s igy nem engedhető meg a nagygyülés?

— Erről közvetett és közvetlen tudomásom van. Közvetlen tudomásom van, hogy a vasutasok Justh és Földesi aláirásával egy körlevelet kaptak, hogy a 20-iki nagygyülés meg lesz tartva, szabadságot is kértek, mert ugy volt, hogy az üzletvezetőség azt megengedte, többen fel is jöttek, nem számitva, hogy az utolsó percben be lesz tiltva a nagygyülés; már most

egy második okot illetőleg beszélnem kell a pártközi konferenciáról ....

Elnök: Ezt nem engedem meg.

Vázsonyi dr.: Én semmiségi panaszt emelek, hogy a miniszterekre nézve kérdés nem tehető.

Landler dr.: Én is semmiségi panaszt jelentek be, azon oknál fogva, mert igy tényállást megállapitani nem lehet! Ha az ügyész ur kutatja a sztrájk okát, a védelemnek kötelessége szintén tőle telhetőleg kideriteni ezt!

Rácz dr.: A 13-as bizottságnak milyen volt a magatartása?

— A 13-as bizottság tagjai, mint mi magunk is, a békét kivánták, már fáradtak voltak és nagyon óhajtották. Ezt hangoztatták, de azért tovább fáradoztak, bár panaszkodtak, hogy 2 nap óta nem aludtak.

Landler dr.: Vajjon nem-e az a végtelen nyomor, amelyet a vasutasok körében tapasztalt, inditotta meg a mozgalmat és nem tapasztalta, hogy a 13-as bizottság inkább az alsó fizetési osztályhoz tartozók érdekeit hangoztatták?

— A nyomor erős ok volt, de ugy láttam, hogy sztrájkra azok az emberek nem voltak szervezve; nekem az a véleményem, hogy a sztrájkra a fő okot az szolgáltatta, hogy azokat, kiket megbiztak a vasutasok ügyük vezetésével, felfüggesztették és az egész küzdelmüket el akarták nyomni és ennek folytán a tömegben kitört az elkeseredés.

Landler dr.: De ez csak egy szikra volt.

Győrffy dr.: Sziveskedjék megmondani, hogy az, ami természetes lett volna, miért nem vezették a tárgyalást az államvasutak igazgatósága a vasutasokkal?

— Azért, mert senki sem volt annyira gyülölt személy, mint az elnök-igazgató, aki senkit sem hallgatott meg, teljesen hozzáférhetetlen volt és a vasutasoknak az igazgatósággal szemben nincsenek emberi jogaik.

Gál Jenő dr.: Tud-e arról tanu ur, hogy a 13-as bizottság a hatóságokkal érintkezett?

— A rendőrséggel érintkezett, de akarata ellenére. (Derültség.)

Gál dr.: Ha már itt vagyunk, tudja-e tanu ur, kinek az iniciativájára történt a letartóztatás?

— Nem tudom, bár hallottam, de bizonyosat nem tudok.

— A tömeges letartóztatások okairól hogyan győződött meg a tanu ur?

— Csak a pártközi konferenciával összefüggésben beszélhetnék erről, ami pedig az elnök ur intenciója ellen volna. Kérem, mikor kitört a mozgalom, mindenkinek érdekében állott az orvoslás és elsősorban a kormánynak élén álló hivatalnokoknak, hogy azonban ez egyetértőleg történjék és hogy a sztrájkolók bátoritást ne nyerjenek és pártpolitikát ne csináljanak, pártközi konferencián tárgyaltunk e kérdésben és ott a miniszterelnök előadta a sztrájk kitörésének okait és hogy mit akar csinálni, de miután meg van tiltva, nem nyilatkozom.

Vázsonyi dr.: Akkor a horvátok nem voltak letartóztatva és a horvátok letartóztatása nem függ össze a pártközi konferenciával?

— Nem voltak, de az ülés közben jött a hire annak, hogy le lettek tartóztatva, de a pártkonferencián nem volt róla szó.

Gál dr.: Azoknak a horvátoknak a letartóztatása, mikor Nagyságod volt szives az ugynevezett sztrájk szinhelyére kifáradni, milyen hatással volt a tömegre?

— Nagy elkeseredést szült, mert természetes, hogy a pályatársak ilyen vendégszeretethez nem voltak szokva. Ők határozni jöttek, e helyett elcsukták őket.

Ügyész és védők kivánják a meghiteltetést.

A tanu az esküt leteszi, azon megjegyzéssel, hogy csak azt hallgatta el, a mire nem engedték megfelelni.

Batthyány Tivadar gróf kihallgatása.

45 éves, r. k., kereskedelmi tengerész-kapitány, országgyülési képviselő.

Figyelmeztetés után:

Elnök (a védőhöz): Ugyanazon körülményt kivánják igazolni, mint Hock Jánossal?

Védők: Igen.

Elnök (a tanuhoz): Résztvett tanu ur azokon a tárgyalásokon, amelyek a 13-as bizottság és Vöröss László között folytak?

— A tárgyalásokon résztvettem, de nem mindig. Az első napon nem vettem részt, egyáltalában, sem a sztrájktanyán, sem a Demokrata-körben nem voltam.

— Hogy mi történt a Demokrata-körben, a sztrájktanyán, arról tanu ur nem tud?

— Arról saját személyes tapasztalatból nem tudok, csak azt tudom az első napokról, a mit az ujságokban olvastam.

— Mikor kezdett érdeklődni már aktive sorsuk iránt?

— Talán 23-án, de érdeklődtem már régóta a vasutasok iránt. Szombaton, ápr. 23-án d. u. lehetett 4—5 óra körül, eljött hozzám egy vasuti hivatalnok, gondolom Veress a neve és örömtől sugárzó arccal jelentette, hogy a béke körülbelül biztositva van, vagy legalább nagyobb részben, hogy a béke létrejön és az mondotta, hogy a 13-as bizottság és Vázsonyi képviselő ur tárgyaltak ott és egy oly megoldásra van kilátás, amely békés kibontakozásnak lehetőségét megadja és kér, hogy jönnék el a Demokrata-körbe, minthogy Vázsonyi az ellenzéki pártok egyes tagjaival kiván beszélni. Ekkor én azt mondottam, én szivesen elmegyek, szivesen résztveszek a kibontakozás ily módjában, mielőtt azonban a Demokrata-körbe elmennék, szeretném tudni, hogy tulajdonképpen honnan indul ki az egész dolog és hogy tényleg meg van a békére a remény?

Elnök: Gróf ur mindaddig nem érintkezett velük?

— Egy-két ember jött hozzám privatim.

Elnök: Ez volt a hivatalos jelleg?

— Ez volt a hivatalos jelleg kezdete. Ez az ur elment és rövid idő mulva jött értem, hogy jönnék el, mert Vázsonyi a 13-as bizottsággal értekezni akar velem. Elmentem a Demokrata-körbe, én ott értesültem, hogy Vázsonyi elment és alighanem engem keres. Beszélgettem a külön teremben a 13-as bizottság tagjaival.

— Hány órakor?

— Lehetett 6—½7 körül! Beszélgettünk és konstatál-

tam, hogy az egész bizottság, talán egyik másik nem, de körülbelül mind ott volt.

Sarlay: Én már nyugalomban voltam. (Derültség.)

— Beszélgettem az urakkal és láttam nyilatkozataikból és arcukból az örömet, hogy békére van kilátás.

Elnök: Még akkor volt kilátás?

— Igen.

Akkor kimentem a Demokrata-körnek nagytermébe és ott sok urral beszéltem és az általános benyomás az volt, hogy azon formában, amelyen meg volt beszélve, a kibontakozás lehetséges. Ez volt az általános impresszióm. Egy ideig ott időzve, értesültem, hogy Vázsonyi keres a disszidensek klubjában és mik a feltételei a megállapodásnak. Ezek a pontozatok elseje az volt, hogy a 13-as bizottság kéri az amnesztiát az összes vasutasokra, később, mikor éjjel visszatértem, akkor rektifikálták oda, hogy az összes vasutasokra kérik, a 13-as bizottság azonban levonja a konzekvenciát és magukra nézve nem kérik. A második pont az volt, hogy a miniszter kegyes lesz nyilatkozatot tenni, miszerint a kormány jóindulattal fogja a vasutasok kérelmét tárgyalni és ami méltányos, teljesiteni is fogja.

Azután fel voltak sorolva a különböző sérelmek 1894, 1901 és a többi memorandumok és az a kérelmük, hogy az ellenzéki pártok ezeknek a teljes erővel való megvalósitását vagy érvényesitését igérjék meg, ami ugyan nem a teljesitést jelenti, hanem azt, hogy őket támogatni fogják, a maguk körében. Volt még két további pontja a pragmatikára és a vasutak szövetségére nézve, amelyek ugy voltak formulázva, hogy az ellenzéki pártok igérjék meg támogatásukat, nemcsak a fizetésrendezés és előléptetés, hanem a pragmatika és a szövetség tekintetében is.

Erről értesülve, elmentem a mi klubunkba; ott barátaim helyeselték, hogy mi az ellenzéki pártokhoz intézett eme kérelemet elfogadjuk és a jelenlevők felhatalmaztak, hogy én azt ami csoportunk részére is elfogadjam és aláirjam. E közben jött Vázsonyi képviselő a klubba és közölte ezen dolgokat azzal, hogy ugy hiszi, meg lesz a kibontakozás. Én ott azt a

jegyzőkönyvet, amely ezen pontokat magában foglalja, a magam és a disszidensek csoportja nevében aláirtam és azután Vázsonyi felkérésére elmentünk a többi ellenzéki pártokhoz, Lovászy is ott volt, ő már aláirta azt a jegyzőkönyvet, azután elmentünk a néppártba, itt gróf Zichy Aladár irta alá, a néppárt nevében a jegyzőkönyvet, azután elmentünk a Kossuthpártba, ahol egy pártkonferencia volt és ott is elfogadták a jegyzőkönyvet. Több Kossuth-párti képviselő csatlakozott hozzánk és mi azután elhatároztuk, hogy előbb elmegyünk a Royalba vacsorázni. Ott összejöttünk Vöröss László képviselővel. Vacsora közben beszélgettünk. Vöröss László, volt szives a miniszterhez elmenni. Visszajött, akkor megvallom, baisse állott be a hangulatban, mert Vöröss László válasza kissé lelohasztotta a béke reményét s késöbben elmentünk valamenynyien, tehát az összes pártok kiküldöttei a Demokrata-körbe és ott értekeztünk a bizottsággal, arról, hogy valaki tovább akarna sztrájkolni nem volt szó, hanem arról, hogy hogyan lehetne a békét létrehozni.

Elnök: Hány órakor volt az?

— 11—1 óra között.

— És a bizottság tagjai békülékenyek voltak?

— Igen, mondhatom, hogy a legnagyobb békülékenységet láttam.

— Általánosságban?

— Egyik-másik kifakadt, de ez inkább a multra, mint a jelenre vonatkozott.

— Nem volt olyan, aki azt mondotta, hogy nem enged. akármi történjék is?

— Nem.

— Inkább békülékenyek voltak?

— Teljesen.

— A sztrájktanyán nem volt?

— Nem.

— Még többször érintkezett a sztrájkbizottság tagjaival, mint ezen alkalommal?

— Igen, Breuer Ferenccel. Én Breuer Ferenccel a sztrájk alatt kétszer érintkeztem, már ugy, hogy beszélget-

tünk; a sztrájk kitörése előtt is már beszéltem vele; t. i. látván a vasutasok az én érdeklődésemet az ő ügyük iránt, én már 1894-ben szóba hoztam ügyüket a parlamentben, éppen az előléptetésnél nyilvánuló protekció miatt és azért több oldalról eljöttek hozzám, engem informálni, az ő kérelmeiknek adatairól. Egyszer nálam volt Justh és Márton főmérnök és ezek az urak egy délután, késő estig vázolták helyzetüket. Ez még a kitörés előtt volt.

Beszéltem még egyszer a kitörés előtt ápr. 19-én délután Breuerrel egy incidens folytán, amelyet talán Justh és Földessi idéztek elő.

— Breuer minő magaviseletet tanusitott?

— Kérem egész eljárása és gondolkozás módja mutatta, hogy teljesen együtt érez társaival, de nagyon aggályoskodott és nagyon félt, hogy baj lesz a dologból. Emlékszem egy nyilatkozatára a sztrájk kitörése után 20-án a képviselőházban voltam és ott várt reám; együtt is távoztunk onnan és félelmét a jövő illetőleg kifejezésre is juttatta, nagyon félt. Őt egyébként mérsékelt természetünek tartom e tekintetben.

Elnök felmutat tanunak egy Napló 30. sz. a. fekvő nyilatkozatot s megkérdezi tanut, vajjon ennek tartalma megfelel Breuer viselkedésének, a mire igenlőleg válaszolt tanu, majd hozzátette:

Azon éjjel, amikor a Demokrata körben megállapodtak az ellenzéki pártok képviselői és a 13-as bizottság tagjai, hogy t. i. az ellenzéki képviselők megigérték a tervezetnek támogatását és a petitumoknak teljesitését, akkor megállapodtunk abban is, hogy elmegyünk, tekintettel az ügy fontosságára még az éj folyamán Hieronymi miniszter urhoz és velünk a bizottság tagjai. El is mentünk, először a miniszter bennünket fogadott, azután fogadta a 13-as bizottság tagjait és igen jó akaratu, előzékeny nyilatkozatot adott a bizottsági tagoknak, amelynek lényege az volt, hogy jó indulattal van irántuk, az ügyüket érdeklődéssel kezeli és szivén viseli az ő ügyüket és végül azt mondotta, hogy ő végleges nyilatkozatot nem tehet, amennyiben a miniszterelnök Bécs-

ben van, reggel megjön és akkor fog tárgyalni és az nap folyamán ő közli, mikor fogadja a bizottság tagjait. Elmentünk. Másnap délben jött értem valami vasuti hivatalnok és arról értesitett, hogy a miniszter fogadja a képviselőket és tényleg a miniszterelnöki szobában értekezés volt; ezen lefolyt értekezésen egy gyorsiró is volt és midőn onnan elmentünk, én a magam részéről kijelentettem, megvallom nagy izgatottságban, mert meggyőződésem az volt, a mit lehetett adni pénteken vagy szombaton, meg lehetett volna adni vasárnap is, a minthogy Vázsonyival szemben meg is mondtam: Én végeztem és legnagyobb aggálylyal nézek a jövő elé.

— Nem is tanácskozott többé velük?

— E tárgyban többé senkivel. Volt hétfőn nálam egy vasuti hivatalnok, aki közölte a letartóztatás tényét.

Geszti dr. ügyész: Méltóztatott emliteni, hogy szombat és vasárnap közt való éjjel a kereskedelemügyi miniszter urnál voltak a sztrájkbizottsággal együtt.

Batthyányi gróf.: Bocsánatot kérek én csak 13-as bizottságot ismerek.

Geszti dr.: Hogyan történt az, hogy a miniszter ur fogadta a bizottságot?

— Mi kértük.

— Mindjárt teljesitette kérésüket?

— Nem mindjárt, először akadékoskodott és azután fogadta a bizottságot.

— És miért fogadta őket?

(Nagy lárma a védők padján.)

— Lehet, hogy érveink meggyőzték, hogy nekünk van igazunk és azért fogadta.

Vázsonyi: Kérem visszaemlékezni, hogy amnesztia alatt mit értettünk?

— Azt, hogy sem büntetést nem kapnak, sem birói sem fegyelmi uton, én mindig igy értettem, üldözéseknek ne legyenek kitéve.

— Precisirozni fogom. Értettük mi azt az alatt, hogy maga a cselekmény büntetendő cselekmény?

— Nem, arról szó nem volt.

— Kérem a képviselőházban akár a kormány, akár jogászai valaha emlitették azt, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény?

— Én nem tudok erről.

— Figyelmeztetést méltóztatott-e hallani erre vonatkozólag?

— Nem hallottam.

— Beszélt-e valaki ilyent?

— Nincs tudomásom. Gondolom, hogy mire céloz a védő ur és erről van tudomásom, hogy a miniszterelnök a házban ugy emlékezem legalább felemlitette az arató munkásokról szóló törvényt, amelyben emlittetett, hogy 6 heti elzárás jár az arató sztrájkolókra és szembeállitotta az aratókkal e tekintetben a vasutasokat.

Elnök: Nyilt üllésen volt ez?

— Nem emlékszem, a ház naplójából kitünik ez.

Vázsonyi dr.: Szóval a miniszterelnök szembehelyezte a vasutas sztrájkolókat az arató sztrájkolókkal és nem nevezte büntetendő cselekménynek a sztrájkot.

A kereskedelmi miniszter mondotta-e a kihallgatás alkalmával, hogy álljanak munkába, mert különben becsukják őket?

— Nem.

— Vagy hogy a sztrájk büntetendő cselekmény?

— Nem.

— Figyelmeztette-e bárki őket erre?

— Nem hallottam.

— Azt tetszett mondani, hogy mikor este a Demokrata körbe jött, az öröm általános volt és mindenki hitte, hogy a béke meg lesz.

— Igen.

— Tudja-e tanu ur, hogy az megnyilatkozott?

— Tudjuk, hogy mindenki megmondotta, hogy meg van.

— Igen.

— És hogy táviratok mentek Bécsbe?

— Igen.

Landler dr.: Méltóztatott beszélni, hogy már 1894-ben a corruptios előléptetés miatt interpellálni méltóztatott.

Elnök: Ezt a szót ne méltóztassék használni.

Landler dr.: Kérem a tanu ur is e kifejezést használta. Ez a corrupciós előléptetés kifejezés a vasutasok közt kézen forog, a csunyát szépen kimondani nem lehet!

Elnök: Tanu ur protekciós előléptetést emlitett.

Landler dr.: Hát nevezzük annak.

— Igenis én előbbi vallomásomban hivatkoztam arra, hogy a vasutasok iránt régóta érdeklődtem és 1894-ben november havában szóba hoztam a vasutnál általam észlelt protekciós előléptetést.

Elnök: Ezek az 1894-iki dolgok oly távol állanak, hogy azt hiszem, ne foglalkozzunk velük.

Landler dr.: Kérem ezek szorosan összefüggnek a tárgyalással.

Elnök: Nem engedem meg!

Landler dr.: Tapasztalta-e tanu ur, aki folyton folyvást foglalkozik vasuti ügyekkel, hogy ezek a viszonyok, protekciós előléptetések, más igazságtalanságok még a mai napig nem szüntek meg, sőt folyton folyvást szaporodnak, hogy ezek voltak a tulajdonképeni okok . . . ?

Elnök: Ne méltóztassék ezen kérdésre felelni, mert a Bp. értelmében megtiltom önnek azt.

Landler dr.: Tisztelettel semmiségi panaszt jelentek be ezen kérdés megtagadása ellen. Senki sem fog tisztán látni ez ügyben, ha e kérdések nem tisztáztatnak.

Pollacsek dr.: Tanu ur azt mondja, hogy érdeklődéssel kisérte a mozgalmat még a munkamegszüntetés kitörése előtt és érintkezett a vezető tagokkal már előzőleg. Vett-e észre olyan tendenciát ezen mozgalomban, amely szerint ezt a végeredményt előre lehetett látni, hogy ilyen munkaszünetelés áll be vagy hitték az emberek, hogy céljukat a rendes uton fogják elérni.

— Kérem szépen az impresziom az volt mindig a dologban, hogy ők félnek, hogy hiba fog tétetni, ha a kormány . . .

Elnök: Talán ez a szó nem tartozik ide?

Tanu: Hát azt az impressziót nyertem, ha a mozgalomban jobbról és balról is hibák történnek, hogy abból sztrájk lehet, hisz bármikor is én magam irtam néhány hirlapi cikket és figyelmeztettem is erre. Az információt erre azoktól nyertem, kik engem felvilágositottak a vasutasok viszonyairól.

Pollacsek dr.: Tapasztalta-e méltóságod, hogy ezen 13-as bizottság tagjai olyan lépéseket tettek volna, amelyek azután előidézték azt, hogy ez a katasztrófa bekövetkezett?

— A bizottság tagjainak müködéséről nem sokat tudok, csak egy gyülésről, mely febr. 11-én tartatott. Ott jelen voltam, sőt Justh elnök felkérésére a gyülés végén beszédett is tartottam.

Elnök: Hisz ez két hónappal előbb történt.

— Azt konstatáltam nyiltan, hogy a gyülés méltóságteljes és korrekt volt.

— Izgatott felszólalások nem történtek a vádlottak részéről?

— Nem, de ha őszinte akarok lenni, nem hallgathatom el, hogy Veréb Mihálynak felszólalása, midőn Veréb a szolgaszemélyzet és általában az alacsonyabb állásuak szomoru anyagi helyzetéről beszélt, izgató volt, de ez is inkább panasz volt.

— A sztrájkra izgatott?

— Nem.

— A kötelesség megtagadására izgatott?

— Nem.

— Meggyőződése szerint mi volt a sztrájk kitörésének oka?

— A sztrájk kitörésének összes okait nem mondhatom el, mert nagyon messzire kellene vissza nyulnom, ha mindent kellene elmondanom. A sztrájkra közvetlenül okot az adott, hogy Sarlayt és Turcsányit felfüggesztették, Faludyt áthelyezték és hogy a 20-iki nagygyülés nem lett engedélyezve és hogy nem kaptak szabadságot a gyülésre való felutazáshoz, vagy ha kaptak, visszavonatott, hogy ez volt a szikra, ez a feltétlen meggyőződésem.

Pollacsek dr.: Miután érintkezett a bizottság tagjaival,

méltóztatott-e tapasztalni, hogy a bizottság tagjai extrem állást foglaltak?

— Nem.

Landler dr.: Méltóztatott a febr. 18-iki gyülésen beszélni. Méltóztatik tudni, hogy ezen gyülés határozata folytán a keresk. miniszterhez egy küldöttség ment és ezen küldöttségnek azt mondotta a miniszter, hogy várják meg a javaslatot és akkor rá érnek tanácskozni.

— Kérem közvetlen tapasztalásom nincs.

Gaál dr.: Mikor vasárnap a miniszternél voltak értesitették a minisztert, hogy a tömeg békülékeny?

— Feltétlenül.

— Midőn a miniszter másnap fogadta az urakat a miniszterelnök hazaérkezése után, miféle kijelentést tett a miniszter erre a dologra vonatkozólag, mily irányban nyilatkozott, hogy mi fog történni ezután?

Tett-e positiv kijelentést, hogy bünvádi eljárást fog megindittatni?

— Ilyen nyilatkozatra nem emlékszem.

— Emlékezik talán arra, hogy mivel bocsátotta el a miniszter ezt a deputaciót?

— Kérem összevesztünk.

Lengyel Zoltán dr.: Emlékszik-e tanu ur arra, hogy vajjon volt-e a vasutasok között olyan köztudat, hogy magukat köztisztviselőknek tartották volna, vagy pedig hogy a kormánynál, avagy a parlamentben ilyen meggyőződés létezett volna?

Batthyányi Tivadar gróf: Hogy a vasutasok részéről valaki olyan véleményt, vagy csak ilyesfélét mondott volna, hogy magukat köztisztviselőknek tekintik, arról tudomásom nincs. Sőt egyáltalában merem állitani, hogy ezt a kérdést vasutas körökben nem emlegették. Arról van tudomásom, hogy ez a kérdés évek során át igen, de igen nagyon kerültetett s kerülték e kérdés feszegetését éppen Horvátországra való tekintettel.

— Miniszterek, kormányférfiak sokszor tettek ugyebár kijelentést, hogy nem akarják annak tekinteni . . .

Elnök: Ez belevág a politikába.

Lengyel Zoltán dr.: Bocsánatot kérek, az nem politika, hogy mi volt régebben a kormány álláspontja.

Györffy Gyula dr.: Nincs pozitiv törvény.

Elnök: Hogy köztisztviselő-e a vasutas, vagy sem, azt majd mi fogjuk eldönteni.

Lengyel Zoltán dr.: Olyan nyilatkozatokról tud-e tanu ur, hogy a legszélső emberek, mikor arró volt szó, hogy mi legyen az ellentállás legutolsó fegyvere, azt mondták, hogy sohasem a sztrájk, hanem a szabályok pontos betartása?

Batthyányi Tivadar gróf: Erről hallottam s tudom, hogy többen megemlitették, hogy ha sztrájk üt ki, ez óriási veszedelem lesz. Akkor nekem sokan mutattak egy szabályzatot, amelyet a vasutasok ugy hivnak, hogy „nem szabad", s mondták, hogy ha a vasutasok ezen szabály szerint járnak el, akkor magától elakad a forgalom.

Lengyel Zoltán dr.: Hát sztrájkról nem volt szó semmi körben sem?

Batthyányi Tivadar gróf: Igenis, már ismételten emlitettem, hogy volt szó, de nem ugy, hogy, „csináljunk", hanem, hogy félünk a sztrájk kiütésétől. Egypárszor emlitette nekem Breuer ur: Kérem mi nem birunk velük s sokszor mondotta, hogy félnek ennek bekövetkezésétől.

Lengyel Zoltán dr.: Köszönöm.

Seide Arthur vádlott: Méltóztatott felemliteni, hogy ápr. 19-én Földesi és Justh méltóságodnál tisztelegtek. Szabad kérdeznem, milyen ügyben voltak méltóságodnál?

Batthyányi Tivadar gróf: Ápr. 19-én jöttek hozzám Földesi és Justh és emlitették izgatottan, hogy ők nagyon félnek, hogy a nagygyülés betiltása miatt, midőn a vasutasok az ország minden részéről feljönnek itt óriási csődület lesz s ebből nagy baj származhatik, értve a sztrájkot. Azt mondták, hogy intéztek sürgönyt a vidéki bizottságokhoz, gócponthoz, de nem hiszik, hogy a vasutasok szavukra hallgassanak. S arra kértek, hogy én, aki a vasutasok körében állitólag jó, szimpatikus névnek örvendek, sürgönyileg szólitsam fel a vasutas bizottságokat, hogy ne jöjjenek föl a gyülésre. Megval-

lom, igen nehéz helyzetben voltam, mert hivatalos jogköröm nem volt, a beavatkozásra.

Elnök: És hogy járt el ezután mégis?

Batthyányi T. gróf: Azt mondtam az uraknak: amenynyiben a kormány, vagy esetleg az elnökigazgató felhatalmaz engem arra, hogy én a sürgöny bekezdésében azt mondjam: „Meg vagyok győződve, hogy a vasutasok összes kivánságait a méltányosság keretén belül a legnagyobb előzékenységgel fogják elbirálni, kérem ezért az urakat ne rontsák el a dolgukat, hanem maradjanak otthon", akkor beleelegyedem.

Elnök: És kapott ilyen megbizatást?

Batthyányi T. gróf: Nem. Én akkor kérdezősködtem a miniszterelnök és kereskedelemügyi miniszter után, de velük nem beszélhettem. Justh és Földesi később azt mondták nekem, hogy Ludvigh-gal beszéltek, aki elutasitó álláspontot foglal el. Egy képviselőtársam: Dobieczky privátim, bizalmas értesitést kapott s mondotta, hogy a kormány is merev álláspontra helyezkedett. Azt mondtam erre az uraknak: látják a helyzetemet, próbálják meg, amit tudnak, ½4-kor jőjjenek a lakásomra s ha ezt a felhatalmazást meghozzák, akkor megteszem, de engedély nélkül nem.

Elnök: Tehát nem is bocsátott ki ilyen sürgönyt?

Batthyányi T. gróf: Nem bocsátottam ki.

Polónyi Dezső dr.: Méltóztassék felvilágositást adni arról, hogy vajjon az ellenzéki képviselők együttes tanácskozása — melyről méltóságod már emlitést tett — hogyan és miként történt?

Batthyányi T. gróf: Amint már emlitettem, Vázsonyi és a bizottság kértek fel a demokrata körben, azután Vázsonyi jött hozzánk, a nemzeti disszidensekhez, mi magunk közt tárgyaltunk s elhatároztuk, hogy támogatni fogjuk a vasutasok petitumát.

Polónyi dr.: Megbeszélés tárgyát képezte, hogy törvényes formában történik minden?

Batthyányi T. gr.: Igen, persze

Polónyi dr.: Vajjon a kereskedelmi miniszternél tör-

tént együttes eljárás alkalmával a többiekre néxve kérték az amnesztiát s az önmaguk tetteiért helyt akartak állani?

Batthyányi T. gr.: Igen, erre pozitive emlékszem! s ekkor a kereskedelmi miniszter egy táviratot mutatott a nyiregyházi vonalról, hogy ott nem szüntették be a munkát és emlitette, hogy ilyen igen sok van a kezében.

Polónyi D. dr.: Mikor utoljára a kereskedelmi miniszternél voltak, ugy-e azt kérték, hogy tegye jóakaratu megfontolás tárgyává a kérelmeiket.

Batthyányi T. gr.: Igaz!

Elnök: Befejeztük a tanu ur kihallgatását. Kivánják-e a megesketését?

Védők: Igen.

(Batthyányi Tivadar gróf leteszi az esküt.)

Bakonyi Samu dr.: Nem akadékoskodni akarok, hanem a most kihallgatásra következő Serbák Elek dr. tanu ur perbeli állását kell meghatározni. Erre nézve az elnök urtól hallottuk, hogy ő nem tanu, hanem felvilágositásokat kell adnia. Ilyen perbeli állás a perrendtartásban nincs. Kérdem tehát vajjon szakértőként óhajtják-e a kihallgatást?

Elnök: A kir. ügyész ur fog nyilatkozni.

Ügyész: Tanunak jelentettem be olyan tényekre, amelyek okiratokban vannak. A védő urak ugy látszik azt hiszik, hogy valami nagy ágyu van e mögött.

Vázsonyi Vilmos dr.: A vádhatóság képviselője idézte be Serbák urat tanuképen, ennekfolytán én a szakértői kérdésre vonatkozó fejtegetéseit tárgytalannak tekintem. Majd meglátjuk, hogy mit tud, mint tanu, s ha erre nézve nem tud semmit, ugy mint a perre nem tartozó dolgokat, vissza fogja a tek. törvényszék utasitani vallomását.

Elnök: Meg fogjuk beszélni.

(A biróság visszavonul.)

Elnök: Felvettetett a védelem részéről, hogy Serbák urat, micsoda minőségben óhajtja a biróság kihallgatni. Miután a kir. ügyészség reá, mint tanura hivatkozott, most is kijelentette, hogy tanunak tekinti, ennek folytán ő tanui minőségben

fog kihallgattatni. Figyelmeztetem ennélfogva a tanu urat, hogy vallomására esküt kell tenni, tehát az igazat vallja, mert ha nem igazat vall, mint hamis tanu fog büntettetni.

Serbák Elek kihallgatása.

Dr. Serbák Elek kihallgatása. Államvasuti titkár, általános figyelmeztetés után:

Elnök: Ismeri a vádlottakat?

— Kósát ismerem, mert egy vizsgálat alkalmával veledolgom volt.

— A többieket nem ismeri?

— Nem.

— Tud-e tanu ur felvilágositást adni arra nézve, hogy az itt jelen lévő vádlottak az ugynevezett sztrájk mozgalomban micsoda aktiv szerepet játszottak? Esetleg pedig mint felbujtók?

— Közvetlen tudomásom nincs, csak a lapokból vagyok értesülve, a sztrájktanyán nem voltam.

— Sem privat érintkezésben a tagokkal?

— Nem, mert nem is ismertem őket.

— Hát általában a sztrájk mozgalomról tud-e nekünk felvilágositást adni?

— A sztrájk mozgalom közvetlen előzményeiről, mint azt az igazgatóságnak jelentettem igen.

— Csak a rendelettel kapcsolatban.

— Kérem én csak a lapokban olvastam, azonban azt mondhatom, szorosan a tényálláshoz, hogy ez a mozgalom 1901 óta folyt a törvényesség határain belül a nélkül, hogy valami illoyalitás követtetett volna el a mozgalom részéről. Az első eset, hogy ellentétbe helyezkedtek a felsőbbséggel 1904 ápr. 17-én volt, amely napon Zágrábban gyülést tartottak és délután oly táviratok továbbittattak, hogy „ma délelőtt itt gyülés tartatott, azon elhatároztatott, hogy 20-án Budapesten nagygyülést tartunk, ezen ülésre bárki és szabadjegy nélkül feljöhet.“ A miskolci üzletvezetőség jelentette be és hivatalos

minőségben kellett tudomást szereznem. A táviratokban az is volt „kérjük ezt a szárnyvonalakkal is közölni: a Zágrábiak". Itt helyezkedtek az emlitettek először ellentétbe a felsőbbséggel, amennyiben az üzleti vonalat a maguk céljaira lefoglalták és kimondották 17-én, hogy a nagygyülésre mindenki szabadság és szabadjegy nélkül felmehet, tehát már eleve megtagadták a felsőbbséggel szemben az engedelmességet.

(Nagy zaj tiltakozás a védők soraiban.)

Védők: Mi tényállásokat akarunk tudni, nem véleményt.

Elnök: Kérem a tényállásokat előadni

— Azt mondom, amit tudok 17-én este a miskolci üzletvezetőség jelentette az igazgatóságnak, hogy az emlitett távirat érkezett hozzá.

— Mi nem az igazgatóságot hallgatjuk ki, hanem a tanu urat. A kir. törvényszék bizonyos vezér körülményekre megállapodott, önt mint tanut hivtuk meg és kivesszük az esküt, később talán mint szakértő fog felvilágositásokkal szolgálni.

— Magára a cselekményre tud-e valamit?

— Nem. Én a sztrájktanyán nem voltam, a ténykörülményekről nem tudok, csak amit az ujságokban olvastam.

Landler dr.: Kérem figyelmeztetve lett-e tanu ur a 210. §. 3. pontja értelmében, hogy t. i. kárt szenvedett-e a sztrájkban? Ő itt ugyanis az igazgatóságot, a vasutat képviseli s mindig az hallottam, hogy a vasut a sztrájk alatt nagy kárt szenvedett?

Elnök: Tanu urnak volt-e kára a sztrájkból?

— Nem.

Vázsonyi dr.: Tiltakozom az ellen, hogy szakértőnek hallgassák ki a tanu urat, mert ő képviseli a vasutat (A tanuhoz.) Kérem méltóztassék megmondani, hogy a horvátokat kinek a feljelentésére tartóztatták le? Van-e közvetlen tudomása?

— Nincs.

— Igaz-e, hogy tanu ur hivatalos minőségben bizalmas kiküldetést kapott, hogy Horvátországba menjen és . . .

Elnök: Figyelmeztetem védő urat . . . .

Vázsonyi dr.: Bizonyitani akarom, hogy bizalmas felhatalmazása volt és vizsgálatot vezetett.

— Igenis én egy ilyen vizsgálatot vezettem a magunk vonalain, de ez nem vonatkozott a vasuti mozgalomra, hanem a vasutak ellen irányult és abban megállapitottam a tényállást.

Vázsonyi dr.: Kérem megmondani, hogy miért zavarogták Horvátországban a vasutak ellen és miért támadták meg a vasuti épületet?

Elnök: Ezt a kérdést nem engedem meg, mert nincs összefüggésben.

Vázsonyi dr.: Én az összefüggést ki akarom mutatni.

Elnök: Nem engedhetem meg.

Vázsonyi dr.: Bocsánatot kérek, a vádlottak közül többen horvát vasutasok és ez fontos és igazolni fogom a tanu urral, aki lent járt és ismeri az ottani zavargásokat és Kósa ügyében szintén eljárt, tudja, hogy a horvátországi vasutasokat ott sohasem tekintették közhivatalnokoknak és erről a felsőbbség is tudomással birt. Azt akarom kérdezni, hogy miért támadták meg a vasutasokat?

Elnök: Miután 5 vádlott horvátországi, meg adom a jogot, hogy feleljen.

Tanu: A magyar felirások nem tetszettek nekik és egyáltalában a magyarok ellen gyülölettel viseltetnek.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Vázsonyi dr.: Horvátországban milyen a kezelési nyelv?

— Magyar.

— Méltóztassék megmondani, hogy vasutasok a belső közigazgatási hatósághoz tartoznak?

— Megjegyzem, hogy én nem képviselem a m. államvasutak igazgatóságát, amely hivatott e tekintetben . . .

Vázsonyi dr.: Akkor arra kérek felvilágositást, hogy a tanu ur, aki Horvátországban járt, tudja-e azt, hogy Horvátországban a hatóságok és biróságok a vasutasokat sohasem tekintették közhivatalnokoknak?

— Azt nem tudom.

— Az ellenkezőjét sem?

— Azt sem. Azt tudom, hogy belátták, hogy államhivatalnok a vasutas és minthogy az államhivatalnokokra a hivatalos nyelv a horvát, azt követelték, hogy horvát legyen a vasutasok hivatalos nyelve.

Vázsonyi dr.: Kosának volt valami ügye. Miben állott ez?

Ő utazott Zágrábba és ott vele és nejével szemben illetlenséget követett el egy horvát.

— És méltóztatik tudomással birni arról, hogy az ottani ügyészség megtagadta a képviseletet, mert a vasutasok nem közhivatalnokok, hanem magánfelek.

— Arra nem emlékszem.

Lengyel dr.: Meggyőződött, hogy Zágrábból érkezett távirat?

— A miskolci üzletvezetőség jelentette.

Sem az ügyész, sem a védők nem kivánták a megeskeetést.

Elnök: Különböző csatolmányokat olvastat fel. Felolvasásra kerül többek között a napló 47. számu igazolvány, melyet Lorber állitott ki. Felolvastatott a fogadalmi nyilatkozat, továbbá a dr. Serbák által bemutatott távirat, mely az eredetinek hiteles másolata s a főtárgyalási jegyzőkönyvhöz III alatt van csatolva. Fölolvastatott egy április 19. keletü távirat, mely április 17-én este érkezett Miskolcra és a melyet a miskolci üzletveztőség a máv. igazgatósággal közölt.

Seide: Megjegyzem, hogy ezen távirat hamis, az a távirat, mely általunk Zágrábból tényleg elküldetett, fizetett távirat volt.

(Serbák súg az ügyésznek.)

Ügyész: Ha aprokrif ez a távirat, miért nem dementálták ezt a táviratot, amikor erre felszólitást kaptak.

Elnök Seidehez: A kir. ügyész urnak, nem tudom, honnan van tudomása a dementálásról való felhivásról.

Landler dr.: Serbák sugta neki!

Seide: Mi 19-én reggel megtudtuk, hogy ilyen távirat érkezett és miután ilyen táviratot nem adtunk föl, bementünk az üzletvezető-helyetteshez és tiltakoztunk azon insinuatió

ellen és kimutattuk, hogy nekünk más táviratunk volt és az általunk leadott távirat magántávirdán adatott fel és fizetve lett. Ezt a megnyugtató választ Kussevits, zágrábi üzletvezető helyettes tudomásul vette.

Elnök Seidehez: Föl lettek szólitva, hogy hivatalos uton cáfolják meg, hogy a táviratok valódiak?

Seide: Nekem nem mutatták meg a táviratokat, mert ha megmutatták volna, megcáfoltam volna. Én csak fél füllel értesültem, hogy gyanusitanak ilyen távirat feladásával, erre felmentünk Kussevicshez s tiltakoztunk a távirat ellen. Később az üzletvezető fölszólitott, hogy a helyi bizottságoknak adjuk ezt tudtára. Miután a táviratot nem mi adtuk föl, nem is cáfolhattuk meg.

Elnök Seidehez: Önnek adták át a miskolci táviratot?

Seide: Nem.

Landler dr.: Tekintetes kir. törvényszék! Négy napon keresztül vitatkozunk azon, hogy Serbák urnak mi a perjogi állása. Tanu-e vagy szakértő. Végre tul vagyunk ezen a rettenetes nehéz állapoton s megállapithatjuk, hogy sem tanu, sem szakértő, most hallgató. Ha hallgató, akkor Bp. szerint megkövetelhetjük, hogy tényleg hallgasson is (Derültség) és ne correspondeáljon az ügyészséggel s ne végezzen itt informativ szolgálatokat, amely informativ szolgálatot mifelénk máskép szokták ugyan nevezni (Derültség), de én most e kifejezéssel megelégedve, arra kérem Nagyságos Elnök urat, hogy a perjogi helyzete tekintetében immár tisztázott urat sziveskedjék az ügyész ur közvetlen közeléből eltávolitani.

(Serbák távozik.)

Gál Jenő dr.: Mint Kósa védője azt az előterjesztést teszem, hogy miután a védelem azt látja, hogy itt bizonyos táviratokra, a melyeknek valóságát kétségbe vonták, sulyt fektetnek, sőt Seide kijelentette, hogy Kusevics zágrábi üzletvezető előtt tiltakozott ezen táviratoknak feladójául való feltüntetése ellen, azt inditványozom, hogy méltóztassék távirati uton megidézni Kusevicsot, hogy megtudjuk, tőle, vajjon tett-e jelentést arról, hogy a gyanusitottak elháritották ma-

guktól még annak a gyanuját is, hogy ők adták fel az általuk apokrifnek tartott sürgönyt.

Baracs dr.: Mint Lorber védője konstatálni kivánom, hogy az ügyészség oly okmányt terjesztett elő, amelyről előre tudta, hogy valódisága kétségbe lett vonva és oly módon, hogy kétségtelenül vélhesse...

Dr. *Geszti* ügyész: Ez közönséges rágalom.

Elnök: Kérem, én ugy látom, hogy az ügyész ur csak itt értesült arról, hogy a valóság kétségbe lett vonva.

Baracs dr.: A kir. ügyész ur oly sértést vágott arcomba, amely annyira felháboritott, hogy teljes hidegvér kell ahhoz, hogy arra válaszoljak. Nem tételezhetem fel azt, hogy a kir. ügyész ur kijelentése egyszerü besugásra . . .

Elnök: Nem engedhetem meg, hogy e tónusban folytassa.

Baracs dr.: Nem tételezhetem fel . . .

Elnök: Nem engedhetem meg.

Dr. Baracs tovább akar beszélni; elnök az ülést félbeszakitja és dr. Baracs védőt rendreutasitja, mert okot szolgáltatott a tárgyalás félbeszakitására.

Szünet után.

Baracs dr.: Tek. kir. törvényszék! Nagyságos Elnök ur! Engem a tárgyalás félbeszakitása előtt rendreutasitani méltóztatott, mert a törvényszék ellenében tiszteletlenséget tanusitottam volna. Van szerencsém hivatkozni kartársaimra, akik meglehetős hosszu időre kiterjedő védői müködésemről tudják, hogy az igazságszolgáltatás magas szinvonalának fentartását senki többre nem becsülte, mint én és hogy egyáltalában nem tartozom azok közé, akik a tárgyalás menetét tiszteletlenséggel akarnák megzavarni, amennyiben a nagyságos elnök ur az én viselkedésemben olyan okot vél feltételezni, amely rendreutasitást vonhatott maga után, ugy ki kell jelentenem, hogy az nem volt intencióm. Én tehát kötelességemnek tartom ezt, azon kérelemmel terjeszteni az elnök ur ő nagysága elé, hogy az ellenem alkalmazott rendreutasitást kegyeskedjék törlésbe hozni.

Megemlitem röviden azt az incidenst, amely okot szolgáltatott az előbb emlitett rendreutasitásra.

Én ok nélkül hatóságot sérteni senkihez, legkevésbbé ügyvédhez illő dolognak nem tartom és azért kijelentést teszek, hogy amennyiben felszólalásom valamely hatóságnak megsértését involválta, azt meg nem történtnek óhajtom tekinteni.

Végül tartozom még egy kijelentéssel és pedig azzal, hogy én felém egy kifejezés lett irányitva, amely tartalma és formai sulyosságánál fogva teljesen szokatlan, más helyütt is, nemcsak e tárgyalási teremben. Én ebben a minőségben, a melyben vagyok, a felém röpült kifejezésekből személyemben nem tartom magam megsértve, én itt egy tisztet teljesitek, a melyet a magyar törvény, a magyar közigazg. bizonyos privilegiumban részesit. Én arra kérem az elnök urat, hogy ne méltóztassék nézni, hogy az én szerény személyemet érintette e sulyos sérelem, hanem, hogy az én személyemben a védői kar lett megsértve; ez iránt kérek nagyságos elnök urtól orvoslást, midőn egyben kijelentem, hogy az incidens meg nem történtnek kivánom tekinteni.

Geszti dr.: E loyalis nyilatkozat után készséggel én is meg nem történtnek kérem tekinteni az általam mondottakat.

Elnök: Ezek után én nyilatkozom: Miután mindkét részről kimagyaráztatott a dolog, én a rendreutasitást hatálytalannak kivánom tekinteni és elrendelem annak törlését.

Elnök ezután a vádlottakhoz azt a kérdést intézi: vajjon volt-e tudomásuk ama elnöki rendeletről, amely megtiltotta a vasutasoknak, hogy Budapestre feljőjjenek a gyülésre?

Az összes vádlottak nem-mel felelnek.

Elnök: A tegnapi törvényszéki határozat értelmében a posta- és távirdai igazgatóság bizonyos táviratokat bocsátott rendelkezésünkre hivatalos megkeresés alapján.

Átnéztem azokat és azok között terhelő táviratot találok. Módot akarok adni az illetőknek, hogy arra nyilatkozzanak.

Elnök: Egy táviratot felmutat Margulitnak, és megkérdezi, vajjon ő adta-e fel? Tizennégy ily távirat adatott fel.

Margulit elismeri, hogy a táviratokat ő adta fel.

— Mi volt a célja ezekkel a táviratokkal?

— A nagygyülésről akartam a vidékieket értesiteni.

— Nem volt a sztrájk kitörésére irányuló célzat?

— Nem, eszemben sem volt.

— Mikor ezeket elküldte, csak a nagygyülés járt eszében?

— Igen, csak a nagygyülés.

Bakonyi dr.: Kéri konstatálni, mikor adattak fel a táviratok.

Elnök megállapitja, hogy este 6.45 p.-kor.

Bakonyi dr. Margulit vádlottal kivánja megállapitani, hogy hány órakor adattak fel a táviratok általa.

Margulit: Én körülbelül 5 órakor küldtem a távirdahivatalba.

Bakonyi dr.· Annak a konstatálását kérem, hogy vajjon ezek a táviratok ugy kerültek ide, mint azt a Bp. 171. és következő §§-ai alapján lehetséges: a biróilag elrendelt foglalás utján.

Elnök: Méltóztatott tegnap hallani, hogy a kir. ügyész ur erre vonatkozólag milyen inditványt tett? A kir. törvényszék végzésileg kimondotta, hogy azokat a Bp. szabályai szerint beszerzi. Én irtam alá a megkeresést és hivatalos uton vettem át.

Bakonyi dr.: Tudomásul veszem e kijelentést.

Elnök: Azt hiszem, hogy most már a bizonyitási eljárást befejeztük.

Gál dr.: Én elállok Kusevics kihallgatásától.

Vázsonyi dr.: Én semmiféle tanubizonyitásra nem hivatkozom többé és mindaz amit tulajdonképen előterjeszteni kivánok, a jogi kérdésre vonatkozó okiratbizonyitás, tehát a tényállás tekintetében a magam részéről befejezettnek tekintem a tárgyalást. Csatolni kivánom tisztán azon kérdésnek tisztázására, vajjon közhivatalnok vagy sem a vasutas a következő okiratokat:

Hiteles másolatban becsatolom a máv. gépgyárának és a „diósgyőri vas- és acélgyár" panaszát, a székes-fővárosi bizottság által hozott határozatára, amelyben a két gyár, amely egy fogalom alá esik, beismerte, hogy nem állami tisztviselő a vasutas, csatolni kivánom a keresk. miniszter egy-egy határozatát, amelyből kitünik, hogy a vasutas nem közhivatalnok;

azt bizonyitja az ezennel csatolt 2 rendbeli döntvény, melyeket a közigazgatási bizottság hozott, a máv. rendeletek tárából egy erre vonatkozó határozatát, végül egy hiteles naplót arra vonatkozólag, hogy a sztrájk kitörése alkalmával mily álláspontot foglalt a miniszterelnök és csatolom még erre vonatkozólag a szolgálati rendtartást. Fentartom magamnak a jogot, többi ide vonatkozó okirataimat a védőbeszédem során előterjeszteni.

Landler dr.: Csatolom Joanovics védencemre vonatkozólag a máv. igazgatóságától nyert kineveztetését, hogy tehát közhivatalnoknak nem tekinthető, mert a máv. igazgatósága nem hatóság s igy közhivatalnokot sem nevezhet ki; csatolom az eskü szöveget, melyet védencem az osztr.-magy. államvasutaknál, alkalmaztatása alkalmával tett és midőn védencem később a MÁV. szolgálatába lépett, nem tett ujabb esküt és csak figyelmeztetve lett az üzleti rendtartás 102. §-ára, erre vonatkozó elismerést is csatolom, becsatolom továbbá a m. kir. államvasutak és a fiumei raktárvállalat közötti szerződés hiteles másolatát, annak igazolására, hogy a vasutak igazgatósága hivatalnokai egyrészét bérbeadta, a fiumei raktárvállalatnak (Derültség), már pedig közhivatalnokot bérbe adni, tudtommal nem lehet. Hivatkozom továbbá annak igazolására, hogy védencem a kérdéses időben betegállományban volt, a pénztárt szabályszerüen átadta egy itt jelen lévő tanura, Juhász Gyulára. Ez fontos körülmény, mert ha betegállományban volt, nem is tagadhatta meg a kötelesség teljesitést.

A biróság elrendeli *Juhász Gyula* kihallgatását.

Nagyváradi születésü, 29 éves, r. k.

Elnök: Mi a foglalkozása?

— Államvasuti hivatalnok.

Általános figyelmeztetés után:

— Ön többnyire itt volt a hallgatóság között?

— Igen.

— Ismeri Joanovicsot?

— Igen.

— Miért van most Budapesten?

— Fel vagyok függesztve.

— Tudja, hogy Joanovics mikor indult el Fiuméból?

— 19-én este, a 1003. sz. gyorsvonattal.

— Tud-e arról, hogy Joanovics megkapta a tiltó rendeletet, hogy nem szabad elutaznia?

— Tudok arról, hogy nem kapta meg.

— Hát azt tudja, hogy ő akkor, mikor elindult, egészséges volt, vagy beteg volt szolgálatban?

— Tudom, hogy betegállományban volt.

— Mit jelent ez?

— Azt, hogy a szolgálat alól fel van mentve és a pénztár egy más alkalmazottnak volt átadva.

— Több napra volt felmentve?

— Igen.

— Azon időben?

— Igen.

Baracs dr.: Van-e tudomása, hogy a susáki rendőrség a fiumei állomásfőnök kívánságára Lorber József feleségét azon címen, hogy izgatott, letartóztatta?

— A letartóztatásról van tudomásom.

Geszti dr.: 18-án ment e távirat, amely az utazástól magukat eltiltotta?

— Kérem, az üzletvezetőségnél nem vagyok és azért nem tudom.

A törvényszék a Bp. 221. §. 1. pontja alapján a tanut nem eskette meg.

Landler Jenő dr.: Semmiségi panaszt jelentek be a tanu megesketésének mellőzése ellen!

Elnök: Elfogadtatik. Ezennel kijelentem, hogy a bizonyitási eljárás befejeztetett. Ezzel az elnök d. u. ¼4-kor a tárgyalást berekesztette, és tszék VI. 8. d. e. 10 órára tüzte ki annak folytatását, amikor is a vád- és védbeszédekre kerül a sor.

V. nap, junius 8-án, délelőtt 10 órakor.

Geszti dr. vádbeszéde.

Igaz fájdalommal teljesitem ezuttal közvádlói kötelességemet. Hiszen az a menthetetlen tény, mely ennek a pernek meginditását parancsoló kötelességgé tette, nemcsak a nyomában felhalmozodott kiszámithatatlan anyagi kárnál fogva marad szomoru nevezetességünk. Én tekintetes kir. Törvényszék nagyobb szerencsétlenségnek, végzetesebb bajnak azt a valósággal fejvesztett anarchiát tartom, melynek lesujtó képével nemzeti társadalmunk e minden tekintetben jelentékeny rétegének erkölcsi világa döbbentett meg.

Az állami alkalmazottaknak egész nagy testülete, az államvasutak alkalmazottainak ezrei és ezrei, kikre az állam és a nagy közönség legéletbevágóbb anyagi érdekei bizvák, fölesketett tisztviselők, közhivatalnokok, szolgálati helyeiket rutul cserbenhagyva, eskü szentségével vállalt hivatali kötelességeik megtagadására ragadtatták magukat.

Gazdasági életünket alig érhette nagyobb csapás a vasuti forgalom megszüntetésénél. Milliókra megy a kár, melyet okozott, milliókra, melyek elpusztultak és többé nem pótolhatók.

Az ország a dermettség állapotába jutott, kikapcsolódott az eleven forgalomból.

A bizalom, mely e leghatalmasabb, milliárdokat kezelő gazdasági tényezőnket, a magyar államvasutakat méltán megillette, s mely legbecsesebb értéke, a külfölddel szemben pedig az országnak is életföltétele, alapjában rendült meg.

Egy ország, melyet odafektettek a halálos ágyba saját fiai tudatosan szándékosan, tébolyhoz közelálló könnyelmüséggel, elvágva a nemzetközi kapcsokat, melyekkel a müvelt világhoz odaforrasztottuk magunkat, pellengérre állitva bennünket a világ népei előtt.

Ezt tették, idesodorták a vádlottak az államvasuti alkalmazottakat. Idesodorták pedig épen abban a minőségükben, amelyre alapitott bizodalommal létérdekeit tette le kezeikbe

az államhatalom. Értem ez alatt az ő közhivatalnoki minőségüket.

A vád cimét tehát a Btk. 480. 481. §-ában meritem ellenük.

A BTK. 481. §-a szerint vétséget követ el az a közhivatalnok, aki hivatali köttelességének teljesitését megtagadja.

A Btk. 481. §-a szerint pedig büntett forog fenn akkor, ha a hivatali kötelesség teljesitése két vagy több közhivatalnok összebeszélése következtében tagadtatott meg.

E vád indokolásánál mindenek előtt rámutatok a Btk. 461. §-ára, melyben a törvény a közhivatalnok fogalmát határczza meg.

Az idézett törvényszakasz értelmében közhivatalnoknak tekintendők azok, akik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy község hatósági teendőjének teljesitésére hivatalánál, vagy különös megbizatásuknál fogva kötelezvék.

Az államvasutakhoz kinevezett állami alkalmazottak e szabály alá esnek.

Élethivatásuk nemcsak a kezelésükre és felügyeletükre bizott vagyon állami jellegénél, de az általuk megvalósitott állami feladatnál fogva is minden tekintetben és különösen közérdekü. Különös megbizatásuknál fogva pedig tényleg hatósági teendők teljesitésére is kötelezvék.

A vasuti üzleti rendtartás 102. §-a őket rendőri hatósági jogkörrel ruházta föl, hatósági teendők teljesitésére kötelezi, melyekre hivatali esküjök is kiterjed.

E vasuti üzleti rendtartás már az 1867. évi XVI. t.-c. 8. §-ában törvénybe iktattatott, kétségtelen tehát, hogy az államvasuti alkalmazottakat a hatósági jogkör törvény alapján illette meg már akkor is, mikor a Btk. 461. §-a megalkottatott.

Meggyőződésem szerint tehát semmi kétség sem fér ahhoz, hogy a Btk. 461. §-ának megalkotásánál az a törvényhozói akarat érvényesült, hogy az állam közigazgatási hatósági teendőinek teljesitésére kötelezett közhivatalnokok közé tartozóknak az államvasuti alkalmazottak is tekintendők.

Hogy ez a következtetés helyes s hogy a törvényhozó

szándéka mindig ez volt, ennek jellemzéséül csupán egy esetet hozok fel.

Az 1881. évi XXVI. t.-c. 6. §-a kimondotta, hogy az állam közegei vagy az államigazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok által kezelt pénztárak központáraknak tekintendők.

Az államvasutaknak pénztárai tehát közpénztárak. E közpénztárak kezelői pedig közhivatalnokok. Hát vajjon a közpénztárak kezelőinek ellenőrei és a felfüggesztett megbizott közegek ne volnának közhivatalnokok, maguknak az államvasutaknak, az ugyanazon jellegü, de aránytalanul nagyobb közvagyonnak a közpénztárak forrásának kezelésével és felügyeletével megbizott közeget ne szándékolta s ne tekintette volna a törvényhozás közhivatalnoknak? Ilyen logikai képtelenséget feltételeznünk sem lehet.

A tárgyalás során szóbahozták, hogy a Btk. 461. §-a az állam, a törvényhatóságok és községek által közvetlenül kezelt közalapitványoknál, közkórházaknál és tébolydáknál alkalmazott felügyelőket, orvosokat, hivatalnokokat és szolgákat külön sorolja föl, az államvasuti alkalmazottakról pedig nem tesz emlitést. Ebből a törvényhozónak arra az akaratára következtetnek, hogy az államvasuti alkalmazottak közhivatalnokoknak ne tekintessenek.

Ez az okoskodás azonban alapjában téves.

A törvény ugyanis a közalapitványok, tébolydák és kórházak alkalmazottait azért sorolja fel külön, mert ezeknek az alkalmazottaknak közhatósági jogkörük nincs, imperiumot nem gyakorolnak, hanem csupán az illető közérdekü vagy humanitárius intézetek szolgálatára hivatvák. A törvényhozás azonban szükségesnek találta, hogy ezek az alkalmazottak a közhatósági jogkör hiánya dacára közhivatalnokoknak minősittessenek.

A birói gyakorlat is ugy alkalmazza a törvényt, ahogyan én vitatom.

Az 58. számu döntvény indokolása szerint az állami kezelés alatt álló vaspályáknál alkalmazott hivatalnokok és szolgák az államtól nem magánjogi cimen, hanem közigazgatási hatósági körében nyert megbizatásnál fogva járnak el.

A döntvény tehát az államvasuti alkalmazottakat szintén közhivatalnokoknak ismeri el.

Ha pedig az államvasutak intézményének nemcsak az ország gazdasági életével, hanem az államnak egész jogrendjével és kormányzatával való szerves kapcsolatát tartjuk szem előtt, ha — a mint épen a forgalom megszüntével éreztük át legközvetlenebbül — látjuk az állam közigazgatásának ama ezernyi feladatát, a jogszolgáltatásnak külömböző érdekeit, de első sorban az állami védelemnek ama valóságos létfeltételeit, melyeknek megvalósulását állami berendezkedésünk egyenesen az államvasutaknak zavartalan és biztos müködéséhez köti, ha tárgyilagosan méltatjuk e mélyreható állami feladatot, melyet az államvasutak teljesitenek, ugy semmi kétség sem maradhat fenn az iránt, hogy az államvasutak intézménye az állam közigazgatási hatósági köréhez tartozó szervezet és hogy alkalmazottai közhivatalnokok, kik a Btk. 481. §-ában meghatározott büntettnek alanyai.

Magának a tettnek elkövetése, azt hiszem, bizonyitásra nem szorul, annyira köztudomásu.

Az ugynevezett sztrájknak gondolata, melyet a bünteti elkövetésével valósitottak meg, nem volt uj a bünbesodort államvasuti alkalmazottak előtt.

Néhány hónapi izgatás edzette a sziveket a sztrájk végrehajtására. A sajtó egy része már februárban kapta föl az eszmét és izgatott megvalósitására. A március 25-iki angyalföldi értekezleten Vereb Mihály és Kardos Antal, az április 18-iki gyülésen pedig Turcsányi Pál egészen nyiltan beszélt a sztrájkról. A fogadalmi nyilatkozat, melynek aláirói férfiui becsületükön kivül minden elszántságukat kötötték le s melyet Faludy József szövegezett és terjesztett s a szolidáritás kimondása is egyenesen sztrájkra célzott.

Csupán lelketlen emberek kellettek még, akik a szörnyeteget életre keltsék.

Csupán a jeladás volt még hátra.

Már most kétségtelen, hogy a forgalom megszüntetése tényleg bekövetkezett. E végből az államvasuti alkalmazottak

s velök együtt Margulit, Turcsányi, Sarlay, Lorber és Potinca kivételével a vádlottak szolgálati helyeiket engedély nélkül elhagyták és hivatali kötelességeik teljesitését a forgalom megállitásának nyilvánvaló célzatával beszüntették.

Mert ugyebár tek. kir. törvényszék, az ugynevezett sztrájkolóknak ezrei akkor sem tértek vissza helyeikre, akkor sem állottak munkába, mikor itt Budapesten bizonyosságot szereztek arról, hogy a nagygyülést nem tarthatják meg.

Ha a kötelességteljesitésnek ez a megszüntetése igaz, aminthogy ez mindenki előtt tisztán áll, s ezt nem egy, nem kettő, hanem tizezer, tán több alkalmazott, még pedig szolgálatban lévő, szolgálatra kirendelt alkalmazott egyszerre. ugyanegy jeladásra, ugyanazon vezetés mellett, nyilvánvaló összebeszélés következtében azzal az eltökélt szándékkal tette meg, és folytatta napokon át, hogy akaratának feltétlenül érvényt szerez: ugy kétségtelen, hogy itt nem közönséges mulasztásról, nem egyszerü elmaradásról van szó, mert itt az akarat egyenesen a hivatali kötelesség teljesitésének megtagadásával létesült.

A tárgyalás során a Btk. 480. §-ának azt a magyarázatát hallottam, hogy a hivatali kötelesség teljesitésének megtagadását valamely felhivásnak kellene megelőzni.

Meggyőződésem szerint ugyanez a felhivás tényleg meg is történt.

Még pedig Seide Arthurra, Kósa Lajosra és Komlós Manóra nézve az által, hogy felettes hatóságuk a távozási engedélyt megtagadta, ami egyszersmind felhivást jelentett arra, hogy kötelességeiket teljesitve állomási helyükön maradjanak, s ugy ezekre a vádlottakra, valamint társaikra nézve az által, hogy április 20-án ugy a miniszterelnök, mint a kereskedelmi miniszter a képviselőház nyilt ülésén a kötelesség teljesitéséhez való visszatérést követelte, sőt e felhivást a miniszterelnök 21-én és 22-én megismételte s e felhivás a kormány megegyezésével tett javaslatban is bennfoglaltatott.

A felhivás tehát tényleg meg is történt.

A büntett alkotó eleméül azonban a felhivást nem fogadhatom el.

A Btk. 480. §-ában felhivásról egyáltalán szó sincs.

Azt tehát, hogy a hivatali kötelesség teljesitésének megtagadása okvetlenül felhivást tételezne fel, annál kevésbbé ismerhetem el, mert ha a törvény a hivatali kötelesség teljesitésének megtagadását csupán arra az esetre kivánta volna korlátozni, ha felhivás történik, ugy ezt világosan ki is fejezné.

De én ismerek tek. kir. törvényszék egy felhivást, ismerek egy magasabb erkölcsi parancsot, mely a hivatali müködés egész tartamára s a hivatali kötelességek összességére szól, s melynek teljesitését a hivatali eskü erejével fogadtuk. Ez az egész becsületünkre számitó felhivás, melynek kiirthatatlanul kell a szivekben visszhangoznia, a kötelesség becsületes teljesitésének s a kötelességeinkhez való rendithetetlen parancsa. Ez a felhivás vádlottak bünös eltévelyedését kétségtelenül megelőzte.

A Btk. 480. 481. §-aiban meghatározott büntett e szerint tényleg fenforog s a vádlottak bünvádi felelőssége is kétségtelen. Még pedig Seide Arthur, Ivanovics Miklós, Faludy József, Kósa Lajos, Veréb Mihály, Komlós Manó, Breuer Ferenc, Kardos Antal és Kacsó Gyula vádlottaké, mint a büntett elkövetőié, Margulit, Turcsányi, Sarlay és Lorber vádlottaké a Btk. 69. §-ának 1. pontja értelmében. Potinca Lajos irányában, aki hivatali köteleségét nem tagadta meg s a tizenhármas bizottságba való belépését is tisztázta, a vádat elejtem.

A tettes cselekedet nemcsak az előbb megnevezett kilenc vádlottra nézve, hanem az államvasuti alkalmazottaknak Budapesten összegyült ezreire nézve is nyilvánvaló és köztudomásu.

Nyilvánvaló pedig Veréb Mihályra és Kardos Antalra nézve is, akik azzal védekeznek, hogy április 20-án reggel állomási helyeiken megjelentek, de a katonák miatt a pályaudvarra nem juthattak. Mert a főtárgyalás adataiból kitünik, hogy állomásaikra a katonai megszállás dacára is bejuthattak. Hogy pedig megjelenésük nem a hivatali kötelesség teljesitésének célzatával történt, kétségtelenné teszi az, hogy mindketten még ugyanazon a napon délelőtt a tizenhármas

bizottság tagjaivá lettek s hogy hivatali kötelességeik teljesitése végett többé nem jelentkeztek.

A felbujtás tárgyában a bizonyiték szintén teljes.

A vádlottak tagadják, hogy a kötelességteljesités megtagadására másokat felbujtottak és azzal védekeznek, hogy a békés kibontakozást keresték. Ámde a békés kibontakozást nem kellett keresniök. Hiszen ki szegte meg a békét? Aki a vasuti forgalmat megszüntette. Ha tehát valaki komolyan békét akart, csupán egy kötelesség állott előtte, a hivatali kötelességét teljesiteni és nyomban és feltétlenül abban az irányban cselekedni, hogy azt a solidaritásban lévők mindnyájan megtegyék.

Ezzel szemben mi történt?

Margulit Kálmán 19-én este 6 óra 45 perckor, amikor már kétségtelenül tudta, hogy a nagygyülést nem engedélyezték, a vidékiek felcsőditése céljából diplomatikusan oly értelmü táviratokat küldött szét, melyekből a nagygyülés megtartására kellett következtetni.

Tudjuk továbbá, hogy ugyanaz nap késő este, miután a sztrájk Rákoson kitört, a demokrata körben értekezletet tartottak, melyen vádlottak közül Turcsányi, Sarlay, Margulit, Faludy, Breuer és Lorber vett részt. Az értekezleten elhatározták a tizenhármas bizottság megalakitását és a jelölést is megejtették.

A következő napon azután a 13-as bizottság végleg megalakult s már azon a napon ebben a minőségben akcióba is lépett.

Kétségtelen tehát, hogy a bizottság alakitásának eszméje a vádlottak köréből indult ki s hogy a bizottság alakulását nem az államvasuti alkalmazottak ezrei, hanem ezek előzetes tudta és megbizása nélkül a vádlottak kezdeményezték, a bizottság titkos megválasztása az ő befolyásukra történt, az általuk megállapitott módon s az általuk összeállitott névjegyzék alapján, amelybe nyilvánvaló célzattal minden rétegből a legnépszerübb és ennélfogva erkölcsi befolyással leginkább rendelkező embereket válogatták össze. Joggal mondhatom tehát,

hogy a vádlottak a 13-asok szerepére feltolták magukat, hogy a vezetést, a cselekvést s a hatalmat maguknak foglalják le.

Pedig ha igaz az, hogy a vádlottak békét akartak s igaz is, hogy törvénytelen erőszakot gyakorolni vagy gyakoroltatni nem kivántak, akkor félreállottak s tartózkodtak volna a beavatkozástól, de semmikép sem alakitottak volna bizottságot s szervezték volna ekként az ittmaradást s a kitartást, vagy pedig odaállottak volna a nép elé s azt népszerüségük erejével rábirták volna arra, hogy kötelességeikhez visszatérjen. Mert hisz jól tudták ők, hogy az itt összegyült alkalmazottaknak maradása a forgalom megszünését vonja maga után, a solidaritás pedig nem kötelezte őket arra, hogy a sztrájk alkalmával a vezéri szerepet teljesitsék.

Akik tehát annak dacára, hogy a nagygyülést nem engedélyezték s igy a felsereglett vasutasok állomásaikra visszatérhettek, népszerüségük erejét, a mozgalomban szerzett nimbust, a solidaritás kötelékeit és szellemi fölényüket arra használták föl, hogy a Budapestre gyült különben is izgatott tömeget a 13-as bizottság alakitásának tényével maradásra biztatták, a bizottság felállitásával a tömegnek, mint valamely ellenséges tábornak szervezetet adtak, azt ide kötötték s ekként a hivatali kötelesség teljesitésének megtagadásával járó ittmaradásra döntő befolyást gyakoroltak, azoknak ebbeli tevékenysége a felbujtásnak büntető jogi fogalmát teljesen kimeriti.

Seide Arthurra, Joanovics Miklósra, Faludy Józsefre, Komlós Manóra, Breuer Ferencre, Kardos Antalra és Kacsó Gyulára vonatkozóan a tevékenység az elkövetési cselekedetbe olvad be, annak számitását fokozza.

Amikor egy testület, mely évtizedek óta becsülettel állotta meg a helyét és a képességnek, pontosságnak, odaadásnak mindenkor kiváló mértékét tanusitotta, a gondjaira bizott intézmény tekintélyének, megbizhatóságának, becsületének kockára tételével a nagyközönség s a haza érdekein irtóztató sebeket ütve, ily gonosz tettekre vállalkozott, azt hiszem, kötelességem azokra az okokra reá mutatnom, melyeknek a gyászos eredményt tulajdonitom.

A vádlottak azt vitatják, hogy tettük inditó oka a fizetésrendezés kérdése volt.

De minő porszem ez az érdek a hütlenségnek ahhoz a sziklaóriásához képest, melylyel az államvasuti tisztviselők hazájuk közgazdasági életének vérkeringését akasztották meg.

Hiszen az előző kormányok évekig voltak a hatalom birtokában, anélkül, hogy az államvasuti tisztviselők kivánságait teljesithették volna. És az államvasuti tisztviselők nem lázongtak és nem sztrájkoltak. A mai kormány pedig néhány hónap leforgása alatt, melyet majdnem teljesen az obstrukció emésztett fel, elhatározó tettel bizonyitotta, hogy szivén hordja sorsukat. Benyujtotta a fizetésrendezésről szóló javaslatot, mely a jelenlegi helyzetnél kétségtelenül előnyösebbet céloz.

Elnök: Arra kérem az ügyész urat, tartsuk magunkat távol a politikától.

Ügyész: Hiába vitatják tehát a vádlottak, nem igaz, hogy forradalmi jellegü rendbontásuknak itt rejlik az oka.

Én tek. kir. törvényszék a valódi okot a rend és a fegyelem fogalmának abban az elzüllésében, sőt megvetésében látom, ami abban a mozgalomban is orgiákat ült.

Az államvasuti tisztviselők lábbal tiporva a bizalomnak és hüségnek minden kötelékét, mely hivatali felsőbbségükhöz és a becsületükre bizott államérdekhez a hivatali eskü erejével s a közönséges emberi tisztesség törvényei szerint is füzte, helyzetük javitását többé nem a köztisztviselői jogok alkotmányszerü keretében, hanem erőszak alkalmazásával, esküszegéssel és törvénytelenség utján akarták kiküzdeni. Megnyitották szivüket a sajtó egy részének, mely a gyalázatos vállalkozásban méltó fegyvertársul kinálkozott . . . . .

Elnök: Itt nem a sajtót támadjuk, kérem annak támadásától tartózkodni.

Ügyész: . . . s mely a helyett, hogy a forrongásokat csillapitotta s odatörekedett volna, hogy követeléseiket az állam pénzügyi helyzetével hozzák összhangzásba, olajat öntött a tüzre, a szenvedélyeket hamis hirek terjesztésével, izgató jelszavakkal, gyülölködő ráfogásokkal elvaditani s biztatásokkal örvénybe kergetni igyekezett.

Igy fészkelte magát kiolthatatlanul elméikbe az a meggyőződés, hogy ők diktálhatnak, mert az ő követeléseiket — bármennyire aránytalanok is — az államnak teljesiteni kell, igy hatalmasodott el az a balga hit, hogy a sztrájkban oly varázserővel rendelkeznek, mely előtt a kormánynak és államnak feltétlenül meg kell hajolnia, igy nőtt nagyra az az irtózatos önzés, mely az állami és társadalmi rend felforgatásával, az állami tekintély lerombolásával, minden erkölcsi törvényen lelketlenül keresztül gázolva, a vakmerőség paroxizmusával követelte kielégittetését.

Most előttünk hevernek az anyagi és erkölcsi javaknak romjai, melyek a vádlottak gonoszságának bélyegét viselik. Itt vannak a vádlottak is, hogy a törvény szavát meghallják. S itt állok én a közérdek képviselője, hogy a hivatali eskü meggyalázott szentségének s az alapjaiban megsértett jogrend nevében elégtételt kérjek. Nem a bosszu érzetével, hanem a törvény tiszteletéből táplálkozó rendithetetlen kötelességérzettel. Én tehát igazságot, igazságos itéletet kérek. Az államérdekhez méltót és emberségeset.

Vázsonyi Vilmos dr. védőbeszéde.

A vádhatóság tisztelt képviselője az államvasuti alkalmazottak eljárásában forradalmi jellegü mozgalmat lát és ugy véli, hogy ezt a forradalmat a vádlottak okozták. Tekintetes királyi törvényszék! Ha kutatni kellene, hogy a nagy francia forradalmat ki okozta, ki idézte elő, akkor nem lenne történetiró és lélekbuvár, aki egyes személyeknek tudná felróni a forradalom kitörését. Nem, tekintetes kir. törvényszék. Társadalmi és szociális erupciókat nem lehet büntetőjogi felfogással kutatni. Ezekkel az erupciókkal ugy vagyunk, mint a felhők alakulásával, hogy miként alakulnak a felhők, látni nem lehet, mert észrevétlenül szállnak fel a párák a magasságba, lassan-lassan, észrevétlenül ott összegyülnek, ott felhők lesznek, amelyek villámot és mennydörgést rejtenek magukban. A bölcseség épen az, hogy habár nem látjuk a párákat, mégis tudjuk, hogy felszállnak. És a kormányzat bölcsesége épen az, hogy habár nem észrevehetők, nem kéz-

zel foghatók bizonyos társadalmi osztályok óhajtásai, érzései, azért az állam élén állóknak ezeket a jelenségeket észre kell venniök. Én azt hiszem, hogy a vádhatóság tisztelt képviselője, mint komolyan gondolkodó férfiu, maga is belátja és tudja azt, hogy ilyen óriási horderejü mozgalom, mint amilyen a munkamegszüntetés volt, nem keletkezik hirtelen, hanem kell, hogy nagy előzmények, nagy okok legyenek, amelyek ezt a keserüséget az államvasuti alkalmazottak lelkében felidézték, folyton gyarapitották és melyek végre erupcióra vezettek. A vádhatóság tisztelt képviselője maga is rámutatott, hogy hoszszu évek óta folyik az államvasutak cimü, az állam tulajdonában lévő fuvarvállalat alkalmazottainak mozgalma. Évek sora óta és eredmény nélkül. Kerülni akarom a keserüség felidézését, mert annak célja nincs.

Ámde ezt megállapitani, hogy ennek a tragédiának, amely csak annyiban tragédia, hogy az országban üldözések folynak, de az igazságszolgáltatás függetlenségében vetett hitem szerint nem lesz tragédia . . .

Elnök: Kérem, ne méltóztassék ily célzásokkal élni.

Vázsonyi: . . . mik az okai, mégis érintenem kell. Ha rámutatok, hogy nagy előzményei vannak az államvasutak alkalmazottai ugynevezett munkamegszüntetésének, a vád álláspontja à priori megdöl. Ezek az előzmények megcáfolják azt, mintha ezt a mozgalmat, ezt a munkamegszüntetést ez a 13 férfiu csinálhatta volna. Az első megjegyzésem, ami alapvető, hogy fizetéses alkalmazottak munkamegszüntetést előre megfontolt szándékkal nem csinálnák a hónapnak tizenkilencedik vagy huszadik napján; mert ha ők munkamegszüntetésre készülnek, bevárhatnak sokkal alkalmasabb napot, pl. a hónap második napját, mikor fizetésüket megkapják, nem pedig a 20-át, mikor minden anyagiak fogytán vannak, tehát nélkülözik azt az eszközt, amely nélkül semmiféle gazdasági mozgalom célhoz nem vezet. Maga ezen körülmény minden gondolkozó ember előtt kétségtelenné teszi, hogy az államvasuti alkalmazottak munkamegszüntetése nem előre megfontolt, nem előre készitett cselekedet volt, hanem hirtelen el-

határozás következménye, hatalmas erupció. Az a kérdés, ki felelős ezen erupcióért és különösen felelős-e ezen 13 férfiu, aki a vádlottak padján ül? Tekintetes királyi törvényszék! Hallottuk a lefolytatott főtárgyaláson, hogy mi volt tulajdonképen az államvasuti alkalmazottak munkamegszüntetésének közvetlen okozója: a multak bünei és fogyatkozásai.

Én megengedem, hogy abban bizonyos tragikus vonásokat lehet látni, hogy épen akkor explodált a sok keserüség, mikor először foglalkoztak az uj fizetésrendezéssel, ámde a felhők villámját megrendelni és szabályozni, hála Istennek, nem lehet. Hogy mikor explodáljon a mozgalom a multak büneiért és a jelen büneiért, azt kiszámitani és megrendelni nem lehetett.

Mik voltak a munka megszüntetésének igaz okai? Ezt különböző tanuk igazolták a főtárgyalás során, de egyébként köztudomásuak is, amely köztudomásra különben a vádhatóság minden bizonyiték hiányában egész vádját alapitotta és pedig a saját külön köztudomására. Köztudomásu, hogy az államvasuti alkalmazottak mozgalmának kitörése tényleg — és ezt a vádlottak érdekében is kell konstatálni — nem a fizetésrendezés miatt történt, hanem bizonyos intézkedések miatt, amelyekben az államvasuti alkalmazottak a maguk polgári jogainak, maguk szabadságának és a közszabadságnak megsértését látták. Abban az időben, tekintetes királyi törvényszék, midőn, mint a vádhatóság t. képviselője mondja, bizonyos gyuanyag volt fölhalmozva, midőn szerinte a sajtónak egy része nem ugy viselkedett, mint kellett volna, abban az időben nem az volt helyén, hogy még jobban elkeseritsék a kedélyeket, hanem hogy atyai indulattal és jogaiknak tiszteletben tartásával forduljanak feléjük. Ehelyett az történt, hogy április 19-én Turcsányi Pált és Sarlayt felfüggesztették állásaiktól, Faludy Józsefet pedig áthelyezték Mezőlaborczra, az ország végére. Nem kellett, tekintetes törvényszék, senkinek izgatni, ez a tény beszélt magában; hogy ez igy van, kiderül abból, hogy a vádhatóság t. képviselője rossz néven vette azt, hogy valaki megtelegrafálta vidékre, hogy Sarlay és Turcsányi fel van függesztve és ebben a legerősebb izgatás tényálla-

dékát látja. Hát bizony szomoru dolog, ha bizonyos hatósági intézkedéseknek puszta felemlitése már az izgatás jellegével bir, de akkor nem a hirnök a hibás, hanem az, aki a hirnek az okozója. Ha e felfüggesztésnek oly roppant izgató hatása volt, abból csak azt lehet következtetni, hogy nem azok a bünösök, akik fel lettek függesztve, sem akik azon hirt szétterjesztették, hanem azok az izgatók, akik a felfüggesztést megcselekedték.

Elnök: Méltóztassék a vádlottakat védeni, nem pedig vádolni azokat, kik nincsenek itt.

Vázsonyi: Én nem büntetőjogi értelemben vádolok . . .

Elnök: Méltóztatott figyelmeztetésemet hallani?

Vázsonyi: Különben tudomásul veszem a figyelmeztetést, mert már megmondottam, amit mondani akartam. Tekintetes kir. Törvényszék! az a körülmény, hogy a mozgalom egyes vezetői felfüggesztettek, másfelől az a körülmény, hogy az államvasuti alkalmazottaknak április 20-ra hirdetett nagygyülését az utolsó percben azzal az indokolással tiltotta be a főkapitány ur, hogy az államvasuti alkalmazottak felsőbbségüktől engedélyt nem kaptak, holott közbevetőleg a szolgálati rendtartás egy szóval sem irja elő, hogy a gyülések megtartásához engedélyt tartoznak kérni, hanem csupán egyesületnek alapitásához teszi kötelezővé a felsőbbség engedélyét; az a körülmény, hogy soha előbb nem kérték, most pedig kérték a felsőbbség jóváhagyását a gyülekezés tudomásul vételéhez: mint a pályára vetett durrantyu, hirtelen megállitotta a vonatokat. Explozió volt ez és nem összebeszélt cselekedet. Többet mondok tek. kir. törvényszék! Azok, akik attól tartottak, hogy az április 20-iki gyülésen ki fogják mondani a munkamegszüntetést, akik e miatti félelmükben gátolták meg a 20-iki gyülés megtartását, azok tulajdonképen félve valamitől, ezen cselekedetükkel maguk idézték elő azt, amitől féltek. Mert tek. kir. torvényszék, én, aki ismerem az államvasuti alkalmazottaknak ügyét, azok gyüléseinek lefolyását mindig élénk figyelemmel kisértem, jól tudom, hogy soha olyan gyülése az államvasuti alkalmazottaknak nem lett volna elképzelhető, a hol többséget kapott volna a munkamegszünte-

tés. Többet mondok: emberi számitás szerint ugy áll a dolog, hogy 36000—40000 embernek ily rettenetes horderejü elhatározása szabályos formában nem is keletkezhetik. Ily nagy elhatározások mindig csak hirtelen meg nem fontolt kitörés alakjában lehetségesek. Tehát a felbujtást, ugy mint a kir. ügyész ur állitotta, hogy összeállt volna néhány ember, s azt mondotta volna, hogy sztrájkot fogunk csinálni, maga a harminchat-negyvenezer emberből álló tömeg kizárja. A felbujtás igy tökéletesen lehetetlen. De én most még a felbujtás kérdésének jogi részébe belebocsátkozni nem kivánok, mert hiszen ezt jogi fejtegetéseim alkalmával kivánom bővebben megtenni, csak általánosságban akartam a tek. kir. törvényszék előtt helyreállitani az igazságot, hogy a vádhatóság t. képviselőjének előadásával és nézetével szemben mik ezen mozgalom előzményei és mik a mozgalom kitörésének közvetlen okozói.

Mielőtt felszólalásom tulajdonképeni céljára rátérnék: t. i. a kérdés jogi részének megdöntésére . . .

Elnök: Ez nem felszólalás, hanem védőbeszéd.

Vázsonyi Vilmos: Ez védőbeszéd is, felszólalás is, mert ha nem szólalnék fel, nem is tarthatnék védőbeszédet. (Derültség.) — Tek. kir. Törvényszék, rá kell mutatnom előzetesen ezen bünpernek két sajátszerüségére. Az egyik a *kiválasztási theoria,* amelyet a büntetőjogban először látunk és tapasztalunk ezen bünpör alkalmából. Megvallom őszintén, hogy az én jogászi erudicióm, amely lehet, hogy csekély, eddig nem ismerte a kiválasztás elméletét; mert amidőn azt hallom a vádhatóság t. képviselőjétől, hogy Magyarországon 36000 vagy 40000 vasuti alkalmazott tagadta meg a szolgálatot, nem vagyok képes megérteni, miért 13 ember ül itt a vádlottak padján mint tettestárs, — a felbujtás vádjára később fogok rátérni, — ellenben a többi 36 vagy 40 ezer nem királyi kegyelem, nem a sokat emlegetett amnesztia utján, hanem *ügyészi kegyelem utján* menekül, amelyet eddig nem ismert sem a közjog, sem a büntetőjog. A kiválasztás teoriája, azt hiszem, egyenesen visszautasitandó, mert bünbakoknak keresése igazságszolgáltatási cél nem lehet és mert nem lehet sohasem rábizni a vád t. képviselőjére, hogy kiválogasson magának tel-

jesen egyforma cselekedetet elkövetett emberek közül néhányat és azt mondja: ezeket vádolom, mert ezeket tetszik vádolnom, a többit pedig nem. Ha ez jogrend, ha ez az igazságszolgáltatás pártatlanságába vetett hitet megerősiti, akkor csak tessék továbbhaladni a kiválasztás theoriájának utján, én azonban azt hiszem, hogy ezen országban mindenki számára egyenlő a kötelesség és felelősség és 36—40 ezer ember közül egyeseket kiválogatni nem lehet. A másik novum, amelylyel ezen bünpörben szemben állunk, *a jogi equator fogalma.* Magyarországon t. i. ezen állitólagos büncselekményekre nézve volt egy történelmi nevezetességü nap, mikor áthaladtunk a jog equatorán. Április 19-én tört ki a munkamegszüntetési mozgalom. Még vasárnap délután, április 24-én a vádlottak egy része a jó nyári időnek örvendve szabadon sétálgatott és ezen országban senkinek sem volt tudata arról, hogy büntetendő cselekmény-e egyáltalában a munkamegszüntetés; az ugynevezett sztrájktanyájukat türték napokon keresztül, sőt a rendőrség szives felügyelete és asszisztenciája mellett voltak ott és a rendőrség rendelkezésére állott és őket legnagyobb szivességgel — amiért köszönettel tartozunk neki — támogatta; ezenkivül a sztrájktanya feloszlatása alkalmával a bünvádi funkcióit teljesitő rendőrkapitány ur nem intézte azt a felszólitást magához a tömeghez, hogy uraim, önök büntetendő cselekményt követnek el; vigyázzanak, — hanem mindanynyiunkat szélnek eresztette, magának a 13-as bizottságnak tagjait is. És, ime egy szép napon egyszerre csak a jogi equatoron áthaladtunk és az, ami addig büntetendő cselekmény nem volt, mert valakinek ugy tetszett, egyszerre büntetendő cselekmény lett. Ez oly váltó-állitás — hogy ismét vasuti kifejezéssel éljek, — a büntetőjogban, amely méltó lehet váltójogászhoz, de nem közjogászhoz és büntető-jogászhoz. Ez a két alapvető megjegyzésem volt tek. kir. törvényszék, mielőtt rátértem volna védőbeszédemnek lényegére. A t. kir. ügyész ur vádolja védenceimet a hivatali kötelesség megtagadásával, a hivatali hatalommal való visszaéléssel, amelyet összebeszéléssel követtek volna el. A t. kir. ügyész ur felvetette azt az alapvető kérdést, hogy közhivatalnokok-e egyáltalában a vas-

uti alkalmazottak, mert hiszen ez kétségtelen, hogy ennek a deliktumnak alanya csakis közhivatalnok lehet. Ha tehát sikerül bebizonyitanom azt, — ami azt hiszem sikerülni fog — hogy az államvasuti alkalmazott nem közhivatalnok, nem is szólva a vádnak egyéb részéről, maga a vád is már ezen alapon megdől.

Ezen kérdés tárgyalásánál egyelőre követni fogom a t. királyi ügyész ur okoskodását, aki a büntető törvénykönyv rendelkezéseivel foglalkozott elsősorban. Felemlitette a büntetőtörvénykönyv közhivatalnoki meghatározását, a 461. szakaszt, mely két csoportba sorolja a közhivatalnokokat. Az első csoportba sorolja azokat, akik az állam közigazgatási, igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság vagy község hatósági teendőinek teljesitésére vannak kötelezve. Itt tehát a „hatósági funktiók lényege az , hogy *ezen állami tisztviselőknek vagy alkalmazottaknak hatósági teendők teljesitésére kell kötelezve lenniök.* A második csoportban azokat sorolja fel, akik tulajdonképen teljesitésére vannak kötelezve“. A hatóság szót tehát a miniszteri indokolás mondja: „a közhatóság kezelése alatt álló bizonyos közérdekü vagy humanitárius intézkedések körüli müködésre vannak szervezve.“ Hogy mit értünk azalatt, hogy hatósági teendő teljesitésére van kötelezve és mi a hatósági teendő: ezt megmondja nekünk a miniszteri indokolás, amely amidőn ezen két csoportot megkülönbözteti, kimondja: „kik az állam, a törvényhatóság és község közhatósági funkciónak teljesitésére vannak kötelezve“. A hatóság szót tehát a miniszteri indokolás megtoldja azzal, hogy *közhatóság*. A kir. ügyész ur a közhivatalnoki jelleg indokolásánál hivatkozik kettőre: először a rájuk bizott vagyon állami kezeléséről beszél, másodszor beszél a közérdekről és a közérdek indokolásánál szól arról, hogy ha a civilizált világban a vasut nem jár, akkor megakad minden. Tek. kir. törvényszék! Ami a vagyon állami jellegét illeti, a fiskus vagyona nem csak közjogi, hanem magánjogi jelentőséggel is bir. Ez olyan tiszta és világos dolog, hogy azt hiszem, efelett vitatkozni nem kell. Különben a miniszteri indokolás erről megdöbbentő világossággal szól, már t. i. megdöbbenti ma azokat, akik a pert csinálták.

Elnök: Kérem a védőügyvéd urat, ne méltóztassék ezzel a kérdéssel foglalkozni, hanem tárgyilagosan szólni az ügyhöz.

Vázsonyi Vilmos: Azt hiszem, hogy a tárgyilagosság határain tul nem megyek. Hiszen a vádhatóság t. képviselője természetes dolognak mondotta, hogy minden pernek van apja. A miniszteri indokolás kimondja, hogy az állami uralkodó kormányzó és jogszolgáltató fenhatóság megkülönböztetendő az államtól, mint magánjogi alanytól; más az állam, midőn törvényt hoz, rendelkezik, parancsol vagy tilt és más, amidőn elad, vesz, cserél. Hozzátehetjük talán tek. törvényszék, hogy más az állam akkor is, a midőn nem törvényt hoz, rendelkezik, vagy tilt, hanem személyeket vagy tárgyakat szállit az ő fuvarozási vállalatával. Ha még bármily kétség is maradna fenn a tekintetben, hogy az államvasuti alkalmazottak nem sorolhatók az első csoportba, t. i. azok közé, akik közhatósági funkciót — mondjuk most már bátran a miniszteri indokolás alapján — teljesitenek: a miniszteri indokolás ezt még világosabbá teszi, amidőn e két cselekvési körnek megkülönböztetése után azt mondja: „A cselekvési köröknek megkülönböztetése mindazonáltal kivétel alá esik azon közhivatalnokok és szolgáknál, akiknek müködési köre egyáltalában nem lévén hatósági, a 461. §. utolsó soraiban mégis mint hivatali büntettek és vétségek alanyai felsoroltatnak.“ Az államvasut alkalmazottai, mint egy bejegyzett cégnek, az állami tulajdonban, az államkincstár tulajdonában levő fuvarozási vállalatnak alkalmazottai, közhatósági funkciók teljesitésére sem felhatalmazva, sem kötelezve nincsenek, kivéve egy esetet, amelyre majd áttérek, *de amely esetben a soroksári h. é. vasut alkalmazottai épen ugy felhatalmazva és kötelezve vannak ama bizonyos átruházott rendőri hatáskörnek teljesitésére, mint az államvasutnak alkalmazottai.* Tehát ezen okoskodás ma már — ha ezen alapszik a hatósági funkcióink bizonyitása — oda vezet, hogy a soroksári h. é. vasut alkalmazottai — vezérigazgató Jellinek Henrik — szintén közhivatalnokok. Tek. kir. törvényszék! Azt hiszem, a miniszteri indokolás és a közjog s közigazgatási jog bőven megmondja nekünk, hogy mi a közhatósági funkció. Hatósági

funkcióinak magát a fuvarozást, személyeknek és tárgyaknak fuvarozását tekinteni nem lehet és itt a közérdek szempontja egyáltalán nem irányadó, mert a miniszteri indokolás szerint a 461. §-ban, amely taxative sorolja fel azokat, akik közhivatalnokoknak tekintendők, habár hatósági funkciót nem teljesitenek, ezek azért lettek felvéve, mert közérdekben járnak el. A közérdek önmagában közhivatalnokokat nem teremthet, mert hiszen az a körülmény, hogy az államvasutak szünetelése az országnak károkat okoz, az a körülmény, hogy magánosoknak is kárt okozhatott, hogy őket kényelmüktől fosztotta meg vagy megállitott bizonyos dolgokat: ez nem bizonyit semmit. Hiszen a péklegények sztrájkja is megállit bizonyos dolgokat, a mészárosoknak sztrájkja is, a villamos- avagy légszeszmunkások sztrájkja is megakaszthatja a világitást a városokban és ez is közérdek. Magából a közérdekből tehát vagy abból, hogy bizonyos munkaszünetelés nagy kárára van az egész társadalomnak, következtetést levonni nem lehet, mert minden olyan osztálynak munkaszünetelése, amely általános szükségletet elégit ki, természetesen a közérdeket sérti és megakasztja a társadalom funkcióit. Ezt az érvet tehát, mint nem jogi, hanem társadalmi érvet, azt hiszem, hogy a jogi vitatkozás keretéből egyáltalán teljesen ki kellett volna rekeszteni. Azt hiszem, azt nem kell bizonyitanom, hogy a vasut nem hatósági funkciót teljesit, hanem fuvarozási vállalat, mert hiszen a kereskedelmi törvény 4. §-ában törvényes felhatalmazás van arra nézve, hogy az állam bizonyos vállalatainak cégvezetéséről miniszteri rendelet intézkedjék. Ezen miniszteri rendelet meg is jelent 1875 december elsején 26922. szám alatt, amelynek első pontja szerint az állam kereskedelmi vállalatai cégbejegyzésre vannak kötelezve és igy folytatja: „ilyenek ne-*vállalat alkalmazottait közhivatalnokoknak csak akkor lehet* vezetesen az államvasutak". Én azt hiszem, hogy *kereskedelmi tekinteni, ha ezzel szemben nekem mutathat valaki speciális törvényt vagy törvényes rendeletet, amely dacára annak, hogy ezen alkalmazottak kereskedelmi vállalatnak, üzletnek alkalmazottai, őket kivételesen és külön országos közhivatalnoki jelleggel ruházza fel.* Ilyen kivételes rendelkezés, ilyen kivételes

törvény azonban nincs, mert a vasuti üzleti rendtartás, amelyre hivatkozott a vádhatóság t. képviselője, nemcsak hogy nem bizonyit amellett, hogy a vasuti alkalmazottak közhivatalnokok, hanem éppen ennek ellenkezőjét bizonyitja. A vasuti üzleti rendtartás 102. §-ban ugyanis kimondja azt, hogy a vasuti alkalmazottak, még pedig kivétel nélkül, ugy az állami vasutaknak, mint a magánvasutaknak alkalmazottai, pusztán az átruházott rendőri hatáskör gyakorolhatása céljából tesznek esküt. Ezt az esküt teljesen azonos szövegben — ezt hozzáteszem — leteszik ugy az államkincstár tulajdonában lévő vasutak alkalmazottai, mint a magánvasutak alkalmazottai. Ez a rendőri hatáskör azonban először is minden vasuti alkalmazottat megillet, amint megjegyeztem, akár állami, akár magánvasutnál van alkalmazva, másodszor, csakis eventuális, mert a 102. §. kimondja, hogy csak akkor áll be ezen rendőri átruházott hatáskör, amidőn a rendőri közigazgatás vagy birói hatóság segédkezése kéznél nincs. Tehát csak mint szükségjogot állapitja meg a közérdek szempontjából, nem a közhivatalnok védelmére, hanem az összes közforgalomnak átadott vaspályák személyzete számára, hogy ezen közforgalom érdekében, ha nincs illetékes hatóság, in eventu, akkor is csak a szükség mértékéig intézkedjék. Ez tehát nemcsak nem bizonyit amellett, hogy a vasutasok közhivatalnokok, de ellenkezőjét bizonyitja, mert ugyanezen esküt teszik le, ugyanezen funkciót teljesitik a magánvasutak, a déli vasut, a kassa-oderbergi vasut stb. vasutak alkalmazottai, amint a vádhatóság képviselője bölcsen tudja, az eskü szövege teljesen azonos, mert csak két mintája van: az 1869. évi közlekedési rendelet óta; egyik a vasutasok részére szolgál, legyenek akár államvasutak alkalmazottai, a másik pedig a hajózási szak részére. Az eskü kérdése is tehát, amelyre annyit hivatkozott a vádhatóság képviselője, ezen perben nem jelent semmit. Az igaz, hogy ők megeskettetnek, de amint az üzleti rendtartás kimondja, ezen átruházott rendőri hatáskör gyakorolhatása, valamint egyáltalában kötelességük lelkiismeretes teljesitése céljából is azután utána teszi, hogy a magánvasutaknál is megeskettetnek. Ha magánvasuttól lép át valaki a magyar államvasut szolgála-

tába, ujra esküt tenni nem kell, mert már ezen azonos esküt letette. Ellenben — amint bizonyitékaim sorrendjében később rátérek, — ha az állam szolgálatából lép át az intézet kötelékébe, amint a szolgálati rendtartás kifejezése szól, akkor ezen speciális vasuti esküt annak dacára letenni tartozik, hogy már előbb mint államtisztviselő megesketetett. Mondom, hogy a btk. ott, ahol akar beszélni vasuti alkalmazottakról, ott beszél. A btkv. alkotói nem felejtették el azt, hogy vasut is van Magyarországon és ha a 461. §. texativ felsorolásánál a tébolydákra is gondoltak, bizonyára volt annyi józan eszük, hogy nem felejtkeztek meg arról, hogy van vasut. Nem felejtkeztek meg, mert a btkv. 166. §-ában már találkozunk a vasutasok fogalmával. És hogy a btkv. is maga mit ért hatósági teendő alatt és hatósági teendők teljesitésének kötelezettsége alatt, azt bátor leszek a hatóság elleni erőszak szakaszaiból levezetni és bizonyitani. A btkv. 164. és 165. §-a szól a hatóság elleni erőszakról. A 164. §. a hatóság kifejezéséről szól; a 165. §. pedig a hatósági hivatalnokok vagy közegek fogalmáról. A 166. §. ezután igy szól: „hatósági közegeknek tekintenek a fentebb emlitetteken kivül“ (tehát azok, akik különben nem volnának se hatóság, se hatósági hivatalnokok, se hatósági közeg) — „másodszor a közforgalomban levő vaspályák és állami távirdák felügyelő és kezelő személyzete.“ Ha a vasutasokat hatósági teendők teljesitésére hivatottaknak tekintették volna, akkor a törvénykönyv 166. §-ában nem kellett volna külön felemliteni a közforgalomban levő vaspályák személyzetét vagy pedig azt kellett volna mondani, hogy a közforgalomban levő magánvaspályák felügyelő és kezelő személyzete; ha a hatóság, hatósági hivatalnok és hatósági közeg fogalmában ők is benfoglaltatnának, akkor őket külön kiemelni nem kellene. Csodálatos, hogy némelyek azzal érvelnek, mégis épen ezen szakasz alapján, hogy az államvasuti alkalmazott közhivatalnok. Pedig ebből csak az következhetik, hogy egy speciális intézkedésről van szó, ahol az előbb emlitett átruházott rendőri hatáskörnek eventuális és szükségképeni gyakorlása miatt a büntető jogi oltalom biztosittatott ugy az államvasuti, mint az összes más vasutak alkalmazottainak.

Már mondottam, hogy külön törvényre vagy rendeletre kellene tehát rámutatni, mely az államkincstár tulajdonát képező fuvarozási vállalat alkalmazottait közhivatalnokoknak minősiti. Ismétlem: ilyen nincs, de ellenkező sok van! Itt kiemelem, hogy *annak eldöntésére: ki hivatott hatósági teendők teljesitésére, az élő közigazgatási és közjog hivatott.*

Aki törvény, vagy törvényes rendelet által nincs minősitve köztisztviselőnek, az hatósági funkciót nem teljesithet. Lássuk tehát előbb a törvényeket, azután a rendeleteket, a közigazgatási biróság döntéseit és végül a vasuti alkalmazottak szolgálati szerződését szabályozó szolgálati rendtartást és nyugdijszabályzatot.

Az alapvető törvény annak eldöntésére, hogy ki közhivatalnok, az 1883: I. tc. a köztisztviselőknek minősitéséről. Megjegyzem először is, hogy az 1883: I. tc. későbbi, mint a btk. azon meghatározása, ezen törvénynek tehát, hogy ki a köztisztviselő, illetve az a deduktió, amely ebből levezethető, feltétlenül abrogáló hatással van minden körülmények között. Hogy a köztisztviselői és közhivatalnok fogalom teljesen azonos, ezt ugy hiszem nem kell bizonyitanom, mert az teljesen az izléstől függ, hogy ki alkalmazza a tisztviselő és ki a hivatalnok szót; a közhivatalnok és köztisztviselő egy és ugyanazon fogalom. Már most ez a tc., amely alapvető és organikus, mert először foglalta össze a köztisztviselők minősitését, azt az anyagot, mely addig elszórva volt külömböző régi, elavult és ujabb törvényekben — ez az organikus törvénycikk nagyon sokféle tisztviselő minősitését emliti, de az államvasuti alkalmazottakról egy szót sem szól. Már pedig kétségtelen, hogy az, aki a köztisztviselők minősitéséről szóló törvényben köztisztviselőnek minősitve nincs, az annak nem is tekinthető. A másik törvény, amely szintén alapvető és még ujabb keletü, az 1893: IV. tc., amely az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről szól. Ez a törvénycikk, amely fundamentális, a következő alapvető kijelentést teszi 1. §-ában: „1. §. Az állami tisztviselők, a gyakornokok kivételével, a 11. fizetési osztályba sorozvák, amely be-

sorozást a jelen törvény kiegészitő részét képező A) alatti kimutatást tünteti föl.“ Ez a törvény tehát megmondja azt, hogy ki az állami tisztviselő, mert megmondja, hogy azok 11 osztályba soroztatnak és az A) alatti kimutatásban találhatók. Az A) alatti kimutatás minden szakmában taxative fizetési osztályok szerint felemliti az összes állami tisztviselőket. Ebből a felsorolásból az államvasuti alkalmazottak ujból hiányoznak. A harmadik törvény, tek. kir. törvényszék, amely rendkivül fontos, az 1885: XV. tc. és szól az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdijazásáról. Ez a törvény még világosabban zárja ki azt, hogy az államvasuti alkalmazottak közhivatalnokoknak tekintessenek, mint az előző törvények. A törvény 1. §-a t. i. tartalmaz egy általános rendelkezést arról, hogy az állami tisztviselők, altisztek és szolgák állandó ellátásra vagy pedig egyszer s mindenkorra adandó kielégitésre tarthatnak igényt. Ezen általános kijelentés után a 2. §.-ban azt mondja, hogy az állami tisztviselőkkel és szolgákkal egyenlőknek tekintendők és itt taxativ felsorolás következik 7 pontban; ezen taxativ felsorolásában azonban nincsenek benn az államvasuti alkalmazottak. Az 1885: XI. nyugdijtörvény tehát megmondja ismét, hogy kik az állami tisztviselők és megmondja, hogy kik tekintetnek egyenlőknek az állami tisztviselőkkel. Midőn ezek között az államvasutak alkalmazottait fel nem hozza, implicite elismeri, hogy az államvasutak alkalmazottai nem állami tisztviselők, nem közhivatalnokok. Reá térek még később tek. Törvényszék, most csak röviden emlitem fel, hogy az államvasutak alkalmazottai az államtól nyugdijat nem kapnak, hanem külön autonom nyugdijegyesületük van, amelynek a felsőbbség által jóváhagyott alapszabályai vannak s amelyhez ők a maguk állandó járulékaival járulnak, tehát e tekintetben is egészen speciális jogállást foglalnak el.

A törvényrendelkezéseknél maradva tek. Törvényszék, hivatkozom továbbá arra is, hogy annyira átment a köztudatba az, hogy az államvasutak alkalmazottai nem állami tisztviselők és nem közhivatalnokok, hogy a Máv. alkalmazottai ép ugy, mint a velük teljesen egy tekintet alá

eső állami gépgyár és a diósgyőri vasgyár alkalmazottai mindenkor fizettek községi pótadót, holott az 1875: XXIX. tc. 27. §-a szerint, amelyet az 1893: IV tc. azután hatályában fentartott és ujólag megerősitett, nekik is kellett volna élvezniök az adómentességet, ha őket állami tisztviselőknek tekintették volna. Az 1875: XXIX. tc. 27. §-a ugyanis kimondja, hogy „az államhivatalnokok, a katonatisztek, honvédtisztek, törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok és a néptanitók a községi adótól hivataluk után járó jövedelemre nézve továbbra is adómentesek.“ Amint mondottam, az 1893: IV. tc. 14. és 15. §§-aiban ezen rendelkezéseket fentartotta, de ismét nem terjesztette ki az államvasutak alkalmazottaira, sem pedig az előbb emlitett két gyárnak alkalmazottaira, akik teljesen egyforma megitélés és elbirálás alá tartoznak, az államvasutak alkalmazottaival. Ennek következtében, minthogy ez teljesen átment a köztudatba és — amint rá fogok később térni, hogy a bizonyitékokban sorrendet tartsak — a közigazgatási bíróság is kifejezetten kijelentette, hogy nem közhivatalnokok és nem állami tisztviselők, az 1900. évi VII. tc.-et kellett megalkotni; ezt azért terjesztette be a kormány, mert a nagy hátralékok következtében, ugy az államvasut alkalmazottai, mint az előbb emlitett két üzem alkalmazottai itt-ott igen válságos helyzetbe kerültek. Épen ezért az 1900. VII. tc. kiterjesztette a községi adómentességet az államvasutak alkalmazottaira, valamint a gépgyárnál és a diósgyőri vasgyárnál alkalmazott személyzetre és még egyéb alkalmazottakra is. Igen becses utmutatást nyujt nekünk tek. Törvényszék ezen tc.-nek indokolása arra nézve, hogy a vádhatóság t. képviselőjének az a felfogása, mintha az élő közjog, a közigazgatási jog hatósági teendők teljesitésére hivatottaknak tartaná a Máv. alkalmazottait, teljesen téves. Ezen tc. indokolása azt mondja, hogy eddig csak azokról a tisztviselőkről intézkedtek az 1903: IV. tc.-ben, „akik hivatásuknál fogva — szóról-szóra idézem — az állami igazgatás és jogszolgáltatás különböző ágaiban közhatósági szolgálatot látnak el.“ Itt tehát egy vallomása van a törvényhozásnak arra nézve, hogy az 1903: IV. tc.-ben, amelyre már hivatkoztam, azokról gon-

doskodtak, akik közhatósági szolgálatot látnak el, a vasutasok tehát közhatósági szolgálatot nem láthatnak el, mert azon törvénycikkben nem foglaltatnak. De még világosabban beszél az indokolás későbbi folyamán, amidőn azt mondja, hogy immáron ki kell terjeszteni ezen adómentességet azon alkalmazottakra is — szóról-szóra idézem — *„akiket az állami tisztviselői jelleg egyébként meg nem illet.“* Az indokolás további pontjai is, amelyeknél hosszasabban immorálni nem kivánok, igen világosan beszélnek. Az indokolásban megvan a helyes nomenclatura, hogy minek tekintendők a Máv. alkalmazottai; „állami üzemek alkalmazottainak“ nevezi őket és ez a helyes. közjogi meghatározás. Tehát nem közhivatalnokok, nem tisztviselők, hanem üzemeknek alkalmazottai. Megjegyzem, hogy ez az 1900: VII. tc. még a kiterjesztésnél is egy egész külön csoportba helyezi az államvasutaknál, a gépgyárnál és a diósgyőri gyárnál alkalmazott személyzetet, mert pl. az 1893: IV. tc. 14. §-a ezekre még most sem terjeszti ki. Miért nem? Azért, mert ezeknek, t. i. a Máv. alkalmazottainak, a diósgyőri vasgyár alkalmazottainak nem kell u. n. szolgálati dijat fizetniök, mint kivülök az állam összes alkalmazottainak kivétel nélkül, bármiféle közönséges functiót teljesitenek is. Nekik külön, autonom egyesületi alapon álló nyugdijintézetük van. Az indokolás ezt igy mondja: „mert ez a személyzet külön nyugdijjal bir és tiszti dijat az állampénztárba nem fizet.“ Tehát a Máv. alkalmazottai, a gépgyárnak és a diósgyőri vasgyárnak alkalmazottai még az egyéb közönséges functiókat teljesitő alkalmazottak közt is teljesen külön csoportot képeznek; még itt a kiterjesztésnél is kivételes rendelkezés alá esnek, mert ők szolgálati dijat nem fizetnek. (Felkiáltások: Szünetet kérünk!)

Elnök: Én nem szakithatom meg a védőügyvéd urat, mert a perrendtartás nekem ehhez nem ad jogot, de ha önként akarja, ám tessék.

Vázsonyi Vilmos dr.: Tek. kir. Törvényszék! Fejtegetéseimnek a törvényekre vonatkozó részét befejeztem, felsoroltam azokat a törvényeket, amelyek nemcsak, hogy nem mondják ki azt, hogy az államvasuti alkalmazott közhivatalnok,

hanem ennek ellenkezőjét tartalmazzák. Szólanom kellene most a rendeletekről. Kérem azonban, hogy fáradságomra való tekintettel öt percre méltóztassék felfüggeszteni az ülést.

Szünet után:

Tek. Törvényszék! Egy törvény kivételével, amelyre rá fogok térni, értem az 1868: 30. tc.-t, amely Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok közt kötött egyezmény becikkelyezéséről szól, a törvényes anyagot kimeritettem. Áttérek most azon rendeleteknek ismertetésére, amelyek azt bizonyitják, hogy a Máv. alkalmazottai nem közhivatalnokok. Ezen rendeletek közül be is csatoltam egyet egyszerü másolatban, amelyet alapvető rendeletnek tartok és amely az egész kérdés eldöntésénél igen nagy fontosságu. Értem az 1890-ből származó 49538. számu belügyminiszteri határozatot, amely a közigazgatási elvi határozatok egyetemes gyüjteményében benne van. Ez a határozat azon cim alatt: „az államvasuti alkalmazottak nem állami hivatalnokok" a következőket mondja: „A kereskedelemügyi miniszter urral" — tehát a vasutasok felettes hatóságával — „egyetértőleg a következőkről értesitem a közigazgatási bizottságot: egybevetve az 1885. évi XI. tc. 1—2. és 8. §§-ait az *államvasuti alkalmazottak nem állami alkalmazottak, mert sem államtisztviselői ranggal és jelleggel nem birnak, sem pedig az idézett törvénycikk szerinti nyugdijjogosultsággal*, hanem az utóbbi irányban saját nyugdijalapjukra vannak utalva és a törvényerővel biró vasuti üzletrendtartás 102. §-a értelmében is azok, és pedig a magánvasuti alkalmazottak épen ugy, mint az államvasutiak, *csakis átruházott hatáskörben teljesitett közrendőri teendőkre való tekintettel eskettetnek fel.* Abból pedig, hogy az államvasuti alkalmazottakat az 1890: 1. tc. (utadó törvény) 49. §-ának b) pontja az állami tisztviselők mellett sorolja fel, nem az következik, hogy ezek is állami hivatalnokok, hanem épen ennek ellenkezője, mert ha állami hivatalnokok lennének, nem lett volna szükség arra, hogy a munkamentesek között külön is felemlitessenek." Teljesen világos az akkori belügyminiszternek és az akkori kereskedelemügyi miniszternek ez a határozata. Ez a rendelet, amely két szakminiszternek egyet-

értőleg kiadott rendelete s amelyben különösen fontos az, hogy a kereskedelemügyi miniszterrel, a vasutasok legfelsőbb hatóságával, egyetértőleg állapittatott meg, irányadó, mert ez kifejezetten kimondotta, hogy ők nem közhivatalnokok és még azt is hozzátette, hogy nem is az állam alkalmazottai, tehát még tovább ment annál, amit mi állitunk, mert azt is megtagadta, hogy egyáltalán az állam alkalmazottai volnának. .

Ezen alapvető rendeleten kivül a Máv. rendeletek tárában is vannak rendeletek, a melyeket annak bizonyitására használhatók fel, hogy a Máv. alkalmazottak egyáltalában nem állnak az állam alkalmazásában. Ezeket szintén egyszerü másolatban csatoltam. Ezek közül az első, amely az államszolgálatban átlépésnél fizetendő szolgálati dijról szól, a pénzügyminiszternek 1894. február 27-én 10627. szám alatt valamennyi pénzügyi igazgatósághoz és adóhivatalhoz intézett körrendelete, amely a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg adatott ki. Ezen rendeletet a kereskedelemügyi miniszter miheztartás céljából közölte a Máv. alkalmazottaival és pedig következőképen: Az alkalmazottak tájékozására közöljük a pénzügyminiszter urnak 1894. február 27-én 10627. szám alatt valamennyi pénzügyigazgatóhoz és adóhivatalhoz intézett következő körrendeletét: A magy. kir. adóhivatalok szolgálatára vonatkozó utasitások és szabályrendeletek 1893 évi gyüjteményében a dijakról szóló ezen és ezen jegyzékben foglalt azon rendelkezést, mely szerint a Máv. hivatalnokainak létszámából az állami szolgálatba átvett egyének szabályszerü szolgálati dijtartozását az államvasuti nyugdijintézet tériti meg az államkincstárnak, a m. kir. kereskedelemügyi miniszter urral időközben létesitett megállapodás szerint hatályát vesztvén, helyette ez idő szerint a következő rendelkezés érvényesül: „*Az államvasutak szolgálatából a magyar állam szolgálatába átlépő egyén* állami tisztviselővé történt kineveztetése után szabályszerüen járó szolgálati diját teljes összegében maga köteles a kincstárnak megfizetni.“ Amint méltóztatik látni, a pénzügyminiszternek és a kereskedelemügyi miniszternek ezen rendelete egyenesen szembeállitja az államvasutak szolgálatát az állami szolgálattal és arról az esetről szól, midőn a Máv. alkalmazottja állami tisztviselővé neveztetik ki.

Tehát megvan ismét két miniszternek körrendeletében a contradistinctió, az állami szolgálat és a Máv. szolgálata közt, ez tehát egy és ugyanazonos nem lehet. Feleslegül van azonban ebben a rendeletek tárában még egy másik igen fontos rendelet is, amely különösen fontossá lesz akkor, ha a Curia 58. számu döntvényének helyességéről vagy helytelenségéről lesz szó, amelyet azonban már itt felemlitek — ott csak a következtetéseket vonom le — és ez a kereskedelemügyi miniszternek a földmivelésügyi miniszterrel egyetértőleg valamennyi törvényhatósági és közigazgatási bizottsághoz kiadott körrendelete, kelt 10804. ex 1890. kereskedelemügyi miniszteri sz. alatt Baross minisztersége alatt. Ez a körrendelet azon indokból származott, mert amint a körrendelet elmondja, „gyakorta előfordult az, hogy az eljáró hatóságok nincsenek kellőképen tájékozva azon külömbségről, amely a m. kir. vasuti és hajózási főfelügyelőség és a m. kir. államvasutak igazgatóságai között fennáll.“ A körrendelet célja kioktatni a hatóságokat és e végből azt mondja: „a vasuti és hajózási főfelügyelőség a vasut üzleti rendtartás értelmében miniszteri szakközeg — itt van az első meghatározás — amelynek ellenőrző kötelességet kell gyakorolnia ott, a hol a vasuti üzemet érintő vagy esetleg hátrányossá válható épitkezések eszközöltetnek.“ Tehát miniszteri szakközeg, hatóság, hatósági személyekből áll. Utána azt mondja: „a Máv. igazgatósága ellenben a közigazgatási hatóságoknál a tárgyalások szempontjából *magánfélnek tekintendő*“. Azután kimondja, hogy *a Máv. igazgatósága a vasuti és hajózási felügyelőségnek a vasuti üzem szempontjából szintugy, mint bármely magánvaspálya társaság a felső felügyeleti és ellenőrzési jognál fogva alá van rendelve.* Ez a rendelet tehát megfejti azt a rettentő nagy tévedést, amelybe egyesek estek, a midőn a vasuti és hajózási felügyelőségnek tényleges hatósági jogkörét összetévesztették a vasuti üzemmel, amely nem egyéb puszta fuvarozási ügyletnél, ha maga az államkincstár is a pályatulajdonos. Azt mondja az ismertetett körrendelet, hogy a vasuti és hajózási felügyelőség, ez igenis az én közegem; miniszteri szakközegem, ellenben a vasutigazgatóság magánfél és alá van

rendelve a vasuti és hajózási felügyelőségnek épen ugy, mint bármely magánvasut. Tehát ez a körrendelet a magánvasutakat és a Mávot ismét parifikálja, sőt egyenesen megtiltja a közigazgatási hatóságoknak, hogy a vasuti és hajózási felügyelőséghez intézzenek olyan értesitéseket, amelyet mint magánfelet a Máv. igazgatóságot illetik. Azt hiszem, hogy ez ismét a vádlottak egy felettes hatóságának, a kereskedelemügyi miniszternek világos, félremagyarázást nem türő rendelete és meghatározása.

Ebben a csoportban kell felemlitenem azt az okiratot is, a melyet bátor voltam eredetiben becsatolni. Azt hiszem, hogy név megemlitése felesleges, hiszen az egész okirat rendelkezésre áll a biróságnak. Ez a bécsi cs. és kir. tüzérhadapród iskolának egy Máv. ellenőrhöz intézett értesitése, melyben azt mondja: „Laut einer hieramts eingelangten Entscheidung des k. und k. Reichskriegsministeriums sind die Beamten der Staatsbahnen *nicht als Staatsbeamten anzusehen* und haben daher 300 Kronen als Schulgeld für ihren Sohn, den Zögling an der Kadettenschule zu zahlen." Vagyis az emlitett hadapródiskola értesiti az apját, az államvasuti ellenőrt arról, hogy ő azt a kedvezményt, amely a hadapródiskola részéről az államvasuti tisztviselők gyermekei számára biztositva van, fia részére igénybe nem veheti, mert a hadügyminiszterium értesitése szerint az államvasut alkalmazottai állami tisztviselőknek nem tekinthetők és ennek következtében ezen kedvezményre igényük nincs. A közös hadügyminiszterium értesitésére hivatkozik, amely kétségtelenül illetékes helyről szerezte be információit, mert hiszen teljesen lehetetlen, hogy ezen kérdésben ő maga döntsön. Bizonyosan a magyar honvédelmi minisztertől nyert értesülést, aki ismét az illetékes szak-miniszteriumtól szerezte be információit. Ez az emlitett irat (1902. szeptember 22-én) tehát elég közel fekvő időben kelt.

Amit már mondottam, azon kérdés eldöntésénél, hogy ki teljesit hatósági funktiót és ki közhivatalnok, azt élő közjog és közigazgatási jog van hivatva eldönteni. Az élő közigazgatási jognak egyik nevezetes forrása: *a közigazgatási biróságnak határozatai.* Már volt szerencsém felemliteni az államvasuti

alkalmazottak községi pótadómentességük ügyét. Az államvasutak alkalmazottai épen ugy, mint a diósgyőri vasgyárnak és az államvasutak gépgyárának alkalmazottai két izben éltek panaszszal a közigazgatási biróság előtt abban az értelemben, hogy ők élvezni akarják a községi pótadómentességet. A közigazgatási biróság kétszer döntött ebben a kérdésben. Első döntése 1898-ból származik. Ez a 120/1898. közigazgatási számu határozat a következő azon cim alatt található a döntvények tárában: „a Máv. alkalmazottai sem köztisztviselőknek, sem állami tisztviselőknek, altiszteknek vagy szolgáknak nem lévén tekinthetők, az 1893: IV. tc. 15. §-ában biztositott adómentesség rájok nem vonatkozik". Indokolásából a tek. törvényszék engedelmével felolvasom a következőket: „ugy régibb törvényeink, nevezetesen az 1872. évi XXXVII. tc. 10. §-a, az 1875. XXIX. tc. 27. §-a, az 1886. XXII. tc. 138. §-a, valamint az 1893. IV. tc. 15. §-a a községi adómentességet az állam hivatalnokaira, illetve tisztviselői részére engedélyezte". Azután igy folytatja: „A Máv. gépgyáránál alkalmazottak pedig, mint egy állami vállalat közegei ily hivatalnokokul, illetve tisztviselőkül nem tekinthetők, nemcsak alkalmaztatásuk viszonyainál szolgálati minőségüknél és feladatuknál fogva, de azért sem, mert egyfelől sem *állami tisztviselői ranggal és jelleggel*, sem az 1885. XI. tc. szerint az állami tisztviselőkre, altisztekre és szolgákra megállapitott nyugdijjogosultsággal *nem birnak*, másfelől nincsenek olyan törvényeink, amelyek nevezetteket az állami tisztviselőkkel egyenlőknek tekintenék. Sőt ellenkezőleg. Miután az 1885. XI. t.-c. második paragrafusa taxative felsorolja azokat az alkalmazottakat, akik az állami tisztviselőkkel, altisztekkel és szolgákkal egyenlőnek tekintendők, a nélkül, hogy az államvasutak alkamazottait is ezek közé sorozná, másrészt, a köztisztviselők minősitéséről szóló 1883. I. tc., amely valamennyi ágazatban alkalmazott köztisztviselő minősitése iránt intézkedik, az államvasutak alkalmazottaira ki nem terjed, *fennálló törvényeink egyenes rendelkezéseiből is arra a következtetésre kell jutni, hogy az államvasutak alkalmazottai sem köztisztviselőknek, sem állami tisztviselőknek, altiszteknek vagy szolgáknak nem tekint-*

hetők. 1899-ben megismételte ugy a Máv. igazgatósága, mint a diósgyőri vas- és acélárugyár igazgatósága együttesen panaszát. Ekkor a közigazgatási biróság 1240/1899. közigazgatási szám alatt azt a határozatot hozta, hogy a vasutasok állami tisztviselőknek nem tekinthetők. Az indokokban kimondja azt a dönthetetlen elvet, amelyre én is hivatkoztam, hogy a közigazgatási jog forrása legelső sorban a törvény. Törvény tehát és nem fictió. Kimondja az indokolás további részében: „Ezen ügy elbirálásánál tehát legelső sorban az a kérdés volt eldöntendő, hogy fentnevezett államvasuti alkalmazottak állami tisztviselők-e vagy sem. Minthogy pedig a Máv. igazgatóságának, illetve a Máv. gépgyárának és a diósgyőri m. kir. vas- és aczélárugyárnak alkalmazottai a panasziratokban idézett 120/1898. számu közigazgatási birósági itéletben az előzőleg bővebben kifejtett indokoknál fogva ily tisztviselőkül, illetve altisztekül és szolgákul tekinthetők nem voltak, — *amint különben azt a panasziratokban is beismerik* — tehát igy kellett a kérdést megoldani. Ez a határozat, amelyet egyszerü másolatban csatoltam, kiemeli, hogy a panasziratokban a Máv. igazgatósága és a gyárak igazgatósága beismerik, hogy az ő alkalmazottaik nem állami tisztviselők. Elég lett volna ez is, tek. kir. Törvényszék, hogy azonban teljes megnyugvást és meggyőződést szerezzek magamnak, megszereztem hiteles másolatban az ő panaszukat, azt be is csatoltam és ez a beismerés benne van. Mert amidőn indokolják kérelmüket, azt mondják: „Nem azért, mintha gyáraink alkalmazottait állami tisztviselőknek tekintenők". Ebben tehát az igazgatóság beismerése van, valamint a többi panasziratban is ugyanez foglaltatik, hogy t. i. az ő alkalmazottaik állami tisztviselőknek nem tekinthetők.

Tek. kir. Törvényszék! Ha az igazgatóság maga is beismeri azt, hogyan várható el a vasuti alkalmazottaktól, hogy meg legyen bennük az a tudat, hogy ők közhivatalnokok vagy állami tisztviselők. Saját igazgatóságuk, eltekintve a közigazgatási birósági döntéstől, beismeri azt, hogy ők nem állami hivatalnokok és más érvek alapján egy minisztertanácsi határozatra hivatkozva, amely meg akarta nekik adni ezt az adó-

mentességét, kéri számukra az adómentességet, dacára annak, hogy ők nem állami tisztviselők. Erre mondta azután a közigazgatási biróság, hogy neki nem imponál a minisztertanácsi határozat, mert az élő törvények döntik el a kérdést és az élő törvényekkel szemben a minisztertanácsi határozat semmi. Igy érthető meg ez a beismerés ebben a kérdésben.

A jogi kérdés eldöntésében rátérek bizonyitékaimnak utolsó csoportjára, amely talán az alkalmazottakra nézve legfontosabb, mert azt a tudatot, hogy ők közhivatalnokok-e vagy nem, csak a szolgálati rendtartás és a nyugdijszabályzat alapján lehet megállapitani, hiszen ezek szabályozzák az ő szerződési viszonyukat a pályatulajdonos államkincstárral. Ezért rájuk nézve, az ő tudatukra nézve tulajdonképen ez a forrás irányadó. A szolgálati utasitás mindjárt első paragraphusában fundamentális kijelentést tartalmaz. Az 1. §. ugyanis igy szól: „A szolgálati rendtartás tárgya. Jelen szolgálati rendtartás tárgyát azon szolgálati viszony szabályozása képezi, amelyben a Máv. alkalmazottai a *pályatulajdonos államkincstárhoz* tartoznak". A szerződő felek nomenclaturája tehát az államvasutak alkalmazottai egyfelől, másfelől a pályatulajdonos államkincstár világosan olyan kifejezés, mely *az államot nem közjogi vonatkozásában, hanem, mint magánjogi alanyt, jelöli meg,* mint tulajdonosát valamely vagyonnak. Ez tökéletesen világos. Már most itt van a 15. §., amely a hivatalos esküről szól. A 15. §. kimondja, hogy az alkalmazottak hivatalos esküt tartoznak letenni és azután igy folytatja: „Ezen hivatalos esküt azon alkalmazottak is tartoznak letenni, *akik az állam szolgálatából léptek át az intézet kötelékébe,* és mint állami tisztviselők, előbb esküt tettek." Ezen szakasz tehát egyenesen ellentétbe helyezi, amint már az előző rendeletekben is láttuk, az állam szolgálatát az intézet kötelékével. Ennek következményeképpen a magánvasutas, hogy ha átlép ezen vasuthoz, amelynek tulajdonosa a „pályatulajdonos államkincstár", nem tartozik ezen speciális esküt letenni; az állami szolgálat az intézet kötelékével egyenesen szembeszegeztetik.

Van azonban a szolgálati rendtartásnak még más sza-

kasza is, amely rendkivül fontos, ilyen az 58. és 59. §. A szolgálati rendtartásnak 58. és 59. §§-ai a szolgálati viszonynak egyik felbontásáról beszélnek, amelyet felmondásnak neveznek. A felmondási határidőt a szolgálati rendtartás az alkalmazottak kategoriái szerint három hónapban, egy hónapban és félhónapban állapitja meg. A felmondás pedig teljesen kölcsönös, vagyis az alkalmazottak is felmondhatnak és az alkalmazottaknak is fel lehet mondani, még pedig az 59. §. ötödik pontja szerint: „ha bármily oknál fogva a személyzet létszáma csökkentésének szüksége áll be". Azt hiszem, jogtudós férfiak előtt nem kell bizonyitanom, hogy a szolgálati viszonynak felmondás utján való felbontása három hónap, egy hónap és félhónap alatt nem a közjogi természetü alkalmazásnál szokásos, hanem a magánszerződéses alkalmazás tipikus formája. *Felmondással elbocsátható közhivatalnok nincs;* ez ellen tiltakozik minden közjogásznak és minden közigazgatási jogásznak az érzéke, közhivatalnok nem mondhat fel és közhivatalnoknak nem mondhatnak fel. Felmondás csakis a magánjogi alkalmazásoknál szokásos és ott a szolgálati szerződések felbontásának tipikus alakzata.

A szolgálati rendtartás egyéb szakaszaira a tényállás kérdéseinél még fogok hivatkozni. Áttérek most tek. kir. Törvényszék *a Máv. nyugdijintézetének alapszabályaira,* a melyek felső megerősitéssel adattak ki Ludwigh elnökigazgató aláirásával, Baross kereskedelmi miniszter jóváhagyásával s a pénzügyminiszterrel egyetértve, ez utóbbira ugyanis a diósgyőri vasgyár és a gépgyár alkalmazottai miatt volt szükség, akik a pénzügyminiszter alá tartoznak. Tehát ismét felsőbb hatóságok tudomásával, „a nyugdijintézet czélja" czim alatt igy kezdi: „a Máv. hivatalnokai, altisztjei és szolgái javára az államkincstár, mint a vasut tulajdonosának anyagi támogatása mellett fennálló nyugdijintézet czélja" .... Ujra megtaláljuk tehát a helyes kifejezést: „az államkincstár, mint a vasut tulajdonosa." Ez a kifejezés olyan világos, hogy félremagyarázni nem lehet. Itt ismét nem az állam közjogi vonatkozásában, hanem, mint magánjogi alany az ő vagyoni viszonyai szempontjából szere-

pel. Kimondja ezen első czikk, hogy a vagyon a nyugdijintézet kizárólagos tulajdonát képezi, a mi közhivatalnokoknál és állami tisztviselőknél egy kissé mégis furcsa volna. Megjegyzem, hogy a nyugdijintézet köztudomás szerint autonom testület, a melynek igazgatóságában egyes tagok hivatallal foglalnak helyet, de nyolcz tagot a különböző tisztviselői kategóriák, a hivatalnokok, szolgák és altisztek stb. választanak. Fontos itt továbbá még a VI. czikk, a melynek czime: „Más vasutaknál vagy az államnál szerzett jogok elismerése." A VI. czikk azt mondja: „Az állami szolgálatból a Mávhoz és viszont ettől az állami szolgálatba közvetlenül átlépő hivatalnokoknak, altiszteknek és szolgáknak egész nyugdijjoguk, szolgálati idejük stb. a viszonosság elvének teljes érvényesitésével beszámittatik.

Ez tehát ismét arról az ellentétről szól, a mely előáll, ha valaki államszolgálatból átlép a Máv. szolgálatába. Beszél arról, hogy annak akkor milyen jogai vannak, tehát ismét *szembeszegzi az államszolgálatot a Máv. szolgálatával.* Nem azt mondja, hogy a „állam más szolgálata". mert ha a vasuti szolgálatot is állami szolgálatnak tekintené, akkor ezt kellene mondania — hanem azt mondja, hogy az állam szolgálatából lépnek át az intézet kötelékébe, illetve a vasut szolgálatába. — A hatodik szakasz utolsó bekezdése azt mondja: „ha pedig a Máv.-kal közös igazgatás alatt, illetve ezen vasutak igazgatása alatt valamely oly gyár vagy intézet egyesittetik, a mely ezelőtt állami hivatalnokok által kezeltetett és a szolgálat érdekében állónak mutatkoznék, hogy ezen intézet személyzete is az államvasuti létszámba soroztassék be: ily esetben ezen személyzetnek az állam irányában érvényesithető szolgálati ideje is beszámitandó." Tehát beszél arról, „hogy ha a Máv.-hoz belépne olyan gyár vagy intézet személyzete, alkalmazottja, a mely azelőtt állami hivatalnokok által kezeltetett" tehát *ismét contradistingvál és kimondja ezzel, hogy a Máv. alkalmazottai nem állami alkalmazottak.*

Szólottam a nyugdijintézeti bizottságról, a melynek kérdése a 23. czikkben szabályoztatott. A nyugdijintézet vagyonának kezeléséről beszél a 26. czikk, a mely szerint az önállóan

kezelendő elkülönitve a Máv. vagyonától, mert az nem az államvasutaké, nem is az államé, hanem a vasutasoké. A legklasszikusabb pont azonban tek. Törvényszék a 30. czikk, a mely a nyugdijintézet felszámolásáról rendelkezik. Ezen 30. czikknek utolsó bekezdése azt mondja: „ha a Máv., illetőleg az első czikkben megnevezett állami gyárak a diósgyőri vasgyár, a gépgyár *más tulajdonos birtokába mennének át*, a kormánynak a jelen alapszabályokban gyökerező kötelezettségei mindaddig érintetlenül fennmaradnak, mig azoknak az uj tulajdonos által leendő átvételéről megfelelő módon nem gondoskodott." Tek. Törvényszék, ez a czikk beszél arról az eshetőségről, a midőn a Máv.-ot eladják, átadják uj tulajdonosnak, a pályatulajdonos államkincstár megválik a pálya tulajdonától; megválik alkalmazottaitól; átadja a pálya tulajdonát és alkalmazottait más tulajdonosoknak. *Eladott hatóságról, eladott közhivatalnokokról még soha a világon közjog és közigazgatás nem hallott semmit.* Ez a szakasz önmagában megdönti azt a merész fictiót, mint hogyha fuvarozási vállalatnak, bejegyzett czégnek, a melynek véletlenül az államkincstár a tulajdonosa, alkalmazottai közhivatalnokok volnának. De ez természetes is. Ugyan miért ne lehetne eladni a sineket, miért ne lehetne eladni az őrházakat és ennek a fuvarozási vállalatnak felszerelését? Hát olyan sacrosanctus dolog a vasut! Hiszen azt a fuvarozást, a mit a Máv. végez, a kassa-oderbergi vasut, meg a déli vasut, vagy a soroksári helyi érdekü vasut is megtudja csinálni. Hol van itt az államnak szentséges, magasztos hivatása? Hiszen ez közönséges üzlet; fuvarozási üzlet, a melyet tetszett az államnak saját üzemébe átvenni.

Még csak nem is regale, nem is monopol, mint a posta, mert nem kizárólagos joga az államnak a vasuti fuvarozási üzlet folytatása, hanem az ő engedélyezése alapján más is folytathatja.

Most rátérek tek. kir. Törvényszék annak megvilágitására, hogy miért nem nyilvánitották közhivatalnokoknak az államvasutak hivatalnokait? Megmondja ezt nekünk egy alapvető közjogi törvény, az 1868. évi XXX. t.-cz., a magyar-

horvát kiegyezés beczikkelyezéséről. Ennek a törvényczikknek 57.§-a azt a kardinális kijelentést teszi, hogy „Horvát-Szlavonországok határai között a *közös kormányzat közegeinek hivatalos nyelvéül is a horvát nyelv állapittatik meg;* tehát nemcsak az autonom horvát beligazgatásban hivatalos nyelv a horvát, hanem minden kormányzati ágnak hivatalos nyelve a horvát. Már most mi a tényleges helyzet? Az, hogy*Horvátország területén a vasut nyelve a magyar.*

A magyar-horvát kiegyezés beczikkelyezéséről szóló törvény szerint, ha a vasut kormányzati ágának nyelve magyar nem lehet, akkor az igazgatásának horvát nyelven kell folynia.

De miért magyar a vasut nyelve? Azért, mert Baross, a kitől származnak azok a rendeletek, melyek megtagadják az államvasuti alkalmazottak állami tisztviselői és közhivatalnoki jellegét, a maga erős magyar érzetével épen azért óvakodott attól, hogy a m. kir. államvasutak alkalmazottait közhivatalnokoknak, államtisztviselőknek declarálja, mert azt akarta, hogy a magyar nyelvnek legyen legalább akkora területe Horvátországban, mint a mennyi beleszorul a sinpárok közzé; mert azt akarta, hogy legalább annyi magyar hazafi legyen Horvátországban, a mennyi alkalmazottja van ott az államvasutaknak. Ez a nagy nemzeti czél, ez a nagy közjogi gondolat vezette őt abban, hogy ő hangsulyozta rendeleteiben legjobban, hogy a vasutas nem tekinthető közhivatalnoknak és állami tisztviselőnek. Igy tek. kir. Törvényszék, nem is lehet ám játszani a nemzeti becsülettel! Micsoda politikai tisztesség az, azt mondani, hogy a vasutas Horvátországban nem közhivatalnok, üzemi alkalmazott, tehát magyarul beszél, de Magyarországon közhivatalnok. Ez méltatlan dupla játék volna, egy „politikai nemzet“ közönséges becsapása.

Ide vezet az az erőszakos mesterkedés, hogy közhivatalnoknak akarják megtenni a vasutast.

Elnök: Kérem a politikát itt nélkülözzük.

Tekintetes kir. Törvényszék! A vasutasok azért voltak támadásoknak Horvátországban kitéve, mert ott őket egyszerüen a máv. üzemi alkalmazottainak tekintették; ezt a horvát

hatóságok, biróságok, ügyészség mindenkor szem előtt tartották, a horvát hatóságok el nem vállalták a vasutasoknak mint a közhivatalnoknak kötelező védelmét és képviseletét.

Igen fontosnak tartom azt azért is, mert mint rá fogok térni, a vádlottak között horvátországi vasutasok is vannak, igy az én védenczem Seide. Ezért is rendkivül fontosságu az ő jogállásuk Horvátországban.

Már most tek. kir. Törvényszék, érveltem a btk. alapján. Bebizonyitottam törvényekkel, rendeletekkel, közigazgatási birósági határozatokkal, a szolgálati rendtartással és a nyugdijszabályzattal, tehát a vasutasokra irányadó jogforrásokkal, hogy a vasutas nem állami tisztviselő és nem közhivatalnok.

Mit érhet mindezzel szemben az 58. sz. kuriai döntvény, mely elavult, téves és a világos törvényekkel, rendeletekkel, szabályokkal ellenkezik. A biróság törvényhozási jogokat nem gyakorolhat, nem nevezhet ki közhivatalnokokat. A döntvény tévedése kiderül indokolásaiból, mert összetéveszti a vaspályák épitését, engedélyezését, kezelési és forgalmi viszonyainak megállapitását a tényleges fuvarozási üzemmel.

Előbb idézem a kereskedelmi miniszter rendeletét, mely szerint e tekintetben az államvasutak és magánvasutak közt különbség nincs.

A döntvény indokolása szerint tehát a magánvasutak alkalmazottai is közhivatalnokok. Második tévedése a döntvénynek, hogy az államvasutak alkalmazottai közigazgatási hatósági körben nyert megbizatásnál fogva járnak el és ezért közhivatalnokok. Itt van a tévedés gyökere. A 461. szakasz a közhivatalnok jelleg megállapitásánál nem azt kérdi, hogy a hatósági körben nyer-e valaki megbizatást, hanem, hogy a hatósági teendő teljesitésére van-e kötelezve. Azt pedig már tüzetesen kimutattam, hogy a vasutas hatósági teendők teljesitésére kötelezve nincs, mert csupán az államkincstár tulajdonát képező fuvarozási vállalat alkalmazottja. Ki kell emelnem, hogy fölöslegül a máv. alkalmazottak nagy sokasága még megbizatását sem kapja hatósági körben, mert a személyzet legnagyobb részét az igazgatóság és az üzletvezetőségek nevezik ki és alkalmazzák.

Ezekről pedig rég megállapitotta a birói gyakorlat, hogy nem hatóságok. A kuriai döntvény meghatározása azért is értéktelen, mert az állam senkinek sem adhat más körben megbizást, mint hatósági körben. Azok az asszonyok, akik hetenkint egyszer felmossák a törvényszéki palota folyósóját, szintén hatósági körben nyernek megbizatást. De mire? Mosogatásra. Hiába nyerne tehát a vasutas hatósági körben megbizatást, mert megbizatása nem hatósági teendő teljesitésére, hanem fuvarozási szolgálatra irányul.

Közjogi szempontból türhetetlen, hogy a közhivatalnokoknak uj osztálya keletkezzék: *a büntetőjogilag kinevezett közhivatalnokok kategóriája*, akik nem közhivatalnokok az élő közjog és közigazgatási jog szerint, a közhivatal minden fényét és előnyét nélkülözik, de közhivatalnokká avansziroznak a büntető biróságok kegyelméből.

A döntvény különben csak a hivatali sikkasztásra vonatkozik és külön törvényben van erre az esetre nézve némi gyökere. Ez a törvény az 1881. XXVI. t.-cz., melynek 6. §-a szerint közpénztárak alatt mindazon pénztárak értetnek, melyek az állam, közalapitványok, köztörvényhatóságok és községek közegei, vagy az államigazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok által kezeltetnek. Itt a közpénztár jellege a minősitő.

De bárminő véleményben volna a biróság a közhivatalnok jellegéről, — ki van zárva a vádlottak büntethetősége a btk. 82-ik §-a alapján.

Nem számithatók be a bűntettnek vagy vétségnek tényálladékához tartozó ténykörülmények, ha az azt elkövető a cselekmény elkövetésekor azokról nem bir tudomással.

Közhivatalnok-e a vasutas, vagy nem, jelen esetben nemcsak jogi kérdés, hanem ténykérdés is. Mert aki nem tudja önmagáról, hogy közhivatalnok, az mint közhivatalnok deliktumot el nem követhet. Hogy miért nem lehetett meg a vádlottakban a tudat, törvények, rendeletek, közigazgatási birósági döntések, szolgálati szabályzat önmagukban eléggé igazolták. Ezek mind arra oktatták őket, hogy nem közhivatalnokok.

Ehhez járul különösen a szolgálati rendtartás 53-ik §-a, mely szerint „azon alkalmazott, ki felhivás daczára 14 napon túl a hivatalból elmarad, vagy a neki kijelölt szolgálati állást elfogadni vonakodik, illetve állomását önkényesen elhagyja, büntetésből fegyelmileg elbocsátható.“

A miniszterelnök nem tudott erről, amint április 20-iki beszédéből kiderül.

A kormány megbizottja, Vöröss László, sem figyelmeztette őket, sőt itt kiemelte, hogy a kereskedelmi miniszterrel folytatott tárgyalásoknál amnesztia alatt csak fegyelmi amnesztiát értettek, de arról, hogy maga a sztrájk büntetendő cselekmény, szó sem volt.

Maga a kereskedelmi miniszter, midőn éjjel fogadta a 13-as bizottság tagjait, egy szóval sem emlitette, hogy büntetendő cselekményt követnek el. Ilyen felszólalás a parlamentben nem történt. Hock és gróf Batthyány tanuk szerint erről a képviselőházban magánkörben sem beszélt senki.

Végül a tudat hiányát megerősitette az, hogy az u. n. sztrájktanyát csak szombaton oszlatták fel. És az ott megjelent főkapitány akkor sem figyelmeztette a vádlottakat, sem a tömeget, hogy a munkamegszüntetés büntetendő cselekményt képez.

A horvátoknál mindehhez járul még a vasutnak horvátországi helyzete, hogy őket ott a hatóságok soha közhivatalnokoknak el nem ismerték.

Délután.

Vázsonyi dr.: A vádhatóság tisztelt képviselője védencemet Sarlay Jánost a felbujtás vádjával illeti, anélkül, hogy felbujtatott tettesekkel tudna beszámolni. Ez a vád különben a tanuvallomásokkal is homlokegyenest ellenkezik; hivatkozik arra, hogy a Vöröss László nyugalmazott államtitkár által a kormány félhivatalos megbizásából előterjesztett pontozatoknak elfogadását a tömeg terrorizmusa akadályozta, ez maga is cáfolja a felbujtás vádját. Kétségtelen, hogy itt nem előre megfontolt munkamegszüntetéssel, hanem egy váratlan kitöréssel

állunk szemben. A sztrájkot nem a 13-as bizottság tagjai csinálták, ők a sztrájk első estéjén hajlandók voltak a teljes békekötésre. A vád azon állitására, hogy a 13-as bizottság megalakitása nélkül megszünt volna a sztrájk, megjegyzem, hogy ez az állitás tulajdonképen a felbujtás kérdésével nem is függ össze, mert a felbujtás nem abban áll, hogy megszünik vagy meg nem szünik a sztrájk, hanem annak előidézésében, hogy mások szolgálati engedelmességüket megtagadják. A 13-as bizottságnak vagy bármely bizottságnak megalakulása nemcsak hogy nem képez büntetendő cselekményt, és e bizottság tagjai nemcsak felbujtással nem vádolhatók, hanem *e bizottság szereplése egyenesen szükséges volt;* célja volt a békéltetés, a sztrájk következményeinek elháritása, a harmóniának helyreállitása a kormány és a vasuti alkalmazottak között. Ugyan ki bujtogatta volna fel a vidéki vasutasokat? azokat is a 13-as bizottság? E bizottság miatt szüntették meg 40,000-en egyszerre a munkát? A sztrájkot a bensőleg érzett valódi elkeseredés okozta, mert fellázitani legfeljebb egyes embereket lehet. Ha a kir. ügyész ur nagy következtetéseket vont le Turcsányi vádlottnak abból a vallomásából, hogy a sztrájk kitörése idején, 19-én este ők már folytattak bizonyos megbeszéléseket, ennek tulajdonképen nincsen jelentősége, ha tekintetbe vesszük a tényállást, hogy 19-én még meg sem alakult a bizottság, mert hiszen a horvátországiak és a fiumeiek még itt sem voltak. Tanuk bizonyitották, hogy a 13-as bizottság tagjai a sztrájk hirét mint valami megdöbbentő váratlan dolgot fogadták. Turcsányit, Faludyt, Margulitot és Sarlayt 20-án délelőtt az vezette a képviselőházba, hogy igyekeztek elháritani a sztrájk okait. A 20-iki országos vasutas-gyülés engedélyezésétől várták a szenvedélyek lelohadását. Ellenkezik a lefolytatott főtárgyalás adataival a kir. ügyész ur azon állitása is, hogy feltolták magukat és nem volt megbizásuk. Már tudjuk, hogy a választás azért történt meg csendesen, mert az ülés engedélyezve nem volt és a rendőri beavatkozást akarták elkerülni, az ő befolyásuk nélkül és az ő távollétükben ment az végbe, nem áll tehát az, hogy ők feltolták volna magukat. Különben még Vöröss László nyugalmazott államtitkár ur is

kívánta, hogy tárgyalhasson olyan férfiakkal, akiknek küldetésük, megbizatásuk van és befolyással birnak a tömegre. A 13-as bizottságnak puszta léte tehát nem tekinthető felbujtásnak. Rá kell utalnom arra a sajátszerü lélektani erőre és nyomásra, amelyet a nagy tömeg azokra gyakorol, akik nem szoktak hozzá a nagy tömegek látásához és vezetéséhez, mint a vádlottak, akiket a véletlen sodort arra a helyre, amelyen állottak. Mihelyt a 13-as bizottság a tömeg hatása alól felszabadult, akkor ez, amely az előző napokon mindig memorandumokról tárgyalt, nyomban elfogadta azt az álláspontot, hogy a kormánytól nem kiván egyebet, mint azt, amit a kormány azzal a bizonyos péntek estéli terminussal megigért, t. i. a fegyelmi amnesztiát. Ezt sem kivánták maguknak, amint ez tanukkal igazolható. A 13-as bizottság tagjai kizárólag békés hajlamokat tanusitottak és felbujtói müködést ki nem fejtettek. A 13-as bizottság tagjai mindvégig önzetlen magatartást tanusitottak és különösen védencem, a nyugati pályaudvar helyettes főnöke Sarlay, aki dacára annak, hogy rajongásig szerették a pályaudvar alkalmazottai, őket soha sem bujtotta arra, hogy a munkát megszüntessék és Seide Artur, aki 32 évi szolgálat után, midőn magának már semmit sem kivánt, főellenőri állását kockára dobta kartársaiért. Az önzetlenség fényes példái ezek kir. ügyész ur. E férfiakról csak tisztelettel lehet szólani. Azt kérdem én, hogy vajjon, amidőn a 36,000 vagy 40,000 embernek panasza, sóhaja és kivánsága kitört: miféle szempontból volt szükséges, a közérdek, vagy az ország szempontjából-e, hogy semmiféle engedményt ne kapjanak? Mi roskadt volna össze? Mi pattant volna szét, mi omlott volna össze akkor, hogyha 36 vagy 40,000 ember óhaját, panaszát vagy sóhaját meghallják? Az állami tekintély? Én ugy tudom, hogy az állami tekintélyt megtámadták már mások is sikeresen, kiváló sikerrel olyanok, akik nincsenek sem 36,000-en, sem 40,000-en, akik nagyon kevesen vannak, de jól születtek. Ezekkel szemben az állami tekintély elvét nem érvényesitették soha!

Elnök: Nem tudom, hogy hová céloz a védő-ügyvéd ur, mindenesetre kérem, ne méltóztassék gyanusitani másokat.

Vázsonyi Vilmos: Mondjuk, hogy arról beszélek, hogy pl. Angliában csináltak egyszer a nagyurak érdekében gabonavámokat azért, hogy a szegény nép éhezzen. Ez is az állam kizsarolása volt. Angliáról beszélek azért, mert a hazai viszonyokról nem akarok analogiákat felhozni. A kir. ügyész ur azt mondja, hogy ő igazságos itéletet kér és kéri a jogrend helyreállitását. Én is a jogrend helyreállitását kérem. A jogrend helyreállitását abban az értelemben, hogy 40,000 ember mozgalmáért nem felelhet 13 ember. Kérem a jogrend helyreállitását abban az értelemben, hogy becsületes férfiakat, kiket a büntetés becstelenné nem tehet, ne avassák vértanukká, mert ez nem rontja le az ő becsületüket és igy a büntetés azt a célját, hogy harmóniában álljon a társadalom felfogásával, el nem érheti, pedig minden helyes igazságszolgáltatásnak ez a célja. Tudom, hogy voltak, különösen üzleti gondolkodásuak, akik nem törődve azzal, hogy mit szenved 40,000 ember, nem törődve azzal, mi a jog, igazság, mi a törvény, egyszerüen azon szempontból fogják fel a munkabeszüntetés befejezését, hogy: hála Istennek, megy a vonat! Nem törődünk semmivel: viszik ismét a gabonánkat, viszik a portékánkat, a többi mellékes! Megy a vonat! Gázoljon el bárkit, csak legyen ujra üzlet, haszon, forgalom! Hát én azt hiszem, hogy ennek az üzleti felfogásnak Justitia csarnokában nem lesz soha követője. Örvendjen mindenki annak, hogy megy a vonat: *hadd menjen, — de ne gázolja el a jogot.* Kérem védenceim felmentését. (Hosszas éljenzés.)

(A délutáni szünet után.)

Elnök: Folytatjuk a védőbeszédek meghallgatását. Dr. Baracs Marcell védőügyvéd ur fog beszélni.

Baracs Marczell dr. védőbeszéde.

Dr. *Baracs Marcell:* Nagyságos Elnök ur! Tekintetes kir. Törvényszék! A jelen tárgyalás egy elnöki intelemmel vette kezdetét, amelyben felhivta a bünper feleit, hogy a politikának a jelen per keretében való boronálásától tartózkodjanak. Ezen elnöki kijelentésben nem egyszerü intelmet látok csupán, én

abban hangsulyozását látom azon magas erkölcsi elvnek, amelyen büntető jogszolgáltatásunk alapszik. Mert, miként keletnek népe is, midőn a szentély elé járul, annak küszöbén leveti saruit, hogy a szennyet kivül hagyja, ugy akkor, amidőn az igazságszolgáltatás csarnokába lépünk, valamennyi félnek, akinek büntető perrendünk szerepet ad, az ügyésznek, ügyvédnek és birónak egyaránt kell, hogy kivül hagyják a közélet porát; kell, hogy kivül hagyják a politikai egyoldaluságot, a politikai tulzást, a politikai bosszut, a politikai gyülölködést, a politikai üldözést. Azonban akkor, amikor ezen tekinteteket fejtegetéseim sorából kicsatolom, nem rekeszthetem ki azokból azon általános közéleti vonatkozásokat, amelyek a perrel kapcsolatban olyan tereket ölelnek fel, melyek nem egyes pártoké, hanem az egész nemzeté. Ezek: a nemzetnek közgazdasági léte, még inkább pedig azok a közszabadságok, amelyeknek megvédésére büntető anyagi és alaki törvényeink egyaránt szolgálnak és amely közszabadságok a magyar alkotmánynak, ami nemzeti létünknek alapjait képezik. Ezeknek megvédése a magyar ügyvédnek mindenkoron nemcsak joga, hanem százados tradició által ráparancsolt kötelessége. (Tetszés.) Ezen kötelesség vezet engem akkor, amikor minden tulzás nélkül, merőben a tényeknek konstatálásával és a tényeknek ékesszólásával utalok arra, hogy a bünper, amelyet ma tárgyalunk, ebből a szempontból nem tartozik a közönséges jogesetek közé, mert sajnos, ezen bünpernek keletkezésétől jelen stádiumáig való lefolytatásáig oly tényekkel találkozunk, amelyek az egyéni jogok s a közszabadságok felől táplált eszményi felfogással nem minden tekintetben vágnak egybe.

Hogy egyebet ne emlitsek: az a tény, amely az u. n. sztrájknak kitörésére a szikrát a puskaporos keblekben meggyujtotta, a 20-iki ülés betiltása és az ezen betiltásra felhozott indok, nem akarok „ürügyről“ beszélni, az alkotmányos szabadságunkban lefektetett elvekkel homlokegyenest ellenkezik; ellenkezik azokkal az egyéni nagy közjogokkal, amelyek nálunk papiroson ugyan meg vannak, de a gyakorlatban sokszor fel nem találhatók. Az egyéni szabadságnak ezen korláto-

zása, ezen megsértése, ezen sulyos megtámadása folytatást nyert abban a tényben, amely az u. n. sztrájknak kitörésére a másik hatalmas lökést szolgáltatta: értem azt, hogy, amidőn oly állampolgári jogokkal élve, amelyek polgáraink minden kategoriáinak vannak megadva, Sarlay, Turcsányi és Faludy az ápril 20-iki ülést bejelentették, ezen állampolgári törvényes jogaiknak gyakorlása miatt ketten felfüggesztettek, egy pedig az ország végére lett közigazgatásilag eltoloncolva. Folytattatott az egyéni és közszabadságnak ezen irrespektálása akkor, amikor Sarlayt letartóztatták; folytatást nyert e rendszer akkor, amikor távol Fiume mellett, Susákon, védencem feleségét, állítólagos izgatási cimen letartóztatták; folytatva lett akkor, amikor 24-én a miniszteri válasz türelmes megvárására felhivott 13-as bizottság ellen az előzetes letartóztatási parancs kimondatott. Folytatva lett utóbb is. Ennek kritikájába azonban nem bocsátkozom, mert ez a biróság előtt törvényes formában játszódott le és mert a nagytekintetü bpesti kir. itélőtáblának bölcsesége azt, amit az alsóbb biróságok belátása elvétett, a maga belátása szerint helyes irányban orvosolta.

De a közszabadság szellemének ezen, lehet tudatos, lehet akaratlan, talán a levegőben rejlő miazmáknak a lelkekre vett behatása folytán előállott lefokozását kell látnom abban is, hogy a jelen bünper nem lett azzal a gondossággal előkészitve, amelyet az ilyen, tárgyánál és az országra való kihatásánál fogva fontos bünper megkivánt volna. Értem a közvetlen idézésnek tényét, amely ellen külön jogorvoslatunk rendelkezésre nem állott; értem azt a vádiratot, amely ellen külön jogorvoslatunk rendelkezésre nem állott; értem azt a vádiratot, amely a közvetlen idézésre alkalmat adott és értem a vádiratnak azon szokatlan tartalmát, amely gondosan kerülte a büntető perrend által előirt kellékeknek szigoru felölelését, mert teljesen nélkülözte azt, hogy substanciálja a vádnak anyagát és — ami a fő — 13 vádlottról lévén szó, akiknek tettestársaságát az inkriminált büncselekmény fogalmilag kizárja, ezekre nézve a vádnak individualizálását sem tartalmazta. Ennek a hiánynak bizonyos expiacióját látom a kir. ügyész ur által ma emelt vádban, mert hiszen a vád ma sem lett substanciálva

és individualizálva. És azon tény, hogy ma, egy hosszu bizonyitási eljárás után is csak egy nem substanciált és egy nem individualizált vád áll a közvád rendelkezésére, előttem egy expialó-tünet arra nézve, hogyha a büntető perrendtartás idézett kellékeinek nem felelt meg a vádirat, ez egyszerüen azért történt, mert az ügyészség a büntető perrendnek megfelelő vádiratot nem is birt volna előterjeszteni; ma is tehát, amidőn az elhangzott váddal kell foglalkoznunk, ugy vagyunk, hogy nem haladhatunk szilárd talajon, lépésről-lépésre, hanem valósággal a sötétbe kell ugranunk, mert mint később leszek bátor rámutatni: a vádnak kétféle anyaga van, olyan anyaga, a melyet a vádbeszéd expressis verbis emlit és olyan, amely felett átsiklik, de amely a bünper iratai és bizonyitékai közt szerepelvén, a védelem által szó nélkül nem lesz hagyható.

A vádbeszéd sorrendjében fogom cáfoló kifogásaimat a kir. ügyész urral szemben megtenni.

A vádbeszéd arra épiti fel anyagát, hogy a vasutasok közhivatalnokok. Vázsonyi védőtársam és barátom, ragyogó ékesszólással, mélységes tudással és a becsületes védőnek meggyőződésével mondott el mindent, ami ezen kérdést kimeriti. Ő már csokorba szedte ennek a rétnek minden virágát; aki utána jön, annak már csak a tarlózás nyujt gyönyörüséget, de tarlózni való is maradt elég. A kir. ügyész ur annak igazolására, hogy a magyar államvasutaknak tisztviselői a 461. §-ban körülirt közhivatalnokok jellegével birnak, négy körülményt hozott fel. Az egyik az általuk szolgált üzemnek állami jellege; a másik, hogy nagy közérdeket szolgáló állami feladatot teljesit a vasut és közvetve tehát annak alkalmazottai; a harmadik, hogy különös megbizatásuknál fogva esetleg tényleg hatósági teendőkkel vannak megbizva. Bátor vagyok már most konstatálni, hogy mindezen három ismérv egyaránt fenforog a magánforgalomban levő vasutakra is, tehát a magánforgalomban lévő vasutak alkalmazottaira is. Sajnálattal nélkülözöm az igen tisztelt közvád fejtegetéseiben azon utolsó konzekvenciát, amelyre jutnia kellett volna, hogy tehát a magánvállalatokat képező vasutaknak alkalmazottai is közhivatalnokok. Azt hiszem, hogy, ha ezen szükségszerü, végső logi-

kai következtetést a közvád le nem vonta, ezt csak azért nem tette, mert ennek nyilt levonásával ad abszurdum vezette volna önönmagát.

Miért tulajdonit az ügyész ur állami jelleget a vasutnak? Azért, mert a vasutak engedélyezésének joga egy általa megjelölt törvényben van letéve s az állami feladatok közzé sorolva. Ezen törvény gyanánt a t. közvád az 1867 : XVI. tör. c. jelölte meg, amely az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szerződésről szól. Ugyanis ezen törvénycikk az ő VIII. cikkében kimondja azt, hogy a létező vasutak mind a két állam területén egyenlő elvek szerint kezelendők, továbbá, hogy az ujonnan épitendő vasutakra nézve, amennyiben a kölcsön forgalmi érdekei megkivánják, egyforma épitési és üzleti szabályok veendők alaklmazásba. Amint tehát látni méltóztatik, ezen törvény két állam közötti szerződést cikkelyez be, amelyben a közélet bizonyos tereinek egyforma elvek szerinti szabályozása van kimondva. Nem akarok oly államjogi fejtegetésekre kitérni, amelyek a tárgyalás keretén kivül esnének s megelégszem azzal, hogy merőben arra utaljak, hogy két állam közötti szerződésről lévén szó, ez abban a tekintetben, amelyben az ügyész ur akarja kiaknázni, alapvető törvényül nem tekinthető. De nem tekinthető más okból sem. Hiszen ezen törvény p. o. az ő VI. cikkében ugyanilyen elvet állapit meg, mindkét fél kereskedelmi hajóira nézve is; XVI-ik cikkében ugyanily elvet mond ki a találmányi szabadalmak tekintetében is, sőt — közbevetőleg mondom — még tovább megy, mert az egyik államfél által megadott szabadalmak hatályát a másik államfél területére is kiterjeszti. De ugyanigy intézkedik a XVII-ik cikk az árubélyeg- és mustraoltalomra vonatkozólag. Most felvetem a kérdést, hogy vajjon azért, mert Ausztriával kötött vámszövetségünk az áru- és mustrabélyeg és a találmányi szabadalmak közös elvek szerinti kezelését mondja ki: vajjon azon feltaláló, akinek szabadalma becikkelyeztetik, vagy az a kereskedő, akinek mustrája megoltalmaztatik, ez által közjogi helyzetet az oltalomnak tárgya állami jelleget nyer-e? Ugy az a magánvasut, amelyek a törvény VIII. cikke szerint az állam ugyanoly feltételek mellett adja meg az enge-

délyt, mint a szomszédos állam, vajjon az állami jelleget nyer-e és továbbmenve, vajjon az az üzem, amelyet az állam mint tulajdonos magánjogi vonatkozásban folytat, ezáltal közjogi jelleggel ruháztatik-e fel? Nem. Ha egyébből nem, ebből a törvényből az ügyész urnak következtetései le nem vonhatók. Azt méltóztatott továbbá a közvádlónak, második argumentumot hozni fel arra, hogy az államvasuti hivatalnokok, hogy az államnak feladatait és nagy közérdekeit, különösen, hogy az államnak védelmét szolgálja a vasut. Hogy a közérdek mennyiben játszik szerepet és mennyiben képez állami feladatot, hogy mennyiben tévesztik itt össze az engedélyezésnek közjogi és az üzemnek magánjogi jellegét, ezt előttem szólott védőtársam már kifejtette. Magam csak annak rövid megjegyzésére szoritkozom, hogy mindezen feladatokat, még az állami védelem feladatát is, a magánvasutak is szolgálják, mert ha mozgósitanak és háboruba küldjük csapatainkat, a magánvasutaknak sinpárjai is igénybe vétetnek.

Sokkal fontosabb jelentőséget tulajdonitok azonban az igen tisztelt közvád harmadik érvének, hogy azért is tekinti ő az államvasutnak alkalmazottait közhivatalnokoknak, mert különös megbizatásuknál fogva, esetleg tényleg hatósági teendőket végeznek. És azért tekintem ezen indokot fontosnak és egyedül fontosnak, mert amennyiben ez fennforog, annyiban csakugyan a 461. §-ban meghatározott kelléknek fenforgását is kellene megállapitanunk, a btkv. 461. §-a közhivatalnoknak tekintvén azokat is, akik állami közigazgatási vagy igazságszolgáltatási teendők elvégzésére különös megbizatásuknál fogva kötelezvék.

Rendkivül sajnálom, hogy az igen t. kir. ügyész ur ezen kijelentését ilyen nagy általánosságban tette és nem jelölte meg azt a közhatósági ténykedést és feladatot, amelyre az államvasutak alkalmazottai alkalmilag kötelezvék. Azért óhajtottam volna, hogy ő jelölné meg ezt, mert szerettem volna a kir. ügyész ur szavaiba kapcsolni a további dedukciókat és nem a saját szavaimba. A rendtartás 102. §-a megállapitja, hogy az összes, ugy állami, mint magánforgalomban lévő vasuti üzemeknek alkalmazottai esküt tesznek le, amelyben ők az eset-

leg a forgalom keretében általuk in eventu végzendő rendészeti funkcióknak pontos teljesitését fogadják meg. Én rálépek arra a tényalapra, amelyet az igen t. ügyész ur kijelölt. Elfogadom azt, hogy amikor ilyen rendészeti funkciót teljesit a magyar államvasutak alkalmazottja, akkor különös megbizatásból jár el és akkor és azon alkalommal a közhivatalnok jellegét viseli, tehát a közhivatali büncselekmények valamelyikét elkövetheti. Ebből azonban, igen t. ügyész ur, én nem arra következtetek, hogy ők tehát közhivatalnokok, de sőt inkább azt a kontradistinkciót kell tennem, hogyha akkor és abban a vonatkozásban közhivatalnokok, minden egyéb vonatkozásban tehát általánosságban, amidőn szó sincs még arról, hogy előállott volna az illető eventuálitás, akkor ők nem közhivatalnokok. Előállhat tehát az az eset, hogyha rendőr nincs kéznél, ők subsidiariter közhatósági funkciót végezhetnek s ha az igen t. ügyész ur arra emelne egy adott esetben vádat, hogy a subsidiarus közhatósági funkció végzésére irányuló ez a kötelezettség beállott és hogy az előállott kötelezettség teljesitésében lett valamely mulasztás elkövetve, helyesebben mondva lett a kötelezettség teljesitése felhivás dacára megtagadva; akkor elismerném a 480. §-ban körülirt büntetendő cselekmény elkövethetőségének lehetőségét. A jelen esetben azonban, midőn nem tudot rámutatni a terheltek közül egyetlen egyre sem, akire ezen eset tényleg előállott, aki tehát ezen ránézve bekövetkezett hatósági funkciónak teljesitését tagadta meg: az adott esetben arról, hogy ők közhivatalnoki funkcióikat nem teljesitették volna és hogy ők közhivatalnoki kötelességeiket tagadták és szegték volna meg, szó nem lehetett.

Később fogok rátérni arra, mik azok a konkrét cselekmények, melyekkel a kir. ügyész ur vádolja őket és azok a felállitott elvek, amelyeknek a kir. ügyész ur által konkréte emelt vádcselekménynyel való egybevetéséből kell majd levonni azt a következtetést, forog-e fent a bünvádi perrendtartás 481-ik szakaszában ütköző cselekmény, igen, vagy nem.

A negyedik érv, melyre a kir. ügyész ur a közhivatalnoki minőséget alapitotta, a kuriának 58-as számu döntvénye. Nem szeretek védőtársamnak bókolni, de nincs itt, megtehe-

tem. Ő az érvek hatalmas erejével öklözte le azt a Minotaurust, mely 36,000 vasutást fenyegetett elnyeléssel. Én a magam részéről a kir. ügyész urnak ehhez füzött okoskodásaiból csak egynéhányra akarok válaszolni, jelesül első sorban a kir. törvényszék figyelmét arra hivom fel, hogy a kuria döntvényei között — engedelmet a kifejezésért, tréfásan mondom — törvényeink bizonyos megkülönböztetést tesznek; vannak ugynevezett teljes értékü és kisebb polgári becsületi döntvények. Az előbbiek azok, melyek az 1890. 25. törvénycikk 13-ik szakasza alapján hozattak, midőn a kir. táblák döntvényei ugyanazon kérdésben ellentétesek és a kir. kuria döntései a tábláknak további cinosurzául szolgálnak. Vannak továbbá olyan döntvények, melyeket még ezen előbb emlitett döntvények kötelező erejével sem birnak. Az 58. sz. döntvény az utóbbiak közé tartozik.

Hogy egyáltalában minő erővel bir a kuria döntvénye, arról magyar birákhoz szólani felesleges, mert az ő alaptörvényük, az 1869. 4-ik törvénycikk nekik világosan megmondja, hogy ők miszerint tartoznak itélni: a törvény és lelkiismeretük szerint. Arról, hogy ők a kuria nézetét elfogadni tartoznának, se ebben, se későbbi törvényben szó nincs. A kuria döntvénye csupán azzal az erővel bir, ami benne a meggyőző, az érv. De a királyi kurián is véges emberi ész tanácskozik és határoz és sokszor kis többséggel hozatnak oly határozatok, melyeket később a kuria maga is helyénvalónak lát, hogy megváltoztasson.

A királyi ügyész ur elmefuttatásában hivatkozott még az 1881. 26. t.-c. 6-ik szakaszának azon pontjára, amelyre mi alapitjuk ama nézetünket, hogy a kir. kuria az ötvennyolcadik számu döntvényével az igazságba valósággal belehibázott és nem helyes indokolással helyes döntést hozott és pedig azért, mert az 1881. 26-ik törv.-cikk 6-ik szakasza közpénztáraknak mondja ki az államvasuti pénztárakat.

Az idézett törvénypont alapján helyesen tekintették közhivatalnoknak a közpénztár kezelésével megbizott magyar államvasuti pénztárnokot, de rögtön megszünik közhivatalnok lenni, mihelyt a pénztár kezelése tőle elvéttetik s az államvasut

üzemének keretében más megbizást nyer. És ez a válasz arra is, hogy miért követhet el közhivatali büntényt a pénztárnok és miért nem közhivatalnok az ő ellenőre, mert hiszen büntető jog terén analogia utján operálni nem szabad, különösen nem akkor, midőn éppen az egyik tényezőjénél fennforgó döntő körülmény a másiknál nem forog fenn s igy azok egybevetésével következtetést levonni is lehet.

Felhivom a tek. kir. törvényszék figyelmét arra is, hogy ez az 1881. 26. t.-c. is azon törvények közzé tartozik, melyekből kontradistinkció utján megállapitani lehet, hogy nem csak hogy az államvasuti hivatalnok nem köztisztviselő, hanem azt is, hogy az államvasuti vállalat sem tartozik a közigazgatási kuperiumnak cime és jellege alatt müködő közhivatalok közzé. Mert, ha ezek közé tartoznék, akkor nem lett volna szükséges, hogy a mikor az állami pénztárak és központi pénztárak fogalma határoztatott meg, az állam által kezelt pénztárak mellett még egész külön felemlitsék az állami vállalatok által kezelt pénztárakat.

Reátérek ezek után tekintetes törvényszék a vádnak magjára. A ma elhangzott vád az ő methodikus felépitését a közhivatalnoki fogalom lefektetése után akként folytatja, hogy elmondja a sztrájk keletkezésének történetét. Természetesen a sztrájk történetének felfogásában másként látjuk, mi védők a történteket, mint az igen tisztelt közvádló ur. Olyanforma közöttünk a különbség, mint mikor valaki egy körszelet központján áll és a görbét konkávnak látja, a kir. ügyész ur pedig a körszeleten kivül áll és a görbét convexnek tekinti. De ekként elismerve a kir. ügyész urnak teljes jóhiszemüségét, engedje meg, hogy mégis egy bizonyos egyoldaluságot vessek szemére a sztrájk keletkezése történetének elmondásánál. Jelesül sok mindenféle symptomát elmondott. Elmondotta azt is, hogy a sztrájk kitörése előtt jóval, bizonyos hirlapokban kisértetett először a sztrájk eszméje, azok izgattak e mellett és nem veszem rossz néven tőle, hogy nem mutatott rá arra a hirlapra, melyben a sztrájkról először volt szó. Csak pikantériaként hozom fel, hogy ez az ujság „Az Ujság“ nevezetü kormánylap volt. mely az ő március 26-iki számában egyenesen jogosnak

jelenti ki azt, hogy a magyar államvasuti hivatalnokok az ő igényeik teljesitését akár egy sztrájknak segélyével is követeljék és vigyék keresztül. A kir. ügyész ur azonban, midőn mindezen symptomákat felhozta, megfeledkezett a legfontosabbról. Elfelejtette kutatni azt, hogy mi volt annak az óriási, szivettépő elkeseredésnek a szülő oka, amely 36,000 embert már-már arra a gondolatra vitt, hogy nincs egyéb veszteni valójuk, mint a bilincs, melyet hordanak. Egy szava sem volt arra, hogy minő hibáknak, minő szörnyü vétkeknek kellett elkövettetniök, hogy hü, engedelmes, kötelességet tudó és minden szolgálati ágak közül a legnehezebb kötelességeket végző egyénekben a sztrájknak eszméje megfogamzék. A kir. ügyész ur egy tükröt szeretne elővenni és azzal a nagy tömegnek agyába bevilágitani. Hozzájárulok ahhoz, hogy az adott esetben is az eseményeket ugy biráljuk el, hogy azokat alanyaira bontjuk. Akceptálom, de akkor csak egyre kérem a kir. ügyész urat, arra, hogy oly megnyugtató végeredményül, amely bünvádi üldözés és büntető itélet alapjául szolgál; csak oly eredményt fogadjunk el, amely minden hypotezistől mentes, amely nem fikciókra, hanem bebizonyitott tényekre van alapitva.

A tényeknek egy bizonyos összevarrását is kell a kir. ügyész ur előadásában konstatálnom. Az igen tisztelt közvád a sztrájk ideájának egyedüli szülő okául a fizetésemelésnek kivánságát hozta fel. Én azt hiszem, hogy az igen tisztelt kir. ügyész ur nagy tévedésben van. A magyar államvasutak alkalmazottainak fizetési mozgalma ebben az országban nem állott magában. Ez a fizetési mozgalom csak párhuzamosan haladt más hasonló irányu törekvésekkel, melyek az állami szolgálatnak oly ágaiban merültek fel, amelyeknek közhivatali minősége minden kétségen felül áll. És ha ujsághirek után lehet indulni, arra is vagyok bátor rámutatni, hogy a sztrájk gondolata oly kormányzati ágak keretében előállott mozgalmaknál is lett egyes meggondolatlanok, heveskedők, mondjuk desperádok által megütve, amely kormányzati ágak a közjogi imperiumnál fogva sokkal nagyobb tekintélylyel, sokkal nagyobb fensőbbséggel vannak felruházva, mint az államnak fuvarozó vállalata. De nem is a fizetésemelés volt a mozga-

lomnak legfőbb célja, hanem a szolgálati pragmatika s az országos szövetség, amelyektől várták a szolgálat keretében a jogrendnek megteremtését és annak az önkénynek kiküszöbölését, amely önkénynek sokszor igazságtalan alkalmazásba hozatala talán nem utolsó szülőanyja volt az ő elkeseredésüknek. Annak, hogy csakugyan ezek voltak a főindokai az ő mozgalmuknak, legklasszikusabb bizonyitéka az, hogy mikor az u. n. sztrájk kitört, a fizetésrendezésnek kérdése ezen bizottság által kikapcsoltatott és ők előbb a nagygyülés engedélyezését kérték a végből, hogy a szolgálati pragmatikát maguknak megteremthessék és csak későbbre tartották fenn a fizetésrendezéshez való hozzászólást és annak a törvényes formák között való megadását. A sztrájk kitörésének okáról nézetem szerint vitatkozni nem lehet; erre a közszabadságoknak azon sulyos sérelmei szolgáltattak okot, melyekre beszédem kezdetén rámutatni már bátor voltam.

Reá térek tek. törvényszék arra, miként próbálja a kir. ügyész ur a 480. és 481. szakaszba ütköző vádakat konkretizálni: a kötelesség megtagadásának tényére és a 69. szakasz szerinti felbujtásra. Közvetlenül ugyancsak ez a második vádpont érdekli védencemet. Közvetve érdekli őt azonban már az első vádpont is, mert felbujtó csak ott lehet, ahol tettes is van. Vizsgálni kell tehát: van-e egyáltalán tettes, tettes a bünperben, tettes a bünper keretén kivül? Azon tény, melyből a kir. ügyész ur a munka megtagadását megállapitani véli, a következő: Felutaztak Budapestre és idefenn tartózkodtak. A kir. ügyész ur maga is megkülönbözteti a szolgálati helynek elhagyását, a kötelesség megtagadásától, mert hiszen ő beszéde egyik pontján maga is emliti, hogy itt nem egy bünténYről van szó. Én a magam részéről, midőn azt vizsgálom, vajjon a felutazás tényében benne van-e a szolgálati kötelezettség megtagadásának ténye, iránytadónak azt az indokot tekintem, amelyből az a felutazás történt. Már pedig a felutazásnak nem az volt a célja, hogy ők sztrájkoljanak, hanem hogy ők itt 20-án gyülést tartsanak és ha ezen tény megállapitásához a kir. ügyész ur is, mint látom, hozzájárul, akkor a kir. ügyész urnak el kell fogadnia azt a konkluziót is, hogy a felutazás

ténye egymagában az u. n. hivatali kötelesség megtagadásának azt az esetét, mely a 480. szakaszt konzumálná, fel nem öleli, ki nem meriti.

De rájuk rójja terhül a közvád azt is, hogy ők a 20-iki nagygyülésre felutazva, tovább is itt tartózkodtak és nem utazták visza. Hát Tekintetes Törvényszék, ha akartak volna, sem utazhattak volna. Minden vonat megállott, hogy utaztak volna el? Gyalogszerrel?

A kir. ügyész ur, — mint emlitettem, — maga is határt von az oly kötelességszegés közt, amely fegyelmi mulasztást képez s az oly kötelességszegés közt, mely a büntető törvénykönyv 480-ik szakaszának büntető határozmányai alá esik. Legyen kegyes a kir. ügyész ur megvonni azt a határt, hol végződik a fegyelmi természetü cselekmény és hol kezdődik a 480. szakasz szerinti büntett?

Azt mondja a kir. ügyész ur, hogy a 480. szakasz szerinti deliktum elkövetésének az előzetes felhivás nem képezi szükséges előfeltételeit. Ennél a kérdésnél tovább imponálni nem akarok, mert ez jogi kérdést képez, melyet a kir. törvényszék bölcsesége bizonyára helyesen fog eldönteni. De, hogy maga a közvád is igen gyenge alapon állónak tartja ezt az érvelést, ezt azzal mutatja, hogy nyomban hozzáfüzi, hogy ugyan felhivás nem szükséges, de felhivás mégis történt. És a legkülönbözőbb adatokat hozza fel arra, hogy ekkor és ekkor ilyen és ilyen személyek és közegek részéről történt oly felhivás, amely, ha valaki azt a 480. szakasz kriteriumának tartaná, ezen kriteriumnak meg is felelt volna. Jelesül hivatkozik a közvádló az april 12-iki sürgönyi körrendeletre. Konstatálni óhajtom azt, hogy a 19-iki körsürgöny talán rendeltetési helyére eljutott, azonban az alkalmazottaknak a kellő időben tudtul adva nem lett, hiszen, amint hallottuk, csak 26-án lett az egyik terhelttel közölve. Hivatkozott a közvád arra is, hogy miniszteri beszédek lettek tartva, melyek ily felhivást tartalmaztak. Nem bocsátkozom azokba az államjogba vágó bölcselkedésekbe, melyeket Vázsonyi tisztelt barátom ezen kérdésben fejtegetett, én csak azt a kérdést intézem az igen tisztelt kir. ügyész urhoz, legyen kegyes megjelölni azt a törvényt, vagy

törvényes rendeletet. amely a magyar államvasut alkalmazottainak kötelességévé teszi a parlamentben elhangzott miniszteri beszédeknek olvasását, ezek tartamának tudomásvételét, maguknak ahhoz való alkalmazását?

A közvádnak ékesszólása azonban még egy másik felhivásról is megemlékezett. Arról a felhivásról szólt az ügyész ur, amelyet hozzájuk benső sugallat gyanánt intézett az a lelkiismeret, amelyet az általuk letett eskü kellett, hogy folyton ébrentartson, ami igen szép szóvirág ugyan, de másnak, mint egy bájos, megható szóvirágnak nem tekinthető. Mert mi, jogászok circulus vitiosusba esnénk, ha ezen benső sugallattal avagy felhivással argumentálni akarnánk. Mert akkor, akiben megvan az az éber lelkiismeret, megkapja a felhivást, de ime, ő nem engedelmeskedik a felhivásnak, tehát nincs meg benne az éber lelkiismeret vagy akiben már a limine feltételezzük azt, az kényelmesebb helyzetben volna, mint az, akiben a lelkiismeret — bár hasztalanul — megszólalt. Kérem azonban a tekintetes Törvényszéket, vajjon akkor, midőn hozzájuk felhivás intézve nem lett, nem-e a szolgálati rendtartás 53-ik szakaszát kellett tekinteniök, mint egyetlen intelmet, amelyet nekik ismerniök kellett? Nem szólok arról, vajjon Magyarországon minden eskü be lett-e tartva, erkölcsi óhajom, hogy bárki, bárminő magas polcon, a közélet bárminő ágában tegyen esküt, az mindig szent legyen. Ámde kérdem, szabad-e ennek érve alatt erkölcsileg megbélyegezni a vádlottakat, mikor az ő rendtartásuk 53-ik szakasza, mely őket kötelességök teljesitése, vagy nem teljesitése kérdésében pontosan kitanitja, ily diffamáló következményekről mitsem tud?

Szolgálati rendtartásuknak 53-ik szakaszának intelmén kivül egyetlen egy valóságos hangos, aktualis felhivás lett hozzájuk intézve. De nem a miniszter, sem felsőbbségök által, hanem a főkapitány által. És amikor a főkapitány hozzájuk a felszólitást intézte, ők a felhivásnak engedelmeskedtek és nyomban békésen szétoszlottak. Azok tehát, akik az előzetes sikertelen felhivást a büntető törvénykönyv 481-ik szakasza szerint büncselekmény előfeltételéül tekintik, azoknak az ott jelenvolt egyének felől megállapitaniok kell, hogy ők

a büntetőtörvénykönyv 431-ik szakaszába ütköző büncselekményt már azért sem követhették el, mert ők az első felhivásnak, a főkapitány felhivásának, azonnal, szó nélkül engedelmeskedtek.

Rátérek arra a konkret vádra, amelylyel védencem, Lorber József tulajdonkép terhelve van, t. i. a felbujtásnak vádjára. Elvártam volna, hogy amikor az ügyész ur Lorber Józsefet felbujtással vádolja, azt a vádat individualizálja is. Hozzon nekem egy eleven, vagy holt felbujtottat. Nevezzen meg csak egyet. Jöjjön el a falu mind. Legyen csak egy közöttük, akit Lorber József felbujtott. Ellenkezőleg azt hallottuk, hogy senkit társai közül fel nem bujtott, akivel beszélt, azt békére szólitotta fel, annak dacára, hogy agyonütéssel fenyegették és annak dacára, hogy árulóként akarták megbélyegezni.

Hát miből is állna az ő felbujtási cselekménye?

A felbujtást a kir. ügyész ur a sztrájkot jóval megelőző gyülésekben látja. Ezzel bővebben foglalkozni nem akarok. Nem tudom, vajjon ha a közigazgatás vagy az igazságszolgáltatás valamely ágában jelenleg a fizetésrendezés tekintetében hasonlókép meglevő mozgalom — amitől Isten mentsl és amit feltételezni sem tudok, oly végzetes eseményre fogna vezetni; mint vezetett az államvasuti alkalmazottaknál, nem tudom, vajjon a kir. ügyész ur mindazokat, akik ma teljes jóhiszemüséggel részt vesznek ezen mozgalomban, nem-e fogja a később előálló cselekmények felbujtói gyanánt megvádolni?

Abból azonban, amit a gyülésekről megtudtunk és amit megtudtunk arról, hogy minő szerepet vittek a vádlottak padján ülők ezen gyüléseken, konstatálhatjuk azt, hogy a vádlottak valamennyien, mindenkor a béke érdekéhez szólaltak fel, bár a szolidáritást társaitól meg nem tagadták és akkor, midőn egy meggondolatlan ajak a sztrájk szót kiejtette, a legerélyesebben ők maguk keltek ki ellene. A mi pedig speciálisan Lorber Józsefet illeti, konstatálni kivánom, hogy azok között az iratok között, amelyeket egy Serbák nevü ur nyujtott át a kir. Törvényszéknek, van ugyan egy értesitvény, mely az elnökigazgatónak Zágrábba küldött, azt a sürgönyét tartal-

mazza, hogy Lorber Józsefet az előző mozgalmakban való résztvétel és a Fiuméban ekkor és ekkor tartott gyüléseken mondott beszédei miatt felfüggeszti: ez az elnöki értesitvény azonban csak annak a ténynek bizonyitéka gyanánt fogadható el, hogy Lorber József fel lett függesztve, ámde nem tekinthető az ő felfüggesztésének interm indoka gyanánt felhozott ténynek bizonyitékául és fel sem is merem tételezni, hogy magyar biróság ezt annak bizonyitéka gyanánt elfogadja, mert a közvád e tekintetében a főtárgyaláson tényeket nem is állitott és a bizonyitást meg sem is kisérelte. Ez a csatolvány nem alkalmas arra, hogy bizonyitsa, hogy vajon Lorber Fiuméban izgató, vagy nem izgató beszédet tartott-e, mert mi nem tudjuk, vajon hiven referáltak-e Pesten arról, ami Fiuméban történt. Ezért tehát ezen elnöki rendeletre itéletet nem alapithatunk, mi itéletet csak perrendszerüleg bebizonyitott tényékre fektethetünk és ezért bátor vagyok konstatálni, hogy a jelen bünper keretében arra, hogy Lorber József az előző mozgalom során az u. n. izgató és nem a békés elemek között foglalt volna helyet, adat fel nem merült, a közvád részéről bizonyitás meg sem is kiséreltetett, bizonyiték elő sem terjesztetett.

A felbujtásnak másik tényadataként a vád a Demokrata köri ápr. 19-iki értekezletet hozza fel. Egyszerüen konstatálni kivánom azt, hogy abban az órában, melyben az az értekezlet 19-én este megtartatott, Lorber még Fiuméban tartózkodott, Lorber József 19-én éjszaka utazott Pestre, ennélfogva — bár én magam semmiféle incriminálhatót ebben az értekezletben nem látok, söt azt igenis dicséretre méltónak tartom, de még ha ez inkriminálható volna is — Lorber Józsefnek terhére vethető tény abban nem található.

Ugyanezen szempont uralja Lorber személyét illetőleg a közvádnak azon állitását is, hogy ő a 13-ak megválasztásában résztvett, hogy továbbá, ő és társai ezt befolyásolták, hogy ők önmagukat jelölték, hogy ők önmagukat tolták volna fel. Mindez Lorber Józsefre, aki akkor, amikor megválasztatott, Pesten sem volt, nem vonatkozhatik.

De a kir. ügyész ur a felbujtó ténykedést abban is ta-

lálja, ha a 13-aknak félre kellett volna állaniok. Azt hiszem, hogy az ügyésznek ezen állitását a következmények nem igazolták; ezek inkább azt mutatják, hogy a 13-as bizottság tagjai a higgadt elemet képviselték a sztrájkolók között. Ők voltak azok, akik a nagy tömeggel szemben a békés kibontakozás sürgősségét folyton hangoztatták és megvalósitani is igyekeztek és ha ők a 13-as bizottságban helyeiket el nem foglalták és a beléjük helyezett közbizalmat visszatolták volna, ha megszegték volna azt az erkölcsi kötelezettséget, amely őket erős szálakkal füzte társaihoz, akkor nem a békének tettek volna szolgálatot, hanem épen a turbulens elemeknek adták volna át a helyet.

A 13-as bizottságra szükség volt, ezt elismerte Magyarországnak hivatalos kormányzata akkor, amikor velök tárgyalt. 36000 emberrel tárgyalni nem lehet. Kell, hogy ezek szervezetet nyerjenek, kell, hogy képviseletök legyen, melylyel beszélni és békét teremteni lehet. Szükséges volt, hogy legyen egy szervezet, amely a kormánynyal szemben kifejezést adjon a tömeg óhajtásának, a kormány óhajtását pedig mérlegelje, mert arra példát nem tudok, hogy ilyen mozgalmat munkások ezreivel, békéltető bizottság nélkül lehessen megbeszélni. Azt mondja a közvádló, hogy abban a tényben, hogy összeállott egy sztrájkbizottság és az maga négy napon együttmarad, abban a tényben a felbujtást látja, mert s szerinte 10 és 10 ezer ember lelkében ez a tény táplálta azt a meggyőződést, hogy a munkát ne vegyék fel, lévén szemökben ezen bizottságnak müködése garancia arra, hogy a kormánytól valamely engedményeket fognak nyerni. Elsősorban azt jegyzem meg, hogy a felbujtás tényéhez nem csupán az szükséges, hogy az az illető egyén, aki azzal vádoltatik, létezzék, hanem az is, hogy a felbujtást valamely cselekedettel el is kövesse. A 13-as bizottság azzal, hogy létesült és megalakult még nem bujtott fel, kellett volna, hogy köztük és a tettes között valamely reábirási tény teremtsen olyan kapcsot, amely nélkül a felbujtás fogalma meg sem áll. De ilyen cselekmény sem a bizottságnak, sem egyes tagjainak fel nem róható. A vörös és zöld cédulákról nem akarok szólni; nem ennek a bünpernek a ke-

retébe tartoznak. De felemlitem őket azért, mert a közvád említette, s azért, hogy konstatálhassam, hogy ebben a perben semmi keresni valójuk nincs. És még ha volna is bizonyitva, — ami nincs,— hogy t. i. a bizottságtól erednek, ha a bizottságnak valamennyi tagja felelős is volna érettök s ha be is volna igazolva, hogy ezen cédulák büntetendő tartalommal birnak, még ez esetben sem szerepelhetnek a most tárgyalt cselekmények adatai között, mert egy másik bünvádi eljárásnak képezik tárgyát.

Fölvetem a kérdést: négy napon át létezett és ülésezett a 13-as bizottság és a közvádnak álláspontja szerint négy napon át merőben létezésével elkövette a felbujtásnak cselekményét. De kérdezem: ha az büntetendő cselekmény volt, miért lett ez négy kinosan hosszu napon át a hatóságok által megtürve és miért lett eljárásuk a miniszter magatartása által szankcionálva? Ha pedig nem volt büntetendő cselekmény, ugy mi alapon üldözi azt ma a kir. ügyész ur?

E kérdés kapcsán konstatálni kivánom, hogy vádbeszédében a kir. ügyész ur az ugynevezett körsürgönyökről említést nem tett. Mivel pedig nem tételezhető fel róla, hogy gondosan elkészitett vádbeszédben azokra feledékenységből nem terjeszkedett ki, ebből megállapithatom, hogy maga a közvádló sem talált a körsürgönyökben valami büntetendő cselekményt, mert nem is volt megállapitható és ma sem állapitható meg, de a tényekkel is ellenkezik az a feltéves, hogy ezen a „sztrájkbizottság“ neve alatt elküldött apokrif sürgönyök, amelyeknek feladó helye sem volt kitudható, tőlük származik.

Egyébként is meggyőződhetünk a felbujtás vádjának alaptalanságáról, ha kikapcsoljuk a vádlottak cselekményét az április 19-iki ésfolytatólagos napoknak eseményeiből. Kérdezem, a sztrájk már akkor kitört, amikor a bizottság még meg sem alakult. Ha a bizottság nem létezett volna, akkor a vasutasok nem maradtak volna itt együtt? Igen is itt maradtak volna, mert nem volt módjukban, hogy elutazzanak. A reábirásnak semmilyen konkrét tényét a kir. ügyész ur meg nem jelölte és nincs az a jogász és nem jogász, akivel a kir. ügyész ur el tudja hitetni azt, hogy a 13-as bizottság merő lé-

tezése és az a szerep, melyet a bizonyitási eljárás során nyert adatok szerint betöltött, azzal a célzattal és eredménynyel járt volna, hogy csak egy vasutast is reábirjon, hogy a Btk. 480. §-ában ütköző büncselekményt elkövesse!

Tek. kir. Törvényszék! Mint a magyar jog emlőin felnevelt ügyvéd hiszem és vallom, hogy senkit oly cselekmény miatt, amelyet valamely törvény világosan büntetendőnek nem mond, büntettben marasztalni nem lehet. Ez a bünper csak egy nem létező sztrájktörvényt akar pótolni, már pedig Magyarországon a pátensek szerinti itélkezések ideje — hál Istennek — régen elmult. Ott pedig, hol a törvény hiányos, azt nem pótolhatja sem a kormány akarata, sem a biróság, különösen nem ott, ahol a politikai jogokról és a társadalmi élet rendszeréről van szó. Ha ez lehetséges volna, ez az abszolutizmusnál is veszélyesebb volna, mert senki sem bizhatik abban, hogy a felsőbbség nem-e fogja neki megtiltani azt, a mit másoknak a törvény megenged. Másoknak a gyülekezés szabadsága meg van engedve, az államvasuti alkalmazottaknak nem lett volna? Tudjuk, hogy az államvasuti alkalmazottakat már bizonyos ujság olvasásától is eltiltották. Talán el fogják tiltani a magánlevelezésektől is és ha az ilyen rendeleteknek engedelmeskedni tartoznának, különben bünperbe esnének, hol van akkor a személyes szabadságnak biztositéka, amelyet az állam mindenkinek, tehát saját alkalmazottainak is megadni tartozik?

Hiszem és vallom, hogy a magyar biróság ma is védpaizsa az ártatlannak, védőfala az egyes polgárok szabadságának és nem eszköz, mely a közszabadságot elöli és minket alkotmányos jogainktól megfoszt.

Amerre a tekintetes Biróság néz, mindenütt az osztályok harcát látja és látja a háborus hangulatot és a mélységes elkeseredést különösen abban az osztályban, amelyből a terheltek kikerültek. A királyi törvényszék itéletétől függ, hogy a harcnak helyébe a béke szelleme lépjen. Kérem védencem felmentését.

Elnök a tárgyalást esti 7 órakor berekeszti.

VI. nap, junius 9-én d. e. 10 órakor.

Gál Jenő dr. védbeszéde.

A kir. ügyész úr a fájdalom érzésével kezdte meg vádbeszédét és ez nem is lehet máskép, ahol az az élő lelkiösmeret él, amelynek sugallata ügyészt, birót, ügyvédet egyaránt arra a lelkes törekvésre képesit, hogy megtaláljuk az igazság szavát. Az igazság hangját ebben a pörben, amelyet pörré kellett avatni, amelyhez szükséges volt e vád is;a vád azért, hogy itt a védelem alatt olybá tünjék, mint a pára, amelynek szilárd alapja nincs, mert a mi részünkön van a törvény és a mi részünkön van a jog. A vasutasok sztrájkját, ezt a bünpört e névennevezni tek. kir. törvényszék, szerény nézetem szerint, helytelen. Mert ez a mozgalom, amely szülő oka volt e pörnek, évtizedes, hosszu, csendes munkálkodásnak, sóvárgó vágyakozásnak epilogusa. Hiszen maga a kir. ügyész ur elismerte, hogy ezek az urak az évek hosszu során át, minden álmukban megjelent memorandum alapján állnak. Ez a pör tek. kir. Törvényszék 40,000, az államélet társadalmi vonatkozásaiba beilleszkedett, a nemzeti erő nagy részét képviselő 40,000 dolgozó munkásembernek vágyakozása során tört ki és ezek az emberek, amint ezt tanuk, okiratok bizonyitják, halk, csendes kopogással, a memorandum ismételgetésével kopogtattak az államélet azon nagy kapuin, ahonnan osztják a jobb megélhetésnek forrásait. Csontos munkáskezek halk kopogása volt ez egy évtizeden keresztül, összekulcsolt kezekkel kérve családjuknak kenyeret, maguknak a nagy munkához fokozottabb jólétét, hogy emberségesen. kötelességtudóan, azzal a fáradságot nem ismerő szorgalommal teljesitsék kötelességüket, amelyet a nagy felelősség tudatában másként elképzelni nem lehet.

Egyideig a kopogtatásra válasz se érkezett. Majd elhangzottak a szokásos közhelyek: „megfontolás tárgyává fogom tenni“. „tanulmányozni fogjuk“, és a kérdés maradt nyilt kérdés, a memorandum maradt óhaj, a vágyakozás maradt sóhaj. És akkor történt tek. kir. Törvényszék, hogy a

kérelemre, a kopogtatásra felemelt csendes kezekre, amig ráesett kivánságaiknak és jogszerü óhajaik teljesitésének egy halvány reménysugara, valaki, nem tudom milyen sugallatból, nem tudom milyen tanácsból áthatottan, de ráütött e dolgos munkáskezekre és nem fogadta jobbjába e munkától megkérgesedett jobbokat, hanem ütött, sujtott rájuk, mely ütéstől megmerevedtek e munkáskezek és az a kéz, mely oly fönnen lobogtatta a piros zászlót a vonat jelzésénél, amely oly hiven engedelmeskedett a vonat érkezésénél, az a kéz dermedten hanyatlott alá és nem tudott dolgozni.

Igy állott elő tek. kir. Törvényszék a munkamegszüntetés; nem rendelte meg senki, nem készitette elő senki, előidézte azt az a hatalom, az az erő, melynek csak lesujtó hatását láttuk, amelynek fölemelő hatását, amelynek magába fogadó istápoló, gyámolitó szavát nem hallhatták meg a vasutasok. És ezért ne nevezze senki ezt a bizottságot sztrájkbizottságnak, azért ne nevezze ezt a jogtudó sem sztrájkmozgalomnak, hanem nevezze annak a mozgalomnak, amelynek egyaránt nevezhető mindazoknak társulása, akik az államhoz folyamodtak, az államnál megjelentek, azért, hogy helyzetükön javitsanak, hogy munkás megjelenésüket könnyebbé tegyék. Ugy amint az állam elébe járult az államtisztviselőknek, az igazán, kétségkivüli államtisztviselőknek igen nagy serege is, amelynek vezére sajátszerüen tek. kir. Törvényszék ugyanaz a tekintélyénél, tudásánál és integritásánál fogva minden magyar tisztviselő előtt közbizalomnak örvendő férfiu, aki e pörnek is koronatanuja volt: Vörös László ny. államtitkár. Ha csak ezt az egy szempontot is kellően kiemeljük, kellően méltatjuk, nyilvánvaló és tisztázott előttünk, hogy az a törekvés, amely e férfiakban volt, azt az egyént tartotta reménységeik, óhajtásaik közvetitőjéül, akit tek. Törvényszék, az ügyészekből, birókból és állami tisztviselőkből álló korporáció is fizetésemelési mozgalmának élére állitott, aki a kormánnyal szemben a tisztviselők intencióit mindig lelkiismeretesen és igaz tudással ápolta; s akkor ebben megvan a karakterisztikuma annak, hogy e férfiu lelkébe nem csöpögtethettek ezek se más gondolatot, mint a mi bennük egy évtizedes sóhajtás, ver-

gődés után megszületett. Ha igy fogjuk fel tek. kir. Törvényszék ezt a mozgalmat, akkor lélektani indokát, psychologiai magyarázatát könnyen megtalálhatjuk e pörnek. Mert nem lehet kikapcsolni ezt a kérdést a pör eldöntésének az anyagából. Az a véleményem tek. biróság, hogy akkor, a midőn a biró e férfiaknak mozgalmát törvényes keretekben megindult törekvéseiknek következményeit a vád által, mint bünt ide állitva elemzi, lehetetlenség megszabadulni, lehetetlenség kibontakozni a gondolkodó, a dolgok mélyére ható birának azon felfogás alól, a mely kikutatja mi volt az igazi szándékuk, mi volt a cselekvőségük rugója; mert csak azt szabad a büntető törvk. 75. szakasza szerint megbüntetni, a mi szándékos és ha arról van a biróság meggyőződve, hogy e cselekvőségek láncolata, sorozata csak becsületes férfiaknak jóakaratu törekvése volt, akkor e pörnek vége nem jelentheti csupán 13 embernek bünvád alól való feloldozását, hanem jelenti a rehabilitálását, jelenti a tiszta jellem elismerését, az önzetlenség diadalát, az igazság diadalmaskodását hamis nyomon alapuló vádak felett. És jelenti azt is, hogy a közvélemény a biról székből, a biró szavával, a pártatlan itélőbiró által világosittatik fel arról, hogy félreismerték, félremagyarázták, meg nem értették e férfiakat azok, akiknek szemei bekötve kellett, hogy legyenek; Talleyranddal tartok e tekintetben, aki azt mondta: „hogy ha vak lovat fognak az állam szekere elé, felfordul az a szekér."

Elnök: Méltóztassék tárgyilagosabban beszélni.

Gál Jenő dr.: Tek. törvényszék! A jogi kérdéseknek azon részébe, melyeket az én illustris védőtársam először cáfolt, továbbfüzésébe nem bocsátkozom. De ki kell emelnem egy olyan momentumot, amely azt hiszem nagyban hozzá fog járulni e kérdés tisztázásához; mert egy olyan tanut hoztam magammal, aki előtt azt hiszem minden magyar jogász meghajlik, annyira kiemelkedik ő kommentatorok seregéből, de aki nem a hivatalos, nem is a közkézen forgó kommentátorok sorába tartozik, hanem olyan kommentátor, akinek egyenesen hivatottsága, par excellence jogosultsága van arra, hogy azt, a mit mond, higyjük és kövessük.

A büntető törvénykönynek 481. szakasza körül folyik a jogi vita tek. törvényszék és e jogivitánál első sorban szerény nézetem szerint előbb felszólalt védőtársaim eldöntötték, hogy a vasutasok nem köztisztviselők. Tovább kivánok menni és felvetem azt kérdést, hogy akadna-e Magyarországon még mindig biró, aki e funktiókat, a mit ezek az urak abba a gépezetbe beillesztve teljesitenek, ahol müködésüket folytatják, bizonyos állami vonatkozásu funktiónak tartaná; kivánom bizonyitani, hogy még ebben az esetben sem lehet a munkamegszüntetést büntetendő cselekménynek, a hivatali kötelesség megtagadásának tekinteni. Az állam akkor, midőn tisztviselőit kinevezi, midőn tisztviselőinek láncolatát magánál tartotta, szuverén hatalmának egy-egy részecsét ruházza rájuk. Ráruházza arra a községi őrre ép annyira, mint a mennyire ráruházza a ministeri felelősség kezelőjére. De az az egyetlen határ, hogy az állam imperialis hatalmának megvalósitója legyen a hivatalos körben teljesitett munka. A községi biró, akkor tek. biróság, amikor az állam által ráruházott hatalomnál fogva funktionál — ha nem államközeg is nevezi ki, hanem polgártársai választják, — az állam impériális hatalmának kifejezője. És ezért csak akkor közhivatalnok, amikor birói funktiókat teljesit.

De, amint egy később megnevezendő nagyszerü commentátor mondja, ha pl. a községi birót megvesztegetik és olcsóbban ad el valamit, mint eladhatta volna; ez a községi biró hütlenül kezelhet, sikkaszthat, csalhat, de hivatalos megvesztegetést, hivatalos hatalommal való visszaélést, hivatali kötelességének megtagadását nem követi el, mert a község fiskális érdekeit sérti meg, a bünényt, mint magánszemély, mint gazdasági alany, de nem mint a község iniserális hatalmának gyakorlója követi el. Ezt a példát sem én találtam ki, hanem Csemegi Károly, a büntető törvény alkotója hozta fel, az 58. sz. kuriai döntvény szerzője is. A törvény alkotója maga utmutatást adott tehát arra, hogy a közhivatalnok hivatali kötelességének megtagadása nem vonatkozhatik másra, mint erre az átruházott hatáskörre. Ha arról van szó, hogy valaki külön megbizás utján tekintessék megbizottnak, amint ezt a kir. ügyész

ur vádjának felemliti, midőn ezt az 58. sz. kuriai döntvény is apostrofálja, akkor a bekövetkezett cselekménynek ugy kell állani, hogy az átruházott funktió subsidiarius, specialis cselekvéssel tagadtassék meg, nem pedig általában arra a cselekvésre, melyben a vasutas az állam fiskális érdekeit képviselte.

Nem hiszem, hogy valakinek elkerülte volna a figyelmét, hogy a magyar államvasutat, mint bejegyzett céget be lehet perelni, viszont az államot, mint szuverén hatalmat perelni nem lehet, mert az felette áll a birónak, vádlottnak. Az államot, mint fiskális egyént, mint vagyonjogi alanyt meglehet citálni, el lehet marasztalni.

És akkor, midőn hónapról- hónapra ujságokban hirdetik, hogy a magyar államvasuti pénztár 2—3—4 millió felesleget szállit be az állampénztárba, midőn e felesleg e 13 férfiu tevékenysége gyanánt is jelentkezik az állam mérlegében; akkor kérdezem, nem kell a birói kutatás szemével felfedezni e momentumban a jogtalanság csiráját, midőn ép azok mostoha anyagi helyzetét igazolja e per, kik az állampénztári felesleget szállitják?

Ha igy áll a dolog tek. kir. törvényszék, akkor nem lehet kétség az iránt, hogy ezek a férfiak, akár van felszólitás, akár nincs, — szavak felett ne játszadozzunk, hisz itt tények beszélnek — akkor midőn megszünt a munka, nem voltak tisztviselők. Mert annak következtében, hogy funkciójuk szünetelése beáll, vajjon az állam hatalmi állásának kifelé és befelé miféle szerve bénul meg? Nem lehetett tán itélkezni, nem lehetett tán a büntetteseket üldözni, nem lehetett tán adót behajtani? E tekintetben az államhatalom szuverén jellegét ez a munkamegszüntetés a legcsekélyebb mértékben sem érintette és nem volt egyéb következménye, mint bizonyos pillanatokra való megbénulása a fiskusnak. Nem szállithatták talán a milliókat, mint felesleget a kormány kasszájába, de maga az állami rend meg nem rendült, az állami hatalom szilárdul állt, az állam imperiális jellegét ez a mozgalom nem befolyásolta.

Igy áll tehát a dolog, amint ezt maga Csemegi Károly is elismerte, mikor azt mondja, hogy az állam élet mindazon funkcionáriusai, még azok is tek. biróság, kik a közhatalom

megvalósitói, akik részesei a hatalmi jogkörnek, elkövethetik azt a cselekedetet, amely a kötelességnek hivatali megtagadásában nyilvánul, de azért ezeket nem szabad megbüntetni hivatali deliktum alapján; és igy, amint a koronauradalom ispánját nem, ugy az állam fuvarozási vállalatának ispánját és szolgáit sem lehet a hivatali deliktum felelősségi körébe vonni. És én tek. biróság azt hiszem, meggyőző és mindnyájunk előtt tisztelettel kell, hogy fogadtassék annak a férfiunak szava és irása, aki leghivatottabb ennek a §-nak kommentálására, mert az ő szándéka, az ő kiváló kodifikátori munkássága lett ebben törvénynyé.

A további kérdés tek. biróság az, vajjon a vádnak olyan konkrétizálása, mint ahogyan a kir. ügyész ur felállitotta, helyén való-e a jelenben; ugy-e bár az igaz, hogy az anyagi törvény a felbujtás büntethetőségét és büntetési tételét oda teszi a tettesek büntetési tétele mellé és igy fejezi ki, hogy felbujtóra azonos büntetés szabandó, mint a tettesre. Már most, midőn a törvényhozó ezt a kijelentést teszi, akkor kifejezi azt, hogy a tettesség maga nem mint jelenség áll előttünk, hanem a büntetőjogi felelősség egész mértéke szempontjából, mert megfelel a törvényhozónak arra is, hogy kiszabható legyen a büntetés a felbujtóra akkor is, hogyha a tettes nem büntettetik, de megmondja, hogy ilyenkor a büntetést kizáróan lehet alkalmazni. Vagyis, ha a felbujtó cselekvőségét pl. egy büntetőjogi felelősség alá nem tartozó egyénre irányitja, ha felbiztatja a részeget, az elmebeteget vagy a gyermeket arra, hogy szurjon, öljön, annak dacára, hogy cselekvősége olyan, mint a szándékos reábirást átfoglaló és a 69. szakasz első pontjában megszabott tényálladék, — azt minden jogász tudja, hogy ez nem felbujtás, hanem tettesség. Mikor ezt a törvényhozó kimondja, impliciter belefoglalni kivánja azt, hogy csak akkor akar vádat emelni, ha a tettes törvényes okból vádolható.

De abban az esetben, midőn a kir. ügyész ur azt mondja, hogy 40 ezer ember mások felbujtására megszüntette a munkát, amikor ezt a cselekményt qualifikálja és elmulasztja a vádat a többiek ellen, akkor ez a jogi deduktio teljesen következetlen, mert a törvénynek büntetést kiszabó szabályába ütkö-

zik és abba a helyzetbe hozza a biróságot, hogy nem tudja kimérni a büntetést.

Mert, hogy tettesek legyenek, akik nem büntethetők és felbujtók, akik büntethetők, magyar törvény alapján ezt elképzelni, se nem lehet, se nem szabad. Ilyformán tek. biróság, az a nézetem, hogy a mélyen t. kir. ügyész ur kiváló egyénisége, nagy jogászi tudása megérezte a kérdésnek ily alapon való jogi tarthatatlanságát és azért, hogy ugy modjam, azt a jogászi mütétet engedte meg magának, hogy egy bizonyos csoport körében fennforgónak látja a tettességet és bizonyos csoportnál nem látja fennforogni azonos cselekmények mellett. Részben tehát ugy jár el, amint Vázsonyi barátom kifejtette, hogy a kiválasztási theoriát alkalmazza, de szerintem tovább megy, mint kell, mert a kiválasztás mellett is választást csinál, azokat az embereket, akik neki nem tetszenek, ideállitja, a többieket, ha vád alá is kerülnek, nem vonja felelősségre.

Pedig azt hiszem, ez a joga a kir. ügyésznek nincs meg, mert hogyha azok a férfiak, akik az ország minden részében azonos cselekvésüket fejtették ki, a munkamegszüntetés tekintetében egy büntetőjogi felelősség körben helyezkednek el s ezzel szemben nem illeti meg a kir. ügyész urat ez a jog. Mert felszólalásában maga támadta meg a sajtónak is egy bizonyos részét, amelyről azt mondotta, hogy februárban már cikkeivel izgatott s előidézte a munka beszüntetését. Láttunk-e egyetlen vádat ez izgatásért? Pedig ha a kir. ügyész ur látta ezt, akkor a kir. ügyész ur ide adta volna e per anyagához a vádiratot a tárgyalás alatt és nem mulasztotta volna el semmiképen sem azt, hogy lássuk mi, hogy ő az államéletet mily féltékenyen őrzi és az államgépezet folytonosságát féltve őrző tekintetével meg kivánja óvni a sajtó ellenében is. Ennek elmulasztása által tek. biróság, jogilag ez a vád azonkivül is, amit védőtársaim elmondottak, minden tekintetben tarthatatlan.

Ténybeli elemek tekintetében csak pár jelenségre utalok. Vöröss László ny. államtitkár ur eskü alatt vallotta, hogy ezek az urak közvetlenül előadták óhajtásaikat hivatalbeli felebbvalóiknak, a kereskedelmi miniszter urral közvetlenül cserél-

tek véleményt. Ez perrendszerüen külön bizonyitva nincs, de annyira közismert dolog, hogy itt fejtegetni nem szükséges. Szabad legyen kiemelni, tek. Törvényszék, hogy a pöranyagot rendkivül hiányosnak találom ebből a szempontból. Hiányzik a pör szövevényes anyagából az igazi meritorikus felismerés jelensége, hiányzik azért, mert nem láttam a biróság előtt ama férfiakat, kiknek közreműködése e mozgalomra döntő befolyással volt. Én már láttam, tek. biróság, sok pört, ahol államéleti vonatkozások voltak, de sohasem történt, hogy akár a védelem kivánta, vagy a vádnak állott érdekében, hogy azok a férfiak ide ne idéztettek volna a biróság elé, hogy azon felelősség tudatában, mely előttük, szabad polgárok független biróság előtt esküvel erősitendő meg, nyilvánitsák a történtek feletti igaz vallomásukat. Azt az egy kérdést, ha oda terjeszthettem volna a miniszter elé, hogy 24 órával e férfiak letartóztatása előtt becsületes őszinteséggel azt mondotta: vigyék meg küldőiknek a hirt, mely reményt foglal magában és megadta a végleges választ másnap délben, amikor már elhatározott dolog volt, a mi történt és nem mondotta meg, hogy ez nyilt szembeállitása a hatalomnak azzal a vágyakozással szemben, mely kérő szóban nyert kifejezést és nem mondotta meg . . .

Elnök: Arra hivatkozik a védő ur, mintha nem lett volna alkalmuk a jogosan kivánt tanuk kihallgatására. Senki a kérdéses államférfiu megidézése tekintetében inditványt nem nyujtott be, ennélfogva a királyi törvényszék erre nézve nem határozott, ne méltóztassék tehát szemrehányásokat tenni!

Gál Jenő dr.: Ez nem szemrehányás. Legyen szabad utalnom a gyorsirói jegyzetekre. Csekélységem volt az, aki előterjesztettem, hogy idéztessék meg a miniszter s a biróság ebben a kérdésben azt határozta, hogy állást nem foglal és később felhangzott az intő szó, hogy politikát, politikust ebbe a kérdésbe belevonni a biróság nem enged. De ha már az sem engedtetett meg, hogy utalás történjék erre, hogyan lett volna megvalósitható, hogy a miniszteri felelősségnek, a jogi s a polgári felelősségnek e biróság sorompói előtt próbája adassék. Pedig nem hiszem, hogy legyen büntető jogász és jogilag

gondolkozó férfiu, aki ne lássa, hogy egy bünper cselekvő személyei közül egyet sem szabad kihagyni akkor, amikor az igazság megkereséséről van szó. Ha nem tudom, vagy nem látom a szereplő személyt, ha egy mozdulatot, egyetlen tekintetet nem tapasztalhatok, ha nem tudom mérlegelni valamely kijelentés sulyát, őszinteségét, ha nem tudom kihámozni, mi a döntő, mi nem, akkor joggal emelem fel azt a szót, mely nem panaszkodás, hanem a tények konstatálása s a biróság bölcs figyelmének felhivása arra, hogy ez hézag, ez hiányosság, s ezt pótolni kell!

Egyik lényeges momentuma a királyi ügyész ur felszólalásának, mely oda céloz, hogy meg lehetett volna ezt az egész dolgot akadályozni, ha visszalépnek a sztrájktól. Ez igen szép mondás, erről lehet tudományos értekezést tartani. Szerettem volna látni azt a bátor férfiut, ügyészt, rendőrt, vagy akárkit, aki szembe mert volna szállani azzal a viharzó tengerrel, mely arra következett be, hogy a 20-iki nagygyülés betiltásával beléjük fojtották a szót s ne csudálkozzék senki sem, hogy ezután ugy tör ki önmagától a mozgalom, mint a hogy a vér felfröcscsen, ha a kés az elevenbe talál. Vagy meg kellett volna állitani szép beszédekkel? No nézze, tek. kir. ügyész ur, egy kiváló vasutas, vasuti érdekeket szolgáló nagy hivatalnok.: Dobieczky azt mondotta: amikor ő ugy hitte, régi barátaival jön össze, amikor beszédet akart tartani ebben az irányban, azt találta, hogy abban akkora égő szövétnek lobog, melyet egy gyenge szó elnémitani nem tud! Sem a 13-as bizottság tagjai, sem senki más, mert annak gyökere mélyen fekszik s forrása keresendő a szabadságra való vágyódás, a kenyérnek gondjai után való futkozás, a tíz esztendős keserü mozgalom felébredésében és kitörésében. Én tehát a biróságtól azt várom alázattal, hogy kiérezze, mi volt a mozgalom oka. Mert hiszen ez a mozgalom hasonlit mindazok mozgalmához, akik a szabad levegő után vágyakoznak, amelylyel minden nemzet történetében találkozunk. Mert méltóztassék megengedni, az egy régi szálló ige, hogy az igazság mindig diadalmaskodik. Ez közhely kérem csupán, mert az igazságot gyakran elnyomja az erő, az igazságnak ismételten kell diadalmaskodnia. Mert

pl. a reformációt huszszor kellett elnyomni, mig végre diadalmaskodott. Szavanarolát szónoklotaiért százszor kellett bebörtönözni s igy van minden mozgalom, mely valamely társadalmi osztály lelkében élő igazságot kíván megvalósitani. Tiz évi megfontolással el lehetett odázni, tiz év után a kopogtató kezére ütöttek s a mikor munkára képtelenné vált bennük az erő s az akarat nem müködött többé abban az irányban, hogy szeretettel viseltessenek a gazda iránt, akkor ez az akarat erős elhatározássá érlelődött s ez az elaléltság bekövetkezése volt a hatalom ránehezülésétől s attól az ütéstől, amelyet nyertek.

Elnök: Kérem a védő urat, méltóztassék nyugodtan beszélni, attól félek, hogy hanghordozása esetleg a közrendet veszélyezteti!

Gál Jenő dr.: Ami már most Kósát illeti, ezt a védencemet nem részesitétte abban a megtiszteltetésben, hogy a nevét említette volna. Már most ha szőrszálhasogató akarnék lenni, azt mondhatnám, hogy e sommás eljárás a büntető jogban ismeretlen, mert Kósa a saját szenvedésein kivül csak megválasztásában bünös. Nincs tehát oly matéria, amelyben őt meg kellene védelmeznem. Hiszen méltóztatnak tudni, hogy ezzel a vádlottal történt, hogy Horvátországban odafordult a hatósághoz, amikor magánbecsületét magyar nemzeti voltából kifolyólag megsértették s a hatóság, mely ismeri a felelősségre vonást, nem ismerte a megvédelmezést és elutasitotta magától azzal, hogy nem vagy a tisztviselőm. No hát ő megtalálta a becsületét, itt találta meg, hogy munkásságáért, azért, mert 10 esztendei kérő szó után hangos szóval mert szólani, reá fogták a lázitás vádját.

A kir. ügyész ur beszéde végén ugyancsak meglepő kijelentést tett, amelyet erről a helyről soha nem hallottam. A kir. ügyész urak ugy szokták befejezni vádbeszédeiket, hogy felhozzák a mentő és sulyositó körülményeket. Az ügyész ur emberséges itéletet kér. Én is azt kérek, de ez nem illik bele a vád keretébe, mert itt felszabaditásra van szükség, az egész államgépezet nyomása alól, melyben 40 ezer ember maiglan is van, mert ne méltóztassék azt hinni, hogy a parancsszóra

engedelmeskedő tisztviselő nem azonos a lelkesedővel. *Stuart Mill* szavait idézem erre nézve, aki azt mondotta: „minden állam annyit ér, a mennyit érnek alkotó elemei s az olyan állam, mely az embereket eltörpíti, nem használ semmit, mert a gépezet tökéletessége teljesen haszonnélküli, ha hiányzik a lélek, az életerő!" S a mikor a vasutasok jogos kívánságaira letartóztatás a felelet, akkor az ő igazságuk hasonló azon mozgalmak történetéhez, mely a hatalommal találta magát szemben, de a mely az igazság erejével győzedelmesen nyomult előre s végre is diadalhoz jutott!

(Élénk éljenzés. Szónokot számosan üdvözlik.)

Landler Jenő dr. védőbeszéde.

Nagyságos Elnök Ur! Tekintetes kir. Törvényszék!

Az a parancsoló elv, hogy a védbeszédnek a vádbeszédhez kell alkalmazkodni, kötelességemmé teszi, hogy én is azon a téren mozogjak, mint a vádhatóság igen tisztelt képviselője és ugyanazon eszközökkel dolgozzam, mint ő. Ő a vád érdekében valónak a háttér kiszinezését tartotta szükségesnek, kötelességem tehát nekem is megvilágitanom a védelem érdekében e bünpör hátterét; a vád igen tisztelt képviselője közhangulattal és köztudomásu tényekkel dolgozik, erősen hangsulyozott ama célzattal, hogy a legsötétebb szinben tüntesse föl a vádlottakat, nem mellőzhetem hát én sem ezeket az eszközöket, amelyeket a szimpatia fölkeltésére tartok alkalmasoknak.

Hogy lássa a királyi ügyész ur, mily őszinte elismeréssel vagyok magas röptü, szokatlanul szines vádbeszéde iránt, annak egyes passzusait szórul-szóra fogom átvenni, annyira hü akarok maradni a vádbeszédhez, sőt, hogy lássa mennyire egyet akarunk, én sem kérek mást, mint ő: „Igazságot."

Ezt annál könnyebben tehetem, mert olyan férfiu védelmében szólok, aki nem a maga igazát jött ide keresni, hanem igazságot követel. Ide menekül az igazsággal a független magyar biróság ítélőszéke elé, ahol nem a Juvenalis-korabeli morál a szentirás, mint ott, ahol ő eddig az igazságot kereste. Ahol nem akceptálják azt a rendszert, melynek kiindulási

pontja: Ineptire est juris gentium, — hogy ostobán és rosszakaratuan cselekedni szabad, de erről beszélni a moral ellen való, vagy legalább is a jó izlésbe ütközik; ahol nem szegezik az emberi jogokat kereső igazsággal szembe a hivatali alárendeltséget, az emberi boldogság vitathatásának legprimitivebb jogával szembe a szervilizmusig bővitett fegyelmet; ide jött keresni az igazságot, ahol egyenlő mértékkel mérnek, ahol az egyén különválasztatik az igazságtól s csak annyit ponderál, mint amennyit az igazság nyom, melyet képvisel.

Elnök: Kérem nem tudom, hova céloz a védő ur.

Landler dr.: Juvenalis koráról beszélek, amely kort az a kör juttatja eszembe, amelyben védencem mozgott s amely kör alantasai részéről még jogok vitathatását sem engedi meg, legyen az bár oly primitiv jog, mint az élethez való jog, melynek védelmébe védencem szegődött. Pedig ehhez joga van a társadalom leghasznavehetetlenebb tagjának, a legkisebb paránynak is, mennyivel inkább joga van tehát annak az osztálynak, amely szivével és eszével, tulcsigázott idegzetének minden szálával, agyongyötört egész életével őrködik embertársai vagyona, gazdasága és élete fölött.

Ennek a jognak, az élethez való jognak természetes surrogatuma a védelem joga, az élet megvédelmezésének joga és ha nem lehet tagadni azt, hogy a vérig üldözött vadnak végső pihegésében joga van támadója ellen fordulni, akkor azt sem lehet mondani, hogy törvénytelenség, a haza és Isten ellen való vétek az, midőn a társadalom egyik leghasznosabb osztálya hiába keresvén több, mint egy évtizeden keresztül a legtörvényesebb uton a legszerényebb életvédelmét, végre végsőig fokozott elkeseredése tetőpontján feljajdul és vad kétségbeesése s életösztöne emberi méltóságának ily határozott pregnans megnyilatkozására önkénytelenül is reákényszeriti.

Elnök: Nem engedem, hogy e mederben folytassa beszédét.

— A Bp. 319. §-a szerint a perbeszéd félbe nem szakitható, kivéve, ha a tartalom a közrendet, vagy közerkölcsiséget sérti. Azt hiszem beszédemmel egyiket sem sértettem.

— A közrendet sértette, azért szakitottam félbe az ügyvéd urat.

— Nem tudom felfogni, melyik szavam volt a közrendre sértő s épen azért arra vagyok kiváncsi, hogy a hangom, vagy a beszéd tartama ellen volt e kifogása elnök urnak. (Derültség.)

— A tartalom ellen.

— Ha az ügyész urnak szabad lelketlen emberekről, szörnyeteg életre keltéséről beszélni, akkor nekem is meg kell magyaráznom és ki kell mutatnom e szörnyeteg életrekelésének jogosságát, ezzel nem sértem a közrendet, valamint avval sem, ha rámutatok arra, hogy az, amit az ügyész ur hangulatkeltéséből annak szeretne feltüntetni, t. i. a sztrájk nem a 13 vádlott müve.

Mert ne méltóztassék gondolni, hogy van a világon oly aknamunka, hogy van a földkerekségnek oly demagógja, mely ezt a kötelességtudásban páratlan embersereget, a törvénytiszteletben s hazaszeretetben mindenkivel versenyző osztályt erre a tettre oly könnyen ràvitte volna, hanem nagy okok, hatásukban végzetes, óriási dolgok fokozatos láncolata teremtette meg azt a „lesujtó képet, mely igaz fájdalommal tölti el" a királyi ügyész urat s mely, hogy a vád igen tisztelt képviselője szavaival éljek, „nemzeti társadalmunk e minden tekintetben jelentékeny rétegének erkölcsi világát megzavarta".

Védőtársaim érintettek egyes okokat. Kifejtették a munkamegszüntetésnek nézetük szerint legközvetlenebb okát.

Az ügy iránti kötelességem, védői hüségem parancsolólag követelni tőlem, hogy az okok keresésében mélyebbre hatoljak, hogy igy teljes és hü képét adjam a magyar társadalom e legszerencsétlenebb osztálya mozgalmának. Lássa ezekből királyi ügyész ur, hogy ezek a rettenetes okok külön-külön és együttesen elégségesek voltak e világtörténelmi esemény megteremtésére, hogy ezek maguk korbácsolták fel évtizeden keresztül a kedélyeket annyira, hogy izgatás nem kellett. Lássa ezekből az okokból a tekintetes kir. törvényszék is, hogy csak szimpátia illetheti meg ezt a jogos kétségbeesés szülte, az intéző körök részéről mintegy tervszerüen idefejlesztett mozgal-

mat; hogy csak becsülés illetheti meg azokat a férfiakat, akik mindennek dacára oda mertek állani a forgatagba s meg kell látnia a tekintetes kir. törvényszéknek ez okokból azt is, ami jogi szempontból a legrelevánsabb, hogy a vasutas nem közhivatalnok.

Hogy teljesen hü képet nyujthassak tekintetes kir. törvényszék, vissza kell mennem 1887-re. Ez a kiindulási pontja a magyar vasuti mozgalmaknak. A kezdete egy rettenetes jogtiprás, kulturállamban még soha elő nem fordult indokolatlan önkény s most a fináléja a vád igen tisztelt képviselője részéről kenyér helyett eszményi jogokban való részesités: a közhivatalnoki cim és jelleg dijmentes adományozása akar lenni.

A vasutasoknak ugyszólván az élethez való joga koboztatott el 1887-ben az addig érvényben volt szolgálati rendtartás eltörlése s a mostani rendtartás életbeléptetése által. Azóta 16 év mult el s majdnem két évtizeden át tartó alázatos kérés, instancia, mozgalom és kétségbeesett megnyilatkozás összevissza annyit eredményezett, hogy végre vádiratot nyujtottak be ellenük, módot adván ezzel arra, hogy egyideig a kenyérgond helyett a védekezés fölött való töprengés élvezetébe merüljenek. Emberi méltóságukat hangoztatták vagy husz éven keresztül, kenyeret kérnek éhező gyermeküknek verejtékes hasznos munkájuk jutalmaként s mint a kir. ügyész ur mondja „előző kormányok évekig voltak a hatalom birtokában anélkül, hogy az államvasuti tisztviselők kivánságait teljesitették volna; a mai kormány pedig néhány hónap leforgása alatt elhatározó tettel bebizonyitja, hogy szivén hordja sorsukat“: ime, még a közhivatalnoki minőséget sem sajnálja tőlük s hogy a cimhez kenyér helyett néhány évi szabadságvesztést kiván csatolni, ez olyan speciális gondoskodás, amelynek nemes voltát csak az értheti meg, kinek a szabadságvesztésekről hivatalból való bárcakiállitás a kenyere.

Amikor jogokról volt szó, akkor a semminél is semmibb voltunk, mikor kötelességről van szó, akkor a kir. ügyész ur a legmagasabb piedesztálra akar odaállitani, kormányával egyetemben szivén hordva sorsunkat?! (Tetszés.)

Köszönjük, nem kérünk belőle! „Ide a rózsa néhány levelét s vegyétek vissza a tövisek felét!“ . . .

Tekintetes kir. Törvényszék!

1887-ben nem történt tulajdonkép semmi. Semmi egyéb, csak az a csekélység, hogy az 1884-iki szolgálati rendtartást eltörölték s helyébe léptették a még most is érvényben levő rendtartást, az előbbieknek eltörlését és az ujabbinak életbeléptetését a változó körülmények kényszeritő hatásával indokolván.

Ha azonban ezt a két szolgálati rendtartást összehasonlitjuk, azonnal szembetünő lesz, hogy ezek szórul-szóra megegyeznek, azon külömbséggel, hogy a 84-iki szolgálati rendtartás 35. §-a kimaradt a 87-iki rendtartásból. Ez ugyan csak egyetlen §, de ha meggondoljuk, hogy ebben a §-ban volt biztositva a vasutasoknak a kenyérhez való joga, hogy ebben a néhány szóban volt rendeletileg fix időhöz kötötten szabályozva a vasutasok előléptetési joga, akkor könnyen megérthetjük, a pénzügyi bizottság jelenlegi előadójának, Heltai Ferencnek azon időben tett kijelentését, „hogy a vasutasok jogait önkényesen elkobozták."

Én sem akarok erősebb kifejezést használni erre a változott viszonyok kényszeritő hatásával indokolt megváltoztatásra, hozzá kell tennem azonban, hogy hazánkban soha ilyen eset elő nem fordult, amidőn ugyanis egy osztálynak törvényerejü rendeletben biztositott megélhetését egyszerüen elkobozták volna s illetve megtették volna azt, hogy a mire nekik eddig rendeletben biztositott joguk volt, t. i. megélhetésüket, előléptetésüket egyszerüen, minden indokolás és megkérdeztetésük nélkül, puszta véletlenre, az eventualitásra bizták volna. Mert ez történt 87-ben; 87-ig ugyanis meg volt mondva, rendeletileg biztositva, hogy minden vasutasnak ennyi, meg ennyi idő alatt elő kell lépnie. 87-ben egyszerüen kimondták, hogy az előléptetés nem jog, hanem eventualitás.

Annál inkább szembeötlő ez a jogtiprás, mert tudtommal minden jogállamban, de talán a Kongó-államokban is az a törekvés, hogy minden rendezetlen jogviszony lehetőleg törvénynyel rendeztessék és amint mindennapi esetek közé kell soroznom, midőn a rendelettel való szabályozás helyébe a törvény erejét léptetik, épugy unikumnak és barbár intézke-

désnek kell minősitenem azt az eljárást, amely még a rendeleti szabályozást is eltörli és helyébe a teljes önkényt, korlátot nem ismerő diszkreciót acceptálja. (Tetszés).

Ez a jogtiprás jelenleg különösen két szempontból érdemli figyelmünket. Az egyik szempont, amiért fontosnak kell ezt jeleznem, az, hogy e miniszteri intézkedés képezi kiindulási pontját az elégületlenségnek, mert ezen intézkedés nélkül vasuti mozgalom nem is lett volna; mert hisz most, tehát körülbelül 20 év után, amikor tudvalevőleg a megélhetési viszonyok napról-napra rosszabbodtak, kevesebbet kérnek a vasutasok, mint ami részükre 1884-ben már biztositva volt.

De másrészt fontos ez a miniszteri intézkedés a közhivatalnoki minőség megitélése szempontjából is, mert nem hiszem, hogy higgadt megfontolás után bárki is állithassa, hogy az állam, mint szuverén hatalom, mint a közigazgatási szervek összessége, egyik szervével, illetve annak közhivatalnoki minőség megitélése szempontjából is, mint ügyész ur állitani merné, hogy a közhivatalnoki kar, vagy a szuverén államhatalom presztizse ilyen eljárást megenged.

Kulturállamra és annak tisztviselői karára soha le nem törölhető szégyenfolt volna, ha ez tényleg megeshetnék; az állam csak mint kereskedő, mint egy haszonhajtó vállalat krajcároskodó tulajdonosa tehet legfeljebb ilyesmit, bár etikai szempontból igy is igen szigoru kritika alá eshetik ez az eljárás, különösen ha meggondoljuk, hogy szerzett jogokat is érintett. (Tetszés).

Mert tessék meggondolni azt, hogy aki 1884-ben, tehát az akkori szolgálati rendtartás idejében az államvasut szolgálatába lépett, bizonyára tekintetbe vette az ott szabályozott jogait, előnyeit, bizonyára számitott arra, hogy becsületes munkája az ott meghatározott időben meghozza gyümölcsét: s ime 1887-ben már is arra ébredt, hogy föltevésében csalódott, hogy neki jogai, el nem vitatható előnyei nincsenek, hanem csak szigoru kötelességei!

Mert tessék csak figyelembe venni, mit jelent az, amidőn valakit 1887-ben, már csak egy hónap választ el a törvényileg biztositott előléptetésétől, egyszerre elesik ettől a jogától s

esetleg öt évig is kell várni az előléptetésre, minthogy az előbb törvényileg biztositott előléptetés most már kizárólag diszkreció alá helyeztetett.

Azt hiszem, ezen tényhez, amely garantált megélhetést indokolás nélkül egyszerüen semmivé mer tenni, nem kell bővebb kommentár.

Nem is vesztegetnék erre több szót, ha nem látnám azt, hogy most, tehát 17 év után ugyanaz az állam, amely 17 évvel azelőtt kényszerüségi szempontból még magánhivatalnokoknak sem tekintette a vasutasokat, azzal merészel előállani, hogy jelenleg célszerüségi szempontból közhivatalnokoknak tekinti őket.

Hogy most azt mondhassa az állam „kénytelen vagyok veletek szemben, mint szuverén hatalom föllépni és szabadságtoktól is megfosztani, habár alig egy évtizeddel ezelőtt, mint garasoskodó kreizler jártam el veletek szemben s a biztos megélhetéstől kellett benneteket megfosztanom“: olyan immoralitás, olyan észszerütlen és logikátlan álláspont, amelyet még az államrezon agyonnyaggatott s a lomtárból oly gyakran előszedett magasabb indokából sem lehet akceptálni. (Tetszés.)

Ennek az álláspontnak az elfogadása a „ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes“ mulatságos teoriáját vinné be a jogba s amely teoria amennyire gyakori, annyira veszélyes az állami életben s hogy ez a teoria jelen esetben ne diadalmaskodhassék, arról elsősorban a tekintetes kir. törvényszéknek kell gondoskodni.

Hogy ez a vasutasok jogait 1887-ben egyetlen tollvonással eltörlő intézkedés nagy elkeseredést szült, felesleges említenem. Az elkeseredés nőttön nőtt, s csak olaj volt az égő tüzre, az osztrák vasut államositása 1891-ben, amidőn nagyrészt a jelenlegi keresk. miniszter ur jóvoltából, — aki 91-ben még osztrák vezérigazgató volt — bizonyos taktikázások mellett az osztrák vasutak minden egyes hivatalnokát egyszerre 200 frttal volt kénytelen előléptetni az akkori kereskedelmi miniszter s igy a magyar államvasutak becsületesen szolgáló hivatalnoki karát, amelynek azelőtt biztositott megélhetését

87-ben véletlenségnek tette ki, most méltóságában is megalázta s megtette azt az erkölcsi alapot nélkülöző dolgot, hogy saját alkalmazottaival szemben egy idegen hivatalnoki kart óriási előnyben részesitett.

Védencem is egy ilyen a szabadalmazott osztrák vasuttól átvett hivatalnok, ki az itt felmutatott okmány szerint 1891 augusztus elsején 600 frtról 800 frtra lépett elő, tehát olyan előnyben részesült, a minőt, ha eredetileg magyar államvasuti hivatalnok lett volna, legjobb esetben 6, esetleg azonban csak 10 év alatt érhetett volna el. (Helyeslés.)

Ez ismét egy olyan momentum tek. kir. törvényszék, mely erősen belejátszik a közhivatalnoki minőség kérdésébe. Mert államférfiu annyira rövidlátó csak még sem lehet, hogy ily méltatlanságot, ily megaláztatást gyakoroljon saját közhivatalnoki karával szemben, különösen, ha figyelembe vesszük azt, hogy az átvett vasut hivatalnokainak nagyobb része nem is volt magyar állampolgár s igy más állam polgárait részesitette saját polgárai fölött óriási előnyben. Ezt az óriási előnyt szó szerint méltóztassék venni, mert ehhez a mérhetetlen szerénységhez hozzászoktatott osztálynál 200 frtnak egyszerre való elérése tényleg óriási volt.

Cselekedhetik-e igy az állam mint szuverén, alázhatja-e meg saját közhivatalnokait s ezzel önmagát idegen alattvalók előtt. Igy az állam nem cselekedhetik, ha parancsol, igy csak a spekuláló s az üzleti szempontokon kivül más tekinteteket figyelembe nem vevő kereskedő járhat el, de még ilyenkor is rendszerint boszut áll az erkölcsi szempontok figyelmen kivül hagyása, aminthogy nálunk is sulyos milliókba került ez a vállalkozás.

A 87-iki intézkedés, amelyre az 1891-iki spekuláció ráduplázott, szülte az első mozgalmat s képzelhető, hogy milyen volt a hangulat, az igazságtalanság szülte jogos felháborodás és kétségbeesés, ha meggondoljuk, hogy az akkori mozgalmi bizottság, melynek élén a vasutnál ma már mind számottevő előkelő egyéniségek álltak, azzal a memorandummal mert a vasminiszter elé járulni, mely igy kezdődött: „Ha

rut önkény, vagy galád kockajáték döntött volna sorsunk fölött, akkor sem járhattunk volna rosszabbul." (Mozgás.)

Elnök: Ne méltóztassék ilyen dolgokkal izgatni.

Landler dr.: Ez a történelemé, ezt nem én mondom, de mondották a magyar királyi államvasutaknak leghiggadtabb s ma legelőkelőbb s legtiszteletreméltóbb vezetői: Prahács, Jármai, Ofner, Csatári stb. főfelügyelők s üzletvezetők s ha ők Baross Gábor előtt elmondották, elmondhatom e teremben én is.

Az akkori kereskedelmi miniszter emlékének tartozom azzal az őszinteséggel, hogy 87 óta ő volt az egyetlen miniszter, aki nem igért semmit; ridegen utasitotta el a bizottságot s bár az elégületlenség nőttön nőtt, e magatartásával lokalizálta egy időre a tüzet, elhallgattatta a mozgalmat.

Pedig ezidőben, mondhatnám, épen oly elkeseredett volt a hangulat, mint most, az ápr. 19-ét megelőző időben, de mert a miniszter nem öntött oktalan reményt a szivekbe, elhallgatott a mozgalom s ez is egyik bizonyitéka annak, hogy a 87 óta meg-megujuló s eléggé nem jellemezhető miniszteri és elnökigazgatói biztatások, a felsőbb körökből, részint taktikai okokból, részint könnyelmüségből világgá bocsátott reménysugarak mennyire hozzájárultak az amugy is tarthatatlan helyzet elmérgesitéséhez.

Mert a Baross Gábort követő kereskedelmi miniszterek ugyszólván versenyeztek egymással a szép szavak világrakürtölésében, a könnyelmü nyilatkozatok megtételében, az oktalan remények felébresztésében, anélkül, hogy csak egyik is komolyan gondolt volna arra, hogy szavát beváltsa, anélkül, hogy csak egyikük is meggondolta volna azt, hogy micsoda bünt követ el akkor, amikor saját maga és elődei által teremtett vasutasokra nézve igazán szánalmas és kétségbeejtő állapotoknak tényleges tettekkel való szanálása helyett üres frázisoknak piacra dobálásával háritja el magáról ideig-óráig a halogatást nem türő orvoslás kötelességét.

Pedig a helyzet egyrészt a folyton folyvást rosszabbodó gazdasági viszonyok, másrészt a Dániel minisztersége alatt divatba hozott, ugynevezett rendkivüli előléptetések,

melyeket a vasutasok maguk között rendesen korrupció előléptetéseknek neveztek, s melyekről e bünpör egyik klasszikus tanuja, gr. Batthyány Tivadar is emlitést tett, nagy mértékben sulyosbitották a vasutasok helyzetét.

15—30%-os touronkivüli előléptetések évente megismétlődtek, de mindig csak a protekció-támogatta és szervilizmus szolgálatába szegődött egyének látták ezen előléptetések hasznát, mig a tisztességes és szorgalmas munkához, de nem hajlongáshoz szokott hivatalnoki kar a rendes turnusban sem lépett elő, sőt néha két turnuson keresztül is hiába várt, pedig nem volt más büne, minthogy esetleg az a bölcső, amelyben ringatták, durvább szalmából készült, pedig nem volt más hibája, minthogy sem ő, sem hozzátartozója nem juthatott, vagy nem akart jutni abba a helyzetbe, hogy befolyásos urak érdekében tartott kortesbeszédek közben beverethette volna fejét. (Derültség.)

Elnök: Nem engedhetem meg a védbeszédnek ilyen módon való folytatását.

Landler dr.: Tekintetes kir. Törvényszék! Nagyságos Elnök ur! Igazán „difficile est satiram non scribere" s nagyon nehezemre esik ezekről az állapotokról beszélvén ennyire is megőrizni a tárgyilagosságot.

Mert lehet-e egyszerüen napirendre térni azon divat fölött, mely a vasutasok körében lépten-nyomon visszatetszést szült, hogy t. i. mint a rendjeleket, ugy adományozták a 90-es évek óta a hivatalnoki jelleget csak normáliskolát végzett egyének részére, pedig miniszteri rendelet minősitéshez köti ezt, az intéző körök egyszerüen protekcióhoz kötötték; mint a közönséges szabadjegyet, ugy osztogatták a magasabb qualifikációhoz kötött titkári és mérnöki cimeket, egyszóval fölütötte fejét a szemérmetlen önkény, leplezetlenül hóditotta meg territoriumát a nepotizmus és szervilizmus.

S mig a protekció orgiákat ül, addig a tisztességesen, szorgalmasan dolgozó szerény alkalmazotti kar folyton folyvást gyötrődött, mellőztetett s bár a bot görcsösebb végét ő fogta, a verejték az ő homlokáról csurgott, éhezett, nyomorgott, szabad órájában azon kellett töprengenie, hogyha ideig-

óráig is, adósságcsinálás utján miként szerezze meg a létfentartás garasait. (Helyeslés).

Nem akarok a részletekbe belebocsátkozni, tek. kir. törvényszék, de igazán megáll a józanul gondolkozó ész, midőn arra gondol, amikor azt látja, hogy közhivatalnokoknak elkeresztelt egyénekből álló osztály felerésze nagyszámu családjával gyütt 30 koronától 80 koronáig terjedő havi fizetésből kénytelen tengetni életét s nem csodálható, ha ilyen körülmények között ez az agyonsanyargatott alkalmazotti kar kapva kapott az ugynevezett jóléti intézményeken, amelyek substituló jótékonyság a vasut kebelében az igazgatóság presztizse, protektorátusa s ugynevezett ellenőrzése alatt megalakultak.

A tisztviselők takarékegylete, a köznyelven Pumpiának nevezett szövetkezet, az altisztek s szolgák állitólagos felsegélyezésére alakult u. n. Mayerik-egylet, a „Consum" fogyasztási szövetkezet, a baleset-biztositásokat kezelő consortium mindmegannyi a jótékonyság cégére alatt dolgozó jóléti intézmény, amelyek azonban tényleg az abban müködő, igazgatókként szereplő magasrangu urak, vasutasok érdekeit mozditják elő s azok befektetett tőkéik busás gyümölcsöztetéséről gondoskodnak csak, a rájuk szoruló szegény vasutasok érdekeivel azonban ép oly keveset törődnek, mint a hazánkban elszaporodott egyéb rokonintézetek, sőt bizonyos tekintetben ezeket még jóval felülmulják!

Jóléti intézménynek nevezik magukat tekintetes kir. Törvényszék, de tanulmányozván a helyzetet, nagyitás nélkül mondhatom, hogy igen nagy részük van abban, hogy az elnök ur kérdésére mind a 13 vádlott azt felelte, hogy vagyontalan, de ha azt méltóztatott volna tőlük kérdezni, mennyi az adósságuk, arra fejből, hamarjából nem tudtak volt megfelelni (Igaz! Igaz! a vádlottak padján) s tulzás nélkül állithatom, hogy ha egyszer valamelyik szegény vasutast ölelő karjai közé vett eme jótékony intézetek bármelyike, az az ölelő karok közül többé nem szabadulhatott. (Helyeslés).

Halálozási illeték, kamat, biztositás és egyéb jogcimeken valóságos müvészettel tudják eltüntetni a garasokat s az a felsőbb számvetés, amely mindezek dacára, a törvényes ka-

matláb szedését képes feltüntetni, oly magasabb tudomány, a melyért bizonyára Shylock is megirigyelte volna azt az urat..

Elnök: Kérem ne tessék azokra hivatkozni, akik sem vádlottak, sem megidézve nem lettek.

Landler dr.: Dr. Kiss János főfelügyelőre, e jóléti intézmények éltető lelkére hivatkoztam e körülmények igazolására. A biróság igen helyesen nem rendelte el kihallgatását, mert hisz ezek köztudomásu tények.

Sok szót nem is akarok vesztegetni ezekre az intézményekre, de nem hallgathatom el, hogy az a mód, a melylyel ezek az intézmények a rájuk szoruló vasutasok ügyét kezelik, ámbár a veszteség teljesen ki van zárva, mert 10—15 kezes adását is megkövetelik — inkább alkalmas a vasutasok teljes tönkrejutását eredményezni, mint azok felsegélyezését!

Magasrangu előkelő vasuti és miniszteri hivatalnokok pénzéről lévén szó, természetes, hogy a törlesztések ezen szövetkezetnél hivatalos levonások utján eszközöltetnek s mi sem természetesebb, hogy a vasutasok ügye iránt általánosan tanusitott közönynél fogva, nem tétetik vizsgálódás tárgyává a törlesztés összege, senki sem kiváncsi miért, micsoda cimen kell aránytalan, horribilis törlesztéseket eszközölni!

Elnök: Hiszen igérte, hogy tárgyilagos fog maradni.

Landler dr.: Nagyságos Elnök ur! Nekem is fáj, hogy ezekről a dolgokról beszélnem kell, de mégis meg kell emlitenem jellemzésül, hogy még Hegedüs volt kereskedelmi miniszter ur is indittatva érezte magát nehány évvel ezelőtt eme üzelmeket beszüntetendő, e jótékonysági melegágyakat eltörölni, de az ő „megszokott" erélye ezuttal is hajótörést szenvedett, valószinüleg az érdekelt urak jótékonysági mániáján, akik sehogy sem akarták büvkörükből kibocsátani a jó vasutasokat s egy hónapi beszüntetés után ismét teljes diszben pompázhattak e betiltott szövetkezetek az erélyes miniszter ur jóvoltából!

A consumról Dr. Kiss János ur bővebb felvilágositást nyujthatott volna, mint jó magam, aki elégségesnek tartom e par excellence jótékony üzlet jellemzésére megjegyezni, hogy a déli vasut kebelében, hazánkban fennálló hasonló intézménynél

az árak 8—12%-al olcsóbbak s azonkivül az összfogyasztás után 7%-ot visszatéritenek a tagoknak, ugy hogy körülbelül 20%-al olcsóbban üzi ez a consum a jótékonyságot, s csodálatoskép mégis oly fényes eredménynyel, hogy az osztrák vasutasok lapjának állandó céltábláját képezi! Elképzelhető, mily üzleti eredményt mutat fel a valóságban s nem a papiron a mi consumunk, elképzelhető, hogy mily fényes eredménynyel táplál a jótékonyságtól elhizott nehány vezető embert ez az üzlet, a melyiknek tizezerek nyomorgó családjának táplálása volna célja!

Elnök: Méltóztassék tárgyilagos maradni!

Landler dr.: Annyira tárgyilagos leszek, hogy e thémával mindjárt végzek s csak ujból hangsulyozom azt a figyelemreméltó körülményt, hogy eme intézmények a felsőbb körök, az igazgatóság prestige, protektoratusa alatt müködnek s igy azok, akiknek legszentebb kötelességük volna a legszegényebb, legnyomorultabb alkalmazottakról gondoskodni — mert innen szedik ezek leginkább az áldozatokat — maguk nyujtanak segédkezet a nyomorbajutáshoz, tönkremenéshez.

Ezt a végzetes erkölcstelen játékot még Magyarországon se látjuk sehol, csak a vasutasoknál! (Helyeslés.)

Jól tudom, hogy általános társadalmi szomoru jelenség az eladósodás, melynek azonban némileg gátat vet az a felfogás, hogy az adós hitelezőjében ellenségét látja, mig a vasutast adósságcsinálásra csábitja az, hogy feljebbvalóiból álló hitelezőjében hivatalból kénytelen a jóakarót látni!

Mig másutt a tőke conservatismusa, a hitelezőnek — ha taktikából is — tartózkodása sokat visszatart a hitelkéréstől, addig a vasutnál tekintetes kir. Törvényszék az a feltünő előzékenység, az a szinte tányéron kinálás felébreszti a mohó étvágyat s minthogy a felsőbbségnek egyedüli intenciója a tagszerzés, ezt igen könnyen el is éri s igy maga sodorja bele alkalmazottait a legsötétebb nyomorba!

Ezt az eljárást mindenkinek el kell itélni, a kiben egy csepp humanizmus lakik, ezt a frivol játékot minden tisztességesen érző embernek megvetésével kell megbélyegeznie. (Tetszés).

De nemcsak ezen intézmények utján, hanem más uton módon is elősegiti, támogatja, sőt mondhatnám egyenesen kihivja ezen társadalmi osztály felsőbbsége alkalmazottainak eladósodását! Mert nemcsak eme ugynevezett jóléti intézmények javára engedélyeztetik a hivatalból való levonás, hanem alig képzelhető el olyan abszurd jogcim, amelyik érdekében ne akceptálnák, sőt egyenesen el ne rendelnék a hivatalból való levonást.

Ha az elnökigazgató ur kedves embere arany bibliát ad ki 360 koronáért,vagy ha eszébe jut valakinek a nagy jótevőnek, az elnökigazgató ur ő méltóságának vászonra mázolt képmását drága pénzen elárusitani, ha a leibvivómester rozoga bicikliit más uton értékesiteni nem tudja: rögtön kész az ajánlás a vasuti hivatalos lap külön mellékletében s van-e vasutas, aki ennek az ajánlásnak ellent tudna állni, van-e valaki, aki a szabadjegyekkel száguldó ügynököknek meg merné mondani, hogy neki kenyér kell s nem az elnökigazgató ur képmása.

Mintegy presszió alatt áll minden vasutas ilyenkor s megveszi drága pénzen a silány rongyot, az ócska jármüvet, megvenné akár halálos itéletét is s türnie kellene, hogy ámbár betevő falatja nincs, e silányságok vételárát hivatalosan vonják le fizetéséből!

Nem mese, de szomoru valóság, tek. kir. törvényszék, hogy ilyen dolgokért is hivatalból történik a levonás s ha meggondoljuk, hogy a hazának leghasznosabb, de a legmostohább fiaival bánnak igy, ha látjuk, hogy azok müködnek közre ezen legszerencsétlenebb hivatalnoki kar tönkrejuttatásában, akik mindig fennen hirdetik, hogy azok sorsát szivükön hordják: csoda-e, ha fellázad bennünk a jobb érzés s önkénytelenül is ökölbe szorul kezünk.

Mikor az egész világon, még hazánkban is mindenkinek legfőbb törekvése, hogy a kis exisztenciák létminimumát biztositsák, mikor társadalom, törvényhozás egyaránt arra törekszik, hogy a legszükségesebb életfentartáshoz valót el ne vehesse a hitelező: akkor másrészt tek. kir. törvényszék mély szomorusággal szivünkben kell tapasztalnunk, hogy csak a

vasutas az az egyedüli páriája a magyar társadalomnak, kinek életével, boldogulásával, létminimumával senki, de senki nem törődik, legkevésbbé felsőbbsége, amely könnyelmü nemtörődömségével leghathatósabban támogatja tönkrejutásukat. (Tetszés).

Hogy minő veszedelmet rejt magában ez a mindenféle jogcimen hivatalból történő levonás, hogy minő lehetetlenség származhatik ebből, legjobban mutatja, illusztrálja azoknak a még egy-két év előtt megtörtént esetek gyakorisága, amidőn egy 1200 frt-os hivatalnok a hivatalos levonások után havi 5 frt fizetést kapott kezéhez s még jó szerencse, hogy fizetésre nem kellett reáfizetnie. (Derültség).

Hát szabad-e ezek után ezt az osztályt közhivatalnokikarnak tekinteni? Szabad-e a közhivatalnoki minőséggel járó sulyos kötelességekkel megróni most ezeket az embereket, a kiknek eddig még legprimitivebb emberi jogairól is megfeledkezett mindenki?!

Igen sulyos elbirálás alá esik az a törekvés, mely most közhivatalnokoknak akarja megtenni a vasutasokat s ezzel őket, akiket emberi méltóságukban porig aláztak, szabadságuktól kivánja megfosztani, csak azért, mert ők megkeseritett, tönkretett életük javitására radikalis uton törekedtek.

Hiszen tek. kir. törvényszék, egy évtizeden keresztül a legtörvényesebb uton mindent elkövettek ők, hogy meghallják esdő szavukat, hogy megértsék fájdalmukat!

Elkövettek mindent, hogy helyzetükön javitsanak azok, kiknek kezébe sorsuk van letéve.

Altisztek és szolgák, akiknek megvan az a vétkük, hogy 15—25 frt tényleges fizetés mellett is családot mertek alapitani, már majdnem egy évtized óta mozgolódnak, instanciáznak, nem összetömörülve, de egyenként, vagy üzletvezetőségenként.

Filléreket, igazán nevetséges alamizsnát kérnek és tizen, huszan, vagy többen egyesülve szerény kivánságukat, éhenhaláshoz közelálló családjuk helyzetének javitását célzó csekély kérésüket az üzletvezetőség utján akarják szolgálati uton felsőbbségükhöz juttatni.

És mit látunk tek. kir. Törvényszék?!

Magyarország minden üzletvezetőségénél nyujtatik be ilyen alázatos instancia és — ámbár a szolgálati rendtartásban világosan elő van irva, hogy joguk van kérésükkel az igazgatósághoz fordulni üzletvezetőségük utján — soha egyetlen ilyen kérdést fel nem terjeszt az üzletvezetőség, nem akarván háboritani a legmagasabb felsőség nyugalmát ilyen unalmas, de ezen szegény emberekre nézve bizony életbevágó dolgokkal.

E bünpör egyik előkelő tanujától Hock Jánostól egy barbár rendelet létezéséről hallottunk, mely mindnyájunkban megfagyasztotta a vért: „Nem szabad az üzletvezetőségeknek olyan vasuti munkás özvegyének vagy árvájának kérvényét elfogadni, kinek hozzátartozója a vasut szolgálatában szerencsétlen lett!" Ehhez azt hiszem nem kell kommentár.

Az egyik üzletvezetőség területén 30 nyomorult szegény családapa járult az üzlevezető elé. Kérvényük kezeim között van. Valósággal nevetségesen csekély dolgot kértek helyzetük javitása érdekében. Az üzletvezető ur — nevet nem emlitek, mert hisz valószinüleg a többi is igy cselekedett, — fiókjába zárta a kérvényt. Hónapokig ott hevert s mikor hónapok mulva akadt egy vakmerő, aki alázattal meg merte kérdezni a hatalmas urtól, hogy miért nem terjeszti föl kérvényüket az igazgatósághoz, hisz nekik a kérelmezéshez joguk van: az üzletvezető ur a legmagasabb cinizmussal azt felelte, hogy joguk van ehhez, fel is terjeszti szivesen, de csak akkor, ha azt irják bele, amit ő akar. (Derültség.)

Pest-Pilis megyék börtönében mult évszázadban sinylődő Csepcsányi Pál esete jut eszembe.

Elnök: Nem engedem meg, hogy ezt az esetet elmondja.

Landler dr.: Ne tessék engem a legártatlanabb dolognál is félbeszakitani és zavarni, mert nem lehet az elnök ur intenciója sem az, hogy én védői székemet itthagyjam.

Csepcsányi Pál esete jut tehát eszembe, aki 1820-ban börtönéből azt panaszolta Ő Felségének, hogy őt védelme meghallgatása nélkül vetették börtönbe. Mikor ezt a kérvényt a pestmegyei törvényszékhez leküldték, az a következő végzést

hozta: „Elismertetik és respektáltatik minden fogolynak abbeli joga, hogy börtönéből Ő Felségéhez járulhasson instanciájával, ámde, hogy a jövőben ez mindazonáltal elő ne fordulhasson, meghagyatik, hogy a börtönökben kalamáris és toll ezentul egyáltalában ne tartassék." (Derültség.)

Az üzletvezető ur ép ugy cselekedett, mint a mult századbeli törvényszék. Ő is respectálta a vasutasok kérvényezési jogát, de *a kalamarist* és tollat elvette tőlük.

Vagy itt van például a nyugoti pályaudvar tartalék mozdonyvezetőinek kérvénye. Tudom, ha felolvasnám, sokan könnyeznének a nyomoruság ama sötét szinezésén, melyebben foglaltatik, de nevetnének ama csekély kérésen, kivánságon, melyet kérvényük végén előadnak. Azért könyörögnek alázatosan, hogy azokat a kapupénzeket, melyeket nekik a néha egyetlen éjjel 4-szer is megjelenő, őket majd aszolgálatba hivó, majd lerendelő, vasuti értesitő helyett kell fizetni, a vasut részéről visszatérittessék. Ugyebár tekintetes kir. Törvényszék nevetségesen naiv, csekély kivánság, de azért meg se tekintették, el se intézték, nem hogy teljesitették volna ezt a szóra sem érdemes, de mindenekfölött jogos kivánságot!

Ezeket a példákat csak azért emlitem tekintetes kir. Törvényszék, hogy jellemezzem azt a nemtörődömséget, melylyel a felsőbbség részéről a vasutasok legjogosabb ügye találkozott, hogy megbélyegezzem azt a sötét, középkori gőgöt, mely soha egyetlen egy esetben sem találta érdemesnek leszállani a képzelt piedestálról s foglalkozni azok ügyével, akik értük fáradnak s akiknek nyomorusága mindenki másnak szivét meghatotta volna, csak épen e középkori szarvas- és embervadász urakét nem!

Száz meg száz esetet emlithetnék tekintetes kir. Törvényszék, de jellemzésül megelégszem e példákkal. „Sapienti sat est."

Más uton is törekedtek ők maguk is sanálni a helyzetet, látván, hogy felsőbbségüknél süket fülekre találnak. 1894-ben pl. a Consumból kibuktatták a hatalmas urakat: dr. Kiss János urat és társait. Mi történt azonban tekintetes kir. törvényszék? Dr. Kiss János ur — ámbár nem a személyügyi

főpotentatum — mégis a személyi ügyekben legbefolyásosabb ember! Huszonnégy óra alatt a consum uj igazgatói át voltak rosszabb állomásra helyezve s nagy könyörgés után az áthelyezés csak azon feltétellel vonatott vissza, hogy ők consumigazgatósági állásukról lemondtak s dr. Kiss János ur és társai bevonulhattak ujra az igazgatóságba!

Ezt azért emlitem fel, mert egyrészt fényes bizonyitékot látok ebben arra nézve, hogy lehetetlen volt a vasutasoknak saját érdekükben csak megmozdulniok is, másrészt meg, mert ép 10 év után ugyanazt a rendszert, ugyanazt az esetet látom megismétlődni: Sarlay, Turcsányi és Faludy uj consumigazgatósági tagok felfüggesztve és áthelyezve!

Ki törődött azzal, hogy puskaporos a levegő, hogy ilyen felfüggesztés, áthelyezés lángra lobbanthatja a csak szikrára váró gyuanyagot. Egyetlen szempont győzött, döntött, dominált: a consumigazgatósági tagság!

Most már tekintetes kir. Törvényszék méltóztassék figyelembe venni, hogy lélekölő munkájáért az államvasuti alkalmazottak nagy része a qualifikálhatlan hivatalos levonások után Láng miniszter jóvoltából 30—40 korona fizetést kap havonta — mert Láng miniszterségeig az is lehetséges volt, hogy 5—6 koronát kapott — méltóztassék tekintettel lenni azokra az igazságtalanságokra, valóságos jogtiprásokra, melyekkel e szegény osztály lépten-nyomon találkozott, s akkor azt hiszem el méltóztatnak ismerni azt, hogy jogos, hogy természetes életösztön diktálta volt az a mozgalom, mely e bajok orvoslására 1901-ben megindult, s amelyhez csatlakoztak a vasutasok tizezrei!

Lehet-e elitélni e mozgalmat? A magam részéről csak csodálkozni tudok, hogy egy évtizeden keresztül ennyire megsanyargatott, megalázott, mesterséges eszközökkel rabszolgává aljasitott, eladósodott osztály annyira a mennyire öntudatra tudott ébredni és rá merte magát szánni életfentartása érdekében egy ily elhatározó tettre?

De még inkább csodálkozom a fölött, hogy az a sok ostorcsapás, mely a munkában amugy is agyongyötört testet érte, hogy az az összegyülemlett sok keserüség miként eléged-

hetett meg e csendes nyugodt mozgalommal; hogy honnan meritették az emberek, kiknek teherré tették a munkáséletet, azt az önmérsékletet és miként lehetséges, hogy nem fogant meg a gondolkozástól elszoktatott agyukban az a gondolat, hogy bajukon csak ugy segithetnek, ha sirt ásnak a könnyelmüen rosszakaratu rendszernek, mely őket a kétségbeesés végső fokára juttatta, mely sirt ásott az ő emberi méltóságuknak, az ő és családjuk boldogulásának! (Tetszés.)

Az önmegtartóztatást, a szerénységet látom én ebben tek. kir. törvényszék egyrészt, de látok benne bizonyos foku rövidlátást is! Hát nem tanithatta meg őket egy évtized szomoru tapasztalata, hogy őket nem hallgatják meg, hogy az ő napnál fényesebb igazságuknak ebben a keretben érvény nem szerezhető?

Mozgalom?! Memorandum?! Deputáció?! Kérvényezés?! Nem mutatott e rá egyenesen az átszenvedett mult, hogy mindezeknek foganatja nem lehet!

És ők mégis e téren maradtak! Memorandumot késziттettek, azt a memorandumot, mely annyiszor szóvá tétetett e tárgyaláson s melyhez csatlakozik a mozdonyvezetőknek már előbb elkészitett memoranduma. Memorandumot, melyben felsorolják sérelmeiket, előadják égető bajaikat, kivánságukat, ugy azokat, amelyeket anyagi helyzetük javitása érdekében,mint azokat, melyeket emberi méltóságuk, társadalmi helyzetük érdekében szükségesnek, elodázhatatlannak tartanak.

Pragmatikát kérnek, tehát a jogok és kötelességek szigoru körvonalozását, mert addig joguk csak illuzorius volt, bármikor elvehető, kötelességeik pedig tetszés szerint igy vagy ugy magyarázhatók, bővithetők, tágithatók.

Szövetséget, melynek mint erős testületnek hivatása, a jogok fölött való őrködés.

Mindezek mellett a memorandum tartalmazza a fizetésrendezést, az előléptetési terminusokkal egyetemben.

Minthogy ez a memorandum képezte a jelen munkamegszüntetés alatt a követelések kiindulási pontját, már itt meg kell jegyeznem, hogy a fizetésrendezés tekintetében foglalt

kivánságok oly szerények, hogy az 1884. szolgálati rendtartásban kedvezőbb helyzet, előléptetés volt biztositva részükre, mint amit ők a memorandumban kivántak!

Ez jellemző a vasutasok szerénységére s a leghidegebb tárgyilagossággal visszautasitom ezen tény felemlitése után a királyi ügyész urnak azt a brutalis megjegyzését, hogy „a vasutasok a vakmerőség paroxismusával zsarolni akartak, az állam pénzügyi helyzetébe összhangzásba nem álló követeléseket támasztván".

Hát kedvezőbb volt az állam pénzügyi helyzete 1884 v. 85-ben mint 901-ben vagy 904-ben? Tudtommal ellenkezőkép áll a dolog s ha akkor a deficitek dacára meg lehetett adni a becsületes munka jutalmát, s a deficit, az állam pénzügyi helyzete e tekintetben akadály nem volt: akkor ne mondja nekem senki, hogy a szerényebb kivánságok teljesithetésének most a sanyaru pénzügyi helyzet vet gátat! (Általános tetszés.)

A memorandum elkészitésén kivül bizottságokat választ a 901-ben megindult mozgalom, gyülésezik, fölkeresi a minisztereket, államtitkárokat, miniszteri tanácsosokat s mindenkit, akitől helyzetük javitását várhatják.

Jelen bünpörben igen fontos momentum, hogy soha, de soha nem kértek a felsőbbségtől a gyülés megtartására engedélyt az egész mozgalom alatt, hanem csak tiszteletből inkább bejelentették, hogy gyülésezni fognak és sem elnökigazgatónak, sem miniszternek kifogása nem volt ez ellen, vagy legalább nem volt oly vakmerő, hogy kétségbe merte volna vonni gyülekezéshez való jogukat.

Ajtóról-ajtóra jártak jogos és méltányos követeléseikkel az egymást követő miniszterek, államtitkárok, az elnökigazgató, miniszteri tanácsosok legbarátságosabban fogadták őket és atyai hangon biztositották a deputációt, hogy a vasutasok ügyét, sorsát szivükön viselik, hogy látják, tudják, elismerik követelésük jogosságát és szerénységét, azt teljesiteni is fogják.

Hegedüs, Horánszky, Láng, Hieronymi miniszterek, Nagy Ferenc, Mándi, Ludvig mind egy és ugyanazon választ adja: „Sorsukat szivemen viselem, méltánylom szerény kivánságukat s többet fognak kapni, mint amit kérnek.

Ez a frázis olyan általános közmondásszerü lett a vasutasok körében, mint Vespasián idejében volt a „non olet".

A fennen hangoztatott nemesszivüség, jóakarat és szép igéret után joggal várhatták még a legpesszimisztikusabban gondolkozók is, hogy reményeik teljesitve lesznek.

Hiszen Batthyány tanutól is hallottuk, hogy a jelenlegi kereskedelmi miniszter is megigérte jóakaratát, biztositotta őket, hogy többet fognak kapni, mint amennyit kérnek.

És mégis mit látunk?! A kezdet következetes folytatását, a vasutasok helyzetének folyton-folyvást való rosszabbodását.

Azon a cimen, hogy most már fizetésüket ugyis javitani fogják, mult évben már a drágasági pótlékot is visszatartották. Tehát ezt az egypár garast, amely egyedül volt ment a hivatalos levonásoktól s amelyből segitségkép mégis annyira amennyire tengette életét, öt-hat éhező gyermekével együtt a szolgálata közben megrokkant szegény váltóőr, vagy kocsirendező, szolga, vagy altiszt, ami eddig az éhenhalástól valamikép megvédte, az egypár forintnyi drágasági pótlék, az sem lett neki kiszolgáltatva. Abban állt tehát a róluk való gondoskodás, hogy még jobban éheztették őket. (Tetszés.)

Az atyai gondoskodásban és jószivüségben még tovább mentek az intéző körök. Szokásban volt ugyanis, hogy a kocsirendezők Budapesten minden karácsonykor 5—10 frt karácsonyi ajándékot kaptak s elképzelhető tek. kir. törvényszék az intéző körökben lakozó keresztényi szeretet mértéke, amikor azt látjuk, hogy az idén ezektől a nyomorult emberektől, kiknek a szeretet ünnepén, tekintettel a magas dátumra, már egy fillérjük sincs, minden indokolás nélkül megvonják ezt a csekély jutalmat s igy még abban is megakadályozzák, hogy ezen a szent napon meleget vigyen be az egyébként rideg családi körbe.

A váltóőröknek ellenben kiadták ezidén is a karácsonyi jutalmat. Már most az a kocsirendező, aki váltóőri szolgálatra volt beosztva az alapon, hogy ő váltóőri szolgálatot teljesit, kérelmezte a karácsonyi jutalmat. Természetes, hogy az volt a jószivü intéző körök válasza, hogy te csak váltóőri szolgá-

latot teljesitsz, de kocsirendező vagy, nem jár tehát neked a karácsonyi jutalom.

Ámde a kocsirendezők két annyi állomási jutalékot kapnak, mint a váltóőrök. Mikor ennek az állomási jutaléknak a kiosztására került a sor, a váltóőri szolgálatra beosztott kocsirendezők csak annyi jutalékot kaptak, mint a többi váltóőr s mikor aztán arra merészkedtek hivatkozni, hogy hisz ők kocsirendezők, hisz őket a karácsonyi jutalom kiosztásánál is annak minősitették, akkor azzal hurrogta le őket a mindent megigérő kegyes felsőbbség, hogy most meg a jutalék kiosztásánál a teljesitett szolgálat az irányadó s nem a kinevezés s igy ők ebből a szempontból váltóőröknek s nem kocsirendezőknek tekintendők. (Derültség.)

Csekélynek látszó esetek ezek tek. kir. törvényszék, de igen jellemzők. Mikor arról volt szó, hogy karácsony ünnepén 5 frt. ajándékban részesüljenek, akkor kocsirendezőkké avanzsáltak, mert a kocsirendezők semmit sem kaptak. Mikor arról volt szó, hogy mennyi állomási jutalékot kapjanak, akkor váltóőrökké degredálódtak, mert azok csak a jutalék felét kapják. Kicsinynek látszó dolgok, de élénk világot vetnek azok lelkületére, akik mindent készek megigérni, de ha tettre kerül a sor, 5 frt-ért a legnevetségesebb rabulisztikára is képesek.

Szomoru valóság, kétségbeejtő dolog, hogy ezek a legujabb időben történtek, amikor minden kereskedelmi miniszter folyton azt hangoztatja, hogy ő valósággal atyja akar lenni a vasutasoknak, hogy ő többet fog adni, mint a mennyit a vasutasok kérnek.

Mily óriási ellentét, mily igazán frivol játék, amidőn ezekkel a sokat mondó esetekkel szemben azt halljuk Veréb Mihály vádlottól, hogy ez év január 20-án a nála megjelent és keserves sorsukról panaszkodó szolgákból álló deputációnak könnyekig meghatva igéri az elnökigazgató, hogy mint gyermekeiről fog róluk gondoskodni. Hogy ő jobb javadalmazásban fogja őket részesiteni, mint amennyit kértek. Hogy 700 korona lesz a szolgák kezdőfizetése s 25 év mulva minden szolga eljut 1400 koronáig; hogy az obstrukció után rögtön

megkapják ezt; hogy ő maga fog a miniszterrel beszélni; csak menjenek hozzá küldöttségbe, ő is atyailag fog velük bánni.

Mily iszonyuan könnyelmü játék a szavakkal, mily kislelkü fukarkodás a tettekben.

Nem kellett-e azonban a tettek dacára is hinniök az ő legfőbb tekintélyük, az ő Messiásuk szavában.

Nem kellett-e szentnek venni ezen igéreteket s nem volt-e kötelességük, hogy a nyomorult, szegény, éhező, tengődő tömegbe életet öntsenek ez igéretek alapján.

Tudhatták ők azt, szabadott-e nekik csak gondolni is arra, hogy nem jóakarójukkal állnak szembe, hogy amit tőle hallanak, csak üres szó. a semminél is semmibb?!

Gondolhattak-e erre ők, gondolhatott-e erre a tömeg, sejthette-e ezt bárki a világon.

Az emberiség egy uj megváltójának kellett volna születni, hogy felvilágositsa őket, miként az emberiségért kereszthalált szenvedett igaz megváltó odadörögte a sokaságnak és tanitványainak, felvilágositván őket a farizeusok mibenlétéről:

„A Mózes székiben ülnek az Irástudók és Farizeusok."

„Mindezeket azért, melyeket néktek parancsolok, megtartsátok és megcselekedjétek: de az ő cselekedeteik szerint ne cselekedjetek, mert ők mondják, de nem tartják meg."

„Mert ők nehéz és elhordozhatatlan terheket kötöznek egybe és azokat vetik az embereknek hátokra, hogy összeroskadjanak, de ők azokat csak ujjokkal sem érintik."

„Minden ő cselekedeteiket pedig csak azért cselekszik, hogy emberektől láttassanak: hogy megszélesitsék az ő homlokukon való filaktériumokat és köntöseik prémjeit meghoszszabbitsák. És hogy a lakodalmakon a főhelyeket foglalják el s a gyülekezetben az elölülést!"

„És hogy a piacon köszöntsék őket és hogy az emberek igy nevezzék: Mester! Mester!"

Ki merte volna gondolni a kétségbeesés e napjaiban, hogy nem igazán mester, akit ők imádva mesternek mondottak! Ki merte volna hinni, hogy olcsó dicsőségért, hitvány népszerüségért oktalan reményt merjen önteni valaki ennek

az éhenhaláshoz közelálló agyondolgoztatott, nyomoruságban sinylődő osztálynak s aztán nérói kegyetlenséggel oda merje dobni azt a javaslatot, amely még a megmaradt utolsó falatot is kiveszi álutakon százezernyi szegény asszony és gyermek elaszott kezéből?

Igen, tekintetes kir. Törvényszék „ők csak mondják, de nem tartják meg!" A farizeusokról szóló megjegyzés talál itt!

Elnök: Ne méltóztassék izgatni, tessék objectiv maradni.

Landler dr.: Tekintetes kir. Törvényszék! Magam is csodálom, hogy ennyire objectiv tudok maradni! Azt hiszem egyébként, hogy a Megváltó se lázitott, mikor az embereket felvilágositotta a szeretet vallása nevében!

— Ne bántsuk azokat, kik nincsenek jelen.

— Én senkit jogtalanul nem bántok, ha azonban a temperamentumom izgatja az elnök urat, vagy az igazság keresése, arról nem tehetek.

— Nem izgat engem az, csak kötelességemet teljesitem.

— Odadobták azt a javaslatot, mely Dobieczky szerint balzsamir volt.

Ennek a balzsamirnak, ennek a javaslatnak nincs semmi hibája tek. Törvényszék — csak az, hogy mint minden rossz, ez is osztrák minta szerint készült s elérték vele Ausztriában azt az üdvös dolgot, hogy a vasutasokat belehajtották a socialismus karjaiba, — mert az osztrák vasutasoknak választani kellett, vagy socialistákká lenni — vagy a koldusegyletbe beiratkozni!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, csak az, hogy Ausztriában a prakszis már bebizonyitotta, hogy az önkénynek, a protekciónak a legtökéletesebb diadalrajutásának egyenes utja és eszköze olyannyira, hogy az osztrák vasutasok elég higgadt organuma, a Bahnfrei, e javaslat életbenléte 4. esztendejében már e jelzővel illeti: „Unseligen Angedenkens" szerencsétlen emlékezetü, bár a fizetés összegszerüsége tekintetében az osztrák javaslat kedvezőbb.

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája — csak az, hogy bizonyos alsó osztályok határára ugynevezett kereszteket állit és ezzel az alsó osztályokra, azok amugy is ter-

hes életére ténylegesen reárakja a képletes keresztet és ezzel törvényes formát akar adni a protekcziónak és meghonosítani akarja rendeletileg az eddigi szokásjogi önkényt. Nehogy ugyanis a vasutasok mellőzés miatt panaszkodhassanak, rendeletileg akarja megállapitani a felsőbbségnek azt a jogát, hogy bizonyos nem tetsző, vagy előkelő összeköttetésekkel nem dicsekvő egyének már a legalsó fokon megállittassanak, ha ezt a kegyes felsőbbség az üzem érdekében jónak látja! Ezáltal rosszabb helyzetet teremt mint a mai, mely maga is türhetetlen volt. És ezt a jóakarók, a vasutasok igaz barátjai rendezésnek nevezik!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája — csak az, hogy láthatólag szerzett jogokat érint. — Hogy bizonyos, igazán szánalmas helyzetben levő, csekély javadalmazásu emberektől, — mint Hock tanutól is hallottuk — fizetésrendezés czimén összegeket vesz el, hogy egyes, igazán szegény, nyomoruságos emberek effektive 80—100 koronát vesztenek e javitás, e rendezés által!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, minthogy pl. a mozdonyvezetőkre, a fiumei tüzőnőkre stb. evidenter első pillanatra észrevehetőleg rosszabb helyzetet teremt az ezekre felállitott kategorizálás által.

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy rendezés czimén egyeseknek, a vasutasok több mint 40 százalékának, kevesebb lakbért biztosit, mint az eddigi volt.

Nincs annak a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy Miklós Ödön, Hegedüs Sándor a pénzügyi bizottságban kimutatták, hogy nehány év mulva az állam már egy pár milliót nyer e javaslat által s azt az egy pár milliót természetesen a vasutasok bőrén, azokén, akiken segiteni akart állitólag!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy azon a czimen, hogy az egyéni rátermettségnek érvényt kell szerezni az előléptetéseknél, az egyetlen igazságos automatikus előléptetést ki akarja zárni s a protekcziótámogatta szamárlétra törvényes uttörőjévé akar lenni!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az,

hogy egy hebehurgyán összetákolt, meggondolatlan fércz-munka, mely sem ahhoz a helyhez, ahonnan kiindult, sem a vasutasokhoz, akik keservesen megérdemlik, hogy velük komolyan bánjanak, — nem méltó!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy egy csapásra hamvasztott el minden örömöt a vasutasok szivéből, örökre elpusztitott minden reményt, feltámadhatatlanul temette el a vasutasoknak fellebbvalójuk, felsőbbségük iránti bizalmát! (Tetszés.)

Nem akarok bővebben evvel a javaslattal foglalkozni, tekintetes kir. Törvényszék, annyit azonban mondhatok e javaslat kedvező hatásának jellemzéséül, hogy a magyar vasuti és hajózási clubban, ahol pedig a vasut dédelgetett alakjai szoktak rendszerint tereferélni, megjelenése után lábbal tapostàk s hogy klasszikus tanuk állitása szerint Ludvigh ur maga is belesáppadt, mikor először meglátta ezt a felületes tákolmányt.

Elnök: Kérem . . .

Dr. Landler: Igenis, felületes volt, mert gyorsan kellett megcsinálni, mert a Tattersalban februárban megtartott gyülésre elküldött miniszteri levélkében igéret foglaltatott, hogy 3—4 hét alatt készen lesz a javaslat s 3—4 hét mulva hozzá se láttak. Csak mikor a vasutasok erősen kezdték hangoztatni a május 1-ét, akkor róttak össze valamit, gondolván, hogy a páriáknak ez is jó lesz!

S majdnem hogy ugy volt.

A kegyenczek lábbal tapostak a keleti fényüzéssel berendezett clubban, de a végső kétségbeesésében is derék vasutas tömeg még ekkor sem hallatott forradalmi hangokat! Pedig ezt lehetett várni, tekintve, hogy márczius 7-én Hieronymi miniszter, a Mester, még 800 frtos kezdőfizetést, 1903. január 1-ére visszaható hatályt igért; pedig szentül fogadta ugyanekkor, szóról-szóra igy: „Meg fogják látni, hogy azoknál, amiket kilátásba helyeztem, többet fogok megtartani.“ Ez a nyilatkozata különben bizonyitja előbbi állitásomat, hogy valamit összeróttak az utolsó perczben s ezt javaslatnak elnevezték, mert márczius 7-én még esze ágában

se lehetett a javaslat, különben ilyen könnyelmü nyilatkozatot miniszter létére nem tett volna!

Bár kétségbeestek jövendőjük felett a vasutasok, látván e javaslatot, mégis maradtak továbbra is a kötelességtudó, szerény emberek s csak ahhoz az utolsó roncshoz folyamodtak, melyhez direkte nem mert eddigelé nyulni az önkény: gyülekezési jogukhoz.

Nagygyülés tartását határozták el. Nem az önmegtagadás netovábbja, a szerénység mintaképe a sok csalódás, megaláztatás, félrevezettetés után e határozat?

Vidéki központokon s Budapesten, annak a két, e tárgyaláson sokat emlegetett urnak— kiknek nevét megemlitésre méltónak nem tartom — elnöklete alatt április 18-án megtartott gyülésen elhatározzák a 20-iki nagygyülést.

S mit látunk ekkor, tekintetes kir. Törvényszék?

A frivol játéknak eddigi eredményeiben elbizakodott, az emberi jogok lenézésében világtörténeti nevezetességre szert tenni akaró, fékevesztett hatalom hozzá mer nyulni könnyelmü kézzel ehhez az egyetlen megmaradt emberi joghoz, a megélhetésétől megfosztott, emberi méltóságában megalázott, hitegetett, szép szavakkal dédelgetett, de tényleg agyonostorozott osztály eme utolsó mentsvárához: megtiltja a gyülést és felfüggeszti Turcsányit és Sarlait, mert emberi mivoltuk tudatában és miniszterük szavában bizva, a gyülést kérelmezni merészelték! (Tetszés.)

Ne csodálkozzék ekkor a királyi ügyész ur, hogy azok, akik — hogy az ő szavaival éljek — „évtizedek óta becsülettel állották meg helyüket s a képességnek, pontosságnak, odaadásnak kiváló mértékét tanusitották", végre gépekből emberekké válnak.

Ne csodálkozzék senki, ha az utolsó, egyetlen reménység kegyetlen összetépése után lehanyatlott az a munkában megkérgesedett kéz, és önkénytelenül is ökölbe szorult! (Tetszés.)

Ha tanácsot kér az a munkaedzett kéz a józan észtől vagy az érzékeny szivtől, akkor sem cselekedhetik másképp,

miként cselekedhetett volna hát másként, mikor eszétől és szivében élt utolsó reményétől megfosztották?

Kellett-e ehhez buzditás? Ki mondhatja józan észszel, hogy még izgatásra volt szükség?

Azok, akik pillanatonként az atyai pártfogó mezibe öltöztek szavukban, hogy aztán annál irtóztatóbb módon taposhassák el a felébresztett reményeket, azok csinálták a sztrájkot, — kimondom bátran! — Kioltották a szivekből az utolsó reményt s ezzel kioltották — ők oltották ki — a mozdonyban a tüzet!

„Egy ország, melyet odafektettek a halálos ágyba saját fiai, öntudatosan, szándékosan, a tébolyhoz közel járó könnyelmüséggel . . . Ezt tették, ide sodorták az országot éppen abban a minőségükben, melyre alapitott bizodalommal létérdekeit tette le kezükbe az államhatalom. Értem ez alatt az ő közhivatali minőségüket“.

Ráismer-e a királyi ügyész ur saját szavaira? Ezt mondta ő, ezt mondom én is: Odafektették a halálos ágyba saját fiai, saját közhivatalnokai, a tébolyhoz közel járó könnyelmüséggel!

De ne feledkezzék meg a királyi ügyész ur, hogy vannak az államnak más fiai is, mint a vasutasok, jobban dotált édes fiai, mint e mostoha gyermekei . . . Ezek kezébe van letéve az államhatalom, ezek a közhivatalnokok s a királyi ügyész ur is csak ezeket érthette igazán, mert neki is tudnia kell, hogy a vasutas nem közhivatalnok. (Tetszés.)

*

Azt az állitásomat, hogy a vasutas nem közhivatalnok, az előttem szóló védőtársaim már fényes érvekkel igazolták. Kötelességem azonban ezen kérdéshez nekem is hozzászólanom és azt nehány rendelkezésemre álló érvvel támogatnom.

A kérdés lényege az lévén, hogy a 461-ik §-ban foglalt nem taxativ felsorolás, de általános, e szavakkal „közigazgatási hatósága körében“ való megjelölés alatt érthetők-e és illetve, ezen gyüjtő fogalom alá besorozhatók-e a vasutasok, mindenek előtt ezen általános elnevezés meghatározása, preczizá-

rozása szükséges. Erre nézve, természetes, nem a büntető jogban találjuk meg a feleletet, mert a büntető törvénykönyv azon szakasza, amelyik a vasutast egy bizonyos esetben hatósági közegnek „tekinti", mint az már kifejtetett, nem ide vág.

A büntető törvénykönyvből tehát „a közigazgatási hatósági kör" nem dönthető el, hanem a közjog és a közigazgatási jog veendő segitségül a kérdés eldöntésénél.

A tekintélyekkel való operálást nem tartom ugyan valami nagyon helyén valónak, de mivel e tekintetben olyan kiváló, általánosan elismert szakkapacitásról van szó, mint dr. Kmetty Károly, akinek minden kijelentését feltétlenül döntőnek elfogadják, hivatkoznom kell e tekintetben az ő véleményére annál is inkább, mivel meg vagyok győződve, ha eme kiváló tudósnak ellenkező véleményét tudta volna az ügyész ur produkálni, azt semmi körülmények közt el nem hallgatta volna.

Kmetty szerint a közigazgatás csak az, amiről akár létokára, vagy eredetére, akár jogalapjára, czéljára, tárgyára, hatására való tekintettel elmondható, hogy ad statum pertinet, azaz, — amint később magát kifejezi — csak az a közigazgatás, aminek belső összefüggése az állami léttel kideritheő.

Hát tek. kir. Törvényszék, e definiczióból, mely igen észszerü, evidens, hogy közigazgatási hatósági körbe tartozó teendők alatt csak a par excellence állami teendők értendők, már pedig forgalom lebonyolitása nem olyan dolog, melyről azt mondhatnók, hogy ad statum pertinet, mert hisz némely országokban az egész vasuti forgalmat magánosok bonyolitják le, sőt hazánkban is annak nagy részével igy állunk. Szóval minthogy a forgalom lebonyolitása nem közigazgatás, ergo a vasutas sem jár el az állam közigazgatási hatósága körében nyert megbizatásánál fogva.

Ép ezért jelenti ki Kmetty egész apoditikusan, minden további indokolás nélkül, hogy az államvasut alkalmazottai még csak államhivatalnokok sem, mert mint fegyelmezett elme az államot, mint kereskedőt, mint vállalkozót, külön választja

a szuverén államtól és illetve előbbi funkcziójában nem is tekinti államnak.

Nem tudom, szerencsésnek, vagy szerencsétlennek mondjam-e a királyi ügyész urat, hogy e kiváló tudós alapos oktatásában nem részesült. És hiába mondja, hogy ő ezzel nem törődik, annyi bizonyos, hogy ha részesült volna e tanításban, most nagy hasznát vette volna, mert nem zavarta volna ugy össze a fogalmakat. (Derültség.)

Hiányzik tehát első sorban a közigazgatási jelleg, de nincs meg a hatóság fogalma sem olyan értelemben, hogy az ettől nyert megbizás alapján köztisztviselőnek volna tekinthető a vasutas.

A szolgálati rendtartás első számu függeléke szerint ugyanis főellenőrig a vasutas az igazgatósági összüléstől nyeri megbizatását, amint az az általam becsatolt kinevezési okmányból is kitünik.

Ez az igazgatósági összülés, amint általában a vasut igazgatósága hatóságnak nem tekinthető. Ezt a kuria számtalan esetben kimondta, be is csatolok két határozatot, amelyek egyike azt mondja, hogy bár rendkivül fontos, de mindazonáltal csak magántermészetü állami vállalatnak tekinthető a vasut és igy annak igazgatósága sem tekinthető hatóságnak, másika pedig világosan megmondja, hogy tekintettel arra, miszerint a vasut az állam közigazgatási hatósága körébe nem tartozik, igy annak igazgatósága már ezen oknál fogva sem hatóság.

Már most, tek. kir. Törvényszék, kinevezett hivatalnokról lévén szó, előállana az az abszurd eset, hogy a kinevezett közhivatalnok lenne, anélkül, hogy a kinevező maga hatósággal, imperiummal birna. Már pedig az csak nem tagadható, hogy akinek magának sincs imperiuma, az kinevezés utján ilyet nem is adhat, pedig közhivatalnok imperium nélkül nem képzelhető.

Az ügyész ur hiába rázza a fejét és hiába mondja, hogy az igazgatókat a miniszter nevezi ki, mert erre nézve az első megjegyzésem az, hogy azzal nem törődném, ha az igazgatókat ültetné ide a vádlottak padjára, közhivatalnokoknak minősit-

vén őket, (derültség) de meg másrészt nagyon természetes. hogy az állam vállalatáról lévén szó, ezeket valakinek ki kell nevezni s ez a valaki nem lehet más, mint az állam, könnyen érthető okokból indokolt lévén, hogy ezen kinevezési jogot az állam sem a kir. ügyész urra, sem rám nem bizza. (Derültség.)

A közigazgatási hatósági kör tehát nem talál a vasutasokra. Ez a kérdés lényege a közhivatalnoki minőség elbírálásánál.

Az itt kifejtetteken kivül azonban hivatkozhatom speciális intézkedésekre is, amelyek ellentmondanak annak, hogy a vasutas közhivatalnoknak tekintessék. Ilyen speciális intézkedés az 1897. 20-ik törvénycikk, amely az államhivatalnokok kauciójáról szól. Az állami pénz és anyag kezelésére vagy ellenőrzésére hivatott állami közeg törvény szerint szolgálati biztositékul fizetésének kétharmad részét tartozik letenni. Becsatolom a vasuti pénztárkezelésről szóló 30-ik utasitást, melyből világosan kitünik, hogy a vasut pénzét kezelő kauciót adni nem tartozik.

Ugyane törvény szerint az államközeget a pénztárkezelésnél mindig ellenőrizni kell, a vasuti pénztárkezelőnek ellenőrző közege nincs.

Ugy látszik tehát, hogy a törvény inkább hisz a vasutasok tisztességében s uti figura docet azt, hogy nem tekinti őket közhivatalnokoknak, a bizalom nagyobb fokával dokumentálja. (Derültség.)

A vasuti szolgálati rendtartás néhány eddig nem emlitett szakaszából s az ezzel összefüggő rendeletekből is ki lehet mutatni, hogy a vasutas nem közhivatalnok.

A szolgálati rendtartás 3-ik szakasza ugyanis felosztja, osztályozza a vasuti alkalmazottakat és ezek között a C pontban a „külön szerződéssel, illetve a külön feltételek mellett alkalmazottakat“ emliti meg. Mutasson nekem a vád igen tisztelt képviselője a közhivatalnoki statusban külön szerződéssel. illetve külön feltételek mellett alkalmazott hivatalnokokat.

Ügyész közbeszól.

Dr. Landler: Ha jól értettem, a joggyakornokokat em-

litette az ügyész ur, de azok egész más szempont alá esnek; azok a 3-ik §. b) pontjában foglalt gyakornokoknak felelnek meg és nem a külön szerződéssel alkalmazott hivatalnokoknak, amint azt a közigazgatási biróság már világosan megmondta 1901. 603. sz. határozatában, mely igy kezdődik: „A bírósági gyakornokok, mint a gyakornokok általában".

Ez a megjegyzése a kir. ügyész urnak tehát nem dönti meg a szolgálati rendtartás 3-ik szakaszára alapitott érvelésemet.

Vázsonyi védőtársam a szolgálati rendtartás 15-ik szakaszára már hivatkozott s kifejtette, hogy ott az államszolgálat s a vasuti szolgálat szembe vannak állitva s ép ezért kell a hivatalos esküt annak is letenni, aki az állam szolgálatából lép a vasut szolgálatába.

Nehogy azonban a kir. ügyész ur azt mondhassa, hogy ez azért van igy, mert a vasuti szolgálat különbözik más állami szolgálattól: becses figyelmébe ajánlom az 1898. évi 6451. sz. összminiszteri rendeletet, amely arról is intézkedik, hogy mikor kell az államhivatalnoknak kétszer esküt tenni s világos ezen rendeletből, hogy ezen kétszeri eskütétel épen az ott felsorolt szolgálati ágak különbözőségében találja magyarázatát.

E rendelet szerint ugyanis uj eskütételnek van helye a) birói, vagy kir. ügyészi szolgálatból közigazgatási szolgálatba lépés esetén, vagy megforditva; b) a számszéktől a miniszteriumba és viszont átlépéskor; c) katonai szolgálatból polgári államszolgálatba lépéskor és végül altisztből, vagy szolgából tisztviselővé kineveztetés esetén.

Ezt a rendeletet az összminiszterium csinálta, tehát nem mondható, hogy véletlenségből maradt volna ki a vasutas és bár az ott felsorolt egyes szolgálati ágak sokkal kevésbbé különböznek — pl. a miniszteri ügykör a számvevőszéki ügykörtől — mégis meg van mondva, hogy az egyikből való átlépés esetén a másikba — ujra le kell tenni az esküt s semmi kétség, hogy ha a vasutast államhivatalnoknak tekintette volna, figyelembe véve annak pláne speciális esküjét, azt ott szintén felsorolta volna, s abból, hogy ezt nem tette, világosan követ-

kezik, hogy nem közhivatalnok, illetve nem tekintette annak ez a rendelet a vasutast.

Az eskületétel formájából, s illetve a hivatalnoki eskü kivétele körüli szokásos formalizmusból is megállapitható, hogy a vasutas nem közhivatalnok. Nevezetesen az 1791. 10-ik törvényczikk óta számos rendelet szabályozta azt, hogy a közhivatalnok közvetlen fölebbvalója kezébe teszi az esküt. A vasuti üzletrendtartás 102-ik §-a megmondja, hogy a vasuti alkalmazott által leteendő esküt a vasuti és hajózási főfelügyelőség egyik kiküldött tagja veszi ki.

Miért van ez igy tek. kir. Törvényszék? Az indok igen egyszerü. A vasuti tisztviselő közvetlen fölebbvalója nem közhivatalnok, s igy ennek kezébe az esküt letenni nem lehet, hanem csak a vasuti fölügyelőség egyik tagjának, mint közhivatalnoknak kezébe.

Ügyész közbeszól: Hát a birák.

Landler dr.: Tudom, hogy vannak egyes kivételek az egyes rendeletekben, pl. a főispánra, közjegyzőre, ügyészekre s törvényszéki birákra, akik bizonyos ünnepélyességek között ülésben tesznek esküt, de ez, ezen állások nagyobb fontosságánál fogva van igy, mig a vasuti alkalmazottnál pl. a vasuti bakternél ez épen nem mondható.

A szolgálati rendtartás 53-ik szakasza is világosan szembeállitja a vasuti szolgálatot a közszolgálattal, amidőn b) pontjában igy szól: „Avagy köz- vagy vasuti szolgálatból fegyelmi uton távolittatott el.“ Tehát azt mondja közszolgálat, vagy vasuti szolgálat s a kettő szembeállitásából csak azt a következtetést lehet levonni, hogy a vasuti nem közhivatalnok.

A szolgálati rendtartás 59-ik szakaszából is implicite következik, hogy a vasuti nem közhivatalnok. Az 59-ik §. 5-ik pontja ugyanis azt mondja, hogy a végleges alkalmazottnak a szolgálat felmondható, ha bármi oknál fogva a személyzet létszáma csökkentésének szüksége áll be. Ezzel szemben a pénzügyi szabályokban, 1871. évi 9-ik törvényczikkben világosan meg van mondva, hogy szervezeti változtatás esetén nem szünik meg a közhivatalnoki jelleg, a közhivatalnok nem

veszti el állását, hanem csak rendelkezési állományba helyezendő.

Végül hivatkozom az üzleti rendtartás 52-ik szakaszára, mely igy szól (felolvassa). Ebből látható, hogy eladni, átadni, megvenni is lehet az összes vasuti alkalmazottakat, amint hogy ez a szakasz leplezetlenül megmondja, hogy az utolsó szögtől egész az elnökigazgatóig az egész államvasutat meg lehet venni. (Derültség.)

Elnök: Kérem a tárgyalás komolyságára ügyelni. Talán inkább ugy tessék mondani, amint e szakaszban van, hogy át vagy el lehet adni.

Landler dr.: Hát az is igaz: el is lehet adni az elnökigazgatót. (Derültség). Már pedig azt hiszem, hogy az ellen a kir. ügyész ur is tiltakoznék, mint közhivatalnok, hogy egy egész közhivatalnoki kar akár eladható, akár megvehető legyen.

Ezen érvekkel igyekeztem bizonyitani, hogy a 481-ik §-ban meghatározott deliktum alanyai vasutasok nem lehetnek, a következőkben támogatni kivánom Vázsonyi védőtársam azon érvelését, hogy ezenkivül büntető itélet azért sem hozható, mert a vádlottak, különösen védenczem hivatali kötelességét nem tagadta meg.

Az ügyész ur által elsősorban hivatolt, de a sors különös szeszélye által utolsóvá degradált Serbák tanu becsatolta igazgatósági rendeletek is mind arról beszélnek, hogy a nagy gyülésre felránduló vasuti alkalmazottak a szolgálati rendtartás 53. §-ának utolsó pontjában meghatározott fegyelmi vétséget követnek el. Ez a szakasz pedig kimondja, hogy büntetésből elbocsájtható, ki felhivás ellenére 14 napon tul a hivatalból elmarad, illetőleg állomását önkényesen elhagyja. Tehát még ezek a szigoru rendeletek is csak hivatali elhagyásának minősitik vádlottak tettét és nem a sokkal szigorubb és az ugyanazon szakasz g) pontjában meghatározott és fegyelmileg is sokkal szigorubb elbirálás alá eső szolgálati engedelmesség megtagadásának.

Már pedig a vasutasokra nézve az ő szolgálati rendtartásuk irányadó abban a tekintetben, hogy mikor követik el ők a szolgálati engedelmesség megtagadását és ha az ő szolgálati

rendtartásukban világosan elő van irva, hogy a szolgálati hely elhagyása más elbirálás alá esik, mint a hivatali kötelesség megtagadása s igy különbözik a kettő egymástól, akkor ezt a distinkciót a kir. ügyésznek, a törvényszéknek és mindenkinek respektálnia kell és nem lehet e kettőt sem büntetőjogi, sem filozófiai alapon álló hangzatos rabulisztikával összecserélni.

A tudatnak fogalma a B. T. 82. §-a szerint nézetem szerint különösen itt van szerepe, mert az, hogy megtagadták-e vádlottak hivatali kötelességüket, vagy nem, a jelen deliktumnak egyedüli tényálladéki eleme, és ha vádlottak bizonyitani tudják, hogy ők nem tudták, nem tudhatták, hogy inkriminált cselekményükkel hivatali kötelesség megtagadását követték el, sőt egyenesen azt tudták, azt kellett tudniok, hogy cselekményük nem hivatali kötelesség megtagadását képezi, akkor a B. T. 82. §-a alapján a büntetés alól mentesitendők még akkor is, ha egyébként — az ellenkező tudat fenn nem forgása esetén — cselekményük hivatali kötelesség megtagadásnak volna is minősithető.

Bár egyetlen közhivatalnokra sem volna ráfogható az itt felderitett tényállás alapján a hivatali kötelesség megtagadása, de ha — feltéve, de meg nem engedve — minden más közhivatalnokra meg is volna állapitható ezen tényállás mellett hivatali kötelesség megtagadása, a vádlottak még ez esetben is fölmentendők lennének, a B. T. már hivatkozott 82. szakasza alapján, mert nem számithatók be a bűntettnek tényálladékához tartozó ténykörülmények, ha az elkövető a cselekmény elkövetésekor azokról nem birt tudomással.

A cselekmény elkövetésekor arról, hogy mi a szolgálati kötelesség megtagadása és mi a szolgálati hely elhagyása, vádlottakat az ő szolgálati rendtartásuk tanitotta ki. Ők ennek alapján nemcsak, hogy nem tudták miszerint cselekményükkel hivatali kötelesség megtagadását követnek el, hanem tudták ennek ellenkezőjét, tudniok kellett ép az ellenkezőt, hogy t. i. nem követnek el engedelmesség megtagadást azáltal, hogy szolgálati helyöket elhagyják, mert hisz erre vonatkozólag az ő rendtartásuk, bár implicite, de egész határozottan megmondja,

hogy az nem képez szolgálati kötelességmegtagadást. Minthogy pedig az ő hivatali kötelességük körvonalazásánál rájuk nézve az ő rendtartásuk irányadó, kötelesség megtagadása tekintetében is, s az erre vonatkozó tudat tekintetében is, ezt kell irányt adónak tekinteni, s ennek alapján megállapitani azt, hogy ők nem tudták, nem tudhatták, hogy cselekményük a büntetőjog szempontjából hivatali kötelesség megtagadásának lesz minősithető, holott az ő rendtartásuk s az ezen alapuló tudatuk szerint nem az.

Felmentendők tehát a tudat hiányának indokából is.

Azt pedig, hogy a törvény ismeri a szolgálati hely elhagyásának fogalmát, de hogy ezen fogalmat nem tartja ugyanazonosnak hivatali kötelesség megtagadásával, bebizonyithatom a kihágási B. T. 95. és 98. §-aival, amelyek kimondják, hogy „az állam, a törvényhatóság, vagy község által alkalmazott azon orvos vagy állatorvos, a ki a járványos betegség idején, habár lemondás folytán, de lemondásának szabályos elfogadtatása előtt, hivatalát elhagyja, vagy orvosi, vagy állatorvosi alkalmaztatásával egybekötött szolgálat teljesitését alapos ok nélkül megtagadja, vagy elhalasztja,: két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő."

Ahol tehát a törvény a szolgálati hely elhagyását is büntetni akarja, ott világosan is kifejezést is ad ennek s abból, hogy a 481. §-ban a szolgálati hely elhagyásáról emlitést nem tesz, világosan következik, hogy azt büntetni szándékában sem volt és ezt abba bele magyarázni nem is lehet.

De tek. kir. Törvényszék még olyan intézkedés is áll rendelkezésünkre, mely implicite megmondja, hogy a vasuti alkalmazott részéről a szolgálati engedelmesség megtagadása sem képez büncselekményt.

Ez az intézkedés a szolgálati rendtartás 53. §-ában foglaltatik. Az 53. §. c) pontja fegyelmi nélkül elbocsátandónak deklarálja azt az alkalmazottat, aki bizonyos büntetendő cselekmények miatt biróságilag elitéltetik. Itt tehát az elitélés a kriterium.

Az f) pont elbocsátandónak nyilvánitja az alkalmazottat,

ha sikkasztást vagy lopást követ el. Itt tehát a büntetendő cselekmény a kriterium.

Mindjárt utána a g) pont azt mondja, „ha a szolgálati engedelmességet megtagadja, ha vesztegetést kisért meg, vagy elfogad.

Nem feltünő-e a tek. kir. Törvényszék előtt, hogy ámbár mindkét pontnál az elkövetés a kritérium, hogy ámbár mindkét pontban felsorolt cselekményre ugyanaz a fegyelmi büntetés van szabva, mindazonáltal a sikkasztás és lopás is külön pontban van felsorolva, t. i. az f) pontban s mindjárt rá következőleg hivatali kötelesség megtagadása s a megvesztegetés szintén egy külön pontban, t. i. a g) pontban.

Nézetem szerint minden jogász előtt, aki közhivatalnoknak tartja a vasutast, fel kell, hogy tünjék e külön pontba sorolás, mert ha a vasutas közhivatalnok, akkor a szolgálati kötelesség megtagadása és a megvesztegetés is büncselekmény, épugy mint a sikkasztás és lopás és ugyebár tek. kir. Törvényszék, ez esetben csak akkor volna előttünk jogászok előtt a különválasztás, ha feltennők, hogy nem jogásztól ered e §. megalkotása.

Ámde tek. kir. törvényszék, bemutatom azt a közleményt, mely igazolja, hogy ez a §. Csemegi Károly hozzájárulásával jött létre. Tehát olyan tekintély közremüködésével, akiről talán a kir. ügyész ur is el fogja ismerni, hogy nagy jogász volt, bár ő nem aktiv államférfiak iránt való elismerésben igen fukar! (Derültség).

Igaz ugyan, hogy jogászságunk ez örök dísze a beszédem elején emlitett 1884-iki szolgálati rendtartás fegyelmi határozmányait csinálta, de mint kimutattam, a 84-iki és 87-iki rendtartás szóról-szóra egyező.

Nem tételezhető fel tehát, hogy véletlenségből került más pontba a szolgálati kötelezettség megtagadása, mint a sikkasztás és a lopás, hanem e kettőnek különválasztása egyenesen reámutat arra, hogy az előbbinek, t. i. a szolgálati kötelesség megtagadásának fegyelmi büntetése ugyanaz, bár nem képez büntetendő cselekményt.

Nem képez pedig büntetendő cselekményt azért, mert a vasuti alkalmazott nem közhivatalnok és ezt a g) pontnak különválasztásával legfényesebben elismerte a B. T. és az 58-ik sz. döntvény nagynevü megalkotója.

Bár, mint emlitettem, implicite beszél e pont, de mindazonáltal oly világossággal, hogy annak értelme iránt egyetlen gondolkodó jogásznak sem lehet kétsége. S ezzel szemben modern jogtudósok és államférfiak kisérletezése remélhetőleg csak kisérletezés is fog maradni.

*

Nem szineztem ki az eseményeket, nem a fantázia müködött beszédemben: szomoru tényeket szólaltattam meg a maguk egyszerüségében, másfél évtized verejtékáztatta eseményeit állitottam sorompóba a vád igen tisztelt képviselőjének invektivái ellen.

Mikor azt látom, hogy hazánkban husz év óta alig változott az a rendszer, mely a magyar államnak egyetlen vagyonát, az államvasutakat uratlan jószágnak tekinti, mikor azt kell olvasnom a pénzügyi bizottság ezidei jelentéséből, hogy a szükségesnél körülbelül husz millió értékben több vasuti kocsit csináltatnak és mindazonáltal milliókat fizetnek a vaggonkölcsönző-gyárak kocsik használati dija fejében, mikor Schóbert miniszteri tanácsos értekezéséből azt kell látnom, hogy husz milliót meghaladó refakciát elajándékoznak minden gazdasági czél nélkül, másrészről meg azt tapasztalom, hogy Poroszországban inkább rosszabb kocsikban utaznak, de egy vasuti takaritónőnek fizetése nagyobb, mint egy magyar államvasuti hivatalnoké s Ausztriában is 19 millióval többet ád az állam a vasutasoknak, mint nálunk, s mindezekkel szembe odaállitom a magyar államvasutak éhenhaláshoz közelálló megalázott osztályát, melynek a kenyérért, igazságáért vivott törvényes harczában szabadságát rabolták el avatatlan kezek: akkor nem itélhetem el ezt a mozgalmat, — nevezzük bár sztrájknak, vagy forradalomnak, mert mig egyrészt az első csapást mérte arra a rendszerre, amelynek teljes összeomlása százszorta nagyobb hasznot hajtand ennek

az országnak, melynek egyedüli vagyonát e vasut képezi, mint amekkora kárt lát a kir. ügyész ur „az előtte heverő anyagi és erkölcsi javakban“, addig másrészt egy porba tiprott, s az ügyész ur minden szóvirága mellett is előttem s minden igazán érző előtt szimpatikus társadalmi osztály öntudatra ébredésének jelét, szabadságának hajnalhasadását, megfeszitett igazságához vezető igaz ut első állomását látom, üdvözlöm és csodálom benne.

S azt tudja be bűnül a kir. ügyész ur 13 becsületes embernek, hogy oda mert állani e forgatba, ez igazságos harcz élére, s mig egyrészt nem feledkezett meg kartársairól gondoskodott a tömeggel szemben az ő mostohája: hazája érdekéről is s nekik köszönheti az ország, hogy egyetlen sinszög se görbült meg e harcban!

Az álljon az állam érdekében, az legyen most a hála a haza részéről, az állitsa helyre a megsértett jogrendet, hogy szabadságukat, kenyerüket elveszitsék ők, akik a mások szabadságáért, kartársaik s mindnyájunk szabadságáért sikra szállottak?!

Ne feledje el ügyész ur, hogy mikor ön ezt kérte, egy felhivásra, egy magasabb erkölcsi parancsra hivatkozott.

Én is ismerem e magasabb erkölcsi felhivást, de ők tizenhárman nem csak ismerték, de engedelmeskedtek is e magasabb erkölcsi parancsnak, melynek hangja kiirthatatlanul visszhangzott szivükben!

Ők ismerték az embertársaik iránti kötelesség becsületes teljesitésének és e kötelességekhez való rendithetetlen hűségnek szent és elévülhetlen parancsát, e parancsot, melynek engedelmeskedve a legnagyobb nemzeti hős lett Rákóczi, melyre hallgatva tettre kélt a csipkebokorból Mózes, s melynek hatása alatt bátran odaállottak ők, s mig szerencsétlen éhező kartársaik igazáért, a kenyér igazságáért küzdöttek, — megmentették azt az országot, melyet a tébolyhoz közeljáró könnyelmüséggel halálos ágyba fektettek saját jól táplált fiai . . .

Benedek János dr. védőbeszéde.

Tekintetes kir. Törvényszék! Különös figyelembe véve ártatlan vádlottainknak védőbeszédeink meghallgatásával már is sulyosbodó helyzetét, röviden kivánok nyilatkozni a kir. ügyész ur vádjaira vonatkozólag. E tekintetben megkönnyitve érzem helyzetemet, mert a váddal, annak főbb kérdéseivel előttem felszólalt védőtársaim már foglalkoztak. Becsalogatták ezt a jámbor gyermeket a miniszteri rendeletek, büntető törvények labirintjába s ott alaposan agyonverték, ugy hogy a magam részéről csak azt konstatálom, hogy a vád arra van alapitva, miszerint vádlott Turcsányi Pál a btkv. 480—481. szakaszaiban megemlitett büntettet követett volna el, mint felbujtó. A btkv. ezen szakasza szerint büntetendő cselekmény csak az, a mit a törvény annak nyilvánit. A vádhatóság képviselője abban látja a büntett fenforgását, hogy egymással összebeszélve, megtagadták a közhivatalnoki kötelesség teljesitését. Sem az egyik, sem a másik tényt bebizonyitani még csak meg se kisérelte, csak arra hivatkozik a közvádló általánosságban, hogy az köztudomásu, de egyetlen egy embert elő nem állit. Ennek alapján nem volna megállapitható, hogy minő tevékenység volt az, a melyet vádlott kifejtett, s a mely a rábeszélés tényét állapitaná meg. Csak egész általánosságban mondja a kir. ügyész ur, hogy Turcsányi volt a vádlottak közül, a ki a sztrájkról is emlitést tett, de a tanuk bebizonyitották, hogy tett igenis emlitést, de csak annyiban, hogy a mikor egyik vasuti munkás meggondalatlanul kiejtette ezt a szót, akkor igen erélyesen felszólalt és Bischitz tanu vallomása szerint azon szellemi fölénynél s ama befolyásnál fogva, a melylyel birt, igyekezett odahatni, hogy ilyen beszédektől tartózkodjanak, szerencsétlenségnek nevezte azt, ha a sztrájk kitörne, s figyelmeztette a felszólalót hasonló kifejezésektől való tartózkodásra.

Nem tudom, miben látja az ügyész ur a felbujtás tényét!? A maga részéről nem szegte meg a hivatali kötelességét, mert mikor a sztrájk kitört, nem volt abban a helyzetben,

hogy megtagadja a hivatali kötelességét, mert fel volt függesztve. Vagy talán épp ezt véli a kir. ügyészség a felbujtás okának, mert Turcsányi fel volt függesztve, s ez ingerelte a vasutasokat arra, hogy hivatali kötelességüket megszegjék? Ezért Turcsányit okolja mindazon károkért, melyet vádbeszédének elején oly élénk szinekkel ecsetelt? Hisz akkor ugy jár el, mint az a vidéki rendőrkapitány, a ki azt büntette meg, a ki a feléje sujtó elől a fejét elkapta, s igy betörött az ütéstől az ablak! (Derültség.) Itt is tehát Turcsányi a bűnös, nem pedig az, a ki a sulyos ütést feléje intézte. Nincs tehát velük szemben tény megállapitva, s igy még abban az esetben is felmentendők, ha közhivatalnokok volnának. De hogy nem azok, ezt már kimeritően tárgyalták előttem szóló védőtársaim. A magam részéről csak leszögezem azt a kétségtelen és megdönthetetlen igazságot, hogy a vasutasokat köztisztviselőnek sem a törvényhozás, sem a birói gyakorlat, az ország közvéleménye, sem maguk nem tekintették. Sem a köztisztviselőkről szóló törvény, sem a nyugdijtörvény, sem az állami tisztviselők fizetésrendezése alkalmával ilyenekül nem tekintettek; csak most, hogy sztrájkoltak egy kicsit, most lépteti elő őket az ügyész ur! Nem lehet az, hogy egyik vonatkozásban a közvád t. képviselője olyan sulyos vádakkal lép fel a vádlotáltalában nem az.

De nem elégedhetem meg ennek konstatálásával, mert a közvád t. képviselője olyan sulyos vádakkal lép fel a vádlottak ellen, a melyeket szó nélkül nem hagyhatok. Hűtlenség, kötelességszegés, erkölcsi törvények megszegésével vádolja a vádlottakat a kir. ügyész ur. Ez ellen a felfogás ellen kell őket megvédelmeznem. Bármi legyen is minden más tényezőnek véleménye, kimondom, hogy szerencsétlen dolognak tartom a sztrájkot. De mindezért bűnbakul 13 embert állitani ide, s azt képzelni, hogy megbüntetésükkel a csorba ki lesz köszörülve, igen téves felfogás. Hisz nem ez a 13 ember csinálta a sztrájkot, hanem régóta készülő mozgalom tört ki, midőn jogos igényeiket keresték a vasutasok! És preczedens is van erre: az állami tisztviselők mozgalma, a kik szintén inditottak mozgalmat, sőt a postaalkalmazottak valósággal csináltak

sztrájkot, s ezek ellen nem indult bűnper. Nem jutott eszébe senkinek sem fegyelmi vétséget keresni e tényben, sőt mozgalmuk sikeres volt és meghátrálásra kényszeritette a kormányt. Nekik nem tiltották meg soha a gyüléstartást, csak a vasutasokkal bántak ily törvénytelenül.

A 13-as bizottság tagjai pedig tudatában sem voltak annak, hogy bűncselekményt követnének el; hisz letartóztatásuk előtt 24 órával a miniszter, mint egyenlő féllel érintkezett velük. Mellőzöm ennek a dolognak politikai oldalát, de szocziális vonatkozása elől nem térhetek ki, s állitom, hogy semmiféle osztálya az emberi társadalomnak nem érheti el a maga czélját, ha azt várja, hogy annak teljesitése sült galambként a szájába repül. A mai világban a mesék kora lejárt, s nemcsak az önsegély kötelezettsége utalja a munka embereit arra, hogy határozottsággal lépjenek fel a maguk érdekében, de az a kötelesség is, hogy nekik első sorban állt érdekükben a rájuk vonatkozó intézkedéseket kivivni amaz autonom jogkörnél fogva, a mely az embert emberré, a polgárt polgárrá, s a férfit férfivá teszi. Ime, több mint 10 év leforgása nem volt elég ahhoz, hogy a felettes hatóság érveik előtt meghajoljon, mindennek daczára évtizedeken át nem jutottak semmiféle eredményhez, és csak a legeslegvégső esetben nyultak a rendelkezésükre álló leghatékonyabb eszközhöz. Hisz a társadalom munkabiró elemeinek jogukban áll a szervezkedés, jogukban áll az, hogy megfelelő, őket megillető munkabért követeljenek. Mert csak a munkás kéz tarthat számot a világ közjavaira, s igy a munkásnak minden körülmények között, ha boldogulni akar, szervezkedni kell a társadalom kitartottjai és henyéivel szemben.

Ezt cselekedték a vádlottak. És ha a vádlottak ezen mozgalom élére kerültek, ez csak azon különös bizalomnál fogva történt, részint egyéni kiválóságuk, részint egyéni szeretetreméltóságuk és népszerüségük folytán, mely az ő kartársaiknál velük szemben nyilvánult. Ők tehát 13-an éppen ugy kerültek a mozgalom élére, mint a 72-es és még a többi bizottságok tagjai. De akkor, ha nagyobb mozgalom kitört, természetes, hogy egy bizottságot kellett összeállitani, a mely arra

van hivatva, hogy a nagy sokaság és a kormány között közvetitő legyen, ők pedig ezen közvetitő szerepre vállalkoztak és ezen vállalkozás a felbujtás tényét magában nem foglalja. A kir. ügyész ur maga sem tudott többet felhozni a felbujtás bizonyitására, mint azt, hogy a 13-as bizottság a tárgyalásokat kezdeményezte. Hát valakinek csak kezdeményeznie kellett és nem volt helytelen a kezdeményezés, hogy csak 13 ember lépjen a bizottságba, mert 13 emberrel lehet érintkeznie a kormánynak, hatóságnak, holott pl. 40000 emberrel ezt tenni nem lehet.

Terhükre rójja a vádhatóság a vádlottaknak, hogy egy olyan névjegyzék alapján tervezték összeállitását a 13-as bizottságnak, amely nyilvánvaló, hogy a legbefolyásosabb embereket foglalja magában. Ez természetes, mert éppen a tanuvallomások folytán beigazolást nyert az a körülmény, hogy ezen 13-as bizottság, melyet sztrájkbizottságnak neveztek, magát mindenkor csak a közvetitésre tartotta hivatottnak, ez a békéltető bizottság mindent megtett arra nézve, hogy a vasutasok mozgalmát oly mederbe terelje, hogy a béke létrejöjjön. Magára Vöröss Lászlóra hivatkozom, de a vádhatóság nem hivatkozhatik egyetlen egy tanura sem, aki ennek ellenkezőjét megerősitette volna, vagy hogy ezen 13-as bizottság a béke meggátlására tett volna valamit, sőt ellenkezőleg, azt bizonyitotta, hogy békülékeny szellemü volt a bizottság és ha volt is köztük néhány temperamentumos, mint az én védencem, az is mind csak a kibontakozáson fáradozott és azon voltak, hogy a pontok elfogadva legyenek; sőt arra kérték Hockot, hogy a béke és a pontok elfogadása érdekében a nagy tömeghez egy lelkesitő beszédet intézzen.

Nem áll tehát az a kijelentése a kir. ügyész urnak, mintha a vádlottak feltolták volna magukat, mert az bizonyos, hogy a tanubizonyitással ez az állitás teljes cáfolatot nyert, mert ezek állitották, hogy odakünn a sztrájktanyán szavazó cédulákkal titkon szavaztak és ez volt a helyes, mert alkotmányos módon volt ez ügy keresztülvive, tehát kartársaik hozzájárulásával jutott nekik a feladat a teljesitéshez, melyet a szaktársak bizalommal ruháztak rájuk.

A kir. ügyész ur az állam tekintélyén esett csorbát akarja a váddal kiköszörülni. Vajjon az állam tekintélyének érvényt szerez az ügyész ur, ha hivatali kötelességét ugy teljesiti, hogy azokat akarja sujtani, kik társaikkal szolidaritást vállaltak és e miatt 40,000 ember helyett ezen 13 embert veszi elő, és vajjon az államhatalomhoz méltó volna az, hogy éppen ezt a 13 embert vegye elő és ezek a legnépszerübbek lévén, azt véli, hogy nem kell valamennyit elcsukni, mert elég sebet sujt szivükön, ha közöttük a legkedvesebbet sujtja. Ez nem volna illő az államhatalomhoz, sőt bizonyos tekintetben komikus, midőn az államhatalom nagy apparátusával és minden rendelkezésre álló hivatalos fórummal, a letartóztatással, a bünvádi per meginditásával üldözőbe vesz 13 vasutast és azt hiszi, hogy tekintélyt szerez és azzal a mozgalomnak elejét veszi. Ez, mondom, előttem bizonyos tekintetben komikus, hasonlóan ahhoz a népdalhoz, melyben előfordul az, hogy százan kergetnek meg 7-et.

Azzal vádolja a t. ügyész ur vádlottakat, hogy őket az önzés vezette a zülléshez. Az nem áll, hogy önzés vezette azokat. Nagy dolognak kellett lenni, ami miatt a jó vasutasok a maguk megszokott kötelességteljesités és buzgalmuk dacára abbanhagyják a munkát, nagy dolognak és bajnak, hogy ők, kik életpályájukat annyira szeretik, eme lépésre határozták el magukat, hogy ők a megszokott hivatalukat otthagyják, keserü volt ez nekik, mint annak, ki szülőföldjét kénytelen elhagyni. Mintha családi tüzhelyeiktől szakadtak volna el és keserves helyzet volt ismét a visszatérés ezen elhagyott tüzhelyhez, keserves helyzet volt rájuk az, midőn ott hagyták a masinát és még keserübb, midőn vissza kellett térniök a prüszkölő masinához, az ismert szomoru körülmények között, midőn nagy, közös baj várt rájuk. A közös nyomor, a baráti hüség és szeretet, mely náluk annyira kifejlődött, közelebb hozta őket egymáshoz és azért, mikor látták, hogy letartóztatják azokat, kik a legkedvesebbek nekik, fájdalmuk iszonyatos lehetett és fájdalmuknak utolsó végtusája következett be, midőn azon sulyos csapás érte őket, mely szivüket találta, mikor az ő éltető lelküket, a vezetőket, mert ezek voltak a bajtársak szó-

szólói, ezeket állásuktól megfosztották, hivataluktól felfüggesztették, később pedig mint közönséges gonosztevőket, letartóztatták, bebörtönözték.

Van egy erkölcsi kötelesség, amely magasztosabb mint az a kötelesség, amely a hivatalos szabályzatban van és ezen erkölcsi kötelességet igenis minden hivatalnoknak éreznie kell és ez a legerősebb benső szabály, ellentétben a külső hivatali szabályzattól. Lehet, hogy ők a külső kényszeritő parancsot megszegték, de a belső ellen nem vétettek, mert a külső azt mondja: engedelmeskedni felebbvalód iránt; a belső azt mondja, hogy szeresd emberbarátodat, mint tenmagadat. Ezeket az embereket, kik ezt az eszmét követték, hivatalos kötelességüket is teljesitik, elitélni nem lehet, hiszen ők az önfeláldozásig kötelességteljesitők. Ezekben a vasutasokban a közérzet és a kötelességteljesités érzete annyira ki van fejlődve, hogy az erre vonatkozó esetek felemlitése is bámulatba ejt. Mikor egy alkalommal Szolnokon vasuti szerencsétlenség történt és a mozdonyvezetőt összezuzta a vonat, amikor már a végső vonaglásban volt és a vizsgálatra kiérkezett főmérnököt megpillantotta, még volt annyi ereje, hogy óráját kivette és azt az utolsó jelentést tette: főmérnök ur, 6 óra 15 perc. Ezek voltak a végszavai, tehát még az utolsó percben is a kötelességteljesités lebegett szeme előtt. De egy másik példa is mutatja azt. Mikor a salgótarjáni vonalon a gyorsvonat át akart haladni, közel volt ahhoz, hogy az iparvasutra kerüljön, rossz váltóállitás miatt, ami bizonyára óriási szerencsétlenségre vezetett volna. Ott játszott a sineken a váltóőr kis leánya és a váltóőrnek csak annyi ideje volt a végzetes percben, hogy vagy a kis leányát mentse meg, vagy a váltót igazitsa helyre. A váltóőr gyorsan és pontosan helyreigazitotta a váltót, és a gyorsvonat teljes erővel áthaladt, megmenekült, de a kis leány át volt gázolva. Eme és meg ezer eset mutatja, hogy a vasutasokban a kötelességérzet mennyire van kifejlődve, hogy szentebb előtte a kötelesség saját boldogságánál, gyermeke életénél, és mekkora az önfeláldozása. A vasutasok megmutatták, hogy mikor a bajtárs becsületét kellett oltalmazni, akkor mintegy testükkel fedezték bajtársaikat, kik az ő érdekükben kiván-

ták teljesiteni a kötelességet; ennyit tett az én védencem, ebben nincs semmiféle büntetendő cselekmény, ennek folytán kérem öt felmenteni.

Pollacsek Sándor dr. védőbeszéde.

Dr. *Pollacsek* Sándor: (Mint Breuer Ferenc védője.) Nagyságos elnök ur, tekintetes kir. törvényszék! A vádhatóság tisztelt képviselője azzal kezdte vádbeszédét, hogy igaz fájdalommal teljesiti közvádlói kötelességét.

Az önszeretet bizonyos mértékét találom abban, hogy a nagy fájdalom közepette is talál eszméket és gondolatokat, a melyekkel saját nagy fájdalmát megvigasztalja és enyhitse, mert a mikor a nagy fájdalommal megkezdett beszédének közepére jutott, azért, hogy fájdalmát csillapitsa, egy áldomást mondott a mai kormányra, egy áldomást, amelynek bevezetésében elitélte az előző kormányt csak azért, hogy az uj kormány müködését megdicsérje.

Elnök: Kérem a védő urat.

Pollacsek dr.: A vádhatóság t. képviselőjének fájdalmas érzései azért oly mélyek és nagyok, mert ezek a vasutasok a sztrájkkal kikapcsolták ezt az országot a kulturnemzetek köréből és mint a vádhatóság t. képviselője mondá, odafektették a halálos ágyba. Az fáj tehát a vádhatóság tisztelt képviselőjének, hogy a sztrájkmozgalom sztrájkba csucsosodott ki és ez által elszakitottuk magunkat a müvelt nemzetek kötelékétől és kikapcsolták Magyarországot a kulturállamoktól.

Nekem ez a téma tetszik legjobban és én egészen röviden veszem igénybe a tek. kir. törvényszék becses és drága idejét, hogy megmutassam azt, vajjon akkor kapcsoljuk mi ki Magyarországot az állami kapcsolatok, a kultur államok sorából, ha a gazdasági mozgalmat ily módon fejezzük be, mint a vádhatóság t. képviselője befejezni akarja, vagy akkor, ha más feltételei vannak annak, hogy magunkat a kulturnemzetek sorába lépettnek tekinthessük, hogy azt mondjuk, hogy szoros kapcsolatban élünk Európa államaival.

A vádhatóság t. képviselője azt a tömeget, amely ápr. havában hivatását otthagyva, munkáját beszüntette, olykép tüntette fel, mintha ez Európa szine előtt csuffá tette volna Magyarországot.

Hát tek. kir. Törvényszék! Én magam is kötelességemnek tartom, ha módomban van a vádhatóság élénken érzett fájdalmát csillapitani és vigasztalni annak rövid előadásával, hogy ami Magyarországon történt, az, Európa minden országával történt, de hogy ami azóta történt Magyarországon, a sztrájk megszünése óta, Európa egy államában sem történt még meg.

A vádhatóság tisztelt képviselője nagyon csalódik, ha azt hiszi, hogy ezen kérdés elbirálásával más szempont, eltekintve a bünügyi szempontból, figyelembe jöhet, mint az egész világon uralkodó gazdasági szempont. És ugyanazon jelenség, mely nálunk jelentkezik, jelentkezik Olaszországban, Franciaországban, Svájcban, Észak-Amerikában és Hollandiában és mikor mindenütt igazságosan és gazdaságilag méltányosan igyekeztek az ellentéteket kiegyenliteni, csak a mi országunk az, amely országban, nem mondom, hogy a törvényhozás, hanem a kormányzat azt látja egy kulturállam feladatának, ha az ilyen gazdasági mozgalmat olykép szüntesse meg és fejezze be, mint azt a vádhatóság akarja.

Olaszországban, csillapuljon a fájdalma a vádhatóságnak, a gazdasági életen végighaladt a vasuti sztrájk a nélkül, hogy Olaszország kikapcsolódott volna a kulturállamok sorából, söt végighaladt onnan egész Európán és azok a gazdasági jelenségek jelentkeztek nálunk is és egész Európán.

Olaszországban 1903-ban volt az ugynevezett vasuti sztrájk.

Mi történt?

Nem avatkozott abba be sem a büntető biróság, sem a rendőrség, de beavatkozott a parlament, mely tagjaiból egy bizottságot küldött ki, melyhez a vasuti társaságok és a vasutasok is járultak és ezen bizottság állapitotta meg a megszüntetés feltételeit, olykép, hogy ezen békekötést nem más, mint

maga a király irta alá és ugyanezen 1903. évi olasz vasuti sztrájknak eredménye az volt, hogy 24 millióval javitották a vasutasok fizetését és ellátását.

Svájcban, amikor a közgazdasági élet legnehezebb munkáját elvégezé, a vasutasok szintén már-már a munkamegszüntetés tényéhez haladtak, Svájcban, ahol a magántársulatok tulajdonát képezi a vasut, maga az állam állott a vasutasok élére és a kezébe letett hatalom erejével kierőszakolta a vasuttulajdonosoktól, hogy a társulatok a vasutasok jogos igényeinek kivánságát a 12-ik órában megadják.

Franciaországban, tek. kir. törvényszék, pedig azt látjuk, hogy itt, hol az egész francia vasut egy része Rotschild kezében és tulajdonában volt, valóságos háboru folyik le a francia kormány és a tulajdonos között, amelynek egyedüli oka az, hogy a magántulajdont képező vasutak az ő személyzetüknek munkáját aláaknázzák, valóságos háboru, melynek eredménye az lesz, hogy hosszabb vagy rövidebb idő mulva be fog következni az, hogy azokat a vasutakat az állam vegye át, csak azért, hogy a vasutasok az állami oltalom alatt tisztességes megélhetéshez jussanak.

És olvashatta a vádhatóság tisztelt képviselője, hogy a mikor nálunk éppen ezen vasuti mozgalmak voltak, a németországi vasutak szövetségének, azon szövetségnek, amely a magasabb ideálja a vasutaknak, mert az ő mozgalmuknál is egyik főpontja a szövetség megalakitása volt, és a németországi vasutasok helyzetének javitása, a német császár táviratilag be sem várva hazaérkezését, 3.000,000 márkát küldött.

És Északamerikában 2 év előtt, ahol szintén magánosok kezében van a vasut, egyszerre 15,000 váltóőr letette a munkát és mégis senkinek sem jutott eszébe a btkhez fordulni és a bünvádi támogatáshoz, ott az állam első kötelességének tartotta, segitségére menni a sztrájkoló vasutasoknak és épen ugy mint Svájcban, megszerezte a munkásoknak azt, amit azelőtt a vasuttulajdonosok nem adtak meg.

Ilyenek a vasuti mozgalmak, ilyenek a többi gazdasági mozgalmak és sulyos hibát követ el az a kormányzat, amely

az ilyen gazdasági mozgalmat más szempontból nézi meg, mint a gazdasági élet szempontjából és más gyógyszerrel akarja megvédeni és orvosolni, mint azok, kik érzéssel voltak a gazdasági bajok orvoslására és amint mindenütt az országban és mindenütt a világban a sztrájk nem cél, hanem ultima ráció, ezeknek nem lehetett célja, de még ultima ráció sem a sztrájk, mert nekik a sztrájk nem kellett, mert még csak 1—2 ülést kellett volna tartani, hogy a parlament kapuja számukra megnyiljon, de a sztrájk azoknak kellett, kik ellenségei voltak a mozgalomnak és annak a hibázói. Én máskép a sztrájk kitörését megmagyarázni nem tudom. Mert békésen szervezkedett emberek részéről, akiknek munkájuk már-már befejezés felé jutott, őrültség lett volna, ha ezen emberek akarták volna a sztrájkot? De nem, ez egy rendszerbukás volt.

Sem a logika, sem a törvény, sem semmiféle törvény nem tudja magyarázatát adni annak, hogy miért tiltották el ezen embereknek a nagygyülést, hogy akkor, mikor az egész ország a központ felé törekedett, miért tett a kormány oly intézkedéseket, melyek mindenre alkalmasak, csak arra nem, hogy csillapitsanak. Csak ez a szempont lehet az indok, amelyre rámutattam.

Az én szilárd meggyőződésem az, hogy mindezért, ami történt, abszolute nem a 13 vádlott felelős, hanem csak azok felelősek, akik ténykedéseikkel a bekövetkezett eseményeket előidézték.

Azt mondja a t. vádhatóság, hogy előkészitették a sztrájkot. De micsoda előkészitése a sztrájknak ez, ha étlen, szomjan, még annyi ruhával sem jönnek fel az emberek a gyülésre, hogy legalább egyszer egy inget válthassanak? Micsoda előkészitése a sztrájknak, ha ezer és ezer ember ily körülmények és viszonyok között itt reked? Ez lett volna egy előkészitett sztrájknak a taktikája? Hogy a tömeg egy része ott szakadjon minden hiányával a szükséges eszközöknek, hogy ne lássa el magát egy elhatározott munkaszünet kitartása tekintetében a szükséges eszközökkel? Mindez mutatja, hogy itt előkészitésről szó sem lehet.

Büntetendő cselekménynyel vádolja a vádhatóság a vasutasokat és pedig ezt a 13 vádlottat azért, mert a vasutasok ezrei a munkát beszüntették. Hát én nagyon sajnálom, hogy a vádhatóság t. képviselője, aki elvégre is nem az államhatalom tekintélyének az őre, hanem a törvényeknek az őre, kivánta ezen bünper lefolyását.

Tekintetes kir. törvényszék! Tudjuk, hogy voltak mindig korszakok és voltak mindig eszmék, amelyek keresztülvezetés tárgyát képezték, de azt is tudjuk, hogy minden kor csak azt az eszmét igyekezett keresztülvinni, amely a maga korszakát megelőzte, de a gazdasági mozgalmak a mai kor szelleme alatt állanak és éppen azért a legnagyobb jogtalanságnak és a közszabadság jogaiba való beavatkozásnak tartom, ha politikai és nem tudom miféle érdek miatt, egy teljesen megérett eszmét, csak azért, mert a kormánypártnak ez ugy tetszett, a bünperek és a büntető biróságok oltalma alá visznek.

Hát ki követett el büntetendő cselekményt?

Hogy ki volt az oka a munka abbanhagyásának, már emlittetett. Már most kérdem, hogy ezek az emberek, kik vádoltatnak, miben követték el a büntetendő cselekményt. 1904. ápr. 19-től kezdve, mikor és miben követett el Breuer Ferenc valamely büntetendő cselekményt? Ha az büntetendő cselekmény volt, amelyet elkövettek, kétségtelen akkor, hogy 1904. ápr. 19. óta követték el. A vádhatóság t. képviselője nem tudom, mikor fogott nagy munkájához, amelylyel vádlottakat üldözni kezdte, de azt tudom, hogy ilyen cselekmény elkövetése esetén, én nagy tisztelője vagyok a budapesti államrendőrségnek, én elismerem, hogy büncselekmények felderitésében nagy tudása van, de az a hibája is van, hogy a politikai életet érintő perekben roppant gyorsan szokott üldözni és nyomozni.

Elnök: Ne méltóztassék elitélő hangon beszélni.

Dr. *Pollacsek:* De tényleg sokszor kétségbeejtő gyorsasággal intézkedik. Megjegyzem, hogy a vád t. képviselője a magányba visszavonult és kereste az anyagot, amelynek során megérlelődött benne az a meggyőződés, hogy bünpert inditson. Megengedem, hogy ehhez idő kellett, de nem engedem meg azt,

hogy a budapesti államrendőrség ilyen a politikai határt érintő büncselekményt 4—5 napig tétlenül nézne és nem-e az első intézkedést megtegye. Ezek a vádlottak el akarták fogadtatni a tömeg által az engedményeket és feltételeket, hogy az a munkához visszatérjen és ehhez gyülés volt szükséges, melyhez ápr. 22-én a főkapitányság megadta az engedélyt és ott nekik a rendőrség asszisztált. Ha a rendőrség ezt megtette, akkor a vasutasok müködése nem volt büncselekmény, mert a rendőrség akkor bizonyára nem asszisztált volna.

Hát én röviden be is fejezem!

Breuer Ferenc 20 éves hivatalnoka a m. államvasutaknak, becsületesen teljesitette mindig kötelességét, magát is és családját ezen nehéz munka sovány kenyerével tartotta el. Ugy látszik azok közé az emberek közé tartozik, akik a saját és szük családi érdekeinek kielégitésében emberi életcéljukat elérettnek még nem látják, hanem ki foglalkozni szokott szünidejében a köz ügyeivel és igy történt, hogy őt a 72-es bizottságba választották, mely a memorandumot elkészitette és ezen tiszteletreméltó munkája közepette, mikor aztán a vasutas mozgalom országos szervezetet nyert, akkor az országos szervezetnek előadójává választatott. Breuernek békés törekvései voltak, őt nem saját érdekei vezettek müködésében, hanem csak a kartársi szolidaritás erkölcsi kötelességét teljesitette midőn müködése közepette, a vasuti kormányzat észtelen intézkedése történt.

Elnök: Ne méltóztassék ily erős kifejezést használni.

— Mikor Breuer Ferenc azon előkészitő munkájában, amely azt célozta, hogy a tömeg visszavezettessék a munkához, részt sem vett, a választásba be sem folyt és midőn ennek dacára a 13-as bizottságba beválasztották, kérdezem a vádhatóság t. képviselőjétől, mit tett volna ő Breuer Ferenc helyében? Ha egy ember, aki évek óta részt vesz szellemi munkájával azon mozgalomban, amelynek célja a vasuti helyzetnek a javitása, azt látja, hogy akarata ellenére egy helytelen utra terelődött a tömeg és ez a tömeg kéri azt a Breuert, hogy további közremüködését ne tagadja meg, őt bizalmával a választással kitünteti, visszavonul ezen erkölcsi kötelesség teljesitése, a

választás elfogadása elől, hogyan fogja mérlegelni a vádhatóság ezen ember erkölcsi világát.

Rámutatott az ügyész ur vádbeszédében, valami magasabb erkölcsre, midőn azt mondta: „ismerek egy felhivást, ismerek magasabb erkölcsi parancsot.“ Hát nem-e ezen erkölcsi parancs megtagadása lett volna, ha védencem a baj pillanatában elfordult volna azon bajtársaktól, akikkel ezen pillanatig mindig együtt müködött, amennyiben még vezetőjük volt. Tek. kir. törvényszék! Sem Breuer, sem a többi vádlott soha a sztrájkot elő nem készitették, rájuk csak annak lebonyolitását bizták és ebben a megbizatásban, mint azt a főtárgyalás során kihallgatott tanuk igazolták, védencem is mindig a békét kereste és müködésében semmi oly cselekmény nem fedezhető fel, amelyet a vádhatóság büncselekménynek minősithetne.

A vádhatóság az állami tekintély nevében jött ide és kért igazságot. Hát az állam tekintélyének megőrzését a vádhatóságra senki sem bizta; azt megvédi az állami nagy apparatus, a vádhatóságot azért küldték ide, hogy az igazságot keresse.

Tekintetes kir. Törvényszék! Azt szokták mondani és ezt én fantáziának nem tartom, hogy ez a terem az igazság temploma. Templomnak szokták nevezni azon termeket, ahol igazságot szolgáltatnak! Hát tek. kir. törvényszék, midőn a vádhatóság az állami tekintély megvédésének jelszavának leple alatt idejön, tiltakozom az ellen, hogy ezen templomba idegen bálványokat hozzon, ezen templom csak az egy istenhivők és az igazság temploma lehet és az igazság nevében kérem védencem felmentését.

Délután.

Lengyel Zoltán dr. védőbeszéde.

Tekintetes kir. Törvényszék! A véletlen hozta ugy magával, hogy ebben az esküdtszéki teremben vagyunk együtt s ezt a bünpört itten tárgyaljuk. A véletlen hozta magával ezt, de a véletlen játékában igazság van és ez az, hogy amilyen igaz-

ságérzettel itélkeznek az esküdtek a büntető ügyekben, mi védőügyvédek számban is 12-en, ugyanolyan becsületességgel és őszinteséggel képviseljük ez ügyben nem a feleket, de az igazságot. Tizenketten vagyunk tek. kir. törvényszék, egy emberrel, az ügyész urral szemben, pedig sokkal arányosabb volna, hogyha tizenkét ügyész képviselné a vádat és magam is jobban szeretném ezt, mert igy ebből a csekély vádból egyikünkre csak tizenkettedrésze jut, pedig elvállalnánk akár a tizenkétszeresét is. A forditott viszony látszik a közvádló ur előterjesztéséből is. A t. ügyész urtól nagy anyagot vártunk, ahelyett akadémikus kijelentéseket kaptunk tények nélkül, frázisokkal, logikára való hivatkozással. Mi pedig bizonyitottunk négy napon keresztül az egész ügyben és azt láttük, hogy a vádiratnak gyengesége és tartalmatlansága után végre a vádbeszédben legalább megtudjuk azt, hogy miért ülnek vádlottaink ezeken a padokon. Nem a mi kötelességünk, hanem az ügyész uré a bizonyitás és az ő részéről nem elégséges, hogy rettenetes jelzőkkel és a képzelet hatalmával dobálódzó szavakkal állit ide országos szerencsétlenséget s beszél az őrület utjáról és hasonlókról, hanem a mi számunkra bizonyitékokat kellene szolgáltatnia. Azokat a nagy szavakat, amelyeket igaz, stilus tekintetében szép formába voltak öltöztetve, már egyszer hallottuk egy „geszti" urtól (Derültség) a parlamentben velünk szemben, amikor az ország érdekeire való hivatkozással ugyanezzel a szavakkal állott mielébünk. Engedje meg a tek. ügyész ur, a névben és származásban az analogiát megtalálom a szavakban is. Azonban a maga puskaporát alig sütötte el a miniszterelnök ur a parlamentben, ennek az ágyunak a puskaporával a védencemre, „Verébre" lövöldözött vele a t. ügyész ur, (Derültség.) bár egész lövöldözése nem produkált semmit a vád javára. Az egésznek genezise, az egész ügynek körülményei azonban teljesen és tökéletesen bizonyitva vannak, teljesen és tökéletesen tisztába vannak hozva. A t. ügyész ur előttünk bizonyiték gyanánt hagyta a sztrájknak puszta tényét, anélkül azonban, hogy ok és okozati összefüggésbe hozatott volna ez a vádlottak viselkedésével, avagy a vádlottak büntethetősége tisztába lett volna

hozva. Marad a sztrájk ténye és egy feltevés, mely azt mondja, hogy ezek az urak közhivatalnokok, tehát bünhödniök kell. De hogy miben áll az ő bünösségük, hogy valóban közhivatalnokok-e, arra az ügyész ur igazán nem tárt elénk semmiféle bizonyitékot. Midőn ezzel az ügygyel foglalkozom, igyekszem megdönteni azt, hogy ugy a 480., valamint 481. §-ra való hivatkozás teljesen téves nemcsak abban a minőségben, hogy a közhivatalnoki minőségre ez nem vonatkozik, hanem egyáltalában a vasutasok büncselekményei ide nem vonatkoztathatók. Mert erre a törvényhozásnak előrelátása egy különfejezetet állapitott meg, a 39. fejezetet, s a vasutasokra, mint vasutasokra nézve egyedül és csupán csak ez szól és ha itten nincs erre vonatkozólag intézkedés, akkor más fejezetekben egyáltalán nincsen. Az előzménye a sztrájknak röviden: egy fizetésrendezési kérdés, az azokból folyó számtalan miniszteri üzenet, igazgatósági igéret, küldöttség, küldöttségeknek adott válaszok. Mindez azonban hiába történt. A t. ügyész ur ugyan hivatkozik arra, hogy az előző kormányok nem adtak fizetésrendezést, ez a kormány pedig adott, s mindennek dacára mégis ez alatt a kormány alatt tört ki a vasutasok részéről a sztrájk. Hát kérem szépen, a vasutas közönség szinte szántszándékkal elő volt készitve egy sztrájkra, azon kormányzati intézkedések utján és ama sok csalódás révén, amelyben őket ringatták, s amely igéreteknek eleget soha nem tettek. 42000 intelligens emberről van szó, kik nagy kötelességet teljesitenek a köz érdekében, ezekkel az emberekkel szemben a szóval ugy játszani, mint a hogyan azt a kormányzat részéről tapasztalhattuk, semmiképen sem szabad. Ha tehát keresni kell a bünöst, ugy ott van a bünös, a kormány . . . .

Elnök: Ilyen kifejezéseket ne méltóztassék használni.

— Nemcsak állitom ezt, hanem bizonyitani is fogom.

Elnök: Az elnökkel szemben ne méltóztassék feleselni.

— A pótlékkérdés volt az egyik igen lényeges ok, mely hozzájárul ahhoz, hogy a vasutasok elkeseredését lehető legnagyobb mérvben fokozza. Széll Kálmán miniszterelnök azt mondta: felveszem a költségvetésbe a pótlékot és ki fogom

osztani. Nem osztották ki, ahelyett azonban kitaláltak egy ujabb dolgot: a nagymérvü előléptetést és ezzel port hintettek a világ szemébe. Ezt lehetett mondani a jobb és baloldali képviselőknek, akik nem értettek hozzá, de nem lehetett mondani a vasutasoknak, mert ők szakemberek s mert ők tudták azt, hogy másfélévi elmaradt előléptetés után, az az előléptetés sokkal kisebb volt, mint amennyire méltán számithattak volna. Tehát nem volt pótlék, nem volt fizetésrendezés, hanem volt igenis visszamaradás. Az államvasutak rendszerében általában nem az a méltányos elbánás uralkodik, amelynek ott igazán helye volna. Azok a tisztviselők az államvasutak igazgatóságában nem a saját atyjukat, védelmezőjüket, gondozójukat tisztelik, hanem az megköveteli, hogy atyauristenként tekintsenek föl reá. A ki le sem ereszkedik az alkalmazottakhoz, aki magához sem akarja engedni őket, szalonkocsiban jár és szarvasokra vadászik. Hát hogyha megkivánja egy intézmény a fegyelmet az alantastól, akkor kösse össze a felebbvalót az alantashoz az emberszeretet, de ha az alkalmazottal szemben csupán csak elnyomásnak és zsarnokságnak a jeleit látjuk, akkor kérem szépen ne méltóztassék a közélet egyetlen faktorának sem megijedni attól, hogy bizonyos pillanatokban a felhalmozódott, mérhetetlenül sok keserüség egyszerre csak felrobban. Hát én azt állitom, hogy a fizetésrendezés általában és a többi mind csak előzmény volt s nem volt ennek a sztrájknak tulajdonképeni oka. Ha oka lett volna, akkor a t. ügyész ur sem mondaná beszédében azt: „benyujtotta a kormány a fizetésrendezésröl szóló javaslatot, mely előnyösebb az eddigi állapotoknál. Hiába vitatják tehát a vádlottak, nem igaz, hogy a forradalmi jellegü eljárásnak itt nyilik az oka.“ Igaz ez kétségkivül, mert amig ez volt csak napirenden, addig egyáltalában nem volt sztrájk és a sztrájk csak akkor ütött ki, amidőn a kormányzat a maga intézkedésében tovább haladt és a gyuanyagot lángra lobbantotta. Ha ez lett volna a sztrájk igazi oka, abban az esetben egészen másként tört volna az ki és bizonyára sikeres is lett volna, mert a fizetésrendezés kérdésében energikus lett volna a sztrájk. Azt előkészitették volna, kitört volna talán május

1-én s nem rendszertelenül, hanem a siker teljes kilátásával csináltatott volna meg. Nem gondolt a sztrájkra senki, nem is izgatott senki és ha időközben elhangzott a levegőben egy ilyen beszéd, nem azért volt az, hogy a sztrájkot előidézzék, hanem azért mert féltek tőle. Az ügyész ur vádbeszédében olyanokat is emlit, amiket a tények és bizonyitékok szintén megcáfolnak. Az angyalföldi gyülésről beszél s emlit több helyt nem álló tényt, emliti, mintha Veréb Mihály izgatott volna. Érthető az abból, hogy a t. ügyész ur a „Pesti Naplót" vette kezébe, annak információi alapján állitotta mindezeket tény gyanánt. Pedig én tudnék emliteni más hirlapokat, amelyekben ép homlokegyenest ellenkezőleg jelent meg annak a gyülésnek leirása, mert az kétségen kivül álló tény, hogy a nagygyülésnek a betiltása egyenesen abból a célból történt, hogy a sztrájk kitörjön. Hozzájárultak a kitöréshez a felfüggesztések is és hogy ez a sztrájk addig tartott és hogy a vádlottak becsületes munkája sikerre nem vezetett, azt a t. miniszter urak lázitó beszéde okozta első sorban. Különösen a Hieronymié, a ki e derék tisztikart müveletlen és félmüvelt tömegnek nevezte, s ezzel az elkeseredést felfokozta.

Elnök: Kénytelen vagyok a védő urat figyelmeztetni, hogy tartózkodjék az ilyen éles kifejezésektől.

— Ugyancsak hozzájárult a hangulat elmérgesitéséhez a horvát vasutasokkal szemben elkövetett rendőri brutalitás. Kérem tek. kir. törvényszék, ezek után a felfüggesztések kérdését veszem elő. Miért kellett ennek megtörténnie, miért kellett Sarlayt, Turcsányit, Faludyt függeszteni föl, miért kellett ép ezt a három embert? Hiszen őket az ő előéletük kitüntetésre ajánlotta, aminthogy több kitüntetésük is van, mint magának az igazgató urnak. Ha én fölemliteném ezeknek az uraknak érdemeit, akkor a t. ügyész ur nem beszélhetne róluk olyan hangon, mint egészen elvetemedett emberekről. Hiszen épen ez a körülmény bizonyitja azt, hogy ez a sztrájk nem volt arra a célra csinálva, amelyre nézve a t. ügyész ur tesz emlitést s hogy nem volt elökészitve, arra legdöntőbb bizonyiték az, hogy olyan emberek vállalkoztak annak élére állni, mint amilyenek a 13-as bizottságban tagságot vállaltak. Hát miért

kellett ezt a három embert felfüggeszteni, megkérdeztem erre nézve Vöröss László nyugalmazott államtitkár urat s ő is csak azt mondotta, hogy bizony nem tudja. Nohát én tudom, az ó felfüggesztésük oka a „Konzum"-ban van. Meg kellett tőlük szabadulni s ezzel nyiltan Kiss János igazgató urat vádolom. Mert a Konzum-nál egy Prehoffer nevü gondnok van, akinek ezelőtt 21 esztendővel kötött szerződése van a Konzummal, mely szerint az alapfizetése 4800 korona. Ezen kivül minden ujabb 1200 tagon fölüli 100 tag után 25 forint 50 korona tantiémet kap. Van annak a szegény szövetkezetnek 13000-nél több tagja, Prehoffer gondnok urnak 14300 korona fizetése és hogy ez a szegény becsületes tisztviselőknek milyen jól esik, hogy ez az ember ilyen horribilis fizetést huz az ő filléreikből, azt mondották meg a Konzumnak ülésén Sarlay, Turcsányi és Faludy annál is inkább, mert ime kezeim közt van egy levél, mely azt mondja, hogy Kiss János kezei közt Prehoffer elleni különféle feljelentések vannak 34 különböző esetre vonatkozólag.

Elnök: Nagyon messze megyünk. Ha röviden rámutat a tényekre, azt értem, de hosszasan vádolni másokat, akik nincsenek itt, azt nem engedem meg.

— A vádlottak közül ez a három követelte, hogy a szerződés ne hosszábbittassék meg ilyen feltételek mellett, tehát volt valakinek oka tölük meg szabadulni. Nem azért jutottak ök ide a vádlottak padjára, mert sztrájkot csináltak, hanem azért csinálódott meg a sztrájk, mert őket a szolgálatból el akarták távolitani. 42000 becsületes embernek a szolidaritása folytán, mely a jogtalanságot nem türi, még ha kenyerét is dobja oda érte és én ez előtt kalapot emelek. Én csak tényként hivatkozom arra, hogy Hieronymi kereskedelemügyi miniszter „müveletlen és félmüvelt tömegnek" nevezte alantasait. Hogy ez a nyilatkozat mit idézett elő, micsoda hatása volt annak, arról tanuskodtak már Hock, Batthyány, Vöröss s tapasztaltuk azt mi is. Azt mondották: „olyan miniszterrel, aki mi rólunk igy beszél, szóba mi nem állunk." Ez az ok! Továbbá, hogy 700 horvát vasutast becsukatott a rendőrség. Azt én értem, ha a rendőrség előnyomozást végez, ha kutat, de hogy

a toloncházba vigyen, minden közigazgatási határozat nélkül embereket, hát akkor a magyar közszabadságnak sirjára reáteszem a követ, reáteszem, ha ilyen Magyarországon büntetlenül megtörténhetik. Megtörtént és nem a rendőrséget állitják ide, hanem vádlottként szerepelnek azok, akik szenvedtek. Jött azután a sok rendőri brutalitás és ez volt az oka annak, hogy a rendőrökre nem hallgatott a tömeg, mert aki békét akar, az nem üszköt dob, hanem csendesit. Összebeszélés egyáltalán nem volt a vasutasok között. És nincs összefüggés a sztrájk kitörése és a 13-as bizottság alakulása között. A sztrájk 19-én tört ki, lehetnek ebben egyesek bünösök, azt nem tagadom, de hogy épen ez a 13-as, csupán ez a 13 az, aki akkor nem volt itt, az is, aki akkor a kupéban aludt, az is, aki akkor szolgálaton kivül állott s hogy épen ez a 13 a bünös, azt senki meg nem érti Azt mondja az ügyész ur, hogy a sztrájk egyszerre tört ki és ebből következett a vádlottak bünössége. Szeretném tudni, ha darabokban volna a sztrájk, pl. ma az Angyalföld állomáson sztrájkolnak a munkások, mi fog történni? El fogják csapni az illető munkásokat és igy az nem is lesz sztrájk. Szeretném látni, ha az ügyész ur kivenné az óráját és egy kereket megállitana, vajjon az óra járna-e? A sztrájk csak ugy keletkezhetik, ha mindenütt megszünik a forgalom. Mert pl. ha Budapestről nem indul vonat Máramarosszigetre, az nem is fog megérkezni, az ottani állomásfőnök nem fog vonatot fogadni és igy ő is sztrájkolni fog. És a vasuti forgalomban nem is lehet egy ember cselekményével sztrájkot előidézni. De nem is való az, hogy Magyarországon az egész vonalon lett volna sztrájk. Bebizonyosodott, hogy egyesek sztrájkoltak és bebizonyosodott, hogy egyes állomások között mégis volt forgalom. És az ügyész ur sem állithatja azt, hogy teljes sztrájk lett volna, hiszen jártak rendes és katonai vasutak. Még egyetlen kérdés, amelyre rá fogunk térni. Az ügyész ur meggyanusitotta a sajtónak egy részét. Nem tudom melyik részét. Azt hiszem a kormánypárti sajtót. (Derültség.) Az van mondva, hogy a sajtónak egy része kezet fogott a vasutasokkal a bünben. Én magam részéről ezt a vádat visszautasitom és feleletül az ügyész ur vádjára rámuta-

tok „Az Ujság“ czimű lap márczius 26-iki czikkére, amelyben az van mondva, hogy a vasutas sztrájk ép ugy jogos, mint a szabó-sztrájk. Egy szót sem szólt arról, hogy köztisztviselő volna a vasutas, de arról igen, hogy a vasutak sztrájkja ép olyan sztrájk, mint a szabóké, azzal a különbséggel, hogy itt nagyobb érdekről van szó és hogy a vasutasok esküt tettek. E lap a sztrájk jogosságáról egy szóval sem tett emlitést. De miután én egyáltalában nem irtam ilyen cikket, ha az ügyész ur reám vonatkoztatja erre vonatkozó megjegyzéseit, azt visszautasitom. Én ezzel szemben rámutatok azon sajnos dologra, ami bizony megtörtént, hogy a sajtóval ugy viselkedtek, hogy felállitottak detektiveket és hamis kérdésekkel igyekeztek rendőrileg félrevezetni a sajtót, sőt gyorsirókat is állitottak fel titokban a telefonhoz, a feleletek lestenografálására. Én velem is megtörtént ez. Sőt tovább megyek, hamis táviratokat adtak fel a sajtó megtévesztése céljából. A rendőrség segélyt nyujtott és igy élt vissza a közbizalommal és a kezébe fektetett hatalmával. Igenis ily rendszer uralkodott azon idő alatt és ha érhet valakit vád, ugy semmiesetre a sajtó az.

Tek. kir. Törvényszék! A sztrájk megszületett, megvoltak a bajok, gondoskodni kellett az orvoslás módjáról. Talán valaki gyógyirt tett a sebekre? Törvényekkel csendesitették le a kedélyeket? Nem. Uszitották az embereket, mintha bizonyos dolgokra szükség lett volna. Üldözés volt a tárgyalás előtt és üldözés azóta. Nyilvánvaló és jogtalan, amelyre a kir. ügyész ur agyondicsérte a mai kormányt, figyelmen kivül hagyta, hogy ez az üldözés nem az erős kéz, hanem az erőszak politikája, amely letiporta, megölte ellenfelét és most még a holttestét is meg akarja becsteleniteni.

Elnök: Ne méltóztassék a politikát idehozni, tartózkodjunk a politikától.

— Kiváncsi volnék megtudni, hogy került ide a 13 vádlott? A kir. ügyész ur, ha megkérdezném, tréfásan azt felelné, hogy saját lábukon jöttek ide. (Derültség.) Nem azt kérdezem, hanem, hogy miért vannak itt a vádlottak padjain. Talán az ügyész ur hozta ide őket, vagy politikához közel álló tanácsra,

vagy felsőbb megrendelésre történt ez. A vádlottaknak itteni megjelenése a vázolt politikai rendszerrel hozható kapcsolatba. Az ügyész ur azt mondja, hogy csak a vádlottak okozói az öszszes szerencsétlenségnek. Mi azt mondjuk, hogy áldozatok. Mi volt a bünök? Hogy elutaztak Fiuméből? A másiknak kérem, hogy elment a Demokrata körbe? Vagy a harmadiknak, hogy egy békéltetőbizottságnak tagságát elfogadta? Kérem a szolgálatot ezzel nem tagadták meg. Mutasson a kir. ügyész ur egyet is, aki megtagadta a szolgálatot? Hiszen számtalan ok merülhet fel arra, hogy állomáshelyükről távozzanak, mert nem lánchoz kötött kutyák a vasuti alkalmazottak, hanem polgárok. Ha hibásak a vasuti alkalmazottak, ugy a Btk. XXXIX. fejezetben foglalt §§-okban ütköző cselekményekkel volnának vádolhatók, de az ezen fejezetben fölsorolt cselekményeket nem követtek el. Mikor szolgálaton kivül vannak a vasutasok, akárhová mehetnek, ha pedig engedelem nélkül teszik azt, fegyelmi uton és nem büntető uton vonhatók felelősségre, mert azt a rendszert még Ázsiában sem találták fel, hogy az ember, ha hivatalos kötelességét elvégzi, szabadon ne sétálhasson. Mert kérem a vasutas nem automata, amelynek mindig mozgásban kell lenni. A mozdonyvezetőnek akkor van dolga, mikor a mozdonyon van. Azután 24 óráig szabad. Veréb Mihálynak szabad napja volt, Sarlay fel volt függesztve, hát kérem a tisztelt ügyész urat, micsoda szolgálatot tagadtak meg a vádlottak? Mikor szolgálatra jelentkeztek, kitiltották őket. Faludy nem tagadta meg szolgálatát, hiszen áthelyezőben volt. Turcsányi fel volt függesztve. A többiek közül egyik sem volt szolgálatban. Konstatálni kivánom, hogy a büntető törvény által előirt szolgálatban és minden munkás által értett szolgálatban nem volt közülük egyik sem és igy meg nem állapitható ellenök még ez alapon sem büntetendő cselekmény. Egyik sem volt közöttük szolgálatban és igy az ügyész ur vádjának jogi konstrukciója, mely arra van alapitva, hogy büntetendő cselekményt követtek volna el a vádlottak, az elméletnek sem felel meg. Én elő akarom adni a vasutasoknak jogi helyzetét, minden vonalon elő akarom adni különösen a mostani perből kifolyólag és kimutatni, hogy tanitják ezt a vas-

utasok előtt. Első sorban a kérdésem a kir. ügyész úrhoz az, hogy miért csak egy része tettes a vádlottaknak, a másik része pedig felbujtó? Sarlay ugyanazt tette, amit Breuer elkövetett. És ha Sarlay igen, miért nem felbujtó Breuer. Egyik se tett sem többet, sem kevesebbet. Az, hogy igy előttünk áll megkülönböztetve tettes és felbujtó, csak a felsőbb parancs következménye lehet, de nem a törvény követelménye és itéletek tárgya. Ki van válogatva egyik felbujtónak, a másik tettesnek. De aki felbujtó, az épugy tettes is. De 13 vádlott kellett, akár bünösök azok, akár nem. Tudok egy adomát egy gyermekről, akinek egyszerre 3 testvérkéje született. A gyermek atyjának házában az volt a szokás, hogy mikor kis macskák jöttek a világra, néhányat kiválasztottak, a többit vizbe dobták. Mikor megmutatták a gyermeknek testvérkéit, az egyik pici vörös baba tetszett legjobban a 3 közül, s a gyermek kiválasztotta a vörös testvérkét és azt mondotta: Édes apám ezt tartsuk meg! (Derültség) Igy vagyunk a vádlottakkal, akikre ilyen rendszerrel sózták rá, hogy felbujtók, avagy tettesek. A vádlottak cselekményének minősitése aszerint történt, hogy aki fel volt függesztve, az felbujtó, aki nem, az tettes. Pedig egy és ugyanazon cselekményt követték el mind. A felfüggesztést az áll. vasutak igazgatósága eszközölte s igy a vádlottak minősitését nem a kir. ügyész ur állapitotta meg, hanem az államvasutak igazgatósága, aki pedig nem tudom mióta büntetőjogi faktor. Ez az egyik válaszom az ügyész ur okoskodásaira. A másik az, hogy nem közhivatalnokok. Én csak hivatkozom arra az esetre, amikor a btkv. a vasutasokat közhivatalnokoknak tekinti. Először a 46. §. alapján esetleges „különös megbizatásnál fogva," ami azt jelenti, hogy igenis az államvasuti alkalmazottak közhivatalnokoknak tekintendők abban az esetben, ha rendőri funkciót végeznek, mikor mint vasutasok, elfognak olyan embert, akit nem lenne szabad elfogniok; másodszor, midőn a büntetőtörvénykönyv szerint sulyosabban iteli el azokat, akik közpénztárt kezelnek, ha ezen minőségükben követnek el büntetendő cselekményt. A harmadik eset, midőn őket a támadások ellen ugy védi, mintha köztisztviselők lennének.

Minden más vasutas-büncselekmény a XXXIX. fejezetben van konstruálva. Eszerint az alkalmazott vagy vasutas vagy polgár. Vasutasok azok és addig, akik és amig hivatalos teendőiket elvégzik. Nem vasutas, hanem polgár, amikor a vasutas kötelességét már teljesitette és például kimegy a városligetbe sétálni. A XXXIX. fejezet szolgálatszegés esetére előirja a büntetést. Ha ez történik, lehet büntetésről szó. De két bőrt egy rókáról nem szabad és nem lehet lehuzni. Nem lehet őket, illetve tettüket a 480. szakasz szerint mérlegelni, hanem csakis a 438. szerint. Már pedig ezen §. gondos átolvasásával tisztában láthatjuk, hogy az ezen §-ba ütköző cselekményt nem lehet pusztán a szolgálati hely elhagyásával elkövetni, mert e §. szerint csak az követi el, aki „a vaspálya vonalon annak közelében lévő személyeket vagy árukat a vaspálya által való megsérülés, vagy megrongálás veszélyének teszi ki.“ Ilyent a vádhatóság nem állitott és nem bizonyitott. A btk. 441. §-a beszél a szolgálati kötelesség megszegéséről, a távirászoknál. De miután e §. alapján nem állapitható meg valamely büncselekmény, büntethető tényálladék hiányában felmentendők a vádlottak. De a vasuti szabályzat előirja, hogy mikor hogy, és miként követ el mulasztást a vasutas és mikor és hogyan büntetendő. A büntetés csak fegyelmi lehet. Ha pl. én, vagy jelen esetben az egyik vádlott halálosan beteg atyját látogatja meg és engedély nélkül elutazik állomásáról, midőn ugy sincs szolgálatban, akkor a btk-ben keresni számára tételt, helytelen dolog. A btk. indokolása nem hagyható figyelmen kivül. Az indokolás nem azért kiván büntetni, mert a hivatali kötelességszegés büntetendő volna, hanem mert közveszélyü az a cselekmény és azért, hogy mozdonyvezető ne hagyja el pl. utközben a mozdonyát és az ne menjen tönkre. Ezen indokolásnak egész intenciója csak az, hogy a vasuti forgalomnak biztosságát biztositsa, hogy az áruk veszélyeztetésével, megrongálásával szemben egy §-t alkalmazzon. A szolgálati rendtartás ebből a szempontból van a törvényben előirva, nem abból a szempontból, hogy azt ne tehesse a vasutas, ami neki tetszik, hogy el ne mehessen a kávéházba billiárdozni; mert akkor az ügyész ur szerint az is elő van irva, hogy oda álljon az ember

a mozdonyra és aludni se szálljon le róla. Akkor az is büntetendő cselekmény, ha a vasutas a baja-bujáért Budapestre jő fel. Pedig ott van a büntetendő cselekmény magja, amikor szolgálati kötelességét tagadja meg a vasutas, de nem az a büntetendő, hogy ő sztrájkot csinál, hanem, hogy szolgálati kötelességet szegett meg, ez pedig előbb következik be. Méltóztassék ezen a cimen külön vádat emelni a sztrájkért, de amig ilyen paragrafust nem tud az ügyész ur feltalálni, addig ne méltóztassék ide nem illő paragrafusba belemagyarázni a közhivatalnok minőségét.

Más a szolgálatból való kiállás, amiről itt szó van és más a szolgálati hely elhagyása. Ezt elkövették az urak, de a szolgálatból ki nem állottak először s másodszor pedig ennek alapján nem következett be az áruk megrongálása. Ez elkövetkezett a 42 ezer emberből, soknál, azokat lehet a büntetőtörvény 338. és 342. §. alapján felelősségre vonni, de őket, akik nem voltak szolgálatban, nem.

Hogy én ezt a nagy bölcsességet honnan szerzem, arra az igen t. ügyész ur már rég kiváncsi. Én nem fogom soká zsák alatt őrizni, hanem előveszem bölcseségem kutforrását, melyet senki más nem csinált, mint Mándy Lajos miniszteri tanácsos, a vasutasok tanára, kinek arra vonatkozó utasitását, hogy kell s hogy nem kell viselkedni a vasutasnak, szórólszóra meg lehet kapni a vasutasok részére irt tankönyvben, amit a kir. ügyész urnak is szivesen bocsátok rendelkezésére; hátha ennek alapján jobb véleménynyel fog róluk lenni. Meglepetésemre a következő dolgok vannak e tankönyvbe foglalva. Azt mondja:

„Büntetendő cselekmények, melyek a vasuti szolgálatban alkalmazottak által követhetők el.“ Egész pontosan olvasom: „ „A büntető törvénykönyv 438. §-a szerint 2—5 évig terjedhető fogházzal büntetendő azon vasuti hivatalnok, vagy szolga, aki bármely szolgálati kötelességének megszegése által a vaspályavonalon vagy annak közelében levő személyeket vagy árukat a vaspálya által való megsérülés vagy megrongálás veszélyének teszi ki. Vasuti alkalmazottnak, hivatalnok vagy szolgának tekinthető mindenki, aki az arra hivatott

vaspálya-igazgatási közeg által állandóan, vagy ideiglenesen valamely szolgálati kötelezettség teljesitésére alkalmaztatott, történjék bár a szolgálat elvállalása akár hivatali eskü alapján, akár pedig bármely más formában."

Azon körülmény, hogy az illető alkalmazott a máv. vagy magánvasuti szolgálatban van, nem tesz különbséget, se a törvény szerint, se e tankönyv szerint, se az eddigi gyakorlat szerint. Ez megdönthetetlenül igy áll. Nem a közhivatalnoki minőség, hanem a forgalom biztonsága szempontjából, ez pedig ugy az állami, mint a magánvasutaknál irányadó. Ha valaki pld. a szent-endrei vicinálison kitöri a nyakát, az ép oly szerencsétlenség, mintha azt a budapesti pályaudvaron tenné meg. Az ügyész ur pedig csak nem fogja azt mondani, hogy a magánvasutak alkalmazottja is közhivatalnok. A fentiek alapján, ha bérbe adjuk a vasutast, mint Joanovitsot, akkor magánalkalmazott lesz, ha pedig megveszik, mint megvették már egyszer, akkor minden ujabb eskü nélkül közhivatalnok lesz? Vagy mint Lorber József, aki soha esküt nem tett, rá nem lehet mondani, hogy esküszegő.

De olvasom továbbá: „az nem tesz különbséget, hogy az illető alkalmazott ideiglenesen vagy állandóan szerződött vagy az előirt vizsgát letette-e vagy sem. A döntő momentum a büntetőjogi beszámitásra nézve, a szolgálat elvállalása és az azzal való megbizatása. A büntetendő cselekmény a Btk. 438. §-a szerint a forgalom veszélyeztetésében áll és pedig valamely szolgálati kötelesség megszegése által." Az ügyész urnak erre már meg van előre a felelete. „Jelen esetben a döntő sulyt a szolgálati kötelesség megszegésére kell fektetnünk, mint amire a vasuton, vagy annak közelében levő áruk veszélyeztetése visszavezetendő, természetesen mint minden büntetendő cselekménynél a cselekmény és az eredmény közötti okozatos összefüggésnek kell fenforognia. A szolgálati kötelesség megszegése tehát, ha a veszélyeztetés tényleg bekövetkezett, büntetendőnek tekintetik akkor is, hogy ha a vasuti alkalmazott a lehetőségét annak, hogy a veszélyes eredmény bekövetkezik, előre nem láthatta." Tehát e két körülmény, az áruk és személyek, a vasut és tárgyainak veszélyeztetése, vagy sérülése és a

szolgálati kötelesség megszegése között ok és okozati összefüggés van. Ha e dolgok bekövetkeztek, akkor ez alapon kell őket vádolni.

Azt mondja továbbá a tankönyv: „A kötelesség alatt, amely az idézett §. szerint büntetendő, azon kötelesség értendő, mely a szolgálati utasitásokban és a szabályzatokban van megalkotva.“ De nem az a kötelesség, amelyet a kir. ügyész ur képvisel, hanem ami itt le van fektetve. A vasutasok tehát azt tekintik szolgálati kötelességnek, ami az ő szolgálati szabályzatukban elő van irva. Tessék tehát megmondani, követtek-e el ezzel ellenkező cselekményt vagy sem.

„A vasuti szolgálattal összefüggő mindazon eljárás, melyet az alkalmazottak elmulasztanak, büntetendő, tehát nemcsak azon szolgálati mulasztások, melyeket valamely irott vagy szóbeli utasitás az alkalmazottnak kötelességévé tesz, hanem büntetendő az oly szolgálati eljárás elmulasztása is, mely eljárást az alkalmazott részéről észszerüleg és a szolgálati alkalmazásból kifolyólag alkalmazni kell. A szolgálati kötelesség megszegése állhat akár szabályellenes cselekvésből, akár a szabályszerü eljárás elmulasztásából, a tényálladékhoz azonban mindenesetre követeltetik, hogy a mulasztás a vaspálya-vonaton vagy annak közelében levő személyeket vagy árukat a vaspálya által való megsérülés, vagy megrongálás veszélyének tegyen ki. Ezen eredmény nélkül az utasitások és szabályzatok puszta figyelmen kivül való hagyása még nem képez kötelességmulasztást a büntetőjog értelmében. A büntetés 2—5 évig terjedhető fogház, melyhez járul még a 442. §. értelmében mellékbüntetésképen a hivatalból, illetve a szolgálattól való elmozditás.“

Itt most rátérek a vasutasok közhivatalnoki minősitésére, miután konstatáltam, hogy vasuti büncselekmény csak a vasuti vonalon és a csak szolgálati szabályzatban előirt kötelesség elmulasztása által lehet, melyben valaki van, vagy lennie kellene, pl. ha valaki mozdonyát otthagyja, vagy a pályaudvarról az egész személyzet elköltözik, mikor őrizni kellene. És ha ezen kötelesség megszegése által az áruknak, vagy személyek-

nek rongálására következik be, ezek között ok és okozati összefüggés van. Tehát, ha még pusztán közhivatalnokok lennének is, azon egyszerü tény, hogy ők állomáshelyükről elutaztak és oda vissza nem tértek, szolgálati szabályzatukban elő van irva, hogy annak következménye lehet az, hogy őket fel kellett volna szólitani, vagy lehet a következménye az is, hogy el fogják őket csapni és magánjogi perrel akkor kártéritést nem lehet követelni, de nem következménye az, hogy ők büntetendő cselekményt követtek volna el. Ne akarjon tehát a t. kir. ügyész ur vasutasabb lenni a vasutasnál, pápább lenni a pápánál.

Tek. kir. Törvényszék! Bemutattam a vasutasok tankönyvéből, hogy az ő felfogásuk az ügyész uréval egészen ellentétes, valamint azt is, hogy a vádlottak a 435. és a 441. §§-ok értelmében sem büntethetők. A közhivatalnoki minőség tekintetében ismét ebből a tankönyvből idézem a következőket: „Miután a vasuti alkalmazott általában közhivatalnoknak nem tekinthető, ennélfogva reá általánosságban a büntetendő törvénykönyv 43. fejezetében foglalt hivatali büntettek és vétségek sem alkalmazhatók." A büntető jog értelmében a vasuti szolgálati személyzet általában nem tekintetik közhivatalnoknak, habár a magyar kir. kuria végzésileg kimondotta az államvasuti hivatalnokokra nézve azok közhivatalnoki minőségét a büntetendőség szempontjából. Ezen döntvény szerint a királyi állami kezelés alatt álló vasutaknál alkalmazott hivatalnokok vagy szolgák ezen minőségükben és szolgálati uton kezeikhez jutott pénznek vagy értéknek elsikkasztása által hivatali sikkasztást követnek el. Tehát az 1881. XXVI. t.-c. alapján és ebből folyólag, de nem a büntető törvénykönyvből folyólag minősithető hivatali sikkasztásnak. Itt van a következő pont, amely a közhivatalnoki minősitésről szól, de csak az egyes funkciókra nézve a védelem és a biztonság szempontjából azt mondja: „miután azonban a vasut a vasutüzlet biztonságára vonatkozó büntetőszabályok részben hatálytalanok lennének akkor, a vasuti szolgálati közegek mint az üzleti kezelésnek integráló elemei, erőszak és megfélemlités ellen nem védetnének, ennélfogva a

büntető törvénykönyv 166. §-a a vasuti közegeket ugyanazon védelem alá vette — habár ezek közhivatalnoki minősége a büntető törvénykönyv egyéb rendelkezéseiben kimondva nincsen is — mint a hatósági közegeket." Tehát csak a büntetőjogi védelem szempontjából tekinthetők közhivatalnokoknak. Felsorolja azután, hogy hatóság elleni erőszak büntettét követi el, aki a közforgalomban lévő vaspályák stb. személyzetét kötelességük végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza stb. A büntetendőségre azt mondja: A büntetendőségre nézve előfeltétel a hivatalos szolgálatban való eljárás. Hivatalon kivül a szolgálati személyzet mint hatósági közeg. védelemben nem részesül. Az egyenruha és a szolgálati jelvények viselése a szolgálati eljárásban való eljárást vélelmezni, mely vélelem ellenében a vádlott tartozik bizonyitani. Mihelyt a szolgálati közeg befejezte hivatali müködését, az ellenében elkövetett erőszak vagy akadályozás nem képez hatóság elleni erőszakot. A hatóság elleni erőszak csak akkor követhető el, ha a szolgálati közeg hatáskörébe tartozó ügyben jár el. Hatóság elleni erőszak nem forog fenn, ha az erőszakoskodás oly szolgálati alkalmazott ellen történt, kiről nem volt feltételezhető, hogy a hatósági funkcióval van megbizva.

Végre még egy tételt idézek: miután a vasuti alkalmazott egyáltalában közhivatalnoknak nem tekinthető, ennélfogva reá általánosságban a büntető törvénykönyv 42. fejezetében foglalt hivatali büntettek és vétségek sem alkalmazhatók. Igy a hivatali hatalommal való visszaélés esetén is, ha azok vasuti hivatalnokok részéről követtettek el, nézetünk szerint nem ezen fejezet, hanem a magánosok elleni erőszak büntette és vétségének szempontja alá esnek. Ezzel szemben azt akarom bizonyitani, hogy a kir. törvényszék e szerint lenne köteles itélni, mert ez nem jogforrás, hanem tény, ténybeli adat és arra vonatkozik, hogy a vasutasokat igy tanitják, tehát ez az ő tudatuk. Ők sem azt, hogy ők közhivatalnokok, sem azt, hogy a szolgálati utasitással ellentétes dolgok büntetendők, nem ismerik. Ha tehát a kir. Törvényszék arra az álláspontra helyezkednék is, hogy a vasutasok ezzel ellentétben büntetendő dolgot követtek el, ez a tény, ez a körülmény tekintetbe veendő.

Én azonban ismételten állitom, hogy a vasutasok a büntető törvénykönyv 39. fejezetébe ütköző büncselekményt el nem követtek, nem követtek el azért, mert szolgálati kötelezettségeiket meg nem szegték, mert semmi olyan következmény, mint amilyent a büntetendő törvénykönyv előir, be nem következett, bizonyitás és vizsgálat tárgyát nem is képezte. Külön-külön minden egyesre kellene tehát megállapitani, hogy a 438. és 441. §. alá eső cselekményt követtek-e el, mikor és hogyan követték azt el, mi lett ennek a következménye.

Bizonyitom azt is tek. kir. Törvényszék, hogy közhivatalnokoknak száz és ezer esetből kifolyólag sem tekinthetők, sem a 461., sem a 480., sem a 481. §§-ok szerint. Lehet pl. közhatósági ügykörből folyó megbizatása a bakternek, a bábának vagy a sintérnek akkor, amikor rendőri szolgálati körében jár el, vagy köztisztviselőnek tekintetik a védelem szempontjából, ha ellene támadást intéznek, vagy közhivatalnokként büntetendő, ha közpénztárból közpénzt sikkaszt el. Más esetben azonban nem. A szolgálatból való kiállás más, a szolgálatihely otthagyása megint más, a vissza nem térés megint más. Lehet ezen az alapon fegyelmi eljárást inditani, de büntető eljárást csak a 435. és 441. szakaszok alapján s csak egyesek ellen lehet azon cimen, hogy ők a vaspályát, mint közvagyont, rongálásnak tették ki. A sztrájk azonban mint büntetőjogi fogalom, nem exisztál ebben az esetben. A 481. §-t, tek. kir. törvényszék, sohasem alkalmazták a vasutasokra, pedig a mióta a büntető törvénykönyv fennáll, ezer és ezer eset fordult elő, hogy valaki a szolgálati helyét ott hagyta; ebben az esetben fegyelmileg el lett mozditva, aztán tovább semmi. Nincs különbség állami és magánvagyon közt. Lehet a vasutasra nézve különbség rendőri érdekből, a közbiztonság érdekéből, de a vasutasokra nézve a köztisztviselői minőségből kifolyólag nincs, mert akkor a magán- és államvasutakat külön kellett volna választani és megmondani, hogy mihelyt az állami vasut megszünik államvasut lenni, megszünik az illető vasuti alkalmazottnak köztisztviselői minősége.

A vasut közérdekü, de magánvállalat. A közhivatalnoki minőséget pedig nem a közérdek definiálja,

hanem a funkció és az imperium. Kinevezi pl. a falusi bábát vagy azt a poroló napszámos asszonyt, aki ő felségének szobrát — közvagyont — kiporolja, köztisztviselőnek. Nem köztisztviselő, mert sem a funkció, sem az imperiuma nem minősiti annak. Nem köztisztviselő az, aki csak az állami akaratból kifolyólag nem része annak az imperiumnak, de a köztisztviselőket érintő paragrafusok alá eshetik azon minőségéből fogva, hanem csak azon egyes cselekményénél fogva. A vasut nem az állami imperiumban folyó valami, hanem egy kereskedelmi cég, amelynek tulajdonosa lehet az állam vagy más. Mert más, igen t. ügyész ur, az állam mikor igazgat, amikor itéletet mond és kormányoz és más, amikor fuvaroz; kocsis, teherhordó szolgálatot végez. Hiszen akkor minden egyes kocsist közhivatalnoknak kellene tekinteni, aki arra bir megbizatást, hogy ennek a teremnek butorait hordja el. Akkor minden hordár köztisztviselő, aki az egyik miniszteri épületből átszállitja a butorokat a másik miniszteri épületbe.

A vasutasoknál tek. kir. Törvényszék a szerződési viszony felmondásra van alapitva. Nyugdijügyüket Baross Gábor minisztersége alatt — ez egy ténybeli adat — államivá akarták tenni és akkor maguk a vasutasok egyhangulag kimondták, hogy nem akarják. Az ügyvédi képviselet szempontjából is különböznek a köztisztviselőktől. Az állami dolgokat a jogügyek igazgatósága képviseli, az államvasutakat pedig szerződtetett fiskálisok, ha ezt nem méltóztatott eddig még tudni igen t. ügyész ur, hát megmondom. De van még egy eset. A mult év április havában interpellációt intéztem — hivatalosan meg van — a kereskedelmi miniszterhez. A magyar államvasutaktól nyert felvilágositások alapján, hogy őket köztisztviselőknek minősitsék és fizetésüket, nyugdijigényüket, szolgálati pragmatikájukat ép ugy állapitsák meg, mint az állami tisztviselőkét. Ekkor Láng Lajos miniszter ur azt mondotta nekem: „édes barátom, hagyj fel ezzel, az 1868. XXXVIII. t.-c. miatt lehetetlen; a kormányzat az államvasuti tisztviselőket köztisztviselőkként soha sem kezelte, söt ők maguk is el fognak állani ettől a követeléstől, ha

felvilágositod őket. A miniszter tehát megmondotta válaszában, hogy nem tekinti őket köztisztviselőknek.

De különben is nyugdij, fizetési ügy, adóügy, szolgálati ügy dolgában minden tekintetben hátrányban vannak az állami tisztviselők mögött. Amikor arról van szó, hogy fizetést, jogot adjanak nekik, vagy kevesebbet vonjanak tőlük le, akkor nem állami tisztviselők. Ez t. ügyész ur nem igazság. Ha megadják nekik azt, amit az állami tisztviselőknek, ha a büntető törvénykönyv minden tekintetben ugy tekinti őket, mint az állami tisztvelőket és ha lemondanak arról, hogy magyar legyen Horvátországban, a vasut nyelve, akkor elitélhetik ezeket az embereket, de csak ugy ha erre külön törvényt hoznak. A mai törvény alapján akkor sem, de azt, hogy amikor adni kell nekik, akkor nem köztisztviselők, mikor büntetni kell őket, akkor köztisztviselők: az emberi lélek és a társadalom igazsága nem engedheti meg.

Sarlay vádlott nem azon a cimen tartóztattatott le, mert felbujtó volt azon a szombati napon, hanem mert királysértést követett el. Ha olyan világos lett volna a dolog, akkor Sarlayt be lehetett volna csukni, a 480. szakasz alapján, mert tagja volt a 13-as bizottságnak, amely müködését be is fejezte. Tehát el lehetett volna hurcolni őt a 480. § alapján is ugy, mint a többieket. Ez a 480. §. alá vonása az esetnek tehát utólagos találmány, amelyre az illető szabadalmat kérhet, ha ugyan a szabadalmi hivatal bejegyzi. Én azonban állitom, hogy a tényálladék szerint itt büntetendő cselekmény fenn nem forog.

Ezzel tek. kir. törvényszék a dolog jogi részével végeztem. De nem végeztem a dolog társadalmi részével, amelyet a következőkben vagyok bátor előadni: Ezek a vádlottak tek. kir. törvényszék, nem a maguk érdekében harcoltak. Nem tartoztak az elámitott vasutasok alsó részéhez, akikből a szabadság vágya tört ki, akik a fizetésrendezésnél anyagi előnyöket akartak elérni, hanem ők a magasabb osztályhoz tartoztak. Őket anyagi érdek nem vezérelte, hanem odadobták magukat, amint a tanuk vallomása is megerősitette, a vasutasok szövet-

ségeért, hogy a vasutasoknak pragmatikájuk legyen és nehéz szolgálat ellenében jogokat is kapjanak. Mert a szövetség kérdése sokkal nagyobb dolog volt előttük, mint a fizetésrendezés kérdése. Mert ha 100—200 koronát kapnak is, mai viszonyaink között semmit sem ér, mert az uzsorások, a bankok, a ruhavállalatok mind elszedik tőlük, de ha szövetségük van, akkor pénzügyileg is tovább járnak, mert mint nagy testület a maguk kebeléből gondoskodhatnak hitelviszonyaik, lakásviszonyaiknak rendezéséről és ezen a réven sokkal többet nyernek, mint a fizetésemeléssel, az állam minden külön megterheltetése nélkül. Nem önzően viselték tehát magukat ebben a nehéz helyzetben, hanem becsülettel töltötték be hivatásukat. Szükség volt reájuk. Valami bizottságnak kellett lenni. Ha bebizonyitják nekem, hogy lehetett volna a vasutasok körében jobb, hozzáértőbb, becsületesebb és lelkiismeretesebb bizottságot megalkotni, akkor háttérbe teszem őket, de addig nem, mert azért, hogy helyükbe kapaszkodó, rejtekükből előre tolakodó emberek jöjjenek, nem lett volna érdemes lemondaniok. Ők férfiak voltak. Ugy teljesitették kötelességüket, hogy az nekünk, akik tárgyaltunk velük, imponált. Imponált az, amint igazságaikat kimondták, imponált az a belátás, amelylyel a közérdek szempontjaitól soha el nem távolodtak. Mi láttuk ezt, akik ott jártunk köztük, bár közünk nem volt hozzájuk, de lelkiismeretünk kötelezett arra, hogy engedékenységre birjuk őket, illetve felajánljuk nekik szolgálatainkat, hogy a tömeget engedékenységre birják. Mi álltunk ott a sztrájktanyán, nem pedig a miniszterek és az igazgatók, akiknek kötelességük lett volna odamenni, mert az az államvasuti igazgató azért huzza magas fizetését és azért utazik szalonkocsiban, hogy ha baj van, hogy ha nagy a kár, akkor oda menjen és igyekezzék segiteni a helyzeten. Ilyen nagy sztrájkot tek. kir. törvényszék, nem csinálnak kis emberek, akiknek tevékenysége kis térre terjed ki. Ilyen nagy dolgot nagy emberek, igen magasan álló emberek csinálnak, de aztán a kis embereket állitják oda bünbakul, ők maguk pedig háttérbe vonulnak, sőt még tanuként sem mernek ide állni. Évtizedek mulasztásai törtek itt ki. De azért, ha el is itélik a vádlottakat, méltóztassanak

megnyugodni, azoknak az uraknak semmi bajuk sem lesz, Ludigh tovább vadászik, Kiss János pedig . . .

Elnök: Ne méltóztassék személyeskedni.

Lengyel Zoltán: Ugy állitják ide a vádlottakat, mint országos szerencsétlenséget és hogy a kormánynak érdeme legyen belőle, ugy állitják őket ide, mint bünösöket. A kormánynak azonban dicshimnuszokat zengenek. Mert ha bünös van, akkor érdemek is vannak. A kormányzásnak és az igazgatásnak a büne az, hogy ezek az emberek, akiket lelkiismeretük kötelezett arra, hogy kartársaikért a közérdek szempontjából helyt álljanak, most a vádlottak padján ülnek. Ha válogatni kell az államvasuti karban, tudnék én mutatni embereket, kicsiket és nagyokat, akiket ide tehetnek. De mondok én valamit. Méltóztatnak tudni, hogy azért, mert ezek az urak nem nyalták a felebbvalóik talpát, nagyon sok hiéna leselkedett mögöttük, aki állásukra, — nemcsak az övékére, másokéra is — pályázott és sietett jelentést tenni a felebbvalóknak. De kérdem, ki érdemli meg inkább azt az állást, az-e, akinek 16 kitüntetése van, mint Sarlay Jánosnak, vagy az, aki utálatos, férfiatlan viselkedésével lappangott a háttérben, hogy állását megkaparinthassa, nem mondom, épen az övét, hanem akárhányét. Ezek az emberek, a vádlottak, megérdemelték poziciójukat, mert férfiak voltak akkor, azelőtt és azok lesznek azután is. Mégis ide kerültek! Azt mondja az ügyész ur, hogy ez a 13 ember az oka 42,000 ember lelki mozgalmának. Bizony, nagyon szük gondolkodás, amely egyeseket tesz felelőssé a tömeg mozgalmáért. Hivatkozom itt a francia forradalomra: ki tudja annak tettesét megkeresni. Hivatkozom a magyar szabadságharcra is, amelynek tettesét az osztrákok ép ugy hiába keresték, mint a hogy hiába keresi a kormányzat ennek az esetnek tettesét. Az aradi Golgothára 13-at vitetett az osztrák vérbiróság; kilencet a bitófára, a többit a golyó elé. A vád négyet ezek közül az urak közül mint felbujtót, a többi kilencet mint tettest állitja ide, sőt, hogy teljes legyen a hasonlatosság, Potincát, mint 14-ik, számfeletti vértanut póttartalékba helyezi. Tek. kir. Törvényszék! A közvélemény előtt állunk és elmondhatjuk, hogy azt az elégedetlenséget, amely ezreknek lelkében fogamzik

meg, nem lehet üldözéssel reparálni. A közérdeknek nem az a szempontja, hogy ártatlanok kivégeztessenek, hanem az, hogy a lázongó elégedetlenség a lelkekben megszüntessék. Ezek a vasutasok dicsőségei a tisztviselői karnak az elsőtől az utolsóig, magyarok, kik fegyverrel kezében, nehéz viszonyok közt fentartják és védelmezik a magyarságot ott, ahol mint Vázsonyi Vilmos igen tisztelt védőtársam mondta, csak egy vasuti sinpár köti össze az idegen országot a magyarsággal. Az igen tisztelt királyi ügyész ur tüzzel játszik, mikor egy darab Magyarországot akar kiszolgáltatni a kormányzati taktika ideig-óráig tartó sikerei érdekében. Kétféle igazság van, tek. kir. Törvényszék. Az egyik a paragrafusok igazsága, ahol lehet vitatkozni, mert ezeket a paragrafusokat emberek csinálták, azért, hogy ha tetszik, a hatalmas elnyomhassa a gyengét a társadalmi rend és a közérdek jelszavai alatt. A másik igazság a szivnek és a lelkiismeretnek igazsága, amelyet nem az emberek csináltak, hanem az Isten oltott belénk, s melynek szava egyszerü. Mi szivünkkel, szeretetünkkel, tudásunkkal és lelkiismeretünkkel ezt az igazságot védelmezzük, mert a paragrafusok igazsága is csak addig igazság, amig ezzel egyezik.

Ezt a befolyásolhatlan lelkiismeret igazságát, a magyar birói függetlenség igazságát kérjük és várjuk önöktől biró urak! Nem csak fölmentést, mert az igaz ügynek erre szüksége nincs, hanem a sok szenvedéssel jogtalanul sujtott, letiport vádlottak becsületének és igazságának felmagasztalását.

Eötvös Károly védőbeszéde.

Elnök: A védőügyvédek sorában következik Eötvös Károly.

Eötvös Károly: Nagyságos elnök ur, tek. kir. törvényszék! Betegségem gátolt abban, hogy a tárgyalás kezdetétől végeztéig folyton jelen legyek. Törekedtem azonban a hirlapok közléseiből és barátaim értesüléseiből megismerni a bizonyitást és az egész eljárást, valamint az elhangzott vád- és védbeszédek részleteit megismerni. Egyébiránt rövid leszek. Min-

denekelött kijelentem, hogy csatlakozom azokhoz a nézetekhez, amelyeket t. védőtársaim előterjesztettek, csupán az előttem szóló igen t. védőtársam előterjesztésének azon részeihez nem csatlakozom, amelyben ő Mándy miniszteri tanácsos urnak nem tudom miféle munkájára hivatkozott, abban az idézett munkálatban annyi zagyvaságot, fogalmi rendszertelenséget látok, hogy én azt a magam részéről, a védelem szempontjából semmiképen el nem fogadhatom. Az ügynek sincs szüksége rá. Ismétlésekbe sem óhajtok bocsátkozni, csupan csak egyetlenegy részletre vonatkozólag óhajtok felvilágositással szolgálni Nem vázolom a munkaszünetnek természetét, annak jogi és szociális következményeit, de ki kell jelentenem, hogy nem helyeslem, hogy a közvád t. képviselője a munkaszünetből keletkezett sok vagyoni ésjogi zavar minden gyülöletes következményeivel a 13 vádlott sorsát akarja megsulyosbitani. Nem is hiszem, hogy a közvád t. képviselőjének erre joga lenne: sem erkölcsileg, sem jogilag nincs. A közvád t. képviselőjének minden vádlottal szemben csak annyi joga van, hogy a mit a vádlott in concreto cselekedett vagy tenni elmulasztott, azt ádja elő, de a vádlott ténykedését személyes körülményein kivül eső dolgokból vonni hangulatot a vádlottak terhére, ehhez a közvád t. képviselőjének joga nincs és a közvád képviselői ilyen hangulatcsinálási munkálathoz soha sem is nyulhatott.

No de ezt csak mellesleg jegyzem meg, nem terjeszkedem ki erre, csak egyet kell még a történeti igazság kedvéért fölemlitenem. Helyes, vagy nem helyes a 13-as bizottság törekvése, törekvéseinek egyik-másik részlete, ez nem tartozik a kérdéshez. Jót, vagy rosszat cselekedtek-e, meggátolhatták volna-e a kitörést, még ebbe sem bocsátkozom bele, mert hiszen a vád nem ebből áll. Hanem, hogy szándékuk nem volt rossz és belátásuk sokkal bölcsebb volt, mint az ország eme fontos ügyeinek vezetésére hivatott férfiaké, ennek egy-két napon belül, magam is szemtanuja, magam is fültanuja, sőt klasszikus tanuja voltam. Mert én magam is beleavatkoztam az utolsó pillanatban, személyesen a dolgok menetébe, mint olyan férfiu, akinek a közügyek iránt érdeklődni s a közügyek folyását le-

hető rendes mederbe terelni kötelessége. Én nem tőlük kértem felvilágositást, hanem felkerestem magát, az illetékes miniszter urat éjfélkor, a tisztelet és barátság jogositott fel arra, s tőle kértem információt arra nézve, hogyan áll a dolog, mi a kormány álláspontja, mit kérhetnek jogosan a vasutasok stb. Csak ezután kerestem fel a 13-as bizottság tagjait és érintkeztem velük. Mi történt ezentul, nem tartozik a kérdéshez, hanem bizonyos, hogy a következő napon ujra felkerestem a miniszter urat s olyan férfiakat találtam ott, akiket nem szerettem ott látni, jobb szerettem volna itt látni. (Derültség.)

Elnök: Kérem ne menjünk messze a személyes kérdések feszegetésébe.

Eötvös Károly: Békés kilátásról már akkor szó sem lehetett, de illetékesen arról értesültem, hogy a kormánynak akkor az volt a szándéka, hogy bizonyos katonai rendszabályok életbeléptetésével a forgalmat meginditja s törvényes vagy nem törvényes intézkedésekkel annyi személyzetet összehoz, hogy a nappali vonatok felényire redukálva szabályosan járhassanak, az éjjeli vonatjáratok azonban egyelőre megszünjenek. Ez volt a kormánynak törekvése egy vasárnapi napon. Ez volt minden nemes nagyravágyása a kormánynak, melyre erejét elegendőnek vélte volna az akkori viszonyok között. Én is, mint minden jó polgár és hazafi, éreztem, láttam, hogy ez az óriási baj s akkor ezek az urak, a kormány riasztóan rideg magatartására összejöttek s manifesztumot bocsátottak ki a vasutasokhoz, melyben felhivták őket: bajtársak, baj van; kezdjük meg a munkát, rögtön! Igy történt s az ország nyugalma, közforgalmi intézményeinek müködése ebben a pillanatban helyreállott ezen férfiak jóindulata és bölcsessége következtében s az összes vasutasok nemes és hazafias elhatározása folytán. Pedig a mi bölcs minisztereink nem is álmodták, hogy ez lehetséges volna. Hát az elmult dolgok történetének tényállását ennyiben szükségesnek véltem megállapitani.

Hanem hát áttérek a védelem igazi tárgyára, tek. kir. törvényszék! Én tudom azt, hogy az emberiség fejlődésének történetében voltak olyan korszakok, amelyeket a müveletlen-

ség és butaság korszakaiként ismerünk a világtörténelemben. A mikor a biróság elé állitottak embereket, egy fogalmi meghatározás miatt, egy szó, vagy egy betü miatt. Akadt egy bolond ember, aki azt mondotta, hogy a föld forog a nap körül, másik azt mondotta, hogy a nap forog a föld körül és ilyen definició miatt biróság elé állitották az embereket s akadtak ebben az időben, elmult korszakok homályos idejében, buta és müveletlen emberek a birák között, akik elitélték az illető vádlottakat. Közvádló is akadt. (Derültség.)

Hát nagyságos elnök ur, tekintetes kir. törvényszék, a kérdés lényege most is egy fogalmi definitio, hogy köztisztviselők-e ezek az urak, vagy nem. A közvádló ur azt mondja, nem dicsérem érte, hogy „a vád cimét a törvénykönyv 480. és 481. szakaszából meritem ellenük, értem ez alatt a közhivatalnoki minőségüket." Ez a vád, a kérdés tehát az, hogy ezek az urak közhivatalnokok, köztisztviselők-e, értve alatta, hogy állami közhivatalnokok, köztisztvelők-e, vagy nem. Ez egy fogalommeghatározás, ez a log'kának, a metafizikának körébe tartozik.

A magyar biróságot szabályozó alaptörvény, az ősmagyar törvény, mely minden birónak szivében ott kellene, hogy lakjon; a közvádló hatalom valamennyi tagjának szivében ott kellene, hogy lakjon, azt rendeli, hogy a biró köteles eljárni az ország törvényei szerint, azután pedig a törvényesen kibocsájtott és kellőkép kihirdetett rendeletek szerint s a törvényes jogszokás szerint. Tehát, Magyarország alkotmányos biráinak más szempont szerint eljárni nem szabad, se Mándy, se Aristoteles, se Hieronymi, se Tisza István szerint, mert a magyar biróságnak csak e három alapon kell és szabad eljárnia. Mintbogy pedig a közvádló királyi ügyész olyan törvényt felmutatni nem tud, amely ezeket a vádlottakat az állam köztisztviselőinek határozottan megállapitaná, sem olyan törvényesen kibocsátott törvény vagy rendelet nincs, mely a köztisztviselői minőséget ellenmondhatatlanul megállapitaná, sem pedig olyan törvényerejü szokást felmutatni nem képes; igy a kuriának se 52, se 152. rendelete se nem törvény, se nem törvényerejü szokás, melyet ilyennek kijelölt, ennélfogva itt kétségte-

len bizonyosságunak tekintem biróilag azt, hogy ezek a vádlottak állami köztisztviselőknek nem tekinthetők. Ráfogni lehet igenis a vita anyagául, magát a kérdést homályossá tehető érveket felhozni lehet igy is, ugy is, de filozofálás alapján t. közvádló ur senkit büntetni nem lehet. Mert a fogalommeghatározás pusztán az elmék játéka, sokszor nem is a bölcs elmék játéka, az a szenvedés pedig, melyet egy büntetőjogi itélet maga után von az életben, az élet örömeiben és javaiban való pótolhatatlan sértés s azt pusztán elméleti okoskodás alapján valakinek fejére ráidézni, rákényszeriteni nem szabad. És ha megengedem is, hogy kétség áll fönn, de nem engedem meg, hogy törvény, vagy törvényes rendelet igazolná a vád álláspontját, nem engedem meg tehát, hogy a dologban kétség volna. De ha volna is kétség, még az esetben is a vádlottak szabadságát kell tiszteletben tartani. Ez az igazság, ami ezzel ellenkezik, nem igazság s én az igazság kimondását várom a tek. kir. törvényszéktől. (Élénk éljenzés.)

Elnök: Miután az idő előrehaladt, a tárgyalást holnap d. e. 11 órakor folytatjuk, kérem a védő urakat, sorban mint a vádlottakat, hogy ebben az időben pontosan megjelenni sziveskedjenek.

A tárgyalás vége este 7 órakor.

VII. nap, junius 10-én délelőtt.

Rácz Dezső dr. védőbeszéde.

Védőbeszédet nem kell tartanom, miután a közvád Potincza Lajos védencem ellen elejtette a vádat. A közvád t. képviselője Potincza Lajost, aki a 13 vádlottal egyidőben letartóztatva és 11 napig vizsgálati fogságban volt, most pedig immár nyolcadik napja üli a vádlottak padját, egyszerüen egy száraz kijelentéssel, ugyszólván egy kézlegyintéssel elereszti. A miként a vádlevélben nem sokat törődött az ügyész ur azzal, hogy mivel indokolja meg vádját, akként mellőzi most is megmondani a vádelejtés indokait. A vasuti münyelvet akarja itt inaugurálni az ügyészségi praxisban.

csupán annyit mondván Potinczára: „Mehet!“ Igen ám, de a mi szolgálati rendtartásunk 215. §-a határozottan megköveteli, hogy a vádelejtést az ügyész indokolja és a törvény indokolásában ennek értelme akként van megállapitva, hogy ez által a vádak könnyelmü emelése és elejtése megakadályoztassék. A másik kérésem a vádelejtéssel kapcsolatban odairányul, hogy miután védencem tizenegy napi vizsgálati fogság és nyolc napos főtárgyalással épen eleget szenvedett az ügyész ur próbavádjáért, amelylyel szemben különben egyéb igényeit fenntartani kivánja, a bünvádi perrendtartás 241. §-a alapján kérem a tek. kir. törvényszéket, hogy már most, az itélet bevárása nélkül végzésileg határozzon és védencem ellen vád hiányában a bünvádi eljárást beszüntetettnek nyilvánitani méltóztassék.

Győrffy Gyula dr. védőbeszéde.

Dr. *Győrffy Gyula:* Érzem és tudom, hogy ma, a tárgyalás nyolcadik napján igen nehéz a helyzetem, mert kifáradt a figyelem és fogytán van a türelem, midőn épen türelmet kérek és figyelemre appellálok. Azonban midőn ennek dacára védelmemet mégis előterjesztem, védencem perjogi érdekén kivül egy magasabb kötelességnek is engedelmeskedem, meritem pedig ezen magasabb kötelességet azon hagyományokból, melyek Zsigmond király óta, bizonyos, a közszabadságot érintő ügyek ben a magyar védőre szorulnak. S hogy erre azalkalomebünperben most elérkezett, arról meggyőzött engemet a főtárgyalásnak minden adata, minden bizonyitéka s ezek alapján: meggyőzött a hivatalból emelt vád. Mert az kétségtelen, tek. kir. Törvényszék, hogy a midőn a kir. ügyész ur a 13-as bizottság tagjait mint közhivatalnokokat vádolja, az ők személyében tulajdonképen 40,000 vasutas ellen emelt vádat és a magyar társadalomnak nemcsak számban, de szellemileg és erkölcsileg oly hatalmas testülete áll vád alatt, melynek magas értékéről a multban, egészen a sajnálatos munkaszünetig, maga a vádló kir. ügyész ur is a teljes elismerés hangján emlékezett meg. Vádlottak és ő bennük a 40,000 vasutas, egyuttal szabad állampolgárok is, nemcsak szerződött alkalmazottak. A vád te-

hát nemcsak a vádlottakat, de édes mindnyájunkat közelről érdekel, mert a közszabadsági jogok vannak a vádban megtámadva, vagyis mindnyájunk közös érdeke, az enyém ugy, mint a kir. ügyész uré és a vasutasoké ugy, mint minden polgáré; mert mindenki, tehát a kir. ügyész ur is, a vasutasok is, mindnyájan: egyéni szabadságunkat, egyéni, magánhivatali jogaink oltalmát, kötelességeink tartalmát abban a közszabadságban találjuk és leljük fel, amelyet a kir. ügyész ur a büntető biró elé idézett és elitéltetni kér. Természetes tehát, hogy az a hagyomány, amely a magyar védőt a századok folytán hasonló helyzetekben mindig a megalkuvás nélküli kötelességteljesitésére szoritotta, az a hagyomány minket ma is helyünkön talál s ahhoz hütelenek ma sem lehetünk. Kénytelen vagyok tehát a váddal, annak dacára, hogy védőtársaim azzal nagy terjedelemben és széles mederben foglalkoztak, mégis szembe szállani, mert kitünő védőtársaim minden jelességük dacára, a vád által érintett kérdéseket ki nem merithették. Hiszen a közszabadság ügye Magyarországon nem fordulhat meg csupán a 13 védőn, ahhoz az egész nemzetnek van és kell, hogy szava legyen, ha megtámadtatik, a védelemben mindnyájunknak részt kell venni. Az előttem szólott jeles jogászok után azonban nem fogok azzal a kérdéssel bővebben foglalkozni, hogy a vádlottak követtek-e el egyáltalában oly cselekményt, mely a büntető törvénykönyv értelmében büntetendő cselekménynek volna minősithető. Mert feltéve, ha mind az állana is, amit a kir. ügyész ur állit és ha minden ugy állana is, a miként a vád állitja és ha a kir. ügyész ur által felhivott bizonyitékok a főtárgyalás során nem fordultak volna egyenesen mind egytől-egyig a vád ellen, akkor is mind védőtársaim kimutatták, a vádbeli cselekmény a büntető törvénykönyv batályán kivül esnék s nem képezne büntetendő cselekményt akkor se. A kötelesség nem teljesitésének ténye vádlottakkal szemben nem képezhet büntetendő cselekményt, még pedig egy lényeges oknál fogva. Ugyanis a bizonyitás világosan minden kételyt, félremagyarázást kizáró módon kimutatta, hogy ha volt vádlottaknak valamelyes kötelessége a munka és szolgálatot adó államvasutakkal szemben, ugy ők annak teljesitését meg nem

tagadták. Egyik, Faludy állomásfőnök áthelyeztetvén, állomását utódjának átadva, de uj állomását még el nem foglalhatta, védencem, Kacsó Gyula szabadságon volt. Kettő felfüggesztetett, másokat a rendőrség és katonaság zárt ki állomáshelyeikről; a vidékiek, fiumei és zágrábiak pedig a forgalom szünetelése miatt egyáltalán nem léphettek szolgálatba, mert nem juthattak állomáshelyeikre. Tehát egy óriási és aggályos halucinatiónak kell tekintenem, midőn a kir. ügyész ur mégis a vádlottak kötelességszegéséről álmadozik. A kir. ügyész ur azonban vádlottakat ezenkivül még a felbujtás vádjával is terheli. Azonban ahhoz, hogy valaki felbujtó lehessen, felbujtott is szükséges; kell tettes, aki a felbujtás értelmében a büncselekményt elkövette legyen. De a kir. ügyész ur semmiféle formában nem állitott a biróság elé tettest, nem állitott oda senkit, akit a vádlottak együtt, vagy valamelyikük valamire egyáltalán felbujtottak volna. És ha állitott volna, akkor is tek. kir. törvényszék a tettes, annak cselekménye és a felbujtó között szükségképpen meglévő okozati összefüggést kellett volna bizonyitani; azaz bizonyitani kellett volna, hogy a tettes a büntetendő cselekményt a felbujtónak arra irányzott bujtogatása következtében követte el. A kir. ügyész ur ezen kötelesség elől — nem mondom geniális fogással, én genialitást csak a jóban ismerek el — hanem ügyeskedéssel, ugy akar kitérni, hogy a vasuti forgalom megszünését büntetendő cselekménynek minősiti, természetesen egyedül ő, ki erre épen annyi illetékességgel bir, mint akár én s midőn igy teremt egy büncselekményt, akkor tettesként a 40,000 vasutast jelöli meg, kik a vasuti forgalmat megszüntették. Hát akkor miért nem állitotta büntető biró elé valamennyi vasutast? Micsoda jogi lelkiismeret az, hogy oly büncselekményért, melyet elkövet 40,000 ember, kiket a vádhatóság személyenként biró elé állithat, csupán 13-at birtak tömlöcbe juttatni. Ez is jogérzet? Ez is jogbiztonság? Vagy a 13-mal csak szerencsét próbál s ha sikerül őket elitéltetni, akkor sorra veszi mind a 40,000 embert? Ez is erkölcs? Ám ne vizsgáljuk a vádnak emez ethikai tartalmát és fogadjuk el komolynak, ami pedig egy csunya fogás, hogy a 40,000 vasutas az a tettes, mely a felbujtás megállapitására szükséges.

A főtárgyalás során egyetlen oly adatot sem produkált a kir. ügyész ur, mely azt bizonyitotta, vagy valószinüsitette volna, hogy a vádlottak, vagy azok valamelyike a forgalom megszüntetésére a 40,000 vasutast, vagy azok közül bár egy éjjeli őrt felbujtottak volna. Ellenkezőleg. minden bizonyiték, minden adat, minden tanu, sőt a keresk. miniszter viselkedése is, a tények és a köztudat igazolják, bizonyitják, hogy a vádlottak voltak azok, akik, midőn a vasuti forgalom váratlanul megszünt és a fővárosban összegyült vasutasok minden szervezet és vezetés nélkül, a csaknem lázadásig fokozódó ingerültség és elkeseredés hatása alatt állottak s a minisztertől és kormánytól kezdve, mindenki elveszitette fejét, s a midőn a vasutasoknak igazgatóságuk nem volt s vezetőik megszöktek, akkor vádlottak voltak azok, kik önmegtagadással és férfias kötelességérzettel vállalkoztak arra, hogy a tömeg vezetését átvegyék, a tömeg jogos elkeseredésének kitörését megakadályozzák és a tömeg magatartását, a világ bámulatára méltó módon a rend és törvények tiszteletének korlátain belül mindvégig megtartsák, dacára az őket ért minden insultusnak a hatóságok részéről. Ők voltak azok, kik az összegyült vasutasokat igazgatták néhány napon át és ők voltak, akik a kormány és keresk. miniszter számára lehetővé tették az érintkezést a tömeggel, mert ha ők nincsenek, a kormány a vasutasokkal nem is tárgyalhatott volna. Mert ne feledjük, a tárgyalásokat a kormány kezdeményezte, annak volt szüksége az érintkezésre, mikor 500 vasutas botrányos letartóztatásával a vasutasokat a remélt terrorizálás helyett, már a végsőig ingerelte volt és a komoly következményektől félnie kellett. (Mozgás.)

Pedig a vasutasoknak csakugyan nem lett volna szükségük a 13-as bizottságra, sem a miniszternek. Hiszen valóságos törvényt a vasutasok vezetésére, igazgatására és kormányzására, egy eleven intézményt állitott, a m. kir. államvasutak igazgatóságát, melynek törvényes feladata az is, hogy a vasutasok ügyeit a kormánynál közvetitse, nemkülönben a kormány akaratát és óhajait a vasutasokkal. Hát ez az igazgatóság hol volt az egész mozgalom alatt, ki látta valahol, ki hallott róla? Mintha a föld nyelte volna el még emlékét is, ugy

nem tudott róla senki, még a miniszter sem, mert hiszen külön félhivatalos közeget kellett Vöröss László személyében beállitani, hogy legyen, aki az igazgatóság helyét pótolja a miniszter és vasutasok között. Nos, tek. kir. törvényszék, ha e szomoru és szánalmas mozgalomban volt valaki, aki az államvasutak forgalmának szolgálatában kötelességét sulyosan megszegte és nem teljesitette, ugy az minden bizonyiték és a köztudat szerint a m. kir. államvasutak igazgatósága volt. Pedig ez az igazgatóság valóságos és cimzetes miniszteri tanácsosokból áll, kik tehát valóságos közhivatalnokok, hát ezeket a kir. ügyész ur miért nem állitja a büntető biróság elé, mert ha valakit, ugy ezen intézmény közhivatalnok tagjait terheli a legsulyosabb felelősség, kik hivatali kötelességüket lelkiismeretlenül cserbe hagyták.

De mondom, tek. kir. törvényszék, a vádnak a közönséges büntetőjogi mérlegelés tárgyát képező cselekményekre vonatkozó részével védőtársaim alaposan végezvén, azzal nem foglalkozom, hanem rátérek a vádnak gerincét képező, a közszabadságot felforgató részére, arra, hogy valjon a vasutas közhivatalnok-e, vagy sem?

Sietek kijelenteni, hogy e tárgyban védőtársam és barátom Vázsonyi Vilmos óriási szorgalommal összegyüjtött minden jogforrást, amit e téren a tételes törvények, törvényerejü rendeletek, legfelsőbb birósági határozatok és a vasutak szabályzatai tartalmaznak és egy megbecsülhetetlen anyaggyüjteményt adott a magyar jogászvilág kezébe, mely eddig igy ismeretlen volt. De b. barátom nem csak anyagot gyüjtött, de nagy jogászi tudással fényes szónoklatban fel is tárta azt, amit a források tartalmaznak.

Számomra tehát csak az maradt fenn, hogy a tételes jogból levonjam a további következményeket; és itt tiszteletreméltó védőtársam, Vázsonyi Vilmos barátom nem fogja tőlem rossz néven venni, hogy egyik jogi definicióját a magam felfogása szerint rektifikálom, azért, mert a valóságos következmény helyesen csak igy lesz levonható. Ő ugyanis bizonyitása kiindulási alapjául a vádlottak azon tudatát vette, hogy vajjon tudták-e ők, hogy közhivatalnokok: igen, vagy nem? Hát én meg-

forditom és a kérdést igy állitom fel, mert törvény szerint nem is lehet másként, t. i. szabad-e, lehet-e a törvényt nem tudni, vagy rosszul tudni ebben az országban valakinek, legyen az biró, legyen az ügyész, legyenek a vádlottak, vagy legyen az bárki? Nem szabad, nem lehet a törvényt nem tudni, sőt mindenki köteles jól és helyesen tudni. Az azután egészen mellékes, hogy valaki valóban tudja-e vagy nem a törvényt, mely azt parancsolja, hogy minden állampolgárnak minden kihirdetett törvényt, vagy törvényerejü rendeletet kötelessége tudni; vagyis minden kihirdetett törvény vagy azzal egyenértékü szabály vagy rendelet ugy tekintetik, mint köteles köztudat. Ilyen köteles köztudat tárgyát képezik a nyilvánkönyvi és a cégbejegyzések. Aki ezen köztudattal ellenkezőt tud: a következményeket ő viseli. És ha büntetendő cselekményt követ el, a köteles köztudattal ellenkező, vagy helytelen tudása, vagy teljes tudatlansága őt nem mentesiti. A vádlottak tehát nemcsak nem tudhatták, hogy ők közhivatalnokok, hanem őket és minden állampolgárt, köztük a kir. ügyész urat is, az ellenkezőre tanitották összes tételes törvényeink; tudniillik arra, hogy ők nem közhivatalnokok. Egészen közönyös, hogy tényleg tudták-e vagy sem, de kötelesek voltak tudni, hogy nem közhivatalnokok és pedig erre tanitotta őket kötelező törvény erejével a magyar kir. államvasutak cégjegyzése; a törvényhozás összes tételes törvényeiben, nevezetesen a minősitési törvény, a köztisztviselők és állami alkalmazottak és szolgák nyugdijtörvénye, a büntető és kereskedelmi törvény, a közutakról szóló törvény, a köztisztviselők fizetésrendezési törvény stb. a végrehajtó hatalomnak törvényes hatáskörébe kiadott törvényerejü rendeletei és határozatai, melyek mindnyájunkat egyaránt ugyanazon tudásra köteleznek, tehát a kir. kuriát is, mely ugyancsak köteles tudás alapján tartozik itélni. És amennyiben arról tudomást vettek, erre tanitotta ki őket, a törvényeket ugyanezen tudás alapján alkalmazó közigazgatási biróság itéletei, határozatai. Igy tudta és tudja az államvasutak igazgatósága is, mert az alkalmazottjaira nézve kiadott és kötelező összes szabályzatok és intézmények a vasutasokról, mint egy magánvállalat tisztviselőiről és nem mint közhivatalnokokról intézkedik,

kiket felmondás mellett elbocsáthat s viszont tudni tartozik, hogy tisztviselői felmondással vagy a nélkül, de tetszésük szerint hagyhassák ott a szolgálatot. Az államvasutak igazgatósága is beadványaiban tisztviselőiről, mint nem közhivatalnokokról beszél.

Ezek oly tények, tek. kir. törvényszék, amelyekről akár szerzett valaki tudomást, akár nem, minden állampolgárnak egyaránt tudnia kell. Ezzel ellenkező tudata csak a kir. ügyész urnak van ebben az országban; no meg állitólag egy kuriai döntvény is támogatja ebbeli tudását. Ez az 58. számu döntvény. Nem vagyok arról sem meggyőződve, hogy a kérdéses döntvény alapját képező esetben ugyanazon kérdés képezte eldöntés és itélet tárgyát, mint amiről itt van szó, mert a kir. kuriáról nem tételezhetem fel, hogy ő a tételes törvénynyel és törvényerejü rendeletekkel ellenkező tudás által vezettethetné magát itéleteiben. De ha mégis ugy volna, akkor az egy jogi tévedése volna a kuriának, mely senkit sem kötelez, sőt arról a feleken kivül még az alsóbb biróságok sem kötelesek tudomást venni, még kevésbbé az abban kifejezésre jutó tudást alkalmazni. Egyébiránt független magyar biróság előtt szükségtelen fejtegetnem azt, hogy a kir. kuriának a tételes törvényt alkalmazni kötelessége, de nincs joga és hatalma a tételes törvényt itéleteiben sem megváltoztatni, sem módositani. És ha tévesen dönt, az lehet sajnos és sérelmes a feleknek, de nem lehet irányadó szabály. Hogy a kir. ügyész urnak irányadó, azt értem, mert hiszen számára más forrás nem létezik, de más mentség sem. Mert mélységes megdöbbenést okoz az, hogy egy biróság minden tételes törvény ellenére, megengedem tévedésből, de mindenesetre hatáskörének tullépésével oly minősitést állapitson meg, mely 40.000 embert egyszerre közhivatalnoki hatáskörbe juttatván, a törvényhozó kifejezett akarata ellenére azokat sulyosabb büntetőjogi felelősség alá kényszeritse, az állam egy magánvállalatának jellegét közjogivá változtassa át és azzal szemben az állampolgárok szabad érintkezését és egyenlő jogát egyszerüen megsemmisitse. Mert a tételes törvények szerint eddig ugy tudtuk, hogy a fuvarosnak és a fuvarozónak, mint üzleti feleknek egyenlő jogaik

vannak. Ha a kuria döntvénye emelkednék törvényerőre, ugy a fuvaros magy. kir. államvasutak hatóság lenne, személyzete hatósági közegek. És mi lennénk mi fuvarozók ezen hatóság és hatósági személyekkel szemben, üzletfelek? Dehogy, egyszerüen közönséges alárendelt személyek, kik a saját fuvarosukkal üzleti dolgaikat ezentul vagy panasz, vagy kérelem és hatósági idézések formájában intézhetnék el csupán. Igy pedig üzletet folytatni és lebonyolitani, még ha nem egy döntvény, de a legszigorubb törvény parancsolja, akkor sem lehet.

Minden szállitó és utas állandóan annak a veszélynek volna kitéve, hogy midőn mint üzletfél saját érdekeit védné, a másik ellenérdekü üzleti felével s annak alkalmazottaival szemben már nem volna egyenjogu fél, bizonyitékai a közhatósági határozatokkal szemben mit sem érne és minduntalan hatóság elleni erőszakot követne el. Ám ily körülmények között a külföld egyetlen állama se léphetne velünk kereskedelmi szerződésre sem, mert saját alattvalóit egy kulturállam sem szolgáltathatná ki ily védtelenül a másik állam kényének és erőszakosságának. Ezek voltak az okai annak, hogy a törvényhozás az államvasutakat közhatóságnak, alkalmazottait közhivatalnokoknak nem minősitette és nem is fogja annak minősiteni soha. Már most elképzelhető-e, hogy egy ily nagy állami érdeket és törvényhozási raisont a kuriának egy téves felfogása halomra dönthetne? Ha tehát a m. kir. államvasutak valamely kötelességet megszegnek, ugy azt nem az állammal szemben szegik meg, hanem annak egy üzleti vállalatával szemben, melynek ezen jellegét sem a kir. ügyész ur, sem a kir. kuria kedvéért a magyar törvényhozás jövőre sem fogja soha megváltoztatni.

Mindezekkel ellenkező tudatról számol be a curia 58-as számu döntvénye. Én nem vagyok arról meggyőződve, hogy e döntvény fedi-e a mostani esetet: igen vagy nem, de ha e döntvény csupán közhivatalnoki jellegről beszél és azt állapitja meg általában, no akkor a tek. kir. törvényszéknek, a magyar független birónak nem kell magyarázni azt, hogy a curia ezen döntvényénél tételes törvényre nem hivatkozhatott és az is bizonyos és köztudomásu, hogy a curiának a tételes

törvényt megváltoztatni semmiféle döntvényével nem áll jogában és hogyha tévedésből még is megcselekedte, ugy az is köztudomásu, hogy a curia döntvénye csak azon feleket kötelezi, akiknek érdekében hozatott, de senkit mást az nem kötelez; még a törvényt alkalmazó biróságot sem, annyira nem kötelez, hogy senkise tartozik arról tudomást sem venni, sőt ha téves a határozat, még a biróságoknak sem szabad azt tudomásul venni.

A kir. ügyész ur a kir. curia 58. sz. döntvényén kivül még arra is hivatkozik, hogy a törvényhozás az államvasutak pénztárait állampénztáraknak nyilvánitotta és ebből is megállapitottnak látja az államvasuti alkalmazottak közhivatalnoki jellegét. Pedig ebből épen az ellenkezőt lehet és kell megállapitani, vagyis azt, hogy mivel az államvasuti tisztviselők nem közhivatalnokok, az általuk kezelt pénztárak tisztviselőit külön törvénynyel kellett közhivatalnoki jelleggel felruházni az által, hogy az állam magán üzleti vállalatának a vasutaknál müködő pénztárakat állami intézménynek declarálta. Az államnak más magánüzemeinél ilyen intézkedésre nem volt szükség, mert ezen üzemek tisztviselői, mint állami tisztviselők neveztettek ki, s az ily intézményeket ellátó személyzet, még a legutolsó szolga is az illető tárca költségvetésében van felvéve s mint állami tisztviselők s alkalmazottak szerepelnek ugy a minősités, mint a nyugdijigényeikre nézve és közmunkamentességük tekintetében. Igy van ez a jövedékeknél, a bányászoknál, az erdőüzemeknél, a mezőgazdasági üzemeknél stb. Ezek az üzemek mind magánüzletei az államnak, pénztárakat is kezelnek, de ezen pénztárakat külön állampénztáraknak nyilvánitani soha sem jutott eszébe a törvényhozásnak. Nem is volt rá és nincs is szükség. Miért? megsugom a kir. ügyész urnak bizalmasan. Azért nem volt és nincs szükség, mert ezen pénztárakat államhivatalnokok kezelvén, eo ipso állampénztárak. Ellenben az államvasutak pénztárait magántisztviselők kezelik, tehát a pénztárt kellett álaminak minősiteni és pedig külön törvényhozási intézkedéssel és a nélkül, hogy közhivatalnoki jelleggel ruháztattak volna fel maguk a tisztviselők, kik e pénztárakat kezelik. Ál-

lampénztáraknak pedig azért kellett ezen üzleti pénztárakat minősiteni, mert azokban nemcsak az üzleti pénzek kezeltetnek, de alkalom adtán állami pénzek is, akkor t. i. midőn az üzemkiadások után felesleg van, mely az üzlet tulajdonosát, tehát az államot illeti meg s igy közpénz; és akkor, midőn az üzletnek pénzre van szüksége és azt az államvasutaknak utalványozza a közadókból a kormány, nem a kereskedelmi, hanem a pénzügyminiszter, az a körülmény tehát, hogy az államvasutak pénztárai a törvényhozás által állampénztáraknak minősitettek azt bizonyitja, amit a tételes törvények is megállapitanak s ami ellen lázadás nélkül sem a kir. curianak, sem a kir. ügyész urnak fellépni nem szabad, azt t. i., hogy a vasutasok akkor sem közhivatalnokok, mikor pénzeket kezelnek; csak a pénztár állami s ők mint annak kezelői ezen átruházási hatáskörben ugy felelősek, mintha közhivatalnokok volnának. Minthogy pedig az államvasutaknak nincs külön pénztári személyzete, hanem minden tisztviselő alkalomadtán és felváltva időlegesen kezelik az államinak nyilvánitott vasuti pénztárt, annálfogva az azt kezelő tisztviselő is csak ily időleges hatáskörben nyert külön törvény alapján köztisztviselői jellegü. Ezek után én még azt az engedményt sem tehetem, mit tegnap védőtársam és barátom Eötvös Károly concedált, hogy t. i. némelyek előtt lehet vitás a vasutasok közhivatalnoki jellege; nem tehetem pedig azért, mert a törvények köteles tudása e tekintetben minden kételyt törvényes parancs alakjában zár ki mindenkire nézve.

Azonban vádlottak védelmére van még egy kötelességem tekintetes kir. Törvényszék azontul is, hogy a büntetőjogi felelősség alól tisztáztattak. Helyre kell állitani az ő ok nélkül meghurcolt, lábbal tiprott és meggyanusitott erkölcsi integritásukat is. Joguk van hozzá erősen. Mert amig őket 40000 társuk képviseletében idáig, a büntető biró elé hurcolták ártatlanul, addig ők és társaik a hatalom esztelen erőszakosságainak védtelenül voltak kiszolgáltatva. Az ők személyében lábbal tiporta a személyi szabadságot, midőn a vasutasokat mint közönséges csavargókat százanként fogdosta össze és csukatta be; az ők személyében lábbal tiporta az alkotmányos polgári

szabadságot, midőn nem engedélyezte a gyülésüket és igy elzárta őket a panasz és kérvényezési jogtól s megfosztotta a szólásszabadságtól. S midőn a terrorismus nem használt, akkor velük alkudozásokba becsátkozott és folytatott mindaddig, mig eszközt talált, hogy a saját esztelensége által előidézett forgalmi zavart a vasutasok ellenére megindithatta. Ekkor azután az elkövetett alkotmánysértések miatt felidézett felelősséget az által akarta magáról elháritani, hogy a vasutasokat biróság elé hurcolta, hogy elitéltetvén őket, megbélyegeztessenek s igy saját eljárása igazolást nyerjen. Erre vállalkozott a kir. ügyész ur, de a siker reményének az örömét egy pillanatra sem engedhetem meg. A kir. ügyész ur ugyanis, midőn a haza és hivatal iránti kötelességről zengett hymnust, a vádlottak hütlenségét saját kötelességük iránt akarta kidomboritani. Nos hát én elfogadom a lelkes utalást a kötelesség parancsára, mely egyaránt szól mindenki számára. Ám de ez a parancs magában foglalja azt is, hogy az alkotmány és törvény által rendelt tisztviselőknek, a legalsóbbtól fel a legmagasabbig, hivatalos eljárása által senkinek sem szabad a polgárok egyéni és alkotmányos szabadságát veszélybe dönteni, mert hiszen ezek a polgárok alkotják az államot s minden hatalom, ami van, még a kir. ügyész uré is, ezen polgároktól származik; ezek a hatalmak tehát soha sem fordulhatnak a polgárok ellen. A vádlottak pedig, midőn a kért gyülés nem engedélyeztetett, csupán polgárok valának és az alkotmány és törvények által védett állampolgári jogukban sértettek meg; a toloncházban és rendőrségen letartóztatott vasutasok szintén polgárok valának, kiknek polgári szabadságát szintén védi az alkotmány. Valjon ők éltek-e vissza a polgári szabadsággal vagy velük szemben sértették meg az intéző hatóságok a kötelesség parancsát? Valjon az államvasutak igazgatósága és a többi hatóságok emlékeztek-e, engedelmeskedtek-e a kötelesség ama parancsszavának, melyet az alkotmány az ők számára is előir s melyről a kir. ügyész ur oly nemes páthoszszal emlékezett meg. (Tetszés).

A vádlottakról azonban a főtárgyalás után ma már bizonyos, hogy ők még saját munkaadójukkal szemben sem sér-

tettek meg semminemü kötelességet, hivatali kötelességet pedig meg nem sérthettek, mert ilyennel nem is tartoznak.

A kir. ügyész ur keresi a mozgalom motivumait s ugy találja, hogy a fizetésrendezés kérdése, mely különben is porszem a hütlenséghez képest, melyet hazájuk iránt vádlottak elkövettek, a mozgalom inditó oka nem lehetett, azért mondja a kir. ügyész ur, mert hiszen az előző kormányok mit sem törődtek a vasutasok igényével s még sem inditottak mozgalmat, de ez a mostani kormány, jóllehet erejét az obstrukció emésztette, felkarolta a vasutasok fizetésrendezését, tehát ok a mozgalom folytatására nem lehetett. A kir. ügyész ur eme kijelentéseinél álljunk meg egy pillantra. Mellesleg jegyzem meg, hogy a kir. ügyész ur az előző kormány terhére tulajdonképen a mostani részére korteskedik és pedig nem a tények igazságával. Az előző kormány a köztisztviselők fizetésrendezésére vonatkozó javaslatát már a törvényhozásnak is bemutatta, a vasutasokra vonoatkozólag pedig és a megyei tisztviselőkét munkába vette: de köztudomásu, hogy ezeknek törvényhozási elintézését az obstrukció tette lehetetlenné. A mostani kormányt az obstrukció nem bántotta és sietett maga számára széles rétegeket lekötelezni. Mindenekelőtt a köztisztviselők fizetését az előző kormány által megállapitott mértékről tetemesen leszállitva rendezte. Hogy ez által az állami tisztviselőket nagyon megbántotta, azzal nem törődött, hiszen azok ugyis biztos szavazók. Nem oly biztosak a megyei tisztviselők, kikre pedig nagy szükség van bizonyos alkotmányos alkalmakkor, (Derültség) ezek fizetését is rendezte, egyenlő szinvonalra emelve az állami tisztviselőkkel. Ezt ugyan akkor is megtehette volna, ha amazokét nem szállitja le, a minek az utóbbiak is inkább örültek volna. Még sürgősebben rendezte a körjegyzők fizetését stb., csak a vasutasokkal nem ért rá törődni, holott épen ők voltak és vannak a fizetésrendezésre leginkább rászorulva; csakhogy a vasutasokkal törődni nem volt szükséges, hiszen azok mint páriák teljesen uraik kezében voltak és vannak amugy is. (Mozgás.) Ám a vasutasok azt hitték, hogy midőn mindenkiről gondoskodik az állam, róluk sem feledkezik meg, kikre az állam milliardos tőkebefekte-

téssel dolgozó legnagyobb üzemét bizta s azt a világ bámulatára méltó hüséggel kezelik ugy, hogy ez üzem hozza az államnak egyuttal a legnagyobb jövedelmét is, elérkezettnek vélték tehát, hogy magukra tereljék a figyelmet. Hiszen eddigi türelmük is csodálatra méltó, ha azok viszonyait ismerjük. Családos emberek 14 frtos havi fizetésből kénytelenek megélni? nyomorogni, s bár testi épségük, életük állandóan veszélyben forog, sem éjjel, sem nappal nyugalmat nem élvezhetnek, még is kénytelenek e nyomorult fizetésen a haladás reményében tengődni. Foglalkozásuk veszélyességénél fogva, a szerencsétlen esélyeknek nagyon ki vannak téve és ily esetre sincsenek biztositva sem ők, sem családjuk. Tudom, hogy balesetért az államvasutak kártalanitással tartoznak törvény szerint, de vérlázitó erkölcstelenség és Magyarország szégyene, amint velük szemben a törvény által biztositott kártéritési igényük kijátszatik. Ugyanis van egy káté, melyet „nem szabad kátének" hivnak azért, mert minden mondat ezzel kezdődik s tartalmazza azon szabályokat, melyek szerint a vonatok összeállitásánál, rendezésénél, inditásnál, érkezésnél, tolatásnál, hozzá- és lekapcsolásnál a vasutas követni tartozik. Az van benne például, hogy a kocsik közzé menni, a mikor mozgásban vannak, nem szabad. Nos, ha ezt betartanák: ugy soha sem lehetne két kocsit összekapcsolni, mert azt csak a mozgás közben lehetséges. Nem szabad továbbá ha jeges a pályaudvar, a kocsik közzé menni stb. szóval: egyhangu meggyőződés és megdönthetetlen valóság az, hogyha a „nem szabad káté" szabályait betartanák, soha egyetlen vonatot sem lehetne elinditani. És ezt épen igy tudja az államvasutak igazgatósága is, mely ezt a kátét mégis kiadta annak a tudatával, hogy azt megtartani nem lehet, de nem is akarja, hogy megtartassék. Mi célja volt tehát vele? Minthogy a baleset rendesen a kocsik mozgása közben éri a vasutast s igy az államvasutak kártéritéssel tartoznának, de mivel a kártérités csak az esetben jár, ha önhibáján kivül éri a baleset, s mivel a „nem szabadot" betartani nem lehet s igy a szabály megsértésével éri az illetőt a baleset, mit rendesen nem is tagadhat: ennélfogva a „nem szabad" káté feladata a vasutasok kártéritési igényével szem-

ben védelmet nyujtani a m. kir. államvasutaknak. Hát van-e, képzelhető-e ennél erkölcstelenebb dolog a világon? Vegyük hozzá még a birságolásnak ama korlátlanságát, amelylyel a vasutasok sanyargattatnak. Tudok egy esetet, nem a vádlottakról, — amidőn egy vasutast alaptalanul birságoltak meg és ezt sikerült előterjesztésében az üzletvezetőség előtt be is bizonyitania. Az ember azt hinné, hogy a beszedett birság azonnal visszautaltatott; dehogy. Hanem kapott egy leiratot az üzletvezetőségtől, mely szerint tudtára adatik, hogy ámbár a birság alaptalanul szedetett be, de az nem utaltatik most vissza, hanem a jövendőben kirovandó birság fedezetére visszatartatik! Hát ha még azt is hozzávesszük, hogy ezeknek az embereknek semmi szolgálati pragmatikájuk és védelmük a főnökeikkel szemben nincs, előlépésük, haladásuk kizárólag a főnökök kegyelmétől függ, kikkel szemben semmiféle védelmük nincs: akkor természetes, ha sorsuk javitásáért ők is mozgalmat inditottak. S midőn látjuk, hogy 40000 magyar állampolgárral miként bánnak el, akkor ne akarja a kir. ügyész ur őket közhivatalnokoknak minősiteni s háritsa el a világ előtt ezt a gyalázatot a magyar államról, hogy itt közhivatalnokokkal rabszolgamódra szabad és lehet elbánni. Ha a munkaadó teszi ezt az alkalmazottaival: szégyen ugyan, de az államnak legalább nem gyalázata. Ily javadalmazás és ily bánásmód mellett az államvasutak alkalmazottjai életüket teszik kockára naponként a rájuk bizott óriási vagyon védelmében és azért, hogy mások vagyona sértetlen maradjon, hogy én is, a kir. ügyész ur is és mindnyájan biztosan utazhassunk. Tartoznak ők ezzel a hazának megfelelő ellenérték nélkül? Van joga a hazának tőlük ily szolgálatot követelni és azt meg nem fizetni? Hát csak ők kötelesek változatlanul tovább nyomorogni a jobbrafordulás reménye nélkül? Nemde kir. ügyész ur, a rend és fegyelem, megfelelő ellátás nélkül, elégnek kellett volna hogy legyen arra, hogy a vasutasok változatlan hüséggel szolgálják a hazát? És tek. kir. Törvényszék! Akkora volt e férfiakban a rend és fegyelem még ezen szomoru mozgalom idejében is, hogy a hüségükre bizott vagyonban egy fillér kár nem esett és egy kihágás elő nem for-

dult. De hol volt a rend és fegyelem az államvasutak igazgatóságában, a forgalom megszünése előtt és alatt? Valóban orgiákat ült a rendetlenség és fegyelmetlenség, de nem a vasutasoknál és nem a 13-as bizottságban! (Tetszés.)

És mégis igazat kell adnom a kir. ügyész urnak abban, hogy a forgalom megszünésének és a mozgalomnak nem a fizetésrendezés volt az oka. Erősebb fegyelem, erősebb kötelességtudás és nagyobb erkölcsi erő volt a vasutasokban, semhogy e miatt képesek lettek volna a forgalom megszüntetésére még csak gondolni is. A főtárgyalás adataiból meggyőződhetünk tek. kir. Törvényszék, hogy a vasutasok elviselhetetlen sorsának javitására maguk is csak akkor kezdtek komolyan gondolni, midőn látták, hogy az állami, megyei, sőt körjegyzők fizetése, mind sorra került már, csak az övékével nem akarnak minden sürgetésük dacára foglalkozni. Az elkeseredés általánossá lett e miatt és tetőfokra hágott, midőn az igazgatóság tanácskozásaikat is tilalmazta. Földesi és Justh, a mozgalom vezetöiből tör ki az elkeseredés leginkább, elsők jelentik ki nyilvános gyülésen ama fenyegetést, „ha kérésünk nem teljesittetik, nohát elmegyünk a legvégsőig." Ők azok, kik a kerületi bizottságokat körözvény utján felhivják, hogy hozzanak határozatot, mely szerint április 20-án Budapesten országos nagygyülés tartassék. Ott kell megállapitani a követelményeket és a formát, miként juttassák azokat mint állampolgárok a miniszterhez. A vasutasok tehát törvényes alapon, a gyülekezés és kérvényezési jog alapján igyekeztek elérni követelményeik teljesitését. Az ország minden részéből, minden szolgálatban nem levő épkéz-lábu vasutas sereglett Budapestre. S mire megérkeznek: már elpárolgott Justh és Földesi, kik őket e nagygyülésre meghivták. Még a gyülés megtartását sem biztositották. Nem fogadta Budapesten a vasutasokat senki, saját igazgatóságuk is cserben hagyta, az se volt sehol. Az a néhány ezer vasutas minden vezető nélkül egyszerre tömeggé vált. Az ember azt hinné, hiszen a legelemibb józanság és emberiség is azt sugta, hogy ezt a forrongó tömeget, mely magát saját vezetői részéről is megcsalatottnak látja, az illetékes té-

nyezők megnyugtatni igyekeznek. Legalkalmasabb lett volna erre, de egyuttal alkotmányos és törvényes kötelesség, hogy a nagygyülés megtartása elé akadály ne gördittessék, ehelyett a főkapitány a nagygyülés bejelentését, a közszabadság, a rend, a fegyelem, a kötelesség dicsőségére és az államvasutak igazgatóságának a megkeresésére sem vette tudomásul. Hát ez is közszabadság tek. kir. Törvényszék! hát a főkapitánynak az államvasutak igazgatósága adhat utasitást, hogy a gyülekezési jogot a polgároktól megtagadhassa s nem a törvény és az alkotmány-e az? Ezért az eljárásért senkit sem vádol a kir. ügyész ur? Hiszen az ő megbizatása a közszabadság jogainak oltalmát is magában foglalja, ha azt a hatóságok törvénytelenül megtámadják és köteles intézkedni, ha azok bárki részéről veszélyeztetve vannak. Mindegy; tény az, hogy a nagygyülés nem engedélyeztetett. Az ember azt hinné, hogy a közszabadság eme sérelmével vége van. Dehogy is van vége: hálából, hogy Justh és Földesi urak helyett Turcsányi és Sarlay eljártak a főkapitány urnál, állásuktól két óra leforgása alatt felfüggesztettek. Másnap a fiumei és zágrábi vasutasok százait megérkezésük pillanatában letartóztatja a rendőrség. Miért? Kinek az utasitására? Mely törvény alapján? Mindezeket a kérdéseket sem a közszabadság tartalmából, sem az alkotmány alapján megfejteni máig sem sikerült senkinek, nem tudták megfejteni a vasutasok sem. Ellenben az erőszakos durvaság, melylyel a hatalom a vasutasokkal szemben fellépett és a vakmerőség, melylyel a közszabadság ellen támadott: mindenkit felháboritott; a vasutasokat pedig egyenesen fellázitotta. Nyomoruságos helyzetükön, rabszolga-sorsukon nem segitettek s midőn az államvasutak igazgatósága által autorizált vezetők felhivása folytán, az igazgatóság által engedélyezett kerületi gyülések határozatai alapján, a szolgálat sérelme nélkül április 20-ára hirdetett nagygyülésre megjelennek Budapesten, akkor ez a nagygyülés nem engedélyeztetik, legelemibb alkotmányos joguk: a gyülekezési jog konfiskaltatik, kérvényezési joguktól elüzetnek, sőt azok, a kik Földesi és Justh helyett eljárnak, Sarlay és Turcsányi állásuktól felfüggesztetnek, a gyülésre megjelenő 500 intelligens uri em-

bert letartóztattak, no hát kir. ügyész ur, a legkisebb, a mivel erre felelhettek: a forgalom megszüntetése volt. Nem a fizetésrendezés: a méltatlanság, az egyéni és közszabadsági jogok vakmerő lábbal tiprása, ez idézte elő a sztrájkot, ha ugy tetszik kir. ügyész ur! Az a tudat, hogy most már nemcsak változatlanul tovább kell tengődni nyomoruságos fizetés mellett, a javitás reménye nélkül, nemcsak egy őrült elnyomás fog rájuk nehezedni talán még sulyosabban mint eddig, hanem polgári jogaikat is lábbal merik tiporni, mert ők csak vasutasok, no hát ebben kell keresni az okát annak, hogy miért állottak ki a munkából. Amit kikerülni akartak, azt érték el: a sztrájkot.

És itt kezdődik tek. kir. Törvényszék! tulajdonképen a 13-as bizottságnak, vádlottaknak a szerepe, amiért a büntető biró elé állittattak. Mikor a vasutasok szervezetlen tömege, vezetés nélkül képes volt a vasuti forgalmat nehány óra alatt az összes vonalakon megszüntetni és mikor már felismerték, hogy oktalanul ingerelték e tömeget: akkor utolérte az illetékes tényezőket a rémület, hogy ha e tömeg ingerültsége a kétségbeesésig fokozódik: mi lesz? Most már szerették volna, ha szóba állhattak volna vele. A kormány Vöröss László ny. államtitkár és képviselő személyében félhivatalos közvetitőt is állitott fel, hogy azokkal tárgyalhasson, kiket félmüvelt és tanulatlan embereknek nevezett és ugy bánt velük, mint csavargókkal. De hogyan lehessen a tömeggel tárgyalni? És miként lehet e tömeget rendben tartani és milliárdokat érő vasutakat a rombolástól megóvni? A 13-as bizottság volt az egyedül alkalmas közeg, mely a vasutasok között rendet csinálhatott, a tömeget kihágástól visszatartotta és bizalmat ébresztvén a vasutasokban országszerte, azokat a vagyon megőrzése iránti hüségben megtarthatta s végül, mely a kormány bizalmi emberével a tárgyalásokat felvehette. És a 13-as bizottság erre vállalkozott. Bizonyitva van, hogy mily mérséklettel és önfeláldozással oldotta meg feladatát. Láttuk, hogy a tárgyalások rendén mennyire lefokozza a követelményeket, sőt örök és nagy érdemük ama önzetlenségük, hogy csupán azon fizetésjavitáshoz ragaszkodtak végül, mely az altisztek és szolgák, a legnyomoruságosabb sorsban lévők anyagi hely-

zetét volt hivatva javitani, de a tisztviselőket illető azon követelésekről, melyek a saját javukra is szolgáltak volna, már lemondottak s csak amazokért állottak helyt férfiasan. És tárgyaltak velük addig, mig a rémületből és az első ijedtségből magukhoz tértek, no meg, amig Bécset megjárhatták. Abban a pillanatban, mikor a miniszter urak hazaérkeztek: a kormány megszakitotta a tárgyalásokat és hálából, hogy magukat eszközül engedték kihasználni: becsukták a 13-as bizottság tagjait s most megbüntetésüket, elitélésüket is követeli a kir. ügyész ur.

Tek. kir. Törvényszék! A kir. ügyész ur hangulatkeltés céljából, hogy vádlottakat a közvélemény előtt is megbélyegezze, —szóról-szóra idézem — a következőket mondotta a vasutasokról: „Az állami alkalmazottak egész nagy testülete, amelyre az állam és nagy közönség legéletbevágóbb érdekei bizvák, felesketett tisztviselők, szolgálati helyüket elhagyták. A bizalom, mely a legmagasabb, milliárdokat kezelő gazdasági tényezőt, a magyar államvasutat méltán megillette, alapjában rendült meg s egy ország, amelyet odafektettek saját fiai a haláloságyba tudatosan, szándékosan, a tébolyhoz közel járó könnyelmüséggel elvágva a nemzetközi kapcsokat, amelyekkel a müvelt világhoz oda forrasztották magukat, pellengérre állitva bennünket a világ népei előtt: ezt tették, ide sodorták a vádlottak, az államvasuti alkalmazottak.“ Hát hogy mi az állam? Védelmem során már érintettem és most ismétlem, hogy mivel az állam mi vagyunk, a többek között a vasutasok is, hát az állam érdeke velünk, a polgárokéval ellentétes nem lehet soha. Ebből azután az is következik, hogy az állam érdeke magába foglalja azt a kötelezettséget, hogy ama szolgálatokért, melyeket egyes polgáraitól igénybe vesz, teljes mértékben kell nyujtania az ellenszolgáltatást, vagyis a fizetést. Ámde azon nagy államérdekek, melyekről a kir. ügyész ur emlitést tett, valjon a vasutasokra volna bizva? azokat a nagy érdekeket, melyeknek egy állam az összfoglalata: az alkotmány, a törvény csakugyan Veréb Mihály és társaira bizta volna? Kacsó Gyulát fizetik azért, hogy az államgépezet masinistája ő legyen? Higyje meg kir. ügyész ur, amint én a magyar vas-

utasokat ismerni tanultam, ha ezek a nagy érdekek csakugyan ő rájuk lettek volna bizva, biztositom, hogy az államgépezet vonata, mely e rakománynyal van terhelve, nem siklott volna ki most sem. De nem ő rájuk vannak bizva, hanem azokra, a kiket az alkotmány e célra rendelt és a kiket az állam azért fizet, hogy ezeket a nagy érdekeket kezeljék, gondozzák. Az állam érdekeire tehát azok tartoznak vigyázni, a kiket ezért és ehhez mérten fizetnek. És vizsgálta-e a kir. ügyész ur, hogy ezen fizetésért viszont az illetők miként teljesitették kötelességüket, miként hódoltak ama kötelességnek, melyről a kir. ügyész ur nekünk a vádbeszédben oly pathetikus előadást tartott s melylyel az államérdekek kormányzói az államnak épen ugy tartoznak, mint Kacsó Gyula a mozdonyának? Mert a kormányzók eme kötelessége azt is magában foglalja, hogy az államnak milliárdokat érő vagyonát, az államvasutasok üzemében rejlő nagy, kiszámithatatlan összegekre terjedő anyagi érdekeit, a polgárok vagyonát és személybiztonságát a forgalomban, nyomoruságosan fizetett, rabszolgasorsra kényszeritett és a kétségbeesésig tüzelt 40000 vasutasra bizni csakugyan nem lehet. És ha Magyarországon oly állapot állhatott elő, hogy az állam összes vonalain a forgalmat épen azok szüntették meg, kiknek azt le kell bonyolitani, valjon ez azt bizonyitja-e, hogy azok, kikre az állam nagy érdekei bizvák, kötelességüket hiven teljesitették? A vasutasok csak az ország vasutait igazgatták, igazgatták pedig ugy, hogy a világ elismerését vivták ki nyomoruságos fizetésért, a pariák sorsában hüséggel és odaadással; de ugyanakkor az állam érdekei fényes posiciókban, nagy hatalommal és fényes fizetésért hamisan voltak kezelve. (Mozgás.)

Elnök: E kifejezésért rendre utasitom.

Győrffy Gyula dr.: Helytelenül, akartam mondani.

Tek. kir. Törvényszék! Szivemből és agyamból igyekeztem legjobb tudásommal kimeriteni az érveket és bizonyitékokat, hogy megmutassam, akik itt 40000 vasutas képviseletében és helyettük is vádlottként itt ülnek — nem bünösök; és ugyanakkor mindnyájuk érdekében igyekeztem megmutatni, hogy a vád nemcsak képtelen, de veszélyes a közszabadságra.

Mert a közszabadság jogokat, melyeket a kir. ügyész ur biró elé hurcolt, — hogy stylszerü maradjak — olyannak tekintem, mint a közforgalomban a vasutak vonalait, melyek a közgazdaság eredetét képezik. A közgazdaság eredetét, forgalmi vonalait a jogok alkotják. A vonalok irányát, a forgalom lebonyolitásának módjait, szabályait az alkotmány irja elő és a törvények szabályozzák, hogy összeütközések ne történhessenek és a forgalom akadálytalanul bonyolittassék le. Ezen forgalom lebonyolitását az alkotmány a független magyar birói karra ruházta s ugy tekintem az igazságszolgáltatás csarnokát, mint a közszabadság biztos pályaudvarát, honnan az egyéni jogok és a polgárok szabadsága bátran és biztosan indulhat az országba szerte-szét s abban a tudatban, hogy sértetlenül térhet is oda vissza. Ugy tudom, hogy a vasutak szabályzata azt rendeli, hogy a veszélyes és robbanó anyagokkal terhelt vonat a személyforgalom közelébe nem bocsátható. Pedig a kir. ügyész ur most mindenféle veszélyes és robbanó anyagokkal terhelt vonatot, a vádat vezeti merészen a közszabadság pályaudvara felé, noha tudja, látja, hogy a jelzés „tilos"-ra áll. Nem hiszem tek. kir. Törvényszék, hogy akadjon magyar biró, ki e „tilos" jelzést „szabadra" állitaná és a vonatot a közszabadságok pályaudvarába bebocsátaná! (Éljenzés.)

Polónyi Dezső dr. védőbeszéde.

Polónyi dr.: Hazánk összes jogászainak szeme most az ország elsőbiróságának itéletét nézi, melynek feladata megállapitani, vajjon a vasutas közhivatalnok-e vagy sem, s rá lehet-e huzni a Kuria ismeretes döntését a vasutasra, igen-e vagy nem. A közhangulat, az eddig megszólalt jogászok, a kormány, az országgyülés, sőt maga az államvasutak többször kimondták, hogy a vasutas nem közhivatalnok. Nem lehet vita tárgya, hogy az ilyen időszaki, vagy más körülménytől függő ideiglenes közmegbizatások az illető egyén egész cselekvési körére a közhivatalnoki minőséget meg nem állapithatják.

Az államnak mint vagyonjogi alanynak, fuvarozónak az alkalmazottaival kötött szerződésen alapuló szolgálati kö-

telezettségnek teljesitését büntetőjogi szankcióval ellátni nem lehet. Ilyen irányban sem a felső, sem más biróság előtt nem képezte ez döntés tárgyát s ezért a Kuria 58. számu ismert döntvénye sem alkalmazható e pör vádlottaival szemben.

Faludy József védenczem, semmiféle közvetlen szolgálatot nem teljesitett, csak felügyeleti jogot gyakorolt, aki a passziv rezisztenciájával még szolgálatot sem tagadott meg. A kir. ügyész alaptalan vádját a vádlottak beismerésére alapitja, ami ellen Vázsonyi védőtársam már a tárgyalás folyamán tiltakozott s amely bizonyitást is nyert. Mégis vádbeszédében a kir. ügyész — daczára annak, hogy tudomásul vette e tiltakozást, — a beismerést vette alapul, ami arra jogosit, hogy ezen ügyészi vádbeszédnek jóval az eljárás befejezése előtti elkészitését szupponálhassam. Az ügyész ur kétségtelennek s bebizonyitottaknak emlit fel oly tényeket, amelyeknek a bizonyitási eljárás során éppen az ellenkezője derült ki, ami a vád tarthatatlanságát még inkább kétségtelenné teszi. Kérem védenczem felmentését.

Miklós Gyula dr. védőbeszéde.

Miklós Gyula dr.: Nagyságos elnök ur! Tekintetes királyi törvényszék! Az előttem felszólalt tisztelt védőtársaim kimeritő fejtegetései minden tekintetben megvilágitották ennek a bünpernek ugy jogi, mint gazdasági szociális oldalait és mindenki előtt tisztába hozatott az, hogy a vád egy teljesen tarthatatlan kártyavárba menekült. Mégis köszönettel tartozunk a tekintetes királyi ügyész urnak, hogy ezt a tárgyalást provokálta s alkalmat adott nekünk beletekinteni abba a végzetesen könnyelmü elbizakodottságba, amelylyel ezt a kérdést kezelték és amelylyel ezt a kötelességtudó személyzetet belekényszeritették abba az örvénybe, melybe nem jó szántából, hanem a végsőkig felizgatott, rangjától megfosztott tömeg öngyilkossági szándékkal ment bele. De tekintetes törvényszék, egy más eredményt is hozott ez a főtárgyalás. E nélkül akadhatott volna valaki, aki a 13-as bizottságot önző szándékkal vádolta volna meg, ez után a tárgyalás után a kir. ügyész uron kivül és azokon kivül, kik a vádlottak rehabilitá-

lásában saját rendszerük bukását és botor intézkedéseik elitélését látják, nem akadhat senki sem, aki be ne látná azt, hogy ezek a vádlottak valamennyien azzal a bölcs mérséklettel és azzal az önzetlenséggel működtek, melynek, ha csak egy szemernyi részével rendelkeztek volna az intéző körök, nem volna ma alkalma az igen t. ügyész urnak azokról a nagy erkölcsi károkról beszélni, melyek nemzetünket a külföldi államok szemében érték. Sulyosabban, mint maga a büntető vád, éri azonban védenceinket a tisztelt ügyész urnak az a semmivel sem indokolt feltevése, hogy ezek az emberek zsarolási szándékkal, aljas indoktól vezettetve, fektették volna „az országot a halálos ágyba." Vörös László és a többi tanuk vallomásaiból félreérthetetlenül kiviláglik az, hogy a fizetésrendezést azonnal kikapcsolták a tárgyalás menetéből. Ők a mozgalmat csak abba a rendes mederbe akarták terelni, melyben az lefolyt volna, ha mesterséges eszközökkel ezt meg nem akadályozták. Bölcs vizépitőmérnökök . . . .

Elnök: Engedelmet kérek, ebben én vonatkozást látok.

Miklós Gyula dr.: Nincs vonatkozás. Gátakat épitettek a folyam sodrába s azt gondolták, hogy ezen az uton sikerül majd az áradatot feltartóztatni. Persze most, hogy az áradat elöntötte a partokat, hypokrizissel siránkoznak a rettenetes károkon. Ezeket a gátakat akarták csak a 13-asak félre tolni az utból, mert hisz jól tudták, hogy addig a mozgalom rendes medrébe vissza nem térhet, mig azok az utból el nem távolittattak.

De tekintetes királyi törvényszék, ezt a helytelen minősitést a vád egész során átláttuk. Én épen azért akarok legelső sorban felszólalni s afölött akarom fájdalmas érzésemet kifejezni, hogy a vád eltér azoktól a nagy elvektől, amelyeket képviselnie kell. Kozma Sándor emlékéhez méltóbb lett volna több igazság és kevesebb tendencia! Én ennek a bünpörnek egész során át látom a tendenciát megnyilatkozni, amely a büntetőtörvénykönyv fundamentumát megrepeszti.

A tek. kir. ügyész és ezt konstatálni vagyok kénytelen, s ebben mindenki igazat kell, hogy adjon nekem, ugy jogi, mint ténybeli tekintetben vádját valótlanságokra alapitotta.

Elnök (csenget): Nem tudom mit ért a védő ur ez alatt, vajjon sértés akar-e ez lenni, mert akkor kénytelen volnék rendreutasitani.

Miklós Gyula dr.: Jogi értelemben valótlan. És hogy ezt elfogadhatóvá tegye, szóvirágokba burkolja a vád összes anyagát. Kérem, az ügyész ur teljes határozottsággal állította oda azt a szóbanforgó kérdést, hogy a vasutas közhivatalnok-e, vagy sem. Hallottuk a tárgyalás egész folyamán, hogy mily nagy tömege a bizonyitékoknak cáfolja ezt az állitást. Az ügyész ur ezt mégis kétségtelennek állitotta. Pedig, hogy ez valótlanság, ez bizonyos. Tek. kir. törvényszék! Nem akarok foglalkozni ennek a kérdésnek meritumával, csak arra mutatok rá, hogy a királyi ügyész ur még saját felfogása szerint sem mutatta ki azt a különös hatósági teendőkre való megbizást, mely a vasutast közhivatalnokká minősitené. Ő csak olyan hatósági megbizatásokat emlitett, mely közös minden egyes vasutassal, tehát a magánvasutasokkal is! Azonban ennek a kérdésnek során tovább megyek! Egyenesen kétségbevonom, hogy a törvény rendelkezése szerint megfelelő hatósági megbizatás léteznék. A büntető törvénykönyv 461. §-a azt mondja, hogy különös megbizatásra akik kötelezettek, azok közhivatalnokoknak tekintendők. Én kerestem ezt a kötelezést, kerestem, hogy hol van az, mikor, miféle intézkedéssel van a magyar vasutas hatósági teendőkre kötelezve. Az ügyész ur vádbeszédében arra utalás sincs, azonban én előzékenyebb vagyok s igyekszem keresni ezt az intézkedést. A 166. §. ugy látszik az, amelyben az ügyész ur ezt a megbizást keresi. Már pedig ebben ilyen nincs, hanem, ha létezik megbizatás, ez az üzleti rendtartás 102. szakaszában foglaltatik, de van-e ebben hatósági teendőkre való kötelezettség? Nincs semmiképen sem, mert azt mondja, hogy a vaspálya hivatalnokai fel vannak jogositva rendőri teendőkre. Az, hogy jogot ad nekik a törvény, ez csak némely tekintetben általánositása annak a jogositványnak, amely minden embert megillet és az a hatósági védelem, amelyben részesülnek, ép olyan, mint a propellerkapitányé, a kassa—oderbergi, vagy a soroksári vasut alkalmazottjáé, de nem különleges védelem.

Én azonban tovább megyek: ez olyan védelem csak, amelyben én is részesülök. Mert hiszen a büntetőtörvénykönyv 165. §-a azt mondja, hogy hatósági erőszaknak tekintetik az az erőszak, amely az ellen alkalmaztatik, aki valamely hatóság védelmére siet. És ezen rendőri teendő bárkit megillet a büntető perrendtartás 142. §-ának második bekezdése szerint. Többre a vasutasok rendőri funkciója sem terjed ki és az csak jogositvány, mely a 142. §-nak rendelkezéseit különösen a vasutasokra kiemeli és ez semmiképen sem kötelesség, hanem csak jog. Már pedig tek. kir. törvényszék, a büntető törvénykönyv 461. §-a csakis akkor állapitja meg a közhivatalnoki minőséget, ha ilyen kötelezés létezik. Ez pedig az üzleti rendtartásban nincs.

De tek. kir. törvényszék, a kir. ügyész ur még egy óriási tévedésben van s ez valóban alapvető tévedés, mert a büntető törvénykönyv 461. szakaszában minősitő rendeltetés foglaltatik, én a kereskedelmi törvény 259. §-ának harmadik bekezdése alapján azt állitom, hogy ez csupán üzlet, olyan, mint a Tauszky Miksáé. (Derültség.)

Tek. kir. törvényszék! Még egy másik kérdésre vagyok bátor reámutatni ez irányban s azt hiszem, hogyha a k. ügyész ur ennek konzekvenciáit látta volna, nem kisérlette volna meg, hogy az állam integritása ellen ilyen merényletet intézzen. Az üzleti rendtartás 57. szakasza értelmében a vasut a maga egészében akár magánosoknak, akár pedig társulatoknak személyzetestül, szőröstül-bőröstül bérbe adható. Már pedig ebben az országban sok mindent el lehet gseftelni, de a magyar állam szuverénitását nem lehet elkótyavetyélni, nem lehet magánosokra átruházni. Az ügyész ur egyéb tekintetben is a törvény kereteit nem respektálta. Ő felbujtásról beszélt, felbujtást állit, anélkül, hogy a törvény rendelkezéseit a legcsekélyebb mértékben is figyelembe venné. Egy olyan tekintélyes jogász, mint Deák Ferenc, a felbujtás alapkellékeinek azt tekinti, hogy a büntetendő cselekvényre egyenes és nyilt felhivás történjék. És ezzel szemben az ügyész ur az együttmaradásban leli föl a felbujtást. Ilyent a magyar törvénykönyv nem ismer. De az ügyész ur elfelejtette azokat a jogi

érveket, amelyek föltétlenül elébe tolulnak, amikor a vádlottak felbujtó minőségéről szól. Elfelejtette azt, hogy április hó 19-én a sztrájk már kitört, a bizottság pedig április 20-án kezdette csak meg működését. Ezt tehát büncselekmény gyanánt feltüntetni nem lehet, nem szabad. Az ügyész ur az ő együttmaradásukat felbujtásnak nevezi. A tanuk meg azt igazolják, hogy felbujtásról szó sem lehet, sőt egyenesen csillapitó célzatai voltak a bizottságnak. A bizottság együttmaradása tehát felbujtást meg nem állapit, sőt ellenkezőleg, ha lehet felbujtásról beszélni, akkor inkább ők volnának a felbujtottak, mert hisz őket fenyegették, presszionálták a táviratok egész halmazával. Vörös László ur igazolta, hogy a vádlottak e sürgönyöket rendelkezésre bocsátották, hanem mi ezt felhasználni érdekükben nem akarjuk.

Tek. kir. törvényszék! Ez is a vádlottak egyik önző, csunya jellemvonása volna hát, hogy a saját mentségükre nem akarják ezeket a bizonyitékokat felhozni, mert társaiknak szabadsága sokkal szentebb előttük, mint a saját jólétük? Lehet-e hát ezeket a férfiakat önző indokokkal megvádolni? Nem lehet semmiképen sem.

Tek. kir törvényszék! Kimutattam, hogy az ügyész ur fejtegetései egész során át bizonyitottaknak tekintett olyan dolgokat, amelyek bizonyitást egyáltalán nem nyertek, de sőt amelyek ellenkezőleg a tárgyalás összes adataival megcáfolva ledöntettek. A tényállás tekintetében a kir. ügyész ur olyan tényt konstatált, amelyet hogy honnét vett, elgondolni nem vagyok képes. Azt állitja a kir. ügyész ur a vádlottakról, hogy a vádlottak a sztrájk előidézésére összebeszéltek. De hiszen ez a bizottság, mint ilyen 20-án alakult meg, amikor már volt sztrájk, s nem is tudhatták, hogy egybe fognak kerülni. Azt látja továbbá a tek. ügyész ur védencemre Kardosra vonatkozólag, hogy az március 25-én is sztrájkra izgatott. A tárgyalás menetét a legnagyobb figyelemmel hallgattam, de egyetlen bizonyitékot nem találtam erre nézve, felteszem, hogy az ügyész ur erre vonatkozó bizonyitékát az ujságokból vette. Már pedig mi megállapodtunk, hogy az ujságokat a peranyagba bevenni nem fogjuk, az ügyész ur pedig ettől egye-

nesen eltér. De tekintetes kir. törvényszék,azt emliti védencemre vonatkozólag a kir. ügyész ur, hogy ő 20-án jelentkezett munkára, de 21-én, 22-én, 23-án és 24-én nem jelentkezett, tehát abból látható, hogy sztrájkot akart s hogy ő a munkáját nem teljesitette. Én erre ki sem térek, de felhivom a tek. kir. törvényszék figyelmét arra a körülményre, hogy a vádlott ugyanazt a munkát teljesitette 20-tól 24-éig, amely munkáért Vörös László ur a kormány elismerésében részesül és a legmagasabb hatóságnak egyenes rendelete folytán együtt maradt a többivel és iparkodott azokat a pontokat keresztülvinni, amelyeket Vörös László akart, midőn a kormánytól erre utasitása volt. Tehát ha ő neki kötelességet kellett teljesitenie, nem teljesithette szebben, méltóbban, mint hogyha arra törekedett teljes erejével, hogy a békét megteremtse. Joggal állithattam tehát tek. kir. törvényszék, beszédem elején, hogy a kir. ügyész ur mindkét tekintetben valótlanságra alapitotta állitásait. Kérem a tek. kir. törvényszéket, őrizzük meg szigoruan a büntető törvénykönyv által állitott ama védbástyát, mely födi a mi kétséges politikai viszonyaink között a szabadságot s amely mögött egyedül találhat ez a szabadság védelmet. Ma a tek. kir. ügyész ur államraison, kormányraison vagy Isten tudja miféle más raison szempontjából óhajtja megrepeszteni ezeket a kereteket, de jöhetnek idők, mikor ezt más érdekekből, más célokból fogják akarni és azt követelik majd, hogy magunk kövessük el a harakirit.

Elnök: Nem szabad feltételezni sem, hogy jöjjenek ilyen idők.

Miklós Gyula dr.: Tek. kir. törvényszék! Én is szilárd védbástyának tartom a mi törvényeinket, de mégis olyannak, mint a bolognai üvegcsepp, amelyen a legkisebb karcolás elég, hogy összezuzódjék. Én kérem azt, hogy az igazság fáklyáját, amelyet az ügyész ur eloltani kiván, méltóztassék fennen lobogtatni. Felmentést kérek.

Délután:

Bakonyi Samu dr. védőbeszéde.

Nagyságos Elnök ur, tekintetes kir. Törvényszék! Ime egy hétig tartott, izgalmakban sem szegény tárgyalásnak végére értünk. Csakugyan nem lehet csodálni, hogy az egymással vetélkedő igazságok harcában kifáradt a türelmünk. Az lesz tehát kötelességem, hogy lehető rövidséggel igyekezzem megfelelni védői feladatomnak. Ezt a kötelességet megkönnyiti nekem a védőtársaim ajkáról elhangzott jelesnél jelesebb érvelések egész sora. Mégis, tek. kir. törvényszék, mikor ugy érzem magam, mint a learatott vetés helyén ballagó szedegető, megvigasztal egyuttal az a tudat, hogy egy-két elmaradt kalásznak összeszedése is még mindig haszonnal jár s gyarapithatja a hatalmas kévéket, melyeket védőtársaim összegyüjtöttek.

Nem is nagyon bánkódhatom azon, hogy utolsónak maradtam harcostársaim sorában; hiszen bizonyos melankolikus hangulat méltán foghat el engem, aki a Margulit Kálmán védője vagyok, s mint ilyen kelek fel utolsónak a védői tiszt teljesitésére. Hadd maradjon is utolsó helyre annak védelme, akinek feje fölött az egész mozgalom kezdeményezésének, éltetésének, táplálásának lappangó vádja lebeg.

Tek. kir. Törvényszék! Nem lehet ezt elvitatni, bármenynyire alkalmazkodjunk azokhoz az intelmekhez, melyeket többször volt szerencsénk hallani a mélyen t. elnök ur ajkáról, hogy csak az ügynek oly háttere van, oly előzményei vannak, melyeknek taglalása kivül kell, hogy maradjon ennek az igazságot szolgáló teremnek falain. És azért, bármily csábitó legyen az alkalom arra, hogy én is belebocsátkozzam ezen büntető pör politikai előzményeinek fejtegetésébe, ettől tartozkodni kivánok. Nemcsak a mélyen t. elnök ur intelme folytán, hanem saját felfogásom szerint is.

Egyet azonban tartozom elmondani tek. kir. Törvényszék és az az, hogy mielőtt én ennek az ügynek, illetőleg Margulit Kálmánnak védelmét elvállaltam, kötelességemnek tartottam védencem előtt feltárni, hogy mi az én felfogásom a vasutasok mozgalmának erről a szerencsétlen fázisáról, me-

lyct közönségesen sztrájk néven ismer a közönség. És csak mikor Margulit Kálmán teljesen kongruens nyilatkozatot tett az én ilyen elitélő felfogásommal, fogadtam el a védelmét.

Tek. kir. Törvényszék, a vád igen tisztelt képviselője fejtegetéseiben egyik előzményül oda szögezte a sajtónak szerinte elkövetett izgatását. (Ezzel nem akarok foglalkozni, csak annyiban utalok reá tisztán, amennyiben Margulit Kálmánnak, az én védencemnek tevékenységével hozható összefüggésbe ez a szemrehányás.)

T. kir. Törvényszék! Az én védencem, Margulit Kálmán kifejtette azt a sajtónak azon organumában, melyet ő a vasutasok ügyének istápolása céljából alapitott, kifejtette, hogy a legnagyobb veszedelemnek a vasutasok ügyére nézve azt tekinti, ha akár micsoda pártérdeknek kiszolgáltatnák a maguk sorsát. Ez teljesen fedi az én felfogásomat.

Ezek után azt kérdezhetem, hogy mi része volt Margulit Kálmánnak a vasuti munka megszüntetésében? Itt mindjárt rá kell mutatnom arra a speciális helyzetre, amelyben az én védencem többi vádlott társaival szemben van — helytelen a kifejezés, hogy „szemben“, mert hisz ő egy pillanatra sem akarta és nem akarja most sem megbontani azt a szolidaritást, mely őket összefüzte a jelennek — hanem azok között az a speciális helyzete van neki, hogy ő tulajdonképen nem is vasuti alkalmazott ez idő szerint, ő kivül áll azon vasuti alkalmazottak körén, akiket a mélyen t. ügyész ur a Btk. 480. 481. szakaszába ütköző kötelességszegésnek büntettével vádol. Miért t. kir. törvényszék? Azért, mert neki a szerződést, a szolgálatot felmondotta az ő szolgálatadója, a m. kir. államvasutak igazgatósága, felmondta a szolgálati rendtartás alapján, mely a szolgálati szerződést pótolni hivatva van.

És t. kir. törvényszék, nekem is van egy sajátos feladatom. És ez mindnyájunknál meg van — bárminő eltérő volna felfogásunk — a kötelességérzetét egyesitő ez a helyzet, az nevezetesen, mikor látjuk, hogy a kir. ügyész ur egy bünper formái között akar megoldani egy kormányzati, vagy mondjuk egy törvényhozási feladatot, ez pedig csak a vádlottak meg-

hurcolásával, erkölcsi pellengérre állitásával lévén lehetséges, igyekezünk védői állásunk parancsa előtt meghajolva ezen méltatlanul meghurcolt férfiaknak reputatióját helyreállitani, őket rehabilitálni.

És tek. kir. törvényszék mindenik vádlottal szemben bátran teljesithető ez a kötelesség. Nem kevésbbé bátran Margulit K. irányában. Mert hisz annak a felmondásnak, mely az ő karriérjét erőszakosan ketté vágta, annak előzményei vannak. Annak csak formája volt az, hogy betegség miatt elbocsátották. Annak előzménye az, hogy a vasuti fizetésrendezés és a pragmatika megujitására irányuló mozgalomnak egyik éltetője és táplálója ő volt. E miatt neki „kellemetlenségei" voltak — mondja vallomása. Micsoda önuralom, micsoda ereje a mérsékletnek van ebben a jellemzésben. Azok a „kellemetlenségek" odáig fokozódtak, hogy őt, azért mert férfiui önérzete nem tudta elviselni, hogy fönöke a zágrábi üzletvezető butaságnak, szamárságnak nevezi az ő részéről, hogy résztvesz a kartársai javára irányuló mozgalomban, e miatt szóváltásba elegyedett vele, fegyelmi uton őt a gyenge szervezetü embert elhelyezték egy horvátországi malariás fészekbe, ahová el is ment, amikor nem tudott kitérni ezen kényszer elől s ott egészsége teljesen aláásatott. De még ebben sem merült ki az ő üldöztetése, ezt sem találták elégnek, hanem odáig mentek, hogy az őrültek házába akarták csukatni.

A tek. kir. ügyész ur beszélt nekünk vádinditványának megokolásában azon nimbusról, mely ezen férfiakat kartársaik előtt övezi. Méltán beszélhetett erről különösen Margulit K. illetőleg, a kiről már 1901-ben megirták, hogy lelke a vasutasok mozgalmának. A kérdés az, mire használta fel ő ezen nimbust? A kir. ügyész ur azt mondja, hogy lelketlenül, alázatos gonoszsággal arra, hogy az állam legvitálisabb létérdekeit lábbal tiporni segitse. Hát nem tek. kir. törvényszék! Margulit K. azt meg is irta volt lapjában, hogy a magyar vasutas nem fog sztrájkolni soha. S a miniszter urnak, mint volt vasutasnak igen jól kell tudnia, hogy a vasutas a törvényes korlátok közt megmaradva is kivivhatja jogos érdekeinek diadalát.

Ime tek. kir. törvényszék, nem volt titok Margulit K. részéről az, hogy ő ubi et orbi, az egész vasutas világ előtt hirdette ezen sajnálatos esetet messze megelőző időben, hogy ő a sztrájkot keményen elitéli. S ezt tudták róla az ő kartársai s mégis ezt a sztrájkot elitélő embert maguk közé vették azért, hogy segitsen nekik jogos érdekeik harcában. Ugyan tek. kir. törvényszék, nem minden józan logika szerint azt bizonyitja-e ez, hogy a 13-as bizottságot igy állitották össze, hogy nem, hogy vezető eszmeként, de még megengedhető gondolatként sem merülhetett fel előttük a sztrájk eszméje. Sőt ellenkezőleg kizárja a kir. ügyész ur érvelésének bizonyitgathatását.

És már mostan vegyük elő csak nagyjában a bizonyitékokat Margulitra vonatkozólag. Felrójja neki a kir. ügyész ur, hogy ott volt 1904 ápr. 19-én az esti órákban a Demokrata kör helyiségében. Ez tény, hogy ott volt. Joga volt ott lenni, mert hisz annak a körnek tagja volt. Miért ment oda különösen ezen az estén? A tanuk egybehangzó vallomása szerint Sarlay és Faludy társaságában, később Turcsányi szegődött hozzájuk, avval a célzattal ment oda, hogy felkérjék a kör vezérét — akkor már tudták, hogy a rendőrség nem veszi tudomásul a 20-ára tervezett gyülést — aki képviselő és vasuti ügyekkel foglalkozott volt, hogy a kormányelnöknél eszközölje ki a gyülés megtarthatását. Ebből azt hiszem büntetendő cselekménynek és különösen felbujtásnak semmiféle elemét megállapitani nem lehet.

Margulit K. azonban továbbra is ott maradt a körben és tanácskozásukat megzavarta az az irtózatos hir, hogy a rákosi rendező pályaudvaron megszüntették a munkát az alkalmazottak alsóbb rétegei, szándékosan választottam ezt a jelzőt, hogy irtózatos, mert csakugyan irtózat fogta el az ott jelen volt vádlottaknak s azok közt védencemnek lelkét is, mikor értesültek erről a szerencsétlenségről. A tanuk bizonyitják, milyen hatással volt ez rájuk. Kétségbeesés tört ki lelkükből és csodálatos, hogy az ő lelki világuknak, érzéseiknek micsoda harmóniája cáfolja meg a kir. ügyész urnak azt a sulyos erkölcsi vádját, mintha ezen férfiakat saját anyagi érdekük vezette volna a mozgalomban. Miben tört ki kétségbe-

esésük? Azt mondták legelső sorban, hogy ez nagy szerencsétlenség az ország érdekeire nézve s hozzátették, hogy ime elveszett a mi mozgalmunk minden eredménye, veszve vagyunk. Ezt is a tanuk egész sora bizonyitja.

Hát van-e abban logika és még inkább psichologia, hogy a munkamegszüntetés miatt a vádlottak padjára ülteti a kir. ügyész ur azokat, akik azt az ország és a magok szerencsétlenségének hirdették?

Igazán csodálatos észjárás a kir. ügyész urtól ilyen körülmények között azt következtetni, hogy Margulit K. felbujtotta a vasutasokat a sztrájkra. Nagyot vét a kir. ügyész ur az irányitó elv ellen, amelyet egyik volt igazságügyminiszter a Bp.-ról szóló törvényjavaslat benyujtása alkalmával mondott, hogy t. i. a Bp. alapelvéül a psichologus gazdag arzenáljából kidobja a psichologikus érvelésnek leghatásosabb fegyvereit. Igaz, hogy nem nagy hasznát vehetné, mert ebben az esetben a védelem forgathatja azt a kir. ügyész ur ellen nagyobb biztonsággal.

Ha Margulit Kálmán és a többi vádlottak a sztrájkra készültek volna és a munkamegszüntetést elő akarták volna idézni és társaikat erre felbujtani, akkor nem kétségbe esetten és irtózattal, hanem a legnagyobb örömmel vették volna tudomásul a sztrájk kitörését. Az igazi psichologia tehát egészen más következtetést von le a vádlottak megdöbbenéséből, mint a t. kir. ügyész ur.

A kir. ügyész ur azonban ugy látszik, számot vetett azzal, hogy bármilyen legyen a bizonyitás felvételének eredménye, ő vádolni jött ide és ebben, ha nem is logikus, mindenesetre konzekvens volt, ami azt is bizonyitja, hogy nem minden konzekvens logikus *s ezen eltökélt szándékában, ebben* eldob magától minden bizonyitékot, a lefolytatott bizonyitási eljárásnak minden eredményét.

A tanuk egész sorozata olyan férfiak, mint Vöröss, Hock, Batthyány, Dobieczky a vád tarthatatlanságát bizonyitja. Ez ám a bizonyitékoknak a szabad mérlegelése, amelyet legalább én, valamint védőtársaim soha nem tapasztaltunk, ami eszembe juttatja az elmult homályos korszaknak azt a szégyenét,

amikor ugy mérlegelték szabadon a bizonyitékot, hogy a szolgabiró lehuzatta a deresre a vádlottat, akármit bizonyitottak, mondván: „Liquidum est debitum: Solvas ebadta punktum!“ a kir. ügyész ur is ezt a módszert követte.

Más komoly bizonyiték hiányában a kir. ügyész ur rámutat majd a Margulit Kálmán táviirataira; feladatott egy egész csomó távirat, de fakto, Margulit nem is tagadta. Csak az a kérdés, hogy mi van azokban a táviratokban, amelyek kétségtelenül tőle származnak? És én figyelmeztetem a kir. ügyész urat, hogy lehet ott ezerszámra távirat az ő táskájában, nem adok én azokra semmit, ha nem bizonyitja be azoknak a provenienciáját.

Mi van a táviratokban? Az, hogy a 20-ára tervezett gyülés a rendőrségnél be van jelentve, idő délután, hely Zugló, jőjjetek! Ezen sürgönynek a dátuma, illetve a feladás idejéül 6 ó. 45 p. van feltüntetve, amikor az ügyész ur vádja szerint védencem már tudta, hogy a gyülés másnap nem lesz megtartható és ha ennek tudatával még is elküldötte, ugy az ügyész ur szerint a munka megszüntetése végett tette ezt, Margulit. Hát kir. ügyész ur konstatálni kivánom, hogy Margulit akkor az angyalföldi állomáson volt, ott pedig állami távirda továbbitotta, őneki azokat el kellett küldeni az angyalföldi állomásról a nyugati pályaudvarnál lévő állomásra. És t. kir. ügyész ur, ne tessék figyelmen kivül hagyni, hogy a legkevesebb időt számitásba véve, 40 perc kell, hogy az ember onnan idejusson. Méltóztassék tek. kir. törvényszék, a t. ügyész ur ezen vádjából és a főtárgyalás adataiból megállapitani, van-e itéletre alkalmas bizonylat arra, hogy az a vád, hogy Margulit akkor, midőn a sürgönyöket feladatta, már tudta volna, hogy a gyülés nincs megengedve? Ez nem áll, mert ő nem is tudhatta, mert ő csak később értesült róla a Demokrata körben. Hiszen mások sem tudták. Ha az időben visszafelé számitunk, akkor arra is rájövünk, hogy nem is tudhatta, mert azok sem tudták, kik egész nap Justhot és Földesyt, valamint a főkapitányi referenst keresték hivatalában meg az óbudai lakásán, hogy sikerüljön kieszközölni a gyülés tudomásul vételét. Azok sem tudtak semmit, Sarlay sem, és annál

kevésbbé tudott róla Margulit Kálmán. De hát tegyük fel, hogy tudott Nem ijedek meg attól sem, hogy tudott.

Pedig nem igaz, hogy tudta, de az bizonyos, hogyha tudta is, ez meg annyira nem kriminalitás, hogy talán még csak nem is kihágás. Mert mi van azokban a táviratokban? Az, hogy jöjjetek fel a gyülésre. Tehát egy rendőrileg tudomásul nem vett gyülésen való *megjelenésre való felhivás, büntetendő cselekmény?* Én nagyon szeretek tanulni, tanitson meg a kir. ügyész ur erre és arra a büntető törvénykönyvben levő szakaszra, mely ezt deliktumnak minősiti. Sehol a világon, tán csak Oroszországban van ez igy, de mi még ezidőszerint legalább nem vagyunk rendőrállam.

De hiszen az este még tanácskoztak a Demokrata körben, hogy mégis megtartható legyen a másnapi gyülés, mert szerintük hiányzott minden indok, ezen gyülés tartásának megtagadására; hogy a szubkreszcensz események igazolják, hiszen 21-én délelőtt meg is tartatott az a gyülés.

Még egy körülmény van, melyet nem lehet figyelmen kivül hagyni, nevezetesen az, hogy felbujtásra nem is lett volna alkalmas ezen táviratoknak elküldése a legtöbb esetben, különösen a cimzett helyeknek távolsága miatt, mert meg kellene állapitanunk, hogy mikor érkeztek ezen táviratok a cimzettekhez és nem-e valószinübb, hogy már elkésetten érkeztek meg, mikor a cimzettek már ugyis uton voltak Budapest felé. A felbujtásnak azt hiszem ez legkevésbé alkalmas módja, még akkor is, hogy ha kriminálitás volna a felbujtás tárgyát képező cselekmény.

Egyik védőtársam már emlitette, hogy ne méltóztassék a kir. ügyész urnak táviratokkal operálni, mert azok boglyaszámra állanak rendelkezésére. Egy dolgot azonban én sem hagyhatok érintetlenül. Ezen táviratok kiegészitik Vöröss László vallomását, ki igazolja a védelemnek azt az álláspontját, hogy hiszen a periferiákról jöttek ide a gyülés megtartására irányuló sürgetések nemcsak az a budapesti 13-as bizottság, mely 18-án tartotta a maga gyülését a magyar államvasuti altiszteknek a kerepesi-uti körhelyiségében, hanem az országosan szervezett valamennyi kerületi bizottság részéről is.

Ezen bizottsági gyüléseket megelőző és Szegeden április 4-én tartott országos elnöki értekezlet dekretálta a 20-i gyülés megtartását. Hát miért ép a vádlottakat terheli ez a sulyos vád? Bár azt hiszem, hogy a sulyát bátran elviselhetik. De, tek. kir. törvényszék, érintetlenül még sem hagyhatom azt az erkölcsi értéket, mely a most emlitett tényből merithető. Ez az érték a vádlottak erkölcsi felfogásában áll. Mert hiszen önző ember, lelkiismeretlen gonosz, gyalázatos cselekményekre vetemedett ember, — mint aminőnek lefesti az én védencemet is a kir. ügyész ur — ha a bizonyitékok egész tömege állt rendelkezésére annak igazolására, hogy a vád tárgyáva tett cselekmények elkövetését sokkal inkább mások részéről jövö külső és phizikai hatás idézte elő, siet és menti magát ezekkel a bizonyitékokkal, nem törődve azzal, hogy azzal ugyis mások kerülnek kellemetlen helyzetbe. A vádlottak a hozzájuk küldött száz meg száz távirat közül egyet sem használtak fel a magok mentségére.

De igaz, hogy nincs is erre szükségök. Hiszen az egy hetes főtárgyalás után csak a t. ügyész ur nem akarja látni, hogy nem bujtottak fel a mi védenceink senkit, semmi büncselekményre. Tisztán áll immár mindenki előtt, hogy felbujtás helyett ők láttak egy hatást, találtak egy állapotot, amely hatással megküzdeni nekik se lehetett, mert hiszen az az elkeseredés, amit nem ök idéztek fel, a tömegnek az a szenvedélye, amit az igen t. ügyész ur a psychologia minden törvényének teljes negligálásával szintén egész figyelmen kivül hagyott, — ezzel a hatással, a tömeg ezen szenvedélyével megkezdeni ezen férfiaknak sem volt lehetséges. Fatálisan bizonyitja ez azt az igazságot, amint talán Eötvös József br. fejezett ki legszebben s amely a viszonyok legszebb jellemzésére szolgál. Ez az igazság az, hogy az események által a tömegek szenvedélyét, mert a tömeg maga se tudja magát kormányozni, a figyelem teljesen alá van vetve annak a vulkánikus erővel kitörő ideának, mely idea, helyesebben, amely érzés itt csak visszahatása volt azoknak az intézkedéseknek, melyeket én közelebbről jellemezni nem akarok, mert azt előre bocsátottam, hogy a politikai momentumokat e terem falain kivül akarom hagyni.

Amikor ezt megállapitom tek. törvényszék, konstatálom egyuttal azt is, hogy a vádlottak minden módot megragadtak, hogy ezek a szenvedélyek mérsékeltessenek, fegyelmeztessenek, ők maguk voltak azok, akik feláldozták magukat, akik e szenvedélyeknek elibe állottak. (Tetszés.) Hogy micsoda terrorizmussal álltak szemben, azt a tanuk egész sorozata bizonyitja. Van egy tanu, gondolom Dósa ur, aki azt is igazolja, hogy leszurással fenyegették a vádlottak közül azokat, akik a tárgyalás addigi eredményét hirül hozták. Ily körülmények közt ez a magatartás absolute nem szolgál semmiféle tekintetben a felbujtás vádjának bizonyitására.

Tehát nem az önérdek volt az ok a mozgalom kitörésében, hanem messzebb menő okok voltak azok, amelyeket én már felsorolni nem akarok, csak egy párat állitok mintegy illustrálásul és rekapitulació gyanánt a tek. kir. törvényszék elé.

Méltóztatnak emlékezni azokra az időkre, mikor a vasutasok szintén erősen mozgolódtak, mikor a mozgalom jelszavaként, mint részben most is, a pragmatika reformja, helyesebben az igazságos pragmatika megteremtése abból a célból szerepelt, hogy az ugynevezett ower-working ellensulyoztassék és lehetetlenné tétessék. Miben áll ez? Abban, hogy a privát gazdasági életben alig hihető mértékig veszik igénybe az alkalmazottak erejét, a fizikai és psychikai munkásságát, fáradságát. Nem esik kivül a mi feladatunk körén e kérdés érintése sem, mert hiszen a jogi gyakorlatot ki kisérné élénkebb figyelemmel, mint a jogot gyakorló férfiak, a biróság tagjai, kik bizonyára emlékeznek arra a feltünő döntésre, hogy emberölés vétsége miatt nem lehetett a gondatlanságot megállapitani, mert a mozdonyvezető agyon volt csigázva s ebben a helyzetben következett be a szerencsétlenség. Tehát ilyen eseteknek szanálása céljából indult meg a már ismeretes mozgalom. És aztán a vádlottak abba a hadseregbe tartoznak, melyeknél ki a szeretet papjának köntösében jelent meg elöttük, azt bizonyitja, hogy oly szellem uralkodott a vasutasok felsőbbsége körében, hogy a munkások özvegyeinek részéről beadott kér-

vényeknek még az elfogadását is megtiltotta alárendelt közegeinek.

Ezen okok igenis előidézhették— ha messzebbmenőleg vizsgáljuk az események előzményeit, az erupciókat és akik azért küzdöttek, hogy ne ilyen elbánásban részesüljenek kartársaik, azokat ugy-e bár felfüggesztették, állásuktól elmozdították, kiüldözték a testületből, mint védencemet! Mikor ezeket látta az az elkeseredett tömeg, nem ellenállhatatlan erővel ébredhetett-e fel az elnyomott ember szenvedélye, melyet leküzdeni többé azoknak sem volt lehetséges, akik a legtisztességesebb nimbussal voltak környezve ép kartársaik részéről, kiknek érdekében folyton harcoltak. De ezekben a férfiakban volt annyi önuralom, tudták azt, hogy az okok megszünése legalább pro futuro megszüntetné az okozatokat is. Erre, ha ugy tetszik a kir. ügyész urnak, összebeszéltek, de azon célra való összebeszélés nem büntető itéletet, hanem dicsőséget kell, hogy hozzon az arra vállalkozó igazaknak.

A kir. ügyész ur szerint egészen mást kellett volna tenniök, nem azt, amit tettek, hogy ott hagyják az édes pihenést, otthonukat, gyermekeiket, a bájos ifju nőt, mindent, ami az élet javához köti az embert, hogy feljöttek ide s itt éjt napot egygyé tettek azért, hogy a mások hibájából megzavart békét helyreállitsák és megvédelmezzék. A kir. ügyész ur szerint odébb kellett volna nekik állani, de ők nem ezt tették, hanem férfiak maradtak a veszélyeztetett helyen, nem ugy, ahogy azok a bizonyos menekülő patkányok szokták tenni, ott maradtak azért, hogy a nagyobb bajnak elejét vegyék és én állitom, hogy egyedül ennek volt köszönhető, hogy a nagyobb bajt csakugyan meg is lehetett előzni.

Mert vajjon ismeretlen dolog-e az igen t. ügyész ur előtt az a veszedelem, amely abból keletkezett volna, hogy ők cserben hagyják összesereglett kartársaikat. Tegye szivére kezét és vallja meg, hogy ép akkor taszitották volna a demagógia és anarkia karjaiba szerencsétlen kartársaikat, annak az anarkiának és demagógiának karjaiba, amelynek torka már tátongott rájuk. Meggyőződésem az, hogy az állami és társa-

dalmi rendnek az ő magatartásuk tette azokban a kritikus napokban a legnagyobb szolgálatot. (Mozgás.)

Ezt a meggyőződést pedig ennek a főtárgyalásnak adatai érlelték meg bennem, tehát egész perrendszerüleg támadt meggyőződésem, nem ugy, mint az igen t ügyész urnak à prioristive kialakult meggyőződése. Hiszen világos előttünk, hogy a felsőbbség nem törődött a vasutasokkal. Az előbbi vezetők otthagyták őket, valakinek csak kellett velük törődni. Valakinek csak kellett arra gondolni, hogy mentse meg azt, ami még megmenthető.

Ha annak a bölcsességét nem tapasztalták azok, akik Eötvös József szerint arra érzik magokat kötelezve, hogy a lavinaszerüleg kitörő tömeg-szenvedélyek utjából félreálljanak, akkor, tek. törvényszék, mikor senki más nem teljesitette kötelességét, ezek a férfiak azzal, hogy helyükön maradtak, szent kötelességüket teljesitették. Valaki, a kir. ügyész ur tudja, hogy kit értek alatta, egy hatalmas ur, mikor ők, látván küzdelmök meddő voltát, pillanatra elcsüggedve ugy nyilatkoztak, hogy ott hagyják helyüket, arra kérte őket, hogy maradjanak, mert ha már van mozgalom, becsületesebb kezek nem vezethetik azt, mint épen a vádlott férfiak.

Ime tehát a kir. ügyész ur felállit egy erkölcsi parancsot, mely szerint az erkölcs minden parancsát meg kellett volna szegniök a vádlottaknak, én pedig felállitom a vádlottak által véghezvitt tényekből azt az erkölcsi parancsot, melyet ők teljesitettek, amelyet ha elmulasztottak volna, a kir. ügyész urral együtt vádoltam volna őket a férfiui kötelességtudás megsértésével. Az én védencem ezt az erkölcsi kötelességet teljesitette. Egy erkölcsi kötelesség teljesitése nagyon természetesen nem állapithat meg egy erkölcsileg megbélyegezhető deliktumot.

És most vigyázzunk, ne idézzük elő és ne támasszuk fel azt a veszedelmet, mely abból állna elő, fenyegető rémeként a helyesen ápolandó állami rendnek és társadalmi nyugalomnak és békének, ha a tömegekben kétség támadna az iránt, vajjon a jogi parancs, a törvénynek tiltó vagy parancsoló rendelkezése fedi-e az erkölcsi parancsot.

Az igen tisztelt kir. ügyész ur nem disztingvált erkölcsi

és jogi deliktumok között. Be van bizonyitva, hogy a vádlottak viselkedésében nincs erkölcsi deliktum, ezzel szemben védőtársaim a legfényesebb argumentumokkal állitották helyre azt a jogi bizonyságot, hogy nincs abban jogi deliktum sem. Mint mondám, ismétlésekbe tévedni nem akarok s a jogi momentumok közül csak egy-két dolgot tartok kötelességemnek mégis megemliteni, amelyeket talán igen t. védőtársaim nem domboritottak ki oly mértékben, mint egyéb, hatalmas argumentumaikat.

Ilyen mindenekelőtt egy alapvető fogalom. Az imperium eszméjével foglalkoztak többen, első sorban Vázsonyi Vilmos t. védőtársam. A kir. ügyész ur ugy okoskodott, hogy azért kell közhivatalnoknak tekinteni a vasuti alkalmazottakat, mert hiszen az állami imperiumból folyólag gyakorolják a hatalmat a vasutasok is, pedig ha jól emlékszem, ezt az ügyet arra a fatális 58-as számu kuriai döntvényre alapitotta a kir. ügyész ur.

De ha ez a döntvény nem ezt állapitaná meg, azt hiszem, hogy a kir. ügyész urnak méltán becsült jogászi ambiciója is rájött volna arra, hogy az államvasutak mégis a kincstár hasznot hajtó vállalatának tekintendők. E nélkül a különös imperiális teória nélkül nem is volna elfogadható az államvasut a szuverénitás tényezőjéül, amint az államnak egyéb tisztán magánvállalkozásai sem fogadhatók el olyanokul.

Én elismerem azonban, hogy vannak az államnak tisztán magánjogi és fiskális érdekü intézményei és vállalkozásai, amelyek az imperiumból következvén, a szuverénitás kifolyásául tekintendők. De ha én azt elismerem, kérem az igen tisztelt ügyész urnak részrehajthatatlanságát, legalább in thesi, hogy ismerje el viszont azt, hogy ez csak abban az esetben lehetséges, ha az illető dolgok monopoliumnak tárgyai. Ilyen, pl. a sójövedék.

Ezek, t. kir. ügyész ur, igenis az imperiumból folynak, azért, mert monopoliumnak tétettek tárgyaivá. De a vasutügy monopolium Magyarországon? Sehol a világon. Hiszen vannak államok, pl. Franciao., ahol egy klmtr. államvasuti sin sincs. Ha az állami imperiumból deriválja a t. ügyész ur az

államvasutak közjogi jellegét, akkor bizonyitani kellett volna, hogy monopoliummá tétetett. Azzal, hogy ennek dacára közhivatalnoknak minősiti a vasuti alkalmazottakat, impliciter azt bizonyitotta a t. ügyész ur, hogy minden magánvasuti alkalmazott közhivatalnok.

Azonban ennek a törvényt alkalmazó biróságnak csak de lege lata lehet beszélni. A magánvasuti alkalmazott az állitólagos kötelességszegéssel nem követi el a hivatalos kötelesség megtagadásának büntettét, ebből az következik, hogy nem követheti el az államvasuti alkalmazott sem, si duo faciunt idem, non est idem, a jelen esetben igazán csak a kir. ügyész ur felfogásának felel meg ez a régi igazság, hiszen in re csakugyan est idem, ez jogilag mégsem lehet idem, mert ha a cselekmény büntetendő voltát csakis közhivatalnoki minőségből vezeti be a t. kir. ügyész ur, ebből az következik, hogy a magánvasuti alkalmazott ugyanilyen cselekménye nem büntetendő cselekmény.

Tek. kir. törvényszék! Szeretnék, nem azért, hogy ismételgessek, hanem azért, hogy összefoglaljam a bizonyitás eddigi anyagát, erre is kiterjeszkedni. De én bizom a tek. kir. törvényszék figyelmében, amelylyel ezen tárgyalás egész folyamát kisérte s ezért csak röviden utalok Vöröss László azon vallomására, hogy ezen emberek készséggel mozditották elő a kibontakozást. Hock János azon vallomására, hogy ő közölte az őt megrohanó ujságirókkal, hogy a béke kész van, hogy egy pár pillanat alatt végeztek a békepontokkal. Batthyány Tivadar gróf azon vallomására, hogy ragyogó arccal jártak-keltek a vádlottak, hogy megvan a béke s ezenkivül utalok azon tanuk vallomására, akik a Demokrata-körben 19-én az odajövetel célját, illetőleg s a sztrájk hirülvitelét követő hatás tekintetében bizonyitó anyagot szolgáltattak.

Foglalkozom még röviden a judikaturával is. Ha tek. törvényszék, közhivatalnok a vasutas és egész cselekvőségére nézve hatósági közeg, ha tehát az 58. sz. hires döntvénynek a 166. §. 4. pontjára alapitott indokolása megáll, amely egy ilyen specialiter átruházott hatáskörben mondja csak hatósági közegnek a vasuti alkalmazottakat, akkor tek. kir. törvényszék

ezek ellen rágalmazás esetén hatóság elleni erőszak bűntettét lehet elkövetni. Ezzel szemben itt van a kuriának 1899. okt. 26-án 10,526. sz. a. hozott határozata, amelyekből szintén világos, hogy a vasutasok hatósági jellegét arra a speciális térre szoritja a judikatura, melyet az illető alkalmazottak számára a törvény jelölt ki, vagyis arra a körre, melyben a nekik kijelölt szolgálatot teljesitik. Mellőzve már most egyéb birósági határozatokat, még arra az egyetlen momentumra utalok a judikatura köréből, mely bennünket a btk. 260. §-ának megitélésére utal és kötelez. Ha az 58. sz. döntvénynek volna ma még ereje a vasutasok egész cselekvőségét illetőleg s egyáltalán kiterjedhetne jelen esetre is, akkor a tek. kir. törvényszék ugyebár az, aki egy vasuti felsőbb hivatal előtt egy annak alárendelt közeg ellen valótlannak bizonyult vádat emelne, az a btk. 260. §-ába ütköző hatóság előtti rágalmazás vétségét követné el? Azonban a judikatura ennek a feltevésnek lehetőségét teljesen kizárja, mert itt van a határozatok egész sora előttem, melyek az ellenkezőt bizonyitják. (Fölolvassa.)

Ime ezek a birósági határozatok szolgálhatnak igazi mértékül az 58. sz. döntvénynek a jelen esetben való alkalmazhatóságára. Az igen t. ügyész ur a fejét rázza. Mit szólna azonban a következő dologhoz? Mit szólna ahhoz, hogy például valamely kir. ügyész előtt valamely üzletvezetőség érezné magát inditva arra, hogy a 480. és 481. §. alapján emeljen vádat más vasuti alkalmazottak ellen s a kir. ügyész ur, mint elfogulatlan férfiu és elfogulatlan jogász, saját hatáskörében nem akadhatván elfogadható bizonyitékokra, megszüntetné ellenök a nyomozatot. Hát kérem, vegye tudomásul az igen t. ügyész ur, hogy ez megtörtént, a kolozsvári üzletvezetőség feljelentést tett a nagyszebeni ügyészség előtt, mely a nyomozatot megszüntette s a bprts. 42. §. értelmében utasitotta a sértett felet, hogy vegye át a vád képviseletét. Mint magánfelet utatotta a „közhivatalnokok" felsőbbségét a vád átvételére! Ez az igazság. Magam szivesen tanulok, tanulni nem szégyen. Tanuljon a kir. ügyész ur is ettől a kollégájától s akkor meg fogja találni, mi az igazság ebben a közhivatalnoki jellegben.

Az opportunizmus eszméje lehet irányadó a politikában,

de mindnyájunknak mellőznünk kell azt, ezen per elbirálásában. Opportunizmus ide be nem férkőzhetik, mert hisz Magyarországon a törvényt alkalmazó biró nem hozhat törvényt. Az igen t. ügyész ur kérte a t. törvényszéket, hogy hozzon igazságos itéletet. Én teljes tudatában annak, hogy nem szabad megengedni annak a feltevésnek a lehetőségét, mely szerint igazságos itélet más lehessen, mint törvényes itélet, elegendőnek tartom, ha a tek. kir. törvényszéket törvényes itélet meghozatalára kérem.

Bevégeztem, tek. kir. törvényszék! Bár igazán epilógusa lehetnék ennek a szerencsétlen ügynek; óhajtom, hogy beletemethessük ezt a történelem sirjába; s a sir fölé epitaphiumnak odairhassuk Lamartinenak szavait: „A történelemnek meg van a maga szemérme, meg ne sértsük!“ Itt nem a bünösök ülnek! Kérem védencem felmentését. (Tetszés.)

Geszti Andor dr. ügyész replikája.

Tekintetes kir. Törvényszék! Előrebocsátom, hogy főként s tán kizárólag Vázsonyi védő ur jogi érveinek birálatával kivánok foglalkozni.

Magam részéről is elismerem, amint az a főtárgyaláson kidomborodott, hogy a pert az a kérdés dönti el, vajjon közhivatalnoknak tekintendő-e az államvasuti alkalmazott, igen vagy nem. De itt nem mellőzhetek egy kérdést, azt ugyan is, hogy hát ki tette az államvasuti alkalmazottak közhivatalnoki minőségét kétségessé. Hiszen a Btk. megalkotása óta s különösen az 58. számu döntvénynek meghozatala óta a joggyakorlat s főként ez a kir. büntető Törvényszék is következetesen azt vallotta, hogy az államvasuti alkalmazott közhivatalnoknak tekintendő. Csupán most, a mikor a társadalomnak és államnak ilyen rendkivüli sérelméről van szó s ez a bünper megindult, most lép fel a kétség és a védő urak vitatják ebben a perben. Amikor tehát az okokra gondolok, melyeket a sztrájk okai gyanánt hallottunk, valósággal feltolakodik a kérdés, hogy az okok sorozatában minő szerepe volt annak, hogy a vádlottak az iránt, hogy nem tekintetnek közhivatalnoknak, biztatást, megnyugtatást nyertek.

Mindenek előtt constatálnom kell, hogy a közhivatalnoki jelleget mi csupán a Btk. rendelkezései alapján határozhatjuk meg.

E jelleg meghatározásánál tehát sem a közjognak, sem a közigazgatási biróság valamely határozatának, sem valamely fináncérdekből kiadott, sőt utóbb hozott törvény által superált rendeletnek döntő befolyása nem lehet.

Constatálom továbbá, habár a kinevezésnek a közhivatalnoki jelleg meghatározásánál fontossága nincs, csupán mert a védő urak a kérdéssel foglalkoztak, de bizonyos fontos tényekről nem tettek emlitést, hogy az államvasutaknál az üzletvezetőt s a hivatalnokok felsőbb osztályaihoz tartozó alkalmazottakat a kereskedelmi miniszter nevezi ki, akinek imperiumát azt hiszem senki sem fogja kétségbe vonni, a többi alkalmazottat pedig az igazgatósági összülés, melyben azonban ugy a kereskedelmi, mint a pénzügyi miniszter képviselője is részt vesz.

Ezek után sorban kivánok foglalkozni a védő ur érveivel.

Bizonyos törvényekről szólt a védő ur, melyek azt bizonyitanák, hogy az államvasuti alkalmazottaknak közhivatalnoki jellegük nincs.

Igy a védő ur abból, hogy Btk. 166. §-a azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a közforgalomban levő vaspályák felügyelő és kezelő személyzete hatósági közegnek tekintetik, e kivételes rendelkezésből azt következteti, hogy az államvasuti alkalmazottak közhivatalnokoknak is csak akkor volnának tekinthetők, ha a 461. §. őket ilyenekül külön kijelentené. Sőt bizonyos szinezéssel arra is utalt a védő ur, hogy különben nemcsak az államvasuti alkalmazottakat, hanem a magánvasutak alkalmazottait is közhivatalnokoknak kellene tekintenünk. Hát az állami távirdák felügyelő és kezelő személyzete is hatósági közegnek tekintendő a Btk. 166. §-a értelmében, de ki kételkedik abban, hogy az ehhez a személyzethez tartozók közhivatalnokok? És vajjon ezek a 461. §-ban fel vannak különösen sorolva? De ugyancsak a 166. §. szerint az erdőőr is hatósági közegnek tekintendő. Az erdőőr az 1879:

XXXI. t.-c. szerint szintén kétféle. Olyan a kit az állam, a törvényhatóságok, a községek birtokában levő erdőkben és olyan, akit a magánosok erdeiben alkalmaznak. Az állam, a törvényhatóság és a község által alkalmazott erdőőr a törvény 38. §-a értelmében meghatározott esküt teszi le.

Ugyanigy hatóságilag a magánosok erdeiben alkalmazott erdőőr is feleskettethető. Az ilyen erdőőr a Btk. 166. §-ának 3. pontja értelmében szintén hatósági közegnek tekintetik. Ámde tekintetes kir. Törvényszék férhet-e kétség ahhoz, hogy az állam által alkalmazott erdőőr közhivatalnok; de nem fog jogász akadni, aki azt merné következtetni, hogy a magánosok erdeiben alkalmazott erdőőr is közhivatalnok.

Ugyanez áll a vasuti üzleti rendtartás 102. §-áról is. Az a körülmény tehát, hogy a magánvasut alkalmazottai is ugyanazt az esküt teszik le, mint az államvasut alkalmazottai s hogy azok is felruháztattak a rendőrhatósági jogkörrel, épen nem teszi kétségessé azt a tényt, hogy a magánvasutak közhivatalnokai csak hatósági közegek, az államvasuti alkalmazottak azonban, akik állami alkalmazottak, nemcsak hatósági közegek, de közhivatalnokok is.

Rá kell mutatnom itt a védő urnak arra az érvére is, hogy ime a szolgálati rendtartás 15. §-a értelmében az állami tisztviselőknek, ha az államvasutak szolgálatába lépnek, esküt kell tenniök, holott mint állami tisztviselők már esküt tettek. De hát aki a vasuti eskü tartamát ismeri, ezt nagyon természetesnek kell, hogy találja, mert hiszen itt olyan uj feladatokról és kötelességekről van szó, melyek az államtisztviselői kötelességek és feladatok körén kivül esnek.

Utalt a védő ur az 1883. évi I. t.-c.-re, mely a köztisztviselők minősitéséről szól. Itt mindenek előtt a védő urnak egy jelentékeny tévedésére kell rámutatnom. Ő azt vitatja, hogy aki az 1883. évi I-ső törvénycikkben felemlitve nincs, az nem közhivatalnok. Szerinte tehát a köztisztviselők köre a közhivatalnokok körét teljesen fedi. Ez nagy tévedés. A közhivatalnokok köre sokkal nagyobb, mint a köztisztviselőké, épen ezért a Btk. 361. §-a nem is azt határozza meg, ki a közhivatalnok, hanem azt, hogy ki tekintendő közhivatalnoknak. Hi-

szen például az állami rendőr ugy-e közhivatalnok, de senkisem fogja őt köztisztviselőnek tartani.

Már most a védő ur azt állitja, hogy ebben a törvényben az államvasuti alkalmazottakról nincs emlités, ők tehát nem köztisztviselők.

Ámde nem az a kérdés itt, hogy köztisztviselő-e az államvasuti alkalmazott, hanem arról, hogy közhivatalnoknak tekintendő-e?

Másrészt az 1883. 1. t.-c. például a birákról sem szól és a tanárok és tanitók minősitéséről sem szól, de azért senki sem vonhatja kétségbe, hogy ezek az állami alkalmazottak tényleg köztisztviselők és közhivatalnokok.

Nem szól pedig a törvény ezekről azért, mert a biráknak vagy tanitóknak minősitése más törvényben állapittatott meg, valamint az államvasuti alkalmazottak minősitését is illetékes szabályrendeletek határozták és határozzák meg. Erről szóltak a közmunka- és közlekedési miniszternek 1877. és 1881. évi rendeletei, szól ma egy 1888. évi szabályrendelet.

Az 1893. évi IX. t.-c. az állami tisztviselőknek 11 osztályát állapitja meg, ezekbe azonban az államvasuti alkalmazottak nem vétettek fel. Ebből a védő ur ugyancsak arra von következtetést, hogy ime ez is azt bizonyitja, hogy az államvasuti alkalmazott nem közhivatalnok. Ez a következtetés azonban szintén nem alapos. Mert ugyanebben a 11 osztályban például az állami tanitó és állami erdőtiszt sem szerepel. Az állami tisztviselőknek ebben a törvényben meghatározott köre tehát a közhivatalnokok körét szintén nem meriti ki.

Felhozta továbbá a védő ur, hogy az 1893. évi IV. t.-c. 15. §-a, mely az államtisztviselőknek a községi adó és utadó alóli mentességét határozza meg, az államvasuti alkalmazottakra ki nem terjesztetett. De hiszen az 1893. évi IV. t.-c. 21. §-a a mentességet meghatározó 15. §. alól nemcsak az államvasuti alkalmazottakat, hanem pl. a főispánt is, a budapesti főpolgármestert is kivette.

Az 1900. évi VII. t.-c. 2-ik §-a pedig ugyanazt az adómentességet az állami alkalmazottak gyüjtőnév alatt törvénybe

iktatja, ugy az államvasuti alkalmazottakra, mint pl. a főispánokra nézve is.

E törvény indokolása pedig határozottan kifejezi azt az elvet, hogy a községi adó- és utadómentességre vonatkozó ez a kedvezmény, melyet az 1893. évi IV. tc. 15. §-a a szorosabb értelemben vett állami tisztviselőknek megadott, a viszonyok analógiájának és az indokok azonos voltánál fogva meg nem tagadható az alkalmazottak azon részétől sem, mely az 1893. évi IV. t.-c. 21. §-a szerint külön intézkedés alá esik. Tehát az államvasuti alkalmazottaktól ép oly kevéssé, mint pl. a főispántól.

Nem vonható következtetés a közhivatalnoki minőség ellen abból sem, hogy az 1885. évi XI. t.-c., mely az állami tisztviselők nyugdijazásáról szól, az államvasuti alkalmazottakra nem vonatkozik, mert a nyugdij a közhivatalnoki minőségnek nem döntő ismérve. Másrészt pedig az államvasuti alkalmazottaknak külön nyugdijintézetük van, mely éppen azért tartatik fenn, habár mint éppen Lengyel védő ur állitotta, már Baross miniszter államositani akarta, mert az államvasuti alkalmazottak ezt igy kivánták, mert ez rájuk nézve igy előnyösebb.

Egy 1890. évi belügyminiszteri rendeletre hivatkozik a védő ur, mely szerint az államvasuti alkalmazottak nem állami alkalmazottak.

Ámde mi jelentőséget tulajdonitsak e rendeletnek, mikor éppen a védő ur által idézett későbbi keletü 1900. évi VII. t.-c. állami alkalmazottaknak jelöli meg az államvasuti alkalmazottakat.

Egy 1890. évi keresk. miniszteri rendeletre is hivatkozott a védő ur, mely szerint az államvasutak igazgatósága, mint olyan, bizonyos szempontból magánfélnek tekintendő. Hiszen az államvasutak igazgatósága az állam magánérdekeit is képviseli, ebben a tekintetben tehát kell magánfél gyanánt szerepelnie, hatóságot nem képez, nem is erről van szó, hanem arról, hogy az igazgatóság tagjai is pl. szintén közhivatalnokoknak tekintendők-e s ha az üzleti rendtartásban emlitett hatósági jogokra nem is gondolunk, csupán arra, hogy az igazga-

tóság egyes tagjai miniszteri tanácsosok, ez is arra mutat, hogy az igazgatósági tagok is kétségtelenül közhivatalnokok.

A közigazgatási biróság határozatairól nem kell szólnom. A védő urnak nem imponál a kuriának 58. számu döntvénye, azt hiszem, még kevésbbé tartozik a dologra a közigazgatási biróságnak határozata. Annál kevésbbé, mert éppen azt a vitát, melyet a közigazgatási biróság határozatai érintenek, az 1900. évi VII. t.-c. a községi adó- és utadómentesség tárgyában superálta.

Utalt a védő ur a szolgálati rendtartás 58. §-ára is, mely szerint a szolgálat bizonyos esetekben felmondható. Ez is kizárja a védő ur szerint a közhivatalnoki jelleget. Ez az érv azonban szintén nem áll meg. Ezt a rendezést az államvasutaknál a dolog természete teszi szükségessé. De hiszen mutassa meg nekem a védő ur azt a törvényt, mely a közhivatalnoki jelleget az állás elvesztésének módjától teszi függővé. Ép oly kevéssé van ennek jogi jelentősége, mint a kinevezés, a választás vagy az eskü letétele tényében.

Igen röviden az 58. számu döntvényről is megemlékezem. A védő ur a 461. §. rendelkezésével ellenkezőnek tartja a döntvénynek azt a kijelentését, hogy az államvasuti hivatalnokok az állam közigazgatási hatósági körében nyert megbizatás alapján járnak el.

A védő ur szerint ez mitsem mond, mert csupán az lehet a döntő, hogy hatósági teendő teljesitésére kötelezettek-e? Ám de tekintetes kir. törvényszék, mi az állam közigazgatási hatósági köre? Nemde a hatósági teendők széles mezeje, a hatósági teendők bizonyos nagy tömege van az államnak közigazgatási hatósági körében. Ilyen hatósági teendő az is, melyet a vasuti üzleti rendtartás szerint az állam az államvasuti alkalmazottakra bizott. Ha tehát erre a teendőre megbizást nyert, kétségtelen, hogy a megbizást az állam közigazgatási hatósági körében nyerte. A döntvény indokolása tehát kétségtelenül a 461. §. valódi értelmének felel meg.

S most felteszem a kérdést, ugy-e kétségtelen az, hogy az államvasuti alkalmazottak, ha rendőrségi körében valakit tettleg bántalmaz, vagy törvénytelenül letartóztat, a B. T. K. 193.

és 473. §§-ai értelmében mint közhivatalnok felelős. Hát akkor a többi hivatali tárgyában ne tekintetnék közhivatalnoknak?

Végül a társországokban müködő államvasuti alkalmazottaknak közhivatalnoki jellegével kell foglalkoznom. Védő ur bizonyos következtetést vont le abból, hogy a társországokban az államvasuti alkalmazottakat közhivatalnokoknak nem tekintik. Ámde a társországokba került alkalmazottak nem válnak horvát alkalmazottakká. Kétségtelen, hogy a társországokba került államvasuti alkalmazottakat is a kereskedelmi miniszter vagy az ennek hatósága alatt álló igazgatósági összülés nevezte ki, azokat is ugyanazon hatósági jogkör illeti meg, mint minden államvasuti alkalmazottat, azok is a magyar állam közhivatalnokai. Az a körülmény tehát, hogy a közhivatalnoknak tekintendö államvasuti alkalmazott pályája folyamán s legtöbb esetben ideiglenesen a társországok területére kerül, oda lép elő, oda helyeztetik át, nem változtat az ő közhivatalnoki minőségén, valamint nem szünteti meg a közhivatalnoki minőséget az sem, ha a közhivatalnok valamely külföldi állam területén alkalmaztatik. Ha tehát a társországokban őket közhivatalnokoknak nem is tekintik, itt közhivatalnokok s a büntettet itt ebben minőségökben követték el, tettük tehát a B. T. K. 5. §-ának 2-ik bekezdése szerint birálandó el.

Ami a tudat hiányát illeti, a B. T. K. 81. §-a értelmében a büntető törvény nem tudása vagy téves felfogása a beszámitást nem zárja ki.

Másrészt ujból hangsulyozom, hogy a biróságok mindig s különösen az 58. számu döntvény óta, melyről a Lengyel Zoltán védö ur által felemlitett Mándy-féle munka is megemlékezik s melyet ugyanaz a Csemegi szövegezett meg, aki a 461. §-t megalkotta, aki tehát ha a 461. §. magyarázatára leghivatottabb volt, következetesen közhivatalnokoknak ismerték el az államvasuti alkalmazottakat. A kir büntető törvényszék is, a hány bünügy itt felmerült, amelyben az államvasuti alkalmazottak közhivatalnoki minőségükben szerepeltek, a közhivatalnoki jelleget mindenkor elismerte.

A tudat hiányát tehát alaposan vitatni nem lehet.

A védő ur, annak bizonyitásául, hogy a törvény a hivatali kötelesség megtagadását felhiváshoz köti, a commentárra hivatkozik. Hogy azonban mily veszedelmes a védő urnak a commentárra alapitania okoskodását, ennek jellemzéseül ugyanannak a commentárnak a B. T. K. 461. §-ához füzött fejtegetéseire utalok.

E szerint ugyanaz a commentár azt tartalmazza, hogy „államhatósági teendő teljesitésére hivatott s tehát közhivatalnok az államvasuti alkalmazott is."

S most még csak egy szavam van. Mert a tárgyi tényállást köztudomásu és a tárgyalás során bizonyitott tények és ezekből vont jogos következtetéseim teljesen tisztázvák.

Én hiszem, hogy a kir. büntető törvényszék átérzi a pillanat horderejét és a pörnek hullámai közt sziklaszilárdan áll meg a törvény alkalmazásában, mint eddigelé is állott.

Vázsonyi Vilmos dr. viszonválasza.

Tekintetes Törvényszék! Egész rövidséggel felelek, mert én a vádlottak ügyének igazságát oly fényesnek tartom, hogy uj argumentum felesleges. Az ügyész ur szerint e pör csakis a jogi kérdésen fordul meg. Igy állott a pör a vádirat idejében, de nem igy áll most. Az ügyész ur saját inditványával áll ellentétben, mikor az általa beidézett tanuk mind a vádlottak mellett vallottak, és mégis tisztázottnak látja a kérdést. Ha az ügyész ur szerint csak azon fordul meg a kérdés, vajjon köztisztviselő-e a vasutas, akkor minek volt bizonyitás, főtárgyalás? Ez nem egyéb frontváltoztatásnál, látva, hogy csak a védelemnek vannak tanui.

Kérdi az ügyész ur, hogy miért nem érzik magukat a vasutasok közhivatalnokoknak? Azért, mert a Curia szerint csak a vasuti sikkasztók azok, de ezek a vádlottak és a többi vasutasok nem sikkasztottak. Megjelöltem azt a magas állásu férfiut is, aki kijelentette, hogy a sztrájk nem büntetendő, ezt vallotta eddig a kormány is, soha nem figyelmeztette őket a kormány erre, sőt bátoritotta őket a kormány, a főkapitány és Vöröss nyug. államtitkár ur.

Az ügyész ur büntetőjogilag kinevezett közhivatalnokok

kategoriáját akarja felállitani, ámde annak elbirálására, hogy ki van közhivatalnoki teendőkkel megbizva, nem a biróság hivatott, hanem a közjog, az élő törvények. Azok a teendők, amiket a vasutasok végeznek, csak a közérdekü, humanitárius müködések sorába tartoznak; a közegészségügy van oly fontos, mint az államvasutak fuvarozási ügye. Ha vasutigazgatóság nem hatóság, ennek a közegei, alkalmazottai sem lehetnek azok. Pedig az ügyész ur az előbbit elismerte.

Hogy miért nincs tisztázva az a kérdés, vajjon köztisztviselő-e a vasutas, ennek a magyarázata az, hogy régebben, mikor a btk.-et megszerkesztették, az államvasutak csak oly parányi vonal volt a magánvasutakkal szemben, hogy ennek valami fontosságot nem tulajdonitottak, nem tartották érdemesnek vele külön foglalkozni. Ha akkor a mai nagy hálózata lett volna a vasutnak, bizonyára tisztázták volna a kérdést. Tessék törvényeket hozni, de nem a meglevő törvényeket csavarni, tetszés szerint alakitani. Ha az ügyésztől függ, hogy kit akar közhivatalnoknak tekinteni, akkor kénye-kedve szerint vádolhat, elitéltethet bárkit. Micsoda lehetetlenség, hogy közhivatalnok a vasutas, ha azt nem hatóság nevezi ki, és micsoda közhivatalnok lehet az, akinek hatósága nem közhivatalnok. Én nem okoskodásokkal, mint az ügyész ur, hanem állitásokkal, tényekkel bizonyitottam és a birói bölcsesség tud disztingválni.

Az ügyész ur szerint a felmondás ténye nem jöhet figyelembe, mert mellékes, mikor szünik meg az alkalmazás. Pedig ez a felmondási jog nincs meg egy állami hivatalnoknál sem, ez tehát fényes bizonyiték, hogy a vasutas külön kategoriába tartozik. Nem süket-néma a mi törvényhozásunk, ha akar törvényt, vagy rendeletet hozni, hoz. Módjában lett volna a kormánynak, a törvényhozásnak a vasutast köztisztviselőnek minősiteni, miért nem tette meg? Miért tette meg a posta- és távirdatiszteknél? Azért, mert direkt deklarálni akarta, hogy ez állami üzleti vállalat és a vasutas e vállalatnak alkalmazottja. Az ügyész ur szerint holtbizonyos, hogy a vasutas köztisztviselő, holott az ország legelső, legkiválóbb jogászai szerint nem bizonyos, sőt lehet, hogy egyesek előtt épen az ellenkezője

bizonyos, de hallgatásra vannak kárhoztatva. Azt mondja az ügyész ur, hogy állami tisztviselő és állami közhivatalnok nem egy. Nagyon elszomoritó dolog, hogy ilyen definiciókon nyargalnak, ez nem magyar, hanem amolyan reichsgerichtsszellem.

Tek. kir. Törvényszék! A 166. szakasznál, amely a hatóság elleni erőszak esetében intézkedik s amely az állami vaspályák kezelő- és felügyelő személyeiről szól, a kir. ügyész ur felemliti azt, hogy hiszen az állami távirdák is ott vannak. Megjegyzem, hogy a posta és távirda bizonyos fejlődésen ment keresztül; volt idő, amikor még a posta- és távirda Horvátország területén magyar volt, épen ugy mint a vasut, azért lett horváttá az 1868-ik évi XXX. t.-c. 57. szakasza alapján, mely a közigazgatás nyelvét horváttá tette; az 1883-iki I. t.-c.-ben azonban már a posta- és távirda-hivatalnokokat bevette a köztisztviselők közé, azok tehát kifejezetten köztisztviselőkké váltak. Az 1893-iki IV. t. c. ezt is megemliti. Ezen a fejlődésen ment keresztül Horvátország területén a posta és távirda. Hogy ezen menjen keresztül a vasut is, hát ez lehet muló szeszélynek, boszuvágynak kielégitése, hogy azonban ez nemzeti érdek volna, hogy ez közérdek volna, azt bizonyára csupán a mi jó horvát testvéreink fogják állitani, akik ugyancsak feszült figyelemel várják a magyar biróságoknak itéletét s nagyon fognak örvendeni annak, hogy muló érdekekért föláldozzák a magyarság érdekét, a törvényeknek és rendeleteknek szentségét. Senkinek se lesz ebből haszna, sem az országnak, sem azoknak, akik ebből hasznot remélnek, mert a gyülölség csak gyülöletet fog aratni, de hasznuk lesz belőle azoknak, akik leskelődnek, hogy a magyarság uralma ismét kisebbittessék, csorbittassék.

A t. kir. ügyész ur, hogy röviden befejezzem beszédemet, elfelejtette megemliteni ebből a mozgalomból — arról pedig magyar ügyésznek meg kell emlékezni, midőn ezen mozgalomról beszél — azt is, ami ennek a mozgalomnak a dicsősége, a magyar szellem sajátossága. Elfelejtette kiemelni azt, hogy az egész világon nem volt még egy ilyen tömegmozgalom, melyben 40,000 ember egyszerre tette le a munkát s

mely a közrendet sehol meg nem zavarta. Mutassanak nekem az egész világon egy nemzetet, melynek körében 40,000 ember egy nagy komor elhatározásra jut, leteszi a munkát, kockára dobja existenciáját s egy pillanatra sincs benne az az elkeseredettség, hogy másnak vagyonát, másnak az életét, egészségét veszélyeztetné. Ilyen mozgalmat mutasson fel nekem más nemzet! Ez a magyar jelleg komolysága, erkölcsi ereje és igazi törvénytisztelete és nem a ki nem hirdetett törvényeknek az oduba eldugott definició-tisztelete, mert elbujt igazságokat, zugokban meghunyászkodó definiciókat senki sem tartozik tisztelni, csakis azt az igazságot és jogot, mely nem bujkál, hanem menydörgésszerü nyiltsággal harsog végig, hogy mindenki meghallhatja. Ez ezen mozgalom dicsősége és ezen férfiak érdeke, ők őrködnek afölött, hogy sem ezen városnak, sem ezen országnak nyugalma komolyan meg ne támadtassék, vagyonban, életben kár ne essék. A t. ügyész ur azt mondta, hogy ő mély fájdalommal emel vádat. Én nem akarok triviális lenni és elkopott élceket belevinni ebbe a komoly tárgyalásba; mindenki tudja azt, hogy mit jelent ez a mély fájdalom, amely azt kivánja, hogy minél előbb vessék fogházba vagy börtönbe a vádlottakat, akik iránt oly mély fájdalmat érez. Csak arra akarom figyelmeztetni a t. ügyész urat, hogy midőn oly mély fájdalmat érez azért, mert élve kivánja eltemettetni ezen férfiakat, akkor illik, hogy a koszorukat a sirokra rakja. Ő azonban mély fájdalma dacára nem a sirokra rakta a koszorut, hanem az élő kormánynak fejére. Dacára annak, hogy a politikától tartózkodni kivántam és tartózkodni kivánok e pillanatban is, ezzel az első politikai löveget ő maga dobta ebbe a tárgyalásba. Én, t. kir. törvényszék, a politizálást ennek dacára folytatni nem fogom, sőt többet mondok. Azt mondom, t. kir. Törvényszék, hogy ennek az országnak az az átka, az a legnagyobb átka, hogy itt nincs más, csak politika. — Az az átka, hogy kulturánk csak politika, szabadságunk csak politika, gazdaságunk csak politika. Ott, ahol a gazdasági szempontoknak kellene érvényesülni, politikai jelszavak érvényesülnek; ott, ahol kulturális, igazi kulturális szempontoknak kellene érvényesülni, ott is csak politikai

célszerüség és politikai jelszók hallatszanak; s ott ahol a szabadság igaz tiszteletének kellene uralkodni, ott is politikai, hatalmi érvényesülési szempontok jobbról és balról. Én tehát szivemből, lelkem mélyéből egyetértek abban, hogy igenis rekeszszük ki ennek a nemzetnek legnagyobb átkát, a politikai felfogásnak mindenbe való belevegyitését ezen tárgyalásteremből s ennek az ügynek eldöntéséből.

Én azt hiszem, a t. kir. Törvényszék döntése olyan is lesz, amely mindenkit meg fog győzni arról, hogyigenisapolitikai szempontoknak vannak határai, vannak szent küszöbök, melyeken ez a szörnyeteg át nem léphet, vannak kincsek, melyeket össze nem zuzhat. A politika nem az, t. kir. Törvényszék, amely egyetért a népnek, az egész országnak, a nemzetnek, a magyarságnak igaz érveivel, hanem az, amely muló napi szempontok, ambiciók és hatalmi vágyak szerint indul. Az a politika igenis átkarolta ezt a nemzetet, szorongatja és fojtogatja, mint Laokon fekete kigyója. Ebben a csoportozatban már benne van sok alak. Amint mondtam, szabadságunkat fojtogatja ez a fekete kigyó, a politika, a napi érdekeknek és önzésnek politikája mindenfelől. Mert e tekintetben én nem a kormányról beszélek, hanem az egész országról. Egy alakot nem font át még Laokon fekete kigyója: Justicia alakját még nem tudta átfogni a maga gyürüző testével, azt nem tudta megfojtani s remélem, nem is fogja soha megfojthatni.

T. kir. Törvényszék! Az igazság istenasszonyát, Justiciát ábrázolják egyik kezében a mérleggel, másik kezében a pallossal. De ez a pallos annyit jelent, hogy csak arra sujt le, akit az igazság mérlege erre a bünhödésre méltónak talál. Ez a pallos Justicia pallosa és nem a Brennus kardja, melyet a hatalom beledob a mérlegbe mondván: igy kivánom, igy akarom, igy parancsolom. Kérem a vádlottak felmentését. (Hosszas éljenzés).

*

Este 7 óra volt, amikor a pörbeszédek befejeződtek.

Ekkor az elnök fölhivta a vádlottakat, hogy álljanak a biróság elé. Ünnepélyes hangon aztán igy szólt hozzájuk:

— Önök hallották a vádat, hallották a védbeszédeket.

Mindegyiküknek jogában áll külön is elmondani amit akar, amit a saját érdekében jónak gondol. Kivánnak-e jogukkal élni?

A vádlottak egyhangulag felelték:

— Nem.

Elnök: A prdts. értelmében ilyen bonyodalmas pörben az itélet kihirdetése 8 napra elhalasztható. Minthogy a biróságnak még rengeteg anyagot kell tanulmányoznia, az itéletet *e hó 18-án délelött 10 órakor hirdetem ki.*

Ezzel a tárgyalás este fél 8 órakor befejeződött.

VIII. nap, 1904 junius 18-án, d. e. 10 órakor.

Az itélet.

Ö Felsége a király nevében!

A budapesti kir. büntetőtörvényszék hivatalos hatalommal való visszaéléssel vádolt *Sarlay* János és társai elleni bünügyben az 1904 junius 3-tól junius 10-ig lefolytatott főtárgyalás alapján a vád- és védelem meghallgatása után következőleg itélt:

A kir. büntető törvényszék a vádlottakat a felbujtói és tettesi minőségben terhükre rótt és a btk. 480. és 481. §§-aira alapitott *hivatalos hatalommal való visszaélés* vádjának terhe és következménye alól a *Bp. 326. §. 1., 2., és 3. pontja alapján felmenti.* A bünügyi költségek, a gyorsirási dijak és költségek kivételével, az államkincstárt terhelik. A királyi törvényszék *Polincza* Lajos vádlottal szemben a bünvádi eljárást a Bp. 323. §. alapján vád hiányából *megszünteti.* Elrendeli a kir. törvényszék, hogy ezen itélet a vádlottak felettes hatóságával *már most közöltessék;* jogerőre emelkedés után pedig az összes iratok a netán fenforogni látszó fegyelmi eljárás elbirálása céljából ugyancsak az ő felettes hatóságaikhoz áttétessenek.

Indokolás:

A királyi tövényszék itéletének indokai a következők:

A jogi indokok előterjesztése előtt a kir. törvényszék né-

hány szóval kivánja megvilágitani álláspontját. A kir. törvényszéknek ezen most lefolytatott bünperben nehéz helyzete, áldatlan munkája volt és feladatát hálátlannak tekinti. Birói meggyőződésünket és egyéni felfogásunkat ezen bünpörben összhangzásba hoznuk nem sikerült, megmagyarázzuk, miért.

Mi, a törvényszék tagjai, nemcsak birák, hanem egyuttal ezen hazának polgárai és hü fiai is vagyunk. Mi is érezzük, a mi ezen hazának fájdalmat és keserüséget okoz és a mi sziveinkbe is belenyilallik, ha ezen hazán bántalom vagy sérelem követtetik el. Százados tradició, családi és rokoni kötelékek, szeretet és barátság kapcsai, anyagi és magánérdekek ezerszeres szálai kötnek bennünket e honhoz. Hogyne remegett volna meg tehát a mi szivünk és hogyne vett volna erőt rajtunk a kétségbeesés, midőn ez év április hó 20—21-én és az ezt követő napokon ama végzetes események bekövetkeztek. Amidőn láttuk, hogy e hazában a vérkeringés megakadt, amidőn tapasztaltuk, hogy minden jó fia e honnak aggódva leste, hogy a vérkeringés megakadását nem fogja-e a sziv müködésének megszünése követni, hogy ne itéltük volna el és hogyne kárhoztattuk volna el azon mozgalmat, melynek bármi lett volna is célja, végeredményben a hazának válságos, sulyos betegségét idézte elő.

De mi ezen székeken mint birák ülünk, akár mit mond a mi lelkünk, akármit érez a mi szivünk, akárhogy itéljük el és kárhoztatjuk azon eseményeket és azok előidézőit, ezen egyéni érzelmeinket itt el kell hallgatnunk.

Ezért nehéz a mi helyzetünk, ezért tekintjük áldatlannak a mi munkánkat és hálátlannak feladatunkat.

Mert egyéni meggyőződésünk ellenére, mint birák törvénykönyvvel a kezünkben a vádlottakat bünösöknek ki nem mondhatjuk.

Most pedig áttérek a tulajdonképpeni jogi fejtegetésekre. A kir. törvényszék ezen bünpörben a megejtett főtárgyalás alapján tényként a következőket állapitotta meg: Az államvasuti alkalmazottak körében régibb idő óta mozgalom indult meg, melynek az volt a célja, hogy szolgálati viszonyaik bizonyos tekintetben rendeztessenek. Továbbá megálla-

pitotta a királyi törvényszék, hogy ezen mozgalommal kapcsolatban a folyó évi április hó tizenkilencedikén *Sarlay* János, *Turcsányi* Pál, *Lorber* József vádlottak állásuktól felfüggesztettek, *Faludy* József vádlott pedig áthelyeztetett. Harmadszor, hogy ugyanazon nap esti óráiban a rákosi rendező pályaudvaron az ugynevezett vasuti sztrájk tényleg kiütött. A következő napon, vagyis április 20-án pedig az általános vasuti sztrájk országszerte bekövetkezett. Negyedszer megállapitotta a törvényszék tényként, hogy ezen általános sztrájk vagy munkabeszüntetéssel kapcsolatban április 20-án a 13-as vasuti bizottság megalakult. Végül, hogy ezen tizenhármas vasuti bizottságnak az összes vádlottak tagjai voltak, amennyiben az időközben letartóztatott *Sarlay* János helyébe *Potincza* Lajos vádlott lépett. A kir. ügyészség vádlottakat, mint köztisztviselőket, a btkv. 480—481. §-ában tiltott hivatalos hatalommal való visszaélés büntettével vádolja. És pedig *Sarlay* Jánost, *Turcsányi* Pált, *Lorber* Józsefet és *Margulit* Kálmánt a btkv. 69. §-ának 1. pontja szerint mint felbujtókat, a többi vádlottakat, *Potincza* Lajos kivételével, ki ellen a vádat elejtette, mint büntetteseket.

A kir. törvényszék itélete megalkotásánál mindenekelőtt azt tette birálata tárgyává, hogy a vádbeli cselekmény vádlottakkal szemben képez-e büntetendő cselekményt? A főtárgyalás adataival és a később kifejtendők alapján a kir. törvényszék azon meggyőződésre jutott, hogy a btkv. 480—481. §-ában tiltott hivatali kötelesség teljesitésének megtagadása, amely ezen paragrafusokban tiltott cselekmények főalkotó részét képezi, a vádlottak müködésében és ténykedéseiben fel nem található. Kötelességteljesités megtagadása! Tehát megtagadás! Ez a törvény szerint a kardinális kérdés. Nem szenvedhet kétséget, hogy ezen kötelességteljesités megtagadásának határozott, világos, félre nem ismerhető alakokban kell nyilvánulnia, hogy azon büntetendő cselekmény valakinek terhére megállapitható legyen. Tudunk-e vádlottakkal szemben ilyen adatokat? Szolgáltatott-e a főtárgyalás ilyen kétségtelen és félre nem ismerhető megtagadásra irányuló bizonyitékokat? A kir. törvényszék meggyőződése szerint — nem. Egyet-

len tanu, egyetlen okmány, egyetlen beismerés sincs e tekintetben a vádlottak ellen. Vitatható, hogy vádlottak egy része, t. i. azok, akik vidékről engedély nélkül jöttek, mert hiszen a budapestiek a sztrájk kitörése előtt részben fel voltak függesztve, részben áthelyezve, a többieket pedig a 20-iki általános munkamegszüntetés tétlenségre kényszeritette, — nem-e tekinthetők olyanoknak, kik a munka, illetve a kötelesség teljesitését félbeszakitották? De a félbeszakitás, munkamegszüntetés, munkakötelesség-teljesités abbanhagyása és a megtagadás ténye nem egy és azonos. Nem szükséges jogásznak és pedig büntető jogásznak lenni, hogy valaki e fogalmak közötti szembeötlő különbséget felismerje. A tevékenység, a kötelesség teljesitésének abbahagyása, félbeszakitása a hivatalos életben mindennapos dolog. Keletkezik ez száz és ezer alakban anélkül, hogy valaki büntetőtörvénykönyvvel a kezében kivánná büntetni. Azért vannak a fegyelmi szabályok, hogy ily esetekben azok nyerjenek alkalmazást. Kötelességteljesitésnek megtagadását tehát csak akkor lehet az idézett §-ok szerint büntetőjogi felelősség alá vonni, ha a kötelességteljesitésnek határozott, világos, félre nem ismerhető megtagadása nyilvánvaló, mert ez esetben az államgépezet egyik részecskéjének már a megbomlásáról lehetne szó. A vádlottak terhére rótt cselekmény nem fedezi tehát a büntető törvénykönyv 480. és 481. §-ában főalkató elemül meghatározott kötelességteljesités megtagadásának büntetőjogi fogalmát. És igy vádlottak cselekménye azon büntető törvényszakasz alá vonható nem lévén, vádlottak ez alapon a bp. 326. szakaszának 1. pontjának rendelkezéséhez képest felmentendők voltak. Ugyanezen törvényszakasz most idézett 1. pontja alapján azért is fel kellett menteni vádlottakat, mert a királyi törvényszék a btk. 480. és 481. §-ában tiltott cselekmény alanyául őket fel nem ismerhette. Amiből következik, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádlottakkal szemben büntetendő uton megtorolható büncselekményt, vétséget nem képez. A kir. törvényszék idevontkozó indokai a következők:

1. Nem képezheti vita tárgyát, hogy a kir. államvasutak azon alkalmazottai, kik a btk. 165., 166. §. 2. pontja szerint,

büntetőjogi védelemben részesülnek és akikkel szemben a hatóság elleni erőszak elkövethető, ezen hatáskörben, ezen müködésük keretükben, de csakis ezen müködési körben a 461. §-ban meghatározott közhivatalnoki funkciót teljesitenek, mert azok a btk. 165., 166. §§-ai szerint, habár ideiglenesen és átruházott hatáskörben is, hatósági, még pedig rendőrhatósági és közbiztonsági hatáskörben járnak el.

Nem szenvedhet tehát kétséget, hogy az emlitett közegek, midőn ezen különleges megbizatásuknál fogva hatósági teendőket végeznek, ezen, de kizárólag ezen hatáskörben és csakis addig, mig ebbeli müködésük tart és erre szükségük van, a btk. 461. §-ában meghatározott közhivatali jelleggel birnak és igy a kir. törvényszék nézete szerint amennyiben ilyen hatósági teendőket végeznek, müködésük körükből kifolyólag a fentebb megvont határok és korlátok között a btk. 42. §-ában meghatározott büncselekmény és igy esetleg a 480. és 481. §§-aiban tiltott vétségek és büntettek alanyai is lehetnek.

De ebből azon következtetést vonni nem lehet, hogy ugyanazon alkalmazottak más forgalmi és üzleti teendők körében, valamint az államvasutak többi alkalmazottai a btk. 461. §-a szerinti közhivatalnokoknak volnának tekintendők, büntetőjogilag volnának felelősek; kimondani nem lehet és pedig annál kevésbbé, mert ugyanazon közjogi védelmet, a melyet a 165. 166. §-ok megadnak az államvasutaknak, megadja a törvény az összes közforgalomban levő, tehát magánvaspályák alkalmazottjainak is, hogy habár ezen magánvasuti alkalmazottak is tekinthetők a fent meghatározott hatósági teendők körében közhivatalnokoknak, mégis soha és senkinek sem jutott eszébe, hogy a magánvasutak alkalmazottait a btk. 165., 166. §§-a alapján a btk. 461. §-ában meghatározott közhivatalnoki vagy közhivatali jelleggel birónak tekintette volna.

II. A kir. törvényszék felfogása szerint vita tárgyát képezheti, hogy mivel az 1881. évi 26. t.-c. 6. §-a az állami igazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok pénztárait közpénztáraknak jelenti ki, kapcsolatban a Kuriának 58. sz. döntvényével, amely az alkalmazottak sikkasztásai esetére hozatott, nem tekinthetők-e a m. kir. államvasuti pénztárak pénztári teendői-

vel felruházott alkalmazottak ezen müködésükben a btk. 461. §-a alá vonható közhivatalnokoknak. Hogy ez a kérdés vitatható, a kir. törvényszék maga is beismeri. A maga részéről azonban ezt a kérdést megoldandónak nem találja, mert ezen bünperben a vádlottak ténykedésének elbirálására azt közömbösnek találta. A harmadik része az idevonatkozó indokolásnak: A most előadottak után nem maradhat kétség az iránt, hogy a kir. törvényszék a vádlottakat mint az államvasut alkalmazottait és hivatalnokait az előbbi pontban megjelölt esetek kivételével a btk. 461. §-ában meghatározott közhivatalnokoknak nem ismerhette. E részben a kir. törvényszék első sorban a btk.-ben keresi és meriti indokolását.

A btk. 461. §-a taxative sorolja fel a közhivatalnokok egy részét, a főismérvéül azonban a hatósági teendők végzését jelöli meg. Hatósági, közhatósági teendők végzése nélkül, tehát legyen az az intézmény, vállalat bármily nagy jelentőségü és tiszteletreméltó, a btk. 461. §-a alá vonható közhivatalnokoknak az illető alkalmazottai nem tekinthetők. A m. kir. államvasutak alkalmazottai és hivatalnokai pedig ilyen közhatósági teendőket általánosságban nem végeznek, amiket pedig végeznek, végzik átruházott hatáskörben ideiglenesen és sem a btk. 165. és 166. §§-ai, sem az 1881. XXVI. t.-c. 6. §-ja alapján, sem pedig a kir. Kuria 58. döntvényére való tekintettel nem állapithatta meg a kir. törvényszék a vádlottak mint az államvasutak alkalmazottainak általános közhivatalnoki jellegét.

A btk. szerkesztésénél a törvényhozás bizonyára tudatosan nem kivánta az államvasuti alkalmazottakat közhivatalnokoknak minősiteni. Következik ez az idézett 166. §-ból, ahol tudatosan vannak felsorolva azon nem közhivatalnokok és ezek között a közforgalomban lévő összes vaspályák, amelyeknek alkalmazottai épen olyan védelemben részesülnek, mint a közhivatalnokok. A törvényhozás tehát már itt foglalkozott a vaspályákkal, valamint a m. kir. államvasutakkal, mert köztudomásu — habár nem oly nagy mértékben mint jelenleg — a m. kir. államvasutak a btk. szerkesztése alkalmával is léteztek és nagytekintélyü forgalmi vállalatot képeztek.

Hogy mennyire tudatosan nem akarta a törvényhozás

a magyar királyi államvasutak alkalmazottait közhivatalnokoknak tekinteni, mutatja az, hogy a btk. 461. §-ában felsorolt, nem közhatósági teendőt végző, habár közhivatalnoki tekintet alá vont testületek és intézmények közé az államvasutakat és azok alkalmazottait be nem vette, hanem e helyett a btk. XXXIX. fejezetében külön foglalkozott velük és pedig ugyanugy, mint bármely más vasuti alkalmazottakkal.

Ha tehát a kir. törvényszék a btk. alapján nem tudta megállapitani, hogy vádlottak, mint a m. kir. államvasutak alkalmazottai a btk. 461. §. alá vonható közhivatalnokok és mivel a btk. nagynevü szerzőjének indokolása szerint az állam magánvállalatának hivatalnokai, közhivatalnokoknak nem tekinthetők, keresnünk kellett és kutatnunk kellett a törvények között olyan adatokat, amelyek alapján megállapithassuk a vádlottak közhatósági minőségét.

Átkutattuk az 1883. I. törvénycikket, amely a köztisztviselők és azok minősitéséről rendelkezik. Fel vannak sorolva a közhivatalnokok végtelen sorozatban, fel fel vannak itt sorolva a pósta- és távirdai alkalmazottak, az erdészek, zálogházasok, de az államvasuti alkalmazottakról vagy hivatalnokokról ott emlités téve nincs.

Átkutattuk az 1885 : XI. t.-c.-t is, amely az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdijával foglalkozik. Az első és második pontban felsorolvák azok, akik erre jogositvák, a vasuti alkalmazottakról azonban emlités téve nincs, csak a törv. 8. §-ának 6. pontjában van kimondva, „hogyha az államvasuti alkalmazottak állami intézetbe lépnek át, az amott töltött szolgálati idejük az állami nyugdijazásnál beszámitandó.

Felkutattuk az 1886. XXII. t.-c.-t, amely a községekről rendelkezik. 138. §-ban fel vannak sorolva mindazok a közhivatalnokok, katonák, tanitók, kik fizetésük után a községi adó alól mentesek, az államvasuti alkalmazottakat ezek között nem találjuk.

Továbbra menve foglalkoztunk az 1890 : I. törvénycikkel, amely a közutakról rendelkezik. A 25. §-a az államvasuti

alkalmazottakat az utadó megfizetésének kötelezettsége alól nem menti fel, mig más közhivatalnokokat ez alól mentesit.

Foglalkoztunk az 1893. IV. törvénycikkel is, amely az állami hivatalnokok, szolgák és altisztek fizetésének felemeléséről szól. A 15. §-a meghatározza, hogy azoknak fizetése, nyugdija ut- és községi adó alá nem vonható. Rajtuk az 1890. I. t.-c.-ben emlitett 3 napszám pénzbeli megváltása nem követelhető, de az államvasuti alkalmazottakról itt sincs emlités téve. Nekik tehát ide vonatkozó kötelezettségül továbbra is érintetlen marad.

Tanulmányozta a kir. törvényszék az 1900. VII. t.-c.-et, amely az idézett 1893. IV. t.-c. kiegészitését képezi. Az 1. §. kimondja, hogy az 1893. IV. t.-c. 14. §-ában foglalt közhivatalnokokat stb. megillető kedvezmények alól az államvasutnál alkalmazottak kivétetnek és pedig azon megindokolással, hogy mert bár szolgálati viszonyban állanak az államhoz, közhatósági szolgálatot el nem látnak és mert külön nyugdijalappal birnak és a szolgálati dijat az állampénztárba be nem fizetik.

A most felsorolt törvények tehát nem szolgáltatnak támpontot arra, hogy annak alapján a kir. törvényszék fent kifejtett és a büntető törvénykönyvre fektetett meggyőződését megváltoztassa. Ellenben a védelem számtalan adatot és bizonyitékot hozott fel annak igazolására, hogy az államvasuti alkalmazottak közhivatalnokoknak nem tekinthetők és ilyeneknek a legilletékesebb hatóságok részéről soha el nem ismertettek. Ilyen bizonyiték az 1875 : XXXVII. t.-c., a kereskedelmi törvény 4. és 566. §-a, mely szerint a törvény elrendeli, hogy az államvasut mint magánvállalat cégjegyzésre köteleztetik. Ilyen továbbá az 1875. december hó elsején kiadott földmivelés-, kereskedelem-, közigazgatási miniszteri közös rendelet, mely az idevonatkozó utasitásokat közelebbről meghatározza. Ilyen bizonyitéknak tekinti a kir. törvényszék a belügyminiszternek 1895 : 49.538. sz. a. kelt határozatát, melyben félreismerhetetlen határozottsággal ki van mondva, hogy a magyar államvasuti alkalmazottak állami hivatalnokoknak nem tekinthetők. Ilyeneknek tekinthetők továbbá az 1890 : 1912-. belügyminiszteri sz. a. közölt 10.804—1890. sz. a. kelt

kereskedelemügyi miniszteri és az 1894 : 49761. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendeletek, melyek elseje az államvasutak igazgatóságának közjogi állását a hatóságokkal szemben határozza meg, a második pedig az államszolgálatba való átlépés alkalmával a szolgálati dij, a nyugdijfizetési feltételeket irja körül. Ilyenekül tekinthetők még a közigazgatási biróságnak 120—1898. évi 1240—1899. évi számok alatt kelt itélete is, melyek egybenhangzólag mondják, hogy az államvasutak gép- és vasgyáraknak alkalmazottai állami hivatalnokoknak, tisztviselőknek nem tekinthetők. Végül ezt bizonyitják a máv. szolgálati utasitásai, valamint nyugdijintézetének a kereskedelemügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályai. Az előbbinek 58. és 89. §-ából kiderült, hogy az állami alkalmazottak, még a végleg kinevezettek is 3 hónapi felmondás mellett a szolgálatból elbocsáthatók. Az 53. §-ból pedig az derül ki, hogy ezen alkalmazottak büntetésként a szolgálatból még felmondás nélkül is elbocsáthatók. A nyugdijintézeti alapszabályok 30-ik cikkéből pedig az tünik ki, hogy az államvasutak nemcsak felszámolás, hanem esetleg az állam tulajdonából való eladás következtében is megszünhetnek. Az alkalmazottak pedig az uj tulajdon szolgálatába mennek át.

Ha tehát az itt ismertetett törvények, törvényes rendeletek, közigazgatási birósági rendeletek és szabályzatok tartalmát mérlegeljük, ezek után vádlottak müködési körét, foglalkozását, különleges szolgálati és nyugdijviszonyukat tekintetbe vesszük és a btvk. 461. §-ában meghatározott közhivatalnoki jelleggel összehasonlitjuk, ezen most idézettekből is, lehetetlen arra a meggyőződésre jutnunk, hogy a vádlottak, mint a máv. üzemi és forgalmi alkalmazottai, közhivatalnokok. Hanem ahelyett azt kellett megállapitanunk, hogy ők az állam magán-, haszonhajtó forgalmi vállalatának szerződésszerü és felmondással járó, elbocsátható magánalkalmazottjai, akik hatósági teendők végzésére nem jogositvák és akik az állam imperiális hatalmát általánosságban nem gyakorolják. Nem lévén a vádlottak a btkv. 461. §-ában meghatározott közhivatalnokok és egyéb közhivatalnoki jelleggel felruházottak körébe sorozhatók és igy ők a btkv. 480—481. §-ában til-

tott, csakis közhivatalnokok által elkövethető büncselekmények alapján nem is lehetnek bünösök. A vádlottak tehát a bünvádi perrendtartás 325. §-ának 1. pontja alapján ez okból is felmentendők. A királyi törvényszék felvetette, hogy vajjon a fent kifejtettek után szükséges-e még azon további kérdéssel is foglalkozni, hogy vádlottak a vád tárgyává tett cselekményt elkövették-e, szóval az elkövetés velük szemben bizonyitást nyert-e?

A gyakorló birói életben nem igen szokásos, hogy a biróság több indokból birálja el az esetet, a kir. törvényszék azonban ezen nagyobb fontosságunak tekinthető bünpörben nem tért ki ezen kérdés tárgyalása elől sem. Tette pedig ezt annál is inkább, mert nem tudhatja, hogy a felsőbb biróságok a kir. törvényszéknek fentebb kifejtett jogi felfogását magukévá teszik-e vagy sem? A kir. törvényszék e részben két időpontot különböztet meg, az ugynevezett sztrájk kitörése előttit és utánit. Az előbbit illetőleg azt tette vizsgálódása tárgyává, hogy vádlottak, vagy egy részük a sztrájk kitörése előtt követtek-e el oly izgatást vagy felbujtói müködést, amelyek a bekövetkezett sztrájkkal okozati összefüggésbe hozhatók és amelylyel valakit hivatali kötelességének megtagadására birhattak. A főtárgyalás adatai alapján a kir. törvényszék vádlottak terhére ilyen felbujtási tevékenységet megállapitani nem tudott. Lorber József vádlott, kit a kir. ügyészség felbujtással vádolt, a fővárostól messze távolban lakott, tehát a fővárosban lezajlott korábbi gyülekezetekben részt sem vehetett, ott bujtogatásokat el nem követhetett. Ugyanez áll *Seide, Joanovits* és *Komlós* vádlottakra nézve, kik Zágráb és Fiume városokban állomásoztak.

A főtárgyalás adatai szerint két gyülésnek lefolyása lett megvilágitva. Az egyiket április 17-én az angyalföldi Polgári Körben, a másikat 18-án a kerepesi uti Altiszti Körben tartották meg. Az előbbiben Faludy vádlott elnökölt. A vádlottak közül jelen volt Turcsányi és Kacsó, izgató felszólalások történtek, de nem az itt levő vádlottak részéről, sőt, mint dr. Bischitz Miksa, Mahler Pál, Fazekas Imre érdektelen tanuk vallották, midőn valaki a sztrájk szót kiejtette, ugy az elnök,

mint Turcsányi hevesen kikelt ez ellen és az illetőt rendreutasitották. Felbujtást senkise bizonyitott.

A második hasonló gyülekezeten, amely 18-án az Altiszti Körben tartatott meg, Justh Ferenc elnökölt. Ezen egyén kihallgatva nem lett, vallomásának tartalmát, értékét nem ismerjük. Jelen voltak ott Sarlay, Kacsó, Turcsányi vádlottak is. Márton Gyula főmérnök és Novák Tivadar jelen volt tanuk szerint ott izgatás, felbujtás senki részéről sem történt. A kir. ügyészség idevonatkozólag hivatkozott a tárgyalás folyamán még *Tábori* Kornél és *Pesta* Frigyes tanukra. Előbbi ki is hallgattatott, vallomását azonban azzal kezdte, hogy a rendőrségi vallomását módositja. Később pedig a keresztkérdések tüzében kijelentette, hogy azon idézetek, melyeket egyes szónokok szájába adott és lapjában közzétett, nem mindenben lettek hiven visszaadva. Ezen tanu meghiteltetése, ingadozásánál fogva, magának a vád képviselőjének inditványa alapján mellőztetett. Pesta Frigyes tanu kihallgatásától a királyi törvényszék önkényt állott el; a rendőrségnél tett vallomása tehát a bp. 325. §-ának 2. pontja alapján perrendszerü bizonyitékot egyáltalán nem képez. A kifejtettek alapján nem nyert bizonyitást a vád azon állitása, hogy a vádlottak bármelyike a sztrájkot megelőző időben gyülekezeten vagy más helyen munka abbanhagyására, kötelességteljesités megtagadására izgattak vagy felbujtottak. E részben *Margulit* Kálmán terhére látszik némi kivétel. Ő ugyanis a napló 47. sz. a. becsatolt lapjában oly hangon intézett felhivást a vasutasokhoz, melynek izgató tartalma alig vitatható. De itt a kir. törvényszék azon nehéz helyzetbe jutott, hogy ezen hirlapi felhivást ezen vádlott terhére ezen bünügyben bizonyitékul nem mérlegelhette. Mert ennek, mint nyomtatvány utján elkövetett esetleges deliktumnak elbirálása az 1897: XXXIV. t.-c. életbeléptetési törvény 18. §-a szerint az esküdt-biróság hatáskörébe tartozik. És a kir. törvényszék hivatalos tudomása szerint ezen hirlapi közlemény tényleg esküdtbirósági külön eljárás tárgyát is képezi. Ezen indokok szolgálnak a sztrájk előtti időre vonatkozólag, most pedig vizsgáljuk, hogy minő tevékenységet fejtettek ki a vádlottak a sztrájk kiütése alkalmával és azután.

Megtagadták-e a maguk részéről egyenként vagy többesen a munka, illetőleg kötelességteljesitést?

És bujtottak-e fel ide vonatkozólag valakit a kötelességteljesités megtagadására? Az ugynevezett vasuti sztrájk, miként megállapitottuk, 1904. évi április hó 19-én este 8 óra tájban ütött ki a rákosi rendező pályaudvaron. Másnap vagyis április 20-án reggel pedig országszerte beállott az általános vasuti munkaszünet. *Sarlay, Turcsányi, Lorber* vádlottakat április 19-én a délutáni órákban állásuktól rendeletileg felfüggesztették, *Faludy* vádlott pedig ugyanakkor Mező-Laborcra áthelyeztetett. A főtárgyalás adatai szerint *Sarlay* vádlott még ugyanaznap délután 5—6 óra körül a szolgálat teljesitésétől felmentetett. Faludy vádlott ugyancsak délután 5 órakor felváltatott. Turcsányi pedig a felfüggesztő rendeletet este 7 óra tájban vette kézhez a rákosi rendező-pályaudvaron. *Lorber* vádlott a felfüggesztést tartalmazó rendeletet csak későbbi napokon vehette kézhez, mert akkor ő már és vele számos társa utban volt Fiume és Budapest között, ahová a 20-án tervezett nagygyülésre igyekeztek. Ezen vádlottakkal, valamint Margulit vádlottal szemben, ki nyugdijazott vasuti alkalmazott, ezek szerint kizártnak tekinthető, hogy ők hivatali kötelességük teljesitését akár egyenkint, akár összesen megtagadták volna. Miután április 19-én este 7—8 óra között, midőn a rákosi sztrájk első jelei mutatkoztak és április 20-án, midőn az országos sztrájk kitört, hivatali müködésüktől elmozdittattak, felfüggesztettek, eltiltva voltak.

De nem nyert beigazolást a kötelességteljesités megtagadása a többi vádlottakkal szemben sem. *Potinczával* szemben a kir. ügyészség a vádat elejtette, a kir. törvényszék vele szemben az eljárást megszüntette, ö vele foglalkozni tehát szükségtelen. *Seide* Arthur, *Joanovics* Miklós, *Kósa* Lajos és *Komlós* Manó részben Fiuméból, részben Zágrábból jöttek el április 19-én, még pedig, hangsulyozzuk, engedély nélkül, azért, hogy a 20-iki nagygyülésen résztvehessenek. 20-án délelótt érkeztek meg, amikor a sztrájk már országszerte bekövetkezett. És itt saját különös tevékenységük nélkül az országos sztrájk közepébe kerültek.

Cselekményük, t. i. hogy engedély nélkül távoztak székhelyeikről és ez *Lorber* József vádlottal szemben is áll, kétségtelenül megállapitható a fegyelmi vétség egyik sulyos helyzete. De más kérdés az, hogy ezért büntetőjogi felelősség alá vonhatók-e? És ezen cselekményük a büntető törvénykönyv 480—481. §-ában tiltott cselekmény fogalmát kimeriti-e? Semmi adatot nem szolgáltatott a főtárgyalás arra, hogy ezen vádlottak azért utaztak volna el engedély nélkül székhelyeikről, hogy itt a fővárosban, vagy a vidéken a kötelességteljesités megtagadását célozták volna és ilyenre valakit reá birni, erre felbujtani akartak volna. Ha pedig idevonatkozólag tagadásukkal szemben bizonyiték a biróság előtt nem fekszik, akkor a kir. törvényszék nincs abban a helyzetben, hogy vádlottak terhére megállapithassa, miszerint őket más cél és szándék vezette volna feljövetelükben és az április 19-iki engedély nélküli feljövetelükben mint az, hogy az április 20-iki nagygyülésen részt akartak venni.

Ezek után foglalkozni kiván a kir. törvényszék a 13-as bizottság megalakulásának körülményeivel, valamint annak több napra terjedő müködésével is. A főtárgyalás felderitette, hogy az április 20-ára tervezett és hirdetett országos nagygyülés a fővárosi államrendőrség részéről engedélyezve nem lett, illetve az ide vonatkozó bejelentés tudomásul nem vétetett. Kideritette a tárgyalás, hogy a mozgalom élén állók közül *Sarlay*, *Turcsányi* vádlottak április hó 19-én állásaiktól felfüggesztettek, Faludy pedig áthelyeztetett. A most nevezettek ezen események hatása alatt állva és tudva azt, hogy a másnapi gyülésre az ország minden részéből tömeges leend a feltorlódás, még azon este a fővárosi Demokrata-körben jöttek össze tanácskozni, amely körnek többen közülük különben is tagjai voltak. Az kétségtelen, hogy ott vetődött fel először egy bizottság alakitásának eszméje, amely a nagygyülés megtartásának kieszközlését és a további teendők intézését volt hivatva irányitani.

Az kétségtelen, hogy a 20-iki esti megbeszélésen tagkijelölések történtek. Vizsgálandó tehát, hogy volt-e ezen összejövetelnek, megbeszélésnek és a tervbe vett bizottság-alaki-

tásnak olyan irányzata, olyan célzata, melyből feltételezhető, hogy a másnap bekövetkezett sztrájk fentartására, annak irányitására lehetne következtetni. *Sarlay, Turcsányi, Faludy* és *Margulit* vádlottak, mint annak résztvevői ezt tagadják. Azt állitják, hogy nekik csak a másnapi nagygyülés kieszközlése, a 20-ára feljövendő tömegek elhelyezése és rendbetartása volt célzatuk. Ezzel ellenkező nézeteket a főtárgyalás nem bizonyitott. Azon tanuk, kik azon este, mint tanuk a Demokrata-körben jelen voltak és akik a megbeszélésnek szem- és fültanui voltak, hit alatti vallomásaikban vádlottak állitásait igazolják. Minden tanu azt állitja, hogy közöttük sztrájkról, harag, vagy bosszuról szó sem volt és hozzá teszszük, hogy midőn a késői órákban az állomáson kiütött sztrájkról értesültek, e feletti felháborodásuknak és elkeseredésüknek adtak kifejezést. Nem lehet tehát megállapitani, hogy a 13-as bizottság megalakitására irányzott előértekezlet és az abban résztvett vádlottakat a büntetőtrvk. 480. vagy 481. §-ában tiltott cselekmény elkövetésére, vagy felbujtásra irányuló bünös szándék vezette volna.

A 13-as bizottság másnap vagyis április 20-án a délelőtti órákban, midőn a vidéki alkalmazottak is megérkeztek, tényleg megalakult. A főtárgyalás eredményeként tudjuk ezen megalakulás egész történetét, azt is tudjuk, hogy nem az előző estén kijelölt egyének választattak meg, hanem a sok ezernyi tömeg tetszés szerint választott cédulákkal, az ugynevezett sztrájktanyán, elejtve azokat, akik habár jelölve is voltak, neki nem tetszettek. Ez a 13-as bizottság megalakulásának története. Történt pedig ez a megalakulás a reggeli órákban, a mikor az ugynevezett vasuti sztrájk már kiütött. Vád tárgyát képezi, hogy volt-e a 13-as bizottság megalakulásának a sztrájk kitörése után egyáltalában célja. És hogy maga azon tény, hogy a megválasztottak annak müködésében résztvettek, nem-e volt befolyással arra, hogy a mozgalom továbbra is valamelyes irányba terelődjék. A kir. törvényszék e részben a főtárgyalás adatai alapján azt állapitotta meg, hogy a 13-as bizottság, vagy egy olyan bizottság megalakitása, mely a sztrájkba sodort tömeg szándékát, aka-

ratát ismerje és azt némileg irányitani tudja, nem volt felesleges.

Sőt a kibontakozás megtalálására azon bizottság nélkül gondolni is nehéz lett volna. Más bizonyiték arra nézve, hogy azon bizottság nem békés célzatból alakult volna meg, nincs. Nincs bizonyiték a részben sem, hogy a bizottság, vagy annak tagjai nem a kölcsönös békés kibontakozást keresték volna, vagy hogy valakit a kötelességteljesités megtagadására reá birtak, bujtogattak volna. Sőt ellenkezőleg, kifogástalan tanuk egész sora, mint *Vöröss* László volt, ki a kormány félhivatalos megbizottjának látszott, — nem tudom, helyes-e ezen kifejezés, — továbbá *Dobieczky* Sándor, *Hock* János, gróf *Batthyányi* Tivadar egybehangzólag azt bizonyitják, hogy a vádlottak, a 13-as bizottság tagjai mérsékelőleg, engesztelőleg, békitőleg igyekeztek a nagy tömegre hatni, sőt önmaguk is kárhoztatták a nagy tömeg kivánságait. Ezen tanuk azt is bizonyitották, hogy midőn a 13-as bizottság saját felelősségére bizonyos kérdésekben megállapodásra jutott *Vöröss* Lászlóval és midőn ezek elfogadtatásáról volt szó, a vasuti alkalmazottak nagy tömege olyan ádáz és fenyegető magatartást tanusitott a bizottság tagjaival szemben, amelyből akárki meggyőződhetett, hogy a 13-as bizottság nem volt képes a tömeg vezetésére, hogy erre a maga befolyásával hatni nem tudott és vele néki nem tetsző feltételeket elfogadtatni képtelen volt. Ez utóbbi körülményeket bizonyitják a főtárgyalás során dr. *Pollák* Ede, *Zsoldos* Frigyes Alfréd és *Fuchs* Dávid eskü alatt kihallgatott tanuk, akik, mint a *Demokrata-kör* tagjai szemtanui voltak a tömeg elkeseredett hangulatának és fenyegető magatartásának. Szó se lehet tehát arról, hogy a 13-as bizottság magatartása a sztrájkmozgalom leszerelése és kibontakozás megtalálása elé akadályozólag hatott volna.

Dobieczky Sándor tanuvallomása látszott e tekintetben adatot szolgáltatni és pedig Kacsó Gyula vádlottal szemben, akiről azt állitá, hogy őt a sztrájktanyáról mintegy kitessékelte, de ezen tanu is beismerte később, hogy az ő eltávolitása azon cimen történt, hogy a tömeggel ne érintkezzék, hogy

beszédével és az ezzel járó csoportosulással a rendőri beavatkozásra okot ne adhasson.

Nincs tehát bizonyitva, hogy a 13-as bizottság és annak vádlottai ebbeli müködésükkel izgattak, bujtogattak volna, hogy oly tevékenységet fejtettek volna ki, melynek folytán a btk. 480—481. §-a szerint meghatározott cselekmény elkövetésével, vagy azzal volnának vádolhatók, hogy arra valakit felbujtogattak volna.

Különös mérlegelés alá vette a kir. törvényszék Turcsányi vádlottnak a felfüggesztése után tanusitott eljárását, kapcsolatban a rákosrendezőn április 19-én kiütött mozgalommal szemben.

Vukov József tanu, állomásfőnök, eskü alatt bizonyitotta, hogy ő rendelte ki Turcsányit, hogy vegye át a felfüggesztési határozatot. Ugyanezen tanu bizonyitá, hogy ott délután 6—7 között nála jelentkezett, a felfüggesztési végzést nyugodtan vette át, ellene ki nem fakadt, megadta magát sorsának és lázitó vagy bujtogató szavakat nem ejtett ki, ilyen beszédeket nem tartott, pedig felfüggesztéséről már ekkor elkeseredve értesült. Ezen tanu szerint, midőn a felszaporodott vasutas tömeg a közeledő vonatot a pályára be nem eresztette, Turcsányi volt az, aki a mozdonyra lépett, csillapitó szavakat intézett a tömeghez, amelyben a maga sérelmét ugy tüntette fel, mint a melyért a tömegnek nem szabad elégedetlenkednie és béketürésre figyelmeztette a tömeget.

Vukov tanu ezen vallomását megerősiti Brauer tanu vallomása. Mindkét tanu vallomásából még az is kiderül, hogy midőn ő Turcsányival együtt a pályaudvaron tartózkodtak, akkor hallották a végzetes 7. sz. jelzés leadását, valamint ezen tanu vallomásából kiderül az is, hogy ezen jelzés leadója Turcsányi vádlott nem lehetett.

Mindent egybevetve, habár a bp. 324. §-a a biróság belátására bizza a bizonyitékok szabad mérlegelését, de minthogy a törvény bizonyitékhoz köti a bünösség kérdésének megállapitását, minthogy ilyen terhelő bizonyitékot a kir. törvényszék még az idézett szabad mérlegelés mellett sem tudott a vádlottak terhére megállapitani, következtetések és

gyanus jelenségek pedig ilyen sulyos következményekkel járó büncselekmény megállapitására nem elegendők, ennélfogva a kir. törvényszék azt, hogy a vádlottak a vád tárgyává tett és a btk. 480—481. §-ában tiltott hivatali kötelességnek megtagadását akár felbujtói akár tettesi minőségben elkövették, be nem bizonyitottnak találta és ez alapon vádlottakat a terhükre rótt vád és következménye alól a Bp. 326. §. 2. pontja alapján is felmentendőnek nyilvánitotta.

Ismét felmerült az kérdés, hogy midőn a biróság a vádlottakat két okból is fedmentendőnek találta, a beszámitás kérdésével is foglalkozzék. Ugyanezen oknál fogva a biróság ezen kérdéssel is indokoltnak látta, sőt szükségesnek találta, hogy foglalkozzék. Tehát a védelem részéről felvetett oknál fogva a biróság foglalkozni kiván azon kérdéssel, hogy nem forog-e fenn beszámithatóságot kizáró ok.

A gyakorlati büntetőjogász tudja, hogy a törvény nem tudására gyakran történik hivatkozás. De a btk. 81. §-ának határozott rendelkezésével szemben eredménytelenül. Azonban a btkv. 82. §-a is ismer beszámitást kizáró eseteket. Ilyen beszámitást kizáró esetnek tekinthető, „a büntettnek, vagy a vétségnek tényálladékához tartozó vagy annak sulyosabb beszámitását okozó ténykörülmények, ha az elkövető a cselekmény elkövetésekor azokról nem birt tudomással."

Kérdés tehát, hogy ez alapon állithatják és joggal vitathatják e vádlottak, hogy amennyiben ténykedésükben a vád tárgyává tett büncselekmény hozatnék fel és a btk. 480—481. §§-aiban tiltott cselekmény elkövetőiül kimondhatnának, ők az elkövetéskor a tényálladékhoz tartozó vagy ilyen sulyos beszámitás alá eső ténykörülményekről tudomással birtak-e?

Midőn a most lefolytatott főtárgyalás során megállapitható volt, hogy a gyakorlati büntető jogászok egész serege homlokegyenest ellenkező alapon foglalkozik a vád tárgyává tett büncselekmény kérdésével és midőn köztudomásu, hogy az ország biróságai csaknem naponként ellentétesen itélkeznek eme kérdésben, midőn maga ezen kir. törvényszék azon jogi meggyőződésnek adott kifejezést, hogy a vádlottak ténykedésében büncselekményt nem lát, hogy őket a 480—481.

§§-aiban meghatározott cselekmény alanyául el nem ismeri és midőn a főtárgyalás adatai szerint az itt ismertetett törvények vádlottak terhére nem magyarázhatók, továbbá midőn a hivatkozott hatóságok által hozott és becsatolt határozatok, rendeletek, közigazgatási birósági itéletek mindig és következetesen azt nyilvánitják ki. hogy az államvasuti alkalmazottak nem közhivatalnokok, midőn egész szolgálatukban és az őket kötelező utasitásokból és nyugdijszabályzatokból és a nagyon illetékes egyénekből összeállitott és a főtárgyalás során ismertetett tankönyvből is azt tanulják, midőn e részben megállapodott birósági gyakorlatra senki nem hivatkozhatik, mert a büntetőtörvénykönyv életbelépése óta talán ez az első eset, hogy a máv. alkalmazottai a btk. 480—481. §-a alapján vonatnak felelősségre, minthogy az 58. sz. döntvény pedig a sikkasztásra vonatkozik, akkor eltekintve a horvát viszonyoktól is, csakugyan jogos és indokoltnak látszik a védelemnek az a kifogása, hogy vádlottak a cselekmény elkövetésekor távolról sem tudhatták, de nem is gyanithatták, hogy ők emiatt a btk. 480—481. §. alapján mint közhivatalnokok vonhatók bünvádi felelősség alá és igy vádlottak azt sem tudhatták, hogy ezen fegyelmi utra tartozó ténykedések ilyen sulyos beszámitás alá eső büncselekményként fognak elbiráltatni.

Minthogy pedig büntettet csak szándékosan lehet a btk. 75. §-a szerint elkövetni és minthogy ilyenre irányuló szándék vádlottak müködésében fel nem ismerhető, mindezek alapján a kir. törvényszék vádlottak javára a btk. 82. §-ában meghatározott beszámitást kizáró esetet is fenforogni látja, miért is őket a vád és következményeivel terhe alól a Bp. 326. §-ának harmadik pontja alapján is felmentendők voltak. Ezzel a jogi indokolással végeztem.

Lehet, hogy ezen itélet *nem mindenkit* elégit ki és nem *mindenütt kelt megnyugvást.* De mi a törvényszék tagjai azon erős hitben élünk, hogy az ország alkotmánya nem azért vette körül a biróságot a függetlenség sáncaival és ő felsége nem azért ültetett bennünket ezen székekbe, hogy oly itéletet mondjunk ki nevében, melyet a törvényekre alapitott birói

meggyőződéssel összeegyezhetőknek nem tartunk. (Élénk éljenzés.)

Az indokolás befejező részét az *elnök* emelkedett hangon mondotta el. Mindenkit, aki csak a teremben jelen volt, kellemesen lepett meg és lebilincselt ennyi nemes erkölcsi bátorság látása; — mert hiszen e passzus értelme félremagyarázhatatlanul az: hiába való volt a kormány részéről kifejtett „szelid“ nyomás, a biróság lelkiismeretes, igazságos itéletének meghozatalában magát befolyásolni nem engedte s szembeszállva a kormány bosszut lihegő, ádáz politikájával, meghajolt az igazság örökkön élő hatalma előtt!

*

Oláh elnök ekkor az ügyész felé fordulva, igy szólt:

Ezek után kérdem a királyi ügyész urat, megnyugszik-e a törvényszék itéletében, vagy felebbez?

Geszti Andor dr.: Felebbezést jelentek be a felmentés ellen a vádlottak terhére s a Bp. 385. §-ának 1 *a)* pontjában meghatározott semmiségi okból is felebbezést jelentek be.

Oláh elnök: Ezek után a vádlottak fognak nyilatkozni. Jöjjenek elő.

(A tizenhárom előlép): Hallották a törvényszék itéletét, amely felmentette önöket?

A tizenhárman: Igenis.

Oláh elnök: Potinczával szemben pedig megszüntette a bünvádi eljárást. Megnyugosznak ez itéletben, vagy felebbeznek ellene?

A tizenhárman: Megnyugszunk.

Oláh elnök: Most pedig a védő urakhoz teszem ezen kérdést, kérem sziveskedjenek nyilatkozni.

Vázsonyi Vilmos dr.: Tisztelettel meghajlok a törvényszék itélete előtt, tudomásul veszem és bejelentett semmiségi panaszaimat visszavonom.

Bakonyi Samu dr.: Hálás köszönettel veszem az itélet rendelkező részét, azonban a bünvádi perrendtartás 382. §. 5. szakaszának alapján az indokolásnak védencemre vonatkozó az ellen a része ellen, mely vonatkozik itt a főtárgyalá-

son fel nem merült és általuk nem mérlegelhető egyik bizonyitékra, tisztelettel felebbezést jelentek be és pedig a bünvádi perrendtartás 381. §-a 5. pontja alapján alaki semmiségi ok miatt. Tisztelettel kérem egyuttal a 388. §-a utolsó szakasza alapján az itéletnek részemre leendő kézbesitését és esetleges indokaimnak irásbeli beadásának határidejét ettől kérem számitani.

Györffy Gyula dr.: Én az itéletben tisztelettel megnyugszom, a tárgyalás rendjén bejelentett jogorvoslataimat visszavonom és tekintettel arra, hogy a biróságot, a magyar biróságot itélete hozásáért semmiféle köszönet nem illeti meg, én tehát köszönetet se fejezek ki.

Oláh elnök: Nem is szabad.

Polónyi Dezső dr. szintén semmiségi panaszt jelent be.

Oláh elnök: A törvényszék határozata az, hogy a királyi ügyész ur és a felszólaló védők részéről bejelentett felebbezéseket, jogorvoslatokat elfogadja, az itéletet a védőügyvéd uraknak kézbesitteti és attól számitott 8 nap mulva az összes iratokat a kir. táblához, illetve először a kir. főügyészséghez felterjeszti.

Elnök a vádlottakhoz: Meg fog-e állani a törvényszék itélete, nem tudjuk. Egy azonban bizonyos, hogy önök visszatérnek családjaik szeretett körébe. Önök nehéz megpróbáltatásokon mentek keresztül, a sok keserüséget és szenvedést azonban el kell felejteniök. Ne adjanak tápot annak, tépjék ki annak gyökerét szivükből, gondolják meg, hogy ha nem szándékosan is, de az önök mozgalma nagy és végzetes szerencsétlenséget okozott ennek a szegény hazának; pedig a hon sorsa és jóléte mindenek előtt való! Ezzel ennek a bünügynek a tárgyalását befejezettnek tekinthetem.

Riadó éljenzés fejezte be az elnök szavait, amely ismétlődött, amikor birótársai, dr. *Füzesséry* Zoltán és dr. *Horváth* Sándor kiséretében elhagyta a biróság szobáját.

---

24 / И102

